Bertolt Brecht

Bütün Oyunları

Açıklamalı Berlin ve Frankfurt
Baskılarından
Yayına Hazırlayanlar
Werner Hecht
Jan Knopf
Werner Mittenzwei
Klaus-Detlef Müller

Türkçeye Çevirenler
Ahmet Cemal
Aziz Çalışlar
Yücel Erten
Özdemir Nutku
Filiz Ofluoğlu
Yılmaz Onay
Ayşe Selen
Yalçın Baykul

Bertolt Brecht

Cilt 2

Vahşi Ormanda
Kentlerin Vahşi Ormanında
İngiliz Kralı II. Eduard'ın Yaşamı
Adam Adamdır (1926)
Adam Adamdır (1938)

Türkçesi
Yılmaz Onay (*Vahşi Ormanda - Adam Adamdır*)
Yalçın Baykul (*İngiliz Kralı II. Eduard'ın Yaşamı*)

Mitos-Boyut Yayınları
TEM
Yayın Yayıncılık Ltd. Şti.

Danışman: Jürgen Schebera

Copyright Hakları:
Oyunlar: © Suhrkamp Verlag, Frankfurt - Main, 1991.
Açıklamalar: © Aufbau Verlag Berlin - Weimer ve Suhrkamp Verlag, 1991.

Türkiye Yayın Hakları:
© TEM Yapım Yayıncılık Ltd. Şti. (Mitos-Boyut Yayınları), 1997

ISBN 975.8106.99.9
Basım Tarihi: 2006
Baskı: Murat Ofset Matbaacılık San. Ltd. Şti.
Tel: (0212) 481 91 90 Topkapı /İstanbul

Mitos- Boyut Yayınları
TEM Yapım Yayıncılık Ltd.Şti.
Ağa Çırağı Sok. 7/2;Gümüşsuyu-80090 İstanbul
Tel. (0212) 249 87 37; Faks. (0212) 249 02 18

İÇİNDEKİLER

Oyunlar

Vahşi Ormanda 7
Kentlerin Vahşi Ormanında 97
İngiliz Kralı II. Eduard'ın Yaşamı 155
Adam Adamdır (1926) 245
Adam Adamdır (1938) 313

Açıklamalar

Vahşi Ormanda-Kentlerin Vahşi Ormanında 369
Temel Metin 369
Tarihçe 369
Metnin Oluşum Öyküsü 370
Metin Yazımları 376
Oyunun Sahnelenişi ve Yankıları 383
Satır Açıklamaları 387

İngiltere Kralı II. Eduard'ın Yaşamı'na ait açıklamalar 397
Temel Metin 397
Tarihçe 397
Metnin Oluşum Öyküsü 397
Metin Yazımları 403
Oyunun Sahnelenişi ve Yankıları 404
Satır Açıklamaları 406

Adam Adamdır'a ait açıklamalar 411
Temel Metin 411
Tarihçe 411
Metnin Oluşum Öyküsü 412
Metin Yazımları 416
Oyunun Sahnelenişi ve Yankıları 422
Satır Açıklamaları 428

Brecht'in Yazıları, Notları

Vahşi Ormanda-Kentlerin Vahşi Ormanında 434
İngiliz Kralı II. Eduard'ın Yaşamı 440
Adam Adamdır 441

VAHŞİ ORMANDA

[Im Dickicht)

Türkçesi
Yılmaz Onay

Kişiler[1]

Shlink, kereste tüccarı, Malaya'lı. • George Garga. • John Garga ve Maë Garga, George'un babası ve annesi. • Marie Garga, George'un kız kardeşi. • Jane Montpassier, bir terzi kadın. • Moti Gui[12], Shlink'in kâtibi. • Şebek[13], belalı. • Tırtıl, bir meyhaneci. • Pat Manky-boddle, dümenci. • Cihat Ordusundan bir papaz. • Sarıderili Bey. • Çengelburunlu Bey. • Bar Sahibi. • Ayı, Maymun, İskemle, vahşi ormandan üç figür. • C. Maynes[2], ödünç kitap dükkânı sahibi. • Yeşil. • Lokantacı. • Garson. • Birinci Adam. • İkinci Adam.

Yer

Chicago ve Çevresi.

"Perde açılmadan önce gazeteci kadınların ve oğlanların, oyuna ekli program broşüründe altı çizilmiş sözleri sahnede koşuşarak ünledikleri duyulur."

PROGRAM BROŞÜRÜ[3]

J a n e G a r g a ' nın öldürülmesini aydınlatmakla uğraşan dava sayesinde Chicago'nun Çinliler mahallesindeki o -basının vicdansızca didiklediği- karanlık olaylar gün ışığına çıkmıştı. Malayalı bir kereste tüccarının bir ödünç kitap dükkânında avlanması, Fransız kökenli bir göçmen ailenin hemen tümüyle mahvolması, Malayalının gizemli bir biçimde linç edilmesi.

Elinizdeki metin, elbette geniş bir kesimin ilgisini çeken bu konuyu tiyatrolar için belki biraz kabaca düzene sokarak sunuyor. Epey de boşluk var. Davada oldukça açıklığa kavuşmuş olan, Malayalı katilin Cihat Ordusuna bağışlanmış kereste ticarethanesini yeniden ele geçirmesini sağlayan suçları veya kendisinin George Garga ile birlikte, ahlaklı ahalinin linç adaletinden korunmak üzere sarı batağa kaçışı gibi noktalar bile oyunun dışında bırakıldı. Başka bazı noktalarsa zaten karanlıkta kalmış ve belki de sonsuza dek karanlık kalacak. Mae Garga'nın kaderi, nerede olduğu, yıllarca sadakat gösterdiği bir aileyi terk edip gitmesinin nedenleri, hiç bir zaman açıklanamadı.

Elinizdeki sahne metninin esas amacı, asılları 1914 yılının o karanlık Eylül günlerinde Chicago'nun Çinliler mahallesinde yaşanmış olabilen ve sonuçları gazete sayfalarından hâlâ az çok belleklerde bulunabilecek dikkat çekici kimi sahneleri tiyatroya kazandırmaktı. İşte daha şu son nedenle bile, söz konusu birkaç konuşma (ki bu nadir ve en korkunç durumda, malzemesi çok pahalıya ve zor sağlanan ancak pek az konuşma söz konusu zaten) yalnızca özet olarak verildi: bunlar da, dram için vazgeçilmez bazı vurgulamalar ve gerçekdışılıklar sayılmazsa ve davaya bağlı olarak olaylara ilişkin belki fazlaca romantik bir süsleme eklenirse, burada yerkürenin belli bir noktasına ve insanlık tarihinin belli dakikalarına denk düşen en önemli son derece az cümleden ibarettir.

ÖDÜNÇ KİTAP DÜKKÂNI

(Kahverengi. Islak tütün yaprakları. Sabun yeşili sürgülü pencereler, ayaklı merdivenler. Basık.
Çokça kâğıt. George Garga tezgâhın ardında. Onun önünde Shlink ve Moti Gui. Shlink'in üstünde, uzun, lekeli, sarı bir cübbe vardır.)

GARGA Bu bir cinayet romanı, güzel bir kitap değil. Şu ötedeki daha güzeldir, bir seyahatname.

MOTI Yani siz düpedüz: Bu kötü bir kitaptır, diyorsunuz, öyle mi?

SHLINK Bu görüşü sizden satın almak istiyorum, eğer kabul ederseniz. İki Paund'a az demezsiniz herhalde.

GARGA Hediyem olsun.

SHLINK Yani öyleyse görüşünüzü değiştirip, seyahatnameye kötü kitap diyorsunuz, öyle mi?

GARGA Yoo.

MOTI O parayla yeni temiz çamaşır alırdınız.

GARGA Benim tek işim burada kitap paketlemek.

MOTI Müşteriye kötü muamele ediyor.

GARGA Sizi tanımıyorum, hiç görmedim bile.

SHLINK Kilise cemaatleri belli dinî görüşler karşılığında yoksullara destek sağlıyorlar.

GARGA Cemaatlere katılmam ben.

SHLINK Söylendiğine göre ailenizden pek çok kişi temiz çamaşırı olmadığı için kiliseye gidemiyormuş, pek çoğu da çamaşırları kirli olduğundan gidemiyormuş. Oysa bu, ruh saadetini yakından ilgilendirir.

GARGA İstediğiniz nedir?

SHLINK Bu kitap hakkındaki görüşünüz için size yedi Paund veriyorum, kitabı bildiğim yok, ayrıca da vız gelir.

MOTI Yedi Paund, be adam! Cook'un seyahatnameleriyle[14] bir yığın temiz çamaşır demek bu sizin için!

GARGA Size İncil'i satarım ama ona ilişkin kendi görüşümü satmam.

MOTI Okyanus ötesi bir milyoner ailesinden misiniz yoksa?

GARGA Ailem balıkla karnını doyurur.

SHLINK Ayrıca sizin görüşleriniz de bana vız gelir.

GARGA Yine de kendi görüşüm kendime.

SHLINK Oysa sizin dudaklarınızdan, benim hoşuma giden ve ailenize de balık getirecek olan sözlerin dökülmesi beklenirdi.

GARGA Bela mısınız siz?!

SHLINK Görüşünüz beni ilgilendiriyor. Değeri asla yedi Paund etmese de.

GARGA Düşünce şapka değildir ki her kafaya uydurulsun. Benim işim değil. Demek ki sadece moral bozuyorsunuz.

SHLINK Sekiz Paund'la da ruhunuza giremeyeceğim galiba.

GARGA Rakamı yükselttikçe bana daha fazla hakaret ettiğinizin farkındasınız.

SHLINK Bilin öyleyse, hangisi daha iyi: Bir kilo balık mı, bir görüş mü, veya benzeri: İki
kilo balık mı, görüş mü?

GARGA Satış yok burada.

SHLINK Satıyorsunuz işte: önemli kişilerin iyi fikirlerini, üstelik parası ödenmedikçe vermiyorsunuz. Demek ki herkes alamaz. Bense sizinkileri satın almak istiyorum. Ama gördüğüm kadarıyla siz yalnızca sizin olmayan şeyleri satıyorsunuz.

GARGA Attırırım sizi buradan.

MOTI Ooo, yavaş gelin bakalım! Görüşleriniz var, demek ki hayattan haberiniz yok.

SHLINK Miss Jane Montpassier'nin söylediğine göre, Tahiti'ye[15] gitmek istiyormuşsunuz!

GARGA Jane Montpassier'yi nereden tanıdığınızı bilmek istiyorum.

SHLINK Durumu kötü. Diktiği gömlekler para etmediği için açlıktan geberiyor.

(Garga elindeki kitapları düşürür)

MOTI Aman dikkat! Burada bir tezgâhtarsınız!

GARGA Bana yüklenip duruyorsunuz, çaresizim.

SHLINK Yoksulsunuz.

GARGA Pirinçle balıktır yediğim, bilinen bir şey.

SHLINK Satın öyleyse!

MOTI Petrol kralı değilsiniz ya?

GARGA Bir çeşit "Şark Divanı"nda[16] yatıyorum, eğer ilginizi çekerse.

SHLINK Oturduğunuz sokak size acıyor.

GARGA Bütün bir sokakla baş edemem ki.

SHLINK Kırdan gelmiş aileniz...

GARGA Patlamış bir lağım borusunun yanında üç nüfus yanyana yatar. Akşamları uyuyabilmek için tütün içerim. Chicago'nun soğuğundan pencerelerimiz sımsıkı kapalıdır, hoşunuza gidiyorsa eğer.

SHLINK Elbette, sevgiliniz...

GARGA Parça başı iki Dolar'a gömlek diker. Size tavsiye ederim kendisini. Pazarları birlikte oluyoruz. Bir şişe viski kırk Cent, ne kırk Cent'ten fazla ne de az, eğlendirirse sizi.

SHLINK Art fikirlerinizi masaya sürmeyin.

GARGA Sürmüyorum.

SHLINK Altı Penny net kazançla yaşanamayacağına göre.

GARGA Herkesin keyfi kendine. Seyahat lükstür. Yapan yapar, müsaadenizle. Tahiti sevilir.

SHLINK İyi öğrenmişsiniz. Sade bir hayat. Hay Burnunda kasırgalar da olur, daha güneyde tütün adaları, esintili yeşil tarlalar. Kertenkele gibi yaşayıp gider insan işte.

MOTI İyi kafa çekilir.

GARGA *(En arkada. Pencereden dışarı bakar. Sakin. Kuru)* Kurşuni. Bulutlar. Toz. Trafik. Milwaukee Köprüsünün gürültüsü. Bir öğlen öncesi.

MAYNES *(Girer[17])* Beylere niçin hizmet vermiyorsunuz George?

MOTI *(Sert)* Bize bozuk atıyor.

MAYNES Ne demek?

MOTI Yağlı çamaşırlarından tiksindik.

MAYNES Dükkâna böyle gelinir mi Garga? Yemekhane mi burası? Bir daha olmayacak efendiler.

MOTI Bir diyeceği var besbelli! İçinden küfrediyor. Tanrı ses vermiş size, sesli konuşsanıza.

GARGA Öyleyse bana başka çamaşır gösteriverin lütfen Mister Maynes. Beş Şilin'in...

MAYNES Susun! Yeteneğiniz yok. Batıracak beni. Dilenci yapacak. Pisliği yerle bir ediyor beni!

MOTI Onun aşk meşk hikâyeleri yerle bir ediyor sizi. Terzileri baştan çıkaranlara burada kitap sattırıyorsunuz.

SHLINK Tahiti'ye gidin. Orada yıkanmak bile yok.

GARGA Çok teşekkürler. Beni düşünmeniz çok dokunaklı. Kız kardeşimi kiliseye göndereceğim sizin için.

SHLINK Lütfen! Onu karıştırmayın.

GARGA Papazın kutsal tütsüsüne ihtiyacınız var da.

SHLINK Manky kız kardeşinizin ardından koşup duruyor, onun aldırdığı yok.

GARGA Bu ilginiz yaranmak için olsa bari.

SHLINK Görmezden geliyorsunuz düpedüz. Felaket kaçınılmaz. Tek para kazanan sizsiniz, sizse görüş besliyorsunuz. Hemen Tahiti'ye gidin daha iyi.

(Bir deniz haritasını dükkândaki masaya serer)

GARGA Hayatım boyunca sizi bir kez bile görmüş değilim.

SHLINK Gemiyle iki yoldan gidiliyor.

GARGA Haritayı daha şimdi satın aldınız, değil mi? Pek yeni de.

MOTI Dingin okyanusu bir düşünün, siz...

MAYNES *(Yukarıda soldaki kapıda)* Beyefendiye sandalye versene. Maynes'in ödünç kitap dükkânında yalınayak dikilsin mi yani?

SHLINK *(Acele)* İlginiz için çok teşekkürler Bay George. Ayakta sizi daha iyi görebiliyorum. Evet, Tahiti'den söz ediyorduk. Ora hakkında bilginiz var mı?

GARGA Orada şubeniz mi var? Yok besbelli. *(Geriye pencereye doğru gider, yarı yolda durur, döner.)* Bu beylere kapıyı gösterir misiniz lütfen. Bir şey satın aldıkları yok. Müşterileri de kaçırıyorlar. Beni soruşturmuşlar. Bunları hiç tanımıyorum.

MAYNES Tövbe tövbe, sizi böyle konuşmaktan men ederim. Siz resmen bir rezilsiniz.

MOTI Üç haftada bir tüm haftayı içerek geçirir. Bu arada bir terzi kadınla yatar ve konverzasyon sözlüğü okur. Mahallenin ayyaşı bu.

MAYNES Zavallı ailesinin hatırına işe almıştım onu beyefendi. Kesinlikle kötü bir insan.

MOTI Sekiz Pound karşılığında bile bu beyin sevmediği bir sözünü geri almak istemiyor. Ne servis ama!

MAYNES Haydut! Cani! Gevezeliğiniz burama geldi. Aklınızı başınıza toplamazsanız kovarım sizi. Ya dışarıda konuşun, ya da tükürük hokkasına.

SHLINK Siz karışmayın! Tezgâhtarınızla benim aramda bir iş bu. Seyahatnameler üstüne konuşuyorduk.

(Üstte sağda gürültü.)

TIRTIL *(Üst sağdan girer)* C.Maynes'in kitaplığı mı bura?

MAYNES Bendenizim efendim.

TIRTIL Berbat izbe bir yer.

MAYNES Kitap mı istediniz, yazılar, posta pulu?

TIRTIL *(Geriye gider)* Ha, bunlar kitap yani? Amma bulaşık dükkân. Neye yarar ki bunlar? Yalanın bini bir para. *(Bir kitabı karıştırır)* "Gök kararmıştı, bulutlar doğuya kayıyordu." Niye güneye değil? Şu ahalinin yuttuklarına bak.

MAYNES Bu kitabı sizin için sarıyorum efendim.

MOTI Niye bırakmıyorsunuz biraz sayfalarını koklasın, ha? Hem şu bey ne öyle, kitap kurdu gibi, soruyorum yani.

GARGA Komplo bu.

TIRTIL Yok yav? Kadın ne demiş: "Beni öptüğünde güzel dişlerini görüyorum hep". Öpüyorsa nasıl görüyormuş ki? Ama hatun öyle işte. Geleceğin insanları anlar zahir. Şehvet düşkünü karı! *(Açık bıçağıyla kitabın iki sayfasını keser)*

MAYNES Heey, efendi, verdiğiniz zararı ödeyeceksiniz!

TIRTIL Kitapmış! Neye yarar bunlar? Kitaplıklar Lizbon depremini[18] önleyebildi mi ha?

MAYNES Şerif'i çağırın George.

TIRTIL İçki dükkânım var benim, brandi, konyak -işin şereflisi o işte.

GARGA Sarhoş filan değil.

TIRTIL Böyle arakçıları gördüm mü her yanımı kavak yaprağı gibi bir titreme alıyor be.

GARGA Danışıklı dövüş bu.

(Şebek, yanında Jane ile girer)

ŞEBEK Zıpla bakalım içeri beyaz pilicim. C.Maynes'in ödünç kitap dükkânıymış burası.

GARGA Dükkânı kapatın Maynes. Garip sürüngenler doluşuyor kâğıtlarınızın içine. Yazıları güve yiyecek sonra.

SHLINK O tükürük hokkasını niye savunuyorsunuz ki? Göreviniz mi?

GARGA Aaaa, bu efendileri tanımıyorsunuz siz, öyle mi?

MAYNES *(Garga'ya)* Çekmecenizi kapatın!

GARGA Edebiyat hançerleniyor! İşgalciler![19]

TIRTIL Hep derim: Hayatın gözüne gözüne bakmış[20] besbelli!

ŞEBEK Şu suratınızı çekin! Kâğıtları göremiyorum. Gazeteleri de. *(Kitap sergisine bıçak savurur)*

GARGA *(Maynes'e)* Tabancayı çıkarın!

SHLINK Rica ediyorum, satınız.

GARGA Asla!

JANE Kendi dükkânın mı bu George? Ne gözlerini dikmiş bakıyorsun? Bu beylerle bir hava almaya çıktım, o kadar.

GARGA Havana devam, Jane.

ŞEBEK Aaa, suyu kaçmaya başladı ama. Bir durum mu var yoksa? Kafam bozuluyor, şu kitap da yırtılıp çöpe gidecek gibi. Hâlâ karar vermeyecek misiniz?

MAYNES Karar vermezseniz işten atarım sizi. Benim kitaplarım bunlar!

TIRTIL Bir centilmen, basılı kâğıtla ilgilenmez! *(Jane'e)*

MAYNES Laf, laf, laf, kitaplarım telef oluyor bu arada!

GARGA Eve git, Jane, lütfen.

JANE Senin neyin var anlamıyorum George. Beyefendiler bana karşı çok kibar. *(Şebek'in elindeki bir şişeden içer)* Bana kokteyller ısmarladılar. Sherry içtim, yel gibi giriyor vücuda.

GARGA Sana kızmak istemiyorum ama şimdi eve git haydi. Akşama gelirim.

JANE İki hafta boyunca gelmedin. Hep eve gidiyorum. Gömleklerin arasında oturmaktan gına geldi.

ŞEBEK *(Jane'i kucağına bastırır)* Bir daha da gitmen gerekmeyecek.

JANE Ay, gıdıklanıyorum ama. Bırakın beni! George bozulur!

ŞEBEK Kısa keselim: Kadında et var, fiyatı birkaç Paund. Ödeyebiliyor musun beyim? Mesele aşktır ama mesele kokteyllerdir icabında.

TIRTIL Hanımkızın bekâretini mi korumak istiyorsunuz yani? Merdiven mi yıkasın? Çamaşırcı karı mı olsun?

MOTI Kıyak bir ak pilicin melek olmasını mı istiyorsunuz?

JANE George, çamaşırcı kadın olmak istemiyorum! Şu ellerimin haline bak, ben çamaşır için çok dayanıksızım. Anlasana George, şansımı arayabilirim.

GARGA Meydan okumak mı niyetiniz burada?
(Kapıya gitmek ister)

TIRTIL *(Tabancayla)* Hooop! Bir yere kımıldamak yok! Bakarsın biri denize uçuvermiş, neme lazım. Satın hadi!

GARGA Jane!

ŞEBEK Cevabını ver şunun!

JANE Bana öyle bakma George! Belki de bu son fırsat benim için. Bana kokteyller ısmarlayabilir misin sen? Yani, kokteyl dert değil tabiî ki! Dert Şu: Yarınımı aynada görüyorum George. İki yıl geçti. Sen bir gidiyorsun çalışmaya, dört hafta. Ancak canına tak edince, bir de canın içmek isteyince bana sıra gelebildi hep. Bunu daha fazla kaldıramam artık! Geceler, George! Fena değilimdir hani, hiç değilimdir. Bana öyle bakman haksızlık!

ŞEBEK Çok hikmetli. Al, çek bir fırt. *(Jane geri çevirir)* İyi gelir, iyi ve masum olmak istemez misin?

GARGA Lütfen dur, kal burada. İçki senin beynini sulandırmış. Tahiti'ye gitmek istiyordum, işte senin ayaklarının önüne atıyorum. Bir ailem var, annem katoliktir. Bak, diyorum ki: Gidelim buradan! Birlikte! Frisco'ya. Nereye istersen işte. Söz bulamıyorum ki. Zaman zaman uzak kaldım, evet Jane. Her dakika sevebilir mi bir adam, bilemem, ama bak, söz veriyorum: Seninle olacağım.

JANE Yapamazsın ki, küçük George.

GARGA Şimdiye kadar seni yeterince sevdim mi bilemem. Ama şimdi yapacağım. Niye söz bulamıyorum? Seni hiçbir şey tutmazsa buna dayanamam, görmüyor musun?

TIRTIL Burada yığınla söz paketi var işte. Yazarlar! Kitap yazıp hayattan hınçlarını alıyorlar. Hayat da onlardan hınç alıyor, çünkü hayat başka.

ŞEBEK Bir kokteyl, minik bulutlar! Büyürsen içki yağmurları yağar.

JANE *(Kırılmış)* Söylediklerinin hepsini duyuyorum. Öyle bağırmana gerek yok. Hem buradaki centilmen'e, eskiden beni sevmediğini söylemek zorunda da değilsin. Şu anda söylediğin var ya, en acısı o işte, biliyorsun, bunu duymam gerekiyor değil mi! Bunu duymam gerekiyor üstelik, biliyorum, sen de biliyorsun.

TIRTIL Amma matrak! Bugün saat dokuzdan onbir buçuğa kadar

bu kıymetli beyefendinin koynundaydım, deyin bitsin.

JANE Hoş değil belki. Ama en azından şunu bilmen iyi oldu: Sorun içki değil.

SHLINK Satın hadi! Fiyatı iki kat daha artırıyorum. Hoyratlık bu ama.

GARGA Bu böyle bitemez Jane! Olmaz böyle. De bakalım: Seni sevmediğimi söyle. İki yılın yanında 9'la 11 arası nedir ki?

SHLINK Çok fena umutsuzluğa kapılıyorsunuz. Pazarlığımızı kabul etmenizi böylesine bağlayıcı kılmak istemem. Ama Bakın işte: Hiçbir şey güvenilir değil. Tek güvenilir olan, görüşlerdir.

GARGA *(Hırsla kitapları birbirine vurarak)* Noa! Noa![21] İyi, harika bir kitap, hem de deri üstüne kanla yazılmış, Mesih[22]. *(Okur)*

SHLINK Emin olun elli Paund benim için para değil. Yani size teklif etmeye dilim varmıyor pek.

GARGA Rica ederim! Bir ikram için o kadar yüksek bir dolaylı vergi ödemem elbette. Hayır, teşekkürler.

SHLINK Bir bağlantısı...

GARGA ...apaçık görünüyor işte. Hak ettiniz.

SHLINK Bu bağlantıyı dünyanın her bölgesinde yeniden bulacaksınız. Kutup araştırmacıları, kutbun ötesine geçip dışına düşmemek için uğraşıyorlar. Dünya düzleşti ve sonu yok.

GARGA Bana bir iyilik yapıp şu ahbaplarınızı defeder misiniz?

SHLINK Emriniz olur. Size tek bir ikramda bulunabilmekten dolayı tarifsiz kederler içindeyim. Masumlar da farklı değil. Sizden ricam, dünya vaziyetlerine bakaraktan satıverin haydi.

MAYNES Siz bir manyaksınız, bulaşık bezisiniz siz, hımbıl bir hamal! Düşünsenize be...

MOTI Masum, boynu bükük ana babanızı düşünün!

TIRTIL Kız kardeşinizi!

ŞEBEK Sevgilinizi! Şuradaki şu belayı!

GARGA Hayır! Hayır! Hayır!

SHLINK Tahiti'yi!

GARGA Kabul etmiyorum. Özgürlük bu işte! Kâğıt yüzyılların üstünden ötesini görüyorum. İşte elbisem! *(Giysisini çıkarır)* Dağıtın bunu! Şarkı da söylüyorum: "Sabunlaşmış gölcüklerinizin üzerinde göksel sıkıdüzen." *(Shlink oturur, dinler)* "Putperestlik!

Yalan! Fuhuş! Ben bir hayvanım, bir zenci, ama belki de kurtuldum. Sahte zencilersiniz siz, manyak, vahşi, cimri." *(Alkış)* "Tüccar, sen zencisin, general, zencisin sen, kayzer, moruk uyuz, zencisin sen, şeytan imalatı kaçak likörden içmişsin." *(Gürültü)* "Bu halk, hararetin, kanserin hayranı!" *(İçer)* "Fizik ötesinde dolaşmadım ben, yasalardan anlamam, ahlakım yoktur, yontulmamış bir insanım. Yanılıyorsunuz![23]"

SHLINK Amma ateşlisiniz! Size bir şey olmaz.

JANE *(Garga'nın boynuna atılmış)* O kadar mı kötü George?

GARGA Öğlen olmadı mı hâlâ? Döşemeden niye hâlâ su sızıyor? Sümük mü bu? Terliyor musunuz? Ne biçim dükkân bu? Derilerimizle kaplanmış! Midelerimize yağmasın da yağmur. Ah sizler: Pislik dolu bir cangıl ve yıkanmak için de kokmuş bir gölcük.

(Hepsi kadehlerini ona uzatırlar, Tırtıl dolaşarak kendi kadehine içki aktarır)

SHLINK Avrupa!

GARGA Bilenmiş ağızların rezil kurnazlığı yutturuyor bize! Ardında sabunlanmış rüzgârlı pencereler! İz sürücü köpekler sizi! Alın işte, çizmelerim! *(Çizmelerini tezgâha fırlatır)* Küçük siyah puronuzu mu tüttürüyorsunuz efendim? Salyanız çenenizden akabilir sonra. Buyrun mendilim! Evet, açık artırmaya çıkarıyorum bu kadını! Bu kâğıtları da suratınıza fırlatıyorum! Virjinia tütün tarlaları istiyorum, adalara bir bilet istiyorum! Özgürlüğümü, *(İçer)* özgürlüğümü istiyorum ben!

(Don gömlek dışarıya fırlar)

SHLINK *(Ardından bağırarak)* Adım Shlink. Kereste tüccarı Shlink!

MOTI Kalbinden vuruldu sanki. Yürüdü gidiyor. Kâğıt parçaları kaç paralık?

TIRTIL Ödeyecek misiniz yoksa ?

MAYNES Kitap olarak on Dolar'dı.

MOTI Yirmi buyrun.

JANE Don gömlek fırladı gitti, nasıl da kabalaşmıştı: onun gerçek suratı bu işte.

ŞEBEK Rom şişesi burada. Yarısını mideye indirmişsin zaten. Voltanı al bakalım şimdi.

JANE Ne dedin?

ŞEBEK Yürü git yoluna! Artık uyanmak gerek! Ağlayacaksan mazgal deliğine ağlarsın. *(Yıkık kadını dışarı sürükler)*

TIRTIL *(Ağır ağır ardından gider)* Hayatın gözüne gözüne bakacaksın!

SHLINK Bunlar kaç para?

MAYNES Giysiler, ceket mi? Kravat. Çizmeler. Aslında kimse almaz. Dört Dolar.

MOTI Nihayet zıvanadan çıktı. Alalım bunları.

(Shlink ağır ağır arkadan çıkmıştır. Onun hemen ardından elinde giysi yığınıyla Moti Gui.)

TAŞOCAĞINDA[4]

(Beyaz kireç yığını. Öğleden önce. Arkada Pasifik trenleri gelip geçiyor. İnsan bağırışları.
George Garga. Yeşil.)

GARGA *(Sersefil, pantolon gömlek, elleri pantolon cebinde)* Her günkü gibi bir öğlen öncesi. Dikkatini çeken bir şey var mı sör?

YEŞİL Gidip birer tek daha içelim!

GARGA Bu gürültü ne?

YEŞİL İllinois'ya giden trenler.

GARGA Haa, tamam.

YEŞİL Bir daha hiçbir dükkâna ayak atmayacak mısın bey?

GARGA Serbestim.

YEŞİL İçelim!

GARGA Hayır! hayır!

YEŞİL Terzi bayana n'oldu sahi?

GARGA *(Islık çalar)*

YEŞİL O da mı serbest?

GARGA Bulutlar! Lekeli kuğular gibi! Çenene tekme atsalar hoşlanır mısın?

YEŞİL Hayır.

GARGA Ne yapılır?

YEŞİL *(Bir tabanca çıkarır)*

GARGA *(Tabancayı alır)* Sonra içeriz bir tane. Çeneye tekme yemek

hiç hoş değil.

YEŞİL Derdi neymiş ki?

GARGA *(Omuz silker)* Bir öğlen öncesi gözüme kirazın çekirdeğini tükürdü.

YEŞİL Tanıdık mı?

GARGA Hiç görmüşlüğüm yok.

YEŞİL Aman dikkat! Soğukkanlı ol! *(Üstten tren geçiş sesleri)* Pasifik treni bu. New York!

- Diretmeye kalkar mı?

GARGA Kesin.

YEŞİL Seni mi beklemiş bu?

GARGA Gökten düştüm ben.

YEŞİL İçmek daha iyi yine de. Kadınlarla yatmak. Tütün çekmek.

GARGA Diş göstermek de fena değildir.

YEŞİL Dişler güzelse eğer.

SHLINK'İN BÜROSU

(Kereste deltası. Bentten salınmış gibi kahverengi. Ortada: Üstü kâğıtlarla dolu küçük bir masa)

SHLINK *(Küçük masada oturuyor)* Parlak, toparlak, tokum. Her şey zahmetsiz, her şey uyar. Hazmı ne kadar da kolay!

(Sessizlik)

On yıldır böyle yaşamak kolaydı. Rahat, sağlam, her sürtüşme aşılabilir. Giderek bu kolaycılığa alışır oldum ve her şeyden gına geldi.

GARGA *(Girer)*

SHLINK Buyrun giyinin tekrar!

GARGA Beni beklediniz ha? Giysilerimi buraya getirdiniz, öyle mi? Pöf! Kir pas içinde! *(Giyecek bohçasını tekmeler)* Daha iyisi yok muydu?

SHLINK *(Küçük bir gonga vurur)*

MARIE GARGA *(Girer, beyazlar içinde)* George!

GARGA Sen burada ha, Marie?

MARIE Neredeydin George? Senin için öyle korktular ki. Bu halin

ne?

GARGA Burada ne yapıyorsun?

MARIE Çamaşır işlerini yapıyorum. Bu işle geçinebiliriz neredeyse. *(Sessizlik)* Bana niye öyle bakıyorsun? Durumun iyi değil belli ki. Ben burada iyiyim. *(Sessizlik)* Söylediklerine göre seni kovmuşlar.

GARGA Dinle, pılını pırtını topla, haydi eve.

MARIE İstediğin ne senin? Burada olmam haksızlık mı?

GARGA *(Dolanır)* Benimle hesapları ne, anlamıyorum. Beni zıpkınladılar. Sonra kendilerine çektiler. Bir takım ağlar örülüyor besbelli. Tamam, ben varım beyefendi. Ama başkalarını bulaştırmayın bu işe!

SHLINK Emriniz olur. *(Marie'ye)* Ama kendisine bir kat temiz çamaşır getirin de ondan sonra, ha isterseniz bir de elbise.

MARIE Nedenini anlamıyorum ama ağabeyim sizden ayrılmam gerektiğini söylüyor.

GARGA Hem de hemen... bir an önce.

SHLINK Benim de ricam, işinizi bitirdikten s o n r a gidiniz eve. Çamaşırdan hiç anlamam çünkü.

MARIE *(Çıkar)*

SHLINK Bir şey içtiniz mi?

GARGA Sizin niyetinize uymazsa lütfen söylemenizi rica ediyorum.

SHLINK Hazırda yalnız pirinç brandisi var. Sizin tercihiniz neyse ısmarlayacağım. Kokteyl türlerini mi tercih edersiniz?

GARGA Her şeyi bir kerede hallederim ben. Birkaç hafta aynı anda hem içip, hem sevişip, hem de tütün çekme alışkanlığım vardır.

SHLINK Ve konverzasyon sözlüğünü karıştırma alışkanlığınız...

GARGA Deri kanepede bilim keyfi.

SHLINK İçiyorsunuz. Aileniz için dört hafta boyu beygir gibi çalışıyorsunuz ve kolayca Tahiti'ye varıyorsunuz... kanepede.

GARGA Evet ya. Tahiti. Buyrun haritanız. *(Vermeye davranır)*

SHLINK Hediyem olsun canım, hoşlandınız mı?

GARGA Çamaşır işi biraz uzuyor.

SHLINK Müsaadenizle!..

(Ayağa kalkar ve gonga vurur)

MARIE *(Girer)* Çamaşırın hazır George, şu da elbise!

GARGA Beraber çıkana kadar burada bekleyebilirsin.
(Bir paravananın ardında üstünü değişir)
MARIE Size veda ediyorum Mister Shlink. - Çamaşırların hepsini bitiremedim. Evinizde kaldığım süre için teşekkürler!
GARGA *(Paravananın arkasından)* Macera olacak bu! Beyaz çamaşırlar! Beyaz muslin, bunların içinde açık gözle kısrakları düşler insan.
SHLINK *(Islık çalar)*
GARGA *(Öne çıkar)* Kime ıslık çalıyorsunuz siz? Yeniden insan gibi görünür oldum. Aşkınızdan derimi yüzdünüz. Yeni bir deri hiçbir şeyin yerini tutmaz. Sıfırdan başlıyoruz. *(Elinde tabanca)*
SHLINK Kurallarınız kabulüm!
GARGA Sizin elinizdeki kereste ticareti, tüm köpekleri ardıma salma olanağını veriyor size. Silahlarımız eşit olmalı!
SHLINK Benim kereste ticaretim sizin derinizi karşılamaz.
GARGA Meydan okudunuz siz. Benim de önüm açık olmalı.
SHLINK Kavgayı kabul ediyorsunuz yani, ha?
GARGA Göze göz, dişe diş[24].
SHLINK Benim binam sizin binanız. Bu bina sizin.
GARGA Şartınızı kabul ediyorum. Gülecek bir şey bulamazsınız umarım.
(Tırtıl ve Moti Gui girer)
SHLINK Mister Garga içki istiyor.
MOTI *(Tepsi içinde içkileri getirir)* Buyrun!
GARGA *(Arkada)* Damarlarımda apsent eksik olmaksızın yedi gece at bindim. Yağmuru yağmış yeşil bir gökyüzü gibi zayıfımdır.
(Tabancayı cebine sokar)
MOTI Unutun gitsin!
TIRTIL Kardeşimi kurta..rırsam...saydım...
GARGA Hırsızlar!
TIRTIL Rüzgâra karşı at sürmek hoş değildir.
MOTI Sırf atları var diye at biniyorlar...
TIRTIL Kahvenin telvesi gibi çökerler.
GARGA Deponuzda soyulmuş tomruk var mı? Ne kadar?
SHLINK Aşağı yukarı: dörtyüz kadar. Bilmem.
MOTI Jersey'de Broost & Co.'nin onlar.
GARGA Aracı kim?

TIRTIL Ben, namım Tırtıl, Kömür-Bar'ın işletmecisi.

GARGA O tomrukları güneye nakledin. Burada ihtiyacım yok onlara. Parasını benim adıma Birleşik Gemicilik Şirketine yatırın. Bir diyeceğiniz var mı Mister Shlink?

SHLINK *(Kafa sallar. Garga'ya muhasebe defterini getirmekle meşguldür)*

TIRTIL Batak bu. İki kere satmak ha? Mister Shlink'in şirket damgasıyla, öyle mi?

GARGA Leylekler bataklıkta çöplenir.
(Muhasebe defterini kapatır)

TIRTIL Yokohama'lı Mister Shlink.

GARGA Niçin kaçınmıyorsunuz bundan?

MOTI Kendi yabancı ülkemizde sahte kâğıtlar ha?.. Sahte evrak yerine ustura kullanırım daha iyi!

GARGA Vazgeçerdim belki. Ama şimdi, muhasebe defterinin üstüne içkiyi boca edin, siz!

SHLINK Ticarethane sizin Mister Garga!

MOTI Ben mi? Beni mahvetmeyin.

SHLINK *(Ona bir kadeh uzatır)*

MOTI *(Defterin üstünde)* Örümcek ayakları gibi. Litrelerce alın teri var üstünde, çalınmış süt gibi, öylesine ak.

GARGA Dökün şimdi içkiyi üstüne.

MOTI *(Dikkatlice döker)*

TIRTIL Yirmi yılın sonu bu ha? Amma gırgır! Hiçbir şey anlamadım. Bu bir kereste ticarethanesiydi bir zamanlar.

MARIE Ne yapıyorsun George?

GARGA Sus! Bir gölcükteyim şimdi. Şu delikanlıların işine son verin Mister Shlink!

SHLINK Gidebilirsin!

MOTI Şey mi demek istiyorsunuz yani? Yaz: Dışarı! Dı-şa-rı! Ticarethanenizde Nisan'da yirmi yılım doluyor!

GARGA Muhasebe defterinin üstüne içki döktüğüne göre.

SHLINK Atıldın.

MOTI Peki evraklardan kim anlayacak?

TIRTIL Evrak kalmadı ki oğlum.

MOTI Ya bodrumdan kömürü kim taşıyacak?

GARGA Biri bulunur.

MOTI Merdivenleri kim silecek?

GARGA Biri siler.

MOTI Kışın kim alışveriş yapacak?

SHLINK Kışın burada kimse oturmayacak.

MOTI Peki ben nerede yatacağım?

(Sessizlik)

GARGA Yirmi yıl sadakatle hizmet ettikten sonra küfür ve günahla buradan atıldın vesselam. Tükürük yaladıktan sonra yemeğin olamaz. Bundan geri bir köpeğe hizmet et; o kadir bilir.

MARIE Bu yaptığının iyi olduğunu sanmıyorum George! Buraya kar mı dolsun yani? O nereye gidecek?

SHLINK Sizi temin ederim ki, benim komiler kardeşinizi hiç ilgilendirmez ve bu çatının da hiç önemi yoktur.

TIRTIL Sizi temin ederim ki Miss Garga, burada yalnız içki içmeyiz, hem çamaşırlar niye ütülendi ki? Ne olursa olsun, yetim çocuğunun adı okunmaz. Odun kemirir o, ama odunun adı okunmaz.

GARGA Bu yapışkan rezillerin işi neymiş anlamaya başladın mı nihayet? Burası kolay değil, sen eve git n'olur Ma.

MARIE Sen de birlikte gel, lütfen. Burada başını nasıl kurtaracaksın? Onu bırakın Mister Shlink!

SHLINK Bu ahşap yapı artık benim değil ve kardeşiniz de: İnsan özgürdür, diyor.

GARGA Elbette! Gentleman, rica ediyorum, içiniz. Shlink, rica ediyorum, centilmen ile pokere oturunuz.

MARIE Ama sen benimle eve geliyorsun George. Bütün bunlar gırgır, anlamıyorsun ki.

TIRTIL Çaktım, siz bir lady'siniz. Yapışkan reziller içki dilenirler, ama yüzünüze bir centilmen'inkine bakar gibi zevkle bakarlar. Sizse yeni yıkanmış kişilerin yatağına girersiniz ancak, anlıyorum. Kanaatkârlık işte.

(Geride Shlink'le poker oynarlar)

MARIE İşinden atınca nasıl da birden kabalaştı.

GARGA Senin ne işin var burada? Onlar serbest artık. Bu ahşap binanın zulmü uçtu gitti.

MARIE Beni taciz etmekte mi serbestler yani?

GARGA Yüzün çıplak olduğu için!

MARIE Ve eve gitmem gerekiyor. Ben özgür değil miyim peki?

GARGA Kırda yetiştik biz Ma. Senin, eskiden gözümü yumup sana baktığım zaman tanıdığımdan ne kadar farklı olduğunu bugün görüyorum. Burada açık artırmadayız biz.

MARIE Ve artık benim için hiçbir şey yapmıyorsun, öyle mi?

GARGA Seninle ilgisi yok, diyorum sana. Onlar pazarlığın içine çekmek istiyorlar seni, o kadar. İki hafta önce suratıma kiraz çekirdeği tükürmüş olan şu kabadayının suratına bakmaya geldim ben. Geri çekilen bir temenna ile karşılaştım. Pantolon cebimde bir tabanca var. Kendi kereste ticarethanesini sunuyor bana. Beni gözünden kaçırma sakın. Çayırda yapayalnızım ve senin için hiçbir şey yapamam.

TIRTIL *(Arkadan onlara)* Bizimle hiç oynamamıştı. Şişinmesine iyi geldi bu. Kâğıttan Tanrı gibi oynuyor. Ama şuraya bakın, my lady, sürekli kazanıyor. Size yemin, hile yapıyor mutlaka.

GARGA Benim için çalışıyor o. *(Shlink'e)* Hiçbir şey anladığım yok, sör, zenciyim bu işte, beyaz bayrak açıp geldim, şimdiyse sizi atağa kışkırtıyorum. Varlığınızın mülkiyetini bana devrediniz!

SHLINK Çok az diye küçümsemeyiniz, rica ederim.

(İkisi soldan çıkarlar)

MOTI Pis bir köpek de olsa, iki sert çizme altında ezilmiş de görünse, yine de sabahları o kaba sesini duymayacağım artık. Sing Sing'e[25] düşmem düşmesine, ama nereye?

MARIE Biliyorum, hep sokakta yatardık...

MOTI Çünkü yani, buradaki iş ne kadar kötü de olsa, insanın sırtından hep yağmur da aksa, yine
de şimdi başka bir yerde yatmak zorundayım.

TIRTIL Konuşup durma! Çatının delik deşik olduğunu, yarıklarından buz sarktığını görmüyor
musun?

MOTI Başka şeylerim de var burada.

TIRTIL Sünger dediğin tahta silmek içindir, diye düşünüyor hâlâ.

MOTI Sizi seviyorum Marie. Elinizi uzatacakmış gibi bir haliniz var.

TIRTIL Ohoo, kendi yatağı kalmamış bir de kadın almaya kalkıyor.

MOTI Benimle olun. Sizin için çalışırım. Benimle olun. Kısrak kokusu var sizde.

(Garga ile Shlink girer)

SHLINK *(Tırtıl'a)* Yirmi Paund borcun var bana. Onu yarın öğleye kadar Mister Garga'ya ver. Mister Garga senin sırlarını biliyor, Kömür-Bar'daki odana taşınacak.

TIRTIL Aha, işten atıldık ha? Şipşak yapılıyor işler, her zamanki gibi burada her şey şipşak olur.

GARGA Birkaç ay önce kitapçıda bana bir kadın getirmiştiniz. Yarın öğleye kadar yirmi Paund'u ona verin.

TIRTIL Nasıl bulacağım onu?

GARGA Tırtıl bulur. Sizi keyiflendiren nedir Tırtıl?

(Müzayede: Tırtıl ile Moti duvara gider. Shlink de duvar dibinde uturur. Ortada duran Marie'ye bir kısrağa bakar gibi bakıyorlar)

TIRTIL Ona teklif yaptı. Sizin kız kardeşinize, o.

GARGA Kız kardeşim ne dedi?

MOTI Her insan bir kadına el uzatabilir.

TIRTIL Eğer kısrak kokusu varsa.

MOTI İnsani bir şey bu.

MARIE Beni koruyun Mister Shlink!

SHLINK Özgürlük yürüyor.

MARIE Kalayım mı?

SHLINK Eğer sizin yalnızca saçlarınızı seviyorsa, bu onun iyiliğidir.

MARIE Söylemek istediğiniz bu değil.

SHLINK Yapayalnızsınız. Kimse sevmiyor sizi burada. O seviyor.

MARIE Ben onu sevemem.

SHLINK Ondan sevk almazsanız kardeşiniz oradaki timsah kırbacını armağan eder size.

MARIE Ne kadar vahşi oynuyorsunuz.

GARGA Hep pazarda mı kalmak istiyorsun?

SHLINK Her kadın pazardadır.

(Geride bir trampet ve iki gitar sesi)

MARIE Benim gitmemle bitmeyecek.

TIRTIL Ahşap kirişler arasında yırtıcı kuş kokusu var.

SHLINK Suratlarınızı çeviriyorsunuz ama adem elmalarınız içeri bakıyor.

MARIE Sözünü dinlemek istiyorum kardeşim ama eve gider miyim bilmem.

GARGA Sen evet diyorsun ama o seninle ilgili değil. Dön bir çevrene bak.

MARIE Niye ödün verdiğini anlamıyorum, hem ayakta kalmayı nasıl beceriyor. Hesaplarına içki döktüler, komilerini kovdular. Şaşkın değilim. Sen, nasıl yenik düştüğünü göremeyecek kadar körleşmişsin bence.

(Geride kızlar korali: "İsa günahkârları kabul ediyor..."[26])

GARGA Sen çoktan kendini yitirmeye isteklisin, görüyorum. Seni yutan bir bataklık bu. *(Küçük masadan doğrulur ve geriye doğru gider)* Hey! Merhaba! Cihat Ordusu![27]

TIRTIL *(Marie'ye)* Bir akıntı boşaldı buraya, geceleri de boğulmuş farelerin hayaleti doluşur. Siz ana babanıza gidin!

GARGA Masalar silinsin! Viskiyi kaldırın! *(Shlink, denileni yapar, Marie ondan alıp kendisi sürdürür işi)* Girin, girin delikanlılar! *(Shlink yerlere kadar eğilerek ahşap kapıyı açmıştır. Cihat Ordusundan bir genç adam girer, arkasında gitarları ile iki kız ve trampetçi bir yaşlı günahkâr vardır)*

ADAM Bana mı seslendiniz?

TIRTIL Haleluya! Cihat Ordusu!

GARGA Yaptığınızın hiç değeri yok benim için. Bir binaya ihtiyacınız varsa, burayı alın işte.

ADAM Efendimiz sizi takdis edecektir.

GARGA Belki eder. *(Shlink'e)* Bu bina ve tapusu size miras mı kaldı?

SHLINK Hayır.

GARGA Kırk yıl çalıştınız, değil mi?

SHLINK Dişimle, tırnağımla. Günde dört saat uykuyla yetindim.

GARGA Yüzerek mi geçtiniz buraya?

SHLINK Yedi yaşında geldim. O yaştan beri çalıştım.

GARGA Bundan başka mülkünüz yok, değil mi?

SHLINK Başka yok.

GARGA *(Adam'a)* Şimdi bu adamın mülkünü, kimsesizlere ve ayyaşlara mesken olmak üzere size bağışlıyorum, bir şartla ki: O çekilmez suratınızı tükürülmek üzere uzatacaksınız.

ADAM Ben bir din adamıyım.

GARGA Öyleyse uzatın.

ADAM Yapamam.

GARGA Kimsesizlerin üstüne kar yağıyor. Ayyaşlar sürü halinde mahvoluyor. Siz kendi suratınızın derdindesiniz.

ADAM Kabul. Yüzümün temizliğini korumuştum. Yirmi bir yaşındayım; sizin de bir bildiğiniz var elbet. Rica ederim anlayın beni: Bayan yüzünü dönsün lütfen.

MARIE Eğer denileni yaparsanız lanet ederim size.

ADAM Beklediğim de budur. Benimkinden daha temiz yüzler var; buna layık olmayacak kadar iyisi yok.

GARGA Shlink, şunun yüzüne tükürür müsünüz, rica etsem.

MARIE Hiç hoş değil bu George, bir matah değil bu yaptığın.

GARGA Dişe diş, lütfen.

SHLINK *(Soğukkanlılıkla adama yaklaşır, yüzünün ortasına tükürür) (Tırtıl kikirder, tövbe etmiş günahkâr trampet çalar)*

ADAM *(Yumruklarını sallar, ağlar)* Kusura bakmayın.

GARGA *(Evrakı ona fırlatır)* Bunlar bağış belgeleri. Cihat Ordusu için. Bu da sizin için küçük bir destek. *(Tabancayı ona verir)* Şimdi dışarı çıkın, kancıksınız siz!

ADAM Misyonum adına teşekkür ediyorum size.

(Yapmacık temennalarla çıkar. Korodakiler belirgin bir aceleyle uzaklaşırlar)

GARGA Keyfimi kaçırdılar. Hödüklüğün haddi hesabı yok. Banknotların birazını kendime ayırdım. Benimkileri cebime sokuyorum. Burada kalamam. Çünkü, Yokohama'lı Mister Shlink, esasa geldik. Tahiti'ye gidiyorum. Harita için teşekkürler. Geliniz Şebek! Vapur biletleri!

MARIE Ödleksin sen George. Papaz giderken nasıl yan yan bakıyordun, fark etmedim mi sanıyorsun? Bitmişsin sen! Yenik düşmüşsün!

GARGA Kemiklerime kadar soyulmuş geldim buraya. İki haftadır içkiden zangır zangır titriyorum.Yüzüne tükürürüm onun: Bin kere. O da yutar. Aşağılıyorum onu. Bu kadar.

MARIE Yuh!

GARGA Beni müşkül durumda bıraktın sen. Dişe diş.

MARIE Şimdi de kavgan benimle mi? Oldum olası ölçün biçin yoktur senin. Tanrı verecek cezanı. Tek istediğim, beni rahat bırak.

GARGA Sefil yatağından anaya babaya ekmek götürmen için değil mi? Kısrak kokunu satıp ben kancık değilim diyeceksin ha? Ya-

takta rahatın bol olsun, dünyada hayatın uzun.[28]
(Ötekilerle çıkar)

MARIE Ne biçim sözler bunlar. Brandiye batmış. Onunla ne hesabın var diye sormadım sana. Şimdi de çürümüş dizginlere asılıyorsun! Ben ısırdım o dizginleri! *(Sessizlik)* Seviyor musunuz bu binayı? Sevmiş miydiniz?

SHLINK *(Omuz silker, döner, arkaya doğru gider)*

MARIE *(Onu izler)*

AİLENİN KURBAN EDİLMESİ

(John Garga'nın evi.
Açık renk duvar kâğıtlarıyla bir tavan arası. Kişiler fildişinden el işi yapıyorlar. Koyu renk yuvarlak bir masa. Çevresinde John, Mae, Mankyboddle)

JOHN GARGA Bir şeyler olmuş, kötü kötü konuşuyorlar üstünde. Vazifelerden söz etmiyorum, gençtim bir zaman, ama şimdi iki hafta geçti.

MANKYBODDLE Pek değerli biri değil. Her limanda zom olur. Ama Mary için çizmelerimi eskitirim doğrusu.

JOHN Bu ailenin kaygıları benim sırtımda. Onları sokuşturduğum şu deliğe bakın.

MAE Sarıderili biriyle ilişkideymiş. Hiç karışmaya gelmez.

JOHN Ne anlarsınız siz? Hep haftalar boyu orada burada kafa çekti, her şeyi bana bıraktı. Tüm mahallenin ayyaşı o. Maymun herif. Yine nerede şimdi?

MANKY Gömlek dikicisi oynak bir kadınla aşna fişne olmuş, ama yalnızca haftalık. İçerken.

JOHN Her gelişinde köpek gibi inat etti. Tüm söylenenler vız geliyor ona.

MANKY Belki de hiç gelmez bu kez.

JOHN Palavra! Sizin gibi bir adama çocukça gelecek belki ama yine de söylüyorum: Asker çocuğudur o. Denizden 800 Dolar getirmişsiniz, mesele bu.

MANKY El âlemin gevezeliği. 800 Dolar'mış. Puro içiyorum diye.

Ama siz Nice'ı[29], yani işte Mary'yi o herife göndermeyecektiniz.

MAE Gazete yoluyla oldu, yani nizamî. Birinin kazanması gerekiyordu.

MANKY Neyle kazanacak kızcağız bilmem ki. Ne diyorsunuz siz?

JOHN Benim kardeşim, hey Tanrım! Burası öyle bir kent ki, deliklerinde yaşıyoruz işte, benim kardeşim vahşi ormanın içinde dolaşıp durdu, asker kaçağıydı. George onun kanından. Çok yer gerekti hey Tanrım George'a!

MANKY Bu Mary ...

JOHN Ne yapıyorsun Mae, tası devirdin. Amma ineklik.

GARGA *(Girer. Bozuk)* Yine gevezelik mi? Annemle yalnız görüşeceğim.

JOHN Ne biçim tavır bu? P. Mankyboddle da burada üstelik, ne yani? *(Doğrulur)* Elbisesi nasıl da yenilenmiş! Hayret! Mirasa mı konmuş ne? *(Maë'ye)* Ne o Lut'un karısı[30] gibi dikilmiş duruyorsun orada? Sevgili oğlunun benzi soluk mu ne? Biraz sarhoş galiba, ha? Gelin Manky, güneşe çıkalım!

(İkisi çıkar)

GARGA Yeter artık anne, ben gidiyorum.

MAE Nereye?

GARGA Serbestliğe! Nereye olursa olsun! Hemen de ödün kopar. Dikkat et de fıçın boşalmasın.

MAE Gitme buradan!

GARGA Biriyle bir meselem var. Hiç anlatamam. Serbest kalmam gerek.

MAE Sen, değil misin?

GARGA Hayır değilim. *(Sessizlik)* Özgür değiliz biz. Sabah kahvesiyle başlar bu ve maymunsan yediğin darbelerle başlar. Ve annenin gözyaşları çocukların aşına tuz döker, annenin teri onların gömleğini yıkar, buzul çağına dek güvence verilmiştir, kökü yüreğin içindedir. Sonra elin serbest olsun istersin, bütün gönlünce bir şeyi tam yapmak istersin, öyle sulandırılmış değil, o zaman ücretini öderler, takdis ederler, mühürleyip yüksek fiyata satın alırlar ve ne kadar istesen de batma özgürlüğün kalmaz.

MAE Seni hasta eden nedir, bana söyle. Sana yardım edebilirim. Bir kadına mı ihtiyacın var? Arar bulurum, hiç şaşmaz. Hemen

giderim, memnun olursun. Ama babanı bırakıp gitme.

GARGA Bana yardım edemezsin. Senin zor durumunu biliyorum. Seni bırakıp gitmek istemem.

MAE Kendim için istediğimi düşünmüyorsun herhalde. Seni sevdiğimi söylemekten utanmam ama benim için burada kalman gerekmediğini biliyorum, yalnız, onlar nasıl yaşayacaklar?

GARGA İstemiyorum artık.

MAE Çalışmak gerekmiyor mu?

GARGA Ah tüm o bir yığın tutarlı insan, bir yığın çalışkan insan, tüm o bir yığın tutarlı ve çalışkan insan, marangoz tezgâhlarında ekmeğini kazananlar ve iyi temiz masa hazırlayanlar, tüm o iyi ve tutarlı masa hazırlayıcıların ve ekmek yiyenlerin, çalışkan ve tutarlı aileleriyle birlikte hepsi, o kadar da çoklar ki, tüm o yığın, nasıl aşağılıyorum onları, o düzgün, aptal, güvenli ve çalışkan insanlar, kafalarına tükürülmesi gerek onların, sandığa tıkılması gerek, "taşkınla gelen gece ve müthiş yükselen su"[31] bir tufan olup yutsun onları.

MAE Aman George!

GARGA Hayır, istemiyorum artık.

MAE İstemiyor musun? Ya ben? Ya onlar burayla nasıl baş edecekler? Dişlerini ayırıp durma bana! Ben daha çok çalışabilirim belki, yıkarken yarı uyuyorum çoğu kez. Şehirde biraz daha hızlı koşuşturabilirim, diyelim, ama tek başıma onları çekip çeviremem, bu kesin.

GARGA Ben de biliyorum, ayrıca bu arada düşünüyorum da: Çalışman neye yarar?

MAE Bunu söylemeseydin keşke. Her şey zaten yeterince karanlık! Duvarlar kir pas içinde, soba bir kış daha dayanmaz. Ben nasıl iş yaratacağımı bilemiyorum, sen de neye yarar diye soruyorsun.

GARGA Hoşça kal anne, apaçık işte, uzun süre daha böyle gitmez, sobanın da, duvarın da bu hali uzun süre böyle gitmez.

MAE Hayır, sen öyle de bakalım! Kör müsün sen?

GARGA Dolaptaki ekmeğin, üstündeki giysinin, hatta kızının hali de uzun süre böyle gitmez artık!

MAE Bağır, bağır sen daha! Söyle ki cümle âlem duysun. Her Şey

boşunaymış, bu kadar zahmete değmezmiş, ha bire daha az şey geçiyormuş ele, duysunlar! İyi ama ben nasıl yaşayacağım? Bir mobilyayı bırakıyorsunuz sanki, harap olmuş diye, iyi değil ama idare ederdi, iyi de dayandı ama artık işe yaramaz, değil mi? Ama mobilyaya soran niye yok? Üstelik tümden çökene kadar da orada bulunmak zorunda, off, öyle de çok yılım var ki yaşayacak.

GARGA İyi ya, bu kadar kötüyse durum, niye suçun nerede olduğunu söyleyeceğine dişini sıkıyorsun, tabut içinde gibi işkence ediyorsun kendine, gömül de kurtul bari. Söylesene suç nerede?

MAE Evet, biliyorsun, hepiniz biliyorsunuz, suçlu olan belli ve başkası değil, bir tek de ben mücadele ediyorum ona karşı. Of, bilemezsin nasıl, öyle birinin yanında ... yaşamak, yıllar boyu; kısa süre sonra bir hayvandan farksız olacak.

GARGA Mesele bu işte.

MAE Ama nasıl söylersin bunu? Ne dedim ki ben? Bana öyle bakmanı istemiyorum, seni doğurdum, emzirdim, sonra ekmek verdim sana, dövdüm de, bana başka türlü bakman gerek.

GARGA Sobadan da, akan tavandan da daha kötüsü işte! Ona yardım etme bari!

MAE Ona kimsenin yardım etmesi gerekmez, benim de. Sözü nasıl buraya getirdin de kendimi unuttum ben? Ne kadar kötüsün, ne kadar az saygı uyandırmışım? Ama bir şey dediğim yok, hiçbir şey söylemedim, sen koş kız kardeşinin yanına da kulağına bağır: Ben senin kalmanı istemekten başka hiçbir şey söylemedim, ama şimdi artık gidebilirsin de. Erkek kendi bildiği gibi olur, ben bir şey söylemem ona, karısıyım ama söylemem, sizler için elinin derisi sıyrılıncaya dek çalıştı, şimdi yaralı işte, kim ne diyebilir?

GARGA Benimle gel n'olur.

MAE Ne dedin?

GARGA Benimle güneye gelmeni rica ediyorum senden. Orada çalışırım. Ağaçları keserim. Kütüklerden bir ev yaparız, sen de yemek pişirirsin. Sensiz edemem ben.

MAE Kime söylüyorsun bunları? Havaya mı? Benimle kafa mı buluyorsun sen? Sevdiklerimin taşkına gömülüp gitmelerini

mi istiyorsun? Sense ellerin pantolon cebinde, ha? Ah, aklına geldiğinden nasıl utanacaksın ama.

(Sessizlik)

MAE Ne zaman gidiyorsun?

GARGA Şimdi.

MAE Onlara bir Şey söyleme. Ben eşyanı toplayıp bağlar, merdivenin altına bırakırım.

GARGA Sağ ol.

MAE Sen de sağ ol.

(İkisi çıkar)

(John ile Mankyboddle döner)

JOHN Önceleri güzel kadındı. Taze ot gibi yumuşacıktı, şimdi derisi zenci gibi, yüzüne gözlerine kara timsah derisi çekilmiş sanki, çatlağa bıçak gibi. Karanlıkta bir felaket. Çalışmak, sabun ve çamaşır öyle değiştirdi ki onu. Sözüm yok. Öyle bir kadını sever misiniz?

MANKY Dünyayı kurşuni bir hava kapladı.

JOHN Oğlan nereye gitmiş ki?

MANKY Dosdoğru gözünün içine baktım. Eski bir Ringa kafasına dörtyüz koyarım ki bitmiştir. Rıhtımı dişledi taşkında. Heey, o kim o?

SHLINK *(Girer. Uysal)* Shlink. Adım Shlink. Sizin kızınızı binamda çamaşıra çalıştırmıştım. Şimdi hem çamaşırlar hem de tümüyle kereste ticareti uçup gitti. Kereste tüccarıydım şimdi sinek avlayıcısı oldum. Yapacak bir şeyim yok, elli dört yaşındayım. Size yardım edebilir miyim?

JOHN Tepeden bakmam ben, hayatın baskınları tepeden bakmaya bırakmıyor.

SHLINK Benim de pek değerim kalmadı artık. Varımı yoğumu kaybettim, nasıl oluyor, anlaşılır gibi değil. Kollarımı size uzatıyorum.

MANKY Limana gireceksem dibin derinliğini biliyorumdur, derim ben.

JOHN Dip, evet ya, hey tanrım! Güveneceğin kimseye iyi bak, demişler.

SHLINK İçine kar dolmasın diye yarıkların kapandığı bir yaşın kötürüm yalnızlığında, görüyorum ki, sizi besleyen el bırakıp

gitmiş sizi. Acımasız biri değilim ben, neye yararım yoksa.

JOHN Sebep karın doyurmaz. Dilenci değiliz biz. Balığın kafası yenmez zaten. Yalnızlığınıza karşı taş yürekli değiliz. Dirseğinizi bir aile masasına dayamak istiyorsunuz. Yoksul insanlarız biz.

SHLINK Gönül gezdirecek değilim, pişmiş toprağı bile hazmeder midem.

JOHN Odamız küçük. Biz bile balık istifi sığışıyoruz ancak.

SHLINK Burada kalmaktan mutlu olurum. Yerde yatarım, boyumun yarısı kadar yer bana yeter. Sırtımı dayayacak duvar olsun, çocuk gibi sevinirim.

JOHN İyi, anlaşıldı. Bu rüzgârda kapı önünde dikilmeyin. Buyrun gelin çatı altına.

MAE *(Girer)* Gece olmadan kente inmem şart.

JOHN Ne zaman sana ihtiyaç duysam, yok oluyorsun. Bu adamı eve aldım. Yalnızmış. Oğlun çekip gittiğine göre bir kişilik yer boşaldı. Elini ver ona!

MAE Memleketimiz kırlıktı.

SHLINK Biliyorum.

JOHN Köşede ne yapıyorsun öyle?

MAE Yatağımı merdiven altına alıyorum.

JOHN Eşyanız nerede?

SHLINK Yok ki. Merdiven üstünde yatarım, madame. Aranıza sokulmam. Elim değmez size. Biliyorum, elim sarılderilidir.

MAE *(Soğuk)* Benimkini veririm size.

SHLINK Benim için değmez. Demek istediğim bu değildi. Ha, deriyi kastetmiyorsunuz siz sahi, bağışlayın.

MAE Merdiven üstündeki pencereyi akşam açarım. Esmez. *(Çıkar)*

JOHN Derisi iyidir. Biraz çatlak ve kara...

SHLINK Tanrının inayeti üstüne olsun. Ben mazbut bir insanımdır, ağzımdan kelime çıkmaz, çünkü yalnız dişlerim vardır ağzımda.

KÖMÜR DEPOLARINDA

(Sokak. Sağda yağmur sonrası gök yeşili bir seramik. Bir yıldız. Solda dik bacalar. Siyah. Arkada kömür yükleme boşaltma sesi. Sabah. Altta uyanan Chicago'nun gümbürtüsü)

SHLINK *(Arkadan gelir)* İnsan şöyle veya böyledir. Onu ölçüp biçemezsin. Kendi özünün derinliğini ölçer insan. İşte şuradaki adam içiyor, atlar hakkında görüşleri var. Seviyorum onu, göz göre göre gelişmekte. Yakında kavgayı kristal platolara taşıyacağım.

MARIE GARGA *(Onu belli bir mesafeden izleyerek)* Gözümün önünde derisini yüzüyorsunuz, benim kardeşim o. Dur durak bilmiyorsunuz. Sizce insaniyet taşlaşmış gibi.

SHLINK Kusura Bakmayın! Benim kadar bilmezsiniz, ama üstünde durmuyorum. Neden eve gitmiyorsunuz?

MARIE Artık gidemem.

SHLINK Kabul etmiyorum. Nerede yatacaksınız? Cildiniz buruşmuş. Öğlenleri bana yemek getiriyorsunuz, gündüz ne yapıyorsunuz?

MARIE Beni sorduğunuz için teşekkürler. Önce öğleni bekliyorum, sonra da akşamı bekliyorum.

SHLINK Boynunuza ve cildinize, kömür yığınının üstündeki yıldızdan daha fazla ilgi gösterseniz iyi edersiniz.

MARIE Kömür deposunda eliniz kömür topakları içinde çalışıyorsunuz. Siz olmasanız ailem ekmeksiz kalırdı.

SHLINK Oysa siz burada, akşamları viski barlarından yalpalayarak çıkan erkeklerin arasında dolanıyorsunuz. Bedeniniz ailenizin tek kazancı. Ona dikkat etmeniz gerekir.

MARIE Kırk yıl boyunca didinip çalıştınız, binanızın kirişlerini omuzladınız. Böyle birini kardeşim bir akşam sokağa attı.

SHLINK Bu konularla nasıl da ilgilisiniz.

MARIE Kardeşimi severim.

SHLINK Ne çilli bir şefkat! Bir piliç gibi vefalı!

MARIE Çok katısınız. Vefa değil o. Siz bir erkeksiniz, ben de sizin yemeğinizi getiriyorum. Eğer isterseniz yatarım sizinle. Bunu

niye söylemeyeyim ki?

SHLINK Siz yatağa atmak istiyorsunuz kendinizi. Benimse vaktim yok. Benim olabilecek her şeyi alamam ki.

MARIE Siz beni yalvar yakar önünüzde diz çökene dek aşağılamak mı istiyorsunuz? Hiç gerek yok. Önünüzde çıplaklığımdan başka bir şeyim kalmadı.

SHLINK Ve utanç, cesaret oluyor besbelli.

MARIE Cesur değilim ben, ihtiyacım da yok, çünkü seviyorum. Düşmek çok kolay benim için, yüzümü iyice aşağılara eğerim, kollarımı da iki yana açmam üstelik. Cesarete ihtiyacım yok.

SHLINK Her şeyini sunan bir kadın fazla bir şey sunuyor olmaz. Hediye çatının altında güvenle uyunur mu ve kim yer atılanları?

MARIE El değmemiş bedenimi kırbaçlıyorsunuz siz.

SHLINK Zenci kiralamak çok kolaydır. Bekâretiniz engel değil ki.

MARIE Söylediklerinizin hepsi doğru. Bunları, sırf bana işkence etmekten haz duyduğunuz için söylediğinizi düşünemem. Sizden utanıyorum.

SHLINK Üstünüzü giyin! Utanç giysidedir! İçinizi dökerek sabahımı berbat ettiniz ve su kıpırdamıyordu.

MARIE Benden tiksinmediniz.

(Çıkar)

GARGA *(Girer)* Yüzünüzü gördüm, kâğıt gibi beyazdı.

SHLINK Sineklerin vızıltısını duyuyor musunuz?

GARGA Kendi gölümde avlandım ben ve oltalar asılı kaldı. Balıklar ısırmıştı mutlaka.

SHLINK Öyledir.

GARGA Yüzünüze her baktığımda beni süzüp duruyorsunuz. Bana âşık mısınız ne?

SHLINK İçtiğiniz halde yine de dinç görünüyorsunuz.

GARGA Ellerimde taze rüzgârla geliyorum ben. Varımı yoğumu koydum kavgaya, siz yaşlanmışsınız. İsterseniz 20 yıl avans vereyim size. Dengeli değiliz.

SHLINK Rahat yaşadım. Kırkın eşiğinde taşkın duruldu. İşiniz kolay olacak.

GARGA Vücudunuz yağlanmış. Sert bir tutamak bulmak için ellerim boşuna uğraşacak.

SHLINK Size işaret veremem, zayıf noktalarımı ben de bilmiyorum. Kendimi sizin ellerinize
bıraktım.

GARGA Zavallı bir deri gibi kendi kendinizi şişiriyorsunuz, gülerim size.

SHLINK Gülün gülün, gülmenizi seviyorum. Burası pek tatsızdı, gülmeniz güneşim oldu.Görünmemeniz kaygı uyandırmıştı. Üç hafta oldu, Garga.

GARGA Pek uzakta değil, karşıdaydım, bacalar görünüyordu. Biliyorum, söylediklerinizi gerçek.

SHLINK Güneye gideceğinizi söylemiştiniz?

GARGA Annem birlikte gelmedi. Size yemek yapıyor o. Nasıl, lezzetli mi?

SHLINK Orada yalnızca geceyi geçiriyorum.

GARGA Annem, evet.

SHLINK Huzursuz mu oldunuz? Gülün! Bu yaşlı adam için gülsenize biraz!

GARGA Alay etmeyin!

SHLINK Yalan söylemeyin!

GARGA Ne bu güney de güney, içmekse her yerde içilir. Yanlış ata oynadığınızı mı düşündünüz yoksa? Yüzünüz çökmüş.

SHLINK İnsan reddetmeyip kendini esintiye verdi mi kırk yıl bir tek gün gibidir, ama bir tek gün kırk yıl gibi olabilir.

GARGA Kirpi gibi dikenlerinizi toplayıp sele içine büzülüyorsunuz. Ailemi beslemekle adiliğinizin zevkini mi çıkarıyorsunuz?

SHLINK Hayatınızı kendinize eziyet ederek geçiriyorsunuz.

GARGA Görüşlerim var. Ayağınızın altı sağlam mı sizin?

SHLINK Eziyetlerin bedeli vardır. Hâlâ vahşi orman içinde misiniz? Sürekli çevrenize saldırıyor musunuz? Büyüdüğü gözle görülen dalları kesip duruyor musunuz?

GARGA Benim def ettiklerimi siz topluyorsunuz, ha? Varınız yoğunuzla işe girişip alın terinizle mi ödüyorsunuz bunu? Faturayı yırtıp atıyorsunuz, ben bir şey yapamıyorum, öyle mi? Yırtın bakalım!

SHLINK Aileniz sizin için her şeyin üstünde sanıyordum. Görüyorum ki gına gelmiş size. Kira borcum kalacak da olsa çıkabilirim, siz istediğinize göre.

GARGA Utanma arlanma yok sizde. Hey tanrım, mezarınızı kendiniz kazsanıza. Batağı ve haşaratı size karşı çağırmaya, iğrenç pislik sarkıntılarıyla ahbap olmaya zorluyorsunuz beni. Çok adice.

SHLINK Ailenizin önünde ateşiniz yükseliyor, kırbacı hak ediyorsunuz.

GARGA Botanik bahçesini ticarethaneye çevirme beceriniz var. Benim yüreğimin size kafes olduğunu biliyorsunuz.

SHLINK Amma da ucuz romantizm, Mister Garga. Ailenizin sokağa attığı kız kardeşinizi yanıma aldım.

GARGA Size neydi ki?

SHLINK Birinin sizi dörtyüz Paund ile yemlemesinden korunmanız gerek.

GARGA Bir çırpıda milyonlar uçuyor! Siz benim çadırımdaki bütün hedeflere ateş etmektesiniz.

SHLINK Yalnız kendinizi düşünüyorsunuz. Kanınız bozuk. Piliç vefakârlığından başka bir şey değil bu, derinize dağlanmış bir kürek damgası.

GARGA Bir kız kardeş beni niye ilgilendirsin ki?

SHLINK Evet, kanaatkârlığı öğreniyorsunuz. Peki o zaman bu alınganlık neyin nesi?

GARGA Şimdi bileklerimi kesiyorsunuz siz benim. Kız kardeşimi hissetmiyorum artık, ama köklerimdi onlar, itiraf ediyorum, bunun için de bir cennet vardı, geçelim!

SHLINK Ben sizin, bilmeyerek yardım kaynaklarınızı atlayıp geçmenizi önledim. Sizi dorukta görmeyi seviyorum.

GARGA Su gözlerime çıktı ama içimi oyup kendinizi sokmak için duyduğunuz cehennemlik hırsı aradan görüyorum yine de.

SHLINK Beni yük hayvanınız yapın.

GARGA Benim uyuzumu kaşımaktan men ederim sizi. Beni kendi paçavralığınıza döndüremeyeceğiniz kadar temizim ben.

SHLINK Size öneriyorum: Kız kardeşinizle evleneyim - sizi memnun etmek için ne bulursam ona sarılmaya razıyım.

GARGA Bir kadını ayağınızın altına alıp tepeleme ve gözlerindeki akın keyfini çıkarma olanağı var elinizde.

SHLINK Bu olanak beni, kız kardeşinize cenneti kendi yanımda sunma düzeyine yükseltir. Ben fikirlerin aşığıyım, her çileye

katlanabilirim.

GARGA Kız kardeşimi yarım kilo kahve gibi ikram edebileceğimi mi sanıyorsunuz?

SHLINK Temizlik duygum beni, onunla cismani bir birleşmeyi reddetmeye zorladığı için cehennem azabı içinde kıvranmakta.

GARGA Hiçbir şey bilmemenizi sağlamış, sayıklıyorsunuz siz.

SHLINK Hiçbir bakire, seven bir kadın kadar temiz değildir. Benimle yatmak istediğini kendisi itiraf etti bana.

GARGA Bu seferki hamleniz suya gitti. Düşünüyorum da yani: Benim için fark etmez. Söze ne hacet? Fasa fiso. Aşka inanmam ben. Sevmediğiniz bir kadını[5] hiç tatmin edemezsiniz. Cehennem olur.

SHLINK Kırk yaşında da başka türlü görmüyordum.

GARGA Kollayın kendinizi! Kendi isteklerime ilişkin kimi zaman yalanla aldatırım sizi. Siz de bana yalan söylersiniz. Beni tatmin edersiniz ve böylece ayağınız buza kayıverir.

SHLINK Özgürlükten başka bir kazancınız olmayacak. Derin bir soluk alacaksınız. Ada, hayvanlarıyla ve uyuzuyla geride kalacak. Taze bir rüzgâr kucaklayacak sizi. Cerahat bezlere akıp dinecek. Tahiti biletiniz garantilidir.

GARGA Tahiti'nin çıplak kaya olduğunu biliyorsunuz, konuşturur insanı sadece, ben de biliyorum.

SHLINK Kavgayı noktalayın, vapur için yardımcı olayım size. Minnetinizi süt dişi gibi çekip aldım sizden. Davranın!

GARGA Ah, yabanî hayvanları ile çiçekler açmış o ufku görmüyorum ben. Sizdeki korkuyu görüyorum. Bana uzatılmış ipi buluyorsunuz, elinizi veriyorsunuz, ipin sizden geldiğini söylüyorsunuz, o ipi benim için sabunluyorsunuz, tuzak olmuştur o bana. Oysa ben süt banyosunda gibi yaşamaktayım. Her şey içime akıyor. Havadan, yerden, omuzlarımın çevresince ve sırtımda, benim toprağım. Bir balık mı boğulacak? Ben uzanıyorum, bacaya bakıyorum ve üzülüyorum onun için: dişlerimi göstererek. Ve şimdi George Garga ne durumda diye düşünüyorum?! Ona ne olacak? Düşmanı şaşkın. O onun beynine düşünce salvoları gönderiyor, öteki de midesiyle düşünmeye devam ediyor. Belki de kendinizi aldatıyorsunuz! Ya da ben kendimi aldatıyorum belki! Ama sizi kömür işinizde kuşkunuzla

baş başa bırakıyorum. Afiyet olsun!

(Gider)

SHLINK İki gün kömür taşıyacağım. Belki kireçlenmiş bir damar fırlar bu arada. Bu gece yelken açacak o, eğer açarsa. Eğer dönerse yarın sabah yine buradadır. İki gün koyuyorum önüme. İki gün..

PARAVANALAR

(Kömür-Bar'da içki salonu. Bez paravanalarla bölmelenmiş, ama tam bölünmemiş. Solda kötü bir yatak, sağda kötü bir yuvarlak ahşap masa. Orta boş. Her şey kahverengi, karışık, dolaşık, bulaşık, sağda Manky oturmuş içiyor, solda George Garga uzanmış ilahî mırıldanıyor. Tırtıl ile Moti Gui girer. Paravanayı sola kaldırırlar.)

TIRTIL *(El çırpar)* Ben bir metodistim[32]. Tatil günleri çocuklara vaaz veririm. Tanrım sana daha yakın[33]. Bu orda tere otu gibi oturur ama ilahi başka yapar onları, orgla söz birleşince.

MOTI Çocukları bırak şimdi! Yalakasın sen!

GARGA Bak, seni illet etmek nasılmış? Kadınlara karşı biraz zayıfsın ama benim tükürüklerimi yutacaksın. Hiç de hır çıkmaz. Bazan aşağılayabildiklerimi severim. Bak, o kadar burnu büyük hayvanlar değil, aşağılamaya bile ihtiyaç yok onları.

TIRTIL Kadınla ilgili olanı size söylediğim için daha bile hızla yutar. İçkiyi içince nasıl gözyaşlarına boğulduğunu itiraf etti, kara rüzgârda büyük bir günah çıkarmaydı doğrusu, biliyorsunuz artık!

GARGA Yutsun diye söylemedim ben, sadece lafın gelişi yapılmış bir uyarıydı. Ödünç kitap dükkânında nasıl haykırmıştım ama: "Tüccar, zencisin sen, general, zencisin sen!"[34] Harikaydı, ama en eğlencelisini söylemiyorum bile, saklıyorum.

TIRTIL Nereden okuduysan onları. Şeytanı düelloya davet ettin yani. Öyle boynuzsu pençeleri olmadı mı bir kuzu: Tütütü.

GARGA Sığırlar da sürüne sürüne tuzağa düşerler. Bir siyah ilahi[35] okuyalım!

(Yatağının altından şişeler çıkarır)

MOTI Bulaşık suyunda kolay yüzülür. Kıvamlıdır ya.

GARGA Temiz, tertemiz olsun. Örneğin ben bulaşık suyu olan kovaya bir mangır atacağım, Gui, sen onu kalan dişlerinde çıkar bakalım.

MOTI Hayır, yapmam.

TIRTIL Gui, biz odadan çıkalım, o zaman yapabilirsin. Kaşla göz arasında yapıverirsin, sana viski var.

GARGA *(Yatakta diz üstü doğrularak)* "General, eğer yıkık tabyalarının üstünde bir eski top kaldıysa, kuru toprağın kesekleriyle bizi topa tut: parlak satış vitrinlerinin aynalarına! Salonlara! Bırak kendi tozunu yutsun şehir. Su oluklarını paslandır, kadınların tuvalet odalarını kızgın yakut tozlarıyla doldur!"[36]

MOTI İnsan insanı böyle bir denemeye koşmaz.

TIRTIL *(Ortaya gitmiştir. Bir laternanın körüğünü açar)* Nasıl da keyfi geldi! Ayapopaya.

GARGA "Seviyordum çölleri, yakılıp kavrulmuş meyve bahçelerini, metruk satış mağazalarını, ısınmış içkileri."[37] Bu kadehi size kaldırıyorum. Koku bile değilsiniz siz.

MOTI Bu mangırı dişlerimle alamam Mister Garga, mümkün değil.

GARGA "Buraya bakın, ben bir günahkârım! Parşömene sarılı şeytan hâlâ hortlar benim içimde. Yanılıyorsunuz. Küçük bir insanım ben. Ardımdan bakmanız gerekmez, kıkırdaklı kulaklarım var benim."[38] Yokohama kökenli Mister Shlink'le yapacağım bir şey yok! Yanılıyorsunuz!

TIRTIL Şimdi de daha Shlink sözcüğünü duyar duymaz açıkça diş gıcırdatır oldu!

MOTI *(Elinde dolu kadeh)* Siz hiç centilmen değilsiniz! Ben o sözcüğü yediyüz kez duyabilirim, hiçbir şey yapmaz bana.

TIRTIL Hiç öğle değil. Yalan. Hep yalan! Paravananın arasından bile benzinin sarardığını sezdim.

MOTI Hiç de sararmadı benzim. Senin kusuruna bakmıyorum çünkü sen sıradan bir insansın.

TIRTIL O sözcüğü duyabilirsin yani, öyle mi?

MOTI Evet.

GARGA Kovayı dışarı götür, senin ruhundan geçecek bir mızrak yoktur.

MOTI *(Kovayla ortaya gelir. Mangırı yakalayıverir.)*

TIRTIL Başından aşağı bulaşık suyu yağsa susar o, çünkü derisinin üstü sivilce dolu. Köpeğin biri onu kovdu diye artık kendinde değil.

GARGA "Ben düşlerimde ona, Shlink'e, o köpeğe, cehennemlik kocam, diyorum. Masamızı yatağımızı ayırdık. Odası kalmadı. Sevgili nişanlısı fazlaca absent içiyor. Aileye beyaz ekmek getirir! Metres hatun Virjinia içer!" Bu benim! Ey alçaklar, sizi yok oluşunuz içinde seviyorum. Mangırı bulaşık suyunun içinden yakaladın mı Gui? Seni mülevves köpek seni. *(Güler)* "Gün gelip ondan dul kalacağım, takvimde o gün işaretlidir mutlaka, temiz iç çamaşırlarımla onun cesedinin ardından gideceğim, güzel güneşte bacaklarımı ayırıp."[39]

(İçerler. Şebek ile Jane, bir süredir Manky'nin yanında oturmakta)

ŞEBEK Evet, örneğin şu kereste tüccarı! Kalpten eser yoktu ki adamda şişleyesin, tefeci faiziyle borç verirdi. Derken bir gün kim bilir hangi tutku yüzünden tüm kereste ticareti elinden kayıp gitti, şimdi şu karşıda kömür taşıyor. Eli tüm mahallenin gırtlağındaydı.

MANKY Hayat bir tuhaf. Ben örneğin, kendi hesabıma, son derece mazbut bir adam tanırdım, ama adam bir kadını severdi. Ailesi tavan aralarına düştü, sersefil oldu. Dörtyüz Paund'u vardı, buna karşın ailesini aç bıraktı da bu dörtyüz kâğıtla o kadını sevdi, çünkü para yoksa kadın da yoktu. Haydutluk bu ama adam suça ehil değil ki.

MARIE GARGA *(Ortaya girer, sola gider)* George!

GARGA Sen misin? Bu halin ne? Şimdiden kirli paçavraya dönmüşsün bile.

MARIE Evet.

GARGA Geçelim. Dışarı! Görmüyor musunuz, konuğum var! *(Tırtıl ile Moti sağa geçerler)*

TIRTIL İyice zom oldu, şimdi de kız kardeşi geldi yanına. Kıza, kirlenmiş, deyiverdi. Moruk nerde?

ŞEBEK Bugün gelir. Jane'i buraya çağırdım. Bir olta olur herhalde. Kavgada bütün kozlar ortaya sürülecek.

JANE Sizleri anlamıyorum. İçki verin bana.

GARGA Sanki tarçın yutmuşum gibi. Bu cıvık sebzelerle hararet yiyoruz.

MARIE Nasılsın?

GARGA Akşamları soğuk oluyor burada. Sahi, ister misin, aç mısın?

(Marie başını sallar, George'a bakar)

MARIE Ah George, bir süredir ailemizin üstünde akbabalar dolaşıyor. Babam anneme diyor ki: Elbisen rezalet, dizlerini gösteriyor, ellerin de simsiyah. Tadı tuzu kalır mı insanın? Kadıncağız susuyor, ellerini yıkıyor ve iki kat çalışıyor. Sırf bir adamla aynı yatakta yatmış diye hayvan yerine konur mu insan?

GARGA Anan baban üstüne ne kötü konuşma bu! Adileşiyorsun. Nasıl geçiniyorlar?

MARIE Aç kalıyorlar besbelli. Kesin açlık çekiyorlar. Shlink arada bir yiyecek götürüyor onlara.

GARGA Ve sen yağmurda buralarda sürtüyorsun.

MARIE Manky'nin dediğine göre Shlink son zamanlarda iki gündür hiç görünmemiş. İşlerine son verilmiş bile.

GARGA Evet, ben böyle istemedim. Ama sen hele sonuna kadar bir anlat! Bir dinlemem gerek elbet.

MARIE Yüzüme bakma öyle! Senin de katolik olduğunu biliyorum.

GARGA Başka türlü başla.

MARIE Onu seviyorum. Niye bir şey söylemiyorsun?

GARGA Ben mi? Sen onu sev! Bu zayıflatır onu!

MARIE Sürekli tavana bakıp durma n'olur - onu bana yakınlaştıramıyorum.

GARGA Bu çok kötü işte.

MARIE Biliyorum.

GARGA İçgüdü yok sende.

MARIE Ona baktığımda, giysilerimin içinde titriyorum. Söylediğim de hep yanlış oluyor.

GARGA Sana doğru olanı söyleyemem, hiç çaba göstermiyorsun ki, bir bedel ödediğiniz de yok.

MARIE Keskin laflar ediyorsun, ispirto gibi beynime işliyor. İyi şeyler mi peki? Sen bileceksin bunu.

GARGA Benim bir şey bildiğim yok. Sana isabet ettirebileceğim bir taş isterdim kendime.

Aşağılanan bir kadın! Benim de vardı, bir şişe roma değmezdi ve erkekleri kendine çekmeyi

bilirdi! Bedelini alırdı. Gücünün de farkındaydı. Defettim gitti, ama bir kadındı o.

MARIE Nerededir ki, ona gitmek isterdim.

GARGA *(Güler)* Belki cennette, belki de pis su giderinde! Seçimini kendi yaptı, ardından neyin geleceği de önemli değildi. Sen, bir kısrak kadar ağırsın Marie Garga! Aşağılandın! Kadın değilsin!

MARIE Bilmem ama seni şimdi anladım.

(Gitmeye davranır ama kararsız kalır)

MANKY Bu gezegende şöyle gerçekten diline geldiği gibi, damak tadıyla duyarlı bir aşk yaşanamaz, sağır olana dek ya da kusana dek koklanır, kısacası diş zangırdaması, parçalama, tek vücut olma ve daha ne lazımsa her türlü aksesuvar dahildir. Azizler cemaati[40] yerine öyle bir rezillik yani!

SHLINK *(Ortaya girer)*

TIRTIL Tecrübe konuşuyor burada: Bu insanlığın tümü, dişiyle tırnağıyla, kâğıttan rüyaların peşine düşmüş gidiyor. O rüyalar da hakiki hayattan daha kâğıt değil üstelik!

(Marie Garga döner ve ortada Shlink'le burun buruna gelir)

SHLINK Siz, burada ha, Miss Garga?

MARIE Size gelemezdim artık. Öğle yemeğinizi getiren biri vardır umarım.

SHLINK Ahşap evi yeniden satın aldım.

MARIE Bir adama aşkını dile getiren bir kadının durumu kötüdür, biliyorum, ama siz de bilirsiniz bunu.

SHLINK Gözlerinizde bir kaçamak seziyorum.

MARIE Size olan aşkım hiçbir şeyi kanıtlamaz, bunu söylemek istiyorum. Sizden istediğim hiçbir şey yok. Bunu size söylemek kolay değil benim için ama zaten öyle belki.

SHLINK Kardeşinizin yayındaydınız. Aman iyi bakın da zom olana dek içmesin.

MARIE Ona bakmıyorum ben.

SHLINK Evinize hiç uğramadınız. Çocukluk görevlerinizi unutmasanız, derim.

MARIE Sorun değil.

SHLINK Kendinizi yitirmeyin. Kadınlar yalnız kalmaya dayanamazlar. İki arada bir derede olmak! İğrenç bir ifade! Semavî güçler başınızı örtüyor.

GARGA *(Girer)* Burada kal, Ma. Kır kökenli yüzlerimizle bir kente savrulmuşuz. Sadece içinden geleni yapmalısın.

MARIE Evet George.

GARGA O, at gibi çalışıyor, bense absent gölüne uzanmış ense yapıyorum.

SHLINK Dünya fatihleri sırt üstü yatmayı sever.

GARGA Mülk sahipleriyse çalışır. Bent yine sizin oldu. Size bırakıyorum.

SHLINK Yalnızlığımı yitirmiştim.

GARGA Kendi derimin içine yerleşmeye başladım.

SHLINK Evet, süt içindeymiş gibi yaşıyorsunuz.

GARGA Yalnız, sürekli yatmaktan sırtımın kemiği çıktı.

SHLINK Ah, yaşamak ne zor. Süt içinde yaşıyor insan ve süt kötü çıkıyor.

GARGA İsterseniz bana dört paralık içki ısmarlayın.

SHLINK Sizin derinizi parayla ödeyemem.

GARGA Gördüğünüz gibi yatıp duruyorum. Kuru bilgiyi severim. Ruhumun, ki bir ruhum var, deri kaplı hukuk kitaplarına benzemesini isterim. Taşlardan sümük gibi sızan yeşil su akıntılarının mühendislerini severim ve onlarla kâğıt fabrikaları işletirim. Onları çizmemle tepelemekten daha çok burada yapacaklarım var. Asya hâlâ alınabilir ve ben bilimin fanatik kuruluğuyla satın alacağım Asya'yı.

SHLINK Sarhoşsunuz siz. Bu kirişli tavanın size gökyüzünü kapattığı yerde, tek bir kişiye karşı iflas bayrağını çekiniz, bu odayı hayattayken terk etmeniz gerekmiyor.

GARGA İflas bayrağını çekiyorum ya.

SHLINK Kısmete karşı Virginia'nın tütün tarlalarıyla mücadele edemezsiniz. Öfkeniz, eşiğinizin altında, sizinle ilgisizce yatan küçük bir cesede takılıp tökezliyor.

GARGA Günahkârları severim. Kuzu her zaman onlar için kurban edilir[41], midelerini patlatmaya hazırdırlar. Ama niye size yapışıp kaldığımı anlamıyorum. Küçük sert bir çekirdeksiniz siz, tükürmek gerek, dişlerden daha sert olduğu bilinir, sırf kabuktur.

SHLINK Tahiti biletinizi içkide erittiniz. Belki de yaşama yeteneğiniz yok sizin.

GARGA Mahvolmuşluğunuz gayrı insanî. Sağlığa aykırı diye günah işlemiyorsunuz.

SHLINK Sıvıda eriyip kendini masaya sunan yumuşakçalardan değilim. Ama gemide de dayanıklı zemindekinden farklı olmayan delik, açılıyor işte.

GARGA Havayla boğuyorsunuz siz. Hep kalın derililer. Biz sadece uyuzu kaşıyoruz. İçimize ateş edildiğinde su dışarı fışkırır ama içeride daha fazlası vardır. Arada felaketler olur. Kalın derililer için anaforlar vardır. Arada bir boğulmuş biri bulunur: oysa boğulma sırf havadan olmuştur. Ama rica ediyorum yüzünüzü gösterin bana.

SLINK Bunu yapmanız için size gerekli her türlü ışığı sağlayayım. İstediğiniz ışığın altında durayım Mister Garga.

GARGA O çiçek bozuğu ruhunuzu açık artırmaya mı çıkarmak istiyorsunuz burada? Acılara karşı duyarsızlaştınız, öyle mi? ... Taşlaştınız ha?! ... Kırkınızı geçince hepiniz yük olursunuz.

SHLINK Yüklenin bana, hadi dişleyin o çekirdeği.

GARGA İnsan değilsiniz siz.

SHLINK Kavgada her şey mümkündür bence.

GARGA Yine geri çekiliyorsunuz.

SHLINK Elimde olandan fazlasını veremem, ama veriyorum işte.

GARGA Kendinizi benim konumuma çekiyorsunuz. Fizik ötesi bir kavga sizinkisi ve geride bir kasap tezgâhı kalıyor.

SHLINK Üstünde sizin eliniz bulunan hiçbir şeye ağzımı vurmadım...

GARGA Benim yalnızca iki elim var. Benim insan saydığımı siz bir et yığını olarak sarıyorsunuz.

SHLINK Daha yanlış bir şey olamaz. Tam tersi oluyor, dönüşüm. Siz gözü kapalı dolanıyorsunuz. Bense yardım kaynaklarınız için gözünüzü açıyorum.

GARGA Onları tıkayarak. Benim besinimle besleniyorsunuz, ben sürekli zayıflıyorum. Fizik ötesine düşüyorum! Sizse hâlâ bütün bunları yüzüme tükürmeye cüret ediyorsunuz.

MARIE N'olur George, ben gidemez miyim?

(Arkaya doğru kayar)

GARGA *(Onu öne çeker)* Hayır. Senin hakkında konuşuyoruz.

SHLINK Sizi gayet iyi anlıyorum ve yine de bent için size teşekkür

ediyorum. Talihsizlik bende ki zayıf noktalara basmışım. Geri çekiliyorum. Siz eğilimlerinizin değerini ancak taşıyıcıları morga kalkınca fark ediyorsunuz.

GARGA Kurban veriyorum ya işte. Kaçınıyor muyum? İkimiz birlikte batacağız vahşi ormanın
batağına.

MARIE Beni bırak gideyim. Burası korkutuyor beni.

SHLINK *(George'a)* Yavaş öğreniyorsunuz ve öğrendiğinizin bedelini geri dönüşsüz ödüyorsunuz.

GARGA Pasif davrandım ben.

SHLINK Ailenizi unutuyorsunuz. Neyi feda ettiğinizi bilmiyorsunuz.

GARGA Şimdi hepsini kurban etmek istiyorum. Biliyorum. - Sizden önde gitmeye hazırım. Niye böyle tıkınmış olduğunuzu da anlıyorum.

SHLINK Zayıf değilsiniz, gözümün içine bakıyorsunuz.

GARGA Sizi izliyorum.

SHLINK Elinizi rica ediyorum Miss Garga.

MARIE Sizi anlamıyorum Mister Shlink. Seni de anlamıyorum George.

(Sessizlik. Garga sola gider. İçki alır)

GARGA "Kentin yumuşak görüntüsüne kaçtım, kadınların eğik duran turuncu ağızlarıyla çiğnedikleri, akkor dikenliklerde beyaz."[42]

MARIE Dışarıda gece oldu bile, bugün eve gitmek istiyorum.

SHLINK Sizinle birlikte geleyim isterseniz.

GARGA "Saçları siyah cilalı çok ince kabuklardı, gözlerini sarhoş akşamın kaçamak rüzgârı silmişti ve kurbandı açık alanda."[43]

MARIE *(Hafif sesle)* Bunu istemeyin benden n'olur.

GARGA "Salınan yılan derileri gibi hışırtılı incecik giysiler sürekli kıpır kıpır ten üzerinde eksik olmayan nemin çisentisi gibiydi."[44]

SHLINK Ricam gerçekten içtenlikliydi. Kimseden gizlim saklım yok.

GARGA "Onları, içi bakır kaplamayla ayak tırnaklarına kadar örtüyordu ve hemşirelerinin üstünde Meryem, donuk teniyle bulutlara süzülmüştü!"[45] *(Döner gelir, Shlink'e de bir kadeh uzatır)*

İçmez misiniz? Gerekiyor galiba.

SHLINK Siz niçin içiyorsunuz? İçenler yalan söyler.

GARGA Sizinle sohbet pek keyifli. İçtiğim zaman düşüncelerimin yarısı dışa açılır. Sizi yere çekiyorum ve daha hafif hissediyorum. İçin!

SHLINK Bana kalsa içmek istemem, içersem sırf siz istediğiniz için.

GARGA Ben davet ediyorum, siz kaçınıyorsunuz...

SHLINK Kaçınmıyorum. Ama benim beynim var.

GARGA *(Bir süre susuştan sonra)* Özür diliyorum, yarı yarı yapalım: Siz beyninizi azaltın.

SHLINK Bunun için bana yardım edersiniz.

GARGA Bir kadeh içer misin, Ma? İstemiyor musun? Bir sandalye alsana!

MARIE Benim için kaygılanma n'olur! Eve gidemem artık, dışarıda akşam olmuş bile.

(Sessizlik)

GARGA *(Sola giderken yineler)* "Hemşirelerinin üstünde Meryem, donuk teniyle bulutlara süzülmüştü!"[46]

ŞEBEK Çeneni kapat! Konuştuklarınızı yandan dinledim. Şimdi susun bakalım.

GARGA Kara delik bu işte. Şimdi kırk yıl geçip gidiyor. Hayır demiyorum. Yerler yarılıyor. Pis sular çıkıyor ortalığa, ama fazla açgözlü değiller. Dörtyüz yıldır denizde şafakların düşünü gördüm, gözümde rüzgârın tuzu vardı. Nasıl kaygandı!

(Sola gider, bu arada perdeyi yırtıp indirir. İçer. Bardağı yere fırlatır)

SHLINK Sizden, kız kardeşinizin elini rica ediyorum Garga.

MARIE *(Sağa, paravanaların içine koşar)* İmdat! Beni satıyorlar!

MANKY Buradayım, Nice!

MARIE Biliyordum, ben neredeysem siz oradasınız.

GARGA *(Arkaya gitmiştir, elinde şişe)* Bu ne bu? Bir aşk yuvası mı var burada? Siz mi yaptınız

Shlink? Yumurtanızı bu yuvaya bıraktınız ha? Benim yüzlerimin fotoğrafını mı çektiniz?

ŞEBEK Kim isterse içer burada, ne biçim davranıyorsunuz siz, bayanlar var.

MANKY Çek elini! Heey! Bıçak var yanımda! Siz bana gelin, Nice!

GARGA "Bir esinti soluğu, bölme duvarlarında delikler açıyor, opera gibi."[47]

SHLINK Bardan dışarı çıkınız, Marie Garga, isterseniz.

MARIE *(Ağır ağır döner, paravanaya kadar gelir, orada kesin durur)*

SHLINK Kendinizi harcamayın, Miss Garga, rica ediyorum. Kardeşiniz kavga etmiyor. Ailenizin içinde yaşadım ben, onların düşkünleşmesine izin veremeyiz. Bana inanın lütfen. Eğer bir ölümlü sizin kaderinizin suçunu taşıyorsa hiçbir zaman yardım edemez size. Gerçekten yalnızsınız.

MARIE Siz bana yardım edemezsiniz.

SHLINK Buradan gidiyor musunuz?

MARIE Beni tutar mısınız Pat, lütfen!

MANKY Ancak benim cesedimi çiğneyerek size ulaşabilirler, şu puroyu da içip bitireyim de.

SHLINK Çıldırdınız mı siz? Ailenize dönmek istiyordunuz.

MARIE Hiçbir şey istemiyorum artık. Bir odaya varsam, içinde hiçbir şey olmasa.

SHLINK Yıllar geçer, hiçbir şey olmayan yerde yalnız değildir insan, yüzler vardır, bunu unutuyorsunuz.

MARIE Çok şey istemiyorum, söz size Pat, bir daha hiçbir şey istemeyeceğim.

GARGA İşte bu, kutsal ruhun inişidir, etin başkaldırısı. Şansınızı savunun Shlink. İçmediniz ve şansınız elinizden kayıyor.

SHLINK Geçip giden yılları düşünün Marie Garga ve şimdi uykunuz var, ama yıllar sonra taptaze sabahlar olacak pencereden dışarı baktığınızda, su kıpırdamıyor ve siz odanızda neden bir yüzün daha bulunduğunu bilmiyorsunuz.

MANKY Benimle gelin siz, dörtyüz Paund'um var, kışın sığınacak bir çatı demektir bu, başka suratlar da görmeyeceksiniz, yalnızca vitrinlerde.

SHLINK Benimle gelmenizi diliyorum Marie Garga, eğer isterseniz. Karım gibi davranacağım size, hizmet edeceğim ve bir kez olsun sizi incitirsem hiç dikkat çekmeden kendimi asarım.

GARGA Yalan söylemiyor. Kesinlikle yalan değil söylediği. Onun yanında olursan milimi milimine elde edersin bunu.

MARIE Size soruyorum, Pat, ben sizi sevmesem de sever misiniz beni?

MANKY Herhalde. Ayrıca, şu kâinatta sizin beni sevmemeniz diye bir şey yazmıyor, Nice.

GARGA Ooo, sen misin Jane? Kokteylleri dipliyor musun? Pek de eskisine benzemiyorsun yani. Ben her şeyi sattım gitti.

JANE Şunu def et Şebek! Suratına dayanamıyorum. Beni taciz ediyor. Balla süt içinde yaşayan biri olmasam da artık, kendimle alay edilmesine izin veremem elbet Şebo.

ŞEBEK Sana, eski mal, demeye kalkanın ağzını burnunu dağıtırım.

GARGA Sen niye... Yüzün limonlu dondurma gibi yayılmış şimdi. Vay be, operadan çıkmış gibi şık şeyler giyerdin, oysa şimdi üstüne siyah pudra gelmiş gibi. Ama yine de kanatların lekeliyken bile uçup gelmediğin için sana saygım büyüktür sarhoş pilicim benim.

MARIE Sizi sevmeyeceğim Pat Mankyboddle, bu kesin ve böyle bir kadına sahip olmak da eften püften bir şey değil.

MANKY Ohoo, sandığınızdan daha kolay. Dul kadın giysisiyle gemiye atla yeter.

MARIE Hadi gidelim. Sizin ricanızı zevkle yerine getirirdim Shlink, yapamam. Kendini beğenmişlik değil.

SHLINK İstiyorsanız kalın! Ben, hoşunuza gitmeyecekse teklifimi asla bir daha yinelemem, ama bu deliğe düşüp boğulmayın. Bir erkeğin uzağında da çok yer vardır.

GARGA Bir kadın için yoktur. Bırakın gitsin Shlink! Nereye varmak istediğini görmüyor musunuz?! Kışın başını sokacak bir çatıyı tercih etmiş olsaydın hâlâ gömleklerin arasında pinekliyordun Jane.

SHLINK Sevmeden önce, için Marie Garga!

MARIE Gelin Pat, bura iyi bir yer değil. Bu senin karın mı George? Bu mu o? Bir kez olsun gördüğüme sevindim.
(Manky ile çıkar)

SHLINK Sizi terk etmeyeceğim, sefil olursanız yine gelin!

ŞEBEK Bir mal bu, centilmen, gitti gider! *(Kendi güler)*

GARGA *(Bir mumla Shlink'i aydınlatarak)* Yüzünüz iyi durumda. Sizin iyi niyetiniz benim karnımı doyuracak.

SHLINK Her iki tarafın da zayiatı çok. Ben benimkini *(Eğilir)* sizin isteğinize feda etmem. Tahiti'ye gitmek için kaç gemi gerekiyor? Yelken olarak benim gömleğimi mi şişireyim size, yoksa

kız kardeşinizinkini mi?

GARGA Dörtyüz Paund drahoma alacaksınız. Ne kaldıysa yeyip bitiriyorsunuz.

SHLINK Kız kardeşinizin kaderini size yüklüyorum. Onun sonsuza dek erkekler arasında bir nesne olduğu yönünde gözünü açtınız! Size hiçbir güçlük çıkarmadım herhalde. Benim göreceğim resti siz saptarken az kaldı bakire kız kardeşiniz benim oluyordu.

GARGA Bunun sizin düşünceniz olduğunu bana yutturmaya kalkmayın. O keyfin pazarlığını yaptırtmam. Küçük hayvancığın kendiliğinden mi arkanıza düştüğünü sanıyorsunuz siz? Görüyor musun Jane, hayvancık bana yardım ediyor. Dokunma ona! Uyuyor musun?

JANE Tacizi kaldıramam ben. Bu dünyada kendi ayağımın üstünde duruyorm, kendi geçimimi sağlıyorum.

ŞEBEK Kendini besleyerek, öyle ya. Kendi ayakları üstünde duruyor, yani kendi kıçı üstüne oturuyor.

GARGA Gel Jane, taciz eden yok. Ben seninim. Şimdi yeterince dolusun.

JANE Niye kalmıyoruz? Çok üşendim.

GARGA Hayır Jane, bak, ben burada yatıyorum. Sende yatmak istiyoruz. Siz de gelin, Şebek! *(Shlink'e)* Çok sarhoşum, kamış kemirmişim ben, ahşapta oturmanıza izin vermem. Ama ne kadar sarhoş olursam olayım Shlink, yine de parlak bir fikrim var. *(Üçü çıkar)*

SHLINK *(Oturur)*

TIRTIL Ne istersiniz?

SHLINK Pirincimle suyumu.

TIRTIL Artık erkenden soğuyor hava.

SHLINK Eylül.

TIRTIL Çok içiyor.

SHLINK *(Yer)*

MANKYBODDLE'IN TAVAN ARASI

(Yeşile çalan duvar kâğıtları.
Manky. Marie)

MANKY Bir gece uyuyabilmek için masaların altına düşecek gibi içtim. Uyurken ağlıyordun.

MARIE Senin için ağlamadım. Çok şey feda ettim ben.

MANKY Bu teraneyi son zamanlarda çok dinledik.

MARIE Virjinia'nı içip elbisenle yatağa yatıyorsun. Pantolonunu niye çıkarmıyorsun ki?

MANKY Bak, buna "Anaqueen"de alıştım.

(Sessizlik)

MARIE Ben ağlıyorum. Sonra da sen tütün içiyorsun. -.

MANKY Bak, duvardan kâğıt tabakaların düştüğünü duydum.

MARIE Niye sürekli "Bak" deyip duruyorsun?

MANKY Keyf için. Sahi, hâlâ ilk günkü gibi sevişiyorsun. Dişlerin gıcırdıyor. Evet evet, tam da sanki son günmüş gibi sevişiyorsun.

MARIE Sonra da sevgimi başıma kakıyorsun. Fazla geliyor sana galiba. Söyle, söyle hele!

MANKY Söylemem. İnsan üstü bir sevmen var senin, hiç ama hiç insanî değil.

MARIE Çok mu korkutuyorum seni?

(Sessizlik)

MANKY Şu duvar kâğıtları arasındaki esprim yok olup gidiyor.

MARIE Espri gerekiyor demek sana.

MANKY Bak, yelkenli takalarda böyledir. Haiti'nin güneyinde, bak, suda kıpırtı olmaz, kuzeyde yine de fena değildir; arada bir eser, sonra gemiler de vardır, ama güney kıpırdamaz. Tütün içeriz, kartlar da yağlı olur. Kupa ası hiç gelmez. Teddy üstüne yağ dökmüştü. Sintine çalkalanır. Yani işte, bak, dördüncü gün Marten der ki: Bana bir yudum tuzlu su versene, köpek balığı sıçacağım.

MARIE Ne biçim konuşma bu?

MANKY İşte yani, hepimizi hafifletirdi, o kadar.

MARIE Yuh. Böylesin işte. Beni de aynı kefeye koyuyorsun. Peki ben niye görmedim? Kafamda gözüm yok mu benim? Ah, ah! Ne zavallıca, ne sefil! Bu oda da ne ki sanki? Yağmur yatağa yağar, çekmecede ekmek yoktur.

MANKY Şu duvar kâğıtları da, bak, kabarmış dökülüyor.

MARIE Ah ne utanmazsın sen! Aşkım tatlı gelmemiş miydi? Ben - gidiyorum.

MANKY Bir yudum tuzlu su, dedim diye, öyle mi? Ne aptal bir beyaz kazsın sen Nice! Bilmez misin, her şey inişli çıkışlıdır, hep yukarı gitmez ki!

MARIE Ya, sen öyle de! İnişli çıkışlıymış! Her kelimeden önce kemiklerine dek titriyor insan. Cildi ne kadar naziktir insanın. Ama kırbaçla girişiliyor. İnişli çıkışlı, ama yukarısı, yalnızca insanı yumuşatmak için vardır.

MANKY Ah Nice, gerçekten içmemeliydim ben, ben yontulmamış it!

MARIE Bırak beni. Ağladığımı görmek çekici mi geliyor sana? Ah, ne kadar yaralayıcı, gittikçe nasıl da daha derine işliyor! Nerede içimi dökebilirim? Bak bak, kirpiklerim nasıl titriyor, nasıl yaşla dolu!

MANKY Yontulmamış bir it olduğumu biliyorum ben Nice. Denizde bu hale geliyor insan. Hiçbir lady olmayınca.

MARIE Ah, ben lady değilim ki. Kendini tutma, hadi! Bir orospu parçası olduğumu söyle, söyle. Sana nasıl gülüyorum bilsen! Ne kadar aptalsın! Seni sevdiğimi mi sanıyorsun? Orada oturmuş, Virjinia tüter durur, kendisinin ağzı açık! Kapa şunu! Seni sevdiğimi mi sanmıştın? Senden yalnızlık kadar nefret etmediğimi mi? Bu kirli odan, bu kötü halin! Ellerini yıkamış mıydın? İnişli çıkışlı diyorsun! Ne gülünç. Bu beni sağlıklı yapacak gerçekten. Beni mazgal deliğinden çekip çıkardın, çaresizdim. İyi iş becerdin, ucuza geldim, tiyatroya gitmedim! Birinci kata da çıkmadım, senin gibi bana denk olmayanların dolaştığı sokağa da çıkmadım delikanlı. Ama, birinin attığı bir kadını bile tutamayan sen, boynuna asılmışım diye yakınıyorsun. Ah seni çanak yalayıcı, obur, Virjinialı abdurahmançelebi seni.

(Üstüne bir şal atar, fırlayıp çıkar)

MANKY Nice! Hay Allah, ne histerik inekmişsin sen! Nice!

GARGA'LARDA

(Tavanarası. Paravanalar. Badana. Yuvarlak masa. Öğle yemeği)

JOHN Hep temiz bir boyunbağı olacak Mankyboddle! Ağız içki kokmayacak! Dişler beyaz!

MAE Ekmek burada.

JOHN Kalıbı ısıtır insan. Ben, nihayet kabuğu soyulmuş bir kütüğüm. Asıl çocuklar! Hay Allah, neredeyse yine çürük tahtaya basıyordum.

MAE Kavundan al Jane!

JOHN Hep kavun pişiriliyor. Dizime bir baksanıza. Haydi bakın çocuklar! Niye bir şey söylemiyorsunuz?

GARGA Burada, başımıza kalmış adamı oynamaya utanmıyor musunuz Manky?

MANKY Benim de herkes gibi iyi yumruklarım var, ama zor bir durumdayım cancağızım. Bakın, Peterson birini öldürmüştü. Üstelik sırf hindistancevizi liflerinden yapılma zehir yeşili bir yatak uğruna. Oysa hep derdik ki, Peterson sineği bile incitemez. Diyeceğim, bir adam bir şeyi elde etmek istiyorsa, artık kendine hâkim olamaz....

GARGA Ya o kötü bir şeyse, cıvık ve paçavradan.

MANKY O zaman o benim sefaletimdir. Bakın yani, sevmişim bir kere.

JANE Bu bir erkek. Kadının kendi istediği gibi olduğunu biliyor. Sırf onun merdivenlerini yıkamak için kadın, yırtınıyor, çıkmaza girerse ve onlar kadının zavallı bedenini tekmelerlerse, kadıncağızın hiç değilse eliyle, sırtıyla orada onların elinden gözlerini silmesi gerekir, sonra yine perdelere filan gider, işte o zaman bunlar, bir yerlerine mızrak batmış gibi yaygarayı basarlar, ceplerini taşla doldururlar. Erkek değil bunlar!

MANKY Ayrıca çıkmaza girmek pek rahat bir yol, misis Garga, asıl en kötüsü, adam evet demekten başka bir şey yapamıyor, şimdi ve sonrası için evet ve amin ve kadın adama ne isterse yapıyor.

MAE Sen ne demek istedin Jane?

JOHN Aman, sus, sen de! *(Jane'e)* Niye katolik olmak istemiyorsun ki?

JANE O kadar kendini aldatmayı sevmiyorum. Sürekli de değişiyor. Öyle değil mi?

MAE İyi söylüyorsun. Seni suçlamak istememiştim.

JANE Elbette, kimse suçlayamaz zaten.

GARGA Sana kötü bir şey söyleyen yok. Her şey şaka burada. Duvar kâğıtları, kavunlar ve suskunlar.

MAE Pek çabuk evlendiniz. Salt birlikte yemek, birlikte yatmak değil ki bu. Bir göğüs bir de kalçayla olmuyor ki evlenme. Sırf yatak ve karpuzlar değil, birçok yıl da değil, iyi de olsa. Evliliği yapan, üstünde oturulan taş değil.

JANE Kar da eridi mi yok oluverir ve piyango, hak etmeyene vurur.

MAE Hak eden, etmeyen meselesi değil, yeter ki ucu kaçmasın.

JOHN Parmaklarında kavun bulaşığı var Mae. Yıka!

GARGA Elini göster. *(Bileğinden tutar)* İyi bir el bu. Kendimi burada çok iyi hissediyorum. Duvar kâğıtları dökülürse dökülsün, ben buradaki paravana kumaşlarına bürünürüm, badana kireci yerim, sıvayla birlikte atılmışım, parmak kalınlığında. Sevgili kız kardeşimiz Marie Garga'nın resminin çevresine bir çelenk asın, doğum, 20 yıl önce kırlıklarda. Her dem taze çiçeklerini camın altına alın. Dizler masa altına sokulabilir. Akordiyon çalar mısınız Mankyboddle? Burada oturmak güzel, burada yatmak güzel, kara rüzgâr buralara kadar gelmez.

JANE *(Kalkar)* Neyin var? Ateşin mi yükseldi?

GARGA Ateşimin yükselmesi iyi geliyor bana Jane. Zafer: Beyinde kara humma! Yüzün niye kireç gibi beyaz anne? Diyorum ki, yine aynı çatının altındayız, başımız dik, kahverengi kalın kirişler, fikirlerim çılgın gibi kirişlere tırmanıyor, sallantılı. Diyorum ki, sizin içinim ben ve içimde kıvamlı keskin bir bira mayalandı. Kendini bana bırakabilirsin anne. Alçı tablolar gibi ne duvara dizilmişsiniz öyle? Sanki akbabalar girip gagalamış gibi. Ama kavgayı üstleniyorum işte.

MAE Ne istediğini bilmiyorum, George, sözünü ettiğin senin kendi kavgan herhalde.

GARGA Bu bir fikir, anne. Beynime sinekler yapışmış. Silip atamı-

yorum.

JANE Gel, eve gidelim, Russel'in likör barında bir iki tek içeriz, enikonu düğünümüz bugün bizim.

GARGA Ağzım çamur gibi, çözülmemiş kireç tadı sanki. Nedir bu anne?

MAE Hiiiç.

MANKY *(Akordiyona gider)* Mankyboddle buldog gibidir.

SHLINK *(Girer)* Kız kardeşinizi aratıyorum. Mister Mankyboddle'ın evini terk etmiş. Buraya gelmesi ihtimali vardır. Sizden ricam, ben kendi evimi sunuyorum ona, bunu kendisine söyleyiniz lütfen.

MAE Öyle mi Mister Manky, sizin yanınızda mıydı?

MANKY *(Kalkar)* Bu sarı köpeği kovarsanız çok minnettar olurum size.

SHLINK Bu adam bazı şeyleri unutuyor. Bir yurtsuzun şaşkınlığını kendi yatağı için sömürdüğü halde ona acıyorum. Sizi sorumlu tutuyorum, Mister Garga.

GARGA Meselenin ne olduğunu burada içeride söylerseniz size müteşekkir olurum. Huzurlu bir aile ortamı var burada.

SHLINK Yine de buraya gelmeniz beni sevindirdi.

GARGA Duvar kâğıtlarında, sobada eksiklikler var. Ama kirişleri kalın.

SHLINK Evet, köşe bucak savrulmuyorsunuz artık. Yine bir etyemezler evi mi oldu burası?

GARGA Artık öyle şey yapmıyorum. Kasaba verecek param yok, merdivenden inerken de ev sahibi öksürüyor. Ellerimi kolumun içinde tutuyorum.

EV SAHİBİ *(Girer)* Hah, işte burada! Kirayı istiyorum, buradaki her şey hacizlidir. İçiliyor, evleniliyor, yabancıların sırtına biniliyor, bir de gece gündüz akordiyon zırıltısı.

GARGA Bunu Mister Shlink mi alıp getirdiler buraya?

MAE Bizi bağışlayın, paranız ödenecek.

EV SAHİBİ Rehin senetleriyle mi? Tarladaki zambaklar gibi[48] sürünüyorlar burada. Kirli zambak cinsini kastediyorum tabiî, eve orospuları getirir gizlice, meşk için bir kuruş ödemez. Gece gündüz akordiyon zırlar durur.

JANE Bak işte, görüyorsun, niye ödemiyorsun ki?

(Mae onu kollarına alır)

MAE Utanın! Merdivenlerinizi yıkayıp siliyorum, bulaşığınızı da yıkayayım hatta. Evlendiler, George senden rica ediyorum, ödeneceğini söyle ona.

GARGA *(Sırıtır)*

MAE Kimse bir şey yapmayacak mı yani? Burada batıp gidelim mi?

EV SAHİBİ Siz iyi bir kadınsınız, sözüm size değil. Ama aileniz evimi yerle bir ediyor. Bir de bu akordiyon dangırtısı! Gece gündüz!

JANE *(Şarkı söyler)* Yalana bak. Yalnızca şimdi çalıyorsunuz burada besbelli! Ama o, sürekli çaldığınızı söylüyor! *(Mırıldanır)*

EV SAHİBİ Hep bu akordiyon! kira hiç ödenmediği halde!

JANE Oysa siz sırf düğün vesilesiyle yalnızca şimdi çalıyorsunuz. O niye yalan söylüyor ki?

EV SAHİBİ Düzgün insanları kaçırıyorsunuz benden.

MAE Duy işte George! Söyletme ona bu sözleri. Hey Tanrım, baban sokağa mı düşsün? Dört yıl boyu mutfak artıklarıyla beslendik, bu deliklerde oturduk, sonu öyle mi olacak? Ah, George!

GARGA Güzel yıllardı onlar ve böyle biter.

SHLINK İki gün önce sizi sebze satın alırken gördüm, başınızı çevirdiniz misis Garga.

MAE Yoo, size karşı değilim ben. Bilmem.

SHLINK Güney ülkelerindeki bazı pamuk tarlalarına ilişkin kâğıtlar var elimde.

GARGA Bunu bana niçin söylüyorsunuz?

EV SAHİBİ Ödeyecek misiniz sayın bay, yoksa şerifi çağırayım mı?

SHLINK Bunları kullanırsanız size bazı gelirler sağlar, Garga.

GARGA Başkalarının bunlar. Küçük hisseler olduğuna göre, demek ki yoksulların.

SHLINK Dünya zor. Bunlar bize biraz gelir güvencesi sağlardı.

GARGA *(Uzun bir duraksamadan sonra kâğıtları alıp masanın gözüne sokar)* Bu kâğıt parçalarını suratınıza fırlatmam gerekirdi, elim de kaşınıyor hani, belki de yaparım, ama sizin işinize gelir elbet, öyleyse kendimi tutup bunları kabul ediyorum. Aralarında nakit para olan banknotlar da var. Smith, odadan toz olun hemen. Alın işte yemliğiniz. Dişleri dökülmüş pis bir

köpeksiniz siz.

EV SAHİBİ Çok iyi bir kiracısınız. Param için suratıma tekme yemeyi göze alıyorum, çünkü çocuklarım var. Ama zaman değişiyor.

(Gider)

GARGA Her seferinde bizi su üstünde tutacak bir şeyler yapan tek kişi sizsiniz Mister Shlink.

SHLINK Sizin için. Kendiniz başka bir şey yapmıyorsunuz ve çorba kalıntılarıyla, fukara kokularıyla tıka basa dolu da olsanız, yarı kaynamış çamaşırlara da dolansanız, bu adamı yine de tanıyacaksınız ve çaresizlik içinde kovadan fıçıya koşar, dizlerinizle kendinizi korumaya çalışır, sonunda dolunun yere yapıştırdığı ot gibi ezilirsiniz.

GARGA Kollarınızı sıvayın öyleyse!

MAE Bırak George! Oturmak istemez miydiniz Mister Shlink?

GARGA Anne, bize bir siyah kahve yapar mısın? Mutfakta sana yardım ederim.

MAE Seni anlamıyorum. Kahvem yok, biliyorsun.

GARGA Şöyle lezzetli bir sebze pişirsen?

MAE Ne diyorsun sen?

GARGA Tırtıl'ın ordaki viskinin faturası cebinizde mi?

SHLINK Kız kardeşinizi karım olarak bana yamamaya çalışıp beni çökertmek istediniz. O da şaşkınlık içinde, bu rahat beyin yatağına gitti, anneniz yerlere kadar sokulduğunda kaybetmesin diye 400 Paund'unu çıplak bedeninde taşıyan bu beyin yanına işte.

GARGA Evet. Mesel operasıyım ben[49]. Şeytanı sırtüstü bırakmış kadınları iki elimle birden tatmin edebilirim. Pislikle bir güzel beslenirim. Yüzlerim var. Ayaklarımın altında yeşermiş dünya çok kötü gelir bana. Ayaklarımı bile yıkamam onun için. Kız kardeşimin cildine dövme yapışını seyrederim. Bir Moğol onu çadır duvarına yapıştırır, ben bir ot sapıyla dişimi karıştırırken. Öylesine soğukkanlıyımdır.

MAE Bu yüzü... tanıyorum... ah... Marie!

GARGA Her şeyi iyice oyup içine rom doldurdunuz! Kirişler güvenli değil. Ama artık sizinle dövüşmeyeceğim.

SHLINK Nasıl yani?

GARGA Grev yapıyorum. Küçük siyah Virjinialardan içerim. Giderim yalvar yakar yeniden C.Maynes'in ödünç kitap dükkânında işe girerim.

SHLINK İğrenç tasarılarınız var. Kavgayı sulandırıyorsunuz. Her şey bu kadar mı yani?

GARGA Evlendim. Bir bardak su verir misin Jane? Jane, karıcığım, anlat.

JANE Ben ve kocam, sabah erken yataktan kalktık ve doğru şerif'e gittik ve dedik: Burada evlenme oluyor mu? Şerif dedi: Seni tanıyorum Jane. Kocanın yanı başında olacak mısın hep? Ama yani, iyi bir adamdı o, sakallı, görüyordum, benim için kötü düşünmezdi, ben de dedim: Hayat aynen sizin düşündüğünüz gibi değildir.

SHLINK Öç alma hırsıyla yanıp tutuşuyorsunuz. Kararınız güçleniyor. Evlendiniz, ha?

GARGA Gülümsemenizde iğrenç bir korku var.

SHLINK Çalılıkta birbirini parçalayanların üstünde gökyüzü hep aynıdır. Pes eden, onun nasıl da aynı olduğunu görür.

GARGA Burama geldi artık. Size devrediyorum. Tahiti haritasını da buyrun alın.

SHLINK Evlendiniz, ha? Yalnız mısınız? Aileniz var. Hem de kaç nüfus! Çürümüş ağaçlardan dökülen sarı yapraklar gibi düşüyorlar. Suya düşüyorlar, gözyaşı damlaları. Tutmazsanız düşer. Bunun farkına varanlar ise üşüyor ve Himalaya'nın soğuğunu iliklerinde hissediyor. Onlar için kavga hiçbir şey değildir.

GARGA Onların hepsine özgürlük armağan ediyorum.

SHLINK Kendi hesabınıza, çürüyüp gidiyorsunuz. Fazla bir şey yok. Sıfırdan başlamak, kirli masa örtüsünü yırtıvermek, giysilerden sigara izmaritlerini dökmek, pek hoşunuza giderdi. Herkes de salyasız çamaşırlar içinde düzgün ve özgür olmak için sizi taklit edebilir...

MAE Sus George, söylediklerinin hepsi doğru.

GARGA Bu kireç gibi ışıkta gözümü yarım kapayınca bazı şeyleri görüyorum nihayet. Sizin yüzünüzü değil, Mister Shlink. Belki de yüzünüz yok sizin.

SHLINK Ve duvar kâğıtları kirli döşemeler üstüne dökülüyor,

kavunlar yarım pişiriliyor. Bu kirli sonuçlar için 40 yıl ve bunun adı büyük özgürlük olacak.

GARGA Belki de temiz bir gömlek geçiririm üstüme, keten. Aksiyonun bu noktasında, Shlink. Her sabah açarım pencereleri. Ve her sabah yırtıcı hayvanların kokusu gelir.

SHLINK Sizinle konuşmak istemiyorum artık. Pencerelerinizi açın siz. Odanın havası bozuk, misis Garga, ben ayrılıyorum.

(George kâğıtları masaya serip tetkik ederken gider)

GARGA Kısa sürede yine banknot getirin! Hepiniz burada mısınız? Baba, gazeteyi okudun mu? Piponun tadı güzel mi Manky? Gel Jane, likör barına gidelim. Düğün günü vesilesiyle! İşte buyur anne! *(Yanından geçerken)* gerçekten de yüzün, brandi buğusuyla yemek kokuları arasında yarım yamalak görünüyor! Kaba değilimdir ama bazan canım öyle istiyor -

MAE Biliyorum. Kız kardeşinle ilgilensen, derim. Nerede ki acaba?

GARGA Ben ona yardım edemem. Cangılın içinde herkes yapayalnız.

MAE Sevmiyor musun onu?

GARGA Kız kardeşim olduğu için seviyorum.

MAE Nasıl olursa olsun seviyor musun?

GARGA Benim kız kardeşim o. Hoşça kal anne, Jane ile ben birkaç tek likör daha içeceğiz.

MAE Ona yardım edemezsin. Nasıl olursa olsun, diyemiyorsun ama. Seviyorsun, öyle mi?

GARGA Salonda da biraz içelim de şimdi. Dilim ıslanmış gibi bir tat var anne.

JANE Kavundan o. Yeniden acıktım bile.

MAE Sepete tabakları hazırladım. Mutfakta. İyi akşamlar George. Evliliğiniz iyi geçsin!

(Üçü çıkar)

JOHN *(Gazeteyi elinden bırakır)* Beni köpek gibi geride bırakıyorlar. Kâğıtları hemen cebe indirdi hatun. Nasıl becerdiyse! Dostların şarkısını söyleyelim Mankyboddle.

(Şarkı söylerler)

Üç arkadaş dördüncüyü gömdüler
Ağzı balçık doldu yüzü toprakla.

Kuzeye çıkıp güneye indiler
Hastalanan öldü, güçlü hayatta.

Arkadaşlar ölenden söz ettiler
Hastalanan öldü, güçlü hayatta.
Ölmese de bizle olsa dediler
Gözü rüzgâr yüzü güneşle dolsa[50].

MAE *(Girer)* Biraz zamanın var mı John, mutfak karanlık oldu zaten.

JOHN Ne zaman müzik yapsak karanlık olur. Kap yıkamaktan böyle şeyleri anlamana vakit kalmıyor. Oysa bana kalan tek şey de bu. Ne varmış?

MAE Bizi baş başa bıraksanız Mankyboddle?

MANKY Gitmem gerek zaten. Boşverin John. Belki oğlunuza likör barında rastlarım.
(Çıkar)

JOHN Kovdun onu işte.

MAE Bu arada söyleyeyim, Marie bir daha gelmez.

JOHN Kendi bilir. İyi yetişmesi için uğraştık. Senin güvercinin yuvadan uçtu diye[51] gözümü bile kırpmam, tövbe tövbe!

MAE Gideceği yer yoktu ki, diyorum ben.

JOHN Ahlaksız olunca bir de yardım mı edeceğiz?

MAE Ya başka ne zaman yardım edeceğiz ki?

JOHN Bazen kendi bulaşık suyun gibi cıvık oluyorsun!

MAE Bir an insanın başına öyle şeyler gelebilir ki, insan kendini baştan aşağı karartır. Söz misali yani.

JOHN Ateşin tuttu! Sandığma git uykunu al!

MAE Esquire Hobkins[52], insan bir anda lanetli olabilir, diyor.

JOHN Dikkat et de bir köpekbalığı hayaleti seni merdivende yemesin, ama beni rahat bırak!

MAE Daha perdeleri alacağım, John - başka şeyler de söylemek istiyordum sana ama olmaz. Çamaşırları mutfağa koyarım.
(Çıkar)

JOHN Kadın kısmı! *(Dolaba bakınır)* Tamtakır. Fareler girmiş sanki. Ne biçim delik burası!
(Karanlıkta oturur, masayı tıngırdatır. Bir şarkı mırıldanır)

ÜSTÜ BAŞI KİRLİ BİR GARSON *(Kapıda)* Mister Garga siz misiniz?

Karınız size küçük bir punç ısmarladı. Buyrun. Karanlıkta mı içmek istersiniz, yoksa ışık yakayım mı?

JOHN Manyak mı bu kadın? O kupkuru gevezelik, şimdi de punç! Perşembe! Mutfak da fare deliği gibi duruyor orada. Perdeleri de hiçbir zaman asmaz.

(Yine oturur, içer, şarkı söyler, ayağıyla bir sandalyede tempo tutarak)

GARGA *(Girer)* O nerede?

JOHN Kim?

GARGA Annem.

JOHN Gitti. Aşağıdan bana bir punç ısmarladı. Eski toprak ne de olsa.

GARGA Korkunç! Kendini çürümeye bırakmış geminin yağmurda yavaş yavaş erimesi gibi. Kara derinliklere. Ve ben idiot, hiçbir şeyi fark etmedim.

(Bir an siluet halinde kapıda durur, sonra kaybolur. İhtiyar John Garga, aptal aptal oturur masada, ekmek kırıntılarıyla oynar)

AĞAÇLIKTA

(Kahverengi solgun yapraklı bodur ağaçlar. Beyaz bir sis. Shlink. Marie Garga)

MARIE Ağaçlar insan pisliği bezenmiş gibi, gökyüzü uzanacak kadar alçalmış sanki, öylece bıraktı beni. Üşüyorum.

SHLINK Bu ülkenin erkekleri sevgililerine nasıl söyler bilmiyorum. Üşümeniz üzüyor beni. Yani, hava ılık ve karanlık.

MARIE Yarı donmuş bir bıldırcına döndüm. Çaresizim.

SHLINK Sizi seviyorum.

MARIE Kendimi harcadım. Nasıl da acı bir meyve oldu benim sevmem. Başkaları sevince güzel günler yaşıyorlar, bense burada kuruyup gidiyorum ve kendi kendimi yiyorum. Kirlenmiş bedenimle. Bitti.

SHLINK Nasıl bu kadar tükendiğinizi anlatın, rahatlatır.

MARIE Hayvandan farksız bir adamla yattım. Tüm bedenim duyarsız olduğu halde verdim kendimi, kaç kez hem de, ama

bir sıcaklık gelmedi. O hep Virjinia tütünü içti bu arada, denizci ya! Duvar kâğıtları arasında her saat sizi sevdim ben ve bu yüzden öyle fanatikleştim ki o bunu aşk zannetti, durdurmaya kalktı. Kapkara karanlığa yumdum gözümü. Size borçlu değilim ben, ama yine de vicdanım, siz hor görmüş de olsanız sizin olan bu bedeni kirlettiğimi haykırıyor yüzüme.

SHLINK Güçlü kadınlar, hem mutlu edip hem acı çekebilenlerdir. Şimdi ne yapmak istiyorsunuz?

MARIE Korkağın biriyim ben. Temizliğimle birlikte cesaretimi de kaybettim.

SHLINK Nasıl temize çıkacaksınız?

MARIE Belki de kendimi suya atmam gerek, ama yapamıyorum.

SHLINK Bedelini üstlenemiyorsanız nasıl âşık olacaksınız?

MARIE Ah bu kararsızlık! Bu durdurulamayan yürek çarpıntısı! Her şeyim yarıda. Seviyor da değilim, kendimi aldatmak bu. Ah, ellerinizi tanrının kırbacı gibi hissediyorum.

SHLINK Çocuk istiyor musunuz?

MARIE Hiçbir zaman istemedim.

SHLINK Kendinizi kapatıyorsunuz. Yarımsınız ancak. Kendinizi vermiyorsunuz ve sizin için değer bulmadığınız hiçbir yükü taşımıyorsunuz.

MARIE Evet, öyleyim. "Yarı dünya" diyorlar buna. Öyleyim.

SHLINK Ve ben sizi, olduğunuz gibi seviyorum. Bu ülkenin erkekleri, bir kadından hoşlandıklarında nasıl konuşurlar bilmiyorum mis Mary. Sizin için iyi duygular besliyorum ve izin verirseniz sizi bağrıma basmak istiyorum.

MARIE Söylediklerinizi duyuyorum, henüz sağır olmadım çünkü, kulaklarım duyuyor, ama ne anlamı var?

SHLINK Size sıkıntı verdim, ıslak bir kar topu gibi yumuşamanızı istemiştim, sefalet çekiyorsunuz ve içinize kar yağıyor, o zaman istedim ki, sizin için bir çatım var ve benim aşağılığımı bağışlayın.

MARIE Size ne diyeceğimi bilemiyorum. Kulağa iyi gelen şeye inanmıyorum. Belki uykudayım, uyandırılmayı bekliyorum ya da sırf başımı bir yere sokmak uğruna kirli şeyler yapıyorum ve gözümü kapatıp kendime yalan söylüyorum.

SHLINK Gelin, burada hava serinledi ve biz saçmalıyoruz.

MARIE Ama yaprak sıcak, iyi ve çok yüksekteki gökyüzüne karşı bir çatı oluyor.

(Giderler)

MANKY *(Arkadan)* İzleri buraya varıyor! Eylül dedin mi içi kaynamalı insanın. Yengeçlerin çiftleşme zamanı şimdi, vahşi orman erkek geyiklerin aşk haykırışlarıyla dolu, porsuk avlanabilir artık. Ama benim yüzgeçler buz gibi, siyah çoraplarıma bir de gazete kâğıdı sarıyorum. Bu hatun nereye demir attı, en zoru bu. Şimdi o yağlı meyhane köşelerinde kılçık gibi uzanmışsa, çamaşırı bir daha temize çıkmaz. Lekeler bir yerleşir ki! Ah Pat Mankyboodle ah, sana sıkıyönetim ilan ediyorum! Kendimi savunacak gücüm yok, saldırıya geçiyorum. İt kopuk, tüyüyle derisiyle yutulacaktır, hazım duayla hızlandırılacaktır, akbabalar sıkıyönetim gereği vurulup Mankyboodle müzelerine asılacaktır. Vay be! Ne keskin sözler ama! Keskin de, dişleri yok! *(Cebinden bir tabanca çıkarır)* İşte en soğuk cevap! Bir hatunun peşine düşmüş, vahşi ormanda köpek gibi dolanıp duruyorsun ihtiyar domuz! Sürün ulan dört ayak, hadi! Lanet olsun, ölüm yumağı bu dal budak! Dur bakalım Pat, aklını başına topla! Her şeyiyle bu su dolu ağaçlıkta battıysa bu hatun, nereye gidecek ki, ağaçlıktaki bir cesetten dul kalmış olur, bırak yavrum Pat, çek bir tütün, bir lokma at ağzına, şu mereti de cebine sok! Marş!

(Gider)

MARIE *(Döner gelir)* Yine buz gibi beyaz sis, tarlının da insanların da gözünde çok çirkin, sizinle gelemem.

SHLINK *(Ardından)* Neyiniz var sizin? Kokmuş duygular bunlar. İçinizi bir tazeleseniz!

MARIE Yapamam. Kurbanlık alıyorsunuz beni.

SHLINK Elimi gırtlağınızda mı hissediyorsunuz? Solmuş çamların arasındaki yüzleri nasıl da korkak hale getiriyorsunuz.

MARIE Evet, ben korkağım. Demin, sizsiz erir giderim diye düşünmüştüm, ama temiz bir duygu değil bu.

SHLINK Suç sizin duygusallığınızda. Başınızı hep bir erkeğin koynuna sokmak zorundasınız, bu erkek kim olursa olsun!

MARIE Size göre bir hiçim.

SHLINK Bir sarmaşık olmak istiyorsunuz, bir ağaç. Yalnız yaşaya-

mazsınız siz.

MARIE Bu yüzden mi şimdi bu kadar çabalıyorsunuz? Ah, sizden uzaklaştığımda beni nasıl da çabukça benimsemiştiniz! Kurbana nasıl da benziyor!

SHLINK Öyleyse başka bir şeysiniz siz. Çılgın bir dişi köpek gibi fundalığa daldınız, yine çılgın bir dişi köpek gibi çıkıp gidiyorsunuz.

MARIE Söylediğiniz gibi miyim ben? Hep öyleyim, evet, çünkü sizi seviyorum, sizi sevdiğimi asla unutmayın![6] Çılgın bir dişi köpek gibi seviyorum, siz söylüyorsunuz işte! Ama o zaman, ödeyin öyleyse karşılığını! Evet, bedelimi istemek geldi içimden. Sizdeki banknotları bana verin, onlarla yaşayacağım. Bir aşüfteyim ben.

SHLINK Su gibi akıyor yanağınızdan! Siz bir aşüfte, öyle mi? Vicdan azabı duymayacak kadar zayıfsınız.

MARIE Alayı bırakın da paramı verin. Bana öyle bakmayın. O akan gözyaşı değil, sisin neminden ıslandı yüzüm. İçimde her şey ıslanıyor.

SHLINK *(Kâğıt paralar verir)* Buyrun!

MARIE Yokohama'lı Mister Shlink, size teşekkür etmiyorum. Bir işti bu aramızdaki, kimsenin kimseye teşekkür etmesi gerekmiyor. Şimdi gidin, çünkü bunun üstünde düşünmem gerekiyor.

SHLINK Çıkın gidin bu çalılıktan, burada size ekmek yok.

MARIE Giderim. Niye gitmeyecekmişim?

(Gider)

SHLINK Bu Garga, George Garga! Şimdi duş başlıyor!

GARGA'NIN TAVANARASI

(Sarı duvar kâğıtları. Tutkallı boya. Akşam, camlardan bulaşık suyu gibi akmakta. John, Garga)

JOHN Ne diyecektim: Çok yakında Mae'nin doğum günü. Likör ısmarladın mı?

GARGA Senin likör sevdiğini söylediler! Ama ben şimdi Jane'i aramaya gidiyorum.

JOHN İyi olur, tüm içki salonlarını dolaşıyor.

GARGA Şikâyet et bakalım!

(Gider)

JOHN İhtiyarlamış bir köpek muamelesi yapıyorlar, hey tanrım!

(Ayaklarına paçavralar dolar)

(Hafif zil çalar, John açmak için dışarı gider ve Marie ile döner)

MARIE Bir şey söyleme! Buraya gelmedim ben. Yanımda para var. Bunlar banknotlar! temiz giyinmek istiyorum. Hemen de gideceğim zaten.

JOHN Yine mi buradasın? Bu halin ne? Mazbut bir aileyiz biz!

MARIE Halim çok iyi. Ayna nerede?

JOHN Parayı nereden buldun? Sormayayım mı yani? Dışarı atarım seni!

MARIE Ooo, beni kimse sokağa atmaz artık. İşimi biliyorum ben, ne kadar çok banknot, bak! Bunları nereden aldığımı söyleyeyim mi? Söyleyeyim mi?

JOHN Ver onları! Açlıktan perişan ettiniz beni, çenemi kaparım, tamam, hiçbir şey bilmek istemiyorum, içimde kalmaz yoksa, biliyorum.

MARIE Banknotlara gelince, alıyorsun ama. - Annem nerede?

JOHN Nereden bileyim? Burada durmam gerek benim.

MARIE Annem nerede?

JOHN Kaçaklar kurşuna dizilecek. Beni sahipsizler mezarlığına gömecekler. Bir şey söylemem.

MARIE Sokağa mı attın onu?

JOHN Sesindeki bu alaycı ton ne öyle? Elbette söylemem bir şey, kozu kaldırıyorum, kışın başımı sokacak bir çatı, olmaz olsun. Batakhanelerde fink atar, içkinizi içer, sonra da böyle alay edersiniz. Ama ben babanızım sizin, bir baba aç bırakılmaz.

MARIE Banknotları geri ver!

JOHN Utanmıyor musun?

MARIE Annem nereye gitti?

JOHN Bu pisliğin içinde kaldım! Şu yatak çarşaflarına bak!

MARIE Ne zaman ayrıldı buradan?

JOHN Gidebilirsin, benim kızım yok artık.

MARIE Gitti mi?

JOHN Beni bir torbaya koyup ağzını diksinler. Biraz da tütün

versinler lütfen.

MARIE Nereye gitsem bilmem ki.

JOHN Ben seni tutuyor değilim. Terk edilmeye alışkınım ben. Ödün yok. Lekelendiysen kovarım seni.

MARIE Ben de o annenin yüzüne bakmaktan korku duyardım.

JOHN Hayatımın son deminde fakir düşüp çocuklarımın eline bakmakmış kaderim. Ama ahlaksızlıkla uğraşmak istemiyorum. Seni kovmaktan da bir dakika geri durmam.

MARIE Nereye gitsem, bilemiyorum ki.

JOHN Aşağıda bana bir yumurtalı konyak ısmarla.

MARIE Seni anlamıyorum, çok değişmiş burası. Böyle bir başına oturmamalısın. Gazete ister misin? Ya da, gideyim ben şimdi. *(Gider)*

JOHN Bir gazeteyle yemleyecek beni. *(Kapıya gider)* Bayan Anne, bana bir yumurtalı konyak getiriverin. Param var, canım, seni biraz kazandırmaya hazırım.

(Hafif çıngırak çalar)

MANKY *(Girer)* İyi akşamlar Mister Garga.

JOHN Dingo'nun ahırı sanki, giren çıkan belli değil! Hayat boyu ucuza satıldığı için insanın avucunun içinden kayıp giden her şeyi toplamak mümkün olsaydı keşke! Birkaç banknot için yok pahasına ikram. Satmanın kendisi kötü zaten. Bir de ucuza satmak. Ve de ana babayı aç bırakmak.

MANKY Nice buradaydı, diyorsunuz.

SHLINK *(Girer)* George burada mı? George Garga?

JOHN Hayır.

SHLINK *(Ellerini arkasına koyar)*

JOHN *(Shlink'in etkisi altında sıkıntılı bir gerginliğe girer, gevezeliğe başlar)* Bakın bura yani, tam dingonun ahırı! Nasıl da işliyor yani! Amma gevezelik yapılıyor. *(Sessizlik)* Üstelik beş dakika içinde söylenip biteceklerin dışında kimseye söyleyecek sözleri yok. Daha fazla yalanları kalmadı. *(Sessizlik)* Evet ya, söylenecek ne varsa iki dakika içinde hepsi gizlenebilirdi.

GARGA *(Girer)* Burada mısınız?

SHLINK Beni aldattınız. Size pamuk hisseleri vermiştim, onları satın almanız için de bir miktar banknot.

GARGA Likör barında likör şeytanını otururken gördüm, ağzında

çürümüş dişleri vardı, sineklerle puro dumanı yutuyordu. Kendini kolla, ete geçen tırnakları var.

JANE Fazla içtin sen. Evet, bazan gerçekten böyle diyorum. Likör barlarında başkaları da oturuyor.

SHLINK Kusura bakmayın sizi rahatsız edeceğim, Mister Garga haklı görünüyor. Banknotlar uçup gitmiş, ama hisse senetleri likör barında satılmış ve bu satışı siz yapmışsınız!

JANE Yalan söylüyorsunuz, ne yalancısınız!

GARGA Başarıya ulaşmak için yukarıya petrol kuyularına gitmek istiyordum. Hisse senetlerini yerine koyana kadar kereste ticaretinizde çalışmaya hazırım.

SHLINK Hem dolandırıyorsunuz, hem de size tahammül edilmesini istiyorsunuz.

JANE Bu doğru değil. Niye onun için çalışacakmışsın George? Benim suçum yok.

GARGA Boşver, likör şeytanı işte, başka bir şey değil.

SHLINK Siz benim derimi marş söyleyen boğaz kesicilere satarken sustum ben, ama şimdi bir hırsız bayanı likör barlarında taşımak için düşük değerli hisse senetlerine el uzatıyorsunuz.

GARGA Şerife gidin.

SHLINK Hırsızlık size yapıldı, at pazarlığında gibi yalan söyleniyor size.

GARGA Rica ederim, bu bayana lady muamelesi yapmalısınız. Ayrıca, buyrun şerife gidin lütfen.

JANE Nasıl yalan söylüyor, George. Şerife gitmesine bırakma, yoksa ben hisse senetlerini sana likör barına getirdiğimde birileri çaldığı için, düzmece yalanlarla beni hapse attırır bu.

GARGA Buradan aldın mı onları? Masanın gözünden ha? Nasıl sokabilmiştim oraya! Her neyse, fark etmiyor, şerifin önünde ben sorumluyum.

JANE Ah, benim yüzümden çile çekme! *(Boynuna atılır)* Çok üzüldüm ama!

GARGA Önemli değil. İyi bir armağan getirdiniz bana. Şerifi üstüme kışkırtırken kim bilir nasıl yıkıldınız!

JANE Ne kadar verirler George?

SHLINK Evet, ne kadar sürecek? O sürede burası ne hale gelecek? Basanın üstüne yağmur mu yağacak? Yatağa da mı? Babanızın

üstüne de mi? Nasıl olacak acaba? Yakında soğuk bastıracağı için.

JANE Eve ben bakarım, George, likör şeytanına da bir daha gitmem; bizi sefil eden o oldu çünkü, sırf o. Çamaşıra giderim, pazar günleri de biraz kek yapıp seni ziyarete gelirim, evet yaparım bunu.

GARGA Sen iyi bir kadınsın Jane. Ama ben seni bırakàmam. Böylesine iyi niyetli, ama etine gelince de zayıf olan seni kim kollayacak her şeye karşı?

JANE Niye benden hiç iyi bir şey beklemiyorsun, George? Bu yüzden her seferinde çöküyorum! Affediyorsun ama inanmıyorsun bana.

SHLINK Misis Garga haklı kuşkusuz; ama soğuk bastıracak buraya ve üstüne kar yağacak, neye sarınacak o zaman? Burası soğuk olacağı için hapse giremezsiniz, Garga.

GARGA Şimdi yine köşeye çekilmiş benim sıkıntıma bakarak küçük siyah Virjinialarınızı içiyorsunuz, öyle mi? Zaman kaybetme korkusundan gülümsüyor değilsiniz de o küçük parmağınızla gömleğimi lekeliyorsunuz, öyle mi?

JANE İyilik yapıyor ama, yemek için kim para verecek bize, babanı ne yapacağım?

SHLINK Tek kelime söyleyin, her şeyi düzene sokayım.

GARGA Yine mi geri çekiliyorsunuz? Neredeyse bir yüzünüz olacaktı! Bir insana zarar vermek, ne kadar zor? Birini yok etmekse düpedüz imkânsız. Dünya çok yoksul. Ona kavga malzemesi atmak için çalışalım.

JANE Felsefe yapıp duruyorsun, ama başımızın üstündeki çatı çürüyüp göçüyor.

GARGA Dünyayı kazıyın, on kötü insan bulsanız da bir kötü eylem bulamazsınız. İnsan küçücük nedenlerle batıyor. Bu küçüklükleri büyüteçle bile bulmak zor.

JANE Ne istiyorsa söyle ona da gidelim petrol kuyularına.

SHLINK Size iyi bir kadın muamelesi yapmadığım için kusuruma bakmayın.

GARGA Bak Jane, bilmiyorsun. Senden ayrılamam ve tanrılara yalvaramam, ama son söylediğini hiç yapamam!

JANE O zaman, benim sıkıntı çekmemi, üşümemi, sensiz kalmamı

ve biliyorsun işte onunla mücadele etmemi istediğine göre beni sevmiyorsun.

GARGA Kim fısıldıyor bütün bunları senin kulağına? Bağlaşıklık mı kurdunuz ne?

SHLINK Bu da kavgaya mı dahil? Karınız, sizin onu sevdiğinizi bilmek istiyor!

GARGA Ki böylece siz yine üste çıkasınız! Evet, o benim karım ve onu seviyorum, benim için çamaşır da yıkayacak, yemek de pişirecek, biliyor bunu, ben hapisteyken de bizim için odaları temiz tutacak, becerir bunu ve ben, düşmanımı alt edeceğim. Kaybettiniz, buyrun şerife gidin!

SHLINK Böylesiniz siz. Ben de sizi memnun etmek için elimden geleni yapıyorum.

GARGA Böyle sizin kaderinizi yüklenmişim.

SHLINK Kız kardeşinizi evime aldım ama evlenmek istemedi ve bu sabah yine çıkıp gitti.

GARGA Onu yatağınıza çekmiştiniz, zayıftı. Herkes zayıf. Benim nerede zayıf olmadığımı biliyorsunuz.

SHLINK Sizin dediklerinizi yaptım ben Garga.

GARGA Yüzünüzü yeniden güvenceye aldınız. Su, tüm dağlarla boy ölçüşür[53], bilirsiniz. Kendinizi bana karşı işleyip geliştiriyorsunuz, kavga dediğiniz yalnızca kirpiyle kirpi arasında olur. Oysa ben isteklerimle size yalan söylüyorum, siz de kaygan buza kayıyorsunuz. Ama şimdi hapse girmek istiyorum. Orada size karşı güvende olurum, kendi başıma buyruk olurum ne güzel.

SHLINK Benimki de aynı, Garga.

GARGA Ama ben yüzünüzü de görmek istiyorum, buğulu cam gibi, rezil, görünmez yüzünüzü!

SHLINK Arayın.

GARGA Belki de hiç yok.

SHLINK Belki havadandır!

GARGA Gözünüzü kırpar mısınız?

SHLINK Ellerinizi uzatın!

GARGA Yüzünüzü uzatın! *(Masadaki bıçağı yakalar)*

JOHN *(Arada eline almış olduğu gazeteyi düşürür)* Bırak şunu!

JANE George!

(Bıçağı onu elinden çeker, bıçak masaya düşer)

GARGA *(Jane'i savurur)* Uzak dur Jane, sana göre değil!

SHLINK *(Bıçağı Garga'ya verir, göğsünü açar)* Kesin haydi!

GARGA Tiyatro!

SHLINK Öyle tutun ki keskin kısmı üste gelsin!

GARGA Korkak!

SHLINK Rica ediyorum, lütfen. Birden çok vuruş hem de. Düşünmeye ne gerek? Yoksa tüm cesaret suya düşer!

GARGA Çok iştahlısınız, böğrünüzün titrediğini görüyorum!

SHLINK Ya da bıçağı bırakın, size pek fazla ve kanlı iş çıkaracak, onun yerine bana deyin, gidip havaî hattın altına yatayım.

GARGA Havaî hat zevki için.

SHLINK Siz kaldıramazsınız ya!

GARGA Bir cesedin yüzüne basmak. Brrrr!

SHLINK *(Perdeye sarınır)* Gülün siz! Açın ağzınızı! Gözünüzü kapayın ve beni sonsuz avlaklara gönderin! Ha cesaret Garga! Ooo, amma korkaksınız!

GARGA Yüzünüz nasıl da bulanıyor, nasıl sislere dalıyorum! Açılın! Başka türlü arayın! *(Bakınır)* Jane!

SHLINK Bir bardak su ister misiniz? Onu kurban ettiniz. Likör barına gitti -.

GARGA *(Eli boynunda)* Hapse gidiyorum.

SHLINK *(Oturur)*

JOHN *(Oda içinde gazeteyi ardından sürükleyerek dolaşır)* Hapishanenin deliler koğuşuna, delikanlı!

LİKÖR BARI

(Sarıderili Bey. Çengelburun. Jane. Geride Marie Garga)

SARIDERİLİ BEY Ama bunun için gramofon çalmalı.

ÇENGELBURUN Haa, tabii ya. *(Gramofon çalar)* Hadi anlat şimdi erkek köpek G. Wishu'nun başından geçenleri![54]

SARIDERİLİ BEY Köpek George Wishu'nun hayat hikâyesidir: George Wishu İrlanda denen yeşil adada doğmuş. Bir buçuk yıl sonra şişman bir adamla büyük Londra kentine gelmiş.

Memleketi onu sahipsiz bırakmış. Londra'da kısa süre içinde zorba bir kadının eline düşmüş, kadın ona olmadık eziyetler yapıyormuş. Bu kadar eziyete dayanamayınca kaçmış, kaçtığı yerdeki yeşil çalılıkların içinde avcılar bunun ardına düşmüş. Avcılar tehlikeli büyük silahlarla ateş ediyorlarmış, sık sık da yabancı köpekleri üstüne salıyorlarmış. Bu sırada bir bacağını yitirmiş. Topal kalmış. Pek çok çabası başarısız sonuçlandıktan sonra yorgun ve yarı aç bir durumda, ekmeğini kendisiyle paylaşan ihtiyar bir adamın yanına sığınmış. Geçirdiği macera ve düş kırıklıklarıyla dolu hayatının sonunda orada gönül rahatlığıyla ve tevekkülle yedi buçuk yaşında ölmüş. Mezarı Wales'deymiş.

(Sessizlik)

ÇENGELBURUN Tanrıya inanır mısınız?

SARIDERİLİ BEY Hayır. Asla. Hiçbir şekilde. Kesinlikle. Ben antisemitim.

JANE Ama bir şeytan vardır. Likör içer ve bacaklarımızı zayıflatır. Kocam der ki: Onun ağzından aşağı dişlerinin arasına asılı kahverengi bir likör ipliği vardır, onu yalar hep. Hiç de bitmez. Sabah yıkanırken fark ederim onu rüyamda görmüşüm.

ÇENGELBURUN Rüyanda likör şeytanını görüyorsun, ama kocanı görmüyorsun.

SARIDERİLİ BEY Sahi o ne zaman çıkıyor ki hapisten?

JANE Haa, az önce hatırımdaydı. Bilmiyorum sanmayın beyler: Ayın ondördünde, dün veya bugün oluyor işte.

ŞEBEK Gevezeliği bırak Jane. Gui, sen patronunun boynuna ip hazırlayan bir alçaksın. Yan yan bir bakışın var. Mahpus tükürüğü yalıyor musun hâlâ?

ÇENGELBURUN Ya şu düzgün giyinmiş hatun nedir?

JANE Benim eltim. Beni tanımıyormuş gibi yapıyor ama evlendiğimden beri bir gece olsun eve gelmedi. Kesinlikle, bilmem, der.

GUI Neyi?

JANE Bizim düğünümüzü.

ÇENGELBURUN O fıçının içinde ne yapıyor o?

SARIDERİLİ BEY Görmüyorum. Başka zaman bardak yıkanır onda. Bir Şeyler de diyor galiba. Ssss, Jane!

MARIE *(Podest üstünde, bir kâğıt parayı havadan bırakır, para salına salına fıçının içine düşer)* Bu banknotlar benim elimde olunca Tanrının da gözünü bana diktiğini fark ediyorum. Ona: Her şeyi senin için yaptım, dedim. Tanrı dönüp uzaklaştı, tütün tarlaları hışırdadı sanki. Bu nasıl acı bir yoksulluktur başıma gelen? Bir banknot! Bir ikinci! Nasıl bir düşüş içindeyim! Temizliğimi nasıl veriyorum gitsin! Para gitti işte! Benim için hiç de kolay değil ki...

GARGA *(Girer)* İyi günler, Ma! Beni mi bekliyordun?

MARIE Evet George, dünden beri buradayım.

GARGA Nereye gittiğimi biliyorsun. İyi günler Jane, nasılsın?

JANE Sahi George, bugün ayın ondördü mü? Değil sanıyordum. Evde olurdum yoksa. Evin ne kadar soğuk olduğunu gördün mü? Burada ısınmak için oturduğumu mu düşündün?

GUI Besbelli doğru buraya gelmiş. Eşyasını orada koridora bıraktı.

JANE Niye önce eve bir gidip bakmadın? Bugünün ondört olduğunu bilsem kesin evde olurdum. Sense likör barına gelmiş olurdun.

ÇENGELBURUN Sakin ol, seni tanıyor.

GARGA İyi! Evet, şimdi eve gidelim, eşyam yanımda, çünkü ev açık değil.

JANE *(Kalkar)* İyi, eve gidelim peki. Burada ne güzeldi! Ama çok sıkıcı! Adiyö beyler. Yalnız George, yanında para var mı?

GARGA Ne kadar?

JANE Çok içmedim ben, öyle zannetme. Ama birkaç kez içmem gerekti. Yoksa burada oturmama izin vermezlerdi.

GARGA Ne kadar?

JANE Çoğunu bu beyler ödedi, ama kalanı, ne kadar sahi Mister Moon?

BAR SAHİBİ *(Geride)* Dört, misis Garga.

JANE Hepsi dört, George.

GARGA Şilin mi? *(Çengelburun güler)* Haa, Paund yani. Isınmak için biraz fazla. Ama iyidir!

SARIDERİLİ BEY Ve yetmedi tabii. Heh heh heh!

ŞEBEK *(Bıçağını masaya sokmuştur)* Ya benimki Jane? Senin dükkânında hesap öder miyim sanıyorsun?

GARGA Olamaz. Burada aşağılık şeytanlarlasın Jane. Onu hak-

layayım mı? Yapmayayım mı? Bana bak Jane! Ne oluyor?

JANE *(Masaya eğilir, ağlar)*

ŞEBEK Ağır olun bakalım beyim! Kadını buz gibi odada bırak, tavandan sular aksın. Sonra da hâlâ hayatta diye olay çıkarmak, ha? Güzel güzel sekiz Paund ödeyin, kadını alın gidin neme lazım.

GARGA Evet, akbabalar toplanıyor Jane, ama önce biraz tütün içeyim!

(Sarı Derili Bey gramofona para atmıştır. Ave Maria[55] çalar)

PAPAZ *(Bir köşedeki küçücük masada tok bir sesle fiyat listesindeki içki çeşitlerini, her birinin üstüne basa basa okur)*

ÇENGELBURUN Likörleri bilir misiniz, sör?

PAPAZ Hayır! *(Gülüşler)*

(Papaz kendisi hafif ve soğuk gülüşle katılır)

GARGA *(Marie'nin yanına oturur)* Yüzüne bakabilirim, değil mi?

MARIE Yok ki artık. Bu ben değilim.

GARGA Evet. Ama hatırlıyorum bir keresinde kilisede daha dokuz yaşındayken demiştin ki: Sabahtan itibaren o bana gelmeli. Biz o gelecek olanın Tanrı olduğunu tahmin etmiştik. Ya.

MARIE Peki şimdi?

GARGA Ne kadar düşkün, ne kadar kirlenmiş olsan da seni seviyorum hâlâ. Ama bir de bilsem ki, seni her zaman severim dediğimde kendin için ne istersen onu yapabileceğini anlayacaksın...

MARİE Bunu söylerken bana da bakıyor musun? Yüzüme?

GARGA Evet yüzüne. Sana bir muafiyet kimliği çıkarmak zorunda kalmam çok acı, ama yüzü dağılsa, kendisi parçalarına ayrılsa da insan neyse o olarak kalır.

MARIE *(Doğrulur)* Ama istemiyorum. Senin beni böyle sevmeni istemiyorum. Kendimi, olduğum gibi seviyorum. Bana: Sen hiç değişmedin, deme.

GARGA Hâlâ sabah erken sıcak koyu kahve içerim, çoğu kez yüzümü kokulu sularla yıkar, tozlu elbiseleri giyerim, gömlek en önce. Pek çok şeyi daha sabah beynimden ayıklar atarım, benimle birlikte vasıtaya binip aşağı gelmek isteyen acıyı içimde taşıyalı beri pek çok şey çepeçevre kentin gürültüsüyle iç içe önümde kente girer. Ne var bunda? Jane ile eve de git-

mem gerek.

MARIE Hayır, en iyisi, herkes buraya baksın! Nasıl biriyim ben. Açıklansa iyi olur. Kendimi harcadım, ama ardından bunun için para istedim, üstelik benim ne olduğum anlaşılır anlaşılmaz ve ben de bundan hayatımı kazanacağımı anlar anlamaz hemen ardından para istedim. Şimdi düpedüz iş olarak ve temiz bir iş olarak yapıyorum. İyi giyinmek ve geniş beyaz bir yatakta bol uyumak istiyorum. Benimle olmak isteyen kim? Vücudum iyi, yanımda tütün içilmesine izin vermem, ama artık bakire değilim, sevişmeyi bilirim! Param var, işte dört banknot. Daha da çok kazanıyorum, harcamak istiyorum, çekiyor beni; kazanmışsam eğer, tasarrufa mecbur olmak istemiyorum, işte burada, şu fıçıya atıyorum işte, bir tanesi yüzüyor bile. *(Hepsi ona yönelir)* Böylece sana yardım da edebilirdim George, ama istemedim, yüzüne söylüyorum, ben böyleyim.

SARIDERİLİ BEY Çılgın bu, likörü kaldıramıyor, başka şeyi de.

ÇENGELBURUN Aşüfteler! *(Kişner gibi güler)* Kötülük hatunların parfümünde.

MARIE *(Yüzünden aşağı gözyaşları boşanır)* Biz aşüfteler! Yüzde pudra, gözün morartısını kapatır. Bacakların arasındaki veba kokusu! Haydutlarla iş yapan erkekler bizimle sevişir. Biz uykumuzu satarız, bize yapılan kötü muameleden geçiniriz, sevgili kadınımızın yetimiyiz.[56]

GARGA *(Jane'e)* Hadi gel Jane!

JANE Ah George, öyle diyorsun ama seninle gelsem de beni evden kovacaksın, iyisi mi şimdiden söyleyeyim sana: Temizlik yapılmış değil.

GARGA Biliyorum.

JANE İğrençsin.

GARGA Seni kovmam. Pek çok şey çatal gitti, ama hâlâ umutluyum.

JANE Giderek daha da kötü olacak! Düzelecek, denir, ama hep daha kötüye gider, çünkü ancak daha kötüye gidebilir. Buradan memnun musunuz beyler? Başka bir yere de gidebiliriz kuşkusuz. Benim olup olacağım buydu zaten, biliyordum. Havarilerle son yemek töreni dersinde, zayıf olanların başına

neler geleceği anlatıldığında hemen demiştim ben: Benim de başıma aynı şeyler gelecek.

GARGA *(Masada Jane'in yanına yayılır)* Tanrı zayıflara yardım eder. Kendini beğenmiştir. Şimdi benimle petrol kuyularına gitmeyi istemiyor musun?[7] Havalar, birkaç hafta daha iyi gidecekmiş. İyi olacak Jane!

JANE Hayır, iyi olmayacak. Hep daha batağa gidecek. Kendimi sıyırmak için yalan söylediğimi sanma ama gece yatıp düşündüğümde örneğin bir adamla yatmak geliyor içimden, tanımadığım yabancı bir adamla ve bunu istemediğim halde düşünmek zorunda kalıyorum, ne yapayım?

GARGA Bak Jane, orospu olduğun için dayak istiyorsun.

JANE Bu fayda vermez. Orospuyum diyelim, ne olacak peki? Bana yardım etmek gerekir, ama yapamazsın ki.

ŞEBEK *(Araya girer)* Bırakın gitsin, zora koşuyorsunuz.

SARIDERİLİ BEY Gidiyor zaten.

GARGA Hayır! Burada oturuyorum ve içiyorum. Bir kokteyl daha istiyorum, içiyorsun ve birlikte iniyoruz aşağı, ama seni bırakmıyorum, karımsın benim, iyi bir karı olmasan da evliyim seninle, iyi bir evlilik bu, sen ortadan kaldıramazsın.

JANE Peki ya gidersem, baksana, bu beylerle yatmışım, itiraf ediyorum, faydası ne, daha iyi olacağı da yok.

ÇENGELBURUN Gerçekten şeytanlık bu hatunda. Duvarda görünüyor işte.

GARGA *(Doğrulur, duvara gider)*

SARIDERİLİ BEY Orada bir şey yapmaya kalkmayın, yoksa kıç cebimde bir Browning sizi bekliyor.

ÇENGELBURUN Ah bu numaracılar!

GARGA *(Yine oturur, havalı)* Seninle belki petrol kuyularına gitmek istedim, sen istemiyorsun! Ama nerede olursan ol, peşindeyim, kokteyllerle, bu beylerle veya Shlink'in pamuk hisseleriyle beni batırmana izin veririm zevkle, hiç sorun değil, seni serbest bırakmam.

(Herkes güler)

ÇENGELBURUN Gramofon! Müziksiz konuşması boşa gidiyor! O on sent'lik bir aziz, öteki dört Paund'luk orospu!

ŞEBEK Hayır. Son deliğe üflüyor o kadar. Hadi gidelim Jane. Hey,

sarhoş piliç, pasaportunu ver şunun gitsin!

JANE *(Ona)* Hayır, istemiyorum, döver beni. Bu yüzden, gidiyorum, George, hemen söyleyeyim sana, perdeler üstte değil artık, kiraya gitti.

ÇENGELBURUN Afiyet olsun, en iyisini siz yapıyorsunuz, likörleri katolik midenize indiriyorsunuz.

SARIDERİLİ BEY Beyefendi, bir deri bir kemik kalmış olmasına karşın, diyelim ki bayanı sizin önünüze getirdik, yine mi rahat bırakmazsınız?

GARGA Kapım açık Jane, geceleri zili çalabilirsin.

(Marie, Garga, Gui ve Papaz dışında ötekiler çıkarlar. Sessizlik)

GARGA Daha altı aydan az bir süre önce C.Maynes'ın ödünç kitap dükkânındaydım. Taşkömürü çağıydı. Sonra çamur çekildi, tufan! Ama benim buzul çağım, annem çekip gidince başladı, sonra evlilik geldi! Bak, bunlar sırf kâğıt kaplama duvarlar, örneğin efendimizin esirgediği çıkış[57], ama yine de içeriye yağmur girer. Aradaki katran kokusu, evlilik bu işte. Kartonlardaki suluboyadır o, içte biraz intim olması tercih edilir, paçavralar içinde, ama sonra geçer gider. Sabahları saç taranır yine de, kahve kokusu, aşk tantanalarından daha fazla bir şeydir bu. Derken solar, küçük jestleri yaprak gibi kıvrılır, ama karyolaya dondurucu yağmurlar yağdığında onlar yine de bize kalır. Son sıcaklıktır o kalan. Herbaryumdan senin için fazla şey saklanmamış. Bir tek kendini asmak düşüyor sana, en kalite kokudur dogma, esip gelen sefaletlerin belirlediği incelikten ne kadar daha iyi kokarsa. Maviye kaçış onun karşısında nasıl da ruhsuz duruyor. Böylece üstündeki giysilerin içinde küçük bir brandi buğusu kalır senden. Senin son aromandır o.

MARIE Şimdi gözyaşlarımızlayız, onlar da bizi temize çıkarmaz.

GARGA Derisi çok kalın. Neyi saplasan eğiliyor. O kadar çok mızrak da yok.

MARIE Ama bak söylüyorum sana George, vahşi ormanda bir zafer kazandın, onu orada vahşi ormanda geri çevirdim.

GARGA Direndi mi?

MARIE evet.

GARGA Öyleyse derisinin bir parçası zayıfladı. Belki şimdi bir mızrak işler.

MARIE Hâlâ onu mu düşünüyorsun?

GARGA Evet, bunu sana söylüyorum.

MARIE Aşk da nefret de nasıl alçaltıyor insanı!

GARGA Evet, öyle. - Durum ne? Hâlâ seviyor musun onu?

MARIE Evet. - Evet.

GARGA *(İçer)* Perdeler kapanıyor mu, gök mavisi özel köşenin giriş perdeleri?

MARIE Sana kapanmıyor. Seninle ilgisi yok George. Çaresizlikten tanrı önünde diz çöküp haykırayım ki, seninle ilgisi yok. Korkunç!

GARGA Mobilya sokakta duruyor, önünde de Mecdelli Meryem haçı[58]. Yalnız mısın? *(İçer)*

MARIE Geceleri, buz gibi beyaz sis çökmüş ağaçlığa gidiyorum, bir ses duyana dek haykırıyorum.

GARGA Hey Tanrım. Hiç daha güzel esintiler görünmüyor mu ufukta?

MARIE Görünüyor, arada bir, suda. Belki de yalnızca bataklık ağaçları arasında duyulan korkudur. Binalar arasına asılmış çamaşırlar. Yağmur yağacak mı? Ben açıkça görürüm. Biraz rüzgâr eser.

GARGA Hayvanlaşmak! Ehlileşmek! Başka bir şey mi yani?

MARIE Bir şey değil mi?

GARGA Sana yardım etmek isterdim.

(Sessizlik)

MARIE Yaşamak çok kolay.

(Birden karanlık olur. Bir tabanca sesi duyulur, sahne biraz aydınlanır ama daha metruk ve kasvetlidir. İki kardeş kapıya çıkar, Gui görünür)

GUI Papaz boynuna kurşun sıkmış. Ne çılgınlık!

(Erkekler Papaz'ı içeri taşırlar, masaya, kadehler arasına yatırırlar)

BİRİNCİ ADAM Abanmayın. Ellerinizi çekin!

İKİNCİ ADAM Hep paçavralar!

GUI Gömleği nerede ki? *(Karıştırır)* Boynundaki siyah kolyede gümüş bir haç var - bir de madalya!

İKİNCİ ADAM Bir şey söylüyor, dikkat! Yalnız dudakları kımıldıyormuş.

BİRİNCİ ADAM *(Üstüne eğilir, yüksek sesle)* Bir isteğiniz var mı?

İsteğiniz var mı? Yakınlarınız var mı? Sizi nereye götürsünler?

İKİNCİ ADAM Susun!

PAPAZ *(Mırıldanır)* La montagne est passée; nous irons mieux.[59](*)

GARGA *(Papaz'ın üstüne eğilmiş)* Kendisinin son sözüymüş gibi söylüyor, ama başkasının bu söz, atlatır.

BİRİNCİ ADAM Gerçekten de! Ne aksilik! Karanlıkta yapmış bu işi, aydınlıkta yapsaydı. *(Bir kadehi dipler)*

MARIE Başı arkaya düşmüş. Başının altına bir şey koysanıza! Ne kadar zayıf. Tanıdım da şimdi, bu onun yüzüne tükürdüğü papaz.

GARGA Kavga kısır döngüler çiziyor.

MARIE Kendini vurmak istediğine göre ona bakım yapmak isterim. Üstelik çok da bakımsız!

GUI Bir yer biliyorum! Oradan gelip alsınlar bunu. Siz de gelir misiniz madam?

(Marie onu izler. Çıkarlar)

GARGA *(Yalnız, kadehleri dipler)* Kavga havalarda sürüyor. Hmm. *(İntihara teşebbüs edenin cebinden masaya düşmüş bir kitapçığı alır)*... Günahların bağışlanması... Etin yeniden dirilmesi ve sonsuz hayat. Amin.[60]

GARGA'NIN TAVANARASI

(Gece. Alttan gelip geçen haykırışlar. Ahşap bölme sallanıyor gibi. Bir gemi[61]*)*

SHLINK *(Ahşap bölme dibine çökmüş)* Bu köpük! Ahşap bölmeyi sallıyor! *(Sessizlik)* Bir şeyi yok artık. Ama sona varmıyoruz. Saat dört.

GARGA *(Girer)* Burada mısınız? Jane yok. Kereste işi nasıl?

SHLINK Emin. Son raund demek. Jane likör barında mı? Saat dört. Yataktadır. Burası soğuk.

GARGA Evet. Soğuk.

SHLINK Gözyaşlarıyla yıkasanız! Yarıklarından gidiyor.

GARGA *(Pencerede)* Tahtaboşta asılmış kara çamaşırlar. Rüzgâr

* "Tepeyi aştık biz, şimdi iyiyiz". Bkz: Açıklamalar. ÇN.

esmiyor.

SHLINK Yarım çalışılmış! Bir kadın böyle tutulmaz ki elde.

GARGA Vahşi ormana gitti, Shlink.

SHLINK Sonu ora olur, Garga, üstüne kuru dallar. Devam! Anneniz!

GARGA Kendine özgü bir insan! Salt benim için! Himalaya soğuğu! Ah, işitmiyor artık beni.

SHLINK Görüyor musunuz onu?

GARGA Geceleri ıslak ormana dalıp geçiyor. Vahşi ormanın üstüne üstüne gidiyor, pislikle kamufle edilmiş bir fil gibi.

SHLINK Birkaç hafta daha geçsin bir daha hiç görmezsin.

GARGA Gök tükürdü onu, yer yutmuyor. Savanalarda paskalya çanları çalıyor. Akşam sarı çizgili çoraplar giyer.

SHLINK Acı mı veriyor şimdi?

GARGA Evet, acı veriyor. Bunlar daha en iyi saatler, daha kötülerinde yüzü tümden kayboluyor. Sararmış yaprak gibi düştü yüzü, son gördüğümde karanlıktı, sonra bir daha hiç görmedim.

SHLINK Öyledir.

GARGA Ama senin kalın derine işlemiyor. Şimdi hissediyorum. Mızraklar hikâyesi hani.

(Haykırışlar)

SHLINK Saat gecenin dördü, haykırmalar artıyor.

GARGA Senin peşindeler! *(Sessizlik)* Bizi linç ederler. Bizi... Ola ki bizi linç edebilirler. Bugün yaptılar. Zencileri, ipe asılı çamaşırlar gibi... Milwaukee köprüsünde duydum, seni arıyorlar, seni.

SHLINK Ne? Ne oluyor? Bu haykırışı bilirim. 20 yıl oldu, zihnimden bir türlü çıkmadı. Adamı ağaç kütüğü gibi asfalta fırlatıyorlar, bu hayvanları bilirim.

GARGA Sizi burada bulurlarsa beni de birlikte asarlar. Nereye gitsek ki?

SHLINK Beyaz haykırışları.

GARGA Neyiniz var?

SHLINK Ödemek istemeyenler geliyor.

GARGA Ümüğünüze basılmış olmalı.

SHLINK Dişlerimde davul çaldırmam.

GARGA İnleme halindesiniz.

SHLINK Asfalta fırlattırmam kendimi.

GARGA Son vecibe.

SHLINK Ben bir kereliğim.

GARGA Dua etsenize!

SHLINK Gelin!

GARGA Hey tanrım...

SHLINK Dört dakikada burada olurlar. Lanet, çatıya çıkalım.

GARGA Şimdi derinize işliyor demek ki, ha? Hani mızraklar hikâyesi. Ben böyle duruyorum öyleyse. Burası böyle iyi demek ki.

SHLINK Bacaların arasında da birbirimizi daha fazla parçalayabiliriz!

GARGA Zavallı etimizin üzerine buz gibi yağıyorlar.

SHLINK Gerçekten daha rahatlatıcı.

GARGA Ben buradan gitmiyorum.

SHLINK Mutfak penceresi açık, haydin!

GARGA Siz gidin! kendinizi kurtarın!

SHLINK Ne demek istiyorsunuz? Lanet olsun, gerçek bu, efendi!

GARGA Ne zavallı bir oda burası! Soğuk! Demek burada mızrak sizin zavallı ruhunuza işliyor,
ha? Yaşamayı ne kadar isterdiniz!

SHLINK Yalnız gitmem ben.

GARGA Ne kadar zavallı burası. Dilenci yatağı sanki. Kara çamaşırlar rüzgârsız, Ma ile hayvanlar çığrışıp geliyor.

SHLINK Boynumda ip taşıyamam ben. Haydi.

GARGA İnsanın kireç badanalı odadan, kara zeminden korkması neyi kanıtlar? Hiçbir şeyi.

SHLINK Daha bitirmedik. Bir şey kanıtlanmış değil. Gelin.

GARGA Nasıl da ilgisiz! Her şeyi vahşi ormana gömemez miyiz? Nasıl da buz gibi!

SHLINK Çıkmazda bırakmaz insan kendini. Birini sürükleyip götüren su neyi kanıtlar?

GARGA Nasıl aynı olduğunu be adam! Bir parti veriyorum burada. Buyurun! Anne, Mae Garga, doğumu güney illerinde, ikamet bilinmiyor. Kız kardeş, Marie Garga, son göründüğü, bu yılın sonbaharı, kayıp, nereye gittiği bilinmiyor! Devam etmemi ister misiniz? Acilen beyaz sargıyla ortaya çıkmanızı

rica ediyorum!

SHLINK Her dakika benim vücudumun bir parçası demek. Buna karşın bekliyorum.

GARGA Siz istiyorsunuz diye birlikte gelmem. Burada kalabilirim ben.

SHLINK Asfalta fırlatılmak saçma, efendi!

GARGA Bir anlamının olması mı gerekiyordu? Şakacısınız. Sizin kasap tezgâhınız beni ilgilendirmiyor. Ama burası soğuk. Mutfakta ekmek yok. Perdelere brandi buğusu sinmiş! Paravana tiftiklenmiş, soğuyacak burası, kısa zamanda kar duvar kâğıtlarına yağar, içki ise mazgallara aktı. Annem soğuk tarlalardan aranarak koşuyor. Ben yığılmış oturuyorum burada. Kendi annemden söz etmiyorum, o bir dişi köpektir. Bense kendim zaten köpek gibiyim, bir yere kadar: Öç duygusu boğazıma düğümlenmiş durumda, parmaklarım arasında nefret var, sizi boğamıyorum. Yüzünüz nerede bilmiyorum. Sizi görmüyorum ve kafam sümük gibi fikirlerle dolu.

SHLINK Benimle gelin, aşağıya bataklıklara gidelim!

GARGA Burada artık bir şey yok.

SHLINK Meğer ki biri dönsün[62].

GARGA Elbette.

(İkisi çıkar. Ahşap bölme kapısı açık kalır: beyaz haykırışları. Jane ve Şebek girer)

JANE *(Sarhoş)* Kendimi yatağa atmam gerek. Bir ışık yakamaz mısın?

ŞEBEK Yine küfelik oldun. Gözüne perde mi indi senin? Bileğini çevireceğim senin!

JANE Yok, bileğimi çevirme. Yapma n'olur!

ŞEBEK Uyuz gibi oldun!

JANE Evet. Beni bir tek sen toparlarsın. Çok iyi biliyorum. Kemikli ellerin olduğu için. Kusacağım Şeb...

ŞEBEK Tut kendini, kâğıt burada, istersen yazarsın da. İşte kurşunkalem, sol eline alma.

JANE Ne yazacakmışım, üşendim. Nasıl güldük Şeb! Gui'nin kendi köpeğinin derisinden davulu vardı.

ŞEBEK Hep çocuk kaldın. Aptal ve tatlı. Ama uzun sürmez. Burama geldi, seninle uğraştığım yeter.

JANE Niyetin ne?

ŞEBEK Yaz ona, sol baştan başla, yaz: "Ben sarhoşum, hep sarhoş, sana geliyorum." "Sana"yı yazdın mı? "Burası çok soğuk". Ver şimdi!

JANE Kime bu?

ŞEBEK Verecek misin! Seni sarhoş inek seni! Ne zamandan beri kendi sorunlarınla ilgilenir oldun?

JANE Sana mı, Şeb? Kime ki, Şeb?

ŞEBEK Anlaşma yapmışlardı, o seninle evlenecekti. Bir inekle evliliği ne kadar çekebilirse! Utanmıyor musun?

JANE Utanıyorum.

ŞEBEK Seni döndürürler mi yani?-

JANE O haklı tabiî. Başka bir şeyim yok ki, Şeb.

ŞEBEK Ver şunu! Zırıl zırıl bir sefaletin var, içki yüzünden. İnsan insandır.

JANE Ben değilim. Kendimden iğreniyorum. Onlar, viski kokuyorsun, dedikçe, ben, biraz daha verin, diyorum! Her şeyimle, üstüm başım her şeyimle viski kokuyorum.

ŞEBEK Yürü bakalım! Gidiyoruz! Uyanık olman iyi, zırlayabilirsin.

JANE Peki, aşağı geliyorum seninle, onun olduğu yere. Herkes herkese bakabilir.

ŞEBEK Ver şu kâğıdı! Daha neler bulaştırdın?

(Ağzına bir tane patlatır. Çıkarlar)

VAHŞİ ORMANDA

(Kahverengi. Altın sarısı. Shlink ve Garga oturuyor)

SHLINK Yedi kez üç gün gökyüzü sarardı ve hava kokteyl gibi, yukarılar yağlanmış gibi kurşun
mavisi oldu. Şimdi hiçbir şey gizlemeyen bir sessizlik var.

GARGA Hep yalnız mıydınız?

SHLINK Kırk yıl boyunca.

GARGA Ağaçlıkta bıldırcınların ötüşü duyuluyor. Ne kadar da net! Yalnızlık, bir yanılgınız mı sizin?

SHLINK Pek bellisiz.

GARGA Amma kibir!

SHLINK Benim yüzümü gördünüz mü siz?

GARGA Büyük akıntıların dışında her su damlasının yalnız olduğunu biliyorsunuz şimdi. Buna karşın...

SHLINK Kendisi bunu bilmez. Hâlâ gemili salıncağa binmek ister misiniz?

GARGA Ne kibir ama! Şimdi sonuna doğru, bu yılların sonuna doğru demek ki, gezegenin duygulanmak denen kara illetine tutuldunuz.

SHLINK Düşmanlık yoluyla mı?

GARGA Düşmanlık yoluyla!

(Sessizlik)

SHLINK İnsanın sonsuz yalnızlığı, düşmanlığı erişilemez bir hedef yapıyor. Gezegenler tanınmaz durumda. Karşılaşmaları mavilikte yitip gidiyor.

GARGA Ağaçlıktaki sesleri duyuyor musunuz?

SHLINK Ama hayvanlarla da anlaşmak mümkün değil.

GARGA Dil, anlaşmak için yeterli değil.

SHLINK Hayvanları gözledim. Masumca[8] sargılıyorlar. Sevgi, bedenin yakınlaşmasındaki sıcaklık, karanlıkta tek sığınakları! Ama organların birleşmesi tek birleşme, dilin ikilemine köprü olmuyor.

GARGA *(Atak)* Bıçaklı kavga ne güzel! Dişleri tam geçirip ısırıklarla harika olur insan, Tokaylı gibi sarhoş! Kollarını yüreğinin köküne dek[9] maymun kardeş gibi hissedersin! Dişinle tırnağınla gemiye girersin, çilecilikteki gibi kendini adamış. Marie bizi kısır bir meselede tutuyor, bizi sürükleyen başka bir şey yok, onun yaprak renkli yüzü bizi yere seriyor. Ne lezzet!

SHLINK Yine de, tesellisiz birleşmelerinde yanlarında olacak varlıkları üretmek için birleşiyorlar. Ve kuşaklar birbirinin gözüne soğuk soğuk bakıyor. İnsan bedenleriyle patlatırcasına tıklım tıkış doldurulmuş bir teknede olsalar, onun içinde öylesine bir yalnızlık çekerlerdi ki, hepsi donardı.

GARGA *(Doğrulur)* İnsanın etini derisinden soyup çıkarınca gezegenin gizi açığa dökülür. Birbirimizle arkadaş olduğumuzu kavradım ben.

SHLINK Birbirine karşı yürüyen.

GARGA *(Dana derisinin üstüne yağmur damlaları düşer gibi bir trampet sesi)* Yürüyorlar.

SHLINK Gözbebeği gözbebeğine karşı. Yıl yıla.

GARGA Metafizik eylem arkadaşı! İleri, gezegen, dişlerini sıkarak saklıyor gizlerini. Ormanlarda düşman, yüzlerini gizliyor. Yaralarımız belli belirsiz, saralım onları! İşte benim gömleğim! Sargı bezi bu, arkadaş! Yanıt gelirse sana, beni an, ağzıma topraklar dolarken.

SHLINK *(Bir susuştan sonra)* Bir boksör gibi değil, misyoner gibi kavga ediyorsunuz. Tanrı tanımaz bir misyoner gibi. Lekesiz bakirelik misyoneri.. *(Güler)*

GARGA *(Oturur)* Ben sizinle boks yapmak istedim, gerçekten, ama siz benim tırnaklarımı söktünüz, yeri fena açıyor şimdi. Kolay kavga ediyordunuz. Hazmeder gibi! Çocukluğumu hakkıyla yaşamadım ben. Mavi kolzalarla petrol kuyuları! Dere yataklarında Kokarcalar, küçük çağlayanlar.

SHLINK Doğru! Hepsi yüzünüzden okunuyor!

GARGA Şimdiyse paçavralar içindeyim sanki. Bu kentler! Bu taştan tabutlar! Taşın şakası yoktur! Otları kemirmek, güzel! Ama taşı?

SHLINK *(Dalmış)* Bir bardak su ister misiniz?

GARGA Buna da gerek duyuyor olmanız! Hep bir bahriyeli barındaymış davranıyorsunuz. Siz topu bilardoda tutamazsınız! Dövmeniz var mı?

SHLINK *(Masada Garga'nın önüne bir mektup uzatır)* Size bir mektup.

GARGA *(Okur)* "Jane Garga'dan George Garga'ya. Bura - ... soğuk ... Sevgili kocam!"

(Doğrulur, kapıya gider)

SHLINK O, "sevgili kocam" var mı mektupta? Gereksiz bir zalimlik bu! Kusura bakmayın!

GARGA Orman! İnsanlık buradan geliyor, değil mi? Kıllı, maymun ağızlı, yaşamayı bilen iyi hayvanlar. Birbirlerini parçaladılar düpedüz ve her şey çok kolaydı. Titreyen butlarıyla birbirlerinin gözlerinin içine nasıl baktıklarını, birbirlerinin gırtlağını nasıl ısırdıklarını, nasıl alt alta üst üste yuvarlandıklarını apaçık görüyorum ve kökler arasına kanı dökülen, o yenilendi

işte ve ağaçlıktan en fazla çiğneyip geçense galip gelen oluyordu!

SHLINK Şimdi gelense, öç.

GARGA Hiç kendinizi kandırmayın. Biraz olgunlaştım, şimdi kendimi doğrultacağım.

SHLINK Küfretmiyorsunuz artık.

GARGA Saydam olduğu için içindeki hayvan leşleri görünen kehribar gibi sertim. Ama bütün sertlik bu. Çok sakinim. Yanıtı ormanda. Meşe, kokarcadan daha kuvvetli değildir.
(Gider)

SHLINK *(Garga'nın çıktığını fark etmemiştir)* Hayat bir şaka. Hissedilir. Ölümün tadını esans gibi dile koyabilmek gerek! Farkına varmadan olgunlaşmış bir elma gibi düşer insan. *(Bakınır)* Gitti mi? *(Dolaşır)* Ama ancak biri *(Durur)* ancak biri sağ çıkar bataklıktan.

VAHŞİ ORMANDA MEYHANE

(Ayı. İskemle. Maymun. Papaz)

AYİ Gazeteye Bak. Bataklıkta ceset. Yarı çıplak bir kadın cesedi bulunmuş. Boğulmuş! İşe yarar!

İSKEMLE Geçer. Geçer, kesin.

MAYMUN Peki ahşap kulübedeki Malayalı? Meyhaneye uğramıyor! Vahşi ormanda serseriler. Ama bu kadın cesedi var ya: Biri asılacak demektir.

AYI Vahşi ormanda serseriler. Burada birinin boğazına ip geçmeli. Şu siyah purolardan var mı daha?

İSKEMLE Özgürlük şart. Güvenli zeminde böyle boğulma heyulası durdukça karanlıkta ağaçların arasından geçerken ödü patlar adamın.

GARGA *(Girer. Arkasında Moti Gui)* Bohemya ormanlarının haydutlarına[63] gidemem, küçük bir kent burası, ahaliye katılırım.

MAYMUN Vahşi ormanda özgürlük.

GARGA Vicdan azabından özgürlük!

ÖTEKİLER Evet evet özgürlük.

GARGA Sarıderililerle düşmanlık girdi aramıza. Bir mabut! Sarı gözler, siyah saçlar, akraba yok, saray yok, mitolojiden daha saygın. Ülkesi, utanmaz yeşillik ve soğuk Chicago. Sarıderililer, kendi kızlarının ırzına geçer ve kadınlar onların sarıderili fırlamalarını doğururlar! Aşkla sepileniyor, onu dışarı uğratmalısınız.

ÖTEKİLER Sana ne yaptı ki o? Meyhaneye uğramayan, ahşap kulübedeki Malayalı. Bir iş meselesi mi?

GARGA Fiziksel bir olay. Bana yardım etmeniz gerekiyor, çünkü benimle aynı topraktan yoğrulmasınız! Bu memleket bizim mi, değil mi?

ÖTEKİLER Memleket bizimdir! O asılacak! Ağaçlar bizim.

MAYMUN Sana ne yaptı ki bu kadar? Birbirinizi mi parçaladınız?

GARGA Orası, dokunaklı bir trajedidir. Kız kardeşim kıllı heriflerin arasına düştü, o da ağaçlıklara soktu.

PAPAZ *(Hıçkırıkla ağlar)* Yüce tanrı, hepimiz böyle mi geldik buralara?

GARGA Kız kardeşim masumdu!

MAYMUN Masum bir kız! Kızların masumiyeti, o nazik asma yaprağı, şehveti artırır, sapkınlıklarda soluk aldırır onlara. Genç bedenlerini nasıl da koşarak sünger gibi likköre verirler. Aşk çılgınlığından baygın düşerler! Ne sevimli!

AYI Üstüne üstlük bir de dövdü mü seni?

GARGA Evet, dövdü ya. *(Gürültü)* Duymuyor musunuz, ağaçların arasında bir kadın, zavallı Jane, ağlayıp sızlamakta, elbisesinin parçalarıyla ağzını tıkamakta, kar yağıyor üstüne. Ma. Mecalsiz çığlıkları duymuyor musunuz?

ÖTEKİLER Masum kız!

GARGA Senin de yüzüne tükürmüştü papaz efendi, onun tükürdüğü yüzünü teselliyle göster şimdi, ayrıca işte Moti Gui, sokağa atmıştı onu, sizi o götürecek. *(Gürültü)*

GUI Kendi tırnaklarımla parçalayacağım onu, o bir put. Hıristiyanları boğdu, çocukları kandırıp ahşap binasına soktu. *(Gürültü)*

ÖTEKİLER Yürüyün!

GUI Gündüzleri salla ırmaktan aşağı gidip balık kasalarını çalıyor! Gölcüklerdeki balık yumurtalarının nasıl yok olduğunu görmediniz mi?

GARGA Öyleyse bu gece saat 11'de gelin. Beyaz ay yükseldiğinde bentte toplanın, ipleri alın!

(Hepsi çıkar)

GARGA *(Yalnız)* Aşağı içgüdüler masaya, diş etleriyle taş gibi otururlar. Ben onu, o çıplak kıçlı Maymun'u, paçavralarla yaldızlayarak çıkarırım gizlendiği yerden, tüm günahkârları da birlikte kurban yemeğine getiririm! Küfle beslenen İskemle'yi, Virjinialarıyla Ayı'ları da. Her geçen gün kader sizi sınırlar içine zorlayabilir[64]! Özgür müsünüz? İnin gelin o zaman karanlık arenaya! Elde bıçak, soğuk karanlıkta çıplak. Herhangi bir şey için özgür müsünüz? Gemiler denizde isimsizce sallanıyor. Deliklere kenevir, ailesi olmayan sarılık hastalarının komutasındaki top bataryaları yerine, küçük laternalar. İpler nedir ki? İpler çürük, yarın boğuşma başlıyor. Buz tutmuş trompetlerden oluşan soğuk bir nefesliler korosu, pembe şafakta defnedin beni, midemde kahve yok! Özgür müsünüz? Sevgiliniz özgürlük, gemilerle seyahatte!

VAHŞİ ORMANDA AHŞAP BİNA

(Shlink, Garga)

SHLINK Son kılıç hamleleri de yapıldıktan ve aynı şekilde aklımıza gelen son sözler de söylendikten sonra, benim şahsıma gösterdiğiniz ilgi için size teşekkür ederim. Çok şey yitirdik, çıplak bedenlerimiz bile tam kalmadı.

GARGA Üzülüyor musunuz?

SHLINK Tanışalı çok olmadı; tanışıklığımız bir süre, ağırlıktaydı. Zaman hızla uçup gitti. Ben bir kereste ticarethanesi işlettim. Hayatın evreleri, anımsamanın evreleri değil. Pirinç yedim ve pek çok ahaliyle iş çevirdim. Esinlerimi gevezelikle yaymadım. Sonuç, hedef değil, son bölüm de herhangi başkasından daha önemli değil. Enikonu, ne verildiyse o alındı. Taraflar tapi kaldı ve uzlaşmadan ayrılıyorlar. Burası sessiz. Tütün seviyor musunuz hâlâ?

GARGA Suya çarpmalar!

SHLINK Petrol kuyuları ne oldu, mavi kolzalar?

GARGA *(Suya atlayıp gitme hareketi yapar)*

SHLINK Bende bunlar geceleri kara ırmaklar, biraz cüzzamlı, surata vurulan yumruklar, bizimle birlikte dağılıp gidiyorlar. *(Sessizlik)* Eli hafif olmalı insanın, ne yaptığını bilemez.

GARGA Benim gözüm yalnızca sizin boynunuzdaydı ve onu sıkmayı yalnızca benim ellerim istiyordu.

SHLINK Evet, bitsin istemiştiniz, ama buyrun kavgaya Garga. İşte boyun *(Boynunu açar)*. İğrendirmiyor mu sizi? Kabalığa nasıl da kanıyorsunuz!

GARGA Sizin yaptığınız kabalığa!

SHLINK Hafif ellerle... Şimdi bir de adalet istiyorsunuz! Vuruşları hep karşılıyorsunuz, pek zayıflatıcı bu! Biraz maymunca, değil mi? Ve şimdi: Herkesin refahı için çaba!

GARGA Sizi anlamıyorum. Öç almak için bir şeyim kalmadı.

SHLINK Şimdi siz benttesiniz Garga.
(Sessizlik)

GARGA Beni burada bulurlarsa ikimizi bir ipe asarlar. İki halkalı bir ipe.

SHLINK Ben orada, kız kardeşinizi bana yamamaya çalıştığınızı söylettim. Bu sizin boynunuzu kırar. Ama benim kulübede bir atım var. Yuları sadece hafif bağlı, biri kurtuldu demektir, oyun böyle.

GARGA Biliyordum, beni pek ilgilendirmez.

SHLINK İşte muhasebe defteri. Bizim kereste ticaretinin.

GARGA Üstünüzde taşıdınız, ha? İki kilo çeker. Kendiniz açın. Kirlidir mutlaka. *(Okur)* Sırf hesap, birçok ödemeler! Onyedisinde: 2000 Paund, kereste işi, Garga için. Daha önce 2 Paund, elbise için, böyle başlamıştı. Sonra bir kez 12 Paund, bizim aile için. Burada "bizim" yazıyor ve arada, 4 Paund Marie Garga için, kız kardeşi"miz". Hâlâ acı veriyor. Likör fıçısında yüzdüler. Ve burada: 20 Paund, Jane'in sarı bataklıkta boğdurulması için.
(Doğrulur)

SHLINK Son kayıt! niye sarardınız? Bilmiyor muydunuz? O zaman her şey geçersiz!

GARGA *(Oturur)* 20 Paund... ucuz! Bilmiyordum, zavallı Jane!

SHLINK Bu kadar mı? Yazık. Bu, hayatta kalanın ödediği 20 Paund kadar bile etmez.

GARGA Ama sizi bitirir! Kavga mı gerekiyor size yani? Çok ucuza yer bitirir sizi.

SHLINK Jane'i hiçbir zaman sevmemiştiniz siz.

GARGA Sırf sizi bitirmek istiyordum. Zehirli bir sünger gibi görüyordum sizi. Gezegende biriktiği sürece havayı sarartıp çürütür. En iyisi onu çiğneyip ezmek. Bedeli ne olursa olsun.

SHLINK Yanlış bir saldırıydı, itiraf ediyorum.

GARGA Yok olmaya giden varlığınız... *(Ayağa kalkmıştır)*

SHLINK Kirli bir kıskançlık, bir cüzzam!

GARGA Havayı kirletiyor.

SHLINK Bunu böyle alacağınızı sanmazdım.

GARGA Artık uyku uyuyamam, üstünüze kireç döküldüğünde sevineceğim.

SHLINK Kendinize gelin. Su ister misiniz? Sizi seviyorum.

GARGA Ama çok itici oluyorsunuz! Dehşetli tatsızsınız, sizin gibi yaşlı bir insan!

SHLINK Oysa neler yaptınız benim için! Kendi yanlış saldırılarınızı unutuyorsunuz.

GARGA Tükürüğünüzü yitiriyorsunuz!

SHLINK Yalnız ve yalnız yanlış saldırılar ete işler.

GARGA Hasetten çatlıyorsunuz.

SHLINK Eller hafif! Sizi seviyorum! Alın şu atı!

GARGA Yüzünüz daha da ortaya çıkıyor.

SHLINK Benim nefretim var sizde: belirleyici olan bu.

GARGA Tüm bu zavallı kelliğiniz, Shlink!

SHLINK Ve George Garga, bu kavganın hiçbir zaman bir çıkışı olmayacak, hiçbir uzlaşma...

GARGA Gerçeklik benim büyük karakterim için pek dikenli. Ve her zaman: Yine de, diş etleri mor, tüyleri kül rengi bir ayı gibi kaba, bu hanımın dergâhında bulunurum ve her şey, ışık saçan akvaryum olur, gölgelenir...[65]

SHLINK Kendi yanlış saldırılarınızı unutmayın. Her şeyi kötüye kullandınız! Evliliğinizi kötüye kullandınız, etiyle canıyla bir kadın, titreşen çam dalları altında içi içki dolu bir yaban hayvanı gibi çürümekte.

GARGA Ne biçim bir domuzsunuz siz!

SHLINK Hâlâ haykırıyordu: Sevgili kocam!

GARGA Ve ben soğuk karşılıyorum.

SHLINK Kavga etmek için özgür olmak, öyle ki kireç çukurlarına kurban yağıyor ve siz cehennemin kasap tezgâhından çıkıp geliyorsunuz, çıplak yaşamınız cebinizde!

GARGA Çıplak yaşam, herhangi başka bir yaşamdan daha iyidir.

SHLINK Allegheny Dağları'ndan[66] gelme tüm aileniz, üç başlı, ovalarda kurban edildi, sırf zehirli bir süngeri yok etmek amacına araç olarak!

GARGA Şimdi sarhoş absent barlarında vatansızları sonbahar yaprağı gibi topluyorlar, soğuğa çıktıklarında dudaklarındaki acı tütün tadı da, zihinlerindeki cadı kazanından daha fazla.

SHLINK Bir aşüfte ile bir belalı, ikisi de kötüye kullanıldı, ikisi de sevilmez.

GARGA Ne zavallıca şimdi her şey. Kışta çatılar, masalarda dırdır... ilgilendirmiyor mu?

SHLINK Ya Tahiti?

GARGA "Gideceğim ve demirden kaslarla, yanık tenle, gözümde öfkeyle döneceğim geri. Yüzüme bakıp beni güçlü bir ırktan sanacaklar. Altınım olacak, avare ve zorba olacağım. Sıcak ülkelerden dönmüş böylesi vahşi hastalara bakmayı pek sever kadınlar. Yüzeceğim, otları çiğneyeceğim, avlanacağım, her şeyden önce de tütün çekeceğim. Kaynar maden gibi içkiler içeceğim. Politik hayata karışıp kurtulacağım."[67]

SHLINK Lâf! Söz yığını! Turuncu sözcükler! Bronz cümleler! Gezegenin ortasında olmayan bir küçük damladan.

GARGA Susun!

SHLINK Uçuyoruz biz Garga! Tüm bu iflah olmaz sistem, müthiş bir hızla Samanyolu'ndaki bir yıldıza doğru uçuyor.

GARGA Yakında asarlar bizi.

SHLINK Size pek yakışır bu. Çok önemli olduğunuza göre! Hem siz, beni aşağı alıp ölümün tadı dilime gelsin diye ağzıma kusmuk veya balçık sokmak için kiralanmış bok böceğinden ibaretsiniz ya.

GARGA *(Kalkar, elini boynuna götürür)* Karar verildi bile, öyle mi? İsabet.

SHLINK Ah, şimdi bazı şeyleri kavrıyorsunuz! Kendi payınızı ortaya koymadınız, gömdünüz siz, demek ki yanıt yok size! Ya-

şamayı öyle seviyorsunuz ki.

GARGA Belki bir cüzzamlıyım ben. Ama tepelemek ve bir soluklanma için gömleği yırtmak dehşetli bir zevk.

SHLINK Nasıl kavga edeceksiniz? Soluklanma gibi zafere ihtiyaç duyduğunuza göre atı almanız gerek.

GARGA Havasız yaşayamam. Sefilim belki. Olabilir. Yüzünüz kardan yapılmış gibi bembeyaz oluyor ve bana ölümü bulaştırıyor. Ama tanrı önünde daha kuvvetli olmak değil, hayatta olmak önemli.

SHLINK Şimdi köprüye geldiniz Garga!

GARGA Ben kaba etimi buz gibi yağmura taşıyacağım. Chicago soğuktur. İçine gireceğim. Yanlış yapıyor olmam da mümkün, zaman çok kısa.

SHLINK 40 yıl!

GARGA Sizin tarafınızdan sevilmek bahtsızlığına uğradığıma göre, beygiri de almam gerekiyor.

SHLINK Seviyorum sizi. *(Sessizlik. Daha hararetle)* Sizin için bir at hazırladım.

GARGA Siz intihar ediyorsunuz.

(Kapıya gider)

SHLINK Evet. Şimdi ağaçlıkta 50 metre daha ötedesiniz. Dört dakika içinde ay yükselecek. Ne demiştiniz?

GARGA Ancak hava ile yaşayabilirim, demiştim.

SHLINK Evet.

GARGA Satıyorum, Shlink. *(Gider)*

SHLINK *(Arkasından gider)* Gitme George Garga, dünyada kimin kaldı ki? Ormanlar kesildi, akbabalar tıkabasa doydu, altın yanıt toprağa gömülecek! *(Döner)* Üç Kasım, Chicago'nun üç mil güneyi. Batı rüzgârı! Ayın yükselişinden dört dakika önce balık tutarken boğuldu.

MARIE GARGA *(Girer, siyah ince bir tül elbiseyledir)* Beni kovmayın n'olur. Mutsuz biriyim ben.

(Çevresinde ak bir ışık oluşur)

SHLINK Ama çoğalıyor. İnsanın ağzına doluşan balıklar... Bu çılgın ışık da ne? Çok meşgulüm.

MARIE *(Şapkasını çıkarır)* Artık pek güzel görünmüyorum. Bana bakmayın: fareler kemirdi yüzümü. Kalanı size taşıyorum.

SHLINK Nasıl süt gibi bir ışık bu? Sahi! Cilt lezzeti! Ha? Ragot servisi yapılıyor. Ama başka biri yesin, Marie Garga. Ben etleri ayırdım.

MARIE Siz olmadıkça soluk alamıyorum. Ama saçımı melez gibi yaptırdım.

SHLINK Öyleyse az sonra havasız kalacaksınız.

MARIE Yüzümü gevşeyip yayılmış mı buluyorsunuz? George nerede?

SHLINK Yenildi. Vahşi ormana gitti. Biliyor musunuz, o güruh sizi burada bulursa linç eder.

MARIE Benim de umurumdaydı! Beni kovamazsınız. Sizin için giydiğim bu giysi için nasıl ter döktüm.

SHLINK Buz emdirilmiş! Müthiş dayanıklı! Şu son dakikamda beni yalnız bırakmanızı rica edeceğim!

MARİE Gelin! Sazlıkların arasına gizlenin. Taş ocağında saklanacak yer var.

SHLINK Lanet olsun! Deli misiniz siz? Görmüyor musunuz, vahşi ormana son bir göz atmam gerek. Ay bunun için yükseliyor.

MARIE Benim gördüğüm, ayağınızı yerden kesmişsiniz siz. Kendinize merhamet edin!

SHLINK Şu son sevgi hizmetini gösteremez misiniz bana?

MARIE Size bakmak istiyorum yalnızca. Fark ettim ki benim yerim burası.

SHLINK Rezalet! Nasıl bir şeytan var içinizde! Ama olsun! Açık cephe savaşında şehit olmak nasip değil bana. Gemimi yüklerim! Emin olsunlar. Benim karımsınız, olsun! Kalın! *(Masaya gider)* Saat on bir. Kendimi güvene almam gerek.

(Ahşabın arasında ak süt renkli ışık artar)

MARIE Gitti mi? George nerede, Shlink?

SHLINK George? Kurtuldu! Çılgın bir ışık! Ne biçim hesap hatası! Kendimi güvene almam! *(Kaşkolunu çıkarır atar)* Fıçılar kokuyor şimdiden. Kendi tuttuğun balıklar, güzel, yağlı! İyi kurutulmuş, sandıklara istif edilmiş. Tuzlanmış! Önce gölcüklere konur, satın alınır, iki kez sayılır, sıkı beslenir! Ölüme susamış, intiharsever balıklar, kutsal ekmek gibi yutuyorlar oltayı. Tu! Hadi çabuk!

(Masaya gider, oturur. Bir küçük şişeden içer)

MARIE Neyiniz var?

SHLINK *(Oturur durumda)* Burada mısınız? Bacaklarım soğuyor. Yüzüme bir şey örtün n'olur, acıyın bana! *(Yıkılır)*

(Ağaçlıkta sesler, adımlar. Arkadan küfürler)

MARIE Kulak verdiğiniz ne? Cevap versenize! Benimle gelin! Saklanacak bir yer biliyorum. Yaban orası! Uyudunuz mu? Hâlâ üşüyor musunuz? Her şeyimle yanınızdayım! Örtüyü ne yapacaksınız?

(Değişik girişlerden Moti Gui, Ayı, Maymun, İskemle ve Papaz, sessizce girerler)

GUI Şimdi! Şimdi! Durun! Yokohama'lı Mister Shlink, ayağa kalkın ve yargıcınızın önüne çıkın!

AYI Ha? Hm.

GUI Ölmüş mü?

AYI Geç kaldık!

GUI Gebermiş mi?

AYI Bir ceset.

PAPAZ Benim yüzüme tükürmüştü.

AYI Bu yüzden purom sönmüştü benim de!

PAPAZ Anibal'in ölümü![68]

GUI Zehir mi?

MAYMUN Orada işte orospu, beyaz orospu, zarar vermeden yakalayın onu!

(Marie'yi Shlink'ten çekip koparır)

MARIE Shlink! Shlink! Ah, sizi hayvanlar!

GUI Bu olmadı ama, uyanın, sör!

PAPAZ Kadını bırakın!

GUI Tu! Ne istiyorsunuz siz? Köpekler! Boğazına mı saldırdınız? Köpekler sizi!

AYI Bu sizin yüzünüz mü? Gel bakalım benim güzel güvercinim! Sen ikinci sıradasın papaz! Kalabalık gelmeden uzaklaşalım bakalım onunla!

MARIE Bırakın beni! *(Kendini kurtarır. Shlink'e koşar, şalıyla onun yüzünü örter. Dışarıdan beyaz ulumaları)*

MAYMUN Şimdi omuzları çıplak, bakın bakın!

AYI Haydi alalım onu!

(Marie'yi dışarı sürüklerler)

SHLINK'İN BÜROSU

(Garga, John Garga, Marie Garga)

GARGA *(Shlink'in küçük masasında)* Ne tatsız bu, ne yağlı! Artık düş kalmadı. Tufan bitti. Hayvan leşleri gemide kaldı. Hayvanlar sürüne sürüne dışarı çıkıyor. Tanrı onları tuzlu suda görmedi. Kışı atlatıyorlar.

JOHN Yine beraberiz. Yaşıyoruz. Hem kendim, hem çocuklarım.

GARGA Ve kereste ticareti başlıyor.

JOHN Kötü bir mağara burası. Hizmetçi gibi görüyorum kendimi. Bu mağarayı ondan aldığın iyi olmuş.

GARGA Ne yapmayı düşünüyorsun?

JOHN Ne demek istediğini tam anlamadım delikanlı.

GARGA Diyorum ki, sana kim bakacak? Çalışacak mısın?

MARIE Ben onunla gidiyorum. Bir şeyleri satarım, merdiven yıkayacak kadar aptal değilim.

JOHN Ben askerlikten gelmeyim. Biz su yalaklarında uyumuşuz. Suratımızda gezinen fareler üç buçuk kilodan az olmazdı. Silahı omuzumuzdan alıp bizi bıraktıklarında, şöyle demiştim: Bundan sonra her birimiz kepimizin üstünde dikilip amutta uyuyacağız.

GARGA Ve eller cepte. Ve herkes uyur.

MARIE Biz gidelim baba. Akşam oluyor, ben hâlâ kendime bir oda bulmuş değilim.

JOHN Evet gidelim! *(Çevresine bakınır)* Gidelim! Yanında bir asker var! Vahşi ormana karşı, ileri!

GARGA Ben onu geride bıraktım. Ya da bende timsah derisi var. Aşka uygun değil. Bataklığı
kuruturum ben. Merhaba!

MANKY *(Elleri cebinde, girer)* Benim ben. Gazetede ilanını okudum. Binan çok pahalı değilse satın alacağım. Kereste ticarethanesi dahil.

GARGA Sen ne veriyorsun?

MANKY Sen niye satıyorsun?

GARGA Güneye gidiyorum, toprak işleyeceğim.

MANKY Ben de buraya taşınırım. Benden 400.

GARGA En az 700. Üstüne masrafım olacak.

MANKY 500. Karun değilim ben. Hem kereste ticaretini sürdürebilmem için elimde biraz para kalmalı.

GARGA 500 olur, eğer kadını da birlikte alırsanız.

MANKY Eğer beni isterse. Sana hiç geçmişi hatırlatmamaya söz veriyorum Nice! Saçlarım kırlaştı. Bunu hesaba katman gerek.

MARIE Fark etmez. Nerede oturuyorsun?

MANKY Her zamanki yerde. Baban da birlikte gelebilir.

GARGA Kocan iflas edecek.

MANKY Anneniz nerede?

JOHN Dört gün önceydi, gece uykumun arasında bir taşın üstünde oturan bir adam gördüm. Biraz sarhoştu, ya da o bendim, sinek yığınları ellerine konup konup kalkıyordu. Sineğin biri gözünü sokana kadar hiçbir tepki gösterdiğini görmedim Manky. Çünkü o anda elinin birini kaldırdı, hiç iyi değildi, çok tuhaf, sinek bulutu bu kez onu bütünüyle kaplamıştı.

(Sessizlik)

MARIE Gidelim Manky!

MANKY Biz döndüğümüzde burada olacak mısın?

GARGA Hayır!

JOHN Eğer bunalırsan buraya gelebilirsin.

(Üçü giderler)

GARGA Yine de. Yine de timsahlar bataklığından sağ salim dönebildik. Hayat bir bölüm değil, birçok bölüm. Son bölümün tadı damakta kalıyor. *(Dolaşır)* Bir ceset ne ki? Açmadığı için ağzının varlığı sürüyor. Renkli yünler içinde parçalanmış bir ceset, sinekler üşüşmüş üstüne. Servis dışı. Ölüm her şeyi değiştirir. Düşmanını yere bastıracaksın, onu yenemezsin. Şimdi taze bulutlar gelmeli, doğu rüzgârı! Bir taka üstünde güney kıyılarına yelken açacağız. Tehlikeli. Rüzgâr bekleyeceğiz daha. *(Küçük masaya oturur)* En güzel zamandı. Kaos bitti tükendi, beni cascavlak bıraktı geride. Çalışmak teselli eder belki. Kuşkusuz çok geç. Kendimi yalnız hissediyorum.

MOTI GUI'NİN SESİ *(Sokaktan yukarıya gelir)* Doğu rüzgârı!

GARGA *(Oturmaya devam eder, sırıtır)*

SON

KENTLERİN
VAHŞİ ORMANINDA

[Im Dickicht der Städte]

Dev Kent Chicago'da İki Adamın Kavgası

Oyun

Türkçesi
Yılmaz Onay

"Bu yayınlanan metin, 1922'de Münih'de ve 1924'de Berlin'de oynanmış olan *Vahşi Ormanda* oyununun, üstünde yeniden çalışılmış yazımıdır. Karım Marianne Brecht'e[69] ithaf olunur".[10]

Kişiler

Shlink, kereste tüccarı, Malayalı.. • George Garga. • John Garga ve Maë Garga, George'un babası ve annesi. • Marie Garga, George'un kız kardeşi. • Jane Larry, sevgilisi. • Skinny, bir Çinli, Shlink'in kâtibi. • Collie Couch, lakabı Şebek, belalı. • J. Finnay, lakabı Tırtıl, otel sahibi. • Pat Manky, dümenci.

Cihat Ordusundan bir Papaz. • Çengelburun. • Bar Sahibi. • C. Maynes, ödünç kitap dükkânı sahibi. • Garson. • Demiryolu İşçileri.

ÖNDEYİŞ

1912 yılında Chicago kentinde bulunuyorsunuz.
İki insanın açıklanamaz bir ring kavgasını izlemekte ve savanalardan büyük kentin vahşi ormanına gelmiş olan bir ailenin çöküşüne tanık olmaktasınız. Bu kavganın nedenleri üstüne hiç kafa patlatmayın, insanın kavga için her şeyini ortaya sürüşünde yerinizi alın, rakiplerin mücadele biçimlerini tarafsızca yargılayın ve ilginizi sona yoğunlaştırın.

1

CHICAGO'DA C. MAYNES'İN ÖDÜNÇ KİTAP DÜKKÂNI

8 Ağustos 1912, öğleden önce.

(Garga tezgâhın ardında. Kapı çıngırağından sonra Shlink ile Skinny girerler)

SKINNY Eğer doğru okuduysak burası ödünç kitap veren dükkân olacak. Bir kitap alalım dedik.

GARGA Nasıl bir kitap?

SKINNY Kalın.

GARGA Sizin için mi?

SKINNY *(Her yanıttan önce Shlink'e bakar)* Hayır, bana değil, bu beyefendiye.

GARGA Adınız?

SKINNY Shlink, kereste tüccarıdır, Mulberry Street 6.

GARGA *(Söylenen adı yazar)* Kitap başına haftada bir Cent. Seçin.

SKINNY Hayır, siz seçeceksiniz.

GARGA Bu bir cinayet romanı, güzel bir kitap değil. Şu ötedeki daha güzeldir, bir seyahatname.

SKINNY Yani siz düpedüz: "Bu kötü bir kitaptır," diyorsunuz.

SHLINK *(Yaklaşır)* Sizin kendi görüşünüz mü bu? Bu görüşü sizden satın almak istiyorum. On Dolar'a az demezsiniz herhalde.

GARGA Hediyem olsun.

SHLINK Yani öyleyse görüşünüzü değiştirip, buna güzel bir kitap

diyorsunuz, öyle mi?

GARGA Yoo.

SKINNY O parayla yeni temiz çamaşır alırdınız.

GARGA Benim tek işim burada kitap paketlemek.

SKINNY Müşteriye kötü muamele ediyor.

GARGA Ne istiyorsunuz benden? Sizi tanımıyorum, hiç görmedim bile.

SHLINK Bu kitap hakkındaki görüşünüz için size kırk Dolar veriyorum, kitabı bildiğim yok, ayrıca da vız gelir.

GARGA Bakın, Mister V. Jensen'in[70], Mister Arthur Rimbaud'nun[71] görüşlerini satayım size, ama o kitap hakkındaki kendi görüşümü satmam.

SHLINK Satın alacak olmasam sizin görüşünüz de vız gelir bana zaten.

GARGA Yine de benim görüşlerim kendime.

SKINNY Okyanus ötesi bir milyoner ailesinden misiniz yoksa?

GARGA Ailem bayat balıkla karnını doyurur.

SHLINK *(Sevinçle)* Bir kavgacı! Öyle olmasa, bana keyif veren ve ailenizi de bayat balıktan kurtaracak olan sözler ağzınızdan dökülüverirdi hemen.

SKINNY Kırk Dolar! Sizi de, ailenizi de soyundurur giyindirir.

GARGA Fahişe değilim ben.

SHLINK *(Esprili)* Elli Dolarla da ruhunuza giremeyeceğim galiba.

GARGA Rakamı yükselttikçe bana daha fazla hakaret ettiğinizin farkındasınız.

SHLINK *(Safiyane)* Bilin öyleyse, hangisi daha iyi: Bir kilo balık mı, bir görüş mü veya benzeri: İki kilo balık mı, görüş mü?

SKINNY Aman efendim, balıklama atlamayın sakın!

GARGA Attırırım sizi buradan.

SKINNY Görüşleriniz var, demek ki hayattan haberiniz yok.

SHLINK Miss Jane Larry'nin söylediğine göre, Tahiti'ye[72] gitmek istiyormuşsunuz, öyle mi?

GARGA Önce Jane Larry'yi nereden tanıdığınızı bilmek istiyorum.

SHLINK Diktiği gömlekler para etmediği için açlıktan geberiyor. Üç haftadır görünmediniz ona.

(Garga elindeki kitapları düşürür)

SKINNY Aman dikkat! Burada bir tezgâhtarsınız!

GARGA Bana yüklenip duruyorsunuz, çaresizim.

SHLINK Yoksulsunuz.

GARGA Pirinçle balıktır yediğim, bilinen bir şey.

SHLINK Satın öyleyse!

SKINNY Petrol kralı değilsiniz ya?

SHLINK Oturduğunuz sokak acıyor mu size?

GARGA Bütün bir sokakla baş edemem ki.

SHLINK Kırdan gelmiş aileniz...

GARGA Patlamış bir lağım borusunun yanında üç nüfus yan yana yatar. Akşamları uyuyabilmek için tütün içerim. Chicago'nun soğuğundan pencerelerimiz sımsıkı kapalıdır, hoşunuza gidiyorsa eğer.

SHLINK Elbette, sevgiliniz...

GARGA Parça başı iki Dolar'a gömlek diker. Net kazanç altı Penny. Size tavsiye ederim kendisini. Pazarları birlikte oluyoruz. Bir şişe viski kırk Cent, ne kırk Cent'ten fazla ne de az, eğlendirirse sizi.

SHLINK Art fikirlerinizi masaya sürmeyin.

GARGA Sürmüyorum.

SHLINK Altı Penny net kazançla yaşanamayacağına göre.

GARGA Herkesin keyfi kendine. Tahiti de sevilir, müsaadenizle.

SHLINK İyi öğrenmişsiniz. Sade bir hayat. Hay Burnunda kasırgalar da olur, daha güneyde tütün adaları, esintili yeşil tarlalar. Kertenkele gibi yaşayıp gider insan işte.

GARGA *(Pencereden dışarı bakarak, kırık)* Gölgede kırk derece Milwaukee Köprüsünün gürültüsü. Trafik. Bir öğlen öncesi. Hep böyle.

SHLINK Ve hep öyle olmayan bu öğlen öncesi, ben, size karşı kavgayı başlatıyorum. Ayağınızın altındaki yeri sallayarak ilk adımı atıyorum işte.

(Çıngırak sesi. Maynes girer)

Tezgâhtarınız grevde galiba.

MAYNES Beylere niçin hizmet vermiyorsunuz George?

SKINNY *(Sert)* Bize bozuk atıyor.

MAYNES Ne demek?

SKINNY Yağlı çamaşırlarından tiksindik.

MAYNES Dükkâna böyle gelinir mi Garga? Yemekhane mi burası?

Bir daha olmayacak efendiler.

SKINNY Bir diyeceği var besbelli! İçinden küfrediyor. Tanrı ses vermiş size, sesli konuşsanıza.

GARGA Öyleyse bana başka çamaşır verin lütfen Mister Maynes. Haftalık yirmi Dolar'la randevuevi açamam ya.

SHLINK Tahiti'ye gidin. Orada yıkanmak bile yok.

GARGA Çok teşekkürler. Beni düşünmeniz çok dokunaklı. Kız kardeşimi kiliseye göndereceğim sizin için.

SHLINK Lütfen! Onu karıştırmayın.

GARGA Papazın kutsal tütsüsüne ihtiyacınız var da.

SHLINK Manky, kız kardeşinize pek uygun bir adam, ardından koşup duruyor, kız kardeşinizin aldırdığı yok, ananız babanız açlıktan geberirken.

GARGA Dedektif büronuz mu var ne? Bize karşı bu ilginiz yaranmak için olsa bari.

SHLINK Görmezden geliyorsunuz düpedüz. Aile felaketi kaçınılmazdır. Tek para kazanan sizsiniz, siz de görüş besliyorsunuz. Tahiti'ye gidin daha iyi.

(Beraberinde getirdiği bir deniz haritasını gösterir)

GARGA Hayatım boyunca sizi bir kez bile görmüş değilim.

SHLINK Gemiyle iki yoldan gidiliyor.

GARGA Haritayı daha şimdi satın aldınız, değil mi? Pek yeni de.

SKINNY Dingin okyanusu bir düşünün!

GARGA *(C. Maynes'e)* Bu beylere kapıyı gösterir misiniz lütfen. Bir Şey satın aldıkları yok. Müşterileri de kaçırıyorlar. Beni soruşturmuşlar. Bunları hiç tanımıyorum.

(Tırtıl lakaplı J. Finnay girer. Shlink ile Skinny, hiç tanışıklık göstermeksizin geri çekilirler)

TIRTIL C. Maynes'in ödünç kitap dükkânı mı bura?

MAYNES Bendenizim efendim.

TIRTIL Berbat izbe bir yer.

MAYNES Kitap mı istediniz, yazılar, posta pulu?

TIRTIL Ha, bunlar kitap yani? Amma bulaşık dükkân. Neye yarar ki bunlar? Yalanın bini bir para. "Gök kararmıştı, bulutlar doğuya kayıyordu." Niye güneye değil? Şu ahalinin yuttuklarına bak.

MAYNES Bu kitabı sizin için sarıyorum efendim.

TIRTIL Niye bırakmıyorsunuz biraz sayfalarını koklayalım, ha? Hem şu bey ne öyle, kitap kurdu gibi, soruyorum yani.

GARGA Komplo bu.

TIRTIL Yok yav? Kadın ne demiş: "Beni öptüğünde güzel dişlerini görüyorum hep". Öpüyorsa nasıl görüyormuş ki? Ama hatun öyle işte. Geleceğin insanları anlar zahir. Şehvet düşkünü karı. *(Topuklarıyla kitapları çiğner)*

MAYNES Heey, efendi, verdiğiniz zararı ödeyeceksiniz!

TIRTIL Kitapmış! Neye yarar bunlar? Kitaplıklar San Fransisco depremini[73] önleyebildi mi ha?

MAYNES Şerif'i çağırın George.

TIRTIL İçki dükkânım var benim, brandi, konyak... işin şereflisi o işte.

GARGA Sarhoş filan değil.

TIRTIL Böyle arakçıları gördüm mü her yanımı kavak yaprağı gibi bir titreme alıyor be.

GARGA Danışıklı dövüş bu. Bana karşı düzenlenmiş. *(Couch girer, lakabı Şebek, yanında Jane Larry. Tırtıl hiçbir tanışıklık göstermeksizin geri çekilir)*

ŞEBEK Zıpla bakalım içeri beyaz pilicim. C. Maynes'in ödünç kitap dükkânıymış burası.

GARGA Dükkânı kapatın Maynes. Garip sürüngenler doluşuyor kâğıtlarınızın içine. Yazıları güve yiyecek sonra.

TIRTIL Hep derim: Hayatın gözüne gözüne bakmış[74] besbelli!

ŞEBEK Şu suratınızı çekin! Kâğıtları göremiyorum. Gazeteleri de.

GARGA Tabancayı çıkarın!

SHLINK *(Öne çıkar)* Rica ediyorum, satınız.

GARGA *(Jane'e bakar)* Hayır!

JANE Kendi dükkânın mı bu George? Ne gözlerini dikmiş bakıyorsun? Bu gentilman'le bir hava almaya çıktım, o kadar.

GARGA Havana devam, Jane.

ŞEBEK Aaa, suyu kaçmaya başladı ama. Bir durum mu var yoksa? Kafam bozuluyor, şu kitap da yırtılıp çöpe gidecek gibi. Hâlâ karar vermeyecek misiniz?

MAYNES Karar vermezseniz işten atarım sizi. Kitaplarım telef olacak!

GARGA Eve git, Jane, lütfen. Sarhoş olmuşsun.

JANE Senin neyin var anlamıyorum George. Beyefendiler bana karşı çok kibar. *(Şebek'in elindeki bir şişeden içer)* Bana kokteyller ısmarladılar. Bugün hava çok sıcak... kırk derece[75]. Yel gibi giriyor insanın kanına bu.

GARGA Hadi sen eve git. Akşama gelirim.

JANE Üç haftadır geldiğin yok. Eve gitmem artık. Gömleklerin arasında oturmaktan gına geldi.

ŞEBEK *(Jane'i kucağına bastırır)* Bir daha da gitmen gerekmeyecek.

JANE Ay, gıdıklanıyorum ama. Bırakın beni! George bozulur!

ŞEBEK Kısa keselim: Kadında et var, fiyatı birkaç Dolar. Ödeyebiliyor musun beyim? Mesele aşktır, ama mesele kokteyllerdir icabında.

TIRTIL Hanımkızın bekâretini mi korumak istiyorsunuz yani? Merdiven mi yıkasın? Çamaşırcı karı mı olsun?

SKINNY Kıyak bir ak pilicin melek olmasını mı istiyorsunuz?

GARGA *(Shlink'e)* Meydan okumak mı niyetiniz burada? Bıçak? Tabanca? Kokteyl?

TIRTIL Hooop! Bir yere kımıldamak yok. Bakarsın biri denize uçuvermiş, neme lazım. Satın hadi!

GARGA Tuhaf. Benim dışımda hepsi birlik. -Jane!

ŞEBEK Cevabını ver Şunun!

JANE Bana öyle bakma George! Belki de bu son fırsat benim için. Bana kokteyller ısmarlayabilir misin sen? Yani, kokteyl dert değil tabiî ki! Dert Şu: Yarınımı aynada görüyorum George. İki yıl geçti. Sen bir gidiyorsun çalışmaya, dört hafta. Ancak canına tak edince, bir de canın içmek isteyince bana sıra gelebildi hep. Bunu daha fazla kaldıramam artık! Geceler, George! Fena değilimdir hani, hiç değilimdir. Bana öyle bakman haksızlık!

ŞEBEK Çok hikmetli. Al, çek bir fırt, daha da hikmetli olursun hemen!

GARGA Viski senin beynini sulandırmış. Söylediğimi dinleyecek durumda mısın? Bak, diyorum ki: Gidelim buradan! Birlikte! Frisco'ya. Nereye istersen işte. Her dakika sevebilir mi bir adam, bilemem, ama bak, söz veriyorum: Seninle olacağım.

JANE Yapamazsın ki, küçük George.

GARGA Yaparım, her şeyi yapabilirim. Mesele paraysa, para da yaparım. Seni anlıyorum. Kelime bulmak zor! Ama yeniden

anlaşabiliriz. Bu akşam geliyorum sana, hemen bu akşam!

JANE Böyle bağırmana gerek yok, söylediklerinin hepsini duyuyorum. Hem buradaki beye, eskiden beni sevmediğini söylemek zorunda da değilsin. Şu anda söylediğin var ya, en acısı o işte, biliyorsun, bunu duymam gerekiyor işte. Biliyorum, sen de biliyorsun.

TIRTIL Amma matrak! Bugün saat dokuzdan onbire kadar bu kıymetli beyefendinin koynundaydım, deyin bitsin.

JANE Hoş değil belki. Ama en azından şunu bilmen iyi oldu: Sorun ne havanın sıcağı, ne de viski.

SHLINK Satın hadi! Fiyatı iki kat daha artırıyorum. Hoyratlık bu ama.

GARGA Olmaz. İki yılın yanında dokuz onbir arası nedir ki?

SHLINK Emin olun ikiyüz Dolar benim için para değil. Yani size teklif etmeye dilim varmıyor pek.

GARGA Bana bir iyilik yapıp şu ahbaplarınızı defeder misiniz?

SHLINK Emriniz olur. Sizden ricam, dünya vaziyetlerine bakaraktan satıverin haydi.

MAYNES Siz bir manyaksınız, bulaşık bezisiniz siz, hımbıl bir hamal. Düşünsenize be...

SKINNY Masum, boynu bükük ana babanızı düşünün!

TIRTIL Kız kardeşinizi!

ŞEBEK Sevgilinizi! Şuradaki şu dilber tazeyi!

GARGA Hayır! Hayır! Hayır!

SHLINK Tahiti'yi!

GARGA Kabul etmiyorum.

MAYNES İşten atıldınız!

SHLINK Maddi durumunuz! Ayağınızı bastığınız yere bakın! Kayıyor!

GARGA Özgürüm işte! Üstümdekini de alın! *(Giysisini çıkarır)* Dağıtın! *(Raftan bir kitap alır)* "Putperestlik! Yalan! Fuhuş! Ben bir hayvanım, bir zenci, ama belki de kurtuldum. Sahte zencilersiniz siz, manyak, vahşi, cimri. Tüccar, sen zencisin, general, zencisin sen. Kayzer, moruk uyuz, zencisin sen, şeytan imalatı kaçak likörden içmişsin. Bu halk, hararetin, kanserin hayranı! *(İçer)* Fizik ötesinde dolaşmadım ben, yasalardan anlamam, ahlakım yoktur, yontulmamış bir insanım. Yanılıyorsunuz!"[76]

(Shlink, Skinny, Tırtıl ve Şebek, Garga'nın çevresine sokulmuşlardır, bir gösterideymiş gibi ona alkış tutarlar)

SHLINK *(Tütün içerek)* Amma ateşlisiniz! Size bir şey olmaz.

JANE *(Garga'nın boynuna atılmış)* O kadar mı kötü George?

GARGA Alın işte, çizmelerim! Küçük siyah puronuzu mu tüttürüyorsunuz efendim? Salyanız çenenizden akabilir sonra. Buyrun mendilim. Evet, açık artırmaya çıkarıyorum bu kadını! Bu kâğıtları da suratınıza fırlatıyorum! Virjinia tütün tarlaları istiyorum, adalara bir bilet istiyorum. Özgürlüğümü istiyorum ben. *(Don gömlek dışarıya fırlar)*

SHLINK *(Ardından bağırarak)* Adım Shlink. Keresteci Shlink! Mulberry Street 6!

SKINNY Yürüdü gidiyor. Kâğıt parçaları kaç paralık?

TIRTIL Ödeyecek misiniz yoksa ?

MAYNES Kitap olarak on Dolar'dı.

SKINNY Yirmi buyrun.

ŞEBEK *(Ağlayan Jane'e)* Haydaa! Şimdi de ayılma faslı! Mazgal deliklerinin içine ağla istersen.

TIRTIL Hayatın gözüne gözüne bakacaksın!

SHLINK Bunlar kaç para?

MAYNES Çıkardığı giysiler mi? Ceket? Kravat? Çizmeler? Aslında kimse almaz. On Dolar.

SKINNY Nihayet zıvanadan çıktı. Alalım bunları.

(Shlink ağır ağır arkadan çıkmıştır. Onun hemen ardından elinde giysi yığınıyla Skinny çıkar.)

2

KERESTE TÜCCARI C. SHLINK'İN YAZIHANESİ, CHICAGO

22 Ağustos akşamı saat 7'ye doğru.

(Küçük bir masanın ardında Shlink)

SKINNY'NİN SESİ *(Arkada soldan)* Yedi vagon Kentucky[77].

ŞEBEK *(Arkada)* Girişi yapıldı.

SKINNY İki vagon madara.

TIRTIL Bir adam var burada, Mister Shlink'le görüşmek istiyor.

SHLINK Girsin.

ŞEBEK Mister Shlink bu beydir.

GARGA *(Girer)*

SHLİNK *(Keyiflenir)* Geldiniz ha? Elbiseleriniz burada. Buyrun giyin.

GARGA Beni bekliyor muydunuz yani? Çıkardıklarımı buraya getirdiniz ha? Pis paçavralar.

(Giysi yığınına bir tekme atar)

SHLINK *(Küçük bir gonga vurur)*

MARIE *(Girer)* George!

GARGA Sen burada ha, Marie?

MARIE Neredeydin George? Senin için öyle korktular ki. Bu halin ne?

GARGA Burada ne arıyorsun?

MARIE Çamaşır işlerini yapıyorum. Bu işle geçinebiliriz. Bana niye öyle bakıyorsun? Durumun iyi değil belli ki. Ben burada iyiyim. Söylediklerine göre seni kovmuşlar.

GARGA Marie! Pılını pırtını topla, doğru eve! *(Dolanır)* Benimle hesapları ne, anlamıyorum. Beni zıpkınladılar. Sonra kendilerine çektiler. Bir takım ağlar örülüyor besbelli. Tamam, ben varım beyefendi. Ama kız kardeşimi bulaştırmayın bu işe!

SHLINK Emriniz olur. *(Marie'ye)* Ama kendisine bir kat temiz çamaşır getirin de ondan sonra, ha isterseniz bir de elbise.

MARIE Nedenini anlamıyorum, ama ağabeyim sizden ayrılmam gerektiğini söylüyor.

SHLINK Benim de ricam, işinizi bitirin de öyle gidin eve. Çamaşırdan hiç anlamam çünkü.

(Marie çıkar)

SHLINK Bir şey içtiniz mi?

GARGA Sizin niyetinize uymazsa lütfen söylemenizi rica ediyorum.

SHLINK Hazırda yalnız pirinç brandisi var. Sizin tercihiniz neyse ısmarlayacağım. Kokteyl türlerini mi tercih edersiniz?

GARGA Her şeyi bir kerede hallederim ben. Birkaç hafta aynı anda hem içip, hem sevişip, hem de tütün çekme alışkanlığım vardır.

SHLINK Ve konverzasyon sözlüğünü karıştırma alışkanlığınız...

GARGA ...Her şey hakkında bilgi edinmişsiniz.

SHLINK Alışkanlıklarınızı öğrendiğimde, işte dedim: İyi bir kavgacı.

GARGA Çamaşır işi uzar.

SHLINK Müsaadenizle!...

(Ayağa kalkar ve gonga vurur)

MARIE *(Girer)* Çamaşırın hazır George, şu da elbise.

GARGA Beraber çıkana kadar burada bekleyebilirsin.

(Bir paravananın ardında üstünü değişir)

MARIE Size veda ediyorum Mister Shlink. Çamaşırların hepsini bitiremedim. Evinizde kaldığım süre için teşekkürler!

GARGA *(Arkadan)* Bu elbisenin cepleri yok.

SHLINK *(Islık çalar)*

GARGA *(Öne çıkar)* Kime ıslık çalıyorsunuz siz? Son haftalarınız boyunca başka insanlara ıslık çalmaktan vazgeçmenizi istiyorum.

SHLINK Kurallarınız kabulüm!

GARGA Siz meydan okudunuz. Ben de hodri meydan diyorum. Siz aşkınızdan derimi yüzdünüz. Yenisini vermeniz hiçbir şeyin yerini tutmaz. Sıfırdan başlıyoruz. *(Tabancasını çeker)* Göze göz, dişe diş.

SHLINK Kavgayı kabul ettiniz yani.

GARGA Evet! Şartsız elbette.

SHLINK Nedenini hiç sormadan mı?

GARGA Nedenini hiç sormadan. Kavgaya neden ihtiyaç duyduğunuzu bilmekten hoşlanmam. Zaten sakat bir nedendir mutlaka. Kendinizi benden üstün görmeniz yetti bana.

SHLINK Öyleyse bir düşünelim. Örneğin benim binam ve kereste ticarethanem, köpeklerimi üstünüze salma imkânını verdi bana. Para her şeydir, değil mi? Güzel. O halde binam sizin, kereste ticaretini de size bırakıyorum. Bugünden itibaren, Mister Garga, kaderimi size terk ediyorum, tanımadığım birisiniz siz. Bugünden itibaren sizin yaratığınızım. Bir bakışınız beni ürkütecektir. Her isteğiniz, hiç bilmediklerim de dahil, beni hazır bulacak. Sizin kaygınız benim kaygım, benim gücüm de sizin gücünüz olacak. Tüm duygularımı yalnızca size adıyorum, bozulacaksınız.

GARGA Şartınızı kabul ediyorum. Gülecek bir şey bulamazsınız umarım.

(Şebek, Skinny ve Tırtıl, sessizce girerler. Garga, elbisesinin onlarla aynı olduğunu fark edip sırıtır)

SHLINK Chicago kütüklerinde Shlink adına kayıtlı bu bina ve bu kereste ticarethanesi, bugünün tarihiyle Chicago'da Bay George Garga'nın üstüne geçiyor.

GARGA *(Shlink'e)* O benim işte. İyi. Depoda soyulmuş tomruk var mı, ne kadar?

SHLINK Aşağı yukarı: dörtyüz kadar. Bilmem.

SKINNY Virginia'da Broost & Co.'nin onlar.

GARGA Kim sattı?

TIRTIL Ben sattım, namım Tırtıl, kömür bölgesindeki Çin Otelinin sahibiyimdir.

GARGA Bir daha satın tomrukları.

TIRTIL İki kere satmak ha? Dolandırıcılık bu.

GARGA Evet.

TIRTIL Kimin adıyla olacak satış?

GARGA Mister Shlink'in şirket damgasıyla keresteyi Frisco'ya sevk edin, parayı Mister Shlink'e teslim edin, ben ondan talep edinceye kadar benim için saklayacak o. Bir diyeceğiniz var mı Mister Shlink?

SHLINK *(Başını sallar)*

TIRTIL Kabak gibi apaçık bir vurgun bu, Şerif adamın yakasına yapışır be!

GARGA Ne zaman?

SHLINK En geç altı ay içinde.

(Garga'ya muhasebe defterini getirir)

ŞEBEK Batak bu.

GARGA Leylekler bataklıkta çöplenir.

ŞEBEK Sahte evrak yerine ustura kullanırım daha iyi. Chicago'nun soğuğu akıldan çıkar mı hiç!?

GARGA Hakiki kereste ticaretinizi kastetmiştiniz, değil mi Shlink? Bina, tomruklar, envanter, ha?

SHLINK Evet. Defter burada işte.

GARGA Mürekkebi boca edin defterin üstüne, siz siz!

SKINNY Ben?!

SHLINK *(Ona bir mürekkep şişesi uzatır)*

SKINNY *(Defterin üstünde)* Bütün kayıtlara! Bütün işlemlere!

GARGA Dökün mürekkebi gitsin!

SKINNY *(Dikkatle döker)*

ŞEBEK Afiyet olsun!

TIRTIL Yirmi yılın sonu bu ha? Amma gırgır! Hiçbir şey anlamadım. Bu bir kereste ticarethanesiydi bir zamanlar.

GARGA Şimdi de hızarları durdurun, kereste ticareti bitmiştir!

ŞEBEK Başüstüne patron! *(Çıkar)*

(Dışarıda hızar sesleri kesilir. Kişiler ceketlerini giyer duvara dizilirler. Garga kahkahayı koyverir)

MARIE Ne yapıyorsun George?

GARGA Sus! Şu kabadayının işine son verin Mister Shlink!

SHLINK Gidebilirsin.

SKINNY Gitmek mi? Nicedir sizin işinizdeyim, Nisan'da yirmi yılım dolacak!

SHLINK Atıldın.

MARIE Bu yaptığının iyi olduğunu sanmıyorum George!

GARGA Sen eve git n'olur Ma.

MARIE Ben de, birlikte gel diyorum, lütfen. Burada başını nasıl kurtaracaksın? Onu bırakın Mister Shlink!

SHLINK Emrinizi bekliyorum Garga!

GARGA Tabiî. Artık yapacak işiniz kalmadığına göre, sizden, eski adamlarınızla küçük bir poker partisi çevirmenizi rica ediyorum Shlink.

(Shlink'le ötekiler poker masasına otururlar)

MARIE Ama sen benimle eve geliyorsun George. Bütün bunlar gırgır, anlamıyorsun ki.

GARGA Kırda yetiştik biz Ma. Burada açık artırmadayız.

MARIE Biz mi? Ne istiyorlar bizden?

GARGA Seninle ilgisi yok, diyorum sana. Onlar pazarlığın içine çekmek istiyorlar seni, o kadar. İki hafta önce suratıma kiraz çekirdeği tükürmüş olan şu kabadayının suratına bakmaya geldim ben. Pantolon cebimde tabanca. Geri çekilen bir temenna ile karşılaştım. Kendi kereste ticarethanesini teklif etti bana. Hiçbir şey anladığım yok, ama kabul ettim. Kavga meydanında yapayalnızım, Ma, senin için hiçbir şey yapamam.

TIRTIL *(Arkadan onlara)* Kâğıttan Tanrı gibi oynuyor herif. Kesin hile yapıyor, size yemin.

GARGA *(Shlink'e)* Hiçbir şey anladığım yok, sir, zenciyim bu işte, beyaz bayrak açıp geldim, şimdiyse sizi atağa kışkırtıyorum. Varlığınızın mülkiyetini bana devredin de belgelerini cebime bir sokayım!

SHLINK Çok az diye küçümsemeyiniz, rica ederim.
(Shlink ile Garga çıkarlar)

SKINNY Buradaki iş ne kadar kötü de olsa, insanın sırtından hep yağmur da aksa, yine de işten atılmak haksızlık doğrusu.

TIRTIL Konuşup durma. *(Alay eder)* Sünger dediğin, tahta silmek içindir diye düşünüyor hâlâ.

SKINNY Sizi seviyorum sevgili bayan. Elinizi uzatacakmış gibi bir haliniz var.

TIRTIL Oooh, kendi yatağı kalmamış bir de kadın götürmeye kalkıyor.

SKINNY Benimle olun. Sizin için çalışırım. Benimle olun.

ŞEBEK *(Aynı şekilde öne gelir)* Vah vah, bir deri bir kemik! Orada, karası, altın sarısı, beyazıyla elma kabuğu gibi zenci kadınlar! Kalçadan ayağa ip gibi! O dolgun etler butlar, tövbe tövbe, buradaki tavuk bıçağı gibi değil! Ah, Papua[79]! Papua'ya kırk Dolar feda olsun!

SHLINK *(Kapı aralığında geriye seslenir)* Evet, tamamı o kadar.

TIRTIL Hayır, seninkisi barbarlık. Hiç değer bilmiyorsun. Bu bayan, el değmemiş bir kere, pipo da içmiyor, öyle değil mi? İşin ustası olmayabilir ama ne kadar ateşli olduğunu bilen var mı? Kırk Dolar'ı ve her şeyi bu bayana yatırırım ben.

SKINNY Neler düşünüyorsunuz siz?

ŞEBEK Pudrasız kremsiz elbette, en taze vaziyette, çırılçıplak et. Emmeye de gömmeye de uygun olmalı, buradaki ne bu? Yetmiş Dolar Toi cha'ya[80]!

MARIE Beni koruyun Mister Shlink!

SHLINK Sizi korumaya hazırım.

MARIE Onun olayım mı, ne dersiniz?

SHLINK Burada sizi seven yok. O seviyor.

GARGA *(Girmiştir)* Piyasa hoşuna gitti mi? Yığınla kereste ve birkaç kilo da et, açık artırmada! Bu hafif keyifli sanatın adı da

Jiu Jitsu[81] oluyor, değil mi?

SHLINK *(Bozularak onun üstüne gider)* Siz de bu kadar hafife almayın ama.

MARIE *(Garga'ya)* Bana yardım etmen gerekirdi. Beni hemen çıkar buradan, korkunç şeyler oldu. Şimdi çıkıp gitmemle bile bitmeyecek belki. Sen, nasıl yenik düştüğünü göremeyecek kadar körleşmişsin bence.

(Arkadan iki gitar ile bir trampetin gürültüsü gelir; kızlar korosu: 'İsa Günahkârları Kabul Ediyor'[82])

GARGA Sen çoktan kendini yitirmeye isteklisin, görüyorum. Seni yutan bir bataklık bu. Tam sana göre bir şey geliyor işte, Marie, bu sana yaklaşan Cihat Ordusu[83], Marie! *(Küçük masadan doğrulur ve arkaya doğru gider)* Hey! Merhaba! Cihat Ordusu!

TIRTIL *(Marie'ye)* Bir akıntı boşaldı buraya, geceleri de boğulmuş farelerin hayaleti doluşur. Siz ana babanıza gidin!

GARGA Masalar silinsin! Viskiyi kaldırın! *(Shlink, denileni yapar, Marie ondan alıp kendisi sürdürür işi)* Girin, girin delikanlılar! *(Shlink yerlere kadar eğilerek ahşap kapıyı açmıştır. Cihat Ordusundan bir genç adam girer, arkasında gitarları ile iki kız ve trampetçi bir yaşlı günahkâr vardır)*

ADAM Bana mı seslendiniz?

TIRTIL Haleluya! Cihat Ordusu!

GARGA Yaptığınızın hiç değeri yok benim için. Bir binaya ihtiyacınız varsa, burayı alın işte.

ADAM Efendimiz sizi takdis edecektir.

GARGA Belki eder. *(Shlink'e)* Bu bina ve tapusu size miras mı kaldı?

SHLINK Hayır.

GARGA Kırk yıl çalıştınız, değil mi?

SHLINK Dişimle, tırnağımla. Günde dört saat uykuyla yetindim.

GARGA Geldiğinizde yoksul muydunuz?

SHLINK Yedi yaşında geldim. O yaştan beri çalıştım.

GARGA Bundan başka mülkünüz yok, değil mi?

SHLINK Başka yok.

GARGA *(Adam'a)* Şimdi bu adamın mülkünü, kimsesizlere ve ayyaşlara mesken olmak üzere size bağışlıyorum, bir şartla ki: O

çekilmez suratınızı tükürülmek üzere uzatacaksınız.

ADAM Ben bir din adamıyım.

GARGA Öyleyse uzatın.

ADAM Yapamam.

GARGA Kimsesizlerin üstüne kar yağıyor. Ayyaşlar sürü halinde mahvoluyor. Siz kendi suratınızın derdindesiniz.

ADAM Kabul. Yüzümün temizliğini korumuştum. Yirmi bir yaşındayım; sizin de bir bildiğiniz var elbet. Rica ederim anlayın beni: Bayan yüzünü dönsün lütfen.

MARIE Eğer denileni yaparsanız lanet ederim size.

ADAM Beklediğim de budur. Benimkinden daha temiz yüzler var; buna layık olmayacak kadar iyisi yok.

GARGA Shlink, şunun yüzüne tükürür müsünüz, rica etsem.

MARIE Hiç hoş değil bu George, bir matah değil bu yaptığın.

GARGA Dişe diş, lütfen.

SHLINK *(Soğukkanlılıkla adama yaklaşır, yüzünün ortasına tükürür) (Tırtıl kikirder, tövbe etmiş günahkâr trampet çalar)*

ADAM *(Yumruklarını sallar, ağlar)* Kusura bakmayın.

GARGA *(Evrakı ona fırlatır)* Bunlar bağış belgeleri. Cihat Ordusu için. Bu da sizin için. *(Tabancayı ona verir)* Şimdi dışarı çıkın, domuzsunuz siz!

ADAM Misyonum adına teşekkür ediyorum size.

(Yapmacık temennalarla çıkar.
Korodakiler belirgin bir aceleyle uzaklaşırlar)

GARGA Keyfimi kaçırdılar. Hödüklüğün haddi hesabı yok. Banknotların birazını kendime ayırıyorum. Burada kalamam. Çünkü, Yokohamalı Mister Shlink, esasa geldik: Şimdi Tahiti'ye gidiyorum.

MARIE Ödleksin sen George. Papaz giderken nasıl yan yan bakıyordun, fark etmedim mi sanıyorsun? Bitmişsin sen!

GARGA Kemiklerime kadar soyulmuş geldim buraya. İki haftadır zihin sarsıntılarından zangır zangır titriyorum. Yüzüne tükürürüm onun: Bin kere. O da yutar. Aşağılıyorum onu. Bu kadar.

MARIE Yuh!

GARGA Beni müşkül durumda bıraktın sen. Dişe diş.

MARIE Şimdi de kavgan benimle mi? Oldum olası ölçün biçin yoktur senin. Tanrı verecek cezanı. Tek istediğim, beni rahat

bırak.

GARGA Orospu yatağından anaya babaya ekmek götürmen için değil mi? Kısrak kokunu satıp ben kancık değilim diyeceksin ha? Yatakta rahatın bol olsun, dünyada hayatın uzun[84]. *(Ötekilerle çıkar)*

MARIE Sizi pek anlayamıyorum Mister Shlink. Ama herkes burnunun dikine giderken siz dört yanınıza bakıyorsunuz, değil mi? İnsanın elinde pek çok imkân vardır, öyle değil mi? Bence, insanın elinde çok imkân var, yani.

SHLINK *(Omuz silker, döner, arkaya doğru gider)*

MARIE *(Onu izler)*

3

GARGA AİLESİNİN OTURDUĞU YER

22 Ağustos akşamı saat 7'ye doğru.

(Pis bir tavan arası. Arkada bir çatı çıkmasının önünü kapatan perde. John Garga ile Maë. Manky bir Şarkı söylemekte)

JOHN Bir şeyler olmuş, kötü kötü konuşuyorlar üstünde.

MANKY Oğlunuz George, sonu gelmez bir olaya bulaşmış, diyorlar. Söylendiğine göre, sarı derili biriyle ilişkideymiş. Sarıderili biri onunla bir şeyler yapmış.

MAE Hiç karışmaya gelmez.

JOHN İşten atıldıysa kuru ekmeğe kalırız.

MAE Çocukluğundan beri, kendisinden üstün bir şeye hiç dayanamaz.

MANKY Diyorlar ki, kızınızı o sarı derilinin yanında çalıştırmamalıymışsınız.

MAE Doğru. Ma da iki haftadır yok oldu.

MANKY Bunların hepsi birbirine bağlıymış demek, şimdi anlaşılıyor.

MAE Kızımız giderken, bir kasap dükkânında kendisine sırf çamaşır için haftada yirmi Dolar teklif edildiğini söylemişti.

MANKY Bir sarı derili ve çamaşır!

JOHN Böyle kentlerde artık bir bina öteni bile göremez oluyorsun.

Bilmem hangi gazeteyi okumak
ne manaya geliyor, bilemiyorsun.

MANKY Ya da bir bilet alman gerekse.

JOHN Bu elektrikli arabalara binenler belki de...

MANKY Mide kanserine yakalanıyorlar.

JOHN Farkında bile değiller. Birleşik Devletlerde buğday yaz kış ürün veriyor.

MANKY Ama kimse bir şey söylemeksizin bir de bakıyorsunuz ki öğle yemeğiniz yok oluvermiş. Çocuklarınızla sokakta yürüyorsunuz, dördüncü emre[85] tam itaatle, derken bir an oğlunuzla kızınızın yalnızca elleri kalıyor elinizde, oğlunuz ve kızınız başlarının üstüne dek kuma gömülüp gitmişler.

JOHN Heey! Kim o?

(Garga kapıda görünür)

GARGA Yine gevezelik mi?

JOHN İki haftanın parasını getirdin mi nihayet?

GARGA Evet.

JOHN Hâlâ işinde misin, değil misin? Elbise yenilenmiş! Bir şey yapıp iyi para aldın herhalde. Ha? Senin annen bu, George. *(Maë'ye)* Ne o Lut'un karısı[86] gibi dikilmiş duruyorsun orada? Oğlun geldi. Oğlumuz bizi Metropolitan Bar'da yemeğe davet etmek için gelmiş. Sevgili oğlunun benzi solgun mu ne? Biraz sarhoş galiba. Gelin gidelim Manky. Pipolarımızı merdivende tüttürelim!

(İkisi çıkar)

MAE N'olur söyle George, birileriyle aranda bir mesele mi var?

GARGA Buraya gelen oldu mu?

MAE Hayır.

GARGA Gitmem gerek.

MAE Nereye?

GARGA Bir yere işte. Hemen de ödün kopar.

MAE Gitme buradan!

GARGA Olmaz. Adamın biri, ötekini aşağılıyor. Öteki rahatsız oluyor bundan. Ama o adamın biri, ötekini aşağılayınca sıkışıp bunu tüm bir kereste ticarethanesiyle ödüyor. Bu daha da rahatsız edici tabii. Böyle durumlarda aşağılanan çekip gitmeli, gel gör ki bu onun için iyice rahatsız edici olacağından, belki

çekip gitmek bile artık mümkün değil. Her halükârda özgür olmalı o.

MAE Sen, değil misin?

GARGA Hayır değilim. *(Sessizlik)* Özgür değiliz biz. Sabah kahvesiyle başlar bu ve maymunsan yediğin darbelerle başlar. Ve annenin gözyaşları çocukların aşına tuz döker, annenin teri onların gömleğini yıkar, buzul çağına dek güvence verilmiştir, kökü yüreğin içindedir. Sonra büyüyüp serpilir insan, bir şeyi tam gönlünce yapmak ister, o zaman ücretini öderler, takdis ederler, mühürleyip yüksek fiyata satın alırlar ve batma özgürlüğü kalmaz.

MAE Seni hasta eden nedir, söyler misin?

GARGA Bana yardım edemezsin.

MAE Ederim. Babanı bırakıp gitme. Biz nasıl yaşarız burada sonra?

GARGA *(Annesine para verir)* İşten atıldım. Ama buyur sana altı aylık para.

MAE Kız kardeşinden haber alamadık, çok kaygılanıyorum. Hâlâ o bulduğu işte olsa bari.

GARGA Bilemem. O sarı deriliden uzaklaşmasını tavsiye ettim kendisine.

MAE Başka annelerin söylediği gibi şeyler diyemem sana, biliyorum.

GARGA Ah o bir yığın başkaları, bir yığın iyi insan, o bir yığın iyi başka insan, torna tezgâhlarında ekmeklerini kazananlar ve ekmeğini yiyen iyi yürekli bir yığın insana bir yığın iyi masa hazırlayanlar, başka bir yığın iyi masa hazırlayanların ve ekmek yiyenlerin hepsi, o kadar da çok ve yığınla ki, ayrıca çorbalarına tükürmüyor kimse, güzel bir tekme atıp onların güzelim öte dünyayı boylamasını da sağlamıyor, "taşkınla gelen gece ve müthiş yükselen su"[87] bir tufan olup yutmuyor onları.

MAE Aman George!

GARGA Aman George, deme bana, pek dayanamam, duymak istemiyorum artık.

MAE İstemiyor musun? Ya ben? Ben nasıl yaşayacağım? Duvarlar kir pas içinde, soba bir kış daha dayanmaz.

GARGA Ah anne, apaçık işte, uzun süre daha böyle gitmez, sobanın da, duvarın da bu hali uzun süre böyle gitmez.

MAE Hayır, sen öyle de bakalım! Kör müsün sen?

GARGA Dolaptaki ekmeğin, üstündeki giysinin, hatta kızının hali de uzun süre böyle gitmez artık!

MAE Bağır, bağır sen daha! Söyle ki cümle âlem duysun. Her şey boşunaymış, bu kadar zahmete değmezmiş, ha bire daha az şey geçiyormuş ele, duysunlar! İyi ama ben nasıl yaşayacağım? Daha da bir sürü ömrüm var.

GARGA İyi ya, bu kadar kötüyse durum, söyle peki, suç nerede?

MAE Biliyorsun.

GARGA Evet, öyle.

MAE Ama nasıl söylersin bunu? Ne demişim ben? Bana öyle bakmanı istemiyorum, seni doğurdum, emzirdim, sonra ekmek verdim sana; dövdüm de, bana başka türlü bakman gerek. Erkek, bildiği gibi yapar, ne diyeyim, bizim için çalıştın hep.

GARGA Benimle gel n'olur.

MAE Ne dedin?

GARGA Benimle güneye gelmeni rica ediyorum senden. Orada çalışırım. Ağaçları keserim. Kütüklerden bir ev yaparız, sen de yemek pişirirsin. Sensiz edemem ben.

MAE Kime söylüyorsun bunları? Havaya mı? Ama geri döndüğünde göreceksin elbet, biz o süre içinde ne hallere gelmişiz. *(Sessizlik)* Ne zaman gidiyorsun?

GARGA Şimdi.

MAE Onlara bir Şey söyleme. Ben eşyanı toplayıp bağlar, merdivenin altına bırakırım.

GARGA Sağ ol.

MAE Sen de sağ ol.

(İkisi çıkarlar)

TIRTIL *(Dikkatlice girer, odada sağı solu yoklar)*

MANKY Heey, o kim o?

(John'la girer)

TIRTIL Benim, Mister Garga, kibar biriyimdir, siz de herhalde John Garga olacaksınız, efendim?

MANKY Burada işiniz ne?

TIRTIL Benim mi? Hiiç! Acaba oğlunuz beyefendiyle görüşebilir miyim, yani banyosunu yaptıysa?

JOHN Konu nedir peki?

TIRTIL *(Üzüntüyle başını sallar)* Konukseverliğe hiç uymadı bu! Neyse, sormak ayıp olmasın, değerli mahdumunuz nerededir?

JOHN Çekti gitti. Siz de defolun gidin! Burası danışma bürosu değil.

(Maë girer)

TIRTIL Ah çok yazık ki ne yazık! Oğlunuz beyefendiye fena halde ihtiyacımız var efendim. Kızınız dolayısıyla yani, eğer ilginizi çekerse.

MAE Nerede o?

TIRTIL Bir Çin otelinde, 'my lady', bir Çin otelinde.

JOHN Ne?

MAE Eyvah!

MANKY Ne demek oluyor bu? Kız orada ne yapıyor beyim?

TIRTIL Hiiiç, yiyor. Mister Shlink, size ve oğlunuza iletmemi istedi ki, oğlunuz gelip kızı alsın, çok pahalıya patlıyor, para demek bu, bayanda da bir iştah var ki yani. Bir adım da kımıldamıyor yerinden. Uygunsuz istekleriyle bizi perişan ediyor, polisi saracak başımıza beyefendi.

MAE John!

TIRTIL *(Bağırır)* Kısacası: Buramıza gelmiştir.

MAE Yezus Maria!

MANKY Neredeyse ben hemen gider alırım.

TIRTIL Alırsınız, ya. Av köpeği misiniz yoksa? Otelin nerede olduğunu biliyor musunuz bakalım? Ha, delikanlı? Öyle basit değil. Bayana göz kulak olmalıydınız. Bütün suç oğlunuzda. O kancığı gelip alsın, ilgilensin biraz lütfen. Yoksa sabah polis çağıracağız.

MAE Tanrım sen bilirsin! Bize söyleyin nerede olduğunu. Oğlumun yerini bilmiyorum ki. Çekti gitti, böyle katı yürekli olmayın! Ah, Ma! John, söyle şuna n'olur! Ma'nın başına gelen nedir, nedir benim çektiğim? George! Bu nasıl kenttir John, nasıl insanlar bunlar!

(Çıkar)

SHLINK *(Kapıda görünür)*

TIRTIL *(İrkilerek mırıldanır)* Ben, yani... Bu evde de iki giriş varmış...*(Dışarı süzülür)*

SHLINK *(Babayani)* Adım Shlink. Kereste tüccarıydım, şimdi sinek

avlıyorum. İşim gücüm yok, yaşım ellidört. Size yardımcı olabilir miyim acaba? Aşağıdaki tabelada tanıdık bir isim gördüm.

MANKY Adınız Shlink mi? Bu insanların kız evladını elinizde tutuyorsunuz.

SHLINK O kim o?

JOHN Maria Garga, sir; benim kızım, Maria Garga.

SHLINK Tanımıyorum. Kızınızı tanımıyorum ben.

JOHN Az önce burada olan bey...

MANKY Siz göndermişsiniz besbelli!

JOHN Siz girerken o anda sıvıştı...

SHLINK O beyi tanımam.

JOHN Oğlum herhalde sizinle...

SHLINK *(Güler)* Zavallı bir adamla dalga geçmeyin canım. Değerim kalmadı artık. Varımı yoğumu kaybettim, nasıl oluyor, anlaşılır gibi değil. Kollarımı size uzatıyorum.

MANKY Limana gireceksem dibin derinliği biliyorumdur, derim ben.

JOHN Dip, evet ya, hey Tanrım! Güveneceğin kimseye iyi bak, demişler.

SHLINK İçine kar dolmasın diye yarıkların kapandığı bir yaşın kötürüm yalnızlığında, görüyorum ki, sizi besleyen el bırakıp gitmiş sizi. Acımasız biri değilim ben, neye yararım yoksa.

JOHN Sebep karın doyurmaz. Dilenci değiliz biz. Balığın kafası yenmez zaten. Yalnızlığınıza karşı taş yürekli değiliz. Dirseğinizi bir aile masasına dayamak istiyorsunuz. Yoksul insanlarız biz.

SHLINK Gönül gezdirecek değilim, pişmiş toprağı bile hazmeder midem.

JOHN Odamız küçük. Biz bile balık istifi sığışıyoruz ancak.

SHLINK Burada kalmaktan mutlu olurum. Yerde yatarım, boyumun yarısı kadar yer bana yeter. Sırtımı dayayacak duvar olsun, çocuk gibi sevinirim.

JOHN İyi, anlaşıldı. Sırtınız rüzgârda kalmasın istiyorsunuz. Buyrun gelin çatı altına.

MAE *(Girer)* Gece olmadan kente inmem şart.

JOHN Ne zaman sana ihtiyaç duysam, yok oluyorsun. Bu adamı eve aldım. Yalnızmış. Oğlun çekip gittiğine göre bir kişilik yer

boşaldı. Elini ver ona.

MAE Memleketimiz kırlıktı.

SHLINK Biliyorum.

JOHN Köşede ne yapıyorsun öyle?

MAE Yatağımı merdiven altına alıyorum.

JOHN Eşyanız nerede?

SHLINK Yok ki. Merdiven üstünde yatarım, madam. Aranıza sokulmam. Elim değmez size. Biliyorum, elim sarı derilidir.

MAE *(Soğuk)* Benimkini veririm size.

SHLINK Benim için değmez. Demek istediğim bu değildi. Ha, deriyi kastetmiyorsunuz siz sahi, bağışlayın.

MAE Merdiven üstündeki pencereyi akşam açarım. Esmez. *(Çıkar)*

JOHN Kalbi temizdir.

SHLINK Tanrının inayeti üstüne olsun. Ben mazbut bir insanımdır, ağzımdan kelime çıkmaz, çünkü yalnız dişlerim vardır ağzımda.

4

ÇİN OTELİ

24 Ağustos sabahı.

(Skinny. Şebek. Jane)

SKINNY *(Kapıda)* Yeni bir işyeri açmayı hiç aklınızdan geçirmiyor musunuz?

ŞEBEK *(Hamakta. Olumsuz anlamda başını sallar)* Patron rıhtımda dolaşmaya gitti, Tahiti'ye giden gemilerin yolcularını kontrol etmekle meşgul. Bütün varlığıyla toz olmuş bir herif var, belki Tahiti yolcusudur. Onu arıyor. Ondan kalan her şeyi de toplayıp buraya getirmiş saklıyor, izmaritine dek sanki. *(Jane'i kastederek)* Oradaki, üç haftadır patronun cebinden ziftleniyor işte. Herifin kız kardeşi düzgün bir yaratık, onu da buraya yerleştirdi. Kız için niyeti ne, pek belli değil.Geceleri sık sık sabaha kadar konuşuyorlar.

SKINNY Bir de herifin sizi sokağa atmasını sineye çektiniz, şimdi hem masrafını ödüyorsunuz, hem de takıntılarını üstlendiniz

ha?

ŞEBEK Patron, kömür taşıyarak kazandığı birkaç Dolar'ı, olduğu gibi herifin ailesine veriyor, neymiş, onların yanında kalıyormuş, ama birlikte oturamıyor çünkü orada iyi karşılanmıyor bu. Herif düpedüz ciğerini söktü bizim patronun. Kendine ucuzundan bir Tahiti bileti ayarlattı, patronun tepesine de bir tomruk astı ki her an düşüp bela olabilir; çünkü en geç beş ay içinde mahkeme, çifte tomruk satışının hesabını soracak.

SKINNY Siz de böyle bir molozu besliyorsunuz ha?

ŞEBEK Keyfi öyle istedi. Onun gibilerin kredisi vardır. Öbür herif ortada görünmezse, üç ay içinde bizimki kereste ticaretinin bir numaralı adamı olur yine.

JANE *(Yarı giyinik, makyaj yapar)* Ben sonumun böyle olacağını düşünmüştüm hep: Bir Çin konaklama tesisinde.

ŞEBEK Seni daha nelerin beklediğini hiç mi hiç bilmiyorsun.

(Bir paravananın ardından iki kişinin sesi duyulur)

MARIE Bana niye elinizi bile dokunmuyorsunuz? Hem bu kokmuş partallar niye hep sırtınızda? Başka beylerin giydiği gibi bir elbise var elimde sizin için. Uyku tutmuyor beni. Sizi seviyorum.

JANE ŞŞŞt! Kulak verin! Yine konuşuyorlar.

SHLINK Ben saygın biri değilim; genç bakirelerden anlamam. Ayrıca yıllardır ırkımın kokusunun bilincindeyim.

MARIE Evet, kötü bir koku. Kötü, evet.

SHLINK Böyle kendinizi paralamayın. Bakın: Bedenim hissiz gibidir benim, hatta derime de geçmiştir bu. İnsan derisi, doğal koşullarda bu dünya için fazla incedir, bu yüzden derisinin kalınlaşmasına bakar insan. Eğer kalınlaşmayı durdurmak mümkün olsa bu yönteme karşı çıkılmazdı. Örneğin işlenmiş bir suni deri öyle kalır, ama insan derisi kalınlaştıkça kalınlaşır.

MARIE Kendinize bir hasım bulamamaktan mı geliyor bu?

SHLINK Örneğin bir masanın ilk evrede henüz kenarları vardır; sonra, işte tatsız olan bu, masa sünger olur, ama derinin kalınlaştığı evrede artık ne masalar vardır, ne de sünger.

MARIE Ne zamandan beri bu hastalık var sizde?

SHLINK Yangtsekiang'da[88] teknelerde kürek çektiğimiz gençlik yıllarından beri. Yangtse Irmağı, teknelere eziyet ederdi. Tek-

neler bize eziyet ederdi. Bir adam kürek bankına her geçişinde suratımıza basıp ezerdi. Geceleri yüzümüzü çekmeye üşenirdik. Ama ne tuhaf, adam hiç üşenmezdi. Bizim de buna karşılık eziyet edecek bir kedimiz vardı; koynumuzdaki fareleri yiyerek bize iyilik ettiği halde, yüzme öğrettik ona, öldü. Böyle olan herkeste o hastalık vardır.

MARIE Ne zaman Yangtsekiang'daydınız?

SHLINK Sazlıkta yatışımız çok erkendi ve hastalığın artışını hissederdik.

TIRTIL *(Girer)* Rüzgâr alıp götürdü sanki bu herifi. Tüm Chicago'da izi tozu yok.

SHLINK Biraz yatıp uyusanız iyi edersiniz. *(Çıkar)* Hâlâ mı yok?

(Shlink gider; açılan kapıdan, uyanan Chicago'nun gürültüsü duyulur, sütçülerin ünlemeleri, et arabalarının teker sesleri)

MARIE İşte Chicago, sütçülerin bağırtılarıyla, et arabalarının takırdayan tekerlekleriyle, gazeteleriyle ve serin sabah havasıyla uyanıyor. Dışarı çıkmak iyi olurdu, suyla yıkanmak iyi, savanalar, asfalt, bir şeyler verir insana. Örneğin bizim daha önceleri bulunduğumuz yerlerde, savanalarda, şu anda serin bir rüzgâr esmektedir, eminim.

ŞEBEK Küçük kitaptan dua hâlâ aklında mı Jane?

JANE *(Yaygarayla)* Daha beter olacak, daha beter olacak, daha beter olacak.

(Ortalığı toparlamaya geçerler, jaluziler açılır, hamaklar yerleştirilir)

MARIE Bana gelince, biraz soluk soluğayım. Bir erkekle yatmak istiyorum, ama bilmiyorum. Kancık köpekler gibi yapanlar var bunu, sarı derili, karaderili, ama ben bilmiyorum. Dilim dilim biçilmişim sanki. Bu duvarlar kâğıttan gibi, soluğunu kesiyor insanın, hepsini ateşe vereceksin. Nerede o mumlu kibritler, bir siyah kutu ve sular dolsun içeriye. Bir dalsam o suya, iki yanım ayrı yüzer, ayrı yönlere. Son bu işte.

JANE Nereye gitti?

ŞEBEK Kendilerine çok zalim geldiği için Chicago'yu terk eden yolcuların yüzlerine bir bir bakıyordur.

JANE Doğu rüzgârı esiyor. Tahiti seferi yapan gemiler, demir almakta.

5

AYNI OTEL

Bir ay sonra, 19 veya 20 Eylül

(Pasaklı yatak bölmesi. Bir koridor. Camlı bir viski salonu. Tırtıl. George Garga. Mankyboddle. Şebek)

ŞEBEK *(Koridordan viski salonuna seslenir)* Gemiyle gitmiş filan değil. Demek ki zıpkın bizim sandığımızdan daha sıkı saplanmış. Biz herifi yer yarıldı da içine düştü sanmıştık. Oysa şimdi Shlink'in odasında oturmuş, derdine yanıyor.

GARGA *(Otel odasında)* "Düşlerimde Shlink'e, o köpeğe, benim cehennem kocam, diyorum. Yatağımız, masamız ayrıldı, odası yok artık. Nişanlısı hatun Virjinia içip cebini dolduruyor."[89] Benbuyum işte! *(Güler)*

MANKY *(Camekân ardındaki salonda)* Hayat bir tuhaf. Ben mesela kendi hesabıma, birinci kalite bir adam tanımıştım, ama adam bir kadına tutkundu. Ailesi açlıktan geberiyor. İki bin Dolar'ı var kendisinin, ama ailesini göz göre göre açlıktan gebertiyor. İki bin Dolar'la kadını seviyor, niye, çünkü o olmazsa kadın da yok. Rezillik bu, ama adam suça ehil değil.

GARGA "Bakın buraya, bir günahkârım ben. Çölleri sevdim, yakılıp kavrulmuş meyve bahçelerini, metruk satış mağazalarını, ısınmış içkileri. Yanılıyorsunuz. Küçük bir insanım ben."[90] Yokohama kökenli Mister Shlink'le yapacağım bir Şey yok!

ŞEBEK Evet, diyelim şu kereste tüccarı. Kalp diye bir şeyin zerresinden haberi yoktu. Ama günün birinde kalbi depreşince bütün bir kereste ticarethanesi elinden kayıp gitti. Şimdi aşağıda kömür hamallığı yapıyor. Tüm mahallenin gırtlağındaydı eli.

TIRTIL Mecalsiz kalmış cins bir köpek gibiydi buraya aldığımızda. Ama şimdi şans eseri yeniden ortaya çıkan kemiğinden kurtulmazsa bu sefer bizim sabrımız taşacak.

GARGA "Gün gelecek, ondan dul kalacağım. Kesin. O gün, takvimde yazılı duruyor. Ve ben, temiz iç çamaşırlarımla onun cesedinin ardından gideceğim, bacaklarımı güzel güneşte iyice ayırıp."[91]

MARIE *(Bir yiyecek sepetiyle girer)* George!

GARGA Bu kim bu? *(Marie'yi tanır)* Şu görünüşüne bak! Kirlenmiş paçavra gibi!

MARIE Öyle.

TIRTIL *(Salona)* İçkiden zom olmuş. Şimdi kız kardeşi onu ziyarete geldi. Kıza, kirlenmiş, dedi işte. Moruk nerde?

ŞEBEK Bugün gelir. Jane'i buraya çağırdım. Bir olta olur herhalde. Kavgada bütün kozlar ortaya sürülecek.

JANE *(Başını sallar)* Sizleri anlamıyorum. İçki verin bana. Cin olsun.

MARIE Demek benim hakkımda daha iyi düşüncelerin vardı, buna sevindim, burada olduğuma şaşman bu yüzden yani. Ben de senin, Cumartesi akşamları bıçak gibi ütülü pantolonunla Jimmy and Ragtime[92] dansında kadınların gururu olduğun zamanları hatırlıyorum, tütün, viski ve kadından başka derdinin bulunmadığı günler hani -e bu da erkeklerin hakkıdır tabiî. Bunları düşünmeni isterdim George. *(Sessizlik)* Hayat nasıl gidiyor?

GARGA *(Hafif)* Akşamları soğuk oluyor burada. Bir isteğin var mı? Aç mısın?

MARIE *(Hafif, bir baş sallar, George'a bakar)* Ah George, bir zamandır akbabalar dolaşıyor üstümüzde.

GARGA *(Hafif)* En son eve ne zaman uğradın?

MARIE *(Susar)*

GARGA Burada sürtüyormuşsun, öyle duydum.

MARIE Öyle. Evdekilere kim bakıyor acaba?

GARGA *(Soğukkanlı)* İçin rahat olsun. Onlara bakan biri varmış, duyduğuma göre. Senin neler yaptığını da biliyorum. Çin oteli nasıldır, onu da biliyorum.

MARIE Bu kadar soğukkanlı olmak iyi mi geliyor George?

GARGA *(Marie'ye bakar)*

MARIE Yüzüme öyle bakma. Katolik olduğunu biliyorum.

GARGA Başla!

MARIE O n u seviyorum. Niye sustun?

GARGA Sev! Bu onu zayıflatır!

MARIE Hep tavana bakıp durma lütfen; onu kazanmam mümkün değil.

GARGA Rezalet!

MARIE Biliyorum. Ah George, iki parçayım ben. Onu kazanamamaktan. Ona bakınca elbisemin içinde tir tir titriyorum, söylediğim de yanlış oluyor.

GARGA Doğrusunu ben söyleyemem sana. Hor görülen bir kadın! Benim de vardı, bir şişe rom değerinde değildi, erkekleri kendine çekmeyi bildi! Bedelini de ödetti. Becerisinin farkındaydı.

MARIE Öyle keskin şeyler söylüyorsun ki ispirto gibi beynime süzülüyor. İyi şeyler mi peki? İyi mi, kötü mü, bilmen gerek senin. Ama seni anlıyorum artık.

SHLINK *(Koridora gelir)*

TIRTIL Tecrübe konuşuyor burada: Bu bütün insanlık, etiyle, tırnağıyla, kâğıttan rüyaların peşine düşmüş gidiyor. O rüyalar da hakiki hayattan daha kâğıt değil doğrusu!

(Marie Garga döner Shlink'le burun buruna gelir)

SHLINK Siz, burada ha, Miss Garga?

MARIE Bir erkeğe aşkını ilan eden kadın, törelere karşı gelmiş demektir. Benim sevmem size hiçbir şeyi kanıtlamaz, bunu söylemek istiyordum. Sizden hiçbir talebim yok. Bunu dile getirmek kolay değil benim için, belki de başka türlüsü zaten düşünülemez.

GARGA *(Odadan çıkar)* Orada kal, Ma. Kırdan getirdiğimiz yüzlerimizle bir kentin içine düşmüşüz. Hafife almaya kalkma. Ne istiyorsan yalnızca onu yapman gerek.

MARIE Evet George.

GARGA O at gibi çalışıyor, ben absent gölümün içinde ense yapıyorum.

SHLINK Dünya fatihleri sırt üstü yatmayı severler.

GARGA Mülk sahipleriyse çalışırlar.

SHLINK Bir sorun mu var?

GARGA *(Shlink'e)* Yüzünüze ne zaman baksam beni tartmakta olduğunuzu görüyorum. Yanlış ata oynadığınızı mı düşündünüz yoksa? Yüzünüz yaşlanmış.

SHLINK Beni unutmadığınız için teşekkürler. Artık güneyde olduğunuzu düşünmeye başlamıştım. Affınızı rica ederim. Talihsiz ailenize kendi el emeğimle yardım etmek cüretini gösterdim.

GARGA Gerçek mi bu, Ma? Bilmiyordum doğrusu. Kirpi gibi dikenlerinizi saklıyorsunuz, ha? Ailemi besleyerek adiliğinizin keyfini çıkarıyorsunuz, öyle mi? Gülerim size!
(Soldaki odaya girer, yatağa uzanır, güler)

SHLINK *(Hırsla ardından gider)* Gülün gülün, gülmenizi seviyorum. Burası pek tatsızdı, gülmeniz güneşim oldu. Görünmemeniz kaygı uyandırmıştı. Üç hafta oldu, Garga.

GARGA Her şeyden pek memnundum.

SHLINK Tabiî, süt içinde yaşıyorsunuz.

GARGA Yalnız fazla yatmaktan sırtımın kemikleri çıktı.

SHLINK Hayat ne berbat değil mi? Süt içinde yaşıyorsun ama sütün kendisi çok kötü.

GARGA Çizmelerimle sizi tepelemekten daha fazla şey arıyorum ben hayatta.

SHLINK Benim değersiz kişiliğimi de, benim niyetlerimi de hiç önemsemeyin siz, rica ediyorum. Ama ister istemez varım ben işte. Dolayısıyla eğer kavgayı bırakmanız gerekiyorsa, ringi suçsuzca terk edemezsiniz.

GARGA Yine de bırakıyorum. Grev yapıyorum işte. Havlu attım. Ben mi size öylesine asıldım sanki? Küçük sert bir keyif çekirdeğisiniz siz, tükürmek gerek sizi, dişten daha serttir o çekirdek, malum, çünkü sırf kabuktur.

SHLINK *(Sevinçli)* Bunu yapmanız için size gerekli her türlü ışığı sağlayayım. İstediğiniz ışığın altında durayım Mister Garga, buyrun. *(Işığa gider)*

GARGA O çiçek bozuğu ruhunuzu açık artırmaya mı çıkarmak istiyorsunuz burada? Acılara karşı duyarsızlaştınız, öyle mi? ... Taşlaştınız ha?! ...

SHLINK Hadi dişleyin o çekirdeği.

GARGA Kendinizi benim konumuma çekiyorsunuz. Fizik ötesi bir kavga sizinkisi ve geride bir kasap tezgâhı kalıyor.

SHLINK Kız kardeşinizin durumunu kastediyorsunuz besbelli. Üstünde sizin eliniz bulunan hiçbir şeye satır vurmadım.

GARGA Benim yalnızca iki elim var. Benim insan saydığımı, siz bir et yığını olarak sayıyorsunuz. Destek alacağım yeri bana, orayı tıkayarak gösteriyorsunuz. Ailemdekileri destek kaynağı yapıyorsunuz bana. Benim besinimden besleniyorsunuz.

Ben sürekli zayıflıyorum. Fizik ötesine düşüyorum! Ondan sonra bir de bütün bunları yüzüme kusmaya cüret ediyorsunuz.

MARIE N'olur George, ben gidemez miyim? *(Arkaya doğru kayar)*

GARGA *(Onu öne çeker)* Tam tersine! Senin hakkında konuşmaya daha yeni başladık. Asıl şimdi gözüm senin üstünde.

SHLINK Talihsizlik bende ki, zayıf noktalara basmışım. Geri çekiliyorum. Siz eğilimlerinizin değerini ancak varlıklarınız morga kalkınca fark ediyorsunuz, eğilimlerinizi size tanıtmaksa bana düşüyor. Ama neyse, buyrun devam edin, sizi gayet iyi anlıyorum.

GARGA Kurban veriyorum ya işte. Kaçınıyor muyum?

MARIE Beni bırak gideyim. Burası korkutuyor beni.

GARGA Siz de koysanıza kendinizi! *(Koridora gider)* Bir aile kuralım!

MARIE George!

GARGA Dur! *(İçeriye)* İnsanca katılın efendi!

SHLINK Bir saniye bile geri durmam.

GARGA Bu adamı seviyorsun, değil mi? O pasif kalıyor ha?

MARIE *(Ağlar)*

SHLINK Fazla ileri gidiyor olmayasınız? *(Dönüp odaya gider)*

GARGA Merak etmeyin. İlerleme kaydediyoruz. Perşembe akşamındayız, değil mi? Bu da Çin Oteli. İşte, kız kardeşim Marie Garga, tamam mı? *(Dışarı gider)* Gel, Ma! Kız kardeşim benim! İşte Yokohamalı Mister Shlink burada. Sana bir diyeceği var.

MARIE George!

GARGA *(Gider, içki alır)* "Kentin yumuşak görüntüsüne kaçtım, kadınların eğik duran turuncu ağızlarıyla çiğnedikleri, akkor dikenliklerde beyaz..."[93]

MARIE Dışarıda gece oldu bile, bugün eve gitmek istiyorum.

SHLINK Sizinle birlikte geleyim isterseniz.

GARGA "Saçları siyah cilalı çok ince kabuklardı, gözlerini sarhoş akşamın kaçamak rüzgârı silmişti ve kurbandı açık alanda."[94]

MARIE *(Hafif sesle)* Bunu istemeyin benden n'olur.

GARGA "Salınan yılan derileri gibi hışırtılı incecik giysiler sürekli kıpır kıpır ten üzerinde eksik olmayan nemin çisentisi gibiydi."

SHLINK Ricam gerçekten içtenlikliydi. Kimseden gizlim saklım yok.

GARGA "Onları, içi bakır kaplamayla ayak tırnaklarına kadar örtüyordu ve hemşirelerinin üstünde Meryem, donuk teniyle bulutlara süzülmüştü."[95] *(Döner, Shlink'e de bir kadeh uzatır)* İçmez misiniz? Gerekiyor galiba.

SHLINK Siz niçin içiyorsunuz? İçenler yalan söyler.

GARGA Sizinle sohbet pek keyifli. İçtiğim zaman düşüncelerimin yarısı dışa açılır. Sizi yere çekiyorum ve daha hafif hissediyorum. İçin!

SHLINK Bana kalsa içmek istemem, içersem sırf siz istediğiniz için.

GARGA Ben davet ediyorum, siz kaçınıyorsunuz...

SHLINK Kaçınmıyorum. Ama benim beynim var.

GARGA *(Kısa bir susuştan sonra)* Özür diliyorum, yarı yarı yapalım: Siz beyninizi azaltın. İçerseniz, seversiniz de.

SHLINK *(Bir çeşit tören gibi içer)* İçersem, seveceğim.

GARGA *(Odadan bağırır)* Bir kadeh içer misin, Ma? İstemiyor musun? Bir sandalye alsana!

ŞEBEK Çeneni kapat! Deminden beri konuştunuz, dinledim, şimdi susun bakalım!

GARGA *(Marie'ye)* Kara delik bu işte. Şimdi kırk yıl geçip gidiyor. Hayır demiyorum. Yerler
yarılıyor. Pis sular çıkıyor ortalığa, ama fazla açgözlü değiller. Dörtyüz yıldır denizde şafakların düşünü gördüm, gözümde rüzgârın tuzu vardı. Nasıl kaygandı! *(İçer)*

SHLINK *(Ezik)* Sizden, beni kabul etmenizi rica ediyorum Miss Garga. Önünüzde ezilip kendimi yerlere mi atsam? Lütfen, benimle gelin, rica ediyorum. Sizi seviyorum.

MARIE *(Salona koşar)* İmdat! Beni satıyorlar!

MANKY Buradayım, Nice!

MARIE Biliyordum, ben neredeysem siz oradasınız.

GARGA Bir esinti soluğu, bölme duvarlarında delikler açıyor, opera gibi.[96]

SHLINK *(Haykırır)* Bardan dışarı çıkınız, Marie Garga, isterseniz.

MARIE *(Salondan çıkar)*

SHLINK Kendinizi harcamayın, Miss Garga, rica ediyorum.

MARIE Bir odaya varsam, içinde hiçbir şey olmasa. Artık fazla şey istemiyorum, söz size, asla bir şey istemeyeceğim, Pat.

GARGA Şansınızı savunun Shlink.

SHLINK Geçmiş yıllarınızı düşünün, Marie Garga ve şimdi uykuya ihtiyacınız olduğunu.

MANKY Benimle gelin siz, dörtyüz Paund'um var, kışın sığınacak bir çatı demektir bu, başka suratlar da görmeyeceksiniz, yalnızca vitrinlerde.

SHLINK Benimle gelmenizi diliyorum Marie Garga, eğer isterseniz. Karım gibi davranacağım size, hizmet edeceğim ve bir kez olsun sizi incitirsem hiç dikkat çekmeden kendimi asarım.

GARGA Yalan söylemiyor. Kesinlikle yalan değil söylediği. Onun yanında olursan milimi milimine elde edersin bunu.
(Salona gider)

MARIE Size soruyorum, Pat, ben sizi sevmesem de sever misiniz beni?

MANKY Herhalde. Ayrıca, şu kâinatta sizin beni sevmemeniz diye bir şey yazmıyor, Nice.

GARGA Ooo, sen misin Jane? Kokteylleri dipliyor musun? Pek de eskisine benzemiyorsun yani. Satmadığın şey kaldı mı?

JANE Şunu def et Şebek! Suratına dayanamıyorum. Beni taciz ediyor. Balla süt içinde yaşayan biri olmasam da artık, kendimle alay edilmesine izin veremem elbet Şebo.

ŞEBEK Sana, eski mal demeye kalkanın ağzını burnunu dağıtırım.

GARGA Herkesle birlikte seni de beslediler mi? Yüzün limonlu dondurma gibi yayılmış şimdi. Vay be, operadan çıkmış gibi şık şeyler giyerdin, oysa şimdi üstüne siyah pudra gelmiş gibi. Ama yine de yalnızca kanatların lekeliyken kendiliğinden uçup gelmediğin için sana saygım büyüktür sarhoş pilicim benim.

MARIE Hadi gidelim. Sizin ricanızı zevkle yerine getirirdim Shlink, yapamam. Kendini beğenmişlik değil.

SHLINK İstiyorsanız kalın! Ben, hoşunuza gitmeyecekse teklifimi asla bir daha yinelemem, ama bu deliğe düşüp boğulmayın. Bir erkeğin uzağında da çok yer vardır.

GARGA Bir kadın için yoktur. Bırakın gitsin Shlink! Nereye varmak istediğini görmüyor musunuz?! Kışın başını sokacak bir

çatıyı tercih etmiş olsaydın hâlâ gömleklerin arasında pinekliyordun Jane.

SHLINK Sevmeden önce, için Marie Garga!

MARIE Gelin Pat, bura iyi bir yer değil. Bu senin karın mı George? Bu mu o? Bir kez olsun gördüğüme sevindim.
(Manky ile çıkar)

SHLINK *(Arkadan seslenir)* Sizi terk etmeyeceğim. Sefil olursanız yine gelin.

ŞEBEK Bir mal bu, centilmen, gitti gider! *(Güler)*

GARGA *(Bir mumla Shlink'i aydınlatarak)* Yüzünüz iyi durumda. Sizin iyi niyetiniz benim karnımı doyuracak.

SHLINK Her iki tarafın da zayiatı çok. Tahiti'ye gitmek için kaç gemi gerekiyor? Yelken olarak benim gömleğimi mi şişireyim size, yoksa kız kardeşinizinkini mi? Kız kardeşinizin kaderini sizin sırtınıza yüklüyorum. Onun sonsuza dek erkekler arasında bir nesne olduğu yönünde gözünü açtınız! Size hiçbir güçlük çıkarmadım herhalde. Benim göreceğim resti siz saptarken az kaldı bakire kız kardeşiniz benim oluyordu. Yapayalnız bıraktığınız ailenizi de unutmayın! Şimdi gördünüz mü neleri kurban ediyorsunuz?

GARGA O kurbanların hepsini kesmek istiyorum şimdi. Biliyorum. Sizden önce davranmaya hazırım. Kömür hamallığının geliriyle onları niye besili hale getirdiğinizin de farkındayım. O keyfin pazarlığını yaptırtmam. Şimdi bana ayırdığınız şu küçük hayvancağızı kabul ediyorum.

JANE Tacizin bu kadarı yeter. Ben bu dünyada kendi ayağımın üstünde dururum, kendi geçimimi sağlarım.

GARGA Bir de o çifte kereste satışından gelen parayı şimdi talep ediyorum sizden, benim için sakladınız herhalde, şimdi zamanı geldi çünkü.

SHLINK *(Gidip parayı getirir ve Garga'ya verir).*

GARGA Fena sarhoşum. Ama ne kadar sarhoş olursam olayım Shlink, yine de temiz bir fikrim var.
(Jane'i alır gider)

ŞEBEK Bu sizin elinizdeki son paraydı efendim. Hem nereden gelmişti size? Soracaklar bunu. Broost & Co., parasını ödediği tomrukları istedi.

SHLINK *(Ona kulak vermeksizin)* Bir sandalye. *(Sandalyelere ötekiler oturmuşlardır, yerlerinden kımıldamazlar)* Benim pirincimle suyumu getirin.

ŞEBEK Sizin için burada pirinç yok artık efendim. Hesabınız kapandı.

6

MICHIGAN GÖLÜ

Eylül sonu,

(Ağaçlık. Shlink. Marie)

MARIE Ağaçlar insan pisliği bezenmiş gibi, gökyüzü uzanacak kadar alçalmış sanki, öylece bıraktı beni. Üşüyorum. Yarı donmuş bir bıldırcına döndüm. Çaresizim.

SHLINK Sizi seviyorum, bu bir çareyse.

MARIE Kendimi harcadım. Nasıl da acı bir meyve oldu benim sevmem. Başkaları sevince güzel günler yaşıyorlar, bense burada kuruyup gidiyorum ve kendi kendimi yiyorum. Kirlenmiş bedenimle.

SHLINK Nasıl bu kadar tükendiğinizi anlatın, rahatlatır.

MARIE Hayvandan farksız bir adamla yattım. Tüm bedenim duyarsız olduğu halde verdim kendimi, kaç kez hem de, ama bir sıcaklık gelmedi. O hep Virjinia tütünü içti bu arada, denizci ya! Duvar kâğıtları arasında her saat sizi sevdim ben ve bu yüzden öyle fanatikleştim ki o bunu aşk zannetti, durdurmaya kalktı. Kapkara karanlığa yumdum gözümü. Size borçlu değilim ben, ama yine de vicdanım, siz hor görmüş de olsanız sizin olan bu bedeni kirlettiğimi haykırıyor yüzüme.

SHLINK Üşümeniz üzüyor beni. Demek istediğim, hava sıcak ve karanlık. Bu ülkede erkekler sevgililerine ne derler bilmiyorum. Size yararı olacaksa: Sizi seviyorum.

MARIE Korkağın biriyim ben. Temizliğimle birlikte cesaretimi de kaybettim.

SHLINK Kendinizi yine tertemiz suyla yıkarsınız, emin olun.

MARIE Belki de kendimi suya atmam gerek, ama yapamıyorum. Bitmedi daha. Ah bu kararsızlık! Bu durdurulamayan yürek

çarpıntısı! Her şeyim yarıda. Seviyor da değilim, kendimi aldatmak bu. Söylediklerinizi duyuyorum, henüz sağır olmadım çünkü, kulaklarım duyuyor, ama ne anlamı var? Belki uykudayım, uyandırılmayı bekliyorum ya da sırf başımı bir yere sokmak uğruna kirli şeyler yapıyorum ve gözümü kapatıp kendime yalan söylüyorum.

SHLINK Hava serinledi burada, gelin.

MARIE Ama yaprak sıcak hâlâ ve alçalmış gökyüzüne yakın.

(Giderler)

MANKY *(Gelir)* İzleri buraya varıyor! Eylül dedin mi içi kaynamalı insanın. Yengeçlerin çiftleşme zamanı şimdi, vahşi orman erkek geyiklerin aşk haykırışlarıyla dolu; porsuk avlanabilir artık. Ama benim yüzgeçler buz gibi, siyah çoraplarıma bir de gazete kâğıdı sarıyorum. Bu hatun nereye demir attı, en zoru bu. Şimdi o yağlı meyhane köşelerinde kılçık gibi uzanmışsa çamaşırı bir daha temize çıkmaz. Lekeler bir yerleşir ki! Ah Pat Mankyboodle ah, sana sıkıyönetim ilan ediyorum! Kendimi savunacak gücüm yok, saldırıya geçiyorum. İt kopuk, tüyüyle derisiyle yutulacaktır, hazım duayla hızlandırılacaktır, akbabalar sıkıyönetim gereği vurulup Mankyboodle müzelerine asılacaktır. Vay be! Ne keskin sözler ama! Keskin de, dişleri yok! *(Cebinden bir tabanca çıkarır)* İşte en soğuk cevap! Bir hatunun peşine düşmüş, vahşi ormanda köpek gibi dolanıp duruyorsun ihtiyar domuz! Sürün ulan dört ayak, hadi! Lanet olsun, ölüm yumağı bu dal budak! Dur bakalım Pat, aklını başına topla! Her şeyiyle battıysa bu hatun, nereye gidecek ki? Bırak yavrum Pat, çek bir tütün, bir lokma at ağzına, şu mereti de cebine sok! Marş!

(Gider)

MARIE *(Shlink'le birlikte döner)* Tanrının da insanların da gözünde çok çirkin bu. Sizinle gelemem.

SHLINK Kokmuş duygular bunlar. İçinizi bir tazeleseniz siz.

MARIE Yapamam. Kurbanlık alıyorsunuz beni.

SHLINK Başınızı hep bir erkeğin koynuna sokmak zorundasınız, bu erkek kim olursa olsun.

MARIE Size göre bir hiçim.

SHLINK Yalnız yaşayamazsınız ki.

MARIE Sizden uzaklaştığımda beni nasıl çabukça benimsemiştiniz. Kurbana nasıl da benziyor.

SHLINK Çılgın bir dişi köpek gibi fundalığa daldınız, yine çılgın bir dişi köpek gibi çıkıp gidiyorsunuz.

MARIE Söylediğiniz gibi miyim ben? Hep öyleyim, evet. Sizi seviyorum. Sizi sevdiğimi asla unutmayın[11]. Çılgın bir dişi köpek gibi seviyorum. Siz söylüyorsunuz işte. Ama o zaman, ödeyin öyleyse karşılığını. Evet, bedelimi istemek geldi içimden. Sizdeki banknotları bana verin, onlarla yaşayacağım. Bir aşüfteyim ben.

SHLINK Su gibi akıyor yanağınızdan. Siz bir aşüfte, öyle mi?

MARIE Alayı bırakın da paramı verin. Bana öyle bakmayın. O akan gözyaşı değil, sisin neminden ıslandı yüzüm.

SHLINK *(Kâğıt paralar verir)*

MARIE Yokohamalı Mister Shlink, size teşekkür etmiyorum. Bir işti bu aramızdaki, kimsenin kimseye teşekkür etmesi gerekmiyor.

SHLINK Buradan gidin, burada size ekmek yok.

(Çıkar)

7

GARGA AİLESİNİN OTURDUĞU YER

29 Eylül 1912.

(Mekân yeni mobilyayla dolmuştur. John Garga, Maë, George, Jane, Manky, hepsi yeni giysilerle düğün yemeğinde)

JOHN Derisi başka bir adam, burada adından pek iyi söz edilmeyen, ama bir aileyle tanışıklığı yüzünden kömür havzasında bu aile için çalışmaktan batan, derisi başka o adam, kömür havzasında yine de elini bize uzattığından beri, her geçen gün durumumuz her bakımdan daha iyiye gitmekte. Bugün, o başka derili adam, düğününden haberi de olmaksızın oğlumuz George Garga'ya, kendisine koskoca bir firmaya mal olan bu düğünü sağlamış bulunuyor: Yeni fularlar, siyah elbiseler, ağızlarda az buçuk viski rayihası ve bütün bunlar... yeni mobilyaların içinde!

MAE O kömür havzasındaki adamın sırf kömür hamallığından bu kadar kazanıyor olması biraz garip değil mi?

GARGA Bunları kazanan benim.

MAE Göz açıp kapayıncaya kadar evliliğe geldiniz. Biraz çabuk olmadı mı bu, Jane?

JANE Kar da eridi mi yok oluverir ve piyango, hak etmeyene vurur, olur böyle vakalar.

MAE Hak eden, etmeyen meselesi değil, yeter ki ucu kaçmasın.

JOHN Boş laf! Kebabını ye, gelini elinden tut!

GARGA *(Jane'i bileğinden tutar)* İyi ellerdir bunlar. Burada çok mutluyum. Duvar kâğıtları dökülüyor olabilir, yediğim kebaptır, tattığım kireç burada, harçla atılmışım duvara, parmak kalınlığında ve gördüğüm bir piyano. Sevgili kız kardeşimiz Marie Garga'nın fotoğrafı bir çelenk çerçeveyle asılı o duvarda, doğumu yirmi yıl önce kırlarda. Ölmez kuru çiçek demetlerini cam kadehin altına koyun. Burada oturmak güzel, yatmak güzel, kara rüzgâr yetişemez buraya.

JANE *(Doğrulur)* Neyin var, George? Ateşin mi yükseldi?

GARGA Ateş iyi gelir bana Jane.

JANE Hep benimle bir hesabın var gibi George?!

GARGA Niye sarardın anne? Yani, hayırsız oğul[97] yine dizinin dibine gelmedi mi işte? Niye alçı tablolar gibi dizildiniz duvara?

MAE Hâlâ o kavgadan söz ediyor gibisin.

GARGA Beynime sinekler yapışmış. Silip atamıyorum!

SHLINK *(Girer)*

GARGA Aaa, anneciğim, kebaptan bir parça al, bir kadeh de viski, ve hoş geldin de sevgili konuğumuza! Çünkü bu sabah evlenmiş bulunuyorum. Söz sevgili karımda, o anlatsın!

JANE Ben ve kocam, sabah erken yataktan kalktık ve doğru Şerif'e gittik ve dedik: "Burada evlenme oluyor mu?" Şerif dedi: "Seni tanıyorum Jane... kocanın yanı başında olacak mısın hep? Ama yani, iyi bir adamdı o, sakallı, görüyordum, benim için kötü düşünmezdi"; ben de dedim: "Hayat aynen sizin düşündüğünüz gibi değildir."

SHLINK Mutluluklar dilerim Garga. Öç alma hırsıyla yanıp tutuşuyorsunuz.

GARGA Gülümsemenizde iğrenç bir korku var. Haklısınız. O ka-

dar acele yemeyin! Vaktiniz var! Marie nerede? Güvendedir umuyorum. Tam doygunluğa eriştiniz mutlaka! Şu anda sizin için boş sandalyemiz yok yazık ki, Shlink, bir sandalyemiz eksik. Yoksa mobilyamız yenilendi ve tamamlandı. Piyanoya bir bakın! Pek güzel, akşamlarımı şu ailemle birlikte geçirmek istiyorum. Hayatımın yeni bir yaşına girdim. Yarın C. Maynes'e gidip emanetçi kitap dükkânında işe başlayacağım.

MAE Biraz fazla konuşmadın mı George?

GARGA Duyduğunuz gibi: Ailem sizinle daha fazla uğraşmamı istemiyor. Tanışıklığımız bitmiştir Mister Shlink. Çok verimliydi. Mobilyalar tanıktır buna. Tüm ailemin giydikleri açıkça dile getiriyor bunu. Nakit para sıkıntımız yok. Size teşekkürlerimi sunuyorum.

(Sessizlik)

SHLINK Kendinizle ilgili bir ricada bulunabilir miyim acaba? Elimde bir mektup var, Broost&Co. firmasından. Virginia eyalet mahkemesinin damgasını görüyorum zarf üzerinde, mektubu henüz açmadığımı belirteyim. Siz açarsanız müteşekkir olurum. En olumsuz da olsa, ağzınızdan çıkacak her şey beni memnun edecektir.

GARGA *(Okur)*

SHLINK Şu anda benim özel durumumla ilgili olarak da sizden gelecek en ufak bir işaret beni sonsuz rahatlatacaktır.

MAE Niye bir şey söylemiyorsun George? Nedir niyetin? Yüzünden yine bir şeyler kurduğun belli. Bundan korktuğum kadar hiçbir şeyden korkmadım. Bilinmez fikirlerinizle, duman tabakası ardında gibi duruyorsunuz. Bizler kurbanlık koyun gibi bekliyoruz. Bekleyin biraz, diyorsunuz, sonra gidiyorsunuz, sonra geliyorsunuz ki, tanınmaz olmuşsunuz, aranızda neler geçmiş bilmiyoruz. Kafanda ne varsa söyle bana, yok eğer kendin de bilmiyorsan, bunu da söyle, ben başımın çaresine bakayım. Ben de ömrümün kalanını düşünmek zorundayım. Dört yıl boyu bu kentte bir yanım demir, bir yanım pislik! George!

GARGA Görüyor musun, kötü yıllarımız en iyi yıllarımızmış, şimdi sona erdi. Bana bir şey demeyin. Annem, babam, sizler ve sen Jane, karım, ben hapse girmeye karar verdim.

JOHN Ne diyorsun sen? Paranın geldiği kaynak o muydu? Senin sonunun hapishanede biteceği daha beş yaşındayken alnına yazılmıştı. Aranızda geçeni sana hiç sormadım, çünkü pis bir şey olduğundan hiç kuşkum yoktu. Ayağınızın bastığı yeri kendiniz çektiniz altınızdan. Eve piyano alıp hapishaneyi boylamak, sofraya paket paket kebaplar taşımak ve bir ailenin varlığını bitirmek, tam size göre işte. Marie nerede, kız kardeşin? *(Üstündekileri çıkarıp George'a fırlatır)* Alın işte giydiklerim, rahat değildim zaten. Ama bu kentin bana hazırladığı daha kim bilir ne yıkımları sırtlamaya alıştım artık.

JANE Ne kadar sürecek George?

SHLINK *(John'a)* Tomruğun iki yere birden satılması meselesi. Şerif hangi zorluklar içinde bunun yapıldığına bakmadığı için kesin hapis cezası geliyor tabii. Sizin dostunuz olarak ben bu meseleyi Şerif'in önünde, Standard Oil'in[98] kendi vergi işini çözdüğü gibi temize çıkarabilecek açıklamalar getirebilirim. Bunun için oğlunuzu dinlemeye hazırım Misis Garga.

JANE Bu laflara kanma George, sen hiçbir şeye bakmadan gerekli gördüğünü yap. Karın olarak ben, senin yokluğunda evin ihtiyaçlarını karşılarım.

JOHN *(Yüksek sesle güler)* Evin ihtiyaçlarını karşılarmış! Daha dün sokaktan bulunmuş biri. Günah paralarıyla karnımızı doyuracağız öyle mi?

SHLINK *(Garga'ya)* Yüreğinizin ailenizle birlik olduğunu ifade ettiniz bana, akşamlarınızı bu mobilya içinde geçirmek istediğinizi söylediniz, hepinizin yolu üstündeki taşları temizlemekle uğraşan bu dostunuz, ben, bazı şeyleri kafamdan siliyorum. Sizi ailenize kazandırmaya hazırım.

MAE Hapse girmen olmaz George.

GARGA Biliyorum anne, anlaman mümkün değil. Bir insana zarar vermek, onu yok etmek, öyle zor ki, hatta imkânsız. Dünya pek fakir. Ona kavga aletleri fırlatmak için son gücümüze kadar çalışmamız gerekiyor.

JANE *(Garga'ya)* Çatı tepemize çökmekte, sen oturmuş felsefe yapıyorsun.

GARGA *(Shlink'e)* Dünyayı tarasanız on tane kötü insan bulursunuz da bir tane kötü eylem bulamazsınız. İnsanoğlu küçücük

nedenler yüzünden mahvoluyor. Ama hayır, bu kez ben sıfırlıyorum. Mevcut durumun altına çizgiyi çekiyorum ve gidiyorum.

SHLINK Aileniz sizin yakınlığınızı bilmek ister, değil mi? Siz tutmazsanız çökecek. Bir şey söyleyin Garga!

GARGA Hepinizi özgür bırakıyorum.

SHLINK Bu hesabınızla çürüyüp gidiyorsunuz. Kirli masa örtüsünü yırtıp atarak, ceplerdeki puro izmaritlerini dökerek sıfırdan başlamaktan sizin gibi zevk alacak fazla kimse yok. Hepsi sizin gibi yapmak isteyebilirler, yani özgür olmak ve salyalı çamaşırlar içinde kirli bir yaşam sürmek.

MAE Konuşma George, doğru söylüyor işte.

GARGA Şu soğuk ışıkta gözümü yarı kapayınca nihayet bazı şeyleri görebiliyorum. Sizin yüzünüzü değil Mister Shlink. Belki de yüzünüz yok zaten.

SHLINK Kirli bulunan bir kırk yıl ve büyük bir özgürlük.

GARGA Evet öyle. Kar yağacaktı, ama fazla soğuktu. Yine mutfak artıklarıyla yetinilecek ve yine doyurmayacak. Bense düşmanımı yere seriyorum.

JOHN Görüyorum, yalnızca zayıflıklar var. Başka bir şey yok. Seni gördüğümden beri böyle. Git bakalım, bırak bizi git. Mobilyaları niye götürmesinler ki?

GARGA Bir yerde okumuştum, su zayıf ama tüm dağlarla boy ölçüşüyor.[99] Ben de sizin yüzünüzü göreceğim elbet daha, Shlink, sizin o buzlu cam gibi, lanet, görünmez yüzünüzü.

SHLINK Sizinle konuşmak istemiyorum artık. Üç yıl! Genç bir adam için bir kapıyı açıvermektir belki! Ama benim için! Sizden hiçbir kazancım olmadı, eğer bu sizi teselli ediyorsa. Ama şimdi, yeniden gürültülü kente karışıp sizden önceki gibi işimi sürdürürken, üzerimde en küçük bir üzüntü zerresi kalmayacak sizden.

(Çıkar)

GARGA Ben de yalnızca polise bir telefon edivereceğim.

(Çıkar)

JANE Çin barına gidiyorum. Polisle karşılaşmak istemem.

(Çıkar)

MAE Bu arada, Marie bir daha hiç dönmeyecek gibi geliyor bana.

JOHN Ne hali varsa görsün. Böyle batağa gidene yardım edilir mi?

MAE Ne zaman yardım edilir peki?

JOHN Çok konuşma!

MAE *(Ona sokulur)* Şimdi ne yapmayı düşünüyorsun, bir sorayım dedim.

JOHN Ben mi? Hiç. Bunlar da geçer.

MAE George'un niyeti ne, onu anladın mı?

JOHN Evet, aşağı yukarı. Bizim için daha da kötü.

MAE Öyleyse neyle geçineceksin?

JOHN Elde kalan parayla, bir de şu piyanoyu satıp onun parasıyla.

MAE Haksız kazanç diye elimizden alınacak o.

JOHN Belki Ohio'ya geri döneriz. Bir şey yaparız işte.

MAE *(Doğrulur)* Sana bir şey daha söylemek istiyordum, John, ama olmaz. İnsanın bir anda lanetleneceğine hiç inanmazdım. Gökte yazılıdır o. Bugün her günkü gibi bir gün, hiçbir şey her günkünden farklı değil. İşte bugünden itibaren insan lanetlidir.

JOHN Niyetin ne senin?

MAE Çok kesin bir şey yapacağım, John, sebebi şu olsun bu olsun, mutlaka yapmak istiyorum bunu galiba. Biraz daha kömür koyuyorum, akşam yemeği mutfakta.

(Çıkar)

JOHN Dikkat et de bir köpek balığı hayaleti merdivende seni yemesin!

GARSON *(Girer)* Misis Garga aşağıdan sizin için bir punç ısmarladı. Karanlıkta mı içeceksiniz, yoksa ışık yakayım mı?

JOHN Tabii ki ışıkta.

(Garson çıkar)

MARIE *(Girer)* Nutuk çekmeye kalkma! Yanımda para var!

JOHN Ne cüretle giriyorsun buraya? Mazbut bir aileyiz biz! Bu halin ne?

MARIE Halim çok iyi. Ya siz bu yeni mobilyaları nereden buldunuz? Para mı geldi size? Bana da para geldi.

JOHN Nereden?

MARIE Bilmek istiyor musun?

JOHN Ver hadi! Açlıktan perişan ettiniz beni.

MARIE Parayı alıyorsun yani. Yeni mobilyalar da olsa. Annem ne-

rede?

JOHN Kaçaklar kurşuna dizilecektir.

MARIE Sokağa mı attın onu?

JOHN Siz gırgırınızı geçin, batakhanelerde fink atın, keyif çatın, içkinizi için. Ama ben babanızım sizin, bir baba aç bırakılmaz.

MARIE Annem nereye gitti?

JOHN Sen de git istiyorsan. Ben terk edilmeye alışkınım.

MARIE Ne zaman ayrıldı buradan?

JOHN Hayatımın son deminde fakir düşüp çocuklarımın eline bakmakmış kaderim. Ama ahlaksızlıkla uğraşmak istemiyorum. Seni kovmaktan da bir dakika geri durmam.

MARIE Parayı geri ver. Senin için değildi o.

JOHN Avucunu yala. Beni bir torbaya koyup ağzını dikseler, biraz da tütün verin, derim yine.

MARİE Adiyö.

(Çıkar)

JOHN Beş dakika içinde söylenip biteceklerin dışında kimseye söyleyecek sözleri yok. Daha fazla yalanları kalmadı.

(Sessizlik)

Evet ya, söylenecek ne varsa iki dakika içinde hepsi gizlenebilirdi.

GARGA *(Dönüp gelir)* Annem nerede? Çıktı gitti mi? Bir daha gelmem diye mi düşündü? *(Çıkar, yine geri gelir)* Öbür elbisesini de götürmüş. Gelmez artık. *(Masaya oturur bir mektup yazar)* "Polis Müdüriyetine. Malayalı kereste tüccarı C. Shlink'i size ihbar ediyorum. Bu adam, eşim Jane Garga'yı tuzağa düşürmüş, yanında çalışan kız kardeşim Marie Garga'yı da kötü yola sürüklemiştir. George Garga." -Annemle ilgili bir şey yazmıyorum.

JOHN Bu, ailemizin bitirilmesidir.

GARGA Bu mektubu yazdım, her şeyi unutabilmek için belgeyi cebime koyuyorum işte. Yatacağım üç yılın sonunda, tahliyeme sekiz gün kala polise ileteceğim bunu. Böylece kente yeniden ayak bastığımda o adam gözüme görünmeyecek artık, çünkü kentten silinmiş olacak. Ama benim tahliye günüm, ona linççi sürülerin ulumalarıyla tebliğ edilecek.

8

C. SHLINK'İN ÖZEL YAZIHANESİ

Ekim 1915, öğlen saat 1.00.

(Shlink. Genç bir kâtip)

SHLINK *(Yazdırıyor)* Büro memurluğu için baş vurmuş olan mis Marie Garga'ya, ne kendisiyle, ne de ailesinden herhangi biriyle bir daha hiçbir ilişkimin olmasını istemediğimi cevaben bildiririz. - Standart-Emlak'e. Çok Sayın Baylar. Artık firmamızın hiçbir hisse senedinin yabancı bir firma elinde bulunmadığı ve iş durumumuzun sakin seyrettiği bugünlerde sizin beş yıllık kontrat önerinizin önünde hiçbir engel kalmamıştır.

BİR GÖREVLİ *(Bir adamı içeri getirir)* Mister Shlink bu.

ADAM Size bir haberi iletmem için üç dakikam var. Sizin durumunuzu kavramanız içinse iki dakika. Yarım saat önce bir hapishaneden komiserliğe, Garga diye birinin imzası ile, size birtakım suçlar yükleyen bir mektup geldi. Polis arabası beş dakikaya kadar burada olur. Bana borcunuz 1000 Dolar.
(Shlink ona parayı verir. Adam çıkar)

SHLINK *(Telaşla bir bavulu hazırlarken)* Yürütebildiğiniz sürece işleri siz yürütün. Mektupları gönderin. Ben döneceğim.
(Hızla çıkar)

9

ÇİN MAHALLESİNDE BAR

28 Ekim 1915 günü.

(Tırtıl. Şebek. Çengelburun. Cihat Ordusunun Papazı. Marie Garga. Dışarıdan gürültüler)

ŞEBEK Linç güruhunun ulumalarını duyuyor musunuz? Çin mahallesi için çok tehlikeli günler. Sekiz gün önce bir Malayalı kereste tüccarının tecavüzleri ortaya çıkarılmış. Onun üç yıl önce hapse tıktırdığı bir adam üç yıl boyunca saklamış saklamış sonra tahliyesine sekiz gün kala her şeyi polise bildirmiş.

ÇERGELBURUN İnsan yüreğine bak!

ŞEBEK Malayalının kendisi toz olmuş tabii. Ama bitti o.

TIRTIL Hiç belli değil. Şu dünyanın hallerine bir baksanıza! Bir kişi bir kerede bitirilemez. Ancak yüz kerede, o da en az. Herkesin pek çok seçeneği var. Mesela erkek Buldog G. Wishu'nun hikâyesini[100] bir dinleyin. Ama bunun için gramofon çalmalı. (Gramofon). Köpek Gèorge Wishu'nun hayat hikâyesidir: George Wishu İrlanda denen yeşil adada doğmuş. Bir buçuk yıl sonra şişman bir adamla büyük Londra kentine gelmiş. Memleketi onu sahipsiz bırakmış. Londra'da kısa süre içinde zorba bir kadının eline düşmüş, kadın ona olmadık eziyetler yapıyormuş. Bu kadar eziyete dayanamayınca kaçmış, kaçtığı yerdeki yeşil çalılıkların içinde avcılar bunun ardına düşmüş. Avcılar tehlikeli büyük silahlarla ateş ediyorlarmış, sık sık da yabancı köpekleri üstüne salıyorlarmış. Bu sırada bir bacağını yitirmiş. Topal kalmış. Pek çok çabası başarısız sonuçlandıktan sonra yorgun ve yarı aç bir durumda, ekmeğini kendisiyle paylaşan ihtiyar bir adamın yanına sığınmış. Geçirdiği macera ve düş kırıklıklarıyla dolu hayatının sonunda orada yedi buçuk yaşında gönül rahatlığıyla ve tevekkülle ölmüş. Mezarı Wales'deymiş... Bu kadarını tasavvur edebilir miydiniz beyim?

ÇENGELBURUN Bu ilandaki aranan kim acaba?

TIRTIL O İşte peşine düştükleri Malayalı. Bir kere batmıştı. Ama üç yıl içinde kereste ticarethanesinin tümünü yine eline geçirdi. O yüzden çevrede fena halde nefret edilen biri oldu. Eğer hapishanedeki adam onun suçlarını gün ışığına çıkarmasaydı Chicago'nun en güçlülerinden biri olurdu. *(Jane'e)* Kocan hapisten ne zaman çıkıyor sahi?

JANE Haa, az önce hatırımdaydı. Bilmiyorum sanmayın beyler: Ayın yirmisekizinde, dün veya bugün oluyor işte.

ŞEBEK Gevezeliği bırak Jane.

ÇENGELBURUN Ya şu açık saçık giyinmiş hatun nedir?

ŞEBEK Kurban o işte, hapisteki adamın kız kardeşi.

JANE Evet, benim eltim. Beni tanımıyormuş gibi yapıyor ama evlendiğimden beri bir gece olsun eve gelmedi.

ŞEBEK Malayalı mahvetti onu.

ÇENGELBURUN Bardak sepetinin içine ne atıyor öyle?

TIRTIL Görmüyorum. Bir şeyler de diyor galiba. Ssss, Jane!

MARIE *(Bir kâğıt parayı havadan bırakır, para salına salına sepetin içine düşer)* Bu banknotlarbenim elimde olunca Tanrının da gözünü bana diktiğini fark ediyorum. Ona: Her şeyi senin için yaptım, dedim. Tanrı dönüp uzaklaştı, tütün tarlaları hışırdadı sanki. Bu nasıl acı bir yoksulluktur başıma gelen? Bir banknot! Bir ikinci! Nasıl bir düşüş içindeyim! Temizliğimi nasıl veriyorum gitsin! Para gitti işte! Benim için hiç de kolay değil ki...

GARGA *(C. Maynes ve başka üç adamla girer)* Bana yapılan haksızlığı gözlerinizle görüp tanık olmanız için benimle gelmenizi rica ettim. Sizi de yanıma aldım ki Mister Maynes, üç yıl sonra döndüğümde karımı böyle bir yerde bulmamın bir tanığı olsun. *(Adamları Jane'in oturduğu masaya götürür)* İyi günler Jane. Nasılsın?

JANE George! Bugün ayın yirmisekizi mi? Değil sanıyordum. Evde olurdum yoksa. Evin ne kadar soğuk olduğunu gördün mü? Burada ısınmak için oturduğumu mu düşündün?

GARGA Bu Mister Maynes, tanıyorsun. Yine onun dükkânına gireceğim. Bu beyler de bizim sokaktakilerden durumumla ilgilenenler.

JANE İyi günler efendim. Ah George, tahliye gününü karıştırmam korkunç bir şey benim için. Şimdi neler düşünürsünüz kim bilir beyler! Ken Si, bak ne istiyorlarsa getir!

BAR SAHİBİ *(Çengelburun'a)* Hapisten çıkıp onu ihbar eden bu.

GARGA İyi günler, Ma. Beni mi bekliyordun?.. Görüyorsunuz işte, kız kardeşim de burada.

MARIE İyi günler George. Nasılsın?

GARGA Eve gidelim Jane.

JANE Ah George, öyle diyorsun ama seninle gelsem de beni evden kovacaksın, iyisi mi şimdiden söyleyeyim sana: Temizlik yapılmış değil.

GARGA Biliyorum.

JANE İğrençsin.

GARGA Seni kovmam. Jane, şimdi sıfırdan başlıyoruz. Kavgayı bitirdim. Hasmımı kentten düpedüz toz ettiğime bakınca görürsün bunu zaten.

JANE Hayır, George, giderek daha da kötü olacak! Düzelecek, de-

nir, ama hep daha kötüye gider, çünkü ancak daha kötüye gidebilir. Buradan memnun musunuz beyler? Başka bir yere de gidebiliriz kuşkusuz...

GARGA Neyin var senin Jane? Gelip seni almam uygun değil mi sence?

JANE Biliyorsun George! Eğer bilmiyorsan zaten açıklayamam sana.

GARGA Ne demek yani?

JANE Bak George, sonu gelen biri de olsa bir insan illa senin düşündüğün gibi değildir. Bu beyleri niçin getirdin? Benim olup olacağım buydu zaten, biliyordum. Havarilerle son yemek töreni dersinde, zayıf olanların başına neler geleceği anlatıldığında hemen demiştim ben: Benim de başıma aynı şeyler gelecek. Bunu senin başkalarına kanıtlaman hiç gerekmiyor.

GARGA Yani benimle eve gelmek istemiyorsun, öyle mi?

JANE Sorup durma, George!

GARGA Soruyorum ama canım benim.

JANE O zaman başka türlü söylemek zorundayım. Bak buraya, şu beyle yattım ben, *(Şebek'i gösterir)* itiraf ediyorum efendim, neye yarar ayrıca, düzeleceği yok.

ŞEBEK Bu gerçekten şeytanlık.

MAYNES Dehşet verici.

GARGA Dinle Jane. Bu kentte son şansın ayağına geldi. Olanları silmeye hazırım ben. İşte tanıkları. Gel benimle eve.

JANE Yaptığın çok iyi bir şey George. Gerçekten de son şansım bu. Ama istemiyorum. İlişkimiz doğru değil, biliyorsun. Şimdi, gidiyorum George. *(Şebek'e)* Gel!

ŞEBEK Afiyet olsun!

(İkisi çıkar)

ADAMLARDAN BİRİ Bu adamın durumu acıklı.

GARGA Evim sana açık olacak Jane. Gece kapıyı çalabilirsin.

TIRTIL *(Masaya gelir)* Belki fark etmişsinizdir: Aramızda bir aile var ama yalnız kalıntılarıyla sürüyor. İçine bir deyişle güvelerin girdiği bu aile, temel direği olan annenin nerede olduğunu biri çıkıp söylesin diye son kuruşunu bile seve seve harcamaya hazır. Ben gerçekten de bir sabah saat yedide, kırk yaşlarında bir kadını bir meyve kilerinde temizlik yaparken

gördüm. Yeni bir işe başlamıştı. Yaşlı yüzü iyi görünüyordu.

GARGA Ama siz, beyim, Şimdi Chicago'da bir uçtan bir uca aranan o adamın kereste işinde yanındaydınız!

TIRTIL Ben mi? Ben o adamı hiç görmedim.

(Çıkar.

Tırtıl, çıkarken gramofonun otomatına para atmıştır, gramofon Gounod'nun "Ave Maria"sını[101] *çalar)*

PAPAZ *(Bir köşedeki küçücük masada tok bir sesle fiyat listesindeki içki çeşitlerini, her birinin üstüne basa basa okur)* Şeri-Flip, Şeri-Brandi, Cin-Fis, Wiski-Soda, Golden Slipper, Manhattan Kokteyl, Kuraçao ekstra sek, Oranj, MaraŞino, Kuziniye ve bu barın spesiyalitesi: Egg-Nog. Salt bu içkinin içinde neler yok ki: Yumurta, çiğ yumurta, şeker, konyak, Jamaika rom, süt.

ÇENGELBURUN Likörleri bilir misiniz, sir?

PAPAZ Hayır! *(Gülüşler)*

GARGA *(Yanında gelenlere)* Sarsılmış ailemin halini zorunlu olarak göstermemin beni ne kadar yaraladığının farkındasınız. Ama şunun da farkına varmış olmalısınız ki o sarı derili yaratık bu kente bir daha ayak basamaz. Kız kardeşim Marie, bildiğiniz gibi, uzun süre Shlink'in hizmetinde bulundu. Şimdi onunla konuşacak olursam, olabildiğince dikkatli davranmam gerekir kuşkusuz, çünkü bu derin sefaletinde dahi kırılganlığını bir oranda korumuştur! *(Marie'nin yanına oturur)* Yüzüne bakabilirim, değil mi?

MARIE Yok ki artık. Bu ben değilim.

GARGA Evet. Ama hatırlıyorum bir keresinde kilisede daha dokuz yaşındayken demiştin ki: Sabahtan itibaren o bana gelmeli. Biz o gelecek olanın Tanrı olduğunu tahmin etmiştik. Ya.

MARIE Öyle mi dedim?

GARGA Ne kadar düşkün, ne kadar kirlenmiş olsan da seni seviyorum hâlâ. Ama bilsem ki, seni her zaman severim dediğimde kendin için ne istersen onu yapabileceğini anlarsın, yine de söylerim bunu.

MARİE Bunu söylerken bana da bakıyor musun? Yüzüme?

GARGA Evet yüzüne. Yüzü dağılsa da insan neyse odur.

MARIE *(Doğrulur)* Ama istemiyorum. Senin beni böyle sevmeni istemiyorum. Kendimi, olduğum gibi seviyorum. Bana: Sen

hiç değişmedin, deme.

GARGA *(Yüksek sesle)* Para kazanıyor musun? Yalnızca erkeklerin sana ödedikleri parayla mı geçiniyorsun?

MARIE Bunu bilmesi gereken birilerini mi getirdin? Viski alabilir miyim burada? Çok buzlu olsun! Her şey açıklanmalı. Başlayalım: Kendimi harcadım, ama ardından bunun için para istedim, üstelik benim ne olduğum anlaşılır anlaşılmaz ve ben de bundan hayatımı kazanacağımı anlar anlamaz hemen ardından para istedim. Şimdi düpedüz iş olarak yapıyorum. Vücudum iyi, yanımda tütün içilmesine izin vermiyorum, ama artık bakire değilim, sevişmeyi biliyorum. Param var, işte. Daha da çok kazanıyorum, harcamak istiyorum, çekiyor beni; kazanmışsam eğer, tasarrufa mecbur olmak istemiyorum, işte burada, sepete atıyorum işte. Böyleyim.

MAYNES Ürkütücü.

BAŞKA BİR ADAM Gülünemez buna.

PAPAZ İnsan çok dayanıklı. Esas hatası bu onun. Kendine her şey yapabilir. Çok zor mahvoluyor.

(Çıkar)

MAYNES *(Öbür üç adam kalkarlar)* Garga, size haksızlık yapılmış olduğunu gördük.

ÇENGELBURUN *(Marie'ye yaklaşır)* Aşüfteler! *(Kişner gibi güler)* Kötülük hatunların parfümünde.

MARIE Biz aşüfteler! Yüzde pudra, gözün morartısını kapatır. Haydutlarla iş yapan erkekler bizimle sevişir. Biz uykumuzu satarız, bize yapılan kötü muameleden geçiniriz.

(Bir silah sesi gelir)

BAR SAHİBİ O efendi boynuna kurşun sıktı.

(Erkekler Papaz'ı içeri taşırlar, masaya, kadehler arasına yatırırlar)

BİRİNCİ ADAM Abanmayın. Ellerinizi çekin!

İKİNCİ ADAM Bir şey söylüyor.

BİRİNCİ ADAM *(Üstüne eğilir, yüksek sesle)* Bir isteğiniz var mı? Yakınlarınız var mı? Sizi nereye götürsünler?

PAPAZ *(Mırıldanır)* La montagne est passée: nous irons mieux.(*)[102]

GARGA *(Papaz'ın üstüne eğilmiş, güler)* Çeşitli açılardan ıska geç-

* "Tepeyi aştık biz, şimdi iyiyiz". Bkz: Açıklamalar. ÇN.

miş. Kendisinin son sözüymüş gibi söylüyor, ama başkasının bu söz. İkincisi, zaten son sözü değil, çünkü kurşun yandan sıyırtmış, sadece bir sıyrık yarası.

BİRİNCİ ADAM Gerçekten de! Ne aksilik! Karanlıkta yapmış bu işi, aydınlıkta yapsaydı.

MARIE Başı arkaya düşmüş. Başının altına bir şey koysanıza! Ne kadar zayıf. Tanıdım da şimdi, bu onun yüzüne tükürdüğü papaz.

(Marie ile Garga dışında herkes yaralı ile çıkar)

GARGA Çok kalın bir derisi var. Ne saplasan eğiyor. O kadar mızrak da yok.

MARIE Hâlâ aklın onda mı?

GARGA Evet, sana söylüyorum bunu.

MARIE Aşk ve nefret, ikisi de ne kadar alçaltıyor!

GARGA Evet. Onu seviyor musun hâlâ?

MARIE Evet... evet.

GARGA Hiç ufuk görünmüyor mu peki?

MARIE Eh, arada bir.

GARGA Sana yardım etmek istedim.

(Sessizlik)

Bu kavga öylesine çığırından çıkmıştı ki, onu sürdürmeye mecbur olmamak için bugün tüm Chicago'yu ayağa kaldırmam gerekti. Belki o da artık sürdürmeyi düşünmüyordu, mümkündür tabii. Bu üç yılın, onun yaşında biri için otuz yıl demek olabileceğini kendisi söyledi hatta. Tüm bu koşulları gözeterek, kendi yokluğumda onu çok kaba bir yoldan yok ettim. Ayrıca beni görmesinin yolunu da kestim. Bu son darbe ikimiz arasında artık tartışılmayacak: Benimle konuşması mümkün değil artık. Bugün kentin her sokak köşesinde otomobil şoförleri, onun maç hiç yapılmaksızın nakavt olacağı saatte ringe hiç çıkamaması için nöbet bekliyorlar. Chicago onun adına havlu atıyor. Nerede olduğunu bilmiyorum, ama o bunu biliyor.

BAR SAHİBİ Mulberry Street'de kereste depoları yanıyor.

MARIE Onu sırtından attıysan bu iyi. Ama Şimdi gidiyorum ben.

GARGA Ben linç eyleminin merkezinde burada bekliyorum. Akşama eve gelirim ama. Beraber otururuz.

(Marie çıkar)

Sabah erken yine sıcak koyu kahvemi içeceğim, yüzümü soğuk suyla yıkayacağım, yeni elbisemi giyeceğim, öncelikle de gömleğimi. Kafamdan birçok şeyi silip atacağım bu sabah, hep kente benimle birlikte inen bu sıkıntı artık içimde olmayacağı için kentin taze gürültüsüyle birçok şey çevremde kendiliğinden olup geçecek, ama daha yapacak çok işim var.

(Kapıyı ardına dek açar, linç gürühunun daha da yükselen ulumalarını gülerek dinler)

SHLINK *(Girmiştir; bir Amerikan giysisi vardır üstünde)* Yalnızsınız ha? Buraya gelmek zor oldu. Bugün tahliye olacağınızı biliyordum, evinizde aradım sizi. Benim peşimdeler. Çabuk olun Garga, gelin!

GARGA Çıldırdınız mı?! Sizden kurtulmak için ihbar ettim ben sizi.

SHLINK Cesur bir adam değilim. Buraya kadar yolda üç kez öldüm.

GARGA Evet, Milwaukee köprüsünde sarı derilileri renkli çamaşır gibi asmışlar bile!

SHLINK Bu yüzden daha da acele etmemiz gerek. Birlikte gelmek zorunda olduğunuzu biliyorsunuz. Daha işimiz bitmedi.

GARGA *(Shlink'in zaman sıkışıklığını fark ettiği için özellikle ağırdan alır)* Beni arayışınız yazık ki ters bir saate geldi. Burada yalnız değilim. Üç yıl önce Eylül ayında yıkılıp giden kız kardeşim Marie Garga var, beklenmedik biçimde. Karım Jane Garga aynı anda perişan oldu. Son anda bir de Cihat Ordusundan adı bilinmeyen bir adam hiç iddiası da yokken yüzüne tükürülüp bitti. Ama hepsinden önce de annem, 1872'de güney ülkelerinde doğmuş olan Maë Garga, üç yıl önce Ekim ayında kayboldu, belleklerden bile yitti, yüzü yok artık. Sararmış bir yaprak gibi düştü üstünden. *(Kulak kesilir)* Bu ulumalar ne?

SHLINK *(Aynı şekilde dinlemeye dalmış)* Evet, ama henüz asıl uluma, beyaz uluması değil bu. Arkadan onlar gelecek. O zaman yalnızca bir tek dakikamız var. Dinle, işte şimdi! Şimdi aslı geldi! Beyaz uluma! Hadi gelin!

(Garga ve Shlink hızla çıkarlar)

10

MICHIGAN GÖLÜ KENARINDAKİ ÇAKIL OCAKLARINDA TERK EDİLMİŞ DEMİRYOLCU ÇADIRI

19 Kasım 1915. Sabaha karşı saat 2.00.

(Shlink. Garga.)

SHLINK Chicago'nun kesintisiz gürültüsü dindi. Yedi kez üç gün gökyüzü sarardı ve hava kokteyl gibi kurşun mavisi oldu. Şimdi hiçbir şey gizlemeyen bir sessizlik var.

GARGA *(Tütün içer)* Amma kolay kavga ediyorsunuz. Çok da hazımlı! Çocukluğum hâlâ gözümün önündeydi. Mavi kolzalarla petrol kuyuları. Dere yataklarında kokarcalar, küçük çağlayanlar.

SHLINK Doğru, hepsi yüzünüzden okunuyordu! Ama şimdi kehribar gibi katı, ayrıca da saydamlığının içinde hayvan leşleri görünüyor.

GARGA Hep yalnız mıydınız?

SHLINK Kırk yıl boyunca.

GARGA Şimdi sonuna doğru demek ki, dünyanın duygulanmak denen kara illetine tutuldunuz.

SHLINK *(Gülümseyerek)* Düşmanlık yoluyla mı?

GARGA Düşmanlık yoluyla!

SHLINK Arkadaş olduğumuzu kavradın, fizik ötesi bir eylemin arkadaşlığı! Tanışıklığımız kısa sürdü, epey bir zaman ağırlıktaydı o, sonra zaman da hızla uçup geçti. Hayatın evreleri, belleğinki gibi değil. Bitiş hedef değil, son bölüm de öteki herhangi bir bölümden daha önemli değil. İki kez kereste tüccarlığı yaptım, iki haftadır ticarethanenin kaydı sizin üstünüze geçti.

GARGA Ölüm sezgileriniz var mı?

SHLINK Bu da ticarethanenizin muhasebe defteri; bir zamanlar rakamların üstüne mürekkep dökülen yerden başlıyor.

GARGA Üstünüzde taşıdınız ha? Kendiniz açın sayfaları. Mutlaka kirlidir. *(Okur)* Sırf hesap, birçok ödemeler. Onyedisinde: Yirmibeşbin Dolar kereste işi, Garga için. Daha önce on Dolar elbise. Sonra bir kez yirmi iki Dolar Marie Garga için, kız karde-

şi"miz". En son: Tüm iş bir kere daha yanıp kül oldu... Artık uyku tutmaz beni, üstünüze toprak örtüldüğünde sevineceğim.

SHLINK Olanı inkâr etme Garga! Yalnızca hesaba bakma. Ortaya koyduğumuz soruyu hatırla. Sıkı dur: S e n i s e v i y o r u m.

GARGA *(Ona gözünü diker)* Ne itici oluyorsunuz! Dehşet verici bir tatsızlık, sizin gibi bir yaşlı insan!

SHLINK Bir yanıt alamayabilirim. Ama benim ağzıma mezar toprağı dolduğunda sen yanıt alabilirsen beni düşün. Kulak verdiğiniz ne?

GARGA *(Gevşek)* Rahatlığın izleri belli oluyor. Yaşlısınız!

SHLINK Dişlerin belli olması daha mı iyi?

GARGA Dişler güzelse eğer!

SHLINK İnsanın sürekli yalnızlaşması, düşmanlığı ulaşılmaz bir hedef yapıyor. Ama hayvanlarla da anlaşmak mümkün değil.

GARGA Dil, anlaşmak için yeterli değil.

SHLINK Hayvanları gözledim. Sevgi, bedenin yakınlaşmasındaki sıcaklık, karanlıkta tek sığınağımız! Ama organların birleşmesi tek birleşme, dilin ikilemine köprü olmuyor. Buna rağmen birleşiyorlar, tesellisiz yalnızlaşmalarında yanlarında bulunacak yaratıkları doğurmak için. Sonra kuşaklar birbirlerinin gözüne buz gibi bakıyorlar. Bir gemi insan bedenleriyle çatlayacak kadar tıklım tıklım doldurulsa, öyle bir yalnızlık duyulur ki, hepsi soğuktan donar. Dinliyor musunuz sahi Garga? Ha, yalnızlaşma öyle büyük ki, kavga bile yok. Orman! İnsanlık oradan geliyor. Kıllı, maymun ağızlı, yaşamayı bilen iyi hayvanlar. Her şey öyle kolaydı. Birbirlerini parçaladılar. Titreyen butlarıyla birbirlerinin gözlerinin içine nasıl baktıklarını, birbirlerinin gırtlağını nasıl ısırdıklarını, nasıl alt alta üst üste yuvarlandıklarını apaçık görüyorum ve kökler arasına kanı dökülen, o yenilendi işte; ve ağaçlıktan en fazla çiğneyip geçense galip gelen oluyordu! Kulağınız bir yerde mi Garga?!

GARGA Shlink! Üç haftadır sizi dinliyorum. Küçücük de olsa herhangi bir bahaneyle öfkem kabaracak diye bekledim. Ama şimdi size baktıkça anlıyorum ki, gevezeliğiniz sinir ediyor beni ve sesinizden tiksiniyorum. Perşembe akşamında değil miyiz? New York ne kadar uzaktadır? Ne diye burada otur-

muş zaman yitiriyorum ki? Üç haftadır burada pinekliyoruz. Dünya yörüngesinden çıkacak zannettik! Ne oldu peki? Üç kez yağmur yağdı, bir kez de gece rüzgâr çıktı. *(Ayağa kalkar)* Shlink, yetti artık bence, ayakkabınızı çıkarmanızın zamanı geldi. Ayakkabınızı çıkarın bana bırakın! Çünkü artık sizin paranızdan pek hayır gelmez besbelli. Shlink, kavgamızı burada, üçüncü yılında, Michigan Gölü kenarındaki bu ağaçlıkta bitiriyorum ben, çünkü malzemesi tükendi: Şu anda bitmiştir. Bir bıçakla bitiremem, büyük lafların anlamı yok. Benim ayakkabılarım delinmiş, sizin konuşmalarınız da ayak parmaklarımı ısıtmıyor. Şurası açık ki Shlink: Daha genç olan partiyi almıştır.

SHLINK Bugün ara ara demiryolu işçilerinin kürek sesleri buraya kadar geldi. Sizin kulak kesildiğinizi fark ettim. Ayaklandınız, Garga? Gidiyorsunuz, Garga? Bana ihanet ediyorsunuz, ha?

GARGA *(Tembelce yere çöker)* Evet, aynen öyle yapacağım Shlink.

SHLINK Peki bu kavgadan asla bir çıkış yolu yok mu Garga, hiçbir zaman uzlaşma olamaz mı?

GARGA Hayır.

SHLINK Ama siz, çıplak hayatınız cebinizde, kendinizi sıyırıyorsunuz.

GARGA Çıplak hayat, başka her çeşidinden daha iyidir.

SHLINK Tahiti?

GARGA New York. *(Alaylıca güler)* "Gideceğim ve demirden kaslarla, yanık tenle, gözümde öfkeyle döneceğim geri. Yüzüme bakıp beni güçlü bir ırktan sanacaklar. Altınım olacak, avare ve zorba olacağım. Sıcak ülkelerden dönmüş böylesi vahşi hastalara bakmayı pek sever kadınlar. Yüzeceğim, otları çiğneyeceğim, avlanacağım, her şeyden önce de tütün çekeceğim. Kaynar maden gibi içkiler içeceğim. Hayata karışıp kurtulacağım."[103] Ne saçmalık! Hiç de merkezde olmayan bir gezegenin üstünde laflar! Yaşlıların normal ölümüyle üstünüz toprakla örtüldüğünde seçerim keyfime geleni.

SHLINK Nasıl bir tutum takınıyorsunuz? Şu pipoyu ağzınızdan çıkarır mısınız lütfen? İktidarsızlaştığınızı söylemek istiyorsanız başka bir ses kullanın.

GARGA Nasıl isterseniz.

SHLINK Bu el hareketiniz, değersiz bir rakip olduğunuzu kanıtlıyor.

GARGA Sıkıntı verdi, bundan yakındım sadece.

SHLINK Yakınmaktan mı söz ettiniz? Siz! Kiralık bir boksör! Sarhoş bir tezgâhtar! On Dolar'a satın aldığım! Bacaklarını birbirinden ayıramayan bir idealist, bir hiç!

GARGA *(Gülerek)* Genç bir erkek! Sakin olun.

SHLINK Ölümün tadını damağımda duyayım diye ağzıma pislik ya da çamur doldurmak üzere, beni yere sermek için kiralanmış bir beyaz. Ağaçlıktan ikiyüz metre ötede bir sürü linççi bulursunuz.

GARGA Evet, belki ben bir Cüzzamlıyım, ama ne çıkar? İntihara gidiyorsunuz siz. Bana sunacağınız ne var başka? Beni kiraladınız ama ödemediniz.

SHLINK Sizin gibi birinin ihtiyacı neyse o verildi size. Mobilya aldım ya.

GARGA Evet, sizden alıp getirdiğim bir piyano vardı, mecburen satıldı sonra. Bir kere et yemiştim! Bir elbise satın aldım, bir de sizin gevezeliğiniz için uykularımı verdim.

SHLINK Uykunuz, anneniz, kız kardeşiniz ve karınız. Aptal yaşamınızın üç yılı. Ne sinir bozucu ama! Şimdi çöküntü içinde son buluyor. Meseleyi anlayamadınız siz. Benim sonumu getirmek istediniz, benim istediğimse kavgaydı. Bedensel değil, zihinsel.

GARGA Ve o zihinselin hiçbir şey olmadığını görüyorsunuz. Daha güçlü olmak önemli değil, hayat dolu olmak önemli. Ben sizi yenemem, olsa olsa yere bastırabilirim. Şimdi ham etimi buz gibi yağmura taşıyorum, Chicago soğuk. Giriyorum onun içine. Belki yanlış bu yaptığım. Ama zamanım çok nasıl olsa.

(Çıkar.

Shlink yere yıkılır)

SHLINK *(Doğrulur)* Karşılıklı son kılıç hamlelerinden ve aklımıza gelen son sözlerden sonra şahsıma gösterdiğiniz ilgi için size teşekkür ederim. Çok şey yitirdik, ancak çıplak bedenimiz kaldı geriye. Dört dakika içinde ay yükselecek, sizin linç güruhu burada olabilir! *(Garga'nın olmadığını fark eder, ardından gider)* Gitme, Georg Garga! Gençsin diye son verme. Ormanlar kesi-

lip gitti, akbabalar tıka basa doydu, altın yanıt toprağa gömülüyor! *(Döner. Vahşi ormanda süt donuğu bir ışık oluşur)* 19 Kasım! Chicago'nun üç mil güneyi. Batı rüzgârı! Ayın doğuşundan dört dakika önce balık avlarken boğuldu.

MARIE *(Girer)* Beni kovmayın n'olur. Mutsuzun biriyim.
(Ağaçlık daha aydınlanır)

SHLINK Ama çoğalıyor. İnsanın ağzının içine yüzen balıklar... Bu delirmiş ışık da ne? Çok meşgulüm ben.

MARIE *(Şapkasını çıkararak)* Artık güzel görünmüyorum. Bana bakmayın: Fareler ısırdı beni. Kalanları da buraya sürükledim.

SHLINK Nasıl da süt donuğu bir ışık! Sahi! Acı yaban tadı! Ne?

MARIE Yüzümü sudan şişmiş mi buluyorsunuz?

SHLINK O güruh sizi burada bulursa linç eder, biliyor musunuz?

MARIE Aldırmıyorum!

SHLINK Rica ediyorum, son dakikamda beni yalnız bırakın!

MARIE Gelin, dalların arasına saklanın. Taş ocağında gizlenecek kovuk var.

SHLINK Lanet olsun! Aklınızı mı kaçırdınız siz? Vahşi ormana bir kez daha bakmam gerektiğini görmüyor musunuz? Ay bu amaçla yükseliyor.
(Girişe gider)

MARIE Benim tek gördüğüm, sizin ayağınız yerden kesilmiş. Kendinize acıyın!

SHLINK Son bir sevgi gösterisi yapamaz mısınız bana?

MARIE Size bakmak istiyorum yalnızca, anladım ki benim yerim burası.

SHLINK Olabilir! Kalın peki! *(Uzaktan saat vurma sesi gelir)* Saat iki. Güvenli bir yer bulmak gerek.

MARIE George nerede?

SHLINK George ha? Kaçtı! Öyle bir hesap hatası ki! Güvenli bir yer! *(Boynundaki atkıyı sıyırır)* Fıçılar kokmaya başladı bile. İyi, yağlı olta balıkları! Güzelce kurutulmuş, kutulanmış. Tuzlanmış! Önce göle konmuş, satın alınmış, sayılmış, beslenmiş! Oltayı kutsal ekmek gibi yutan, ölüme susamış, intiharcı balıklar. Lanet olsun! Hadi çabuk. *(Masaya gider, oturur, bir şişeden içer)* Ben, kuzey Peiho'da[104], Yokohama'da, kaplumbağaların yıldızlı seması[105] altında doğmuş Wang Yen[106], lakabı Shlink! Ke-

reste ticareti yaptım, pirinç yedim ve çeşit çeşit halklarla işim oldu. Ben, 54 yaşında, Chicago'nun üç mil güneyinde sonu gelen, Wang Yen, lakabı Shlink, mirasçısı yok.

MARIE Ne oluyor size?

SHLINK *(Otururak)* Burada mısınız? Bacaklarım soğuyor. Yüzüme bir şey örtün, acıyın bana!

(Yığılır.

Ağaçlıkta inlemeler, ayak sesleri, arkadan yükselen küfürler)

MARIE Dinlediğiniz nedir? Cevap versenize! Uyuyor musunuz? Üşüyor musunuz hâlâ? Bütün benliğimle yanınızdayım! Örtüyü ne yapacaksınız?

(Bu sırada çadırın bezleri bıçaklarla kesilir. Linç güruhu yırtıklardan sessizce içeri dalar)

MARIE *(Onların üstüne gider)* Gidin burdan! Öldü işte. Kimsenin görmesini istemiyor.

11

ÖLEN C. SHLINK'İN ÖZEL YAZIHANESİ

Sekiz gün sonra.

(Kereste ticarethanesi bir yangın yeri olmuştur. Çepeçevre tabelalar asılmıştır: "Bu İşyeri Satılıktır".
Garga. John Garga. Marie Garga)

JOHN Bu işyerini kundaklatman aptallıktı. Şimdi kömürleşmiş merteklerin altında kendin kaldın. Kim satın alır ki burayı?

GARGA *(Güler)* Çok ucuz. Peki siz ne yapacaksınız?

JOHN Bana kalırsa, beraber olalım.

GARGA *(Güler)* Ben yokum. Sen çalışacak mısın?

MARIE Evet çalışacağım. Ama annem gibi merdiven yıkayıcılığı yapmam.

JOHN Ben askerlikten gelmeyim. Biz su yalaklarında uyumuşuz. Suratımızda gezinen fareler üç buçuk kilodan az olmazdı. Silahı omuzumuzdan alıp bizi bıraktıklarında, şöyle demiştim: Bundan sonra her birimiz kepimizin üstünde dikilip amutta uyuyacağız.

GARGA Özeti: Herkes uyuyor.

MARIE Biz gidelim baba. Akşam oluyor, ben hâlâ kendime bir oda bulmuş değilim.

JOHN Evet gidelim! *(Çevresine bakınır)* Gidelim! Yanında bir asker var. Kentin vahşi ormanına karşı, ileri!

GARGA Ben onu geride bıraktım. Güle güle!

MANKY *(Elleri cebinde, sevinçle girer)* Benim ben. Gazetede ilanını okudum. Kereste ticarethanen çok pahalı değilse satın alacağım.

GARGA Sen ne veriyorsun?

MANKY Sen niye satıyorsun?

GARGA New York'a gidiyorum da.

MANKY Ben de buraya taşınırım.

GARGA Ne verebilirsin?

MANKY Kereste ticaretini sürdürebilmem için elimde biraz para kalmalı.

GARGA Kadını da alırsan, altıbin.

MANKY Tamam.

MARIE Ben babamla birlikte gelirim.

MANKY Ya annen?

MARIE O yok artık.

MANKY *(Bir süre sonra)* İyi.

MARIE Kontratı imzalayın!

(Erkekler imzalar)

MANKY Küçük bir şeyler almaya gidiyoruz. Bizimle gelir misiniz, George?

GARGA Hayır.

MANKY Biz döndüğümüzde buradasınız, değil mi?

GARGA Hayır.

JOHN Elveda, George! New York'a iyi bak! Gına geldiğinde Chicago'ya gelebilirsin.

(Üçü çıkar)

GARGA *(Parayı cebine sokar)* Yalnız olmak iyi bir şey. Kaos geldi geçti. En güzel zamandı.

SON

İNGİLİZ KRALI
II. EDUARD'IN YAŞAMI

[Leben Eduards des Zweiten von England]

(Marlow'dan uyarlama)

Tarihsel Oyun[6]

Türkçesi:
Yalçın Baykul

"Bu oyunu Lion Feuchtwanger ile birlikte yazdım."

Bertolt Brecht

Bu oyunda İngiltere Kralı İkinci Eduard'ın çalkantılarla dolu yönetiminin ve hazin ölümünün öyküsü gözler önüne serilir / Aynı zamanda gözdesi olan Gaveston'un yıldızının parlayışı ve sönüşü / Ayrıca Kraliçe Anna'nın darmadağın yazgısı / Yine aynı yazgıyı paylaşan Büyük Kont Roger Mortimer'ın yükselişi ve çöküşü / O zamanlarda İngiltere'de, öncelikli olarak Londra'da neler olduğu, bundan altı yüz yıl önce.

Kişiler[1]:

Kral İkinci Eduard
Kraliçe Anna, karısı
Kent, kardeşi
Genç Eduard, oğlu ve geleceğin kralı Üçüncü Eduard
Gaveston
Winchester Başpiskoposu
Coventry Papazı, Winchester'in gelecekteki başpiskoposu
Mortimer
Lancaster
Rice ap Howell
Berkeley
Spencer
Baldock
Yaşlı Gurney
Genç Gurney
Lightborn
James
Lordlar, Askerler
Bir Balad Satıcısı
İki Kişi
Bir Keşiş

14 ARALIK 1307.
IKINCI EDUARD'IN TAHTA ÇIKMASI NEDENİYLE GÖZDESİ DANYELL GAVESTON'UN DÖNÜŞÜ

Londra.

GAVESTON *(Kral Eduard'dan gelen bir mektubunu okur)*
"Babam, yaşlı Eduard, öldü. Hemen buraya dön Gaveston ve
İngiltere'yi aziz dostun Kral İkinci Eduard'la paylaş."
Geliyorum. Senin bu sevgi yüklü satırların
Irlanda'nın yelkenli gemilerini önüne katar
Sınırdışı edilene Londra şehrini görmek
Yeni doğmuş bir ruhun gökyüzüne bakması gibi.
Babam derdi ki hep bana: Oğlum sen
Onsekizinde şişko oldun bu kadar da Ale[7] içmesen
Annem derdi ki: Senin cenazende yürüyecek olanlar
Bir tavuğun ağzındaki diş sayısını asla geçmeyecektir.
Ve şimdi ise bir kral kalkmış onun oğlundan
Dostluğunu ve yardımlarını istemektedir.
Hey! Siz sürüngenler!
Ne diye hemen yolumun üzerine çıkıyorsunuz?
(İki kişi çıkar.)

BİRİNCİ KİŞİ
Bizler sizin lordluğunuzda seve seve hizmet vermek isteriz.

GAVESTON
Elinden ne iş gelir?

BİRİNCİ KİŞİ
At binerim.

GAVESTON
Ama, atım yok ki benim.
Ya sen nesin?

İKİNCİ KİŞİ
Askerim. Askerliğimi İrlanda Savaşında[8] yaptım.

GAVESTON
Ama, savaş açmadım ki ben kimseye. Dolayısıyla beyler, Tanrı yardımcınız olsun.

İKİNCİ KİŞİ
Tanrı mı?
BİRİNCİ KİŞİ *(İkinci'ye)*
İngiltere tek kuruş ödemiyor
Yaşlı askerlere, efendim.
GAVESTON
Buna karşılık Sankt-James Hastanesi'ni[9] kuruyor.
BİRİNCİ KİŞİ
Geberecek yer arayana birebir.
GAVESTON
Gebermek askerin piyangosudur.
İKİNCİ KİŞİ
Demek öyle?
O zaman geber de görelim ananın vatanında!
Bir erin elinden olsun düşüşün!
(İkisi de çıkarlar)
GAVESTON *(Yalnız kalmıştır.)*
Aynı babam gibi konuşuyor
Boş ver!
Adamın sözleri de bana çok dokundu
Sanki bir kaz, kirpi rolüne büründü
Tüylerini sokarken bana şöyle bir düşündü
Sandı ki bağrımın ortasından vurdu. Topukla!
Bugünün acısı elbet birilerinden çıkarılır.
İçki ve iskambilden[10] başka neden zevk alınır
Üzerine yazdığınız her kâğıt solar sararır
Adım Eduard'ın orospusu ve sınırdışı edildim..
İşte benim çiçeği burnunda kralım geliyor
Bir sürü lord[11] eşliğinde. Bir tarafa çekileyim.
(Gizlenir.
Eduard'ın ardından, Kent, Mortimer, Winchester Başpiskoposu, Lanchester girerler.)
BAŞPISKOPOS
Majeste! İşte getirdik ebedi mirasını
Babanız İngiltere kralı Eduard'ın ettiği
Ölüm döşeğinde yatarken son sözleri
Lordlarına söyleyip size ilettiği

LANCESTER

Yüzü, iç çamaşırlarının keteninden daha beyaz olduğunda...

BAŞPİSKOPOS

Bir vasiyette bulunmuş merhum:

"Asla İngiltere'ye ayak basmamalı. bu adam."

GAVESTON *(Saklanır)*

Mort dieu![12]

BAŞPİSKOPOS

Bizi seviyorsanız majeste, Danyell Gaveston'dan nefret edin!

GAVESTON *(Bir ıslık çalar)*

LANCESTER

Bu adam suyun bu yanına geçecek olursa, İngiltere'de kılıçlar

Konuşmaya başlar.

EDUARD

Ben Gaveston'ı istiyorum.

GAVESTON

İyi dedin, Edi.

LANCASTER

Derler ki, vasiyete eziyet olmaz.

BAŞPİSKOPOS

Majesteleri, neden lordlarını tahrik ediyorlar

Tabiatları gereği size saygı ve sevgi gösterir onlar!?!

EDUARD

Ben Gaveşton'ı istiyorum.

LANCESTER

İngiltere'de kılıçlar konuşabilir ama, majesteleri.

KENT

İngiltere'de kılıçlar konuşacak, Lancester

Konuşacak, kardeşim, Kargıların ucuna geçirmeye

Kafalar da olacak, dilleri kendilerine uzun gelen kafalar

BAŞPİSKOPOS

Bizim kafalarımız!

EDUARD

Evet, sizin ya. Bu nedenle sıvışmanızı[13] istiyorum.

LANCASTER

Kafalarımız, düşünüyorum da, ellerimizi destekliyor.

(Lordlar çıkarlar.)

KENT

Gaveston'ın peşini bırak, kardeşim ama, muhafızları da azalt.

EDUARD

Tahttan vazgeçerim, vazgeçmem Gaveston'dan, kardeşim.

GAVESTON *(Ortaya çıkar.)*

Daha fazla tutamayacağım kendimi, sevgili efendim.

EDUARD

Ne, Danny! Sevgili dostum!
Sana sarıldığım gibi, sarıl bana, Danny.
Sürgüne gittiğinden beri geçen her gün damarlarımı kuruttu
benim

GAVESTON

Gittiğimden beri, cehennemdeki hiçbir ruh ben zavallı Gaveston
Kadar acı çekmemiştir.

EDUARD

Biliyorum artık. Şimdi, dedikoducu Lancaster.
Başpiskopos Winchester, istediğiniz kadar yırtının.
Gaveston, seni Başmabeyinci Lord yapıyorum.
Başvekil, Cornwall Kontu ve Manchester Lordu

KENT *(Surat asar)*

Kardeşim, yeter!

EDUARD

Kardeşim, sus!

GAVESTON

Majesteleri, beni mahcup etmeyin. İnsanlar ne derler
Sonra? Belki de çok abartılı bütün bu lakaplar
Basit bir kasabın kendi halinde bir oğlu olarak.

EDUARD

Korkuyor musun? Korumalar edinirsin kendine
Para mı gerek? Doğru hazine dairemè gidersin
Senden korksunlar mı istiyorsun? İşte yüzüğüm ve mührüm.
Bizim adımıza yönet, yönetmek istediğin gibi.

GAVESTON

Sevginiz beni Cesar seviyesine ulaştırdı.
(Coventry Papazı girer.)

EDUARD

Majesteleri nereye gidiyorlar, benim Coventry Papazım?

PAPAZ

Babanızın cenazesine, Majesteleri

EDUARD *(Gaveston'ı gösterir.)*

Merhum babamın İrlanda denizinden bir konuğu var.

PAPAZ

Ne? Bu Gaveston denilen oğlan yine mi gelmiş?

GAVESTON

Evet, ya. Londra'da matemlerle diş gıcırtıları[14] birbirine karışıyor.

PAPAZ

Yeminli olduğumdan başka bir şey yapmazdım.
Bugün, hakkın olmadan buradaysan Gaveston
Senin durumunu yeniden meclise taşıyacağım
Yerinde olsam İrlanda gemisine geri dönerdim.

GAVESTON *(Yakasına yapışır.)*

Sen de birlikte gel istersen. Orada lağım kanalı var
Ve sen Papaz bozuntusu, o kâğıdı yazdın diye
Seni, bir papazı lağım kanalına sokarım
Senin de beni İrlanda denizine soktuğun gibi

EDUARD

İyi, çünkü sen yapıyorsun. Sen ne yapsan iyidir.
Evet, papazı suya bir sok Gaveston! Onu iyi bir ıslat
Ve düşmanını bulaşık suyuyla tıraş et.

KENT

Ooo kardeşim! Günahkâr elle kımıldatma onu!
Roma makamına[15] şikâyette bulunur yoksa.

EDUARD

Hayatını bağışla. Parasına ve papazlık maaşına el koy!
Sen papaz ol, bu sürgün edilsin.

PAPAZ

Tanrı bunun hesabını soracaktır, Kral Eduard
Böyle kötü muamele etmenin hesabını.

EDUARD

Elbette zamanı gelince, koş Gaveston
Evini ve maaşını zimmetine geçir.

GAVESTON

Böyle papaz bozuntusu öyle evi ne yapsın?

KRAL EDUARD'IN 1307–1312 YILLARI ARASINDA SÜRDÜRDÜĞÜ YÖNETİM ALTINDA BOZULAN EKONOMİ. ISKOÇYA'DAKI BİR SAVAŞ, KIRALIN İHMALKÂRLIĞI NEDENİYLE KAYBEDİLİR.

Londra.

Spencer, Baldock, İki kişi, Askerler.

BALDOCK Winchester Paşpiskoposu kürsüye çıkıp bir konuşma yaptı, buğdaylarda bu sene kurt çıktı. Bunun bir anlamı olmalı.

İKİNCİ KİŞİ Ama bize değil. Buğdayı mideye indiren Winchester.

BİRİNCİ KİŞİ Iskoç birlikleri için hazırlanan kumanyaya bu defasında Yorkshire'den biri haciz koymuş.

BALDOCK Buna karşılık Edi'nin yerinde sabahın sekizinde bira içiliyor.

SPENCER Edi, dün bayıldı.

BİRİNCİ ASKER Neden?

BALDOCK Cornwall Kontu ona sakal bırakacağını söylemiş.

BALDOCK Geçenlerde Edi, Gerber sokağına bir güzel kusmuş.

İKİNCİ ASKER Neden?

BALDOCK Karının biri çok canını sıkmış da ondan.

İKİNCİ KİŞİ Cornwall Kontu hakkında en son anlatılandan haberiniz var mı? Geniş etek[16] giymeye başlamış.

(Gülüşmeler.

Balad Satıcısı girer.)

BALAD SATICISI

Edi'nin metresinin[17] göğsüne kadar inmiş sakalı
Bizim için bu ne büyük bir acı ne büyük bir acı
Bu nedenle bırakılmış İskoçya savaşı
Bizim için bu ne büyük bir acı ne büyük bir acı
Cornwall kontunun parayla dolu çorabı
Bizim için bu ne büyük bir acı ne büyük bir acı
Bundandır Patty'nin kolsuz, O'Nelly'nin çorapsız kalışı
Bizim için bu ne büyük bir acı ne büyük bir acı
Gavy'nin bitlerini ayıklar o bize asla yoktur zamanı
Bizim için bu ne büyük bir acı ne büyük bir acı

Bundandır Johnny'nin Bannockbride[18] önünde sazlıkta
bataklığa saplanışı
Bizim için bu ne büyük bir acı ne büyük bir acı

SPENCER
Bu şarkı onun yarım Penny'si değerinde, azizim.
(Eduard ve Gaveston girerler.)

EDUARD
Sevgili Gaveston, senin dostun olan bir ben varım.
Boş ver onları! Gel biz Tynemouth göletine gidelim
Balık tutarak, balık yiyerek, ata binerek, gezip dolaşarak
Ballisten siperlerine[19] çıkıp diz dize oturalım

SPENCER *(Balad Satıcısının yakasına yapışır.)* İhanet bu, azizim. Halamın yeğenini parça parça etseniz de benim anamın oğlu asla tahammül edemez, sevgili Cornwall Lordu'nun özel yaşamına bu kadar yaklaşılmasına.

GAVESTON Derdin nedir, sevgili dostum?

SPENCER Güzel bir şarkı tabii ki her zaman çok hoşuma gider, Majeste, ama ihanet tüm anlayış sınırlarımı aşar.

GAVESTON Kimmiş o, ihanet eden?

SPENCER Şu solucan kılıklı tahtabacak, majeste.
(Balad Satıcısı telaşla uzaklaşır.)

GAVESTON *(Krala)* Calumniare audacter, semper aliquid haeret.[20]

SPENCER Sizin dilinizde söylersek: Onu sallandırmak gerek.

GAVESTON *(Spencer'e)* Gel benimle.
(Kralla birlikte çıkarlar; Spencer Baldock'a eliyle işaret eder; onlar da gruba katılırlar. Geride kalanlar gülerler.
Piskopos ve Lancester girerler.)

PISKOPOS Londra gülüyor bize. Gümrükçüler, meclisin ve muhafızların daha ne kadar bu duruma katlanacaklarını soruyorlar. Bütün sokaklarda tek bir söz duyuluyor: İçsavaş.

LANCASTER Bir orospu nasıl savaş yapsın.[21]

*

Londra.

MORTIMER *(Evinde kitaplar arasında, yalnız.)*
Gajus Julius Cesar'dan Plutarch anlatır[22]

Cesar bir defasında okuyup yazıyormuş ve katibine
Yazdırıyormuş bir şeyler, öyleyken Galyalıları yenmişler.
Görünen o ki
O cüssedeki adamlar şanlarını şöhretlerini
Çekip çıkarıyorlar tuhaf bir yoksunluktan
İnsana ait olan şeylerin, insanlarca yapılanların değersizliğinin
Ayırdına varabilme yoksunluğundan,
Çiftleşmiş şaşılası bir ciddiyet eksikliği ile,
Kısacası o insanların sığlıklarıyla.
(Başpiskopos ve Lordlar girerler)

BAŞPISKOPOS
Zevki sefa içindesiniz, Roger Mortimer, vazgeçmiş
Klasik yazılar içinde ve meditasyonlarla
Bir ömürdür tüketilen
Bu esnada ise, kovanlarına çomak sokulmuş arıların
Londra'nın ihtiyacı var size.

MORTIMER
Londra'nın una ihtiyacı var.

BAŞPISKOPOS
Eğer Sank-James Hastanesi'nde güzel tanrım
Un yokluğundan ötürü yüz tane domuz
Feda ediliyorsa, sizi rahatsız etmemiz bundandır
Kitaplarınızdan değil elbette, Mortimer.
Öyle bir domuz var ki Westminster'de[23] dolanan
Tüm ülkenin sütüyle palazlanan
Ülkenin koruyucusu olan, bir kral bunu yapan
Öyleyse zamanı geldi de geçiyor, klasikleri
Klasik olarak bir yana bırakmanın.

MORTIMER
Klasiklerin anlattığına göre[24]: Aleksander Magnus
Hephestion'u seviyordu, Alkibides'i ama
Bilge Sokrat seviyordu ve Patroklus için
Hasta oluyordu Achilles. Bana gelince
Doğanın sunduğu böyle zevkler varken simamı
Halkın suskunluk pazarına mı taşıyayım?

BAŞPISKOPOS
Edi'nin uzun kolları, mancınıklar[25]

Etkili olabilirdi belki, sizin böyle bir baş kısalıverip
Tehditkâr bir rahatlık içinde mutlu olmamanızda
Yağmurdan kaçayım derken tufanda boğulmanızda
Dini duygularınız zayıf, bu yaşınızda
Hesaplı bir yargı ile yapılan iş yakışık alır
İnsani zayıflıkların apaçık bilinmesiyle
Kitaplardan ve akıp giden hayattan alınan dersle
Nesiller aldıkça büyümeyle edinilen, mallar, ordular
Meslekler, sesinizi yükseltmelisiniz
Westminster'da.

MORTIMER

Etna volkanında çorba kaynatmak mıdır sizin niyetiniz?
Yanlış yerde duruyorsunuz. Her kim ki
Bir horozu yemeye, tüylerini yolarak başlar veya
Ötüşü rahatsız etti diye alır canını, böyleleri gitgide
Horozdan değil, deri yüzmekten doyar olurlar ve sonunda
Bir kaplanın da derisini yüzme tutkusuna kapılırlar
Bunu hiç getirdiniz mi hatırınıza?

BAŞPISKOPOS

Ve Westminster Sarayı yerle bir olacak hemen
Bu köylü parçası daha fazla kızdıramaz bizim derimizi.

MORTIMER

Efendim, bütün bunları kolaylaştırmak için, önerim şu:
Bir yazı ve mühürle sınırdışı edilmesini talep edelim onun.

BAŞPISKOPOS *(Acele eder.)*

Mecliste temellendireceğiniz bu düşünce bu.
İngiltere adına şükranlarımızı sunuyoruz size, Kont Mortimer
Bilgelik çalışmalarınızı feda ettiğiniz için
İngiltere'nin esenliğine.
(Başpiskopos ve Lordlar çıkarlar.)

MORTIMER *(Yalnız)*

Bugün bir kaç şapka yerlere yapıştı diye
Bir it yüzünden
Halk, üstünde yaşadığı adayı
İtiveriyor bataklıktan içeriye

Londra.

(Mortimer, Başpiskopos, Lancaster, İki Lord.)

LANCASTER
İngiltere Kralı, Cornwall Kontu'na mancınıklarını gösteriyor.
BAŞPISKOPOS
Bize gösteriyor.
LANCASTER
Korkuyor musunuz, Başpiskopos?
MORTIMER
Ah, bu bizim alçaklığımızı kanıtlıyor, Lancaster.
Bu gösteri antik adamların zamanında olsaydı
Çoktan çıkmıştı o kralın gözdesi olmaktan
Ve darağacında sallanıyor olurdu kasabın oğlu
Zehirden biraz şişmiş ve dökük dişleriyle
LANCASTER *(Bir mancınık atışından sonra.)*
İyi nişan aldın Eduard. Böyle bir atış adamı
Düşündürür. Mancınıklar
Eduard'ın uzun kollarıdır. Şu an saldırdığı
Hedef sizin İskoç Şatosu, Başpiskopos
Mancınıklarıyla.
(Kraliçe Anna girer.)
MORTIMER
Nereye gidiyor acaba majesteleri, böyle alelacele?
ANNA
Ormanların derinliklerine, soylu Mortimer
Yas içinde ve acı çekerek sürdürmeye yaşamımı.
Çünkü, kral, majesteleri beni görmüyorlar artık
Sadece ve sadece şu Gaveston denilen adamı.
Onun kuyruğundan ayrılmıyor, beni görecek olsa
Kaşlarını çatıyor: "Git buradan! Görüyorsun,
Yanımda Gaveston var!" diyor.
MORTIMER
Kraliçem, siz artık dul bırakılmışsınız
Bir kasabın oğlu yüzünden.

BAŞPISKOPOS
Mortimer kraliçemi nasıl da teselli ediyor!
LANCASTER
Kötü yürekli Eduard'a bağlanmış.
Bahtınızda bu çirkinlikler de varmış. Tanrı yardımcınız olsun.
ANNA
Sevgili Mortimer, daha acısı var mı bunun
Fransa'nın kız kardeşinin[26] dul olmasından
Dul da değil; çünkü kocası hâlâ hayatta
Duldan da kötü; çünkü daha iyi olurdu
Onu toprak alsaydı, gölgesinde gidiyor
Bir küfrün, kadın ama kadın değil:
Çünkü yatağı bomboş.
MORTIMER
Madame, çok fazla gözyaşı cilde zararlıdır.
Öksüz geceler yaşlandırır. Gözyaşı duyguları
Dermansızlaştırır bedeni. Haydi kraliçem
Tatmin olmayı başarın. Alışkanlıklar üzre
Diri ten okşanıp sevilmek ister.
ANNA *(Kendi kendine)*
Alçak Eduard, nasıl da aşağılıyorsun beni
Şunun haddini bildiremiyorum,
Susmak ve rezil olmak düşüyor bana
Azgın azgın üstüme hoplayarak gelseler de.
(Sesli)
Benim aczimi kullanıyorsunuz, Mortimer.
MORTİMER
Dönün, Kraliçe Anna, saraya dönün.
Bırakın bu derdi muhafızlar çözsün: Aydönümü gelmeden
Bu kasap oğlu bir İrlanda gemisinde olacak.
BAŞPİSKOPOS
Majesteleri, Gaveston bizim için
Gözdeki bir dikendir. Biz onu çıkarmak istiyoruz.
ANNA
Kralınıza karşı kılıç kaldırmayın
Eduard bize çok yabancılaştı. Ah, sevgilim
Aklımı başımdan alıyorsun.

Nasıl da ormanlara gidebiliyorum, efendim
Ya kral Eduard'a saldırırlarsa?
Yabancı sokaklarda tehdit altında olduğunu duyuyorum onun
Acele geri dönmelisin, onun yanında olmak için
Başı sıkıştığında.

LANCASTER

Kanı dökülmeden gitmeyecek Gaveston İngiltere'den.

ANNA

O zaman orada bırakın onu. Kocamın tehdit altında
Olmasından iyidir, yaşamıma katlanmak istiyorum.
Ve Gaveston'ını ona bırakmak

LANCASTER

Sabredin, kraliçem.

MORTIMER

Majesteleri! Kraliçemize eşlik ediyoruz
Westminster'a dek.

ANNA

Benim yüzümden
Krala karşı kılıç kaldırmayın.
(Herkes çıkar. Gaveston girer.)

GAVESTON

Kudretli Kontu Lancaster'in, Başpiskoposu
Winchester'in, onların yanında kraliçe
Ve bir kaç akbaba eski semtlerinde Londra'nın
Bir art niyet peşindeler
Bazılarına karşı.

*

Londra.

GAVESTON *(Evinde yalnız, vasiyetini yazmaktadır)*

Anlayışsızlıktan ötürü, sıradan bir Perşembe günü
Savaş sürmeye de keyif olmaksızın
Biri silinip gidecek, acı da olsa.
İşte bu yüzden yazıyor ama bilmiyorum
Bende eksik veya çok fazla olanın ne olduğunu
Şu anda kral olan Eduard'ın

Neden benden kopamadığını... çünkü bende
Annem hiçbir şey keşfetmemişti, başka olan
Çok yaramaz oluşumdan, oburluğumdan ve ak tenimden başka.
Yazıyorum, çünkü çıkış bulamıyorum
Ve aptal kafama karşın bir de bu:
Yaşam yardımcı olmuyor, herkesin ölmesini istediği insana
Öyle ki işim bitik benim bu Londra'da
İçinden artık dışarı çıkamayacağım
Yürüyüp gitmekten başka
Vasiyetim.
Ben, Danyell Gaveston, yirmi yaşında ve yedinci
Oğlu bir kasabın, çok iyi koşullar yüzünden
Mahvolmuş, fazla şanstan ötürü silinmiş, vasiyetim
Kostümlerim ve çizmelerim son olarak
Yanı başımda olanlarındır.
Kafasız kadınlarına Sankt-James-Caddesi'nin
Coventry Manastırını, İngiltere'nin
Bira içen iyi halkına küçük mezarımı
İyi yürekli Kral Eduard'a, dostuma
Tanrının bağışlayıcılığını.
Çünkü çok üzgünüm, bir hamlede toz olamadığım için.

9 MAYIS 1311
KRAL EDUARD GÖZDESİ GAVESTON'IN
SINIRDIŞI EDİLME KARARINI İMZALAMADIĞI İÇİN
ONÜÇ YIL SÜREN BİR SAVAŞIN ÇIKMASINA NEDEN OLUR.

Westminster.

(Mortimer, Lancaster, Başpiskopos, Lordlar, herkes art arda bir belgeyi imzalar.)

MORTIMER
Bu kâğıt onun sınırdışı edilmesinin tasdikidir.
(Kraliçe, Gaveston, sonra kralın yanındaki sandalyeye oturur, Kent, sonunda Kral girerler.)

EDUARD

İçerliyor musunuz, Gaveston'ın buraya oturmasına?
Bizim arzumuzdur bu, böyle olmasını istiyoruz.

LANCASTER

Majesteleri onun yanına oturtmakla iyi yapıyorlar.
Çünkü yeni lord hiçbir yerde böylesine güvende olamazdı.

BAŞPISKOPOS

Quam male conveniunt![27]

LANCASTER

Bayrağımıza işlenen aslan, haşararatla haşır neşir.

BİRİNCİ LORD

Delikanlı sandalyede nasıl da caka satıyor!

IKINCI LORD

Londra halkına hem seyir hem yeme toplantısı
Karşınızda Kral Eduard ve yanında iki karısı.
(Meclis halk önünde açılır.)

KENT

Sözü Roger Mortimer'a bırakıyorum.

MORTIMER

Paris, Menelaus'un ekmeğini ve tuzunu yediğinde[28]
Menelaus'un evinde, sevişti onunla –böyle
Yazar antik tarihi belgeler–
Menelaus'un karısı. Paris Troya'ya doğru
Yelken açtığında asma yatağındaydı Menelaus'un karısı.
Troya gülüyordu. Gülmek geliyordu Troya'nın içinden
Yunanistan'a ise aşağılık geliyordu kösnül bir etin
Helena adıyla birlikte anılması
Bir fahişe idi çünkü o, fahişeydi bir Yunan olan kocasına.
Yalnız Lord Paris, anlaşıldığı gibi sözü dolandırdı ve dedi ki
Helena mutsuz. Bu arada gemiler geldiler
Yunan gemileri. Gittikçe çoğalıyordu gemiler
Karıncalar gibi. Bir sabah Yunanlılar
Paris'in evine baskın yaptılar, Yunanlı fahişeyi
Çıkarabilmek için dışarıya. Paris bağırıyordu
Penceresinden, kendi evi
Bu kalenin kendi kalesi olduğuna dair ve Troyalılar
Düşünerek kötülük yapmadığını, gülerek alkışladılar Paris'i.

Olta atarak, inmiş yelkenleriyle yelkenlilerde yattılarYunanlılar
Kırık onurlarıyla, ta ki bir meyhanede
Liman kıyısındakilerden, biri diğerinin
Burnuna yumruğu indirinceye ve deyinceye kadar
Bu Helena için.
Kaşla göz arasında bir sonraki günlerde
Birçok gırtlak kaldı birçoğunun elinde.
Paramparça gemilerin üzerinden şişlendi
Boğulan, ton balıkları gibi. Büyüyen ay ışığında
Çadırlarına gelemedi bazıları, evlerinde
Bulundu birçoğu kafaları yoktu yalnız. Yengeçler
O yıllarda ırmakta iyice büyüyüp semirdiler
Skamander nehrinde ama hiç yenmedi.
Bakarak hava durumuna
Erkenden sabah alacasında
Akşama balığın vurup vurmayacağıydı tek dertleri
Şaşkınlıktan ve belki de öyle isteyerek
Öğleye doğru can verdi tüm savaşanları.
Saat ona doğru hâlâ görünüyordu
İnsan siluetleri
Saat on bire doğru
Ülkelerinin dilini unutarak bulamadı
Troyalılar Troya'nın yolunu, Yunanlılar Yunanistan'ın.
Daha çok değişimi hissettiler insan dudaklarında
Kaplan dilinde konuştular. Öğleye doğru geçirdiler dişlerini
Yumuşak etlerine yanlarındaki hayvanın
İnleyip duran.
Hâlâ yerinde duruyor olurdu hücum edilen o surun üzerinde
Biri olsaydı eğer ve sadece bilebilseydi
Yardıma çağırmayı onları cinslerine ve isimlerine göre iyisi mi
Çekilip gitselerdi, kılıç sallayarak
Aniden eskiyen teknelerine binip
Ayaklar altında batan, gece sökün etmeden
İsimsiz.
Daha da acımasızca öldürdüler birbirlerini.
Sanki on yıl sürmüşçesine bir savaş
Adına Troya denilen ve

Bir at ile sona erdirilen.
Anlaşma böylesine insanlıktan uzak olmasaydı
Ve insanların kulakları tıkanmamış olsaydı – Hiç
Fark etmez o kadın Helena adlı bir fahişe de
Olabilirdi sağlıklı bir kabilenin büyükannesi de-
Troya hâlâ yerinde duruyor olurdu, o şehir ki
Londra'mızdan dört kat daha büyüktü ve
Hektor kanlar içinde kalmış organlarıyla ölmemiş
Yaşlı ve sulu Priamus köpeklerce horlanmamış olsaydı
Bu nesil onun tüm erkekliğiyle birlikte öğleyin yok olup gitmezdi
Quod erat demonstrandum[29]. Elbette
O zaman İlyada da olmazdı.[30]
(Yerine oturur. Ara.)

EDUARD *(Ağlar.)*

ANNA
Neyiniz var? Su arzu eder misiniz, kocacığım?

KENT
Kral rahatsız. Oturumu kapatın.
(Meclis kapatılır.)

EDUARD
Neden bakıyorsunuz bana? Bakmayın. Tanrıdan isteğim
Mortimer, yalana meyilli olmamasıdır dudaklarının
Görüntüm biraz kaymış da olsa siz bana aldırmayın.
Canım sıkkın görünüyor da olsa, başınızı çevirin görmeyin
Bu sadece uykusuzluktan gelen solgunluk, beyinde kan
toplanmasından
Başka bir şey değil.
Mortimer, hain kimse alın canını.

BAŞPISKOPOS
Burada konuştuklarını başımızla garanti edelim.

LANCASTER
Gaveston'ı gözümüzün önünden uzaklaştırın, Efendim!

MORTIMER
Okuyun
Bu kâğıdın üzerinde sizin için yazmış
Olduklarımızı.

ANNA *(Eduard'a)*
Efendim, kendine gelsin.
Bugün Perşembe ve Londra'dayız.
MORTIMER
Danyell Gaveston'ın sınırdışı kararı. Bir Kasabın
Oğlu olan ve halen Londra'da ikamet eden şahsın
Şu yıl ve şu günde İngiliz meclisi tarafından sınırdışı edildiği
Ama hukuksuzluk içinde tekrar geri döndüğünün tespiti
Ve bugün ikinci defa sınırdışı edilme kararının İngiliz
Meclisi tarafından verildiği. Efendim! İmzalayın!
LANCASTER
İmzalar mısınız, majesteleri!
BAŞPISKOPOS
Majesteleri, imzalar mısınız!
GAVESTON
Böyle çabuk olacağını hiç düşünmemiş olmalısınız, efendim.
KENT
Bırak şu Gaveston'ı, kardeşim Eduard!
MORTIMER
Bugün Perşembe ve Londra'dayız. İmzalayın!
(Lancaster, Başpiskopos, Lordlar, Kral'ın önüne bir masa getirirler.)
İmzalayın!
EDUARD
Asla, asla, asla!
Gaveston'ım elimden alınacaksa
Adayı bırakırım.
(Elindeki belgeyi yırtar.)
BAŞPISKOPOS
Şimdi parçalanan İngiltere oldu.
LANCASTER
Şimdi çok kan akacak artık İngiltere'de
Kral Eduard.
MORTIMER *(Şarkı söyler.)*
İngitere'nin kızları dul kadın giysisinde[31]
Yakarışları çürüyor Bannock Köprüsünde
Çığlıkları yükseliyor ay ay!
İngiltere kralı çaldırıyor davulları

Duyulmasın diye dul kadınlar ve çığlıkları
Bannock köprüsünde de
Arom Rombelow[32] ile savaş çığlıkları.

EDUARD

Şarkı söylemeye devam etmek istemiyor musunuz? Bakın
Bir krala, tıpkı avlamanız gereken bir hayvan gibi mi?
Böyle yaşayabilir mi bir nesil?
Gel Gaveston. Hâlâ yanındayım
Ve zehirli başları ezmeye yeter ayağım.
(Gaveston'la çıkarlar.)

MORTIMER

Bu savaş demektir.

LANCASTER

Ne gökyüzündeki melekler ne de denizdeki şeytanlar
Kasabın oğlunu İngiliz ordusunun elinden kurtaracaklar

KILLINGWORTH ÇARPIŞMASI (15 ve 16 AĞUSTOS 1320).
KILLINGWORH'DAKİ SAVAŞ ALANI.

Öğleden sonra saat yedi suları.

Mortimer, Lancaster, Paşpiskopos, Birlikler.

LANCASTER

Orada! Aziz Georg'un yırtık bayrağı
İrlanda denizinden Ölü Denize dek dalgalanmış olan!
Alarm!
(Kent girer.)

KENT

Efendim, İngiltere'ye olan sevgimden sizin
Bayrağınıza sığınıyor ve Kral'ı reddediyorum
Kardeşimi, çünkü o alçakça bağlılığından ötürü
Gaveston denen dinsize imparatorluğun canına okuyor

BAŞPISKOPOS

Uzat elini, Kent!

LANCASTER

Marş marş!

(Davullar çalar)

LANCASTER

Sakın kimse kral Eduard'a dokunmasın!

BAŞPISKOPOS

Ve Gaveston'ın kellesini getirene yüz şilin.

(Yürürler.)

*

Öğleden sonra yedi suları. Yürüyen birlikler.

Eduard, Gaveston.

BİRİNCİ ASKER

Efendim, gelin! Çarpışma var.

EDUARD

Konuşmana devam et, Gaveston.

GAVESTON

Londra'da halkın çoğu diyor ki, bu savaş
Hiçbir zaman son bulmaz.

EDUARD

Gözlerimizin gördüğü duygulandırıyor bizi, Gaveston
Şu an seni, silahsız, bize güvenerek
Ne zırhın ne meşinin koruması olmadan çıplak teninle
Yanımızda görmek, alışılmış
İrlanda kostümüyle.

IKINCI ASKER

Majesteleri yürü emrini verseniz! Çarpışma yaklaşıyor.

EDUARD

Gökyüzündeki leylek sürülerinin oluşturduğu üçgen
Nasıl uçtukları halde yerinde duruyormuş gibi görünüyorsa
Senden bize kalan resmi de zaman değiştiremeyecek asla

GAVESTON

Majeste, öylesine yalın bir hesap gibi, tıpkı
Uykuya dalmadan önce bir balıkçının ağı ve balıkları
Sayması gibi, şilinleri de düşmesi gibi hesaptan
Güneşte giderken asla sönmeyecek bıraktığın hatıran:
Çoğunluk birden daha fazladır her zaman
Çok günler yaşar ama tüm günleri göremez insan.

Bu yüzden sürmeyin ortaya tüm açıklığıyla yüreğinizi
Kaybolup gitmesine izin vermeyin, sakının yüreğinizi

ÜÇÜNCÜ ASKER

Efendim, savaşa!

EDUARD

O güzel saçların.

*

Akşam saat sekiz.

GAVESTON *(Kaçarcasına)*

Davullar var olalı beri, bu bataklık, boğulma
Mancınık ve atlar, tam bir çılgınlık
Annemin oğlunun başı. Nefessiz kalma! Acaba
Herkes çoktan boğuldu mu, bitti mi, sadece biraz
Gürültü mü yer ile gökyüzü arasında asılı duran? Ben de artık
İstemiyorum. Çünkü sadece bir kaç dakika uzayacak ve
Parmağımı bile kıpırdatmıyorum artık ve uzanıyorum
Şurada bir yere, böylelikle
Ben de kalmıyorum tüm zamanların sonuna.
Ve yarın Kral Eduard
Beni bezdirmek için hazırlanıp seslenince: "Danyell!
Neredesin?"[33] Ben artık olmayacağım. Ve şimdi
Pabuçlarını birbirine bağlıyorsun, Gav ve oturduğun
Yerde kalıyorsun.

(Lancaster, Mortimer, Başpiskopos, Lordlar Birlikler.)

LANCASTER

Yakalayın, askerler!

(Lordlar güldüşürler.)

LANCASTER

Hoş geldin, başmabeyinci!

BİRİNCİ LORD

Hoş geldin, Cornwall Kontu!

BAŞPISKOPOS

Hoş geldin, başpapaz!

LANCASTER

Kirli kanınızı serinletmek için dolaşmaya mı çıktınız, başpapaz?

BAŞPISKOPOS

Saygı değer Lordlar! Sanırım bu adamın davası
Kısa olacak. Karar: Danyell Gaveston
Bir kasabın oğlu, Londra şehrinde
Kral Eduard'ın metresi olması ve kralı
Fuhuşa ve diğer kanunsuzluklara sürüklemesi nedeniyle
Ayrıca iki kez sınırdışı edilmiş olması da bir fayda
sağlamadığından
Ağaç dalına asılacaktır. Asın onu.

JAMES

Hiç hareket etmiyor, efendim, kaskatı kesilmiş
Tıpkı dondurulmuş çiroz balığı gibi. Ağaç işte orada.
İki keten ilmiği. Etliymiş.

MORTIMER *(Yana çekilir.)*

Bu insan, canlıyken İskoçya'nın yarısı değerindeydi
Ve benim gibi bir insan tüm bir orduyu
Verebilirdim bu sulu çiroz balığı için. Ancak
Ağaç dalı, ilmik ve boyun burada ve kanın damlası bir para.
İnsanların asıldığı mancınıklar olalı beri
Tepinmeleri dur durak bilmiyor, at sürüleri
Üzerine halkı alıp, ürkerek davullardan
Birbirlerinin üzerine seğirteli beri, tozdan duvarlar
Gece karanlığında çarpışmadan bir çıkış yolunu düşlüyor
Mancınıklar işleyeli beri, davullar gümbürdüyor
İnsanları terkisine alan at sürüleri
Birbirlerini yiyor, kızıl, sallanan bir ay
Beyinlerdeki aklı çekip alıyor ve insandan
Çıplak bir hayvan çıkıyor.
Durum, şu an birinin asılmasını gerektiriyor.

JAMES

Önce tahta.

GAVESTON

İlmik olmuyor.

JAMES

Şimdi sabunlarız onu.

ASKERLER *(Arka tarafta, şarkı söylerler.)*

Edi'nin metresinin göğsüne kadar inmiş sakalı

Bu bizim için ne büyük bir acı, ne büyük bir acı

BİR ASKER *(Gaveston'a.)*

Ne hissediyorsunuz, efendim?

GAVESTON

Önce davulları susturun.

ASKER

Bağıracak mısınız, efendim?

GAVESTON

Rica ederim, davulları uzaklaştırın. Bağırmayacağım.

JAMES

Tamam, Efendim. Şimdi çenenizi tutun.
İpi gerdirin. Gırtlağı kısa geliyor.

GAVESTON

Çok rica ediyorum, çok hızlı yapılsın her şey.
Ve tabii ki hakkımda verilen kararın da okunmasını istiyorum.

JAMES *(Kararı okur ve sonra)*

Evet, şimdi.

GAVESTON

Eduard! Dostum Eduard! Yardım et bana
Hâlâ hayattaysan eğer!
Eduard!
(Bir asker girer.)

ASKER

Durun! Kraldan bir mesaj var!

GAVESTON

O, hâlâ hayatta.

BAŞPISKOPOS *(Mesajı okur.)*

"Haber aldığım üzere, Gaveston elinizdeymiş
Sizden ricam onu ölümünden önce
Görebilmek – çünkü onun öleceğini
Biliyorum- Size sözümü ve mührümü
Gönderiyorum: Geri gelecektir.
Bana bu iyiliği yapmak isterseniz
Kibarlığınız için size müteşekkir kalırım.
Eduard."

GAVESTON

Eduard!

BAŞPISKOPOS
Ne olacak şimdi?
LANCASTER
Bu kâğıt, efendim, kazanılan bir savaş ağırlığında.
GAVESTON
Eduard. Bu isim beni hayata döndürüyor.
LANCASTER
Buna ihtiyacı yok. Biz krala, örnek verecek olursak
Kalbini de gönderebiliriz.
GAVESTON
İyi yürekli kralımız Eduard sözü ve mührünü veriyor
Beni yalnızca görmek istiyor, sonra geri gönderecek.
LANCASTER
Ne zaman?
(Gülüşmeler)
Danny'sini bir kez olsun görebilmek için
Tanrı önünde her mührü kırmaya hazır.
BAŞPISKOPOS
İngiltere'de bir kral verdiği sözü tutmazsa
Ada parçalanıp denizin dibini boylar.
LANCASTER
Tamam. Gaveston'ı ona gönderin, ama sonra asın.
MORTIMER
Gaveston'ı asmayın, ama göndermeyin de.
BAŞPISKOPOS
Bir kralın başı vurulabilir belki
Ama onun arzusu karşılıksız bırakılmaz
LANCASTER
Tamam, derisini yüzün, ama
Lütfen çok kibar davranın
Ve şimdi doğru Eduard Gloster'la
Kasabın oğlunun karısıyla savaşa.
BAŞPISKOPOS
Ellerini çözün
Ve siz Lord Mortimer, nakliyesini hazırlayın.
GAVESTON
Uykusuz geçecek bir gecelik zaman ve iki yol daha.

Ölümü, yanımdaki ay ışığı gibi karşılarım.

JAMES

Basit bir kasap parçasının oğlu için çok fazla zahmet

(Mortimer, James ve Gaveston dışında herkes çıkar.)

MORTIMER

Bu kasabın oğlu savaşın A'sı
Ama aynı zamanda Z'si
Onu bataklıkta tuzak kurarak, mızrak ve kalkanla
Ele geçirdim. Bak, James!
Bu adamı bir yerlere götür dolaştır, biri sana sorarsa
Nereye, ona de ki: Hayvan leşi mezarlığına. Ama ona
Gözün gibi bak. Ve onu
Yarın sabah, on bire doğru
Killingworth koruluğuna getir. Ben de orada olacağım.

JAMES

Ya ömrü vefa etmezse, efendim?

MORTIMER

O zaman istediğinizi yapın.

JAMES

Gelin, efendim!

(Gaveston ile çıkarlar.)

MORTIMER

Sanki yavaş yavaş leş kokusu yükseliyor gibi
Verdiğim emirden. Ama ay, su buharı gibi kan
Çekeli beri ve Lordlar ölümden tat alan
Yüzler edindikçe benim ne olup bittiğini bilen
Ve ay doğmuş doğmamış kimin umurunda
Bir parça korkaklık işin ucunda.
Bir adam yeter bir işi yapmaya
Binlercesinin yapmaya can attığı, bu yüzden giriyorum
Yanmış biri gibi dikkatle başka bir derinin içine
Yani Kasap oğlunun derisine

*

Saat on suları. Gece.

ANNA *(Yalnız.)*

Ah zavallı kraliçe!

Ah keşke, güzelim Fransa'dan ayrılırken
Ve gemiye binerken, su taş kesseydi!
Ya da boynuma sarılan o kollar
Boğsaydı beni düğün gecemde.
Yazık, şimdi de Kral Eduard'ın peşinden mi koşayım.
Çünkü o soktu beni dul bırakarak bu savaşın içine
Adına Killingsworth denilen savaşın, Gaveston şeytanı uğruna.
Ona baktığımda ayağa kalkıyor tüylerim.
O ama eriyip muma dönüyor o
Gaveston'u gördüğünde.
Böylece ebedi zavallılığa mahkûmum ben
Aman tanrım, neden beni, Fransalı Anna'yı
Böylesine aşağıladın da
Gaveston şeytanını yücelttin?

(Gaveston, James ve Asker girerler.)

JAMES *(Öne doğru gelir.)*
Merhaba!

ANNA
Siz Kral Eduard'ın askerleri misiniz?

JAMES
Asla.

ANNA
Oradaki İrlanda kostümü içindeki adam kim?

JAMES
Bu, Danyell Gaveston, İngiltere Kralı'nın metresi.

ANNA
Nereye götürüyorsunuz onu?

JAMES
Leş mezarlığına.

GAVESTON *(Geriler.)*
Ayaklarım için su alabilseydim.

ASKER
Su orada var.

ANNA
Rica ederim, ondan bunu esirgemeyin.

GAVESTON
Bırakın ona gideyim, kraliçe o.

Alın beni kraliçem.

JAMES

Hayır, durun. Yalnızca ayaklarınızı yıkayın. Emir aldım.

ANNA

Benimle konuşmasına neden izin vermiyorsunuz?

JAMES

Yana çekilin, Majesteleri, ayaklarını yıkasın.

(Kraliçeyi uzaklaştırır.)

GAVESTON

Durun, sevgili efendim, durun!

Zavallı Gaveston, nereye gidersin şimdi?

*

Saat bir. Gece.

Lancaster, Lordlar, Birlikler Boroughbridge yönünde yürürler.

BİR ASKER

Hedef Boroughbridge!

(Parola ağızdan ağıza verilir.)

ASKERLER *(Şarkı söylerler)*

İngiltere kızları dul kadın giysisinde[34]

Gecenin derinliğinde

Çığlıkları boğuluyor Bannock Köprüsü'nde

Gecenin derinliğinde

Sesleniyorlar oy oy

İngiltere Kralı davul çaldırıyor

Gecenin derinliğinde

Bannock Köprüsü'nde ağıtları duyulmasın diye

Gecenin derinliğinde

Arom Rombelow'la

LANCASTER

Her şey başarıyla sonuçlandırıldı. Bu gece Borough Köprüsü'nü de Ele geçiririz.

*

Saat iki. Sabah.

Eduard, Spencer, Baldock, Genç Eduard, Uyuyan Ordu.

EDUARD

Lordların vereceği haberi heyecanla bekliyorum
Arkadaşımla, Gaveston'ımla ilgili.
Ah Spencer, İngiltere'nin tüm parası bile
Onun için verilecek fidyeyi karşılamaz; onun
Ölüm cezası onaylandı. Kötü niyetli doğasını
Mortimer'in biliyorum. Paşpiskoposun gaddarlığını
Ve Lancaster'in acımasızlığını ve belki de asla
Danyell Gaveston'ı görmek nasip olmayacak bana
Sonunda da ayaklarının altına alacaklar kellemi.

SPENCER

Kral Eduard'ın yerinde ben olsam, İngiltere'nin hükümdarı
Longschank Reis'ın koca Eduard'ı, asla kanmazdım
Bu serseri takımının öfke nöbetlerine ve asla izin vermezdim
Lordların bu avareliklerine kendi ülkemin sınırlarında beni
Tehdit etmelerine. Başlarını vurdur. Kazığa geçir
Kafalarını! Hiç kuşkusuz hep etkisi olur böyle şeylerin.

EDUARD

Evet, sevgili Spencer, biz hep yumuşak kalmayı seçtik.
Çok iyi davrandık onlara. Ama bunun sonu geldi artık.
Gaveston geri gelmezse, çoğunun kelleleri uçacak.

BALDOCK

Böylesi muhteşem bir plan size daha çok yaraşır, majesteleri.

GENÇ EDUARD

Neden böyle gürültü yapıyorsunuz, baba?

EDUARD

İngiltere'yi paralıyorlar, oğlum.
Onlara seni göndermeliydim, Eduard.
Gaveston ile ilgili isteklerimi yerine getirmeleri için.
Korkar mıydın, aslanım, gözü dönmüş lordlardan?

GENÇ EDUARD

Evet, baba.

EDUARD

Bu iyi bir yanıt.
Kötü niyetli birçok kuş dolaşıyor bu gece ortalıkta.
(Kraliçe girer.)

ANNA

Siz Kral Eduard'ın Askerleri misiniz?
Killingworth'un kireçli suyu bu mu?
Kral Eduard nerede, askerler?

SPENCER

Ne var?

ASKER

Karının biri kral Eduard'ı soruyor.

ANNA

Londra'dan gelerek iki gün at üstünde
Bataklık, çalılık ve savaşlar arasında sizi aradım.

EDUARD

Hoş gelmediniz.

SPENCER

Savaş iki gündür aralıksız sürüyor, zorlu
Ordular ordulara denk düşüyor ve herkes
Aziz Georg ve İngiltere diye bağırıyor ve Aziz Georg ile
Kardeş kardeşi vuruyor ve iki ejderha gibi vuruşan
Birbirine düğümlenerek diş gösteriyor ordular
Ve İngiltere'nin köyleri İngiltere için yanıyor.
Akşama doğru, bataklıkta, mancınıklar atışından ölenler oldu.
O arada Gaveston da tutsak düştü
Söylendiğine göre Lord Arundel de vurulmuş.
Hemen ardından kesif bir yağmur başladı. Gece sakindi.
Sadece hafif çarpışmalar. Kral biraz üşür gibi oldu ancak
Şu an durumu çok iyi. Pozisyonlarımız pek kötü
Sayılmaz, eğer lordlar bu gece Borough Köprüsü
Köyünü ele geçirmemiş olursa. Bugün
Gaveston ile ilgili karar günü
Lordlar onu buraya gönderme sözü verdiler.

ANNA *(Kendi kendine)*

Onu hayvan leşi mezarlığına gönderiyorlar
Belki de en iyisi bu. Elbette ben

Bunu ona söyleyemem, onun şu anda
Dünya değiştirmiş olabileceğini.
(Sesli)
Bugün sana karşı bir saldırı başlıyor, Eduard

EDUARD

Evet.
Ve arkadaşım Danyell Gaveston tutsak
Ve sen, çalılıklar, bataklıklar arasından bana geldin.

ANNA

Yüzüme tükürmek mi istiyorsunuz, majeste, yüz
İfadeniz sanki öyle.

EDUARD

Sizin yüzünüzse bir mezar taşı. Üzerinde:
"Burada zavallı Gaveston yatıyor," yazıyor. Bir
Teselli sözü de var mı dağarcığınızda? "Müsterih olun Majeste!
Bu Gaveston'ın bir gözü şaşı bakıyordu zaten."
Benim cevabım ama: "Bütün tenler tiksindiriyor beni
Başta sizinki."
Ben, İngiltereli Eduard diyorum ki size
Unutmayın, kendi çöküşümden uzaklığım sadece
Bir kaç saat: Sizden haz etmiyorum.
Ölümüm adına söylüyorum: Ben Gevston'ı seviyorum.

ANNA

Unutamasam da böylesi küfürlerin bıraktıklarını -
Çünkü bu zavallı başımdaki bazı şeyler
Çoktandır takılı duruyorlar ve çok yavaş siliniyorlar -
Gaveston'ın yeryüzünden gitmesi ne güzel olurdu.

EDUARD

Onu yine bana getir. Derler ki
Mortimer tüm otoriteyi elinde toplamış. Ona
Git, çünkü o kendini beğenmiş biridir.
Onunki gibi bir başarı bir kraliçenin çok hoşuna gider.
İçine nüfuz et onun, tüm sanatlarını kullan, göster
O kendine özgü sanatlarını. Dünya artık yavaşça batıyor
İçilen ant nedir ki? Ben sana günah çıkartıyorum.

ANNA

İsa adına! Bunu yapamam ben.

EDUARD
Böyle haberdar ediyorum sizi niyetimden.
ANNA
Her yanda savaşın kol gezdiği bu günlerde ve
Hiç bitmeyeceğinin söylenip durulduğu anda
Can alan ordular yığınına geri mi gönderiyorsunuz beni?
EDUARD
Evet. Ve size bir de görev veriyorum, Iskoçya'dan
Birlikler getirin oğlunuz Eduard'ın bekası için
Çünkü babasının davası pek iç açıcı görünmüyor.
ANNA
İnsafsız Eduard!
EDUARD
O, bir de şunu söylüyor size: Bu sizin yegâne şansınız.
Sizler, bu insafsız olduğu söylenen ve sizi ruhunuza
Dek tanıyan Eduard'a göbeğinizden bağlısınız.
Ve kapana kısılmış vahşi bir hayvan gibi olacak sonunuz.
ANNA
Emin misiniz bundan?
EDUARD
Bir şey, vasiyetle emanet edilmiştir, sizler
Bana aitsiniz. Benim üzerime kayıt edilmiş, arzum sorulmadan
Ve iznim olmadan asla serbest kalamazsınız bu yasadan.
ANNA
Beni gönderiyorsunuz ve aynı zamanda da bağlıyor musunuz?
EDUARD
Evet.
ANNA
Gökyüzü şahidimdir, sana sadece âşıktım
Seni sarmaya yeter sanmıştım uzattığım kollarım
Denizler aşırı. O zamanlarda en büyük korkum
Düşmesiydi kollarımın yorgun
Beni bağlıyorsunuz ve gönderiyor musunuz aynı anda?
EDUARD
Gaveston'dan hâlâ hiç haber alınamıyor mu?
ANNA
Gitmemi isteyen ama göndermeyen

Ondan uzaklaşmalı herkes ama gitmelerine de izin vermemeli.
Ayaklarının altındaki toprak kaymalı ve çıplak kalmalı sonunda.
Bir insan eline muhtaç olduğunda
O elin derisi dökülsün, bir cüzzamlı gibi.
Ve kaçmaya çalışsa da onlardan son nefesini vermek için
Tutsunlar onu, bırakmasınlar gitsin.

EDUARD

Hâlâ bir haber yok mu Gaveston'dan?

ANNA

Hâlâ dostun dostun Gaveston'ın yollarındaysa gözün
Kral Eduard, umudunu azaltsan iyi olur.
Bataklıkta bir adam gördüm İrlanda kostümüyle
Ve diyorlar ki, hayvan mezarlığıdır gittiğimiz yol.

SPERCER

Olamaz Tanrım!

EDUARD

(Diz çökerek)
Tüm analarınız adına, yeryüzündeki
Gökyüzündeki tüm yıldızlar adına
Bir demir yığını üzerindeki bu ada adına
Boşaltılmış bir göğsün son yemini adına
Tüm İngiliz onuru adına, dişlerim adına:
Elime geçirmek istiyorum o kadersiz gövdelerinizi
Öyle bir hale sokmak için, öyle ki analarınız bile,
Sizi tanıyamaz olsun artık. Elime geçirmek istiyorum sizin
O başsız soluk gövdelerinizi.

ANNA

Şimdi gördüm, onun vadesinin dolduğunu
Yüreğiyle saçıyla şeytan Gaveston'ın.
(Küçük Eduard ile çıkarlar.
Bir asker girer.)

ASKER

Lordların cevabıdır:
Boroughbridge'i aldık; çarpışma bitti.
Eğer kan dökülmeden isterseniz
Kolaylık ve yardım gelmesini, İngiltere diyor ki size:
"Gaveston'ı unutun, artık saf dışı kalmış olan Gaveston'ı."

EDUARD

Bu dünyadan göçmüş olan Goveston'ı.

ASKER

Ve onun anısı adına yemin edin
Ve barışı sağlayın.

EDUARD

Tamam. Lordlarına de ki:
Boroghbridge'dan aldığınız ve bu nedenle de
Tarafımca bir savaşı sürdürmek mümkün olmadığından ve
Dostum Goveston'ın bu dünyadan göçmesi nedeniyle
Teklifinizi kabul ediyor ve diyorum ki artık
Barış hüküm sürsün, sizler ve ben arasında. Öğleye doğru
Killingworth'daki kireç ocağına, sizin de arzu ettiğiniz gibi,
Yeminimi dile getireceğim yere,
Onun anısına. Ancak silahsız gelin.
Aksi halde hükümdar gözlerimizi
Kızdırır görülenler.
(Asker çıkar)

EDUARD *(Askerlerini uyandırır)*

Kalkın uyku tulumları! Gidin kireç ocağına yatın
Kadavralar gibi! Eduard Zarifel'in
Konukları gelecekler. Geldiklerinde ise
Gırtlaklarına çökün.

Saat sabah beş.

Gaveston, James, diğer Asker.

GAVESTON

Nereye gidiyoruz Tanrı aşkına!
Yine kireç ocağına mı geldik?
Hep daireler çiziyoruz.
Neden bana öyle soğuk bakıyorsunuz?
Elli beyaz şilin!
Beş yüz!
Ölmek istemiyorum ben!
(Kendini yere atar)

JAMES

Hadi bakalım, bağıracağın kadar bağırdın. Yola devam!

(İki Asker girer)

ÇIĞLIK

Aziz Georg ve İngiltere adına!

BİRİNCİ ADAM

Ne görüyorsun orada?

İKİNCİ ADAM

Ateş

BİRİNCİ

Borough Köprüsü bu.

Peki ne duyuyorsun?

İKİNCİ

Karmakarışık çan sesleri.

BİRİNCİ

Bunlar, Bristov kiliselerinin çanlarıdır,

Çünkü İngiltere Kral'ı ve Lordları barış imzalamak istiyorlar

İKİNCİ

Ne oldu böyle birden bire?

BİRİNCİ

Herhalde İngiltere batmasın diyedir.

JAMES

Şimdi de görünen o ki, sanki sadece morarmış bir gözle durumu kurtarıyorsunuz, efendim. Saat kaç?

DİĞER ASKER

Beşe geliyor.

*

Saat On bir. Öğle.

Eduard, Spencer, Baldock.

SPENCER

İngiltere'nin Lordları silahlarını bırakmışlar tepeden iniyorlar.

EDUARD

Nöbetçiler yerinde mi?

SPENCER

Evet.

EDUARD
Urganlarınız var mı?
SPENCER
Evet.
EDUARD
Birlikler pozisyon aldılar mı, saldırı için,
Başsız kalmış bir orduya?
SPENCER
Evet.
(Başpiskopos, Lancaster ve Lordlar girerler.)
BALDOCK
Majesteleri, Lordlarınız.
EDUARD
Bağlayın onları.
LORDLAR *(Avaz avaz bağırırlar.)*
Tuzağa düşürüldük. Hani ant içmiştiniz.
EDUARD
Böyle havalar içilen andı bozar.
BAŞPISKOPOS
Yemin ettiniz.
EDUARD
Davullar!
(Lordların bağırtıları davullarca bastırılır, Lordlar, elleri bağlı çıkartılırlar.)
SPENCER
Mortimer eksik.
EDUARD
Öyleyse yakalayın onu. Yaylar, sapanlar, mancınıklar?
Getirin haritaları buraya!
Kılıçlarla planı uygulayın! Dümdüz edin onu!
Fundalıklardaki her adama asmadan önce deyin ki:
İngiltere Kralı bir kaplana dönüştü.
Killingworth ormanında da aynısını yapın.
İleri!
(Büyük savaş.)

*

Saat on iki. Öğle.

Gaveston, James, Diğer Asker.

JAMES

Salla küreği, delikanlı. Savaş gittikçe büyüyor.

Dostun zafer kazanacak.

GAVESTON

Neden çukur kazıyoruz?

JAMES

Başımızı sokacak bir yer edinmenin zamanı geldi artık. Yani emri yerine getirmemiz gerek. Kürekleyin, sevgili efendim. Eğer su dökmek isterseniz, onu da burada yerine getirebilirsiniz.

GAVESTON

Bristov yönünde esiyor. Rüzgâr kesildiğinde Waleslilerin atlarının sesleri duyuluyor. Troya Savaşı'nı okudunuz mu? Anamın oğlu için de çok kan dökülecek. Edi, herhalde arkadaşı nerede kaldı diye merak ediyordur.

JAMES

Biraz zor, efendim. Killingworth'da rastladığınız herkes ona artık sizi beklememesi gerektiğini söyleyebilir. Kürekleyin efendim. Şu sıralar bir söylenti dolaşıyor ortalıkta, sizin saygı değer İrlandalı cesediniz Killingsworth'da hayvan mezarlığında görülmüş. Böyle bir söylentiye inanılacak olursa, artık başsız birisiniz, efendim.

GAVESTON

Kimin için kazılıyor bu çukur?

JAMES *(Susar)*

GAVESTON

Kralı hiç göremeyecek miyim artık, James?

JAMES

Belki gökyüzünün kralını görürsünüz ama, İngiltere kralını sanmam.

DİGER ASKER

Bugün bazılarının ölümü bir askerin elinden olacak.

JAMES

Saat kaç?

DİĞER ASKER

On ikiye geliyor.

*

Saat yedi. Akşam.

Eduard, Spencer, Baldock, Tutuklu Lordlar, aralarında Mortimer de vardır. Spencer, tutsakları sayar ve isimlerini not eder.

EDUARD

Vakit tamam. İçinde bulunduğumuz şu an
Bilindiği üzre ruhumun sahibi sevgili dostum
O insana, Danyell Gaveston'a karşı işlenmiş olan
Bu cinayetin ceremesini çekme anı.

KENT

Kardeşim, her şey sizler ve İngiltere için yapıldı.

(Kent çıkar.)

EDUARD

Evet, varlıklı Lordlar, yalnızca savaştaki şans değil
Hatta haklı bir dava tam zamanında zafer kazanıyor.
Bana öyle geliyor ki başlarınızı eğiyorsunuz, ancak
Onları yine bedenlerinizin üzerinde dikelteceğiz.
Alçaklar! İsyankârlar! Lanet olası reziller!
Kıydınız mı ona?
Elçi göndererek onunla görüşme isteğimi belirttiğimde
Sözümle ve mührümle, başka bir şeyle değil
Bir yazıyla, gelsin ve
Bizimle konuşsun diye
Evet dememiş miydiniz? Ya şimdi? Öldürdünüz mü onu?
Kafasını mı vurdurdunuz?
Senin de öyle koca kafan var ki, Winchester.
O artık bence diğerlerinden daha fazla öne çıkmalı
Tıpkı senin öfkenin de diğerlerinden daha fazla öne çıkması gibi.

BAŞPISKOPOS

Senin içtiği andı bozan yüzünü gördüğümde
Sözlere güvenmeye olan umudumdan vaz geçiyorum.
Çok ağır sözler de çıksa ağzından inanıyor insan
O ağız ki ölümden söz ediyor, gerçeği mi kastediyor acaba.
Kanıtları bütün dünyadan silip süpürmüşsün
Ve bizim, senin ve arkadaşının bağlantılarını
Sonsuza dek bilinmesin diye darmadağın etmişsin.
Senin gizlemek istediğinin Eduard, ömrü çok kısa.

EDUARD

Ya sen ne biliyorsun, Lancaster?

LANCASTER

Dünyada en kötü şey ölümdür ve ben ölüm diyorum
Böyle bir dünyada seninle birlikte yaşamaktansa.

MORTIMER *(Kendi kendine)*

Ama benimle
Eduard'tan da onun kasabından da değerli olan benimle
Hep birlikte yok olup gitmekten
Çok hoşlanıyorsunuz.

EDUARD

Götürün! Uçurun kellesini!

LANCASTER

Selametle!
Dünden bir önceki akşam, hilal yükseldiğinde
Tanrı bizimle birlikteydi. Ama şimdi ise
Daha güçsüz bir ay doğuyor, her şey bitti.
Selametle, azizim Mortimer.

BAŞPISKOPOS

Azizim Mortimer, Selametle.

MORTIMER

Her kim ki vatanını bizim gibi sever
Ölüme de kolayca gider.
İngiltere arkamızdan ağlar. İngiltere bizi unutmaz.
(Başpiskopos, Lancaster, Lordlar, Mortimer dışında herkes dışarı çıkarılır.)

EDUARD

O sözü edilen Mortimer, Killingworth'da
Kireçli su başında görmemizin nasip olamadığı
Kurnazca ortadan kaybolan Mortimer, bulundu mu?

SPENCER

Elbette, majesteleri. Burada.

EDUARD

Diğerlerini boşverin. Bununla, unutulmaz olan bu adamla
Majestelerimizin yapacak bir şeyleri var.
Çözün ellerini ki İngiltere'deki anısı
Killingworth'daki günün yitip gitmesin.

Mortimer, siz
Körükörüne kitaplar ülkesinde yaşıyorsunuz
Kitap kurtları gibi. Ancak kitaplarda hiçbir şey yazmaz
Okuma bilmeyen, hesap bilmeyen Eduard hakkında
Bir şey bilmeyen ama doğaya bağlanmış olan
Ve bambaşka gıdalarla kendini besleyen.
Gidebilirsiniz, Lord Mortimer. Dolaşın
Yürüyen bir belge olarak yeryüzünde
Eduard Longshanks'ın oğlunun arkadaşının intikam belgesi olarak.

MORTIMER

Arkadaşınıza, Danyelle Gaveston'a gelince
Saat beşe doğru gitti.
İngiltere Kralı'nın bir kaplana dönüştüğü anda
Canlı canlı Killinggworth ormanında.
Dostlarım konuşmaya başladıklarında eğer
Davulla bastırmasaydınız onların seslerini
Çok küçük bir tutku, çok hızlı bir öfke
Gözünüzü karartmasaydı eğer, hâlâ yaşıyor
Olacaktı gözdeniz Gaveston.
(Çıkar.)

EDUARD

Gaveston'ın bedeni hemen bulunsun
Onurlu bir cenaze töreni için. Ama onu aramayın.
O yoldan çıkıp çalılıklara giden bir adama benzer
Ardından dikenler yeniden büyürler, otlar yeniden
Yükselirler, öyle ki fundalıklar onu
İçlerine alırlar.
Ama günün terini
Bedenimizden yıkamak, yemek ve dinlenmektir arzumuz
Ta ki imparatorluk bu iç savaşın kalıntılarından arınana
Bize ihtiyacı olduğu süre sona erene dek.
Çünkü artık Londra'ya adımımı atmak istemiyorum.
Şimdi askerlerin hamağında olduğundan farklı uyuyor
Bu nesil, tıpkı bir yağmur damlası gibi
Denizde, içimde eriyip giden.
Gel, Spencer.

Saat üç. Sabah.

Hafif bir rüzgâr.

ANNA *(Yalnız.)*
İngiltereli Eduard, acil ve acımasız talepleriyle
Beni hiç dinlemeden, Mortimer soğuk kalplisine yamadığından
Dul kadın kostümümü giyiniyorum
Çünkü dört kez saçlarımı dümdüz ettirdim onun yüzünden
Öyle ki dazlak kafayla daha mutlu oluyordum
Gökyüzünün altında. Ama beşinci kez olduğunda
Rüzgâr başka esiyor ve gökyüzü de başka türlü oluyor
Ve soluğum başka çıkıyor ağzımdan.
Londra'ya gitmeliyim!
(Mortimer girer.)
MORTIMER
Asla olmaz, efendim.
Londra'da bizler için kazanlar kaynıyor.
ANNA
Ordunuz nerede, Kont Mortimer?
MORTİMER
Ordum yatıyor
Yenilmiş ve yorgun, çayırlarla kireçli bir su arasında.
Bir de kepaze bir bataklık aldı birçok ana evladını
Yuttu. Eşiniz nerede, Efendim?
ANNA
Merhum Gaveston'ın yanında.
MORTIMER
Ya Fransa'nın kız kardeşi?
ANNA
Londra ile Iskoçya arasında bir kavşakta
Iskoçya'dan birlikler alıp getirmekle görevlendirdi beni.
Killingsworth gününe.
MORTIMER
Beni de yaşayan
Ve gezinen bir belge olmakla görevlendirdi.
Killingsworth günü için.

Hidra'nın yedi kafasını[35] uçurdu: Yedi tane
Yedi kafa bulabilir, uyandığında karşısında.
Zamanını ordugâh çadırında öldürüyor ve ordu yürüyüş halinde
Savaştan kaçamaz artık bu insan
İşi bitik bir Gaveston uğruna kalkıştığı.

ANNA

Eşini herkesin gözü önünde küçük düşüren adam.

MORTIMER

İmparatorluğunun suyunu tıpkı bir pezevenk gibi sıkıp çıkaran adam

ANNA

Ve beni urganlarla bağlayıp kovan adam.

MORTIMER

Ve ülkeyi vahşi bir hayvanın karnını deşer gibi dibini oyan adam.

ANNA

İşini bitir onun, Mortimer!

MORTIMER

Sizi tıpkı uyuz bir köpeği tekmeler gibi uzaklaştırdığı için.

ANNA

Beni tıpkı adi bir köpek gibi tekmelediği için

MORTIMER

O insan ki bir kraliçe idi.

ANNA

Bir çocuktu o masum ve savunmasız
Dünyadan ve insanlardan habersiz.

MORTIMER

Parçala onu!

ANNA

İsterim ki dişi bir kurta dönüşeyim
Dağda taşta bilenmiş dişlerimle dolanayım
Dur durak bilmeyeyim
Ta ki çoktan ruhsuz kalmış Eduard'ı toprak örtene dek
Eduard Gloster'ı, dünkü eşimi
Toprak örtene dek.
(Üç avuç dolusu toprağı arkasına savurur.)
Orman içlerinde yaşayan sefilleri ayaklandırarak

Dünyanın ve insanların hilelerinden fazlasıyla çekmiş
Ve lekelenmiş İnsanları
Dişi bir kurt gibi gezerek ve erkek kurtlarca döllenerek
Sürgün günlerinin yağmuruyla sırılsıklam
Yaban rüzgârlarıyla sapasağlam.

MORTIMER

İngiltereli Eduard'ın üzerine toprak!

ANNA

Eduard Gloster'in üzerine toprak!

MORTIMER

Iskoçya'ya!

ANNA

Ah Mortimer! Üzerimize doğru gelen bir savaş bu
Sonunda adayı denizin derinliklerine boylatacak bir savaş.

DÖRT YIL SÜREN SAVAŞTAN SONRA
KRAL EDUARD HÂLÂ ORDUGÂHDA BULUNUR.
KRALİÇE ANNA'NIN KARAYA ÇIKIŞI.
HARWICH GÜNÜ (23 EYLÜL 1324).

Harwich'de ordugâh kampı.

Eduard, Spencer, Baldock.

EDUARD

Evet, dört yıl süren savaş yıllarının bazı ihanetlerinin ardından
Zafer kazandı dostlarıyla birlikte İngiltereli Eduard.
(Bir mesaj getiren elçi girer.)

SPENCER

Yeni bir haber var mı, Majesteleri?

EDUARD *(Mesajı yırtar.)*

Hayır. Siz de yeni bir şey var mı?

SPENCER

Yok.

EDUARD

Neden yok olsun? Diyordunuz ki büyük bir çarpışma
Ve temizlik olmuş krallık sarayında.

BALDOCK

Bu haber yanılmıyorsam, dört yıl
Önceydi, majesteleri.

EDUARD

Dile kolay dört yıl. Çadırlarda yaşamak
Ve orduların ilerleyişinin zevkini çıkarmak.
Atların tadına doyum olmuyor. Ciğerler temizleniyor.
Derimiz biraz buruşup saçlarımız biraz dökülse de
Yağmur böbrekleri yıkıyor ve her şey daha güzel
Londra'da olduğundan.

BALDOCK

Bana kalsa Londra'da kalıp Londra'ya küfretseydik
Daha iyiydi.

EDUARD

O liste yanınızda mı?

SPENCER

Elbette, majesteleri.

EDUARD

Lütfen onu bize bir dinletin. Listeyi oku, Spencer.
(Spencer idam edilen Lordların listesini okur.)

EDUARD

Bana öyle geliyor ki, burada bir isim eksik. Mortimer.
Başına para ödülü koydunuz mu, onu bulup getiren için?

SPENCER

Koyduk efendim ve her yıl da yeniliyoruz.

EDUARD

İngiltere'de bir yerlerde görülmüş mü, ne zaman burada olur?
(İkinci Elçi, girer.)

IKINCI ELÇI

Söylentilere göre kuzeyden bir gemi filosu yaklaşıyormuş.

EDUARD

Bunun bir önemi yok. Onlar ringa balığı avcıları.
Kuzeyden gelenler.
(Elçi çıkar.)

EDUARD

Senin kâğıttaki yazılı olan diğer adlar
Yıllarca havlayıp durdular

Şimdi havlamıyorlar artık ısırmıyorlar da.

BALDOCK *(Spencer'e)*

Hiçbir şeye inanmıyor. Yaşlanalı beri, tek uğraşı
Hemen unutmaya çalışmak, ona söyleneni.

EDUARD

Nerede kaldı bu Iskoç birlikleri?
Hep birliklerin geleceğini duyuyorsunuz. Yanlış. Şu
Iskoç birliklerinden, onlar için dört yıl önce
Kraliçeyi göndermiştim, hiçbir haber yok.
(Ordu girer.)

BIRINCI ASKER

Kralın ordusu, dört yıldır cephenin bekçiliğini yapıyor.
Sürüsüyle Lordu fareler gibi katletmenizin ardından.
Şu an ise kumanyamız az, postallarımız ve urbalarımız eski
İngiliz ordusunun babası Eduard Longhanks'ın oğlu
Kral Eduard'dan istirhamımız bu yıl tekrardan
Themse'den çıkan yılan balıklarından yiyebilme izni.

ASKERLER

Yaşasın Kral Eduard!

IKINCI ASKER

Karılarımız bizden boşanacaklar. Belki de
Kralın yemin ettiği bu savaş bir daha hiç bitmeyecek diye
Çünkü o bir daha asla yatmayacağım demişti yatakta
Karşı tarafı dize getirmeden önce

BİRİNCİ ASKER

Ve aramızdan bazılarının eve dönmesinden sonra
Öne sürerek bir vasiyeti, bir icra işini ve evci çıkmayı
Bilseydik iyi olurdu, acaba kralımız düşünür mü
Londra'ya dönmeyi veya dönmemeyi.

ÜÇÜNCÜ ASKER

Londra'ya gidecek misiniz, efendim?

DÖRDÜNCÜ ASKER

Veya niyeti nedir acaba?

EDUARD

Savaş sürdürmek havadaki turnalara karşı
Derin denizlerin balıklarına,
Öldürüldüklerinden daha hızlı üreyen

Pazartesi iri bir ejdere,[36] Cumartesi akbabalara karşı
Walles'den gelen, şimdi: yemek vakti.

SPENCER

Kral, sulu yemekler nedeniyle
Biraz ateşlendi. Gidin.
(Spencer ve Baldock, Askerleri dışarı çıkarırlar.)

EDUARD

Bana içecek bir şey getir, Baldock.
(Baldock çıkar.)

SPENCER

Bir daha gelmezler.
Gerçekten Londra'ya gitmek istemiyor musunuz, efendim?
(Üçüncü Elçi girer.)

ELÇİ

Majesteleri, Harwich ormanında silahlı insanlar dolaşıyor.

EDUARD

Bırakın dolaşsınlar. Uşakları onlar
Welschli[37] tüccarların.
(Yemeğe oturur.)
Gemileri gören olmuş mu?

ELÇİ

Evet efendim.

EDUARD

Kuzeyde köyler yanıyor mu?

ELÇI

Evet, efendim.

EDUARD

Bunlar bizim için gelen İskoç birlikleridirler ve
Kraliçe de yanlarındadır.

SPENCER

Çok zor.

EDUARD

Yemek yerken bana bakmanızı istemiyorum.
(Spencer ve Elçi çıkarlar.)

EDUARD *(Yalnız.)*

Yüreğimde bir kızgınlıktır, oğlum Eduard'ın
Kraliçenin kötülükleri için böylesine baştan çıkarılması

(Spencer girer.)

SPENCER

Kaçın, efendim! Yemek yiyecek zaman değil.
Ordunuza savaş emri vermemi ister misiniz?

EDUARD

Hayır, Eduard ordusunun kaçıp evine gittiğini biliyor.

SPENCER

Savaşmak istemiyor musunuz, Roger Mortimer'a karşı?

EDUARD

Tanrı esirgesin! O kendi sularında yüzen bir
Balık gibidir.

(Spencer ve Askerler ile çıkar; sahne arkasında hareket, vuruşma, kaçış.

Mortimer, Anna, Genç Eduard, Birlikler girerler.)

ANNA

Başarılı bir savaş armağan ediyor tanrı krallara
Adaletin gölgesinde kılıç sallayanlara. Çünkü biz
Başarıda sınandık, öyleyse adaletliyiz, şükürler olsun
Dünyayı bizden yana döndürene. Biz ki
Adamızın bu kıyısına silahlarımızla vardık
Kimse kimseye köle olmasın diye
Güçleri birleştirsinler diye, bilsin İngiltere
Kendi silahıyla kana bulandı, kendi bedenini
Kanatarak. Açıkça göründüğü gibi
Baştan çıkarılmış Eduard'ın en çirkin eseri bu.

MORTIMER

Efendim, asker olmak isterseniz eğer,
Tutkunuzu açığa vurmayın konuşmanızda
Değişti
Çehresi bugün ayak bastığında
Adaya İngiltere kraliçesi ve oğlu

(Rice ap Howell girer.)

RICE AP HOWELL

Kaçak Eduard küçük bir gemiye binmiş
Tüm halkını bırakıp İrlanda'ya yelken açmış.

MORTIMER

Rüzgâr onu boğsun veya yarı yolda bıraksın

Majesteleri, İrlanda Denizi'nden
Manş Denizi'ne uzanan bir İmparatorluğa sahip olduğumuzdan
Genç Eduard'a kalkan olun, tahta çıkarın!
Ordugâha onun adına ant içirin!
İmparatorluğun yeni temsilcisini askerlere takdim edin!
(Genç Eduard, omuzlar üzerinde dışarı taşınır;
Mortimer ve Kraliçe dışında herkes çıkar.)

ANNA
Şimdi istediği Iskoç birliklerine kavuştu
Ve dişi köpeği gelip üzerine atladı.
Ondan geriye kalan sadece, yarım kalmış
Yemek artıkları ve delik deşik bir dokuma tezgâhı
Bedenimde ise neredeyse bir bakire canlılığı.

MORTIMER
Birlikleri güneye kaydırmalıyız
Yarın akşam üzeri Londra'da olmanız gerek.
İrlanda filosundan hâlâ haber yok.
Bize katılacaklarını umuyorum. Yorgun musunuz?

ANNA
Çalışıyor musunuz?

MORTIMER
İngiltere'yi sizin için garanti altına alıyorum.

ANNA
Ah, Mortimer, düşündüğümden de daha azmış sevinci
Bu zafer meyvesinin tadına varmanın. Bir kabuk
Ağzın içinde, sulu ve pek de
Zevkli değil.

MORTIMER
Eduard'ı mı düşünüyorsunuz?

ANNA
Neden ? Onu tanımıyorum artık. Kokusu sinmiş
Çadırın içine.
Daha güzeldi Iskoçya tepelerinde olmak
Burada bataklık içindeki bir vadiden. Ne dersiniz
Bana ne sunacaksınız, Mortimer?

MORTİMER
Siz

Fazlasıyla doydunuz. Uyuşmaya yüz tutmuş teniniz.
Londra'yı özlüyor.
(Baldock elinde bir içki kabı ile girer.)

MORTIMER
Sen de kim oluyorsun?

BALDOCK
Kral Eduard'ın Baldock'u ve krala içki getirmiştim.

MORTIMER *(İçkiyi elinden alır.)*
Asın onu!

BALDOCK
İşte bunu hiç tavsiye etmem, saygıdeğer efendim.
Seve seve ölmek istemiyor değilim hani;
Bu, fani bir talih meselesi ve uzun sürmez pek.
İrlanda'da annem hoşlanmazdı bu günleri görmekten, Efendim.
Daha çadırdan yeni çıkmıştım ki, ona su getirmek için –
Ah, talih ile talihsizlik arasında bir yudum su içmek için
Bile zaman olmuyor-, çok severdim kendisini.
Ve daha yeni çadırına dönmüştüm ki
Ne acı hemen ona ihanet etmem gerekti. Söylemek istediğim
Onu ele geçiremezsiniz yardımım olmadan; çünkü yalnızca ben
Bilirim onun yüreğine giden yolu. Dahası onu
Tanıyamazsınız, Madame, anası bile tanıyamaz onu
Masum oğlu da;
Çünkü zaman ve hayat çok değiştirdi onu.

MORTIMER
Tamam, onu bize getir!

BALDOCK
İncil nasıl davranmamız gerektiğini öğretiyor bize[39].
Adamlarınız kelepçelerle geldiklerinde ve
Kayışlarla, ona derim ki: Sevgili efendimiz
Telaşlanmayın, işte havlunuz. Sonra ona
Havlusunu uzatırım, bu kadar.

*

Harwich'te.

KENT *(Yalnız)*
İlk rüzgâr geldiğinde kaçtı. Hastaydı.
Ne diye böyle kalleşçe çektim
Silahları sana karşı? Çadırında geçirerek zamanı
Balayının güzel günlerinde, bu lekeli çift
Senin yaşamına susamışlar, Eduard. Tanrı, intikam
Ateşleri yağdırsın bu lanet olası başıma.
Sular böyle gerçek değildi yükselen sular[40]
Adaletsizlik asla yaşlanmaz, adaletse bakidir.

NEATH MANASTIRI'NIN UN AMBARINDA EDURAD'IN TUTSAK EDİLİŞİ (19 EKİM 1324)

Neath Manastırı.

Eduard, Spencer, Piskopos.

PISKOPOS
Majesteleri, güveninizi kaybetmeyin, kaygılanmayın.
Unutun, tarafınızdan bana tacizde bulunulduğunu
Sürekli değişkenlik gösteren zamanlar içinde. Bu
Fırtınalarda siz ve biz sadece bir dini alayın fertleriyiz
Batmış geminin aziz rahibesi için yola koyulan.
EDUARD
Peder, tenimin görüntüsünden yeterince acı çekiyorsunuz
Değişen zaman yüreğinizi parçalıyor.
PISKOPOS
Alın bu döşeği, madem ki kem gözlerden
Sakınmak istiyorsunuz un ambarında.
EDUARD
Döşeği almam, Piskopos. Askerlere bırakın
Bu örme döşeği.
(Baldock girer.)
EDUARD
Kim geliyor?

BALDOCK
Kral Eduard'ın Baldock'u.
EDUARD
Yegâne dostumuz. Takip altındaki için bir teselli
Saklandığı yerde bir kardeş tarafından aranıp sorulmak.
Gel, suyumuzdan iç, tuzumuzdan ve
Ekmeğimizden ye.
BALDOCK
Üç defa ay değişti, sizi
Harwich kampında gördüğümden beri.
SPENCER
Londra'da durumlar nasıl?
BALDOCK
Londra'da her şey tepetaklak olmalı.
EDUARD
Gel, Spencer! Baldock, gel! Yanıma otur!
Bir sınayalım bakalım felsefeni şimdi.
Platon'dan ve Aristoteles'ten
Ünlü bilgelerin sütnine göğüslerinden emdiğin.
Ah Spencer
Nasıl da çiğ şu sözler, kalbi kalpten ayırıyor.
Ve birbirimizle anlaşmak bize armağan edilmediğindendir
Bu sağırlıkta geriye yalnızca bedensel temas kalıyor
Erkekler arasında. Bu bile
Çok az ve her şey ne kadar fani.[41]
(Bir Keşiş girer.)
KEŞİŞ
Limana ikinci bir gemi seyrediyor, Peder.
PISKOPOS
Ne zamandır?
KEŞİŞ
Bir kaç dakika oldu.
EDUARD
Ne diyorsunuz?
PISKOPOS
Hiçbir şey, efendim.
(Spencer'a)

Buraya gelirken kimse gördü mü sizi?

SPENCER

Hiç kimse.

PISKOPOS

Beklediğiniz başka biri daha var mı?

SPENCER

Hayır, yok.

KEŞİŞ

Gemi, demir atıyor.

BALDOCK

Söyle, kral Eduard, neden
Roger Mortimer elinizdeyken
Killingworth gününde serbest bıraktınız onu?

EDUARD *(Susar.)*

BALDOCK

Bugün İrlanda yönünde rüzgâr vardı.
İrlanda'ya varsaydınız, kurtulurdunuz.

SPENCER

Rüzgâr bizi yarı yolda bıraktı, yavaş yavaş boğuluyoruz.

EDUARD

Mortimer! Mortimer'den bahseden kim?
Kanlı bir insan o. Kucağınıza yaslıyorum
Bu başı, Peder, acılardan ve kabalıklardan bitkin.
Gözlerimi bir daha asla açmamak üzere.

BALDOCK

Ne gürültüsü bu?

SPENCER

Bir şey değil. Kar fırtınası.

BALDOCK

Ben de horoz ötüşü sandım.
Acayip bir sesti.

SPENCER

Gözlerinizi açın, Majesteleri! Baldock, bu miskin herifin
Durumu pek hayra alamet değil. İhanete uğradık.
(Rice ap Howell, askerlerle girer.)

ASKER

Wales bölgesini veririm, eğer aradığımız bunlar değilse.

BALDOCK *(Kendi kendine.)*
Bakın, nasıl da orada oturuyor,
Sineklerin gizlenmesi gibi, umarak görünmeden kaçabilmeyi
Katliama doymamış ellerden.
RICE AP HOWELL
İngiltere adına: Aranızda Kral kim?
SPENCER
Burada kral mıral yok.
BALDOCK *(Eduard'a doğru yürür.)*
Alın bu havluyu, rica ederim, efendim.
Alnınızda ter damlacıkları var.
RICE AP HOWELL
Yakalayın. Aradığımız adam bu.
EDUARD *(Silahlı askerlerin arasında götürülürken Baldock'a bakar.)*
BALDOCK *(Ağlar.)*
İrlanda'daki anamın yiyecek ekmeği yoktu.
Efendim, affedin beni.

TUTSAK KRAL EDUARD, SHROWSBURYE SARAYI'NDA TACINI VERMEYİ REDDEDER.

Shrowsburye

Piskopos, şimdi Winchester Başpiskoposu, Rice ap Howell.

PISKOPOS
Babasının ardından tahta geçtiğinde
Bir adamla hoşça vakit geçirdi
Gaveston'dı adı.
Bu adam beni bulaşık suyu ile vaftiz etti.
Westminster Manastırı'nda[2] karanlık bir sokakta.
Sonra bir yanılgı sonucuyla Eduard, öfkeli
Bir yeminle bir kaplana dönüşüverdi.
Hemen ardından başkalarıyla beraber
Kraliçe de terk etti onu, yıllarca bağlılık gösterdiği eşini.
Bundan bir kaç sene sonra tekrar gördüm onu.
O zaman gemisi batmış ve lekelenmişti

Bazılarının kanından ve tasalarından, korumam altındaydı
Neath manastırı'nda.
Bugün Winchester Başpiskoposuyum.
Onun kellesini vurdurduğu birinin
Yerini alan ve onun tacını geriye istemekle
Görevlendirilen.

RICE AP HOWELL

Yemeyi ve içmeyi reddediyor, tutsak
Alınıp zincire vurulalı beri. Dikkatli olun. Onun
Beynine değil, yüreğine vuruyorsunuz.

PISKOPOS

Ağzımdan çıkan şu sözleri duyduğunuzda:
"İzninizle bir formalite ile başlamak istiyorum"
O an diğerleriyle birlikte yaklaşın
Tahttan feragatinin şahitleri olarak İkinci Eduard'ın.
Çünkü sessiz sedasız ve acısız yani
Çürük bir dişi çeker gibi ağzından
Alacağım bu itirafı.

(Eduard girer.)

RICE AP HOWELL

Dur durak bilmeden konuşuyor.
Onu dinleyin ve bir şey demeyin.
Konuşması düşünmesinden iyidir. Sanıyor ki, ısınıyor
Kendi sözleriyle. Üşüdüğünü düşünüyor.
Yemek yemez misiniz, majeste? Neden yemeği
Reddediyorsunuz?

EDUARD *(Susar.)*

(Rice ap Hovell çıkar.)

EDUARD

Yaralı bir geyik
Yarasına şifa getirecek bir otu bulmak için koşar.
Ancak bir kaplan yaralanacak olsa boğuşmayı sürdürür
Koca pençeleriyle yarasını daha da açarak.
Sık sık düşünüyorum, her şey sürekli bir değişim içinde diye.
Sonra bir kral olduğum aklıma geliyor.
Bana öyle geliyor ki, bu yapılan alçaklık için intikam almalıyım
Anna ve Mortimer'in bana reva gördükleri.

Biz krallar için, iktidar elden gittiğinde, sadece
Keskin gölgeleri görünür güneşli bir günün.
Elbette, birçok şeyin fani[42] olduğunu düşünüyorum
Lordlar yönetimdeler bana da hâlâ kral diyorlar.
Ve sadakatsiz kraliçem benim
Bir zamanlar bana alçak bir köpek gibi sokulan
Sevginin onda büyüyüp salınan saçları gibi durmadığı, aksine
Değişkenlik üzerine değişkenlikle benim aile yuvamı
Lekeleyen bir şeye dönüştüğü
Felaketlerim ufuklara dek uzandıkça
Ve acılarım yüreklerinin içinde tuttukça beni ve
Bu hızlı değişimler beni kan kaybından öldürüyor.
O zaman diyorum ki, sadece bir damım olsaydı keşke.

PISKOPOS

Allah sevdiğinin yüzünü elemle soldurur.
Hoşlanıyor musunuz, majesteleri
Benim yanımda içinizi dökmekten?

EDUARD

Açlık çeken Yarmoth balıkçılarını
Kira bedeliyle tehdit ettim.

PISKOPOS

Yüreğinizi sıkan başka bir şey var mı?

EDUARD

Karım Anna, kurak Ağustos ayının on beşini
Şehirde geçirdi. Zevk olsun diye.

PISKOPOS

Yüreğiniz sıkan başka bir şey var mı?

EDUARD

Roger Mortimer'i kösnül bir zevk uğruna kayırıyor.

PISKOPOS

Yüreğinizi sıkan başka bir şey var mı?

EDUARD

Köpeğim Truly'yi kan çıkıncaya dek kırbaçladı. Kibirliliğinden.

PISKOPOS

Daha başka bir şey var mı, yüreğinizi sıkan?

EDUARD

Hiçbir şey yok.

PISKOPOS

Doğadışı bir davranış veya kan dökmek gibi bir şey?

EDUARD

Yok.

O insanlık durumunun vahşi iniltileri!

Söyle, peder, şimdi tacı iade etmem

Ve kötü ruhlu Mortimer'i kral mı yapmam gerek?

PISKOPOS

Çok yanılıyorsunuz, majeste, sizden saygıyla istirham edilen

Tacı Eduard'ın çocuk başına yerleştirmeniz.

EDUARD

Ve bu da sadece Mortimer için, Eduard için değil.

O çocuk sadece bir kuzudur iki kurt arasında kalmış

Birden onun gırtlağını parçalamayı bekleyen.

PISKOPOS

Çocuk Londra'da tanrının korumasına emanet edildi.

Ve birçoklarının da dediği gibi, taçtan feragatiniz

Oğlunuza da kendinize de yapacağınız bir iyilik olacaktır.

EDUARD

Neden asılsız olan bir şeyi söylüyorsunuz insana

O insan ki bitkinlikten parmaklarını oynatamayacak durumda

Zayıflığımdan korkmadan söyleyin: Bunu yapmanızın

Nedeni İngiltere'nin şanı yerlerde sürünsün

Ve Eduard adı tarihte bir daha hiç geçmesin diyedir.

PISKOPOS

Majesteleri, geçirdiğiniz şu son günler size

Biraz zahmetli gelmiş olmalı ki, böylesine katı

Düşünerek, insanların kötü niyetliliğine inanıyorsunuz.

Yüreğini bana açtın, oğlum, bir daha başını

Kucağıma yasla ve içini dinle.

EDUARD *(Başını onun kucağına yaslar.)*

PISKOPOS

Tacını çıkar, Eduard, yüreğin hafiflesin

EDUARD *(Tacı başından alır ve sonra)*

Bırakın ben takayım bunu, sadece bugün! Sen

Yanımda dur akşam oluncaya dek, ve ben

Oruç tutmak ve seslenmek istiyorum: Parlamanı sürdür, güneş!

Bırak da kara ay bu İngiltere'ye sahip
Olmasın! Bir yanda sessiz durun siz met ve cezir! Durun!
Aylarınız ve tüm mevsimleriniz hepiniz öylece kalın
Kalın ki, ben de bu güzel İngiltere'nin kralı kalayım!
Çünkü böyle bir gün çabuk geçerdi kuşkusuz.
(Tacı yine başına yerleştirir.)
Barbarlar, kaplan sütüyle beslenir.
Krallarının çöküşünü hazırlarlar.
Bakın, gaddarlar Westminster Manastırı'ndan beriye!
Çıkartamıyorum, saçlarım da birlikte çıkıyor tacımla
Sanki hepsi ona dolanmış gibi. Ah benim için bu
Tüm zamanların en kolay yüküydü adeta.
Akça ağacın üstündeki minik taç gibi
Çok hafif ve her zaman taşınacak zarafette
Ve her zaman ince bir kan olacak bundan böyle
Ve bir deri parçası, kapkara bir kan yapışmış üzerinde
Eduard'ın aymazlık, yoksulluk ve kaplan avından kalan.

PISKOPOS

Sakinleşin. Yeşil bir cerahat bu yalnızca.
Bedenin kendi kendini denklemesi, aldanma, yağmurlu gecede
Rüzgâr uğultusu. Gömleğinizin göğsünü çözün.
Hatta elimi hemen kalbinizin üzerine koyayım
Hafiften atan, çünkü o bir gerçek

EDUARD

O gerçek olsaydı ve gerçek de tüm bunlarsa eğer
Yeryüzü ortasından yarılır ve tümümüzü yutardı.
Ortasından yarılmıyorsa şayet,
Bir rüyadır bu öyleyse, aldanma, ilgisi yoktur
Bildik gerçekliğiyle dünyanın ve aşırı
Düzenliliğiyle günün, tacı indiriyorum-

PISKOPOS

Evet! Çıkart şunu! Bedeninden bir parça değil o!

EDUARD

Gerçekte öyle olmadığı mutlak, çünkü ben
Westminster Sarayı'nda uyanmak zorundayım
On üç yıllık bir savaştan sonra, mutlu bir sonla biten
Londra'da.

Ben, Cornarvon'un vaftiz sicil defterinin kâğıtları üzerinde
Eduard, İngiltere Kralı, Eduard Longshanks'ın oğlu ama
Kilisenin kâğıtlarına göreyse.

PISKOPOS

Terlediniz mi? Yemek yemelisiniz!
Gözünüzün önünden alıyorum onu! Çabuk olun!

EDUARD

Acelesi mi var? İşte alın, dokunun ona! Ama
Bir bezle tutun isterseniz. Islanmış.
Çabuk, çabuk! Akşam oluyor! Gidin! Söyleyin onlara
Kral Eduard, Shrowsburye yakınlarında
Kar fırtınası yemek istemiyor kurtlarla
Ve onu başını sokacak bir çatı için veriyor kışın
Kapıda bekleyen.

PISKOPOS

İzninizle bir formalite ile başlamak istiyorum: Ben, Thomas
Winchester Başpiskoposu, olarak size soruyorum
İngiltereli Eduard, Bu adın ikincisi
Eduard Longshanks'ın oğlu: Kendi arzunla mı
Tacı çıkarıyorsun ve şimdiye kadar olan
Hak ve yetkilerinden feragat mi ediyorsun?
(Rice ap Howell ve diğerleri girerler.)

EDUARD

Hayır, hayır, hayır! Yalancılar! Aşağılık herifler!
Küçük ölçeklerinizle denizi ölçmeye mi kalkıyorsunuz?
Oyuna mı geldim? Ağzımdan bir şey mi kaçırdım?
Bu defasında hiç rüzgârsız mı yol alıp geldiniz, hayret?
Yine başka bir kostüme mi büründünüz, piskopos?
Daha önce bir defasında sizin yüzünüzü kaybetmemiş miydim
Winchester'de. Nedense bu çeşit yüzler
Öyle bir biçimde çoğalıyorlar ki utanç duyuyoruz.
Ne zamandı neredeydi o bildiğimiz Mortimer
Söylemişti: Pireler gibi. Yoksa
Sizi lağım suyuna attırdığımda, yüzünüz uzaklaşmamış mıydı
Sizden, ya da başımı göğsünüze yasladığımda benim mi
Gözümden kaçtı?
Evet, piskopos, bu dünyanın işleri

Pek sağlam değil.

PISKOPOS

Kendi kendinizi yanıltmayın! Bu el de
Bu yüz de çok iyiliğinizi arzuluyor sizin, güvenin ona:
Ve onların gerçekliğine.

EDUARD

Çabuk gidin! Akşam oluyor. Lordlara deyin ki: Eduard
Yakında ölüyor. Fazla aceleci olmamak daha zariftir.
Bir de de ki onlara: O sizlere onun için fazla
Yakarmamanızı öğütlüyor, ölüm çanları çaldığında
Ayrıca diğer bir isteği de diz çöküp kalmanız ve şöyle düşünmeniz
Artık onun için her şey daha kolay. Deyin ki: Onun bizden isteği,
Kaçıklığından ötürü ona asla inanmamamız, bir şey söyleyecek olsa
Bu tahttan yuvarlanan bir çöp parçası gibi gelir kulağa.
Üç defa dedi ki: Hayır. Hayır. Hayır.

PISKOPOS

Efendimiz,
Söylediklerinizin arzuladığınız gibi iletileceğinden emin olun.
Bize gelince, bizi harekete geçiren yegâne tasa
Anavatanımız İngiltere'dir. Londra'da
İki gün boyunca aradıktan sonra birini
Sizin düşmanınız olmayan. Benden başka birini
Kimseyi bulamadılar. Bununla da işimiz sona eriyor bizim.
(Diğerleriyle çıkar, yalnızca Rice ap Howell kalır.)

EDUARD

Şimdi ama, Rice ap Howell, yemek verin bana.
Eduard yemek istiyor şimdi.
(Oturur ve yemek yer.)
Haklarımdan feragat etmediğim için, biliyorum, bundan sonra
Bana neyi reva gördüğünüzü, ölümü.
(Berkeley, bir mektupla girer.)

RICE AP HOWELL

Ne getirdiniz, Berkeley?

EDUARD

Bildiğimiz bir şey.
Affedersiniz, Berkeley, sizi yemekte karşıladığımız için.
Gelin, Berkeley

Söyleyin haberinizi açık yüreğime doğru.

BERKELEY

İnanıyor musunuz, efendim, Berkeley'in
Ellerini kirleteceğine?

RICE AP HOWELL

Westminster Komutanlığı
Görevi bırakmamı emrediyor.

EDUARD

Peki kim benim bekçiliğimi yapacak? Siz mi, Berkeley?

BERKELEY

Emir böyle.

EDUARD *(Mektubu alır.)*

Mortimer'den, adı burada yazılı, geliyor
(Mektubu yırtar.)
Bedeni de bu kâğıt gibi parça parça olasıca.

BERKELEY

Efendimiz, hemen ata binmelisiniz, Berkeley'e sorarsanız.

EDUARD

Nereye isterseniz. Her yer aynı
Her toprak parçası uygundur gömülmeye.

BERKELEY

Efendimiz, sanır mısınız ki Berkeley acımasızdır?

EDUARD

Bilmiyorum.

1324-1326 YILLARI ARASINDA TUTSAK KRAL EDUARD BİR ELDEN DİĞERİNE DOLAŞIR.

Shrowsburye.

RICE AP HOWELL *(Yalnız.)*

Durumuna acıdım. Bu onun
Berkeley tarafından alınıp götürülmesinin de
Nedeni.
(Kent girer.)

KENT

Londra'da herkes Kralın tacından feragat ettiğini söylüyor.

RICE AP HOWELL
Yalan.
KENT
Mortimer, öyle diyor.
RICE AP WOWELL
Yalan söylüyor. Bu kulakların önünde üç defa dedi ki
Kral: Hayır. Hayır. Hayır!
KENT
Kardeşim nerede?
RICE AP HOWELL
On üç gün önce onu Berkeley
Yanında götürdü.
KENT
Londra, onun burada sizde olduğunu düşünüyor.
RICE AP HOWELL
Berkeley, komutayı almıştı, Mortimer'in imzasıyla.
KENT
Ne tuhaftır ki, kimse yüz yüze gelip
Kralı görmemiş, ne tuhaftır ki, kimse onu
Duymamış ve ne tuhaftır ki, daha çok konuşmaya başlamış
Mortimer'in ağzına bakılır olunca.
RICE AP HOWELL
Evet, oldukça tuhaf.
KENT
Öyleyse vakit kaybetmeden Berkeley'e sürmeliyim atımı
Eduard'dan duymalıyım gerçekle yalan arasındaki ayrımı.

KRALİÇE ANNA DÜNYANIN BOŞLUĞUNA[44] GÜLÜYOR

Westminster.

Kraliçe, Mortimer, Gurney ikizleri.

MORTIMER
Berkeley onu gönüllü olarak size
Teslim etti mi?
YAŞLI GURNEY
Hayır.

ANNA *(İlgisiz)*
Burada Westminster duvar kâğıtları arasında kokan
Kafası kesik bir horozdur. Daha iyi gelirdi size
İskoç havası.
MORTIMER *(Gurneyler'le konuşur)*
Görün, Berkeley böyle bir adamdı
Kemikleri süt kokar ve hemen ağlardı.
Dişi çekilen birini görecek olsa
Anında gözleri yaşarırdı.
Sanki ayağının altındaki toprak kayardı.
Sizler onun gibi değilsiniz değil mi?
YAŞLI GURNEY
O hayır, efendim, biz o cins insanlardan değiliz.
ANNA
İşler! İşler! Çok fazla tarih kokusu
Duvarları arasında
Westminster'in. Ellerinizin derisi
Londra'nın sabunlu sularında soyulmayacak mı? Sizin
Elleriniz, yazıcı elleri.
MORTIMER
Nerede tutukladığınız adam?
GENÇ GURNEY
Berkeley'ın kuzey batısında, efendim.
MORTIMER
Bakın, insanlar vardır, onlara temiz hava
Hiç zarar vermez. Biraz anlar mısınız
Coğrafyadan? Pek bir şey bilmeyen
Bir adama, İngiltere'yi gösterebilir misiniz?
Bütün yönleri uyarınca ama?
YAŞLI GURNEY
Yani onu bir o yöne bir bu yöne mi götüreceğiz?
MORTIMER
Genellikle insanların ve güneşin olmadığı yerlere.
YAŞLI GURNEY
Tamam, efendim, biz bu işin adamıyız.
ANNA
Haydi! Haydi! Jonas oturmuş bekliyordu[45]

Ninive'in beklenen batışını.
Tanrı bile gelmedi o günlerde.
Ve Ninive batmadı. Böyleyken
Ben yine de fazlasıyla yedim ve yediklerimle doydum
Ve bu günlerde daha fazlasını yiyebiliyorum
Büyüme çağlarıma göre. Hâlâ dolaşıyor musunuz
Fizik ötesinde, Kont Mortimer ?

MORTIMER

Elbette orada insanlar da vardır
Bütün gün boyunca çenesi durmayan.

GENÇ GURNEY

Bu konuda biz çok farklı insanlarız.

MORTIMER

Daha önce hiçbir kronik okudunuz mu?

YAŞLI GURNEY

Hayır, hayır.

MORTIMER

Bu iyi.

(İki Gurney de çıkar)

MORTIMER

İhtiyar bir kurdu kulaklarından tutuyoruz.
Elimizden kaçarsa, ikimize de saldırır.

ANNA

Kötü mü uyuyorsunuz?
Geceleri bir beyazlık görüyor musunuz?
Sık sık mı? Keten çarşaflar, Mortimer, başka bir şey değil bu.
Mide ağrılarıdır sebebi.

MORTIMER

Adı geçtiğinde avam takımı[46] altını ıslatıyor.

ANNA

Öyle görünüyor ki, sözünü ettiğiniz kişi susuyor.

MORTIMER

İnat ettiği ve konuşmamakta direttiği için
Yalanların üstünü yalanlarla sıvamak gerek

ANNA

İşler! İşler! Çok yavaş geçiyor

Günler Westminster'de ve gittikçe artıyorlar.

MORTIMER

Eşini öldürmek aileyi öldürmeden hemen sonra gelir
Katheşizmde.

ANNA

Günahlarınıza af da var.

MORTIMER

Açılmış bacaklar ve kapanmış gözlerle
Her şeye el uzatarak, bu ne doyumsuzluktur, Anna.
Uyurken yiyorsunuz, uykuda konuşuyorsunuz
Beni öldürüyor bu.

ANNA

Uyuduğumu söylüyorsunuz.
Beni neyle uyandırıyorsunuz peki?

MORTIMER

Westminster'in çanlarıyla ve gıcırdayan dişlerle.
Çünkü bu inançsız lordların yüzüne karşı
Acil olarak oğlunuza tacı giydirmek zorundasınız

ANNA

Oğluma değil, yalvarırın size!
Bu çocuğa değil, dişi bir kurdun sütünü emmiş
Haftalarca, huzursuz olduğunda onunla dolanan
Karanlık Iskoçya'nın dağlarında tepelerinde
Bu çocuğa değil
Her masum bakışında gözkapağında çok fazla gece olan
Avlandığınız metruk ağlarınıza takılmış[47]!

MORTIMER

Yukarı çekince
Küçük bir ağırlığı
Yıllanmış bir gölün bataklığından,
Ette donuk asılı görmek onların
Bedenlerindeki su yosunlarını. Daha fazla ve daha fazla.
Çekince yukarılara beni, hissederim hep yeni bir
Ağırlığı
Ve sonuncunun dizlerinde yeni bir
Sonuncu. İnsanı düğümler.
Ve bu makaralı palanganın çarkında

İnsansı düğümlerin, nefes nefese, sürükleyen herkesi
Ben.

ANNA

İnsansı su yosunlarınızdaki yüzlerin adları
Kocam Eduard mı? Oğlum Eduard mı?

MORTIMER

Siz.

ANNA

Eskiden sık sık korkardım güçsüzleşen kollarım
Bir insanı tutup kaldırdığım
İş görmezlerse artık diye, şimdi anlıyorum yaşlılığın
Kan damarlarından oluşan ırmakla yorgunluğu içime
Yaydığını, tek kalan şey kaba yardımları
Uzattığım kollarımın, boş bir kavrama
Mekaniği. Roger Mortimer, ben
Yorgun ve yaşlıyım.
(Genç Eduard girer.)

MORTIMER

Kendinize çeki düzen verin, Anna, oğlunuz
Ağlamaklı halinizi görmesin.

GENÇ EDUARD

Üçüncü kişiyi uzaklaştırın, Anne, gözümüzün önünden.
Baş başa konuşmak istiyoruz.

ANNA

Kont Mortimer çocuğum, annenin dayanağıdır.

GENÇ EDUARD

Sizden ricam, bana babam Eduard'dan haber vermeniz.

ANNA

Senin zavallı ağzından çıkacak bir söze bakıyorum çocuğum,
Annen oldukça tehlikeli bir kararın eşiğinde, söyle
Onunla zindana[48] gelir miydin, cevabın alacağı renk
Zarların düşüşünü andıracak da olsa?

GENÇ EDUARD *(Susar.)*

MORTIMER

Akıllıca bir çekimserlik sergiliyorsunuz, Eduard.

GENÇ EDUARD

Daha az içmelisiniz, anne.

ANNA *(Güler.)*

(Genç Eduard Çıkar.)

MORTIMER

Neden gülüyorsunuz?

(Anna susar.)

MORTIMER

Böyle alelacele hazırlıyoruz delikanlının taç giyişini.
Çünkü bizim işimiz farklı bir çehreye sahip
Altında bir kral adının imzası gerek.

ANNA

Şimdiye değin ne olduysa ve ne olacaksa –
Gökyüzü bağışlayacaktır, belki de bağışlamayacak –
Kanınızın tadını damağımda hissettim ve meydan vermeyin
Her şeyin olup bitmesine.
Şimdilik yazın, imzalayın, kullanın
İşinize geldiği gibi. Elbette mühürlerim de size bunu.
(Güler.)

MORTIMER

Neden gülüyorsunuz gene?

ANNA

Dünyanın boşluğuna gülüyorum.

*

Yol.

KENT *(Yalnız.)*

Berkeley öldü ve Eduard ise sırra kadem bastı.
Ve Mortimer ise, gittikçe küstahlaşarak diyor ki Londra'da
Eduard, Berkeley'in tanıklığında taçdan feragat etti.
Ve Berkeley öldü artık konuşması olanaksız.
Gün ışığı artık karanlık geliyor bize,
Eduard Longshanks'ın oğullarına.
Önceleri gökyüzünün ışıyacağına dair belirtiler vardı.
Halk huzursuz kıpırdanmaya başladı ve talepleri
Tutuklu kralın nerede kaldığının hesabının sorulması oldu
Ve birçoğu zavallı Eduard diye adlandırdılar onu.
Wales'da halk kasap Mortimer'a karşı diş bilemeye başladı.
Evet şimdi belki de yalnızca kargalar biliyor

Kargalar gaklıyorlar İngiltereli Eduard'ın ikametgâhını.
Ve umut ederim ki, pişmanlığım gecikmiş olmasın!
Oradaki şu zavallı insan da kim
Mızrakla şişlerin arasında?
(Eduard ve iki Gurney girerler.)

GENÇ GURNEY
Hey! Kimdir o gelen?

YAŞLI GURNEY
Bir gözünüz onda olsun, kardeşi Kent o.!

EDUARD
O değerli kardeşim, yardım et bana, kurtar beni!

YAŞLI GURNEY
Ayırın onları! Çabuk tutsağı uzaklaştırın!

KENT
Askerler, sadece bir sorum var ona!

GENÇ GURNEY
Tıkayın ağzını onun!

YAŞLI GURNEY
Çukura atın onu!
(Eduard götürülür.)

KENT *(Yalnız.)*
Eduard! Tacından feragat ettin mi? Eduard! Eduard!
Yazık bize!
İngiltere Kralı'nı kurbanlık bir dana gibi dolaştırıyorlar.

3 ARALIK 1325. GÜÇLÜ KONT ROGER MORTIMER KAYBOLAN KRAL YÜZÜNDEN LORDLAR TARAFINDAN BASKI ALTINA ALINIR.

Westminster

Mortimer, Kraliçe, Piskopos, Rice Ap Howell

PISKOPOS
Efendim, kanser gibi bir söylenti yayılıyor
Eduard'ın tacını bırakmadığına dair.

MORTIMER
Berkeley'de, Robert Berkeley'in kulaklarının önünde

İkinci Eduard hiçbir baskı altında olmadan tacından feragat etti.

PISKOPOS

Benim kulaklarımın önünde ise, Shrowsborye'de, açık açık
Bağırdı Eduard: Hayır diye.

RICE AP HOWELL

Ve benim önümde de defalarca hayır dedi.

PISKOPOS

Yararlı olurdu kuşkusuz, eğer Berkeley
Avam kamarası önünde tanıklık yapıp yemin etseydi
Nasıl ve kimin önünde Eduard tacından feragat ettiğine dair.

MORTIMER

Bugün Lord Berkeley'den bir haber aldım
Yola çıkmış, Londra'ya gelmek üzere.

RICE AP HOWELL

Peki kral nerede?

MORTIMER

Berkeley'de, başka nerede olacak? Çok bilgi, Rice Ap Howell,
İştahı kaçırır. Kitaplardan ve bilimden uzaklaşalı beri
Daha sağlıklı uyur oldum ve sindirimim de düzeldi.

RICE AP HOWELL

Bilmek istediğim sadece şu, Eduard nerede?

MORTIMER

Eduard'ınız hakkında bir şey bilmiyorum
Sevmediğim, nefret etmediğim ve asla
Rüyama girmeyen biri o. Onunla ilgili konuları
Berkeley'e sorun, bana değil! Siz de, Winchester'ın
Bekçisi, ona karşıydınız bir zamanlar.

PISKOPOS

Kilise, tanrı kimin yanındaysa onun yanındadır.

MORTIMER

Tanrı kimin yanındaydı?

PISKOPOS

Kazananın yanındaydı, Mortimer.

(Kent, Genç Eduard'la girer.)

KENT

Duyulanlara göre, kardeşim
Artık Shrowsburye'de değilmiş.

MORTIMER
Kardeşiniz Berkeley'de, Edmund.
KENT
Duyulanlara göre, o artık Berkeley'de de değilmiş.
MORTIMER
Harwich'den bu yana söylentiler yerden
Yağmur görmüş mantar gibi bitiyorlar
ANNA
Annene gel, çocuğum.
MORTIMER
Benim saygı değer lordum Kent nasıllar acaba?
KENT
Sağlığım yerinde, aziz Mortimer. Ya siz, Leydim?
ANNA
İyiyim, Kent. Benim için çok güzel bir dönem ve ben
Çok mutluyum. Önceki hafta balığa çıktık
Tynmouth'da.
MORTIMER
Tynmouth'da yıllar önce sıkça balığa çıkmak
Sözkonusu olan bir adama da pek kötü gelmemiş
Olsa gerek.
ANNA
Gelecek hafta siz de Tynmouth'a balığa çıkınız, Kent?
MORTIMER *(Arkasından fısıldar.)*
Çok fazla yiyorsunuz ama çiğnemiyorsunuz, Anna.
ANNA *(Arkasından fısıldar.)*
Yiyorum, içiyorum ve seviyorum sizlerle birlikte.
PISKOPOS
Ne diyordunuz, Lordum, Berkeley hakkında?
MORTIMER *(Kent'e.)*
Üç haftadır Londra'da görünmediniz.
KENT
Paramparça olmuş ülkemde bir baştan bir başa at sürdüm
Ve kardeşimin izini sürdüm düşünceler içinde.
GENÇ EDUARD
Anne, beni tacı giymeye ikna etmeye çalışma
Giymeyeceğim.

ANNA

Gönlünü hoş tut. Lordların isteği bu.

MORTIMER

Londra istiyor bunu.

GENÇ EDUARD

Bırakın önceden babamla konuşayım
Ondan sonra yaparım dediklerinizi.

KENT

Bu güzel bir gerekçe, Ed.

ANNA

Kardeşim, biliyorsunuz, olanaksız bu.

GENÇ EDUARD

Öldü mü?

KENT

Bütün Londra'nın söylediği
Bu bilgiye sizin sahip olduğunuz, Roger Mortimer.

MORTIMER

Ben mi? Küçük bir sokakta öğlen güneşinde
Beş köpek balığı görülmüş meyhane girişinde
Biraları içip içip zil zurna sarhoş olmuşlar
Westminster Manastırı'nda sonra tövbe etmişler
(Gülerler.)

KENT

Belki de Berkeley'in ruhuna dua okuyorlardı.

MORTIMER

Yerinde duramayan Edmund, ona tutuklanma nedeninin
Senden kaynaklandığını mı inandırmak istiyorsun?

KENT

Tutuklanma nedenini aklamak için daha fazla neden var.

GENÇ EDUARD

Evet, evet!

KENT

Sana tavsiyem, Ed, laf kalabalığına pabuç bırakma.
Babanın başından indirilmiş tacı kabul etme.

GENÇ EDUARD

Zaten ben de istemiyorum.

RICE AP HOWELL
O istemiyor, Eduard.
MORTIMER *(Genç Eduard'ı alır ve Kraliçenin yanına taşır.)*
Leydim, oğlunuz Eduard'a
İngiltere'nin çelişkilere sabretmeye alışık olmadığı
Bir anlam ifade ediyor mu acaba.
GENÇ EDUARD
Yardım edin, Kent amca, Mortimer canımı yakacak.
KENT
Çek ellerini İngiltere'nin kral soyunun üzerinden!
PISKOPOS
Bu kargaşa içinde ona gerçekten tacı giydirmek istiyor musunuz?
MORTIMER
Yasa uyarınca.
RICE AP HOWELL
Sizin keyfiniz uyarınca.
PISKOPOS
Öyleyse yasa önünde sorarım size
O adamın oğlu, karısı ve kardeşinin de tanıklığında:
Kral Eduard tacından feragat etti mi?
MORTIMER
Evet.
PISKOPOS
Tanığınız?
MORTIMER
Robert Berkeley.
KENT
O öldü.
RICE AP HOWELL
Berkeley öldü mü?
KENT
Yedi gün oldu.
RICE AP HOWELL
Siz demediniz miydiniz, bugün ondan bir haber aldığınızı
Onun Londra'ya gelmek üzere yola çıkmış olduğunu?
PISKOPOS
Tanığınızın, Lord Mortimer, ölmesi sebebiyle

Yedi gün veya iki günden beri
İzninizle Berkeley'e gideyim
Açıklığa kavuşturmak için meseleyi.

KENT

Berkeley'de yerlerde kan lekelerine rastlarsınız
Ama krala değil.

RICE AP HOWELL

Kralın Berkeley'de olduğunu söylememiş miydiniz?

MORTIMER

Öyle olduğunu sanıyordum. Zamanımız çok dardı.
Wales'daki tahrikçiler de bizi her fırsatta
Oyalıyorlardı. Yavaş yavaş ve uygun şartlarda
Birçok sorun kendiliğinden
Çözülür.

PISKOPOS

Böylece sizin birinci tanığınız Berkeley, dilsiz
Ve ikinci tanığınız da ortadan kaybolmuş mu oluyor?

MORTIMER

Tüm adada ağ atmak zorunda da kalsam
Ortaya çıkarıp toplayacağım
Tanıkları.

KENT

Sen önce kendi askerlerini topla, Mortimer.
Ben kardeşimi şişler ve mızraklar arasında gördüm.
Bir dağ yolunda serserilerce sürükleniyordu.

PISKOPOS

Kardeşiniz sizinle konuştu mu?

RICE AP HOWELL

Renginiz soldu, lordum.

KENT

Ağzı
Bağlıydı. Ne dersiniz piskopos
O ağız tanıklık yapabilir mi?

MORTIMER

Onun feragat etmediği yalanını mı söylüyorsun? Kafasını
Savaş yasaları gereği uçurmalı bunun.

GENÇ EDUARD

Efendim, o benim amcam ve ben buna göz yummam.

MORTIMER

Lordum, o sizin düşmanınız ve ben bunu emrediyorum.

KENT

Benim başımı da mı istiyorsun, kasap Mortimer?
Eduard Longshanks'ın ilk oğlunun başı
Nerede?

PISKOPOS

Bu adam ne Berkeley'de ne de Shrowsburye'de.
Peki bugün bu adam nerede, Roger Mortimer?

GENÇ EDUARD

Anne, Kent amcama dediğini yapmasına izin
Verme!

ANNA

Bana sorma, çocuğum! Ben tek bir söz bile söyleyemem.

KENT

Katile mi soruyorsunuz katledileni?
Themse'de arayın, Iskoçya'daki Tann nehrinde
İnziva yerlerinde saklanacak yer bulamıyor artık
Çünkü o evet sözünü dişlerinin arasında saklıyor
Sizin duymak için can attığınız.

RICE AP HOWELL

Bu adam şu anda nerede, Roger Mortimer?

PISKOPOS

Tacından feragat etti mi?

MORTIMER

Avam kamarasını on bir Şubat'a çağırın.
Onların önünde Eduard kendi ağzıyla tasdikleyecektir
Kendi ifadesini. Lakin bana gelince
Şüphe uyandırdığımı bile bile, şükran kazanan
Yüreğim tanrı katında hazır, hayatımın her saatini
Westminster'da geçirdiğim hesabını veririm
Yetkimi ellerinize sunup, kraliçeye devrederim
Kitaplarıma dönerim
Benim yegâne gerçek dostum olan kitaplara, yıllar önce
Savaşın meşakkatiyle ve dünyanın hasetiyle değiştiğim

Lordların ve sizlerin önünde Eduard Longshanks'ın oğlu
Bu Edmund Kent'in yargılanmasını ve
Vatan hainliğinden ötürü de kellesini talep ediyorum.

PISKOPOS

Fazla cüretkârsınız.

MORTIMER

Karar sizindir, Leydim.

ANNA

Söyleyeceklerim şunlardır:
Edmund Kent, Londra'dan sürgün edilsin.

KENT *(Mortimer'e)*

Bunun hesabı senden fazlasıyla sorulacak
Kent seve seve terk eder Westminster'ı
Doğduğu yer olan Westminster'ı ve şimdi
İçinde bir boğa ile kızgın bir karının dolandığı.

ANNA

Kont Mortimer, siz, kral naibinin[49] himayesinde kalıyorsunuz.

PISKOPOS

Ben ise avam kamarasını on bir Şubat'a çağırıyorum.
Böylece kendi ağzından zavallı Eduard'ın
Duyup idrakına ereceğiz üryan-ı hakikatın
(Mortimer dışında herkes çıkar.)

MORTIMER *(Bir başınadır, Gurney ikizlerini içeri alır.)*

Elinizdeki adama evet demesini öğretin
Kendisine sorulan her soruya. Kezzapla
On bir Şubat'a Londra'da olmalı ama.
Her türlü yetki sizin. Yeter ki evet desin.

KRAL EDUARD ON DÖRT YILLIK BİR ARADAN SONRA
BİR KEZ DAHA LONDRA ŞEHRİNİ GÖRDÜ.

Londra önlerinde.

Eduard, iki Gurney.

YAŞLI GURNEY

Efendim, öyle düşünceli bakmayın.

EDUARD

Sizi gördüğümden beri, her zaman, gece olduğunda

Arazide dolaştırıyorsunuz beni. Daha nereye gideceğim?
O kadar hızlı yürümeyin. Yiyecek bir şeyim de yok ki
İyice güçten düştüm, saçlarım dökülüyor ve
Vücudumun kokusundan bütün hislerimi kaybettim.

GENÇ GURNEY

Neşeniz yerinde olmalı, efendim?

EDUARD

Evet.

YAŞLI GURNEY

Birazdan büyük bir şehre geleceğiz.
Yılan Balığı'nı göreceğinize seviniyor musunuz?

EDUARD

Evet.

GENÇ GURNEY

Şu karşıda görünenler fundalıklar mı, efendim?

EDUARD

Evet.

YAŞLI GURNEY

Yılan Balığı hiç sevmez, ziyaretine kötü
Yıkanıp da gelenleri. İşte şurada Kanal akıyor.
Otur yere, lütfen, saçına başına bir çeki düzen verelim.

EDUARD

Lağım suyu ile olmaz.

GENÇ GURNEY

Demek ki, lağım suyu ile yapmamızı arzu ediyorsun.
(Onu kanal suyuyla yıkarlar.)

YAŞLI GURNEY

Geceler kısalmaya başlıyor.

GENÇ GURNEY

Yarın on bir Şubat.

YAŞLI GURNEY

Şu Gaveston denilen adam değil miydi
Sizi sefalete iten?

EDUARD

Evet. O Gaveston'ı çok iyi hatırlıyorum.

GENÇ GURNEY

Sessiz olun!

YAŞLI GURNEY
Size söylenen her şeyi yapacak mısınız?
EDUARD
Evet. Burası Londra mı?
GENÇ GURNEY
Burası Londra şehri, efendim.

11 ŞUBAT 1326

Londra.

Askerler ve serseriler, Westminster'ın önü.

BIRINCI
On bir Şubat en önemli günlerden biri olacak, İngiltere tarihinde[3]
IKINCI
Böyle bir gecede insanın ayak parmakları donuyor.
ÜÇÜNCÜ
Ve daha yedi saatimiz var önümüzde.
IKINCI
Edi içerde midir acaba?
BIRINCI
Parlamentoya girmek için buradan geçmesi gerek.
IKINCI
Şimdi ışık yandı yukarda, Westminster'da.
ÜÇÜNCÜ
Yılan Balığı onu halleder mi acaba?
BIRINCI
Ben Yılan Balığı'na bir beyaz şilin yatırıyorum.
IKINCI
Ben Edi'ye, iki şilin.
BIRINCI
Adınız ne sizin?
IKINCI
Smith. Ya sizin?
BIRINCI
Baldock.

ÜÇÜNCÜ

Sabaha çıkmaz, kesin kar yağar.

*

Westminster.

Eduard, yüzü gizlenmiştir, iki Gurney.

YAŞLI GURNEY

Seviniyor musunuz, Yılan Balığı'na geldiğimize?

EDUARD

Evet. Kim bu Yılan Balığı?

GENÇ GURNEY

Göreceksiniz.

(İki Gurney çıkarlar.)

(Mortimer girer.)

MORTIMER

Londra'nın can pazarı işi o kerteye getirdi ki
Başımın geleceği tümüyle bu dakikalara bağlı.
Aşağılanmış bir insanın ağzından dökülecek evete veya hayıra
Bitkin bir adamın ağzından diş çeker gibi mi almalıyım eveti.

(Eduard'ın yüzündeki örtüyü alır.)

EDUARD

Westminster burası mı, siz de Yılan Balığı mısınız?

MORTIMER

Öyle derler bana. Tehlikesiz bir hayvandır.
Yorgun düşmüşsünüz. Yemek yiyeceksiniz
İçeceksiniz, hatta yıkanacaksınız. İster misiniz?

EDUARD

Evet.

MORTIMER

Kendinize bir arkadaş seçeceksiniz.

EDUARD *(Ona bakar.)*

MORTIMER

Sizi İngiltere parlamentosuna götürecekler.
Orada bulunan Lordlara tacınızdan feragat ettiğinizi
Teyit edeceksiniz.

EDUARD

Yaklaşın, Mortimer.

Oturabilirsiniz. Lakin benim
Aşırı boyutlarda sarsılmış olan sağlığımdan ötürü
Kısaca anlatın derdinizi.

MORTIMER *(Kendi kendine)*
Çok sert bir çıkış yaptı. Sanki
Garip bir şekilde Westminster toprağından güç alır gibi[50].
(Yüksek sesle.)
Kısa kesmek sulu çorbanın tadı tuzudur. Konu
Yetkinizden feragat ettiğinize dair
Oğlunuz Eduard'ın yararına vereceğiniz cevaptır.

EDUARD
Onüç yıldan beri Westminster'dan uzakta
Uzun savaşlardan ve zorlu sınavlarından sonra
Emretmenin, etimin yokluklar içinde kalışı beni
Salim kafayla bir hesaplaşmaya itti
Bedenimin oluşumu ve yıkılışı mevzuunda.

MORTIMER
Sizi anlıyorum.
Gece boyu yapılan yolculuklar, yaşanan hayal kırıklıkları
Düşkün ve düşünceli yapar insanı. Peki
Sözünü ettiğiniz ve sabırla da omuzlarınızda taşıdığınız bu
Zahmetli uğraşının ardından, sarsılmış sağlığınızla
Hâlâ niyetiniz var mı,
Yetkinizi sürdürmeye?

EDUARD
Bu planımızda yok.

MORTIMER
Öyleyse tasdik edeceksiniz?

EDUARD
Bu planımızda yok. Son günleri
Meşgul eden bu madde zaman içinde berraklaşacaktır. Eduard,
Kaçınılmaz olup, lakin korkunç olmayan
Gittikçe yaklaşan çöküşünü anlamaya başlıyor. Deli olmuyor
Ölmek için, ancak yararlı olmanın tadına varıyor
Cüceleşen yıkılışının. Eduard, ki artık o
Zavallı Eduard değil, kolay ölümüyle
Celladına nezih bir zevk veriyor. Yaklaşsanıza

Uzakta kaldınız, yaklaşın, Mortimer!

MORTIMER

Kendi sorunlarınıza boğulmuş görüyorum sizi.
Bu arada ben egemen olmanın tadından uzun süredir
Lekelenmeden omuzlarım üzerinde
Tüm adayı taşıyorum. Bildik bir söz
Ağzınızdan çıkacak bir söz adayı içsavaştan kurtaracak.
Belki duygularınız dumura uğradı, ancak birçok şeyden haberdar
Belki krala yakıştıramıyorsunuz, belki adalet duygusu
Belki de bunlar da değil istedikleriniz sadece ve sadece
Kaba ve kekeme ağzı zavallı İngiltere'nin
Sizden talebim ve aynı zamanda ricam:
Yetkilerinizi bırakın.

EDUARD

Böyle sıradan bir taleple gelmeyin üstüme!
Şiddetle arzulasam da şu anda
Gövdemin arınması için ellerinizi
Gırtlağımda hissetmeyi.

MORTIMER

İyi savaşıyorsunuz. İyi belagatçıları bilen
Ve Yılan Balığı denilen adamı tanıyan biri olarak
Zevkinize hayranlığımı belirterek, sizden dileğim
Hassas olan konumuz hakkında gecenin ilerleyen saatlerinde
Kısacık bir cevap vermeniz.

EDUARD *(Susar.)*

MORTIMER

Tıkamayın kulaklarınızı![51] Ağırlığı
İnsan-dilinin, keyfi bir anın
Olmasın sonunda İngiltere'yi
Dünya denizinin dibine boylatan bir yanlışlıklık, kalkın konuşun!

EDUARD *(Susar.)*

MORTIMER

İster misiniz, bugün öğleyin, avam kamarası önünde
Feragat etmeyi?

EDUARD *(Susar.)*

MORTIMER

İstemiyor musunuz? Red mi

Ediyorsunuz?

EDUARD

Eduard da bazı karmaşık şeyleri
Senin bildiğinden de fazlasını, hamarat Mortimer
Kısa zamanda sona erdirmek zorunda
Salt budur, hâlâ hayatta kalma nedeni
Ve aynı zamanda
Sizin işleriniz üzerine de, ki o işler
Ona gittikçe artan bir uzaklıktan çok karanlık
Göründüklerinden
Bu konuda görüş bildirmekten
Kaçınıyor.
Dolayısıyla sorunuza ne evet ne de hayır diyor.
Bundan sonra ağzı kapalı kalacaktır Eduard'ın.

*

Westminster.

MORTIMER *(Yalnız.)*

Nefes aldığı sürece, güneşe yaklaşabilir.
Ne şiddetli bir rüzgâr giydiği biçimsiz kaftanı
Üzerinden çekip alabiliyor, ne hafif bir güneş
Onu ondan ayırmaya yetebilir, varsın onunla gitsin
Çürümeye.
Düz bir kâğıt parçası, itinayla hazırlanmış
Kokusu çıkmadan, iz bırakmadan bu olayı
Bir düzene sokabilir.
Bilmiyor sorumun cevabına evet mi hayır mı desin
Biliyorum ona verilecek cevap da aynı biçimde olsun
„Eduardum occidere nolite timere bonum est"
Virgülü bırakırsak. Şöyle okunur:
„Eduard'ı öldürmekten korkma sevaptır"
Veya suçsuzluğunuzun derecesine
Yediğinize veya oruç tuttuğunuza göre:
„Eduard'ı öldürmekten korkma sevaptır"
„Eduard'ı öldürmekten korkma, sevaptır"
Virgülsüz, nasıl oluyorsa öyle olsun.
Laf aramızda.

İngiltere, üzerimizdeki tanrı, ihtiyar bir tanrı.
Benim tek tanığımsın sen, lordların önüne çıkıyorum.
Lightborn, dışarı çık.
(Lightborn girer.)

MORTIMER
Tutsak, sabah seheri olduğunda
Hâlâ bir şey öğrenmemişse, yapılacak hiçbir şey yok demektir.

*

Zindanın lağımı.

İki Gurney.

YAŞLI GURNEY
Hiç durmadan konuşuyor bu gece.

GENÇ GURNEY
Bu
Bir mucize, bu kral yola gelmiyor.
Yormak için yapmadığımız kalmadı, çünkü, uyumak istese
Davul çalıyoruz, kalkıyor
Bir deliğin içinde dizlerine kadar
Lağıma batmış, içinde
Zindanın bütün dışkıları ve yine de evet demiyor.

YAŞLI GURNEY
Bu özel bir şey olsa gerek, birader. Biraz önce
Mazgalı açtım sadece, ona et
Atayım diye, neredeyse boğuluyordum
Kokudan.

GENÇ GURNEY
Adamda bir vücut var, bizden fazlasına dayanıyor.
Şarkı söylüyor. Mazgal kapağını açınca
Şarkı sesleri geliyor.

YAŞLI GURNEY
Sanırım, beyitler yazıyor.
İlkbahar geliyor ya. Aç bakalım, bir daha
Soralım.

YAŞLI GURNEY
Evet demek ister misin, Edi?

GENÇ GURNEY
Cevap yok.
(Lightborn girer.)
YAŞLI GURNEY
Henüz yola gelmedi.
LIGHTBURN *(Elindeki yazıyı teslim eder.)*
GENÇ GURNEY
Nedir bu? Anlayamıyorum.
"Eduard'ı öldürmekten korkma sevaptır"
YAŞLI GURNEY
"Eduard'ı öldürmekten korkma," yazıyor.
GENÇ GURNEY
İşareti ver!
LIGHTBORN *(İşaret verir.)*
YAŞLI GURNEY
Anahtar burada, delik de orada.
Emri yerine getir. Başka bir ihtiyacın var mı?
LIGHTBORN
Bir masa ve bir kuştüyü yatak.
GENÇ GURNEY
Kafesin ışığı burada.
(İki Gurney çıkar.)
LIGHTBORN *(Kapıları açar.)*
EDUARD
Beni içinde tuttukları çukur, dikey bir çukur
Ve başımın üzerine, yedi saattir düşen ise
Londra'nın sokak balçığı. Gayet tabi ki lağım suyu
Eklemlerimi sertleştiriyor. Daha şimdiden kütük gibi oldular.
Katran ağacı. Çöplerin kokusuysa beni ölçüsüz derecede
Yüceltiyor. Davulların hoş gürültüsü ise
Zayıf düşmüşü uyandırıyor, ona ölümünün gaflet içinde uyurken
Değil de, uyanıkken gelmesini sağlıyor.
Kim bu? Bu ne ışığı böyle? Ne istiyorsun?
LIGHTBORN
Sizi teselli edip güldürmek.
EDUARD
Beni öldürmek mi?

LIGHTBORN

Neden bana böyle kuşkuyla bakıyorsunuz?
Çıkın dışarı, kardeşim.

EDUARD

Bakışın ölümden başka hiçbir anlama gelmiyor.

LIGHTBORN

Günahsız biri değilim, lakin ruhsuz da değilim.
Gelsene, uzan şöyle.

EDUARD

Howell insaflıydı, Berkeley ise yoksuldu.
Ama elini kirletmedi. Yaşlı Gurney'nin yüreği
Kafkasya'dan gelme bir odun parçası gibi.
Daha katı yürekli olan Genç Gurney'dir. Buzdan
Olan ise Mortimer, seni gönderen, insan.

LIGHTBORN

Gecelerce uyumamışsınız, Efendim, Uzanın
Şu yatağa ve istirahat edin biraz.

EDUARD

Yağmur güzeldi. Yememek doyurucuydu. Ama
En güzeli karanlıktı. Herkes
Şaşkındı, çekingendi birçoğu, ama
En iyileri bana ihanet edenlerdi. Bu yüzden
Karanlık olan, karanlık kalsın,
Kirli olan, kirli kalsın. Övün
Eksikliği, övün kötü muameleyi, övün
Karanlığı.[52]

LIGHTBORN

Uyuyun, efendim.

EDUARD

Bir şey kulağımı çınlatıyor ve bir şeyler fısıldıyor bana
Şimdi uyursam[4] sanki bir daha asla uyanamayacakmışım gibi.
Beklentim, işte beni tir tir titreten bu.
Gözümü açmayacak olsam, yapışıyor.
Şimdi söyle bana bakalım, niçin geldin?

LIGHTBORN

Bunun için.

(Eduard'ı boğar.)

Westminster.

MORTIMER *(Yalnız.)*

Yüksel, onbir Şubat, yüksel üzerime.
Diğerleri yanımda sadece birer çalılık.
Farkına varıyorlar adımın karıştığını ama cesaret edip
Bu ölüme bulaştıramıyorlar beni.
Biri geliyor.
(Kraliçe girer.)

ANNA

Ah Mortimer, oğlum, gelen haberlere göre
Babasının vefatıyla her yerde kral olarak selamdı
Buraya geliyor ve haberdar
Katil olduğumuzdan.

MORTIMER

Ne yapalım biliyorsa, daha o
Bir çocuk ve öyle ince ki, bir yağmur damlası bile
İşini bitiremez mi, onun?

ANNA

Yalnız başına meclise gitti, çağrıda
Bulunmaya Lordlardan yardım ve destek vermeleri için
Lordlar da halk gibi sabah duasından bu yana bekliyorlar
Söz verdiğin gibi Eduard'ı tahta çıkarmanı
Ellerini kollarını sallıyor, saçlarını yoluyor, ant içiyor
Onun intikamını alacak anlaşılan ikimizden de.

MORTIMER

Bak bakalım
Üzerine yakında toprak serpilecek biri gibi görünüyor muyum?

ANNA

Ah Mortimer, şimdi işimiz bitti.
Bakın, nasıl da geliyor ve diğerleri de peşi sıra!
(Genç Eduard, Piskopos, Rice Ap Howell ve Lordlar girerler.)

GENÇ EDUARD

Katiller!

MORTIMER

Ne diyorsun sen, çocuk?!

GENÇ EDUARD
Sanma ki, sözlerin hâlâ korkutuyor beni.
ANNA
Eduard!
GENÇ EDUARD
Sen karışma, anne! Onu sevmiş olsaydınız
Benim gibi, bu ölüme katlanamazdınız.
PISKOPOS
Neden krala cevap vermiyorsunuz, Lordum?
RICE AP HOWELL
Şu anda Eduard konuşmalıydı
Parlamento önünde.
BIR LORD
Şu anda
Eduard'ın ağzı sessiz.
MORTIMER
Kim bu adam, beni
Bu ölüme bulaştıran?
GENÇ EDUARD
Ben.
MORTIMER
Tanığınız var mı?
GENÇ EDUARD
Babamın benim içimdeki sesi.
MORTIMER
Başka tanıklarınız yok mu, Lordum?
GENÇ EDUARD
Burada olmayanlar, benim tanığım.
PISKOPOS
Kont Kent.
RICE AP HOWELL
Berkeley.
BIR LORD
Gurney ikizleri.
PISKOPOS
Lightborn adlı biri,
Kalede görülmüş.

ANNA

Tutuklayın!

PISKOPOS

Üzerinde sizin el yazınız olan bir kâğıt
Taşıyormuş yanında.

(Lordlar kâğıdı incelerler.)

RICE AP HOWELL

Tabii ki çift anlamlı. Bir virgül eksik.

PISKOPOS

Maksatlı yapılmış.

RICE AP HOWELL

Olabilir. Üzerinde kralı
Yok etmek gerektiği yok.

GENÇ EDUARD

Ah Mortimer, biliyorsun ki çoktan bitti bu iş.
Aynısı sana da yapılacak. Öleceksin!
Bu dünyanın bir tanıklığıdır bu, senin
Kurnazca gerçekleştirdiğin bir hile ile
Kralın bedeni bir çukur içinde çürüdü, tanrıya bile
Fazla geldi bu hile.

MORTIMER

Doğru anlıyorsam, ikinci Eduard'ın
Öldürülmesi konusunda yalancılıkla itham ediyorsunuz beni.
Zaman zaman hakikat olağanüstü bir hal alır ve
Asla hesaplanamaz, kimin tarafında dans ettiği
Adına devlet denilen mandanın. İyi ve ahlaki
Bir yerde ise o yok, onun dans ettiği yer değil orası.
Manda vals yapıyordu ve üzerime devrildi.
Kanıtım olsa bile neye yarar kanıtlar?
Ne yapılır, bir adamı katil ilan ederse bir devlet,
Yapılacak şey, tıpkı bir katil gibi davranmaktan ibaret.
Elleri de sütten çıkmış ak kaşık gibi bembeyaz olan.
Bu nedenle susuyorum.

PISKOPOS

Yılan balığının kıvrılmasına kanmayın sakın.

MORTIMER

Mührü benden alın! Filolar filolar ardına

Adaya doğru ateş püskürtüyor Fransa. Normandiya'da
Telef olmuş ordular. Sürün beni
Normandiya'ya valiniz olarak.
Veya kaptan. Gönüllü olarak, vergi tahsildarı olarak.
Kiminiz var başka, böyle bileğine güvenerek
Orduları düşmana karşı kamçılayan? Veya beni bir er
Olarak gönderin, önceden sürekli kamçılanan.
Yeter ki
Yemekle ağız yıkama arasında
Baş aşağı etmeyin beni, bir yeni yetme
Geberen babasının ardından kan diye höykürdüğünde.
Kendinize sorun, şu an zamanı mı
Ölmüş Eduard'ın davasını çözmenin
Veya bir cinayetten temizlenmiş ama
Kan denizinde mi yüzmeli koca ada.
Bana ihtiyacınız var.
Suskunluğunuz ta İrlanda'dan duyuluyor.
Dünden bugüne dişlerinizin arasına
Başka bir dil mi yerleşti? Elleriniz kirli
Değilseler eğer, henüz kirlenmemişler demek.
Son sözü böylesi soğuk etmek ahlaktan başka ne demek

ANNA

Benim hatırıma bağışla Mortimer'i oğlum.

GENÇ EDUARD *(Susar.)*

ANNA

Sus bakalım, sana asla konuşmayı öğretemedim zaten.

MORTIMER

Madame, karışmayın siz! Yerin dibine batmayı yeğlerim
Hayatımı bağışlamasını dilenmektense
Ağzı süt kokan bir yeni yetmenin.

GENÇ EDUARD

Asın onu!

MORTIMER

Yeni yetme o, uyuşuk kader ilahesi Fortuna'nın[53] işi bu.
Tekerlek. Seni yukarı doğru götürüyor.[54]
Yukarı daha yukarı. Sıkı tutunuyorsun. Yukarı.
Bir nokta geliyor ki, ulaşılabileceğin en yükseği.

Orada görüyorsun ki
Hiçbir merdiven yok, seni aşağıya indirecek.
Çünkü yuvarlak. Bunu gören delikanlı düşer mi
Yoksa düşürülür mü? Soru
Biraz esprili. Damakta tadı!

GENÇ EDUARD

Götürün!
(Mortimer götürülür.)

ANNA

Roger Mortimer'ın kanını üzerine bulaştırma!

GENÇ EDUARD

Bu sözün kanıtıdır, anne, belki senin de
Babamın kanını üzerine bulaştırmış olduğunun
Çünkü sen de Mortimer ile birlikte, korkarım
Ölümünden sorumlusun babamın ve
Seni de sorgulanmak üzere zindana gönderiyoruz.

ANNA

Anne sütünden geçmemiştir şakacılık sana
Böylesi acı şakacılık, üçüncü Eduard.
Herkesten daha çok ben de dolaştım
Değişikliğin tadından değil ama, sıkça gördüğümse
Haksızlığın kendi adamını besleyip büyüttüğü
Her unutuluşu vicdanın başarıyla ödendiği.
Ben de ise haksızlık bile başaramıyor bunu
Siz konuşuyorsunuz, şu anda biri ölümün eşiğinde
Yüzünüzün bana hafiften anımsattığı biri
Ve bana çok hüzün veren ve benim unuttuğum
Deyin ki: Hoşgörüden ötürü.
Yüzü de sesi gibi tümüyle tükenip giden.
Onun adına ne kadar iyi.
Şimdiyse oğlu beni zindana atıyor.
Orada da her yerde olduğu gibi iyi olacak.
Sizler, bir çocuğun böyle acımasızca yaşanan
Olayları seyretmesinin özrüne sahip olanlar,
Dünyanın nesini tanıyorsunuz ki siz
Soğuk bir yargıdan ve adaletten ibaret olan
İnsanlıkdışılığından başka.

(Çıkar.)

GENÇ EDUARD

Bize düşen şey, onun naaşını
Onuruna yakışır bir biçimde defnetmektir.

PISKOPOS

Ve bu vesileyle Westminster Manastırı'nda
Bu adamın taç giyme törenini görmüş olanlardan
Kimseye cenazesini görmek nasip olmadı. İkinci Eduard'ın
O ki, en ufak bir bilgisi dahi olmadan düşmanlarından
Hangisinin hâlâ onu hatırlayıp hatırlamadığından, bilmeden
Kimin iktidara geldiğini, ağaçlardan dökülen
Kuru yaprakların rengini bilmeden, mevsimleri
Bilmeden yıldızların son durumunu, unutarak
Kendini, acılar içinde
Son nefesini verdi.

GENÇ EDUARD *(Hepsi diz çökerler.)*

Tanrı taksiratlarını affetsin şu an
Neslimiz çekmesin bir günahın ceremesini
Tanrı versin
Neslimiz devamına ersin
Ana karnından başlayarak.

SON

ADAM ADAMDIR

[Mann ist Mann]

Yükleme işçisi Galy Gay'in 1925 yılında
Kilkoa askeri barakalarında dönüşüm geçirmesi

Komedi.

[1926 Yazımı]

Türkçesi:
Yılmaz Onay

Kişiler

Uria Shelley, Jesse Mahoney, Polly Baker, Jeraiah Jip: Hindistan'daki Büyük Britanya ordusundan bir makineli tüfek timinin dört askeri • Charles Fairchild, lakabı Bloody Five, çavuş • Galy Gay, İrlandalı bir yükleme işçisi • Galy Gay'in karısı • Bay Wang, bir Tibet Pagoda'sının rahibi • Mah Sing, rahibin hizmetlisi • Leokadja Begbick, kantin sahibesi • Hiobja, Bessie, Ann: Leokadja Begbick'in bir cazbant oluşturan melez kızları • Üç Tibetli • Askerler.

1
KİLKOA[2]

Galy Gay ile Karısı.

GALY GAY Karıcığım, bugün kesemize uygun bir balık satın almayı aklıma koydum. İçki kullanmayan, tütünü çok az içen, hiç kötü alışkanlığı olmayan bir yükleme işçisi için fazla sayılmaz. Büyük bir balık mı alsam, yoksa küçüğünden mi istersin?

KARISI Küçüğünden.

GALY GAY Ne balığı olsun sence?

KARISI İyi bir Pisi balığı olsun. Ama balıkçı kadınlara yüz verme sakın, oynaktır haspalar, erkek düşkünüdürler, sen de yumuşak yüzlüsün Galy Gay.

GALY GAY Orası doğru, ama çulsuz bir liman yüklemecisini rahat bırakırlar herhalde.

KARISI Sen fil[3] gibisindir, hayvanların en ağırkanlısı hani, ama bir de yürümeye başladı mı yük katarı gibi gider. Sonra şu askerler, dünyanın en belalı yaratıkları, sürüyle dolmuşlar istasyona. Kesin pazarın çevresindedir hepsi, saldırıp öldürmezlerse şükreder insan. Tek başına bir adam için onlar da tehlikeli, çünkü hep dörtlü dolaşıyorlar.

GALY GAY Basit bir liman işçisine değip dokunmazlar canım.

KARISI Hiç belli olmaz.

GALY GAY Sen balığın suyunu koy hele, şimdiden ağzım sulandı, on dakikaya kalmaz dönerim.

KARISI Orada burada sallanma n'olur, benim için de askerler yüzünden kaygılanma, mutfağa girer kapıyı arkadan sürgülerim!

2
SARIDERİLİLERİN TAPINAĞI OLAN PAGODA'NIN YANINDA BİR SOKAK

Dört Asker, Uria Shelley, Jesse Mahoney, Polly Baker, Jeraiah Jip, bir makineli tüfek ile kamp yolundalar. Viski içmişlerdir ve Adam-Adamdır-Şarkısı'nı[4] söylüyorlar.

POLLY Şuraya bak! Kilkoa! Nasıl kraliçemizin heybetli tanklarını bu upuzun altın ülkesinin rezil yollarında yürürken görebilmek için petrole doyurmak gerekiyorsa, askerlere de viski gerek, viski!

JİP Ne kadar viskimiz kaldı?

POLLY Dört kişiyiz. Hepi topu beş şişemiz var. Demek ki, on bir şişe daha bulmak gerekiyor.

JESSE Yani para gerekiyor.

URIA Askerlere karşı olan kimseler var gerçi, ama bu Pagodaların bir tanesi de var ki, koskoca bir alayın Kalkütta'dan Londra'ya yürümesine yetecek kadar mangır dolu içerisi.

POLLY Dokunsan yıkılacak olup da içi belki tıkabasa mangır dolu bu kuş pisliği Pagoda'ya sevgili Uria'mız böyle önem verdiğine göre, ona insani açıdan biraz daha yaklaşmak şart oldu.

JİP Asıl benim insani açıdan biraz daha içmem şart, Polly.

URIA Sakin ol yavrum, bu Asya'nın, içeri girilecek deliği vardır mutlaka.

JİP Uria, Uria, annem bana hep derdi ki, canımın içi Jeraiah, ne istersen yap ama aksilikten koru kendini derdi, şimdi burası da aksilik kokuyor.

POLLY Kapı tam kapatılmamış.

JESSE Dikkat et Uria! Bunun arkasında kesin bir hinlik var.

URIA Pencereler ne güne duruyor? Palaskaları çıkarın, bağış kutularını avlamak için uzun bir olta yapacağız. İşte böyle.
(Pencereye dayanıp içeride kutu avlamaya geçer)

POLLY Bir şey buldun mu?

URİA Yoo, ama miğferim içeri düştü.

POLLY Rezalet, miğfersiz kampa giremezsin ki!

URIA Bir şeyler yakaladım galiba! Tuu, ne rezil dükkânmış bu be! Şuraya bak, fare kapanları, ayak çengelleri.

JESSE Vazgeçelim! Burası normal bir tapınak değil, bir tuzak.

URİA Tapınak tapınaktır. Miğferimi geri alacağım ben. Şu çanlı bambu kamışıyla denesem?

POLLY Olabilir.
(Uria yukarı tırmanır. Kamış eğilir.)

URIA Bakın, çıkmanın üstünden eğildi, ama boyu yetişmiyor, ağırlığım yetmez Polly yukarı gel.

(Polly yukarıya tırmanır, çan kamışı iyice eğilir, çan da fena halde çalmaya başlar.)

URIA Şunun sesini kessene Jesse!

POLLY Keskin nişancı değil misin, ateş ediver!

(Jesse ateş edip çanı vurur düşürür, Polly haykırır.)

JESSE Ne oluyor? Beş çandan daha fazla gürültü çıkarıyorsun!

URİA Çan ayağına düştü de ondan. Ben zıplıyorum! *(Zıplar ama çıkma zemini dayanmadığı için düşer)* Ah!

POLLY Çıkma mı yarıldı? Eyvah, daha fazla tutunamayacağım.

JESSE Saçmalama!

URIA Atlasana korkak!

POLLY Demesi kolay!

URIA Ben mi? Kolay ha? Atladım da bacağım gitti be!

(Polly aşağı kayar fare kapanlarının içine düşer.)

POLLY Ah!

JESSE Tam da kapanların içine!

POLLY Çok sızlıyor.

JİP Para buldunuz mu?

JESSE Bu marifetli tapınağın hesabını görebilmek için gereğinden fazla içkili değil miyiz sizce?

URIA Öyle mi? Artık vazgeçmek yok. Polly'nin haline bak! Durum iyice ciddi bir evreye giriyor. Kimliklerinizi verin, asker kimliğine zarar gelmemeli. Adamın yeri her zaman doldurulur ama kimlikten daha kutsal şey yoktur.

(Kimliklerini ona verirler.)

POLLY Polly Baker.

JİP Jeraiah Jip.

JESSE Jesse Mahoney.

URIA Uria Shelley. Tümü sekizinci alay, karargâh Kankerdan, makineli tüfek timi. Marş marş!

(Bir yangın merdivenine tırmanıp çatıya çıkarlar ve Pagoda'nın içine dalarlar. Bir çatı penceresinde rahip Wang görünür.)

JİP Meraba! Ev sahibi siz misiniz? Muhit pek güzel de!

URIA *(İçeriden)* Bıçağını ver Jesse, şu bağış kutusunu kırıp açayım şimdi.

(Bay Wang gülümser, Jip de sırıtır.)

JİP Böylesi timsahların arasında olmak ne korkunç bir şey! Dışarı

gelin dışarı! Üst katta bir adam dolaşıyor!

(İçeriden aralıklarla elektrikli çan sesleri duyulur.)

URIA Bastığın yere dikkat etsene! Ne var, Jip?

JİP Üst katta bir adam!

URIA Adam mı? Hemen dışarı çıkalım! Heey! Bağrışmalar ve küfürler birbirine karışır. Şu ayağını çek! Bırakasana! Ayağımı kımıldatamıyorum! Çizme de gitti işte! Yavşaklaşma Polly! Yok yahu! Şimdi de ceket gitti Uria! Ne ceketi? Bu tapınak yok olacak! Ne oldu? Tuu, pantolon yapıştı! Acele işe şeytan karışıyor! Jip, vay yavru vay!

JİP Eee, bir şeyler buldunuz mu bari? Viski? Rom? Cin? Brandi? Ale[5]?

JESSE Uria'nın pantolonu bambu askı çengelinde yırtıldı, Polly'nin sağlam ayağındaki çizme kapana kısıldı.

POLLY Jesse'nin kendisi elektrik teline asılı kaldı.

JİP Tahmin etmiştim zaten. Kapıdan binaya girer. Öbür üçü, uçuk benizle, oraları buraları yırtılmış, kanamış vaziyette yukarıdan çıkarlar.

POLLY Bunun öcü alınacak.

URIA Bu tapınağın yaptığı, savaş kurallarına aykırı, vahşice.

POLLY Bunu kan temizler.

JİP *(İçeriden)* Meraba!

POLLY *(Kana susamış biçimde çatıya fırlar ve çizmesi sıkışır kalır)* Şimdi de öteki çizme gitti!

URIA Her şeyi kurşunlayacağım!

(Üçü aşağı inip makineliyi Pagoda'ya doğrultturlar.)

POLLY Ateş!

(Yaylım ateş açılır.)

JİP *(İçeriden)* Eyvah! N'oluyor yahu?

POLLY Nerdesin ki sen?

JİP Burada! Bir mertek kafama düştü, şimdi de siz parmağımdan vurdunuz!

JESSE Bu fare kapanının içinde ne halt ediyorsun ki!

JİP Parayı alayım dedim. Aldım işte.

URIA Tabii ya, en sarhoşumuz en becerikli çıktı elbette. *(Yüksek sesle)* Hah, şimdi girdiğin kapıdan aynen dışarı gel.

JİP *(Kafasını üstten dışarı uzatır)* Nereden dedin?

URIA Bu kapıdan işte!

JİP Ah, ne bu?

POLLY Nesi var?

JİP Bir baksanıza!

URIA Ne gene?

JİP Saçlarım! Eyvah, saçlarım! İleri de gidemiyorum, geri de! Saçlarım! Bir şeye yapıştı kaldı! Uria, saçıma ne yapışmış, bakıversene! Uria, kurtar beni, n'olur! Saçımdan asılı kaldım!

URIA Şu bıçağını ver Jesse, kesip atayım o saçı!

(Keser.)

POLLY Kel kaldı orası. Herkes hemen tanır.

JESSE Canlı bir robot resmi.

URIA Bu kel bizi ele verir! Onu şu deri sandığa yatırın, akşam gelelim kafasını tümüyle kazıyalım ki kellik belli olmasın.

(Jip'i, ağaçlar arasındaki palankin[6] denen çukur bir deri sedyenin içine sokarlar ve hızla oradan uzaklaşırlar.)

3

KİLKOA İLE KAMP ARASINDA YOL

Çavuş Blody Five bir ağacın ardından çıkar ve ağaca bir tabela çiviler.

BLODY Ben ki, Blody Five, namı diğer Kilkoa Kaplanı, Britanya ordusunun çavuşu ben, nicedir böyle harikasını görmedim. Parmağıyla tabelayı gösterir. Sarı Derililerin Pagoda'sına saldırı. Çatı kurşunlarla delik deşik edilmiş. Suç delili olarak elde, zifte yapışıp kalmış bir tutam saç var! Çatı kurşunlandığına göre, bir makineli tüfek timinin işi bu, olay yerinde bir tutam saç bulunduysa, demek ki onlardan birinin tepesinde o kadar saç eksik. Şimdi, kafasında öyle bir keli olan er hangi makineli tüfek timinde çıkarsa suçlu onlardır. Son derece basit. Ooo, bu gelenler kim ki?

(Ağacın ardına gizlenir yine. Üç asker gelir, tabelayı görünce dehşetle irkilirler.)

BLODY *(Ortaya çıkar)* Tepesinde keli olan bir adam görmediniz mi?

POLLY Hayır.

BLODY Sizin tepeler nasıl acaba? Kediyle çuvala girmiş gibi görünüyorsunuz. Miğferleri bir çıkarın bakalım. Dördüncünüz nerede sahi?

URIA Ah çavuşum, hacet gideriyor o.

BLODY Öyleyse bekleyelim bakalım tepesinde keli olanı o görmüş mü. Beklerler. Bu hacet de amma uzadı.

POLLY Başka bir yoldan gitmiştir belki.

BLODY Benden söylemesi, eğer bugün benim yoklamama dördüncü adamınız olmadan çıkacaksanız, birbirinizi ana karnındayken sıkıyönetim kurşunuyla vursanız daha iyi ederdiniz. *(Gider)*

URIA İçtima davulu çalmadan bir dördüncü adam bulmamız gerek şimdi.

POLLY Bizim yeni çavuş bu değildir inşallah. Eğer akşam içtimasını bu çıngıraklı yılan yapacaksa, kendi ayağımızla duvara dikildik demektir Uria.

POLLY Biri geliyor. Çaktırmadan bir dikizleyelim şunu. Gizlenirler. Galy Gay gelir. Dul Begbick'in[7] hıyar sepetini taşımaktadır.

BEGBİCK Tenha bir yol burası. Hani adamın biri gelip kadına sarılmaya kalksa, kadının işi zor olurdu.

GALY GAY Siz var ya siz, kantin sahibisiniz ya, dünyanın en belalı yaratıkları olan askerlerle meslek icabı düşüp kalktığınıza göre, onun da bir yolunu bilirsiniz.

BEGBİCK Ah beyciğim, hiçbir kadına böyle şeyler söylemeyin. Kelimeler vardır ki, kadınların kanını kızıştırır.

GALY GAY Ben, altı üstü limanda bir yükleme işçisiyim.

BEGBİCK Yeniler için yoklama birkaç dakika içinde başlar. Bakın içtima davulu çalıyor bile.
Yolda kimsecikler olmaz şimdi.

GALY GAY Eğer gerçekten o kadar geç olduysa ben ufak ufak dönüp Kilkoa'ya şehre insem iyi olur, çünkü balık alacağım daha.

BEGBİCK Müsaadenizle bir şey soracaktım bay, eğer isminizi yanlış anlamadıysam Bay Galy Gay, yüklemecilik çok kuvvet ister mi?

GALY GAY Hızla bir balık alıp eve döneceğim yerde bugün yine neredeyse dört saattir bir sürü beklenmedik şeyle oyalanmam

inanılır gibi değil, ama işte bir yürüdüm mü yolcu treni gibiyimdir ben.

BEGBİCK Evet, iki seçenekten biri, ya tıkınmak için balık alıp yemek, ya da bir hanımefendinin sepetini taşımaya yardım etmek. Ama, belki de hanımefendi, balık yemeyi aratmayacak gibi sunacak durumdadır kendini.

GALY GAY Açıkçası, balık almaya gitmek isterim ben.

BEGBİCK Anladım bayım. Ama vaktin çok geç olduğuna inanmıyor musunuz? Dükkânlar kapandı, balık da kalmamıştır zaten.

GALY GAY Bakın, benim hayal gücüm yüksektir, mesela balığı daha görmeden bile doyarım ben! Oysa siz, önce balık almak için yola düşersiniz, sonra o balığı satın alırsınız, alıp eve getirirsiniz balığı, etti iki, derken o balığı pişirirsiniz, etti üç, dördüncüsü, o balığı oturur yersiniz, ama gece bile, balığı çoktan hazmetmiş olduğunuz halde hâlâ o zavallı balıkla meşgulsünüzdür, neden, çünkü hayal gücünüz yok.

BEGBİCK O zaman size, balık için ayırdığınız para ile şu hıyarı almanızı öneriyorum, hatır için bırakırım size, çok daha pahalıdır ama, ne yapalım.

GALY GAY İyi de, bana hıyar lazım değil ki.

BEGBİCK Beni bu kadar utandıracağınızı beklemezdim doğrusu.

GALY GAY Hayır yani, balığın suyu ocağa konmuştu da.

BEGBİCK İyi, anladık. Nasıl isterseniz. Nasıl isterseniz.

GALY GAY Bakın, inanın, size yardımcı olmak sevindirir beni.

BEGBİCK Susun artık, kendinizi kandırıyorsunuz siz.

GALY GAY Sizi kırmak istemem kesinlikle. Eğer hıyarı bırakmaya hâlâ niyetliyseniz, buyrun parası.

URIA *(Jesse ve Polly'ye)* Hayır demeyi bilmeyen bir adam bu.

GALY GAY Eyvah, askerler var burada.

BEGBİCK Kim bilir ne arıyorlar. İçtima oldu olacak. Siz benim sepetimi verin hemen, gevezelikle daha fazla vakit kaybetmenin anlamı yok besbelli. Gider.

URIA Adamımız bu işte.

JESSE Hayır demeyi bilmeyen biri.

POLLY Üstelik saçları da bizim Jip gibi kırmızı. Öne çıkar.

JESSE Hediye gelmiş balığın yüzgecine bakılmaz.

POLLY Bugün güzel bir akşam değil mi?

GALY GAY Öyledir, efendim.

POLLY Bakınız bayım, ne tuhaf, sanki siz mutlaka Kilkoa'dan gelmiş olmalısınız gibi bir düşünce var kafamda, bir türlü atamıyorum.

GALY GAY Kilkoa mı? Elbette ya. Benim kulübem oradadır da yani.

POLLY Bu beni müthiş mutlu etti, bay...

GALY GAY Galy Gay.

POLLY Eveet, orada bir kulübeniz var, değil mi?

GALY GAY Nereden bildiniz? Beni tanıyor musunuz yoksa, veya karımı?

POLLY Adınız, sahi, adınız... bir saniye... Galy Gay.

GALY GAY Tamam, adım aynen öyle.

POLLY Yaa, nasıl bildim? Benden hiç kaçmaz. Örneğin bahse girerim ki, evlisiniz siz. Her neyse, burada niye dikilip duruyoruz ki Bay Galy Gay? Bunlar arkadaşlarım, Jesse ve Uria. Buyrun kantinimize gelin, bir pipo tüttürün bizimle.

GALY GAY Çok sağ olun. Ama maalesef karım beni Kilkoa'da bekliyor. Hem size komik gelecek de olsa, pipom yoktur benim.

JESSE O zaman puro tüttürüverin canım. Ne o, bu güzelim akşamda böyle bir teklif reddedilir mi şimdi?

GALY GAY Eh, yani, hayır diyemem tabii.

POLLY Puronuz da bizden olsun.

(Dördü giderler.)

4

DUL LEOKADJA BEGBİCK'İN KANTİNİ

Askerler, "Dul Begbick'in Meyhanesi" şarkısını söylerler.

ASKERLER

Dul Begbick'in meyhanesinde
Tütün çek, uyku çek, kafa çek, yirmi sene.
Dul Begbick'in bira vagonuyla
Cooch Behar'dan çek, Singapur'a.

Nakarat

Delhi'den Kamatkura'ya

Senelerce görmediğin,
Bakarsın Dul Begbick'in tankında.
Toddy var, Gum var, hay hay hayy
Cennet geçmiş, cehennem boydan boya.
Nefer Tomy[8] sus sen, nefer Tomy sıkı dur
Soda tepeciğinden vur Viski sırtlarına.

Dul Begbick'in meyhanesi
Verir sana ne ararsan.
Daha süt bebesiyken sen
Geçmişti o buralardan.
Nakarat
Pencap vadisinde savaş toz duman
Geçeriz biz Dul Begbick'in tankıyla
İlk kez zenci cephesinin[9] yanından
Tütün içerek ve siyah Ale Bira[10].
Nakarat

LEOKADJA *(Girer)* İyi akşamlar asker beyler. Bendeniz Dul Begbick, bu da benim Ale vagonum, her çeşit büyük asker sevkiyatında Hindistan'ın tüm hatları boyunca katara takılır ve de katar giderken bu vagonda hem Ale içilip hem uyunur olduğundan "Dul Begbick'in Ale Vagonu" denir buna, Haydarabat'tan Rangoon'a dek bilinir ki, nice kafası bozulan asker, bu vagonda teselli bulmuştur. Hiobja, Dul Begbick'in cazbantının güzel şarkısı için asker beylerden Penny'leri topla, yoksa domuzlar ödemekten kaçınırlar yine. Ama kibarca yap bu işi e mi askerlerin tozlu yolunun çiçeği kızım.

HİOBJA Niye ki? Toplar.

(Üç askerle Galy Gay girerler)

ÜÇÜ 8. Alay'ın kantini mi bu?

ASKERLER Öyledir. Üç kişi misiniz? Dördüncü adamınız nerede?

URIA Çavuş nasıl biridir?

ASKERLER İyi biri değil!

POLLY Çavuşun iyi biri olmaması çok tatsız.

HİOBJA Blody Five derler ona, Kilkoa Kaplanı. Alamet-i farikası Tayfun Adam[11]. Eğer Johnny'nin duvarlık olduğunu gördüyse, savaş narası şöyledir: Johnny topla pılını pırtını! Garip bir

koku alma duygusu vardır, suçun kokusunu alır. Ve eğer suç kokusu aldıysa, şarkıya başlar işte: Johnny, topla pılını pırtını!

JESSE Ya..

ASKER Evet, Kilkoa'nın daha ne numaraları var göreceksiniz.

POLLY *(Galy Gay'e)* Beyciğim, başı sıkışmış üç zavallı askere bir iyilikte bulunabilirsiniz, sizin için hiçbir sakıncası yok. Bizim timin dördüncü adamı, karısıyla vedalaşırken gecikti, şimdi içtimada dört kişi olmazsak Kilkoa'nın kara zindanlarına atılacağız. Oysa siz bizim asker elbisesini giyip yeni gelenlerin sayımında orada görünseniz ve onun adını ünleseniz, sorunumuz çözülecek. Hepsi bu. Bu arada bir puro eksik bir puro fazla içmişsiniz bizden, hiç önemi yok tabii ki.

GALY GAY Size iyiliğim dokunsun isterdim, ama hızla eve dönmek zorundayım maalesef ve bu yüzden canımın istediğini yapamam.

POLLY Ah çok teşekkürler. Sizden - açık söyleyeyim - tam da bunu beklerdim. İşte böyle ya: Canınızın istediğini yapamazsınız. Eve dönmek istiyorsunuz, ama dönemiyorsunuz. Sizi daha görür görmez duyduğumuz güvene ne kadar layık olduğunuzu kanıtladığınız için çok teşekkürler size bayım.

JESSE Eliniz, elinizi verin!

URIA İzninizle lütfen size söz konusu amaçla büyük Britanya ordusunun şeref giysisini giydirelim.
(Zile basar. Leokadja girer.)

POLLY Kamp kantininin sahibesi dünyaca ünlü Dul Begbick'le mi müşerref oluyoruz? Bizler, sekizinci alay makineli tüfek timi. Dul Begbick, açık söze icazet var mı? Kulağına bir şey söyler.

LEOKADJA Ya, bir takım üniforma kaybettiniz demek.

POLLY Evet ya, banyo kabininde kaşla göz arasında bizim Jip'in elbisesi yok olmuş.

LEOKADJA Banyo kabininde, öyle mi?

JESSE Açıkçası Dul Begbick, altı üstü bir şaka işte.

LEOKADJA Altı üstü bir şaka, ha?

POLLY Yalan mı sevgili beyciğim? Altı üstü bir şaka değil mi?

GALY GAY Evet evet, altı üstü, nasıl demeli, bir - puro. *(Güler)*
(Öbür üçü de gülerler)

LEOKADJA Ah, böylesine güçlü dört erkek karşısında zayıf bir

kadın nasıl da güçsüz kalıyor. Dul Begbick'in arkasından kimse, bir adama pantolonunu değiştirtmedi, demesin. Gider.

GALY GAY Ne bu sahi?

JESSE Hiç canım, hiçbir şey.

GALY GAY Ortaya çıkarsa, tehlikeli olmaz mı?

POLLY Katiyyen. Hele size, bir kereyle hiçbir şey olmaz.

GALY GAY Doğru. Bir kereyle bir şey olmaz. Böyle denir.

ASKER Bunlar, Haydarabat Savaşı'nın kaderini tayin etmiş, Pislik namıyla maruf ünlü makineli tüfek timi. Bu andan itibaren bizdendirler. Suçları bir gölge gibi izlesin onları.

(Bir asker, arananların suçunu ilan eden tabelayı getirip çiviler.)

ASKERLER Ne hacet, hemen arkalarından böyle bir tabela geldi bile!

(Hepsi çıkar)

LEOKADJA Üniformayı getirir.

POLLY *(Galy Gay'e)* Sizin için satın aldığımız şeref giysisi bu işte. Galy Gay kardeşim, giyiver bunu.

(Polly ve Uria Galy Gay'i giydirirler)

BEGBİCK Fiyatı on Şilin. Hediye sayılır.

POLLY On Şilin mi?

URIA Kan emicilik bu. En fazla üç Şilin. Çok da küçük geliyor üstelik.

JESSE *(Pencerede)* Bulutlar ağırlaştı birden. Yağmur indirirse sedye ıslanır, sedye ıslanınca Pagoda'nın içine alınır, sedye Pagoda'nın içine alınınca bizim Jip enselenir, işimiz biter.

GALY GAY Bu elbise çok küçük geliyor bana, içine sığmıyorum.

POLLY Duydunuz mu, sığmıyor işte.

GALY GAY Çizmeler de fena sıkıyor.

URIA Hepsi küçük. Kullanılmaz! iki Şilin!

POLLY Sus *(Uria)* Hepsi biraz küçük geldiği için ve hele çizmeler de vurduğu için, yedi Şilin. Öyle değil mi?

GALY GAY Aynen öyle. Fena halde vuruyor.

URIA Bu bay senin kadar yaygaracı değil Polly!

LEOKADJA İyi. Sekiz Şilin, yoksa tüm bölük o tabelada ilan edilen suça bulaşacak da ondan, pislik kovaları!

JESSE Yağmur yağar mı dersiniz, Dul Begbick?

LEOKADJA Haa, bunun için çavuş Blody Five'a bakmam gerek.

Tüm orduda bilinir çünkü, çavuş yağmurda ıslandı mı korkunç duyarlıklara uğrar, hem dıştan hem içten değişir.

JESSE Yani bizim şakamızda hiçbir şekilde yağmur yağmamalı!

LEOKADJA Tam tersine! Hindistan'daki ordunun en tehlikeli adamı Blody Five, yağmur yağınca süt dişi gibi zararsız oluverir, Blody Five, Blody Gent'e döner ve Blody Gent de üç gün boyunca salt kızlarla düşer kalkar.

BİR ASKER *(İçeriye seslenir)* Pagoda olayı için içtimaya gelinecek, bir kişi eksikmiş, bu yüzden isimler okunacak, kimlikler kontrol edilecek.

JESSE *(Galy Gay'e)* Bizim arkadaşın ismini ünleyeceksiniz, o kadar. Olabildiğince yüksek sesle, çok anlaşılır biçimde. Gayet basit iş.

POLLY Bizim kaybolan arkadaşın adı: Jeraiah Jip! Jeraiah Jip!

GALY GAY *(Kibarca)* Jeraiah Jip!

POLLY Hayatın her durumunda ne yapacağını bilen kültürlü insanlara rastlamak ne güzel.

Dördü karşılıklı reveranslarla geriden çıkarlar.

JESSE *(Çıkarken)* Yağmur bir yağmasa!

LEOKADJA Şimdi Blody Five'ın önünde hiç de asker olmayan bir adam boy gösterecek. Bu Kilkoa'lı Galy Gay çok tip bir adam. Blody Five geliyor.

HİOBJA Çavuş niye böyle süngü yutmuş gibi yürüyor ki?

(Blody Five, fena halde değişmiş olarak girer)

LEOKADJA *(Ona bakar)* Merhaba! Hiobja, koş çabuk! Kantinin üstüne örtüsünü çek: Yağmur geliyor.

BLODY 8. Alay'ın adları söylenirken, gülün siz. Ama bakın, bunların hepsinin cayır cayır yandığını görmek istiyorum, bar tezgâhıyla, sallanır koltuğuyla ve kendisi Gomora olan seninle birlikte tüm bu Sodom'un[12] cayır cayır yandığını... Ne öyle yiyecek gibi bakıp duruyorsun, boyalı Babil[13]!

LEOKADJA Biliyor musun Charlie, böylesine acı çeken erkekten çok hoşlanır kadınlar.

BLODY O kâfir heriflerin ilki uçkurunu tutamadı da o yüzden başladı insanlığın yıkımı. Kapa çeneni! Talimnamenin bir sürü zayıf noktaları vardır ama yine de insan için tek dayanak odur, çünkü bir omurgası vardır ve tanrıya karşı sorumluluk üstlenir. Aslında yeryüzüne bir delik deleceksin, içini de dinamitle

doldurup çakacaksın kibriti, tüm dünyayı havaya uçuracaksın ki o zaman belki görürler durumun ciddiyetini.

BUYRUK SESİ *(Dışarıda)* Makineliler, isim isim tekmile hazrol!

BLODY *(Mırıldanır)* Johnny, topla pılını pırtını. Üç askerin kendi adlarını seslenişini dinler. İşte, şimdi küçük bir sessizlik olacak.

GALY GAY'İN SESİ Jeraiah Jip.

BLODY *(Şaşırmış)* Yine bir numara çevirdiler!

LEOKADJA Bana sorarsanız çavuş, daha Nepal'in kara yağmuru indirmeden, siz insanların kötü işlerine karşı iyice yumuşamış olacaksınız, çünkü yeryüzünün belki de en şehvetli insanı sizsiniz. Siz kendi itaatsizliğinizle bir masada otururken, o tapınak haydutları sizin gözünüzün içine içine bakacaklar, çünkü sizin kendi suçlarınız denizin kumu gibi çoğalmış olacak.

BLODY Hah, onun da hesabını hemen görürüz canım, o azgın Blodyfive'ciğin defterini de hemen oracıkta dürüveririz, siz hiç merak etmeyin. Gayet basit. *(Çıkar)*

BLODY *(Dışarıdan)* Sekiz er, uygunsuz saç tıraşı yüzünden göbeğine kadar kızgın kuma, marş marş!

(Üç asker, Galy Gay'le birlikte bar tezgâhına gelirler)

POLLY Şerefinize bir bardak viski, bayım!

GALY GAY Ah, adam olanların birbirine böyle küçük iyilikler yapıvermesinden hiçbir zarar gelmez. Bakın işte, şimdi bir bardak viskiyi hemen kafama diker ve derim ki: Bu beylerin işi görüldü. Ayrıca şu dünyada mesele zaten arada bir küçük bir balon uçurup, başkalarının "iyi akşamlar" demesi gibi "Jeraiah Jip" deyivermek, onların istediği gibi biri oluvermekmiş, çok da kolay.

POLLY Maalesef çok acele bir işimiz var efendim. Bu esen yağmur rüzgârı, çok tehlikeli. Birinin kafasını kazımak zorundayız da.

GALY GAY O işte de yardımım dokunmaz mıydı size?

URIA Her şeye burnunu sokan yaratıklar var. Böylelerine elini versen kolunu kurtaramıyorsun.

POLLY Bizim hesabımıza birkaç kokteyl içiniz. Giderken: Jip'in kafasını bu makasla tıraş ettik mi o kelden eser kalmayacak. Yeter ki yağmur yağmasın! Yağmur bir yağmasa! *(Üçü çıkarlar)*

LEOKADJA *(Galy Gay'e bir kokteyl getirir)* Daha önce görüşmemiş miydik acaba?

GALY GAY Hayır, anlamında başını sallar.
LEOKADJA Adınız Galy Gay değil mi?
GALY GAY Başını sallar.
LEOKADJA Benim hıyar sepetimi taşıyan siz değil miydiniz?
GALY GAY Hayır, ben o değilim.
LEOKADJA *(Pencerede)* Yağmur başladı.

5

SARIDERİLİLERİN PAGODA'SININ İÇİ

Rahip Wang ile Çinli Hizmetlisi.

HİZMETLİ Yağmur yağıyor.
WANG Bizim deri sedyeyi kuruya alıver!
(Hizmetli çıkar)
Son gelirimiz de çalındı. Üstelik kurşun deliklerinden yağmur tepeme yağıyor. Hizmetli, sedyeyi içeriye sürükler. Sedyeden soluma sesi duyulur. Bu da ne? *(Eğilir bakar)* Sedyeyi böyle pisletilmiş görünce hemen aklıma gelmişti zaten bir beyazdır bu diye. Vay vay, asker elbiseli! Hırsızın kafasında bir de keli var. Saçları kazınmış düpedüz. Ne yapmalı ki bunu? Asker olduğuna göre kafası çalışmaz. Kraliçe hazretlerinin, içki kusuntularıyla kaplı bir askeri, yavru civcivden de çaresiz[14], annesini bile tanıyamayacak kadar sarhoş. Polise teslim edilebilir. Neye yarayacak? Para gittikten sonra adalet neye yarar? Bu da homurdanır durur ancak. *(Öfkeyle)* Kaldır onu, peynir deliği sen de, kaldır götür ibadet sandığına sok, ama dikkat et, kafası yukarı gelsin. Olsa olsa bir tanrı yapılır bundan.
(Hizmetli, Jip'i ibadet sandığına sokar)
Kâğıt getir! Binanın önüne hemen kâğıt bayraklar asalım. Elimizle, ayağımızla tabelalar yazmamız gerek. Gözden kaçmayacak kadar çok tabelayla büyük duyuru yapmak istiyorum, cimrilik yok. Herkesin dilinde olmayan bir tanrı neye yarar?
(Kapı çalınır) Bu saatte, kim o?
POLLY Üç asker.
WANG Onun arkadaşları. Gelenleri içeri alır.
POLLY Bir beyefendiyi arıyoruz, daha doğrusu, bu zengin ve say-

gın tapınağın karşısında bulunan bir deri sedye içinde uyuyakalmış bir askeri arıyorduk.

WANG Uyanışı hayrolsun.

POLLY O deri sedye kaybolmuş.

WANG Emin olamayanların sabırsızlığını anlıyorum; çünkü ben de birilerini arıyorum, daha doğrusu, üç kişiyi, yani tam olarak üç askeri arıyorum ve bulamıyorum.

URIA İşiniz zor. Bence, vazgeçin siz. Ama, o deri sedyeden haberiniz vardır herhalde.

WANG Hiç mi hiç yok ne yazık. Aksilik, sayın asker beylerin giysileri birbirinin aynı.

JESSE Bunda bir aksilik yok. Söz konusu deri sedye içinde şu anda çok hasta biri oturmakta.

POLLY Üstelik hastalığı yüzünden bir tutam saçı döküldüğü için acil yardıma ihtiyacı var.

URIA Öyle birini gördünüz mü acaba?

WANG Görmedim yazık ki. Ama buna karşılık, o bir tutam saçı buldum. Ne var ki, onu ordunuzun bir çavuşu aldı. Asker beyefendiye saçını iade etmek istiyordu.

(Jip, sandık içinde bir inler)

POLLY Bu neydi bayım?

WANG Bu benim uyuyan süt ineğim.

URIA İneğinizin uykusu da pek rahatsız galiba.

POLLY Bu bizim Jip'i oturttuğumuz sedye işte. Müsaadenizle içini bir yoklayalım.

WANG En iyisi size gerçeği söyleyeyim ben. O, başka bir sedyedir.

POLLY Ooo, içi de üç günlük tükürük hokkası gibi dolmuş. Belli ki bizim Jip bunun içindeymiş Jesse.

WANG Olamaz. Bu kadar pis bir sedye içine kimse girmez.

(Jip'in inlemesi daha yüksek duyulur)

URIA Biz dördüncü adamımızı bulmak zorundayız. Bu uğurda yapmayacağımız şey yoktur.

WANG Ama aradığınız adam burada değil. Sizin burada olduğunu iddia ettiğiniz ve benim burada olduğunu bilmediğim adamın ise, sizin adamınız olmadığını görmeniz için, müsaade edin her şeyi bir çizgide anlatıvereyim. Bu naçizane hizmetkârınızın, tebeşirle dört suçluyu çiziktirmesine izin veriniz.

(İbadet sandığının kapısına, basit çizgilerle dört figür çizer, üçünün kafası belli değil, birinin kafasında yüz çizgileri vardır)

Buyrun: Dördünden birinin yüzü var, yani kim olduğu belli oluyor, oysa üçünün yüzü yok. Kim oldukları bilinemiyor. Şimdi, yüzü belli olanın parası yok, yani hırsız o değil. Parayı alanların ise yüzleri yok, yani kim oldukları bilinmiyor. Yan yana gelmedikleri sürece bu böyle. Ama yağmur gelirlerse, üç yüzsüzün yüzleri beliriverecek ve çalman para onların cebinde çıkacaktır. Burada olabilen bir kimsenin sizin adamınız olduğuna beni asla inandıramazsınız.

(Üç asker, Rahibi silahla tehdit etmeye davranınca bir işaretle Hizmetli, tapınağın ziyaretçileriyle ortaya gelir)

JESSE Biz, sizin, gece huzurunuzu daha fazla kaçırmasak efendim. Çayınız da içilecek gibi değil. Ama deseniniz, çok sanatlı doğrusu. Gelin!

WANG Ah, sizi giderken görmek acı veriyor bana.

URIA Arkadaşımız, nerede olursa olsun kendine geldiğinde, onun bize dönmesini on beygir bile durdurabilir mi sanıyorsunuz?

WANG Onu durdurmaya on beygirin gücü yetmez belki, ama bakarsınız, tek bir beygirin küçük bir şeyi, kim bilir?

URIA Kafasındaki viskiden kurtulunca, gelir o.

(Üç asker, büyük reveranslarla çıkarlar)

WANG Eski viski içildikten sonra belki yenisi de içilir.

JİP *(Sandığın içinden)* Heeey!

(Wang, ziyaretçilerin dikkatini Tanrı'sına yöneltir)

6

KANTİN

Gece geç vakit. Galy Gay bir ahşap iskemlede oturmuş uyuyor. Üç Asker pencerede görünür.

POLLY Orada işte, oturuyor hâlâ. İrlandalı bir Mamut'a benzemiyor mu?

URIA Yağmur yüzünden gitmek istemedi belki.

JESSE Kim bilir? Ama şimdi bize yine gerekli olacak.

POLLY Jip geri gelmez mi diyorsunuz?

JESSE Uria, Jip dönmez artık, biliyorum.

POLLY Bu yükleme işçisine aynı şeyi bir kere daha anlatmak, iyice zor olacak.

JESSE Sen ne dersin Uria?

URIA Ben, kendi hesabıma, yatmaya gidiyorum.

POLLY Ama ya bu yükleyici şimdi uyanır da kapıdan çıkıp giderse, o zaman kellelerimiz bir tutam saçtan asılı kalır.

JESSE Kesin. Ama ben de gidip yatacağım. Bir insandan o kadar çok şey isteyemezsin ki.

POLLY Belki de en iyisi, hepimiz yatalım gitsin. Çok aşağılık bir durum ama bütün kabahat şu yağmurda.

(Üç Asker çıkar)

7

SARIDERİLİLERİN PAGODA'SININ İÇİ

Sabaha doğru. Her yerde büyük tabelalar asılı. Eski bir gramofonun hışırtısı ve bir trampet sesi duyulmakta. Arkada büyük bir dinsel tören görüntüsü var.

WANG *(İbadet sandığına doğru giderken Hizmetli'si Mah Sing'e)* Deve gübresinden topak yapmayı hızlandır pis herif! *(Sandığa)* Asker efendi, uyuyor musun hâlâ?

JİP İçeriden: Kısa zamanda iner miyiz Jesse? Bu araba çok çalkalıyor, kenef gibi daracık üstelik.

WANG Kendini tren vagonunda sanma[15] asker efendi. O çalkalanma değerli kafanın içindeki viskidendir.

JİP *(İçeriden)* Saçma! Bu gramofon sesi de ne? Kesilemez mi?

WANG Çık dışarı asker efendi, bir parça sığır eti ye!

JİP Sahi, bir parça et versene bana Polly! Sandığa vurur.

WANG *(Arkaya seyirtir)* Dinleyin, sefiller! Sesini kutsal ibadet sandığına vuruşlardan duyduğunuz Tanrı, beş Tael[16] istiyor. Kar-

şılığında size şefaat bahşediyor. Çabuk topla paraları Mah Sing!

JİP *(İçeriden)* Uria, Uria, neredeyim ben?

WANG Birazcık daha vurur musun asker efendi, biraz da öbür yana sayın general, iki ayakla birden, şöyle kuvvetlice!

JİP *(İçeriden)* Heey, ne oluyor? Neredeyim? Siz nerdesiniz? Uria, Jesse, Polly!

WANG Naçizane hizmetkârın bilmek istiyor asker efendi, yemeklerden ve keskin içkilerden ne emredersin?

JİP Heey, o da kim?

WANG Şişko bir fareye benzer bir sesle: Bu topluca fare, senin dostun Tiensin'li Wang'dır albayım.

JİP *(İçeriden)* Hangi şehirdeyim ki ben?

WANG Rezil bir şehirdesin, hazreti muhterem, Kilkoa denen viranede!

JİP *(İçeriden)* Bırak çıkayım!

WANG Arkaya seslenir: Deve gübresini topak yaptıysan, onları bir tepsiye koy, davula vur ve topakları ateşle. Jip'e: Bırakıp gitmeyeceğine söz verirsen hemen çıkarırım asker efendi.

JİP *(İçeriden)* Çabuk aç, misk faresi sesli yaratık, aç çabuk, duydun mu?

WANG Durun! Durun ey müminler! Bir dakikacık öylece durun! Tanrı size üç şimşek çakımıyla seslenecek. İyi sayın. Dört oldu, yok beş. Yazık, sadece beş Tael bağışlayacaksınız. İbadet sandığına dostça tıklar: Asker efendi, al bir parça biftek, afiyet olsun.

JİP *(İçeriden)* Ooo, şimdi anladım, karnım zil çalıyor, ha bire likit pompalamışım. Galiba fazlaca içtim, şimdi de bir o kadar fazla yemem gerekiyor.

WANG İstersen bütün bir sığırı yiyebilirsin, bir biftek daha hazır zaten. Ama korkarım çıkıp gideceksin asker efendi. Gitmeyeceğine söz ver bana.

JİP *(İçeriden)* Bir bakayım hele. Wang onu dışarı çıkarır: Buraya nasıl geldim ki ben?

WANG Havadan, general hazretleri, havadan gelmişsin.

JİP Peki beni bulduğunda neredeydim?

WANG Eski bir sedyenin içine yerleşmiştin muhterem efendim.

JİP Benim arkadaşlar nerede peki? Sekizinci Alay? Makineli tüfek

timi nerede? Oniki tren katarı, dört fil parkı? Koskoca İngiliz ordusu nerede? Bütün bunlara n'oldu, sırıtkan sarı tükürük hokkası?

WANG Geçen ay Pencap dağlarını aşıp geçtiler. Ama şu bifteği buyur sen.

JİP Ne? Peki ya ben? Ben neredeydim? Onlar sefere çıkarken ben ne yapıyordum ki?

WANG Viski, bol bol viski, bin şişe belki ve bolca para.

JİP Beni soran olmadı mı peki?

WANG Olmadı maalesef.

JİP Bu çok kötü.

WANG Peki, eğer gelip de beyaz asker giysileri içinde bir adamı sorarlarsa, sana getireyim mi sayın savaş bakanı?

JİP Gerekmez.

WANG Öyleyse, rahatsız edilmek istemiyorsan şu sandığın içine giriver Johnny, birileri bakıp da gözlerine sıkıntı vermesin Johnny.

JİP Biftek nerede? Oturur ve tıkınır. Pek de küçükmüş! Bu iğrenç gürültü ne ola ki? Trampet sesleri içinde deve gübresi topaklarının dumanı tavana yükselir.

WANG Burada arkada secdeye varan müminlerin duasıdır bu.

JİP Biftek de sığırın bayağı sert tarafındanmış. Kime dua ediyorlar?

WANG Bu bir sır.

JİP Daha hızla tıkınır: Biftek güzel ama burada oturmam yanlış. Polly ile Jesse mutlaka beni beklemişlerdir. Hâlâ da bekliyorlardır belki. Tereyağı gibi mübarek. Bunu yemem kötülük. Polly şimdi Jesse'ye, "Jip mutlaka gelir," diyordur, ayılınca gelir Jip. Uria pek o kadar beklemez, enikonu kötü bir insan Uria, ama Jesse ile Polly, "Jip gelir," diyecekler. Hiç kuşku yok ki, tüm içtiklerimin üstüne en uygun yemek bu. Ah, bir de Jesse Jip'ine bu kadar kesin güvenmeseydi, ama mutlaka, "Jip bize ihanet etmez," diyordur ve bu da benim için dayanılmaz olur. Burada oturmam çok ters ama et güzelmiş doğrusu.

8

KANTİN

Sabah erken. Galy Gay ahşap iskemlesinde uyuyor.
Üç asker kahvaltı ediyor.

POLLY Jip gelir.

JESSE Jip bize ihanet etmez.

POLLY Ayılınca gelir Jip.

URIA Belli olmaz. Her ihtimale karşı, Jip hâlâ o çatıda olduğu sürece biz bu yükleme işçisini elden bırakmayalım.

JESSE Gitmemiş.

POLLY Fena üşüyor olmalı. Ahşap iskemlede sabahlamış.

URIA Oysa biz bu gece uykumuzu aldık, zımba gibiyiz yine.

POLLY Ve Jip gelecektir. Uykusunu almış sağlıklı ordu bilincimle gayet açık görüyorum bunu. O sarı öküz kurbağası kendi yorgunluğumuzu kullandı. Jip'in viskisi bitti mi kalkıp gelir.
(Wang girer. Bar tezgâhına gider ve çıngırağı çalar. Dul Begbick gelir.)

BEGBİCK Doğuştan pis kokanlara içki vermiyorum, sarı derili de olsa.

WANG Bir beyaz adam için: Yedi şişe Viktorya viskisi.

BEGBİCK Beyaz adam için yedi şişe Viktorya viskisi mi? Yedi şişeyi verir.

WANG Evet, bir beyaz için. Wang, dördüne de bir reverans yaparak çıkar. Ardından Leokadja da çıkar. Jesse, Polly ve Uria bakışırlar.

URİA Yedi şişe Viktorya viskisi ha? Jip geri gelmeyecek demek ki. Şimdi artık bu Kilkoa'lı yükleme işçisi, tepeden tırnağa bizim arkadaşımız Jeraiah Jip olmak zorunda.
(Üçü uyuyan Galy Gay'i gözetlerler.)

POLLY Peki nasıl olacak bu iş Uria? Jip'in kimliğinden başka bir şey yok ki elimizde.

JESSE Yeter işte. O kimlikten yeni bir Jip çıkacak. İnsanlara aşırı önem veriliyor. Oysa bir kişi, hiçtir. İkiyüzden az kişi üstüne konuşulamaz bile. Herkesin farklı görüşü olabilir tabii ki. Görüş hiçbir şey yazmaz. Rahat bir adam, rahatça iki veya üç de-

ğişik fikri üstlenebilir. Karaktermiş, kişilikmiş, kıçımı yalasınlar.

POLLY İyi de, onu asker Jeraiah Jip'e dönüştürmemize ne der acaba?

JESSE Böyle biri kendiliğinden dönüşür zaten. Onu su birikintisinin içine atsan, iki gün içinde parmaklarının arası yüzgeç gibi deri bağlar[17].

URIA Ona ne olursa olsun, bir dördüncü adam gerek bize. Uyandırın haydi!

POLLY Galy Gay'i uyandırır. Beyciğim, gitmemeniz ne iyi olmuş! Bir takım aksilikler çıktı, bizim arkadaş Jip vaktinde yetişemeyecek buraya.

URIA Memleket İrlanda mıydı?

GALY GAY Galiba.

URIA Çok iyi. Kırk yaşını geçmemişsinizdir, değil mi Bay Galy Gay?

GALY GAY O kadar yaşlı değilim.

URIA Harika. Düztabanlık da var mıdır acaba?

GALY GAY Biraz.

URIA Tam isabet. Şansınız varmış. Şimdilik burada kalabilirsiniz.

GALY GAY Ama karım balık için beni bekliyor.

POLLY Kaygılarınızı anlıyoruz, onurlusunuz ve İrlanda erkeğine yakışır biçimde davranıyorsunuz. Ama görünüşünüz hoşumuza gitti bizim. Dahası, duruma uygun. Belki asker olabilirsiniz, bu imkân yok değil hani.

(Galy Gay susar)

POLLY Asker hayatı pek güzeldir. Sırf tüm Hindistan'ı çiğneyip, bu yolları ve Pagoda'ları gözleyelim diye her hafta avuç dolusu para alırız. Şu konforlu uyku tulumunu ister miydiniz, askere bedava verilir. Şu Everett & Co.[18] markalı silaha bir göz atın. Eğlenmek için genellikle balık avlarız biz, oltaları Mama'mız satın alır - orduya şakacıktan Mama deriz de[19] - arada askeri bando müzik çalar. Günün geri kalanını bungalov'unuzda tütün içerek geçirebilirsiniz, ya da bu Raca'ların[20] altın saraylarını seyre dalarsınız, keyfiniz isterse kurşunlayıverirsiniz onu hatta. Hatunlar biz askerlerden çok şey bekler ama asla para istemezler. Bu da, kabul edin ki, az şey değil yani.

GALY GAY Askerlerin hayatı iyiymiş doğrusu.

URIA Elbette. Pirinç düğmeli asker elbiseniz zaten sizde kalıyor demek ki, ayrıca da her an size bey denmesine, Bay Jip denmesine hak kazanıyorsunuz.

GALY GAY Yoksul bir yükleme işçisini mutsuz etmeyin.

URIA Gitmek mi istiyorsunuz yani?

GALY GAY Evet, gideyim ben.

JESSE Polly, giysilerini getir onun!

POLLY *(Elinde giysilerle)* Niye Jip olmayı istemiyorsunuz ki sahi?

(Blody Five pencerede belirir)

GALY GAY Ben Galy Gay'im de ondan. Kapıya gider.

(Üç asker bakışırlar)

URIA Bir saniye durur musunuz?

POLLY Acele işe şeytan karışır, demişler.

URIA Bizler, başkalarından hediye almayı pek sevmeyiz.

JESSE Adınız ne olursa olsun, yaptığınız iyiliğin karşılığını almalısınız.

URIA Bir ticaret işi - kapı kolunu bırakmayın siz yine de - bir iş söz konusu.

(Galy Gay kalakalır)

JESSE Kilkoa'da yapılabilecek en iyi iş bu, değil mi Polly? Biliyorsun, dışarıda bir elimize geçse...

URIA Bu müthiş işte sizin de pay sahibi olmanızı önermek bizim görevimiz.

GALY GAY İş mi? Ticaret işi mi dediniz demin?

URIA Olabilir, ama sizin zamanınız yok ki.

GALY GALY Zamanın olmaması her zaman aynı şey değildir.

POLLY Zaman bulursunuz elbet. Bu işin ne olduğunu bir bilseniz, anında zaman bulursunuz. Lord Kitchener[21] bile Mısır'ı fethedecek zamanı bulmuştu.

GALY GALY Herhalde yani. Demek büyük bir iş bu ha?

POLLY Peşaver Mihracesi'ne layık bir iş. Sizin gibi büyük bir adam için küçük sayılabilir gerçi.

GALY GAY Her an vazgeçebilirim nasıl olsa. O zaman kalkar evime giderim. Oturur.

(Blody pencereden kaybolur)

POLLY Halis muhlis bir fil bu.

GALY GAY Fil mi? Bir fil, tabii ki altın yumurtlar. Bir filiniz oldu

mu hastane köşelerinde gebermezsiniz.

URIA Fil?! Bir filimizin olması meselesi!

GALY GAY Şey mi yani, bir fil mi geçecek elimize?

POLLY File fena takmış bu besbelli.

GALY GAY Elinizde bir fil mi var yani?

POLLY Elde olmayan bir fille iş yapıldığı görülmüş duyulmuş mu hiç?

GALY GAY Madem öyle Bay Polly, ben de bir köşesinden sebeplenmek isterim.

URIA *(Duraksayarak)* Yalnız, şu Kilkoa'nın şeytanı olmasa arada!

GALY GAY Kilkoa'nın şeytanı da ne?

POLLY Sesinizi alçaltın! Tayfun Adam'dan söz ediliyor, Blody Five'dan, bizim çavuştan.

GALY GAY Böyle denecek ne yaptı ki?

POLLY Hiç canım. İçtimada sahte isim söyleyeni ikiye ikilik yelken bezine sardırıp fillerin altına atıyor mesela.

GALY GAY Demek ki kafası çalışan biri gerekli.

URIA O kafa da sizde var Bay Galy Gay!

POLLY Neler yok ki içinde!

GALY GAY O kadar değil canım. Ama sizin gibi kültürlü insanların ilgisini çekecek bir bilmece biliyorum mesela.

JESSE Gerçekten de iyi bilmece çözücülerin arasındasınız.

GALY GAY Şöyle: Beyazdır, memelidir, arkasını da önü gibi görür.

JESSE Çok zor ama.

GALY GAY Bu bilmeceyi hayatta bilemezsiniz. Ben de bilememiştim zaten. Beyazdır, memelidir, arkasını da önü gibi görür. Kör kır at.

URIA Müthiş bir bilmece.

POLLY Bütün bunları kafanızda mı tutuyorsunuz?

GALLY GAY Çoğunlukla öyle, çünkü yazmayı pek bilmem. Ama bana öyle geliyor ki, hemen her iş için biçilmiş kaftanım ben.

BLODY *(İçeri girer)* Dışarıda bir bayan var, Galy Gay isimli bir adamı arıyor.

GALY GAY Galy Gay! Kadının aradığı adamın adı Galy Gay!

BLODY Buyrun girin Bayan Gray! Burada kocanızı tanıyan bir bey var. *(Uria feci bir kilfür savurur. Üç asker hızla duvarın dibine giderler)*

GALY GAY Güvenin siz bana. Galy Gay işin tadını aldı bir kere. *(Blody, ünlü Jhonny'sini mırıldanarak Galy Gay'in karısıyla girer)*

BAYAN GALY GAY Naçizane bendenizi bağışlayın efendiler, kılığımı da bağışlayın lütfen, telaş içinde çıktım da. A aa, burdasın işte Galy Gay, ama, bu asker üniforması içindeki sen misin gerçekten?

GALY GAY Hayır.

BAYAN GALY GAY Anlamadım. Asker üniformasını nereden giydin? Yakışmış da hani, kime sorarsan sor. Sen bir tuhafsın Galy Gay.

URIA Bu Kadın kafadan sakat.

BAYAN GALY GAY Hayır demeyi beceremeyen böyle bir adamla baş etmek çok zor. Böyle iriyarı görünüşüne bakınca, içinin taze yumurta gibi saf olduğuna inanır mısınız hiç?

URIA Kimle konuşuyor ki? Küfürler savuruyordur mutlaka.

BLODY Bence Bayan Gray'in aklı gayet yerinde. Konuşmaya devam edin lütfen Bayan Gray. Sesiniz bir şarkıcının sesinden bile daha tatlı geliyor.

BAYAN GALY GAY Bu havalı pozlarla yine ne halt karıştırdığını bilmiyorum ama sonun kötü olacak. Gel hadi! Bir şey söylesene! Sesin mi kaçtı?

GALY GAY Bütün bunları bana söylüyorsun galiba. O zaman şunu bil ki beni başkasıyla karıştırıyorsun, üstelik onun hakkında söylediklerin de aptalca ve yakışıksız.

BAYAN GALY GAY Ne dedin? Seni karıştırıyorum ha? İçki mi içtin sen? İçkiyi kaldıramaz da.

GALY GAY Eğer ben senin Galy Gay'insem bu kampın da komutanıyım.

BAYAN GALY GAY Dün bu saatte suyu tencereyle ocağa koydum ama sen balığı bir türlü getirmedin.

GALY GAY Balık da nereden çıktı şimdi? Bütün bu beylerin önünde kaçık gibi konuşup duruyorsun!

BLODY Garip bir durum. Öyle kötü şeyler geliyor ki aklıma beynim donacak neredeyse. Sizler bu bayanı tanıyor musunuz? Üç asker, hayır, anlamında kafa sallarlar. Peki siz?

GALY GAY Hayat boyu, İrlanda'dan Kilkoa'ya dek çok şey gör-

düm ama bu bayanla hiç yüz yüze gelmedik.

BLODY Bayana adınızı söyleyin.

GALY GAY Jeraiah Jip.

BAYAN GALY GAY Olacak iş değil! Tabii ki çavuş, yani ona bakınca sanki, yoksa benim yükleme işçisi Galy Gay'imden biraz farklı mı ne, gibi geliyor, gerçi ne olduğunu da söyleyemem ama...

BLODY Göreceğiz bakalım.

(Bayan Galy Gay kafası karışmış halde Blody Five ile çıkar)

GALY GAY Sevinçle Jesse'ye doğru gider. Tüm İrlanda'nın Galy Gay'leri için denir ki, onlar, dünyanın her yerine bir çivi çakmayı bilirler.

URİA *(Polly'ye)* Güneş yedi kere doğup batmadan bu adamın başka bir adam olması gerekiyor.

POLLY Nasıl olacak bu, Uria? Bir adam, başka bir adama döndürülecek, ha?

URIA Evet, her adam, öteki adamlar gibidir. Adam adamdır.

POLLY Ama ordu her an sefere çıkabilir Uria.

URIA Elbette her an sefere çıkabilir ordu. Ama şu kantinin hâlâ yerli yerinde olduğunu görmüyor musun? Süvarinin at yarışları düzenlediğini bilmiyor musun? Bence Tanrı, orduyu bugünden sefere çıkarıp da bizim gibileri perişan etmeye kalkmaz. Bunu yapmadan önce epey bir düşünür.

POLLY Dinle!

(Hareket borusu ve trampet sesi)

BLODY Girer. Ordu Tibet'e sefere çıkıyor! Ünlü Jhonny'sini mırıldanarak gider.

(Galy Gay, giysilerini kucaklayıp hızla dışarı süzülmeye kalkar. Üç asker onu yakalar bir sandalyeye oturtturlar.)

CANLI BİR İNSANIN 1925 YILINDA KİLKOA ASKERİ BARAKALARINDA DÖNÜŞÜMÜ

ARA DEYİŞ

Bay Bertolt Brecht'in fotoğrafının yanında Dul Leokadja Begbick'in ağzından:

Bertolt Brecht Efendi der ki: Adam adamdır.

Herkes diyebilir bunu besbelli.
Ama Bertolt Brecht kanıtlıyor da ardından
Bir insandan neler neler yapılabildiğini.
Bu akşam burada bir insan, parçaları eksilmeksizin
Sökülüp yeniden takılacak, otomobil gibi.
Adama insan yanından yaklaşılacak
Etkili biçimde ve sıkmadan denecek ki ona
Uy bu dünyanın gidişine artık
Sen de kendi çıkarına bak gitsin.
İmdi, Bertolt Brecht umutla diyor ki
Görün bastığınız yerin kayganlığını
Ve işçi Galy Gay'e bakıp anlayın
Hayatın ne tehlikeler taşıdığını.

9

DULBEGBİCK'İN KANTİNİ

(Ordunun sefere çıkış gürültüleri. Geriden yüce bir ses gelir)

SES Öngörülen savaş başlamıştır. Ordu Tibet'e harekâta geçmektedir. Kraliçe, askerlerine, topları ve filleriyle tren katarlarına girmelerini emreder ve katarlara da Tibet'e gitmelerini emreder. Bu nedenle generaliniz, ay yükselmeden önce tren katarları içindeki yerlerinizi almanızı emrediyor.

LEOKADJA Kızlarını çağırarak kantin içinde koşuşturur: Eyvah, ordu gidiyor, kimse yardım etmezse burada kalakalırız. Gider.

ÜÇ ASKER *(Hızla girerler)* İşte şimdi o, koşar adım asker Jeraiah Jip'e dönüşmek zorunda. Ama bunun için bize bir fil gerek. Çünkü bu Galy Gay o fille yolsuz bir iş yapmış[22] duruma düşünce, suçlu Galy Gay olmaktansa Jeraiah Jip olmayı yeğleyecektir. İşte bunun için şimdi öncelikle fili yapalım.

URIA Jesse, şu süpürge sopasını duvardaki fil kafasına sok, sen de Polly, bir viski şişesi al eline, ben bu haritayı üstünüze gereceğim.

(Bir bölme ardında uydurma bir fil yaparlar.)

LEOKADJA Benim fil kafasıyla ne yapıyorsunuz orada?

POLLY Bir fil yapıyoruz, eğer bu eğlencemizde bize yardım ederseniz biz de sizin kantinin toparlanıp yüklenmesini yaparız.

LEOKADJA Ne yapmam gerekiyor?

JESSE Şu dışarıda dolanıp duran adama gidin, bir fil satın almak istediğinizi söyleyin!

LEOKADJA Olur! Ama makineli tüfek timi benim kantini toparlayacak, tamam mı? Gider.

ASKERLER Girerler, Jesse ve Polly'yle bir fil yapmakta olan üç askere bakarlar: Söylesenize sizin dördüncü adama ne oldu?

JESSE Bizim dördüncü adamımız Jeraiah Jip, güneş çarpması sonucu kendini...

URIA Galy Gay adında yabancı bir yükleme işçisi sanıyor.

POLLY Bu yüzden biz de kendimizi -

JESSE Billy Humph adında bir ordu fili sanmaktayız.

GALY GAY *(Pencerede)* Fil getirildi mi?

POLLY Hemen, şimdi, sen biraz dışarıda bekleyiver!

URIA Polly, viski şişesini al, Galy Gay baktığında salla dök ki fil işiyor olsun. Askerlere: Dinleyin: Biz fili ona hediye edeceğiz ve satmasını söyleyeceğiz, ama o satar satmaz tutuklayalım onu.

ASKERLER *(Gülerek)* Bunu fil sanacağına inanıyor musunuz yani?

POLLY Niye, çok mu kötü?

URIA Kızgın: Elbette fil yerine koyacak bunu. Sırf bir alıcısı olduğu için! Söylüyorum işte, bir alıcı çıkıp da şu viski şişesini göstererek, bu fili satın almak istiyorum, dese, şişeyi bile fil yerine koyardı.

ASKERLER İnanmıyoruz.

URIA Pencereden dışarıya seslenir: Girin Bay Galy Gay, iş tamam.

GALY GAY *(Girer)* Evet, nedir?

URIA İşin esası şu: Ordunun ihtiyaç fazlası kayıt dışı bir fili var, bu filin adı Billy Humph. Şiarımız: Her adama kendi fili!

GALY GAY Gayet açık canım. Kim açık artırmaya koyacak?

URIA Filin sahibiyim diyen kişi.

GALY GAY Kim yapar ki bunu?

URIA Sen yapmak ister misin?

GALY GAY Evet. Adım söylenmeyecek tabii ki.

URIA Bir puro yakmaz mısınız?

GALY GAY Niye?

URIA Fil biraz soğuk almış durumda da, moralinizi bozmamanız için.

GALY GAY Alıcı var mı hiç?

LEOKADJA *(Galy Gay'e yönelir)* Ah Bay Galy Gay, bir fil arıyordum da, sizde bulunur mu acaba? Büyük olmuş, küçük olmuş, önemli değil, çocukluğumdan beri bir fil satın almak istemişimdir hep.

GALY GAY Bir tane bulabilirim belki sizin için Dul Begbick.

BEGBİCK Şu bölmeyi kaldırsanıza, toplar gelecek neredeyse.

ASKERLER Başüstüne Dul Begbick.

LEOKADJA Kızlarım, gelin, müzik yapın ki asker beyler bizim kantini daha keyifle toparlasınlar!

(Üç kız gelir caz enstrümanlarını çalarlar)

URIA Siz toparlarken ben de onunla ne yapmam gerektiğini düşüneyim. Bir sandalyeye oturur.

('Adam- Adamdır' Şarkısı'nın ilk kıtası söylenirken kantinin bir bölmesi kaldırılır. Fil belli belirsiz ortaya çıkar.)

"ADAM ADAMDIR" ŞARKISI'NIN İLK KITASI

Ah Tom, sen de mi askersin, askersin orduda?
Ben de orduda askerim, askerim ya!
Öyle kadim bir piliç görünce
Ordu aşkım kabarır yine.
Hâlâ görmedin mi sahi sen beni?
Ben de göremedim ya seni?
Nakarat:
Önemi yok, aldırma
Adam adamdır ya.
Nasıl? Niçin? Ne zaman?
Aldırma Tom, boşver aman!
Adamdır adam
Mesele tamam!:
Kilkoa'nın kor güneşi
Altında yedi bin kişi
İşte hepsi öldü gitti
Ağlayanı kim, var mı ki;
Öyleyse bırak ışısın
Kor güneşi Kilkoa'nın!

Nr. 1

URIA *(Islık çalar)* Numara bir: Fil ticareti. Makineli tüfek timi, adının verilmesini istemeyen bu adama bir fil sunuyor. Fili ipinden tutarak öne getirir. Billy Humph, Bengal şampiyonu, ordu hizmetinde bir fil vs.

GALY GAY File bir bakar, irkilir: Bu, ordu-fili mi şimdi?

BİR ASKER Fena halde soğuk almış da, örtüsünden belli zaten.

GALY GAY Örtü değil sorun. Kaygıyla çevresinde dolaşır.

LEOKADJA Ben bu file talibim. Gerçi çocukluğumda Hindikuş kadar büyük kocaman bir fil isterdim ama şimdi buna da razıyım.

GALY GAY Bakın Dul Begbick, eğer siz bu fili gerçekten satın almak istiyorsanız, sahibi benim!

BLODY Geriden sesi duyulur: Johnny, pılını pırtını topla.

ASKERLER Kilkoa'nın şeytanı! Kaçarcasına çıkarlar.

LEOKADYA Siz kalın, bu fili kimseye bırakmam ben. Gider.

URIA *(Galy Gay'e)* Fili bir saniye tutar mısınız?

GALY GAY Yalnız kalmıştır, filin ipini en son ucundan tutar.

ASKERLER *(Bir bölmenin ardından onu gözlüyorlar)* Gerçekten de, ona bakmıyor bile. Olabildiğince uzak duruyor.

GALY GAY Annem hep derdi ki, bazı şeyler kesin bilinmez. Sense hiçbir şey bilmiyorsun. Ey Galy Gay, bu sabah küçük bir balık almaya çıktın, şimdi elinde kocaman bir fil, yarın ne olacak kim bilir. Sen çekini almaya bak, ötesinden sana ne.

ASKERLER *(Geriden)* Gitti mi?

URİA *(Geriden)* Kilkoa Kaplanı uğramadan geçti. Dul Begbick iyi gözetledi onu.

Nr. 2

URİA Kapının altında, ıslık çalar: Şimdi ikinci numara geliyor: Fil müzayedesi. Adının verilmesini istemeyen adam, fili satıyor.

ASKERLER Uria ile birlikte girerler: Bunun fil olduğundan hâlâ kuşkun var mı?

GALY GAY Satın alındığına göre hiçbir kuşkum yok.

URIA Değil mi ama, satın alındığına göre gerçektir, değil mi?

GALY GAY O zaman hiç itiraz edemem. Fil fildir, hele ki satın alınıyorsa.

URIA Eh, Dul Begbick de orada işte, elinde çekle.

LEOKADJA Bu fil sizin mi?

GALY GAY Kendi ayağım ne kadar benimse o da benimdir. Filin yanına gider. Ağırlığı altıyüzelli kilo, bir ormanı sökmek onun için rüzgârda ot gibidir. Billy Humph, bu haliyle sahibi için küçük bir servet demektir.

LEOKADJA Üç yüz Rupi!

GALY GAY Üç yüz Rupi. Saaat, saaat, saaat-tım. Dul Begbick, Billy Humph adlı fili şimdiye kadarki sahibi olan benden teslim alın ve karşılığını çekle ödeyin.

LEOKADJA Adınız?

GALY GAY Saklıdır.

LEOKADJA Bir kalem verin de adının saklı kalmasını isteyen bu beyin çekini hazırlayayım.

URIA Gizlice ötekilere: Çeki aldığı anda enseleyeceksiniz onu.

BEGBİCK Kahkahalarla gülerek: Buyur çekini, adının saklı kalmasını isteyen bey.

ASKER Elini Galy Gay'in omuzuna koyar: İngiliz ordusu adına el koyuyorum, bu yaptığınız nedir?

GALY GAY Hiiiç. Gülmeye çalışır.

ASKER O fil ne öyle?

GALY GAY Ne fili?

ASKER Arkanızda duruyor işte. Kaçamak yapmaya kalkmayın!

GALY GAY O fili tanımıyorum ben[23].

ASKERLER Haydaaa! O beyin, bu fil benimdir, dediğine tanıklık yaparız.

LEOKADJA Kendi ayağım ne kadar benimse bu fil de o kadar benimdir, dedi.

GALY GAY Gitmeye davranır: Karım nicedir beni bekliyor, eve gitmem gerek müsaadenizle. Meseleyi konuşmak için yine gelirim. İyi akşamlar! Topukları üstünde yürüyerek peşinden gelen Billy'ye: Sen burada kal Billy, inadı bırak. Bak orada şeker kamışı çıkmış.

URIA Dur! Ordunun silahını suçluya doğrultun, çünkü o bir suçludur.

POLLY Billy Humph'ın içinden kahkahayla güler.

URIA *(Polly'ye vurur)* Kes sesini Polly!

(Üstteki çadır bezi kayıp düşer, Polly açığa çıkar)

POLLY Eyvah, rezalet!

(İyice şaşırmış olan Galy Gay Polly'ye bakar, sonra ötekilere bakar. Fil dağılır gider.)

LEOKADJA *(Galy Gay'e yüklenir)* Ne oluyor? *(Billy'yi göstererek)* Fil filan değilmiş bu, çadır bezine sarılı adamlarmış. Sahtekârlık. Benim hakiki parama karşılık böyle sahte bir fil!

ASKERLER Tutuklayın onu! Galy Gay'i tutuklayın, suçlu o!

Askerler Galy Gay'i kelepçelerler.

BLODY Kapıda belirir: Johnny, pılını pırtını topla.

LEOKADJA Kelepçeli Galy Gay'in üstünü bir bezle örter: İyi akşamlar çavuş! Askerlere: Kantini toparlayıverin ve Adam-Adamdır-Şarkısı'na eşlik edin!

BLODY O üstünü örttüğün nedir?

LEOKADJA Hiiç! Askerlere haykırır: Şarkı!

(Uria sallanır koltuğunda düşünceye dalarken 'Adam Adamdır' Şarkısı'nın ikinci kıtasının söylenişinde kantinin toparlanması sürer)

"ADAM-ADAMDIR" ŞARKISI'NIN İKİNCİ KITASI

Ah Tom, bugün de mi pirinç yedin?
Aynen bugün ben de pirinç yedim!
Tencerede piliç yoksa
Sevgim hiç kalmaz orduya.
Ah Tom, bugün de kustun mu yine?
Çünkü ben de kustum niyeyse!
Nakarat:
Önemi yok, aldırma
Adam adamdır ya.
Nasıl? Niçin? Ne zaman?
Aldırma Tom, boşver aman!
Adamdır adam
Mesele tamam!:
Kilkoa'nın kor güneşi
Altında yedi bin kişi

İşte hepsi öldü gitti
Ağlayanı kim, var mı ki;
Öyleyse bırak ışısın
Kor güneşi Kilkoa'nın!

BLODY O üstünü örttüğün nedir orada?

LEOKADJA Kantinimde cıngar mı çıkarmak istiyorsun? Seninle konuşurken parmaklar pantolon dikişinde, koca kemik! Bir bayanın böyle ağzını bozmak zorunda kalması ayıp değil mi, sümük çengeli! Çavuş üniformasıyla giremezsin bir daha bu kantine.

BLODY Ne?

LEOKADJA Dul Begbick'in salonuna geliyorsan, smokin giymeni istiyorum ve başında da melon şapka olacak.

BLODY Ah Blody, bugün kanın yine Ganj gibi kabarmış durumda. Bu aşağılık çukurun kızları olmadan bu yağmurlu geceyi geçiremeyeceksin. Dul Begbick, kızlarınızı görmek istiyorum.

LEOKADJA Çavuş, melon şapkanı görmek istiyorum.

BLODY Asla, asla, asla. *(Giderken)* Eğer bunu yaparsan, Blody Five, her şeyinle tabiatına teslim olup çökersin.
(Blody çıkar)

Nr. 3

URIA *(Islık çalar. Askerler Galy Gay'in üstünü yeniden açarlar)* Evet, şimdi üçüncü numara geliyor: Adının saklı tutulmasını isteyen adama karşı dava. Suçluyu çevreleyin ve sorgulayın ve çıplak gerçeği öğrenene kadar bırakmayın.

GALY GAY Bir şey söyleyebilir miyim?

URIA Bu gece çok şey söyledin be adam. Fili alenen satışa sunan şahsın adı neydi, bilen var mı?

BİR ASKER Adı Galy Gay'di.

URIA Tanıkları?

ASKERLER Biz tanığız.

URIA Sanık bu konuda ne diyor?

GALY GAY Adının saklı kalmasını isteyen biriydi.

ASKERLER Mırıldanırlar.

BİR ASKER Onun, ben Galy Gay'im, dediğini duydum.

URIA Sen o değil misin?

GALY GAY *(Kurnazca)* Eğer Galy Gay olsaydım, aradığınız kişi ben olacaktım galiba, değil mi?

URIA Sen Galy Gay değil misin yani?

GALY GAY Hayır, değilim. Mırıltı.

URIA Billy Humph açık artırmaya çıkarıldığında orada hiç bulunmadın mı yoksa?

GALY GAY Hayır, bulunmadım.

URIA Ama satışı yapanın Galy Gay adında biri olduğunu gördün, öyle mi?

GALY GAY Daha önce askerlerin yaptığı gibi elini kaldırarak: Evet, tanıklık edebilirim.

URIA Öyleyse oradaydın yani.

GALY GAY Evet, tanıklık edebilirim.

URIA Duydunuz mu? Ayı görüyor musunuz? Ay yükseldi işte ve o şimdi karanlık fil ticareti işine bulaşmış bulunuyor. Billy Humph'a gelince, onun zaten ne idüğü bellisizdi biraz.

ASKERLER Kesin bellisizdi. Bu adam onun fil olduğunu söyledi. Oysa fil filan değilmiş, kâğıtmış.

URIA Demek ki sahte bir fili satmaya kalktı. Bunun cezası ölümdür tabii ki. Sen bu konuda ne söyleyeceksin?

GALY GAY Önce hakikiydi, sonra sahte oldu. Bütün bunları birbirinden ayrı mütalaa etmek çok zor muhterem heyet-i hâkime.

URIA Evet biraz karışık, ama bence seni yine de kurşuna dizmek gerekiyor, çünkü fazlaca kuşku çektin. Biliyor musun, ben duydum ki bir asker varmış, adı Jip'miş, çeşitli içtimalarda da bu adı seslenmiş, ama adının Galy Gay olduğuna inandırmaya uğraşıyormuş herkesi. Sen o Jip misin sen yoksa?

GALY GAY Hayır, kesinlikle değilim.

URIA Adın Jip değil ha? Peki adın ne senin?

(Galy Gay susar)

URİA Şu fil satışında adının saklı tutulmasını isteyen olmayasın sen? Yine susuyorsun. Fena halde kuşku verici bu, suçun kanıtı neredeyse. Evet, şimdi, hep birlikte karara varalım.

(Herkes geriye gider. İki asker kalır.)

URIA *(Giderken)* Artık Galy Gay olmaktan vazgeçti ama bence onu

biraz daha ölümle tehdit etmemiz gerek.

GALY GAY *(Bir sessizliğin ardından)* Ne konuştuklarını işitebiliyor musunuz?

ASKERLER Hayır.

GALY GAY Ben o Galy Gay miyim sizce?

ÖTEKİ ASKER Artık kesin değil, galiba.

LEOKADYA *(Girer, Galy Gay'e)* Şunu kafana yaz be adam: Bir kişi, hiçtir.

JESSE *(Girer)* Burada böyle kelepçeyle oturan Galy Gay değil mi?

ASKERLER Evet, cevap ver bakalım.

GALY GAY Beni başkasıyla karıştırıyorsun galiba Jesse. İyice bir baksana.

JESSE Eee, Galy Gay değil misin yani?

GALY GAY Kafasını sallar.

JESSE Siz gidin de ben bir konuşayım onunla, enikonu ölüme mahkûm olacak.

(İki asker geriye gider.)

GALY GAY Bu kadar ciddi mi gerçekten? Ah Jesse, büyük bir askersin sen, bana yardım et n'olur.

JESSE Nasıl oldu bu iş?

GALY GAY Ne bileyim Jesse. Kafa çekiyorduk, tütün içiyorduk, ruhumu açıyordum ben gevezelikle.

JESBSE Galy Gay isimli biri öldürülecekmiş diye duydum orada.

GALY GAY O ben olamam.

JESSE Peki, sen Galy Gay değil misin?

GALY GAY Şu terimi silsene Jesse.

JESSE *(Siler)* Gözlerimin içine bak, Jesse'yim ben, senin dostun. Kilkoa'lı Galy Gay değil misin sen?

GALY GAY Yoo, değilim, sen yanılıyorsun .

JESSE Dördümüz Kankerdan'dan geldik. Sen orada mıydın?

GALY GAY Evet, Kankerdan'da, oradaydım.

JESSE O zaman ben hayır diyemem.

URIA *(Askerlerle döner, Galy Gay'e)* Adı olmayan adam, kalk ayağa ve Kilkoa harp divanının seni beş kişilik silahlı tim tarafından kurşuna dizilmeye mahkûm ettiğini duy.

GALY GAY Olamaz!

URIA Oluyor ama işte. Nedenini iyi dinle be adam, birincisi, or-

dunun bir filini çalıp sattığın için, hırsızlıktan, ikincisi, sattığın fil sahte olduğu için, dolandırıcılıktan ve üçüncüsü, adının olmaması ve kimlik gösterememen dolayısıyla belki casus bile olabileceğinden veya içtimada sahte isim söylediğin için sahtekârlıktan.

GALY GAY Ah Uria, bana niye yapıyorsun bunları?

URIA Gel şimdi orduda öğrendiğin gibi iyi bir asker olarak davran. Marş!

ASKERLER Haydi yürü ardından da kurşuna dizil.

GALY GAY Kendini yerlere atar: O kadar acele etmeyin n'olur. Ben sizin aradığınız kişi değilim. Ah, onu tanımıyorum bile. Benim adım Jip. Yemin edebilirim. Bir insana karşı bir fil nedir ki? Üstelik o fili tanımıyorum bile, görmedim onu, yalnızca bir ip vardı elimde. Uzak durun n'olur! Bambaşka biriyim ben. Belki o dediğiniz adamla küçük bir benzerliğim vardır, karıştırıyorsunuzdur beni. Galy Gay değilim ben, değilim.

JESSE Sensin elbette, başka kimse değil, sen. Kilkoa'da üç kauçuk ağacı altında Galy Gay, kendi kanının akışını seyredecek. Yürü Galy Gay.

GALY GAY Eyvah eyvah! Bir tutanak tutulmalı, gerekçeler yazılmalı ve o kişinin ben olmadığım ve de adımın Galy Gay olmadığı kayda geçmeli. Bütün bunlar dikkate alınmalı. Bir insan öldürülecekse bütün bunlar iki taşın arasında geçivermez!

JESSE Marş!

GALY GAY Ne demekmiş, marş! Aradığınız kişi ben değilim. Benim istediğim bir balık satın almaktı, hani nerede balık? Şu çekilip duran toplar ne oluyor? Bu dangırdayan savaş müziği neyin nesi? Hayır, buradan ayrılmıyorum. Bu otlara tutunuyorum işte, sahte de olsa. Her şeyin durmasını talep ediyorum! Peki, bir insanı yok ediyorsanız niçin kimse yok? Ah Uria, Jesse, Polly, yardım edin bana!

URIA *(Leokadja'ya)* Şimdi ay tam olarak yükseldi, o da şimdi Jip olmak istiyor artık. Neyse ki topların çekilme sesi gelmedi henüz. *(Geriden topların çekilme sesi işitilir)*

LEOKADJA Toplar geliyor işte! Hemen vagonlara girmemiz gerek. Kantini toparlayın!

ASKERLER Tamam Dul Begbick!

URIA Sandalyesine oturur.

('Adam-Adamdır' Şarkısı'nın üçüncü kıtası söylenirken kantinin sökülüp kaldırılması sürer)

ADAM-ADAMDIR-ŞARKISI'NIN ÜÇÜNCÜ KITASI

Ah Tom, Jenny Smith'i de gördün mü?
Ben de Jenny Smith'i gördüm çünkü!
Öyle kadim bir piliç görünce
Ordu aşkım kabarır yine.
Ah Tom, yattın da mı sen hiç Jenny'yle?
Ben de yatmıştım da yani Jenny'yle!
Nakarat:
Önemi yok, aldırma
Adam adamdır ya.
Nasıl? Niçin? Ne zaman?
Aldırma Tom, boşver aman!
Adamdır adam
Mesele tamam!:
Kilkoa'nın kor güneşi
Altında yedi bin kişi
İşte hepsi öldü gitti
Ağlayanı kim, var mı ki;
Öyleyse bırak ışısın
Kor güneşi Kilkoa'nın!

Nr. 4

URIA *(Islık çalar)* Şimdi numara dört: Galy Gay'in Kilkoa askeri barakalarında kurşuna dizilişi.

LEOKADJA Filler yüklendiği halde işinizi bitirmediyseniz, kendiniz bitersiniz! Galy Gay, geriye götürülür, yine öne getirilir, bir tragedyanın başkişisi gibi yürümektedir. Harp divanının ölüme mahkûm ettiği suçluya yer açsanıza.

ASKERLER Şuraya bakın, biri kurşuna dizilecek. Belki de yazık ona, daha ömrünün baharında. Bu duruma nasıl geldiğini bile bilmiyor.

URIA Durun! Son bir su dökmek istiyor musun?

GALY GAY Evet.

URIA Kollayın onu!

GALY GAY Duydum ki filler geldiğinde sizin gitmeniz gerekiyormuş. Öyleyse ağırdan alayım ki filler gelebilsin.

ASKERLER Çabuk ol!

GALY GAY Yapamıyorum. Ay mı bu yükselen?

ASKERLER Evet, vakit doldu.

GALY GAY Burası bizim kafa çektiğimiz Dul Begbick'in barı değil mi?

URIA Hayır delikanlı, burası atış sahası, bu da "Jhonny-aklın-başında-mı-duvarı". Heeey! Haydi, orada sıraya girin ve silahları doldurun! Beş tane olacak ama.

ASKERLER Bu ışıkta iyi görülmüyor.

URIA Evet, kötü.

GALY GAY Duydunuz mu, böyle olmaz. Ateş ederken hedefi iyi görmeniz gerek.

URIA *(Jesse'ye)* Şu kâğıt feneri al, onun yanına git. Galy Gay'in gözlerini bağlar. *(Yüksek sesle)* Doldur! *(Alçak sesle)* Polly, ne yapıyorsun sen? Gerçekten kurşun sürüyorsun namluya. Çıkar şu kurşunu.

POLLY Aman, kusura bakmayın. Gerçekten dolduruyordum neredeyse. Tam bir talihsizlik olacaktı.

(Arkadan fillerin geçişi duyulur. Askerler bir an donakalır.)

LEOKADJA Filler!

URIA Hiç faydası yok. Kurşuna dizilecek. Üç sayıyorum. Bir!

GALY GAY Yeter ama, Uria! Filler bile geldi. Ben dikilip duracak mıyım burada? Hepinizdeki bu korkunç sessizlik ne?

URIA İki!

GALY GAY *(Güler)* Komiksin be Uria. Gözüm bağlı olduğu için seni göremiyorum ama sesin pek ciddi geliyor ha...

URIA Ve bir...

GALY GAY Dur, üç deme sakın, yoksa pişman olursun. Ateş edince bana isabet ettirmeniz gerek elbet. Durun! Hemen değil. Dinleyin! İtiraf ediyorum! Benim başıma neler geldiğini bilmiyorum. Gülmeyin, inanın bana, kim olduğunu bilmeyen biriyim ben. Ama Galy Gay olmadığımı biliyorum. Kurşuna dizilecek kişi ben değilim. Peki kimim ben? Unuttum; dün akşam yağmur yağarken biliyordum oysa. Sahi, dün akşam yağmur

yağdı, değil mi? N'olur, buraya bakın, ya da sesimin geldiği yöne bakın, oradaki benim işte. Galy Gay diye, ya da başka sözlerle oraya seslenin[24], acıyın, bir parça et verin bana! Nereye giderse o, veya nereden gelirse, o Galy Gay'dir. En azından: Kim olduğunu unutmuş birini bulursanız, ben oyum işte. Ve yalvarıyorum, bir kez daha bırakın onu gitsin!

(Uria, Polly'nin kulağına bir şeyler fısıldamıştır: Polly, Galy Gay'in arkasına geçer ve bilyük bir sopayı ona karşı kaldırır)

URIA Bir defadan bir şey çıkmaz! Üç!

(Galy Gay bir çığlık atar)

URIA Ateş!!

(Galy Gay baygın düşer)

POLLY Durun! Kendiliğinden öldü!

URIA *(Haykırır)* Ateş edin! Öldüğünü bir de işitsin! Askerler ateş ederler. Sonra onu şu ağacın altına atın!

BLODY FİVE'IN SESİ Johnny, pılını pırtını topla!

LEOKADJA Toplayın! Toplayın!

BLODY Smokin giymiş, kafasında melon şapka ile gelir: Kim ateş etti burada? Esas duruş!

URIA Blody'nin şapkasına arkadan vurup kafasına geçirir: Kes gaganı be, sivil!

(Kahkahalar)

LEOKADJA Toparlayın! Toparlayın! Blody'yi müzik yapan kızlarının yanına çeker.

(Adam Adamdır Şarkısı'nın dördüncü kıtasının söylenişi sırasında kantinin sökülüp kaldırılması sürer.)

"ADAM ADAMDIR" ŞARKISI'NIN DÖRDÜNCÜ KITASI

Ah Tom, pılın pırtın toplu mu?
Benim pılım pırtım da toplu!
Öyle bir piliç pırtısı görünce
Ordu aşkım kabarır yine.
Ah Tom, pılın pırtın yok muydu yoksa?
Ah benim de pılım pırtım yoktu da!

Nakarat:

Önemi yok, aldırma
Adam adamdır ya.

Nasıl? Niçin? Ne zaman?
Aldırma Tom, boşver aman!
Adamdır adam
Mesele tamam!
Kilkoa'nın kor güneşi
Altında yedi bin kişi
İşte hepsi öldü gitti
Ağlayanı kim, var mı ki;
Öyleyse bırak ışısın
Kor güneşi Kilkoa'nın!

Nr. 5

URIA Eveet, şimdi o burnunu her şeye sokan yaratığın iyice yerle bir edilmesi gerekiyor. Bu da ara bir numara.

LEOKADYA Saat onbire geliyor. Tren düdüklerine bir şey kalmadı!

(Üç asker, Leokadja, Blody ve üç kız bir masanın çevresinde oturuyorlar)

BLODY Önce bayanlar, size benim foto albümümden birkaç örnek sergilemek istiyorum! Bendeki parçalar, British Museum'da bulunmaz.

LEOKADJA Önce onların şerefine yedi bardak devirirseniz o zaman onlar da sizin fotoğraflara zevkle bakarlar Bay Fairchild.

BLODY Ah Miss Hiobja, ufaklık kendi kafasınca gidiyor. Bakın, üçüncü bardak devrildi bile. *(Galy Gay'i gösterir)* Oradaki esrarengiz Ale leşi ne yine?

URIA Nasıl ateş ettiğinizi bize bir göstersenize sevgili Fairchild?

LEOKADJA Çavuş gibi usta bir nişancıya on kızdan hangisi dayanır?

BLODY Yok canım.

ASKERLER Bas tetiğe Blody!

BLODY Ondan sonra ışıklar sönecek mi burada?

(Gülerler. Blody sallanarak tezgâha gider)

HİOBJA Ah Blody, benim hatırıma yapın n'olur. Ondan sonra ışığı da söndürürüm isterseniz.

BLODY Buraya bir yumurta koyuyorum. Kaç adım uzaktan isti-

yorsunuz?

ASKERLER Dört.

BLODY Çok uzağa gider: Bu, en alelade bir ordu tabancası. Bir, iki, üç! *(Ateş eder)*

HİOBJA Yumurtaya bir şey olmadı.

BLODY Sağlam mı sahi?

ASKERLER Tastamam. Yumurta biraz daha şişmanlamış bile.

BLODY Çok garip. Kesin vururdum ben onu. Işıkları biraz azaltamaz mısınız? Şu esrarengiz Ale leşini bir yoklayacağım.

LEOKADJA Hemen şimdi söndürürler Fairchild'cık!

ASKER Ben kendi hesabıma hiç böyle nişancı görmemiştim yani, bir harika!

BLODY Öyledir ya, sizi it domuzlar sizi!

ASKERLER Bravo!

BLODY Sizi sidikliler! Kendisi güler, herkes de güler. Mesela size desem ki, bokunuzu tuzsuz yiyin, gayet doğal olurdu. *(Gülüş)* Yani size böyle desem, bugün size bir lütuf gibi gelir, gerçekten de lütuftur üstelik, mesuliyet yok. *(Gülüş)* Evet, ışıklar sönüyor mu? O Ale leşi ne oluyor?

URIA Üç kere, şerefe, deyip kadeh kaldıracağız, bizim emektar Blody viskiyi dipleyecek!

(Şerefe, diye haykırırlar, Blody onlara bakarak içer)

URIA Sahi, Blody Five lakabını nasıl kazandınız?

ASKERLER Göster, göster!

FAİRCHİLD *(Hiobja'ya)* Anlatayım mı bayanlar?

HİOBJA Ah, Blody!

BLODY Ondan sonra ışıklar hemen sönecek ama! Şimdi şu, Çadse Irmağı olsun.

ASKERLER Dul Begbick, siz Çadse Irmağı olun.

BLODY Siz de beş yerli. Elleri arkadan bağlı. Adi bir ordu tabancası ile ben geliyorum, suratlarının önünde tabancayı dolaştırıp diyorum ki: Bu tabanca sık sık tutukluk yapıyor. Bir denemeli, diyorum. Evet. Ardından ateş ediyorum - yıkıl geber, bum! - sonra kalan dördünü de aynı şekilde. Hepsi bu kadar beyler.

(Oturur. Herkes alkışlar)

BLODY Söndürün ışığı!

ASKERLER Siz harika bir askersiniz Blody! Sizden insanı titreten bir şeyler yansıyor. Müthiş de güçlüsünüz besbelli. Değil mi? Buna karşın öyle de iyisiniz ki! Yani çok iyi niyetli.

BİR ASKER *(Girer)* Çavuş Charles Fairchild burada mı? Koşup bölüğünü istasyonda hazır etmesini emrediyor General.

FAİRCHİLD Ben olduğumu belli etmeyin sakın.

JESSE Öyle bir çavuş yok burada.

(Asker gider)

POLLY Lambaları söndürün, Jip uyanıyor!

LEOKADJA Dışarı, dışarı! Kızlar, hemen dışarı!

BLODY Bir küçük step yapsaydık! Şarkı söyleyip dans eder. İki kömür gözle bir kiraz dudak...

LEOKADJA Siz benim kantinin tamamını toplayın, Blody'yi ben hallederim. *(Hiobja'ya)* Örtülü arabayı hazırla, kaybol.

BLODY Hiobja! Hiobja! Hiobja'n nereye gitti? Şimdi onu becermem lazım, yoksa şu rezil Ale leşinin ırzına geçeceğim!

LEOKADJA Gel delikanlım, hizaya sokalım seni. Vagon tekerlekleri dönmeye başladı!

BLODY İyi! Sen gel hadi! Karı karıdır!

LEOKADJA *(Giderken)* Bölme kalkacak, tavan kılıfa girecek, bar tezgâhıyla pisuvar en son. Eğer lokomotif düdükleri öttüğünde eğlencenizi hâlâ bitirmediyseniz, kendi mezarınızı kazın daha iyi!

Nr. 6

URIA *(Islık çalar)* Bu gelen, son numara: 1925'te, son karakter kişi Galy Gay'in toprağa verilişi ve tören konuşması. Şu laterna sandığını alın ve güzel bir cenaze alayı düzenleyin!

ASKERLER *(Laterna sandığını sırtlayıp Chopin'in cenaze marşı melodisi ile marş söyleyerek yürürler)*

Artık viski içemez içemez!

Artık viski içemez içemez!

GALY GAY *(Uyanır)* Ne taşıyorsunuz orda?

JESSE Az önce kurşuna dizilen biri.

GALY GAY Adı neydi?

JESSE Bir dakika! Yanılmıyorsam, Galy Gay'di.

GALY GAY Şimdi ne olacak o?

JESSE Kim?

GALY GAY O Galy Gay.

JESSE Gömülecek.

POLLY Jip değil mi bu? Jip, hemen kalk da bu Galy Gay gömülürken konuşmayı sen yap, çünkü hepimizden iyi sen tanıyordun onu herhalde.

GALY GAY Evet.

JESSE Öyleyse kauçuk ağaçlarının arasında biraz dolaş da cenaze söylevini hazırla.

(Galy Gay kauçuk ağaçlarının arasında dolaşmaya başlar, Jesse ile Polly de onunla birlikte gidip gelirler)

POLLY Haydarabat'da tütün keseni kaybettiğini hatırlıyor musun, "Bir kereyle bir şey olmaz," demiştin.

GALY GAY Başını sallar.

JESSE Peki ya bahşiş hikâyesini?

POLLY Hani kadının balığını çalıp da sonra onun kocasıymış gibi yalan söylediğini?

GALY GAY Başını sallar.

LEOKADJA *(Çıkar)* Bir şey mi istedin? Her çeşit hastalığa karşı, hatta Kolera'ya karşı bile orduda yalnızca hintyağı var. Hintyağının iyileştirmediği hastalıklar askerde olmaz. Hintyağı mı istemiştin?

GALY GAY *(Başını sallar)* Annem takvimde işaretlemiş doğduğum günü, ilk çığlığımı attığım günü, bendim o. O bir tutam et, tırnak ve saç, benim, benim işte.

JESSE Evet, Jeraiah Jip, Tipperary'li Jeraiah Jip.

GALY GAY Bahşiş için salatalık sepetini taşıdı, bir fil dolandırdı onu, kulübesinde balığın suyu ocakta kaynadığı için vakit yokluğundan bir ahşap iskemlede hızla uyumak zorundaydı. Makineli tüfek de henüz temizlenmemişti, çünkü bir puro hediye etmişlerdi ona ve beş tane de tüfek namlusu, biri eksikti ama. Adı neydi sahi?

URIA Jip. Jeraiah Jip.

GALY GAY Taşınacak paket yok mu efendim?

LEOKADJA *(Çıkar)* Nereye gittiğini biliyor musun? Ölüme! Ordu, Tibet'in alev kusan toplarına doğru gitmekte. Bu gece altmış

bin kişi aynı yöne yürüyor. Bu yön, Kilkoa'dan Tibet'e doğru ve dönüşü yok. Bir adam böyle bir akıntının içine düşerse, sağında solunda birer kişiyle birlikte yürümeye bakar. Bir silah, bir ekmek torbası ve boynuna asmak üzere üstünde numarasıyla bir kurşun levha edinmeye çalışır ki, o levha bulunduğunda kime ait olduğu anlaşılsın ve toplu mezarda ona da yer ayrılsın.

BLODY *(İşaret eder)* Begbick!

LEOKADJA Gider.

(Lokomotif düdükleri)

ASKERLER Tren düdükleri çaldı, herkes başının çaresine baksın. Sırt çantalarımızı alalım!

(Çıkarlar)

GALY GAY Bu sandığın içinde mi yatıyor?

URIA Evet.

POLLY Bir açarsa mahvolduk.

GALY GAY *(Polly'ye)* İyi bir adam mıydı yoksa kötü mü?

POLLY Ooo, tehlikeli bir insandı!

GALY GAY *(Sandığa gider)* Eh, enikonu kurşuna dizildi zaten. Ben de oradaydım.

POLLY Sandığın içine bir bakarsa yandık.

URİA Dinle Polly, sen de Jesse, arkadaşlar! Biz üçümüz kaldık ve uçurumun üstünde asılı olduğumuz bir tutam saç kesilmişken, Kilkoa'nın son duvarının önünde gecenin saat ikisinde söyleyeceklerimi iyi dinleyin. Bize gerekli olan adamın değişmesi bir daha geri dönmemek üzere olacağı için, birazcık zamana ihtiyacı var. Bu yüzden, ben Uria Shelley, beylik tabancamı çekip size doğrultuyorum ve kımıldayanı vururum, diyorum.

JESSE Ama sandığın içine bakıverdi mi her şey bitecek!

(Oturur beklerler)

GALY GAY

Sandığın içindeki boşaltılmış yüze
O, bir zamanlar kendi baktığı suyun
Aynasından tanıdığım ve ölü
Bildiğime baksam, anında ölürdüm ben de.
Bu yüzden açamam o sandığı. Çünkü

İkimizin içindeki korku işte orada
Ve ikimiz de benim belki, değişken suratlı
Dünyada göbeği yeni kesilmiş
Daha dün neşeliyken bugün karamsar
Kauçuk ağaçlarıyla barakalar
Arasında salınan, o yarasamsı nesne.
Tek kişi hiç kimsedir. Biri seslenmeli ona.
Bu nedenle
Sandığın içine bakmayı isterdim elbet
Değil mi ki yürek kendini doğuranda atar
Evet ile hayır arasında büyük fark yok ki
O file bakmadım
Göz yumuyorum kendime ve
Beğenilmeyen yanlarımı atıyorum,
Ben, beğenilir oldum.
(Doğrulur ve arkadaki kauçuk ağaçlarına gider)
Ve ben, ister biri, ister öteki
Bizi birlikte ıslatıp kurutsun diye
Havaya ve rüzgâra bakıyoruz
Ve güçleniyoruz yerken.
(Üç askere)
Hey sizler, beni görüyor musunuz sahi?
(Polly onu işaret eder)

GALY GAY Evet, doğru. Ne yapıyorum peki?

POLLY Kolunu kıvırıyorsun.

GALY GAY Tamam, kolumu kıvırıyorum! Şimdi bir daha mı yapıyorum?

POLLY Evet, ikinci defa.

GALY GAY Demek iki kez kolumu büktüm, peki şimdi?

POLLY Asker gibi yürüyorsun

GALY GAY Siz de böyle mi yürürsünüz?

POLLY Aynen.

GALY GAY Benden bir şey isteseniz nasıl seslenirsiniz?

POLLY Jip.

GALY GAY Jip, gez dolaş, desenize bir.

POLLY Jip, gez dolaş.

ASKERLER *(Sırt çantalarıyla gelirler)* Kalkıyor! Binin!

URIA Cenaze söylevin, Jip arkadaş, cenaze söylevin.

GALY GAY Dul Begbick'in bu laterna sandığını, içindeki gizemli cesetle birlikte iki ayak yukarı kaldırın öyleyse, oradaki Kilkoa toprağının içine altı ayak gömün ve Tippirary'li Jeraiah Jip'in yaptığı tören konuşmasını dinleyin, hazırlıklı olmadığım için biraz zor olacak ya, neyse: Burada vurularak öldürülen bir adam, Galy Gay yatıyor. Bir sabah küçük bir balık satın almak üzere çıkmış, akşam büyük bir fil sahibi olmuş ve aynı akşam kurşuna dizilmişti. Onun hayattaki herhangi biri olduğunu sanmayın dostlar. Şehrin kenar semtinde kamıştan bir kulübesi bile vardı, hatta daha neleri vardı, ama geçelim şimdi. İyi bir adamdı ve büyük bir suç da işlememişti. Ayrıca, ne denirse densin, küçük bir yanılmaydı alt tarafı ve ben de çok sarhoştum beyler, ama işte, adam adamdır ve kurşuna dizilmesi gerekiyordu. Neyse, rüzgâr çok soğuk esmeye başladı, sabaha karşı hep böyle olur, gidelim artık, başkaca da sıkıntı verici oldu burası zaten. *(Askerler alkışlar)* İyi ama niye hepiniz böyle toparlanmışsınız yolcu gibi?

POLLY Şimdi bu sabah vagonlarla Tibet'e hareket ediyoruz.

GALY GAY Ben niye hazır değilim peki?

POLLY Hazır, kumandan, işte senin donanımın, kumandan.

GALY GAY Ne, bu kirli mutfak çantasını sırtıma mı bağlayacağım? Olacak iş değil.

ASKERLER *(Gülerler)* Bu çantayı nasıl verirsiniz ona! Kumandan, kendisine hangi çantanın yakışacağını bilen adamdır.

GALY GAY Evet, ne oluyor? Verin bakalım neyiniz varsa. İki sırt çantam olmalı. Böylesi hiç görülmedi. Tipperary'li Jeraiah Jip neymiş göstereceğim size.

POLLY Benim en iyi otomatik tüfeğim[25] kumandana.

JESSE Benim sırt çantam.

POLLY Ve üç kez, ya ya ya şa şa şa, kumandanımıza!

LEOKADJA Alın çocuklar, bu bambu çubuklar da benden!

GALY GAY Evet, şimdi herkes Tibet için bir bambu çubuk alsın yanına, her şey tamam. *(Askerler trene bir paket taşırlar)*

LEOKADJA Bu da, Tayfun Adam'dı.

('Adam Adamdır' Şarkısı'nın son kıtasını söyleyerek herkes geriye gider, yalnızca kauçuk ağaçları kalır)

"ADAM ADAMDIR" ŞARKISI'NIN SON KITASI

Ah Tom, sende mi gidiyorsun burdan?
Ben de gidiyorum buralardan.
Bir pilici yürürken gördükçe
Yürürüm orduyla birlikte!
Ah Tom, bilmez misin gidiş nereye?
Ben de bilmiyorum gidiş nereye?
Nakarat:
Önemi yok, aldırma
Adam adamdır ya.
Nasıl? Niçin? Ne zaman?
Aldırma Tom, boşver aman!
Adamdır adam
Mesele tamam!
Kilkoa'nın kor güneşi
Altında yedi bin kişi
İşte hepsi öldü gitti
Ağlayanı kim, var mı ki;
Öyleyse bırak ışısın
Kor güneşi Kilkoa'nın!

10

VAGONDA GİDİŞ. GECE SABAHA KARŞI.

Bölük, hamaklarda yatıyor. Jesse, Uria ve Polly otururak nöbette. Galy Gay uyuyor.

JESSE Dünya korkunç. İnsanlara hiç güvenilmez.

POLLY Yaşayanların en alçağı ve en zayıfı insan.

JESSE Hindikuş dağlarından güneydeki büyük Pencap ovasına dek bu upuzun ülkenin tüm yollarını kan ter içinde teptik de, Benares'den Kalkütta'ya güneş ve ay altında yalnızca ihanet gördük. Battaniyelerimizi alıp bizi uykusuz bırakan, yanımıza aldığımız şu adam, dibi delik yağdanlık gibi. Evetle hayırın farkı yok, bugün şöyle diyor, yarın böyle. Uria, bizim kafamız durdu. Biz Leokadja'ya gidelim, kerevetinden düşmesin diye çavuşa gözkulak oluyor, ona rica edelim, gelsin bunun yayına yatsın ki bunun da keyfi gelsin, bir şey sormasın. Leokadja

yaşlı da olsa ateşlidir, bir adam öyle bir kadınla oldu mu kendine gelir. Kalk Polly!

(Leokadja Begbick'e giderler)

JESSE Bir gelsene Dul Begbick, ne yapacağımızı şaşırdık, uykuya dalmaktan korkuyoruz, şu hasta adam var yanımızda. Yanına uzanıver de n'olur, seninle seviştiğini sanıp neşesini bulsun.

LEOKADJA *(Girer, uykulu)* Yedi savaş haftalığı verirseniz yaparım.

URIA Yedi hafta içinde ne kazanırsak senin olsun.

LEOKADJA Galy Gay'in yanına uzanır.

JESSE Jip'in karısı oldu işte, daha ne istiyor?

(Jesse ikisinin üstünü gazetelerle örter)

GALY GAY *(Uyanır)* Bu ne sallanıp duruyor böyle?

URIA *(Ötekilere)* Senin kulübeni kemiren fil bu, dırdırcı herif.

GALY GAY Bu fısırdayan ne böyle?

URIA *(Ötekilere)* O da kaynayan balık, beğenilir bey.

GALY GAY Güçlükle doğrulup pencereye bakar: Bir kadın. Uyku tulumları, telgraf direkleri. Bir tren bu.

JESSE Uyuyor gibi yapın. *(Öyle yaparlar)*

GALY GAY Bir uyku tulumunu ayağıyla iteler: Baksana!

ASKER Ne var?

GALY GAY Yolculuk nereye?

ASKER Tek gözünü açar: Öne doğru. Yine uyur.

GALY GAY Asker bunlar. Yine pencereye baktıktan sonra başka bir askeri uyandırır: Asker ağa, saat kaç? Yanıt gelmez. Sabah oluyor. Bugün günlerden ne ki acaba?

ASKER Perşembe ile Cuma arası.

GALY GAY İnmem gerek. Baksana, tren dursun.

ASKER Tren durmaz.

GALY GAY Madem durmuyor ve herkes de uyuyor, o zaman ben de yatarım tren durana kadar uyurum. Leokadja'yı görür. Yanımda bir kadın yatıyor. Geceyi benim yanımda geçiren bu kadın ne mene bir şey ki?

JESSE Meraba arkadaş, günaydın!

GALY GAY Ooo, sizi gördüğüme müthiş sevindim Bay Jesse.

JESSE Sen de müthiş keyif ehlisin haa! Burada yatmışsın, yanında da bir hatun, herkesin gözü önünde, yani.

GALY GAY Sahi, garip değil mi? Neredeyse uygunsuz besbelli.

Ama işte, bir adam, bir adamdır alt tarafı. Her zaman kendine hâkim olamaz ki. Mesela şimdi ben, uyanıyorum bir bakıyorum ki yanımda bir kadın.

JESSE Sahi, yanında yatmakta.

GALY GAY İyi ama, inanır mısınız ki benim bazan sabah böyle yanımda yatıvermiş bir kadını hiç tanımadığım olur. Şimdi erkek erkeğe, dobra konuşmak gerekirse, bu bayanı tanımıyorum işte. Ve, Bay Jesse, söz aramızda, kimdir bu, söyleyebilir misiniz?

JESSE Aman efendim, siz de amma yüksekten attınız! Bu seferki elbette Dul Leokadja Begbick. Kafanızı su bidonuna soksanız bile tanırdınız bu sevgiliyi. Bana bak, sen kendi adını da mı bilmiyorsun yoksa?

GALY GAY Biliyorum canım.

JESSE Ne peki?

GALY GAY Susar.

JESSE Yani, adını biliyorsun.

GALY GAY Evet.

JESSE İyi. Savaşa giren bir adam, kim olduğunu bilmeli.

GALY GAY Savaş mı var şimdi?

JESSE Evet, Tibet savaşı.

GALY GAY Tibet savaşı. Ama bir anda adamın biri kim olduğunu bilmeyiverse ne komik olurdu değil mi? Savaşa giderken!

LEOKADJA Jippie neredesin?

GALY GAY Kime diyor?

JESSE Sana diyor besbelli.

GALY GAY Buradayım.

LEOKADJA Gel Jippie, bana bir öpücük ver!

GALY GAY Zevkle yapardım bunu, ama galiba beni başkasıyla karıştırıyorsunuz biraz.

LEOKADJA Jippie!

JESSE Bu beyefendi kafadan sakat numarası yapıyor; seni tanımadığını söylüyor.

LEOKADJA Ah, o beyin yanında beni nasıl da utandırıyorsun!

GALY GAY Eğer kafamı su bidonuna sokarsam seni hemen tanırım. *(Kafasını su bidonuna sokar)*

LEOKADJA Tanıdın mı şimdi beni?

GALY GAY Yalan söyler: Evet.

POLLY Öyleyse kendinin kim olduğunu da biliyorsun.

GALY GAY Numaradan: Bilmediğim oldu mu ki?

POLLY Elbette. Kudurmuş gibiydin, ille de kendinden başka biri olmaya uğraşıyordun.

GALY GAY Kendim kimdim peki?

JESSE Hâlâ düzelmemişsin besbelli. Ayrıca, hâlâ çok tehlikeli olduğuna inanıyorum, çünkü geçtiğimiz gece adınla çağrılınca bir cani kadar tehlikeli bir hal almıştın.

GALY GAY Tek bildiğim, adımın Galy Gay olduğu.

JESSE Duyuyor musunuz, ileti tuttu yine. Aman, istediği gibi Galy Gay deyin ona, yoksa yine öfkelenir.

URIA Daha neler! Kantinin yanındaki direğe bağlanıp da gece üstünüze yağmur yağana kadar vahşi adamı oynayıp durun siz, İrlandalı Bay Jip. Çadse Irmağı savaşından bu yana arkadaşınız olan bizler, ferahlamanız için gömleklerimizi satarız.

GALY GAY Gömleklerle ilgili şeye gerek yok.

URIA Nasıl istiyorsa öyle deyin ona.

JESSE Sen sussana Uria! Bir bardak su ister misin Galy Gay?

GALY GAY Evet, adım bu.

JESSE Elbette Galy Gay. Başka ne olacaktı ki? Sakin ol sen, uzan şöyle! Yarın revire çıkarsın, hintyağı ile güzel bir yatağa kavuşur rahatlarsın, Galy Gay. Ayağınızın ucuna basarak yürüyün, hey, arkadaşımız Jip, yani işte neyse, Galy Gay, hasta.

GALY GAY Söylüyorum işte beyler, ben durumu tam göremiyorum. Ama ne demişler, bir bavul taşınacaksa, istediği kadar ağır olsun, bavulun bir zayıf noktası vardır.

POLLY Jesse'ye, görünüşte gizlice: Aman göğüs çantasına bakmasın, yoksa onun içindeki kimliğinde gerçek ismini görür yine kudurur.

JESSE Kimlik ne iyidir sahi. Bir şeyler öyle çabuk unutuluverir ki. Bu yüzden her şeyi akılda tutamayan biz askerlerin boyunlarına iple asılı bir göğüs çantaları vardır, içindeki kimliklerinde adları yazılıdır. Çünkü bir insanın kendi ismini pek fazla düşünmesi boşunadır.

GALY GAY *(Geriye gider, içi kararmış biçimde kimliğine bakar, köşesine çekilir)* Hiçbir şey düşünmeyeceğim artık. Kıçımın üstüne oturup telgraf direklerini sayacağım.

BLODY FIVE'IN SESİ Nedir bu başıma gelen utanç! Kalküta'dan Cooch-Behar'a dek yayılmış yüce adıma neler oldu? Geçmişim nerede kaldı? Üstümdeki üniformam bile yok! Bir danayı kesim arabasına atar gibi trene atmışlar beni! Sifil bir şapkayı tıkamışlar ağzıma[26], bütün trende benim artık Blody Five olmadığım söyleniyor! Gidip içeri bu treni öyle yapacağım ki, eğip büküp hurdalığa atılabilsin. Bana bunu yapanların hepsini böcek gibi ezeceğim, Blody Five demişler bana! Yemekten içmekten daha önemlisi Blody Five olmak benim için. Bu kadar basit.

JESSE Eyvah Blody! Uyan uyan Dul Begbick!

BLODY Üstünde lekeli sivil elbise ile girer.

GALY GAY İsminize bir şey mi oldu acaba?

BLODY Hele sen, en karanlık olanısın, en önce seni ezeceğim. Bu geceden tezi yok hepinizi konserve kutusu malzemesi yapacağım. Oturan Leokadja'yı görür, Leokadja gülümser. Tu rezil! Orada oturuyorsun değil mi, seni Gomora seni! Bana ne yaptın da Blody Five olmaktan çıktım ben? Uzak dur! Leokadja güler. Şu üstümdeki elbise ne? Bana yakışıyor mu yani? Hele şu kafamdaki? Aman ne hoş! Yine yanına mı yatmam gerekiyor, seni Sodom seni!

LEOKADJA İstiyorsan buyur!

BLODY FIVE Hadi ordan, isteyen yok! Bu ülkenin gözleri üstümde. Büyük bir top bataryasıydım ben. Adım Blody Five. Tarihin sayfaları bu adla üst üste üç kopya yazılmıştır.

LEOKADJA İstemiyorsan neşen bilir!

BLODY O oturuşun benim erkeklik zaafımı gıcıklıyor, bilmiyor musun?

LEOKADJA O zaman boşalt erkekliğini evladım!

BLODY Bunu iki kere söyleme sakın! Çıkar.

GALY GAY Ardından seslenir: Dur! Adından dolayı bir şey yapma sakın. İnsanın adı hiç güvenli değil: ona güvenip bir şey yapamazsın!

BLODY FİVE'IN SESİ Gayet basit. Çözüm bu. İp orada işte. Beylik tabanca orada. Ayaklananlar vurulacak. Gayet basit! Jhonny pılını pırtını topla. Bu dünyada benim için hiçbir kız beş para etmez. İşte bu kadar. Gayet basit. Bu arada düdüğüm bile ağzımdan düşmemeli. Sorumluluğu üstüme alıyorum. Blody Fi-

ve olarak kalmak için bunu yapmak zorundayım. Ateş!!
(Bir silah sesi duyulur)

GALY GAY Uzun süredir kapıda duruyor. Güler. Ateş!

ASKERLER Öndeki ve arkadaki vagonlardan: Çığlığı duydunuz mu? Kimdi çığlık atan? Birine bir şey oldu herhalde! En öndeki vagonlarda bile şarkı kesildi! Dinleyin!

GALY GAY O çığlığı kimin attığını biliyorum ben, niye attığını da biliyorum! Bu bey, kendi adı yüzünden çok kanlı bir iş yaptı kendine. Cinsel organına kurşun sıktı. Bunu görmek benim için büyük mutluluk: Eğer bir adam kendiyle barışık değilse ve adına çok fazla önem verirse bu inadın ne kadar kanlı olduğunu ve neye sürüklediğini görüyorum artık. Leokadja'ya gider: Seni tanımadığıma inanma, çok iyi tanıyorum seni. Ayrıca hiç önemli de değil. Yalnız çabuk söyle, seninle karşılaştığımız kent şimdi ne kadar uzakta?

LEOKADJA Günlerce yürümüş kadar uzakta, her dakika da uzaklaşıyor.

GALY GAY Kaç gün?

LEOKADJA Bana sorduğun dakikada yüz gün vardı kesin.

GALY GAY Peki bu trende kaç kişi Tibet'e gidiyor?

LEOKADJA Yüzbin!

GALY GAY Yüzbin, değil mi ya! Ne yerler onlar?

LEOKADJA Kurutulmuş balıkla pirinç.

GALY GAY Hepsinin yediği aynı mıdır?

BEGBİCK Aynıdır.

GALY GAY Değil mi ya? Hepsininki aynı.

BEGBİCK Hepsinin kendi hamağı vardır uyumak için; diril yazlığı vardır hepsinin.

GALY GAY Kışlık?

BEGBİCK Kışlık, hakidir.

GALY GAY Ya kadınlar?

JESSE Aynı.

GALY GAY Kadınlar da aynı.

LEOKADJA Şimdi sen de kendi adını biliyorsun elbet, değil mi?

GALY GAY Jeraiah Jip, benim adım. Üç askere gider ve kimliğinde adını gösterir.

JESSE *(Hepsi güler)* Çok doğru. İsmini her yere yazabilirsin sen, Jip

arkadaş!

GALY GAY Peki, yemek?

(Polly bir tabak pirinç getirir)

GALY GAY Evet, yemem çok önemli. Yer. Tren, dakikada kaç günlük yürüme mesafesini gidiyor dediniz?

LEOKADJA On.

POLLY Bakın bakın nasıl kolluyor kendini! Her şeye nasıl bakakalıyor, telgraf direklerini sayıyor, ne kadar çabuk geçerse o kadar hoşlanıyor!

JESSE Ben bakamam ona. Koskoca bir mamutun, sırf burnunun dibine birkaç tüfek namlusu doğrultuldu diye, adam gibi atalarıyla olmaktan vazgeçip bir bite dönüşmesi, iğrenç bir şey.

URIA Yoo, yaşama gücünün kanıtıdır bu. Şimdi eğer Jip'in kendisi, "Adam adamdır, mesele tamdır," diyerek ardımız sıra gelmezse, tepeyi aştık demektir.

BİR ASKER Ortalıktaki bu ses ne?

URIA Kötü kötü gülümseyerek: Top gümbürtüleri: Tibet'in tepelerine yaklaşıyoruz.

GALY GAY Daha pirinç yok mu?

11

UZAK TİBET'İN İÇLERİNDE SIR EL DUCHOWR KALESİ

Bir tepede Jeraiah Jip, top gümbürtüleri içinde oturmuş bekliyor. Aşağıda askeri birlikler 'Adam Adamdır' Şarkısı ile yürüyor.

AŞAĞIDAN SESLER Yol kesik! Önümüzde Tibet'e giriş boğazını kapatan Sir El Duchowr kalesi var.

GALY GAY'İN SESİ Tepenin ardından: Yürüsenize! Geç kalıyoruz. Galy Gay, namlusuz bir top ile görünür. Çıkın vagondan, haydin savaşa! Çok hoşuma gitti. Bir topun vazifeleri vardır!

JİP Sadece üç kişisi olan bir makineli tüfek timi gördünüz mü?

GALY GAY Bir savaş fili gibi durdurulamaz biçimde: Öyle şey olmaz asker ağa. Örneğin bizim tim, dört kişi işte. Bir adam senin sağında, öteki solunda, arkanda biri, biri de önünde, her boğazı geçmek için böylesi gayet uygundur.

LEOKADJA Görünür. Sırtında bir top namlusu: Jippie, o kadar

hızlı gitme! Senin yüreğin aslan yüreği sanki.
(Üç asker, nefes nefese makinelilerini çekerek görünürler)

JİP Uria merhaba, merhaba Jesse, merhaba Polly! Ben geldim! ben buradayım! *(Üç asker, görmezden, duymazdan gelir)*

JESSE Hemen makineliyi kurmamız gerek.

URIA Top gümbürtüsü öyle yüksek ki, insan kendi söylediğini anlamıyor.

POLLY Gözümüzü Sir el Duchowr kalesinden ayırmamamız gerek.

GALY GAY İlk atışı ben yapacağım. Birimiz taşır, birimiz yerleştirir, birimiz düşmana nişanlar, hep birlikte, doğrusu bu.

BLODY FİVE *(Gelir)* Johnny, pılını pırtını topla! Aha, o pislik Galy Gay bu, gel bakalım gel, ne biçim adamsın sen?

GALY GAY Blody'nin suratına gülümser: Adam adamdır! Adam olmayan da adam değildir. Ama kimseye söylemiyorum ben.

BLODY En karanlığı da bu. Dördünün birden kökünü kazımak istiyorum. Gayet basit. Ama önce muharebeyi yoluna koymam gerek, çünkü bu Sir el Duchowr kalesi canımı sıkıyor, dize getiremedim bir türlü. Evet, herkes ateş edebilir şimdi, ama siz değil.

GALY GAY Ah, olmaz öyle şey çavuş! B i r kişinin değil h e r k e s i n ne istediği önemli. Bir engel var. O kalkmalı. Burada bu kadar adamı bekletmek olur mu? Şu yöne ateş edilecek, o kadar. Dağa bir şey olmaz. Herkesin ne istediğini biliyorum: Şu nesne görünmez olsun ve geçilsin!

BLODY Ama Sir el Duchowr kalesini dize getirip de güçlenmek için adımın ünlendiğini bir işiteyim, o zaman bu adamın önüne çıkıp bir soracağım, kimmiş bakalım. Gider.

JİP Merhaba Jesse, Polly merhaba, Uria merhaba! Nasılsınız? Nicedir görmedim sizleri. Biliyorsunuz biraz alıkondum. Benim yüzümden başınıza bir şey gelmemiştir umarım. Daha çabuk kurtulamadım işte. Şimdi burada yeniden sizlerle olabildiğime bile şükrediyorum. İyi ama, neden hiçbir şey söylemiyorsunuz?

POLLY Sizin için ne yapabiliriz bayım? *(Polly, makineli üzerine Galy Gay için bir tabak pirinç koyar.)* Pirincini yemeyecek misin, savaş başlar şimdi.

GALY GAY Ver ver! Yer. Demek ki: Önce pirincimi yiyorum, ardından bana ayrılan viskimi alıyorum ve yeiyip içerken bu kaleyi

gözetliyorum ki zayıf noktasını yakalayayım. Sonrası kolay.

JİP Polly, senin sesin iyice değişmiş; ama yine de esprin yerinde. Bana gelince, iyi bir işletmede çalıştım, ama ayrılmak zorunda kaldım. Tabii ki sizler için ayrıldım. Kızmadınız değil mi?

URIA Ama artık yavaş yavaş size, kapıyı karıştırmışsınız, demek zorundayız.

POLLY Sizi hiç mi hiç tanımıyoruz.

JESSE Belki karşılaştığımız olmuştur, ama orduda insan malzemesi[27] öyle çok ki, bayım!

GALY GAY Bir porsiyon pirinç daha istiyorum. Sen seninkini almamıştın Uria.

JİP Gerçekten çok değişmişsiniz, biliyor musunuz?

URIA Çok mümkün, orduda hayat böyledir.

JİP Ama ben sizin arkadaşınız Jip'im.

(Üç asker güler. Galy Gay da gülmeye başlar, ötekiler susar)

GALY GAY Bir porsiyon daha! Bugün savaştan önce fena iştahım var; çünkü bu kale gittikçe daha bir hoşuma gidiyor.

(Polly üçüncü tabağı verir ona.)

JİP Bu sizin porsiyonları tıkınıp duran kim ki?

URIA Bizden başka kimseyi ilgilendirmez bu.

JESSE Bakın, siz hiçbir zaman bizim Jip olamazsınız. Bizim Jip asla bizi bırakmaz, bize ihanet etmezdi. Bizim Jip alıkonmasına izin vermezdi. Bu yüzden siz bizim Jip olamazsınız.

JİP Ama işte sizin Jip'im ben.

URIA Kanıtla! Kanıtla!

JİP İçinizde beni tanıyan tek kişi yok mu gerçekten? O zaman dinleyin beni ve söyleyeceklerime dikkat edin. Çok katısınız ve sonunuz şimdiden belli. Kimliğimi verin benim!

GALY GAY *(Elindeki son tabakla Jip'e yaklaşır)* Yanılıyorsun herhalde. Ötekilere döner: Kafadan sakat bu. *(Jip'e)* Epeydir bir şey yemediniz mi? Bir bardak su ister misiniz? *(Döner)* Fazla germeye gelmez. Kendi kendine: Nereye ait olduğunuzu bilmiyorsunuz, öyle mi? Sorun değil. Biz şu savaşı bitirene kadar hele oturun bir dinlenin şurada. Topların gümbürtüsüne fazla girmeseniz iyi olur, yüreğiniz dayanmaz. Öbür üçüne: Kendini tanıyamaz olmuş. Jip'e: Elbette bir kimlik gerekir size. Kimliksiz kim dolaşabilir ki? Ah Polly, küçük megafonun olduğu

top kasasının içinde bir ara beni astığınız şu eski Galy Gay kimliği olacak, getirir misin n'olur. Polly koşar. Kaplanın Jaguara dişlerini sorduğu aşağılanmalardan geçmiş bir adam, bazı şeylerin açık seçik elinde olmasının değerini iyi bilir, çünkü görüyorsunuz işte, bugüne bugün insanı isminden ediveriyorlar, bir ismin ne kadar değerli olduğunu iyi bilirim ben. Ah bebeler, o zamanlar bana niye hemen kimsecik demeyip de Galy Gay dediniz ki? Tehlikeli şakalar bunlar. Çok kötü de gidebilirdi her şey. Ama neyse, unutun gitsin. *(Jip'e kimliği verir)* İşte kimlik, alın bunu. Başka bir isteğiniz var mı?

JİP Sen yine bunların içinde en iyisisin. Hiç değilse bir yüreğin var. Ama sizleri, lanetliyorum!

GALY GAY Bunları fazlaca işitmemeniz için size biraz top gümbürtüsü yapayım. Dul Begbick, nasıl ateşleniyor bir göstersene!
(İkisi ateşlemeye başlarlar)

JİP Tibet'in acı rüzgârı iliğinizi emsin e mi, Kilkoa limanının çanlarını bir daha duyamaz olun, sizi şeytanlar! Dünyanın sonuna yürüyeceksiniz ama; döneceksiniz sonra, sonra kaç kere daha gidip döneceksiniz. Yaşlandığınızda hocanız şeytan bile sizi istemeyecek, gece gündüz Gobi Çölünü yürüyüp geçmek zorunda kalın, Wale'in yeşil esintili çavdar tarlaları boyunca sürünün, bir arkadaşınızı ihtiyaç içinde bıraktığınız için bunlar gelecek işte başınıza.
(Gider. Üç asker susar)

GALY GAY Görüyor musun Dul Begbick, bu kale en sert cevherden de yapılmış olsa, ömrü dolduysa, düşer, yanından geçen bir tükürdü mü yok olur. Evet, şimdi ben kaleyi tanıyorum, topu da tanıyorum, öyleyse beş atış yapıyorum.
(Birinci atış yapılır)

LEOKADJA *(Puro içerek)* Bir zamanlar orduda dehşet saçan o büyük askerler gibi oldun işte? Beş tanesi bir kadın için hayati tehlikeydi. İkinci atış yapılır. Çadse Irmağı yakınındaki savaşta, bölüğün bayağı iyilerinin aklından benim öpücüğüm çıkmazdı, kanıtlarım var. Leokadja Begbick'le bir gece geçirmek uğruna Viskiler, iki haftalığın Şilin'leri feda edilirdi. Cengiz Han gibi Kalküta'dan Cooch Behar'a dek ünü yayılmış isimleri vardı. Üçüncü atış yapılır. İrlandalı güzelin bir sarılması,

kanlarını hizaya getirirdi. Times'da okuyun bakın, Bourabay, Kamathura, Daguth muharebelerinde nasıl huzurla savaşmışlar. Dördüncü atış yapılır.

GALY GAY Dağ olmayan nesne yıkılacak şimdi.

(Sir el Duchowr yıkılmaya başlar)

POLLY Hey Tanrım! Ne yaptın?

(Blody Five girer)

BLODY Ne yapıyorsun sen? Şuraya bir baksana! Seni şimdi boğazına kadar karınca yuvasına gömerim, yoksa Hindikuş'u da devireceksin sen. Elim gayet sakin. *(Beylik tabancasını Galy Gay'e doğrultur)* Hiç titremiyor. Gayet basit yani. Dünyayı son görüşün bu.

GALY GAY Hırsla ateşler: Bir atış daha. Tek bir atış. Yalnızca beşinci. *(Geçitten sevinç ünlemleri yükselir: "Tibet'e geçişin önünü tıkayan Sir el Duchowr kalesi yıkıldı! Ordu Tibet'in içine yürüyor!")*

BLODY Hah, nihayet alıştığım ordu yürüyüşünü yeniden duydum, şimdi onun önüne çıkıp sormanın sırası geldi. Galy Gay'in karşısına çıkar: Kimsin sen?

AŞAĞIDAN ASKERLERİN SESİ Sir el Duchowr kalesini düşüren bu adam kim ki?

GALY GAY Bir saniye. Polly, top kasasından şu küçük megafonu uzatır mısın, kim olduğunu söyleyeyim onlara. Megafonla seslenir: Benim ben, içinizden biri, Jeraiah Jip!

AŞAĞIDAN SESLER Peki ne yaptın da geçit açıldı şimdi?

GALY GAY Megafonla: Hemen hemen hiçbir şey. Hiçbir şey. Bence: Adam adamdır!

AŞAĞIDAN SESLER Öyleyse sen, ordudaki en üstün adamsın, Jeraiah Jip, savaş makinesi insan!

GALY GAY Megafonu bırakır: Şimdi kımıldayın bakalım, kimliklerinizi verin bana, çünkü buzlu Tibet'in sınırını geçiyoruz. *(Kimliklerini verirler)*

POLLY Polly Baker.

JESSE Jesse Mahoney.

URIA Uria Shelley.

GALY GAY Jeraiah Jip. Marş!

(Dördü, 'Adam Adamdır' Şarkısı'nı söyleyerek giderler)

POLLY Dönerek omuzundan: Bu bizim kellemizi uçurtur daha!

EK

FİL YAVRUSU
YA DA HER ÇEŞİT İDDİANIN KANITLANABİLİRLİĞİ

Tiyatro.

Birkaç kauçuk ağacının arasında bir ahşap sahne. Önünde sandalyeler.

POLLY *(Perde önünde)* Dram sanatının sizi tam etkilemesi için, bol bol tütün içmeniz önerilir. Sahne sanatçıları dünyanın en iyileri, içkiler yüzde yüz, koltuklar rahattır, olayların nasıl sonuçlanacağı üstüne bahisler bar tezgâhında kabul edilir, seyirci bahse girerse perde sonları perde kapanır. Burada da piyaniste ateş edilmemesi rica olunur, çünkü o da elinden geleni yapıyor enikonu. Olayı hemen kavrayamayan, hiç boşuna kafa patlatmasın, çünkü zaten anlaşılmıyor. Anlamlı tek bir şey görmek istiyorsanız, pisuvara gitmeniz gerek. Bilet paraları katiyen iade edilmez. Karşınızda, Yavru Fil'i oynama onuruna erişmiş arkadaşımız Jip. Bunun çok zor olduğunu düşünüyorsanız derim ki size: bir sahne sanatçısı her şeyi becerebilmeli.

ASKER *(Aşağıdan)* Bravo!

POLLY İşte, Fil Yavrusu'nun Anası Jackie Pall rolünde Jesse Mahoney ve işte, uluslararası atlı sporun en büyük üstadı Ay rolünde Uria Shelley. Ayrıca bendenizi de, Muz Ağacı gibi önemli bir rolde izleme zevkine erişeceksiniz.

ASKER Haydi başlayın artık, böyle bir saçmalık için on Cent almanız da utanmazlıktır, bilmiş olun!

POLLY Böyle hödükçe atılan taşlar bize hiç dokunmaz, bizden söylemesi. Oyunun ana konusu, bir fil yavrusunun işlediği suç. Baştan söyleyeyim de zırt vırt kesmek zorunda kalmayalım.

URIA Perdenin arkasından: İşlediği iddia edilen.

POLLY Ah, doğru ya. Sırf kendi rolümü okuduğum için böyle yanlış oldu. Çünkü fil yavrusu suçsuz.

ASKERLER Tempo tutarak: Başla! Başla! Başla!

POLLY Buyrun. Perde arkasına geçer. Korkarım çok yüksek bilet

ücreti kestik, ne dersiniz?

URIA Şimdi bunu düşünmenin sırası değil, çabuk başlamamız gerek.

POLLY Hayır yani, oyun çok zayıf da. Hakiki tiyatro nasıl oluyordu, tam hatırlayamadın Jesse, üstelik unuttukların da en önemli noktalar galiba. Bir dakika, durun, bir saniye çıkmam gerek. Perde açılır. Bendeniz, Muz Ağacı.

ASKER Nihayet!

POLLY Cangıl'ın yargıcıyım. Güney Pencap'ta kurak bir bozkırdayım ve de fillerin keşfinden beri burada bulunuyorum. Ara ara, çoğunlukla da akşamları Ay bana bir uğrar ve örneğin bir Fil Yavrusu'nu dava eder.

URIA O kadar hızlı gitme! Yarıya geliverdin neredeyse! On Cent'i düşün! Oyuna geçer.

POLLY Merhaba Ay, gecenin bu vaktinde nereden böyle?

URIA Bir Fil Yavrusu'yla ilgili güzel bir şey duydum da -

POLLY Dava mı edeceksin onu?

URIA Elbette.

POLLY Fil Yavrusu bir suç mu işledi yani?

URIA Tam tahmin ettiğin gibi! Senin kuş uçurmayan keskin görüşünün bir örneği bu.

POLLY Bu daha bir şey değil. Fil Yavrusu anasını öldürmemiş miydi?

URIA Evet işte.

POLLY Dehşet verici.

URIA Korkunç.

POLLY Ah, bağa gözlüğümü unutmasaydım!

URIA Ooo, tesadüfen bende bir tane var, eğer sana uyarsa.

POLLY Uymasına uyardı da, camları olsaydı. Camları yok.

URIA Yine de hiç yoktan iyidir.

POLLY Şunlar gülmesin!

URIA Evet, garip. Ay'ı bu yüzden dava ediyorum ya, neyse işte, Fil Yavrusu'nu canım.

(Fil Yavrusu girer)

POLLY Ah, şirin Fil Yavrusu da burada işte. Nereden geliyorsun bakayım, ha?

GALY GAY Ben Fil Yavrusu'yum, beşiğimi yedi raca sallamıştır.

Ne gülüyorsun, Ay?

URIA Konuş sen, Fil Yavrusu, konuşmana bak sen.

GALY GAY Adım Jackie Pall. Dolaşıyorum.

POLLY Duyduğuma göre ananı öldürmüşsün.

GALY GAY Hayır, yalnızca süt tenceresini kırdım onun.

URIA Kafasında, kafasında!

GALY GAY Hayır, Ay, bir taş üstünde, bir taş üstünde.

POLLY Ben Muz Ağacı'ysam söylüyorum işte, sen o cinayeti işledin, adım gibi biliyorum.

URIA Ben de Ay'sam eğer, bunu kanıtlayacağım, ilk kanıtım da şu kadın.

(Jesse Fil Yavrusu'nun Anası olarak girer)

POLLY Kim ki bu?

URIA Ana bu.

POLLY Ne? Biraz tuhaf olmuyor mu?

URIA Yoo, hiç de değil.

POLLY İyi ama onun burada olması bana yine de bir tuhaf geliyor!

URIA Bana öyle gelmiyor işte.

POLLY İyi, kalsın öyleyse. Yalnız, kanıtlanması gerek tabii ki.

URIA Evet, yargıç sensin.

POLLY Peki. Evet Fil Yavrusu, ananı öldürmediğini kanıtla bakalım.

ASKER Aşağıdan: Haydaa, yanında duruyor ya işte!

URIA Tam da bu yüzden zaten!

ASKER Daha baştan sakat. Anası yanında duruyorken! Oyun beni hiç ilgilendirmiyor artık.

JESSE Ben Fil Yavrusu'nun anasıyım, bahse girerim ki benim küçük Jackie'm katil olmadığını harika bir biçimde kanıtlayacaktır. Değil mi Jackie?

URIA Ben de bahse girerim ki asla ve hiçbir zaman kanıtlayamaz.

POLLY *(Haykırır)* Perde!

(Seyirci suskunlukla bar tezgâhına gidip yüksek sesle ve çabukça kokteyl ısmarlar)

POLLY Perdenin arkasında. Çok güzel gitti, bir kere bile ıslıklamadılar.

GALY GAY Alkışlayan niye yok peki?

JESSE Fena kaptırdılar belki de ondan.

POLLY Çok ilginç!

URIA Birkaç varyete kızı çıkarıp baldır bacak gösterseydik, yeri göğü inletirlerdi. Bir çık hele, şu bahis meselesini kızıştırmamız gerek.

POLLY *(Öne çıkar)* Beyler...

ASKERLER Hoop! O kadar kısa ara olur mu? Bırak bir içelim! Sizde içkisiz olmuyor!

POLLY Belki dedik hani, bahse girmek istersiniz, yani, Ana mı kazansın, Ay mı, diye.

ASKERLER Rezillik! Biraz daha para sızdırmak değil mi niyetiniz? Hele kıvamı gelsin! Başı bir şey değil daha!

POLLY Peki! Ana'nın yanını tutanlar, buraya! Kimse kımıldamaz. Ay'dan yana olanlar buraya! Kimse kımıldamaz.
(Polly hızırsız, içeri gider)

URIA Perde gerisinde: Bahis oynadılar mı?

POLLY Pek değil, bekleyin de görün diyorlar, bu ürkütüyor beni gerçekten.

JESSE Öyle hırsla içiyorlar ki, içmeden seyre dayanamayacaklar gibi.

URIA Müzikle giriş yapalım, uyandırır onları.

POLLY Öne çıkar: Bundan sonra gramofon var! Girer. Perde açılır. Ay, Ana ve Fil Yavrusu, gelin bakalım, bu esrarengiz cinayetin açıklığa kavuşmasını yaşayacaksınız, siz aşağıdakiler de! Jackie Pall, saygı değer anamı bıçakladığını nasıl örtbas edeceksin?

GALY GAY Ben çelimsiz bir kızım, nasıl yapmış olabilirim ki böyle bir şeyi?

POLLY Öyle mi? Peki ben de iddia ediyorum ki sen kız değilsin. Şimdi benim ilk büyük kanıtımı dinleyin. Çocukluğumdan aklımda kalmış, Ak Kilise'de...

ASKER Güney Pencap!
(Kahkahalar patlar)

POLLY Güney Pencap'ta, adamın biri askere alınmasın diye kız eteği giymiş. Derken çavuş gelmiş, bir kurşunu onun karnına fırlatmış, adam, kızlar gibi kurşunu eteğiyle yakalamak için bacaklarını açmayınca çavuş onun erkek olduğunu anlamış. Burada da öyle. Yaparlar. İşte, Yavru Fil'in kız olmadığını, bir erkek olduğunu hepiniz gördünüz. Perde!

(Perde kapanır. Zayıf alkış)

POLLY Müthiş başarı, duyuyor musunuz? Perdeyi açın! Selam veriyoruz!

(Perde. Hiç alkış yok)

URIA Fena bozuk çalıyorlar. Hiç şans yok.

JESSE Hemen kesip, bilet paralarını geri ödemekten başka çare yok. Şimdi artık, linç edilmek ya da edilmemek, işte bütün mesele[28], haline geldi vaziyet. Dışarı bir baksanıza!

URIA Bilet paralarını geri ödemek mi, asla! Öyle olsa dünyada tiyatro kalmazdı!

ASKERLER Sabah yine Tibet'e yukarı vuracağız değil mi Georgie, arasında durup dört Cent'e kokteyl içebileceğin son kauçuk ağaçları belki de bunlar, ha? Hava savaşa uygun değil, yoksa şu yukarıdakiler oynamasalar, burası hiç fena değil yani!

ASKER Ayrıca ben eğlenmemiz için küçük bir şarkı isteyeceğim sizden, mesela: "Johnny, parlat çizmeleri!"

ASKERLER Yaşşaa! Şarkı: "Johnny, parlat..."

URIA Şimdi de kendileri şarkıya başladılar. Devam edelim.

POLLY Ah ben de aşağıda olsaydım, "Johnny", tam da en güzel şarkı. Böyle bir şey yapsaydık keşke! Haydin! Perde. Sonra... Şarkıyı bastırmaya uğraşır: Sonla Fil Yavrusu...

ASKER Hâlâ mı Fil Yavrusu?

POLLY İşte diyorum ki, ondan sonra...

ASKER Asker yavrusu!

POLLY Benim ilk büyük kanıtım sonucu hayvanın yalancılığı ortaya çıktıktan sonra, şimdi daha da büyük ikinci kanıtım geliyor.

ASKER Vazgeçsen olmaz mı Polly?

URIA Sakın ha, Polly!

POLLY Yavru Fil, senin katil olduğunu iddia ediyorum! Öyleyse öldüremediğini kanıtla, örneğin Ay'ı.

ASKER Çok yanlış bu! Muz Ağacı'nın kanıtlaması gerekir!

POLLY Tam da bu işte mesele! Bakın dikkat edin! Dramın özellikle gerilim yaratan bir noktası bu! Ne dedim ben, hiçbir zaman öldüremediğini kanıtla dedim, örneğin Ay'ı. Şu benim sarmaşığa tırman öyleyse, bıçağı da yanına al.

(Galy Gay söyleneni yapar, Ay üstte ip merdiveni tutuyor)

ASKERLER Şarkıya devam etmek isteyenleri susturarak: Susun! Fil kafasından dışarıyı göremediği için tırmanması kolay değil.

JESSE Ah şimdi bir bırakmasa! Sesine kuvvet, Uria!

URIA Aah! Aah! Aah!

POLLY Neyin var Ay, bu haykırış niye?

URIA Çok acıyor! Bu bana doğru yukarı tırmanan mutlaka bir katil!

GALY GAY Uria, ben ağırım, ip merdiveni bir ağaç dalma as, taşıyamazsın!

URIA Aah, elim kesildi! Elim! Elim! Elimi kesti!

POLLY Bakın! Görün işte!

(Uria'nın sahte eli Galy Gay'in elinde kalmıştır, gösterir)

JESSE Bu felaket, Jackie, senden bunu beklemezdim. Benim yavrum değilsin sen.

URIA Kesik elini kaldırır: Onun bir katil olduğunu kanıtlıyorum.

POLLY Şu kanlı kesiğe bakın, kanıtlıyor ve sen Yavru Fil, cinayet işleyemeyeceğini kanıtlamadın, çünkü şu anda Ay'ı da o hale getirdin ki sabah alacasında bile kanayacak. Perde! Perde. Hemen dışarı fırlar. Eğer bahse tutuşacaksanız, bar tezgâhı hazır.

ASKERLER Bahse girişirler: Ay'a bir Cent, Yavru Fil'e yarım Cent.

URIA Bakın nasıl asılıyorlar! Şimdi sıra sende Jesse, ana yüreği monoloğunla sen yakalayacaksın.

(Perde kalkar)

JESSE

Bir ana nedir, bilir misiniz?
Yüreği yumuşacık tereyağı.
Sizi de bir ana yüreği taşıdı
Eliyle besledi büyüttü sizi
Size bir ananın gözüyle baktı
Ayağıyla taşı yolunuzdan çekti.
(Gülüş)
Altına çim halı[29] serdi ana yüreği
(Gülüş)
Ruhunu gök katına yükseltti
(Gülüş)
Şimdi yakınıyor bir ana, dinle:

(Gülüş)

Aaah taşıdığım bu muymuş yüreğimde?

(Uzun uzun ve yüksek kahkahalar)

ASKERLER Bir daha! Bir tek bu on Cent eder! Yaşşaa! Bravo! Ya ya ya şa şa şa ana ana çok ya şa!

(Perde iner)

URIA Devam. Başardık! Sahneye!

(Perde kalkar)

POLLY Senin cinayet işleyebilen bir erkek olduğunu kanıtladım. Şimdi soruyorum sana Yavru Fil: Bu kadının anan olduğunu iddia ediyor musun?

ASKERLER Bunların gösterdiği, rezil bir haksızlık, tepesini attırıyor adamın! Ama pek felsefi doğrusu! Şimdi iyi de bir mutlu son ayarlar bunlar, bakın da görün! Sssst!

POLLY Ben elbette ki, Kadim İngiltere'nin yönetimindeki bir ülkede, herhangi bir çocuğun kendi öz anasının kılına bile dokunacağını iddia edecek değilim. Britanya'nın Egemenliğine! Herkes "Rule Britannia"yı[30] söyler. Sert erkek hançerelerinden bu sarsıcı şarkı ünlendiği sürece Kadim İngiltere'de her şey yolunda demektir. Ama şimdi devam edelim! Ah Yavru Fil, değil mi ki sen, Jackie Pall, bu herkesçe sevilen büyük sanatçı bayanı -Bravo sesleri- ö l d ü r m ü ş bulunuyorsun, kesinlikle bu kutsal kadının -Bravo sesleri- oğlu veya kızı olamazsın, ve Muz Ağacı eğer bir şeyi iddia ediyorsa onu kanıtlar da. Alkışlar. Şimdi, Cooch-Behar'ın Ay'ı, sen bilardo tebeşirinden bir parça al ve sahnenin ortasına düzgün bir daire çiz[31]. Sonra eline, bildiğimiz bir ip al ve bu çok derinden yaralanmış ana, o - tuh, ne kadar da kötü çizmişsin - dairenin içine girene kadar bekle. İpi onun ak boynuna dikkatlice dola.

ASKERLER O ananın o güzel ak boynuna, o ananın o güzel ak boynuna.

POLLY Aynen öyle. Jackie Pall olduğunu iddia eden sana gelince, adaletin bu ipinin öbür ucundan tut ve dairenin dışında Ay'ın karşısına geç. Tamam böyle. Şimdi soruyorum, ey kadın, sen bir katil mi doğurdun? Susuyorsun değil mi? Buyrun. İşte beyler, size, burada temsil edilen kendi anasının, aşağılık çocuğunu nasıl reddettiğini göstermek istedim. Ama daha fazlası-

nı da göstereceğim size, çünkü şimdi adaletin müthiş güneşi en gizli derinliklere ışık tutacak.

ASKERLER Fazla ileri gitme Polly! Sssst!

POLLY Son olarak Jackie Pall: Hâlâ bu talihsiz kadının oğlu olduğunu iddia ediyor musun?

GALY GAY Evet.

POLLY Eveeet. Demek sen oğlusun, öyle mi? Oysa az önce kızıydın, ama senin ifadelerinde zaten öyle incelikler aramak boşuna. Şimdi, en son, en önemli, şimdiye kadarkileri de aşan ve sizleri tümden tatmin edecek olan orijinal esas kanıta geliyorum beyler. Jackie Pall, eğer sen bu ananın yavrusuysan, bu sözde anamı dairenin içinden kendi tarafına çekecek kuvvet de verilmiştir sana. Açık değil mi?

ASKERLER Apaçık! Pırıl pırıl açık! Hoop! Yanıltıyor! Jackie, gerçeğin yanında ol!

POLLY Üç deyince çekeceksin! Herkes birlikte sayar. Çek!

(Galy Gay, Jesse'yi dairenin içinden kendi yanına çeker)

JESSE Dur! Bırak! Ay aman! Ne oluyor be! Of boynum!

ASKERLER Boyun da neymiş? Çek Jackie! Bırak! Çitari balığı gibi mosmor oldu baksanıza!

JESSE İmdaaat!

GALY GAY İşte benim yanımda! Benim yanımda işte!

POLLY Eee? Ne diyorsunuz şimdi? Hiç böyle bir vahşet gördünüz mü? Evet, şimdi doğa dışı yalancılık kazandı. Çünkü fena halde yanıldın besbelli. Böylesine vahşice çekmekle, kendi düşündüğünü değil, tam tersine, asla ve asla bu acılara gark olmuş talihsiz ananın oğlu veya kızı olamayacağını kanıtlamış oldun. Gerçeği gün ışığına çıkardın Jackie Pall!

ASKERLER Ooo! Bravo! Rezalet! İyi aile haa! Yaylan Jackie, işin bitti! Sahtekârlık! Sadece gerçeğe bağlı kal Jackie!

POLLY Evet beyler, bu kadar, teşekkürler. Orijinal esas kanıt ortaya kondu bence. Beni iyi dinleyin beyler, başlangıçta hır çıkarmak isteyenleriniz de, Penny'lerini kanıtlarla delik deşik olmuş bu aşağılık Fil Yavrusu'nun katil olmadığı iddiasına yatırmış olanlarınız da iyi dinlesin beni: Bu Yavru Fil bir katildir. İddia ettiği gibi muhterem anasının kızı olmayıp kanıtlandığı üzre oğlu olması gereken, ama gördüğünüz gibi oğlu da olma-

yan, hatta hiçbir şey olmamış gibi burada gözlerinizin önünde duran şu muhterem kadının kendisini öldürmüş çocuğu bile olmayan, ki bu çok doğal, benim kanıtladığım da hiçbir zaman olmuş değil ve ben şimdi her şeyi kanıtlarım, daha da fazla şeyi iddia ederim ve kimse beni bundan men edemez, varlığım üstünde ısrarlı ve kararlıyım ve bunu da kanıtlarım, çünkü sorarım size: Kanıtlanmadıkça ne vardır? Tezahürat sürekli artar. Kanıt yoksa insan da insan değildir, Darwin'in kanıtladığı gibi[32] bir maymundur, yoksa ilerleme nasıl olur ve sen şimdi kılını kıpırdatsan bile, seni yalanı suratından akan minik zavallı Fil Yavrusu, sen bin hiçsin, kemiklerine dek sahtesin, bunu da kanıtlarım, hele bunu haydi haydi kanıtlarım, işin aslı da bu zaten beyler, bu Fil Yavrusu, Yavru Fil filan değil, olsa olsa Tipperary'li Jeraiah Jip'tir.

ASKERLER Yaşşaaa!

GALY GAY Olmaz!

POLLY Niyeymiş? Niye olmuyor?

GALY GAY Oyuna aykırı da ondan. Geri al.

POLLY Sen katilsin elbet.

GALY GAY Doğru değil!

POLLY Ama kanıtlıyorum ben. kanıtlıyorum, kanıtlıyorum, kanıtlıyorum.

(Galy Gay hırsla Muz Ağacı'nın üstüne atılır, Ağacın gövdesi bu gücün altında bel verir)

POLLY Yıkılırken: Görüyor musunuz? Görün işte!

URIA Hah, şimdi sen bir katilsin işte.

POLLY Nefes nefese: Ve ben bunu kanıtladım.

(Perde)

URIA Hemen şarkıya!

DÖRT OYUNCU *(Hızla perde önüne çıkıp şarkıya geçerler)*

Ah ne şenlikti Uganda
Yedi Cent'e bir koltuktu veranda
Ah bu eski kaplanla poker
Ne güzel oynanırdı ya
Bizim elimiz baba Krüger[33]
Onunkisi eski bir şapka.
Ah, Uganda'nın sessiz ay ışığı!

Sabahlardık altında.
Hava serin eser
Tren gitti gider.
Hepimiz zil
Poker para ister
Bizim kaplan sivil
(Yedi Cent'e bir koltuk veranda).

ASKERLER Bitti mi? Rezalet haksızlık bu. Ne biçim mutlu son? Böyle bitemez. Perde açık kalacak! Oyuna devam!

POLLY Nasıl yani? Devamının metni yok ki. Makul olun. Oyun bitti.

ASKERLER Hayatımda böyle utanmazlık görmedim. Hiç yoktan düpedüz pislik bu, akla aykırı. *(Bir grup toplanıp sahneye çıkar ve sertleşir)* Bilet paralarını geri istiyoruz. Ya Fil Yavrusu akla uygun bir sonla biter, ya da bizden topladığınız paracıklar iki saniye içinde masaya konur, seni Cooch-Behar'ın Ay'ı seni!

POLLY Lütfen, lütfen, burada en saf gerçeği sahneledik.

ASKER Korkarım en saf gerçeği buracıkta gözlerinizin akında göreceksiniz şimdi.

POLLY Sanattan anlamıyorsunuz, sanatçıya saygınız yok da ondan.

ASKER Boşa konuşma!

GALY GAY Bakın, beni iyi anlayın, burada seyrettiğinize benim karşı olduğumu sanmanızı istemem.

POLLY Yaşa kumandan!

GALY GAY Hemen de ekleyeyim: İçinizde bilet parasını ısrarla geri isteyen biri vardı, o tuhaf beyefendiyi dört onz eldivenlerle şuracıkta sekiz raundluk küçük bir boks maçına davet ediyorum.

ASKERLER Fırla, Townley! Bu fil bebesinin hortumcuğunu bir siliver!

GALY GAY Eh, göreceğiz bakalım, burada oynadığımız gerçek miymiş, değil miymiş, ya da iyi bir tiyatro muymuş, yoksa kötü mü.

(Hep birlikte boks maçına giderler)

SON

ADAM ADAMDIR

[Mann ist Mann]

Yükleme işçisi Gäly Gay'in 1925 yılında
Kilkoa askeri barakalarında dönüşüm geçirmesi.

Komedi.

[**1938 Yazımı**]

Türkçesi:
Yılmaz Onay

Çalışmaya katılanlar[34]: Slatan Dudow /H. Emmel/Elisabeth Hauptmann /R. Kass / Bernhard Reich

Kişiler[1]

Uria Shelley, Jesse Mahoney, Polly Baker, Jeraiah Jip: Hindistan'daki Büyük Britanya ordusundan bir makineli tüfek timinin dört askeri • Charles Fairchild, lakabı Kanlı Beşlik, çavuş • Galy Gay, İrlandalı bir yükleme işçisi • Galy Gay'in karısı • Bay Wang, bir Tibet Pagoda'sının rahibi • Mah Sing, rahibin hizmetlisi • Leokadja Begbick, kantin sahibesi • Askerler

1

KİLKOA[35]

Galy Gay ile Karısı.

GALY GAY Bir sabah, iskemlesinde otururken karısına seslenir: Karıcığım, bugün kesemize uygun bir balık satın almayı aklıma koydum. İçki kullanmayan, tütünü çok az içen, hiç kötü alışkanlığı olmayan bir yükleme işçisi için fazla sayılmaz. Büyük bir balık mı alsam, yoksa küçüğünden mi istersin?

KARISI Küçüğünden.

GALY GAY Ne balığı olsun sence?

KARISI İyi bir Pisi balığı olsun. Ama balıkçı kadınlara yüz verme sakın, oynaktır haspalar, erkek düşkünüdürler, sen de yumuşak yüzlüsün Galy Gay.

GALY GAYAY Orası doğru, ama çulsuz bir liman yüklemecisini rahat bırakırlar herhalde.

KARISI Sen fil gibisindir, hayvanların en ağırkanlısı hani, ama bir de yürümeye başladı mı yük katarı gibi gider. Sonra şu askerler, dünyanın en belalı yaratıkları, sürüyle dolmuşlar istasyona. Kesin pazarın çevresindedir hepsi, saldırıp öldürmezlerse şükreder insan. Tek başına bir adam için onlar da tehlikeli, çünkü hep dörtlü dolaşıyorlar.

GALY GAYAY Basit bir liman işçisine değip dokunmazlar canım.

KARISI Hiç belli olmaz.

GALY GAYAY Sen balığın suyunu koy hele, şimdiden ağzım sulandı, on dakikaya kalmaz dönerim.

2

SARI DERİLİLERİN TAPINAĞI OLAN PAGODA'NIN YANINDA BİR SOKAK

Dört asker Pagoda'nın önünde durur. Kente giriş yapan askeri birliklerin marşları duyulur.

JESSE Şuraya bak! Kilkoa! Nicedir kararlaşmış savaş için bir ordunun toplandığı, majestelerinin şehri Kilkoa bu işte! Yüzbin as-

ker geldik buraya, kuzey sınırında düzene susamışız.

JİP Öyleyse bira içmeden olmaz. Yıkılır.

POLLY Nasıl kraliçemizin heybetli tanklarını bu upuzun altın ülkesinin rezil yollarında yürürken görebilmek için petrole doyurmak gerekiyorsa, askerlere de bira gerek, bira!

JİP Ne kadar biramız kaldı?

POLLY Dört kişiyiz. Hepi topu onbeş şişemiz var. Demek ki, yirmi beş şişe daha bulmak gerekiyor.

JESSE Yani para gerekiyor.

URIA Askerlere karşı olan kimseler var gerçi, ama bu Pagodaların bir tanesi de var ki, koskoca bir alayın Kalkütta'dan Londra'ya yürümesine yetecek kadar mangır dolu içerisi.

POLLY Dokunsan yıkılacak olup da belki içi tıkabasa mangır dolu bu kuş pisliği Pagoda'ya sevgili Uria'mız böyle önem verdiğine göre, ona insani açıdan biraz daha yaklaşmak şart oldu.

JİP Asıl benim insani açıdan biraz daha içmem şart, Polly.

URIA Sakin ol yavrum, bu Asya'nın, içeri girilecek deliği vardır mutlaka.

JİP Uria, Uria, annem bana hep derdi ki, canımın içi Jeraiah, ne istersen yap ama aksilikten koru kendini derdi, şimdi burası da aksilik kokuyor.

JESSE Kapı tam kapatılmamış bile. Dikkat et Uria! Bunun arkasında kesin bir hinlik var.

URIA Açık kapıdan girecek değiliz elbet.

JESSE Doğru ya, pencereler ne güne duruyor?

URIA Palaskaları çıkarın, bağış kutularını avlamak için olta yapacağız. İşte böyle.

(Pencerelere giderler. Uria bir camı vurup indirir, içeri bakar ve kutu avına geçer)

POLLY Bir şey buldun mu?

URIA Yoo, ama miğferim içeri düştü.

JESSE Rezalet, miğfersiz kampa giremezsin ki

URIA Bir şeyler yakaladım galiba! Tuu, ne rezil dükkânmış bu be! Şuraya bak, fare kapanları, ayak çengelleri.

JESSE Vazgeçelim! Burası normal bir tapınak değil, bir tuzak.

URIA Tapınak tapınaktır. Miğferimi geri alacağım ben.

JESSE Aşağıya yetişebiliyor musun?

URIA Hayır.

JESSE Şu ahır kapısının demirini kaldırabilsem.

POLLY Tapınağa zarar vermeyin haa!

JESSE Ah!

URIA Ne oldu?

JESSE Elim arada kaldı!

POLLY Vazgeçelim şu işten!

JESSE Kızgın Ne vazgeçmesi? Elimi almadan gitmem ben!

URIA Benim de miğferim içeride.

POLLY Öyleyse duvardan girişilecek.

JESSE Ah! Of! Of! Elini zorla geri çeker, kan içinde. Bu eli ödeteceğim onlara. Artık vazgeçmek yok. Bir merdiven getirin, hadi!

URIA Bir dakika! Önce şu kimliklerinizi verin! Asker kimliğine zarar gelmemeli. Adamın yeri her zaman doldurulur ama kimlikten daha kutsal şey yoktur.

(Kimliklerini ona verirler)

POLLY Polly Baker.

JESSE Jesse Mahoney.

JİP Sürünerek yanaşır: Jeraiah Jip.

URIA Uria Shelley. Tümü sekizinci alaydan. Karargâh Kankerdan, makineli tüfek timi. Ateş edilmeyecek, yoksa tapmak gözle görünür biçimde harap olur. Marş marş!

(Uria, Jesse ve Polly tırmanıp Pagoda'ya girerler)

JİP Arkalarından seslenir: Ben gözcülük yapıyorum! Eh, içeri de girmemiş oldum böylece! Bir çatı penceresinde rahip Wang görünür. Meraba! Ev sahibi siz misiniz? Muhit pek güzel de!

URIA İçeriden: Bıçağını ver Jesse, şu bağış kutusunu kırıp açayım şimdi. Bay Wang gülümser, Jip de sırıtır.

JİP Rahip'e: Böylesi timsahların arasında olmak ne korkunç bir şey! Yüz kaybolur. Dışarı gelin dışarı! Üst katta bir adam dolaşıyor!

İçeriden aralıklarla elektrikli çan sesleri duyulur.

URIA Bastığın yere dikkat etsene! Ne var, Jip?

JİP Üst katta bir adam!

URIA Adam mı? Hemen dışarı çıkalım! Heeey! Bağrışmalar ve küfürler birbirine karışır. Şu ayağını çek! Bırakasana! Ayağımı kımıldatamıyorum! Çizme de gitti işte! Yavşaklaşma Polly! Yok

yahu! Şimdi de ceket gitti Uria! Ne ceketi? Bu tapınak yok olacak! Ne oldu? Tuu, pantolon yapıştı! Acele işe şeytan karışıyor! Jip, vay yavru vay!

JİP Eee, bir şeyler buldunuz mu bari? Viski, Rom, Cin, Brandi, Ale?

JESSE Uria'nın pantolonu bambu askı çengelinde yırtıldı, Polly'nin sağlam ayağındaki çizme kapana kısıldı.

POLLY Jesse'nin kendisi elektrik teline asılı kaldı.

JİP Tahmin etmiştim zaten. Niye dosdoğru kapıdan girmezsiniz ki?

Jip, kapıdan binaya girer. Öbür üçü, uçuk benizle, oraları buraları yırtılmış, kanamış vaziyette yukarıdan çıkarlar.

POLLY Bunun öcü alınacak.

URIA Bu tapınağın yaptığı, savaş kurallarına aykırı, vahşice.

POLLY Bunu kan temizler.

JİP İçeriden: Meraba!

POLLY Kana susamış biçimde çatıya fırlar ve çizmesi sıkışır kalır: Şimdi de öteki çizme gitti!

URIA Her şeyi kurşunlayacağım!

(Üçü aşağı inip makineliyi Pagoda'ya doğrulturlar)

POLLY Ateş!

(Yaylım ateş açılır)

JİP İçeriden: Eyvah! N'oluyor yahu?

(Üçü dehşet içinde bakışırlar)

POLLY Nerdesin ki sen?

JİP *(İçeriden)* Burada! Parmağımdan vurdunuz beni işte!

JESSE Bu fare kapanının içinde ne arıyorsun ki, inek!

JİP *(Kapıda belirir)* Parayı alayım dedim. Aldım işte.

URIA Sevinçli: Tabii ya, en sarhoşumuz en becerikli çıktı elbette. *(Yüksek sesle)* Hah, şimdi girdiğin kapıdan aynen dışarı gel.

JİP Kafasını kapıdan dışarı uzatır: Nereden dedin?

URIA Bu kapıdan işte!

JİP Ah, ne bu?

POLLY Nesi var?

JİP Bir baksanıza!

URIA Ne gene?

JİP Saçlarım! Eyvah, saçlarım! İleri de gidemiyorum, geri de! Saç-

larım! Bir şeye yapıştı kaldı! Uria, saçıma ne yapışmış, bakıversene! Uria, kurtar beni, n'olur! Saçımdan asılı kaldım! Polly ayaklarının ucuna basarak Jip'e doğru gider ve saçlarına üstten bakar: Saçları kapı dolgusuna yapışıp kalmış.

URIA *(Haykırır)* Şu bıçağını ver Jesse, kesip atayım o saçı!

(Uria saçı keser. Jip öne fırlar)

POLLY *(Keyifli)* Heh heh, kel kaldı orası.

(Jip'in kafasını yoklarlar)

JESSE Bir parça kafa derisi de kalkmış.

URIA Öbür ikisine bakar, buz gibi olmuştur: Bu kel bizi ele verir!

JESSE Delici bir bakışla: Canlı bir aranma resmi!

(Uria, Jesse ve Polly kendi aralarında görüşürler)

URIA Kampa gideceğiz, akşam bir makas alıp geleceğiz, kafasını tümüyle kazıyacağız ki kellik belli olmasın. Kimlikleri geri verir. Jesse Mahoney!

JESSE *(Kimliğini alır)* Jesse Mahoney!

URIA Polly Baker!

POLLY *(Kimliğini alır)* Polly Baker!

URIA Jeraiah Jip! *(Jip doğrulmak ister)* Seninki bende kalıyor. *(Avludaki palankin[36] denen çukur bir deri sedyeyi gösterir)* Buna otur, hava kararana kadar bekle.

(Jip sedyeye ilişir. Öbür üçü, allak bullak olmuş vaziyette kafalarını sallayarak uzaklaşırlar. Onlar gidince rahip Wang Pagoda'nın kapısında görülür, yapışıp kalmış saçtan bir parça alır, bakar.)

3

KİLKOA İLE KAMP ARASINDA YOL

Çavuş Fairchild bir ambarın ardından çıkar ve ambar duvarına bir tabela çiviler.

FAİRCHİLD Ben ki, Kanlı Beşlik, namı diğer Kilkoa Kaplanı, Tayfun Adam, Britanya ordusunun çavuşu ben, nicedir böyle harikasını görmedim. Parmağıyla tabelayı gösterir. Sarı Derililerin Pagoda'sına saldırı. Çatı kurşunlarla delik deşik edilmiş. Suç delili olarak elde, zifte yapışıp kalmış bir tutam saç var! Çatı kurşunlandığına göre, bir makineli tüfek timinin işi bu, olay yerinde bir tutam saç bulunduysa, demek ki onlardan bi-

rinin tepesinde o kadar saç eksik. Şimdi, kafasında öyle bir keli olan er hangi makineli tüfek timinde çıkarsa suçlu onlardır. Son derece basit. Ooo, bu gelenler kim ki?

(Ambar'ın ardına gizlenir yine. Üç asker gelir, tabelayı görünce dehşetle irkilirler. Sonra o ürküntüyle yürümeyi sürdürürler. Ama Fairchild ambarın ardından çıkıp düdük çalar. Öteki üçü öylece durur)

FAİRCHİLD Tepesinde keli olan bir adam görmediniz mi?

POLLY Hayır.

FAİRCHİLD Sizin tepeler nasıl acaba? Miğferleri bir çıkarın bakalım. Dördüncünüz nerede sahi?

URIA Ah çavuşum, hacet gideriyor o.

FAİRCHİLD Öyleyse bekleyelim görelim tepesinde keli olan o muymuş, değil miymiş. Bu hacet de amma uzadı.

JESSE Öyle.

(Beklemeyi sürdürürler)

POLLY Başka bir yoldan gitmiştir belki.

FAİRCHİLD Benden söylemesi, eğer bugün benim yoklamama dördüncü adamınız olmadan çıkacaksanız, birbirinizi ana karnındayken sıkıyönetim kurşunuyla vursanız daha iyi ederdiniz. *(Gider)*

POLLY Bizim yeni çavuş bu değildir inşallah. Eğer akşam içtimasını bu çıngıraklı yılan yapacaksa, kendi ayağımızla duvara dikildik demektir.

URIA İçtima davulu çalmadan bir dördüncü adam bulmamız gerek.

POLLY Biri geliyor. Çaktırmadan bir dikizleyelim şunu. Ambarın ardına gizlenirler. Yoldan aşağı Dul Begbick[37] gelmekte. Galy Gay onun hıyar sepetini taşıyor.

BEGBİCK İstediğiniz ne sizin, paranızı saat hesabı alacaksınız ya işte!

GALY GAY Öyleyse üç saat oldu.

BEGBİCK Paranızı alırsınız merak etmeyin. Tenha bir yol burası. Hani adamın biri gelip kadına sarılmaya kalksa, kadının işi zor olurdu.

GALY GAY Siz var ya siz, kantin sahibisiniz ya, dünyanın en belalı yaratıkları olan askerlerle meslek icabı düşüp kalktığınıza

göre, onun da bir yolunu bilirsiniz.

BEGBİCK Ah beyciğim, hiçbir kadına böyle şeyler söylemeyin. Kelimeler vardır ki, kadınların kanını kızıştırır.

GALY GAY Ben, altı üstü limanda bir yükleme işçisiyim.

BEGBİCK Yeniler için yoklama birkaç dakika içinde başlar. Bakın içtima davulu çalıyor bile.

Yolda kimsecikler olmaz şimdi.

GALY GAY Eğer gerçekten o kadar geç olduysa ben ufak ufak dönüp Kilkoa'ya şehre insem iyi olur, çünkü balık alacağım daha.

BEGBİCK Müsaadenizle bir şey soracaktım bay, eğer isminizi yanlış anlamadıysam, Bay Galy Gay, yüklemecilik çok kuvvet ister mi?

GALY GAY Hızla bir balık alıp eve döneceğim yerde bugün yine neredeyse dört saattir bir sürü beklenmedik şeyle oyalanmam inanılır gibi değil, ama işte bir yürüdüm mü yolcu treni gibiyimdir ben.

BEGBİCK Evet, iki seçenekten biri, ya tıkınmak için balık alıp yemek, ya da bir hanımefendinin sepetini taşımaya yardım etmek. Ama, belki de hanımefendi, balık yemeyi aratmayacak gibi sunacak durumdadır kendini.

GALY GAY Açıkçası: balık almaya gitmek isterim ben.

BEGBİCK O kadar mı maddiyatçısınız?

GALY GAY Biliyor musunuz, ben biraz tuhafımdır. Bazan daha sabahın köründe yataktayken: Bugün balık yiyeceğim, derim, ya da etli pirinç pilavı isterim. O zaman, dünya yıkılsa o balık ya da etli pirinç pilavı olacak.

BEGBİCK Anladım bayım. Ama vaktin çok geç olduğuna inanmıyor musunuz? Dükkânlar kapandı, balık da kalmamıştır zaten.

GALY GAY Bakın, benim hayal gücüm yüksektir, mesela balığı daha görmeden bile doyarım ben! Oysa siz, önce balık almak için yola düşersiniz, sonra o balığı satın alırsınız, alıp eve getirirsiniz balığı, etti iki, derken o balığı pişirirsiniz, etti üç, dördüncüsü, o balığı oturur yersiniz, ama gece bile, balığı çoktan hazmetmiş olduğunuz halde hâlâ o zavallı balıkla meşgulsünüzdür, neden, çünkü hayal gücünüz yok.

BEGBİCK Bana öyle geliyor ki sırf kendinizi düşünüyorsunuz siz. Sessizlik. Hımm. Hep kendinizi düşünüyorsanız eğer, o zaman size, balık için ayırdığınız para ile şu hıyarı almanızı öneriyorum, hatır için bırakırım size, çok daha pahalıdır ama, ne yapalım.

GALY GAY İyi de, bana hıyar lazım değil ki.

BEGBİCK Beni bu kadar utandıracağınızı beklemezdim doğrusu.

GALY GAY Hayır yani, balığın suyu ocağa konmuştu da.

BEGBİCK İyi, anladık. Nasıl isterseniz. Nasıl isterseniz.

GALY GAY Bakın, inanın, size yardımcı olmak sevindirir beni.

BEGBİCK Susun artık, kendinizi kandırıyorsunuz siz.

GALY GAY Sizi kırmak istemem kesinlikle. Eğer hıyarı bırakmaya hâlâ niyetliyseniz, buyrun parası.

URIA *(Jesse ve Polly'ye)* Hayır demeyi bilmeyen bir adam bu.

GALY GAY Eyvah, askerler var burada.

BEGBİCK Kim bilir ne arıyorlar. İçtima oldu olacak. Siz benim sepetimi verin hemen, gevezelikle daha fazla vakit kaybetmenin anlamı yok besbelli. Ama askerlerin kampındaki bira salonumda sizi ağırlamaktan mutluluk duyarım, Dul Begbick derler bana, Haydarabat'tan Rangoon'a dek tanınır bira salonum. Paketlerini alır, gider.

(Öbür üçü girerler)

URIA Adamımız bu işte.

JESSE Hayır demeyi bilmeyen biri.

POLLY Üstelik saçları da bizim Jip gibi kırmızı.

JESSE Bugün güzel bir akşam değil mi?

GALY GAY Öyledir, efendim.

JESSE Bakınız bayım, ne tuhaf, sanki siz mutlaka Kilkoa'dan gelmiş olmalısınız gibi bir düşünce var kafamda, bir türlü atamıyorum.

GALY GAY Kilkoa mı? Elbette ya. Benim kulübem oradadır da yani.

JESSE Bu beni müthiş mutlu etti, bay...

GALY GAY Galy Gay.

JESSE Eveet, orada bir kulübeniz var, değil mi?

GALY GAY Nereden bildiniz? Beni tanıyor musunuz yoksa, veya karımı?

JESSE Adınız, sahi, adınız... bir saniye... Galy Gay.

GALY GAY Tamam, adım aynen öyle.

JESSE Yaa, nasıl bildim? Benden hiç kaçmaz. Örneğin bahse girerim ki, evlisiniz siz. Her neyse, burada niye dikilip duruyoruz ki Bay Galy Gay? Bunlar arkadaşlarım, Polly ve Uria. Buyrun kantinimize gelin, bir pipo tüttürün bizimle.

(Sessizlik. Galy Gay onları kuşkuyla süzer)

GALY GAY Çok sağ olun. Ama maalesef karım beni Kilkoa'da bekliyor. Hem size komik gelecek de olsa, pipom yoktur benim.

JESSE O zaman puro tüttürüverin canım. Ne o, bu güzelim akşamda böyle bir teklif reddedilir mi şimdi?

GALY GAY Eh, yani, hayır diyemem tabii.

POLLY Puronuz da bizden olsun.

(Dördü giderler)

4

DUL LEOKADJA BEGBİCK'İN KANTİNİ

Askerler, "Dul Begbick'in Meyhanesi" şarkısını söylerler.

1

Dul Begbick'in meyhanesinde
Tütün çek, uyku çek, kafa çek, yirmi sene.
Dul Begbick'in bira vagonuyla
Cooch Behar'dan çek, Singapur'a.

Nakarat

Delhi'den Kamatkura'ya
Senelerce görmediğin,
Bakarsın Dul Begbick'in tankında.
Toddy var, Gum var, hay hay hayy
Cennet geçmiş, cehennem boydan boya.
Nefer Tomy[38] sus sen, nefer Tomy sıkı dur
Soda tepeciğinden vur Viski sırtlarına.

2

Dul Begbick'in meyhanesi
Verir sana ne ararsan.

Daha süt bebesiyken sen
Geçmişti o buralardan.

Nakarat

Delhi'den Kamatkura'ya
Senelerce görmediğin,
Bakarsın Dul Begbick'in tankında.
Toddy var, Gum var, hay hay hayy
Cennet geçmiş, cehennem boydan boya.
Nefer Tommy sus sen, nefer Tommy sıkı dur
Soda tepeciğinden vur Viski sırtlarına.

3

Pencap vadisinde savaş toz duman
Geçeriz biz Dul Begbick'in tankıyla
İlk kez zenci cephesinin yanından
Tütün içerek ve siyah Ale Bira.

Nakarat

Delhi'den Kamatkura'ya
Senelerce görmediğin,
Bakarsın Dul Begbick'in tankında.
Toddy var, Gum var, hay hay hayy
Cennet geçmiş, cehennem boydan boya.
Nefer Tommy sus sen, nefer Tommy sıkı dur
Soda tepeciğinden vur Viski sırtlarına.

BEGBİCK *(Girer)* İyi akşamlar asker beyler. Bendeniz Dul Begbick, bu da benim bira vagonum, her çeşit büyük asker sevkiyatında Hindistan'ın tüm hatları boyunca katara takılır ve de katar giderken bu vagonda hem içilir hem uyunur olduğundan "Dul Begbick'in Bira Vagonu," denir buna, Haydarabat'tan Rangoon'a dek bilinir ki, nice kafası bozulan asker, bu vagonda teselli bulmuştur.

(Üç askerle Galy Gay kapıda belirir. Askerler Galy Gay'ı geri çekerler)

URIA Sekizinci alayın kantini mi bu?

POLLY Kamp kantininin sahibesi dünyaca ünlü Dul Begbick'le mi müşerref oluyoruz? Bizler, sekizinci alay makineli tüfek timi.

BEGBİCK İyi bildiniz. Üç kişi misiniz? Dördüncü adamınız nerede?

(Yanıt vermeksizin girip iki masayı kaldırır sola taşırlar, bir çeşit bölme yaparlar. Öteki müşteriler şaşkınlıkla onları izler)

JESSE Çavuş nasıl biridir?

BEGBİCK İyi biri değil!

POLLY Çavuşun iyi biri olmaması çok tatsız.

BEGBİCK Kanlı Beşlik derler ona, lakabı Kilkoa Kaplanı, Tayfun Adam[39]. Garip bir koku alma duygusu vardır, suçun kokusunu alır.

(Jesse, Polly ve Uria bakışırlar)

URIA Ya..

BEGBİCK Müşterilere: Bunlar, Haydarabat savaşının kaderini tayin etmiş, Pislik namıyla maruf ünlü makineli tüfek timi.

ASKERLER Bu andan itibaren bizdendirler. Suçları bir gölge gibi izlesin onları. Bir asker, arananların suçunu ilan eden tabelayı getirip çiviler. Ne hacet, hemen arkalarından böyle bir tabela geldi bile!

(Müşteriler kalkmıştır. Yavaş yavaş lokalden ayrılırlar. Uria ıslık çalar)

GALY GAY *(Girer)* Böyle yerleri bilirim. Müzikli yemek. Yemek listeleri. Siam Otelinde harikası var, beyaz üstüne altın yaldızla. Bir tane satın almıştım eskiden. Torpille her şey oluyor. Listede Chikauka sosu da var hatta. Üstelik basit menülerden sayılıyor. Chikauka Sosu!

JESSE Galy Gay'i bölmeye doğru sürükleyerek: Beyciğim, başı sıkışmış üç zavallı askere bir iyilikte bulunabilirsiniz, sizin için hiçbir sakıncası yok.

POLLY Bizim timin dördüncü adamı, karısıyla vedalaşırken gecikti, şimdi içtimada dört kişi olmazsak Kilkoa'nın kara zindanlarına atılacağız.

URIA Oysa siz bizim asker elbisesini giyip yeni gelenlerin sayımında orada görünseniz ve onun adını ünleseniz, sorunumuz çözülecek. Sırf düzen hatırına yani.

JESSE Hepsi bu.

POLLY Bu arada bir puro eksik bir puro fazla içmişsiniz bizden, hiç önemi yok tabii ki.

GALY GAY Size iyiliğim dokunsun isterdim, ama hızla eve dönmek zorundayım maalesef. Akşam yemeği için bir hıyar satın

aldım, bu yüzden canımın istediğini yapamam.

JESSE Ah çok teşekkürler. Sizden - açık söyleyeyim - tam da bunu beklerdim. İşte böyle ya: Canınızın istediğini yapamazsınız. Eve dönmek istiyorsunuz, ama dönemiyorsunuz. Sizi daha görür görmez duyduğumuz güvene ne kadar layık olduğunuzu kanıtladığınız için çok teşekkürler size bayım. Eliniz, elinizi verin!

(Gali Gay'ın elini tutar. Uria kibarca onu, yeri değiştirilmiş masanın köşesine yöneltir. Köşeye vardığı anda üçü birden üstüne çullanıp soyarak don gömlek bırakırlar)

URIA İzninizle lütfen size söz konusu amaçla büyük Britanya ordusunun şeref giysisini giydirelim. *(Zile basar. Begbick gelir.)* Dul Begbick, açık söze icazet var mı? Tam takım bir üniforma gerek bize.

(Begbick bir karton kutuyu bulup çıkarır ve Uria'ya atar, Uria da Polly'ye atar)

POLLY *(Galy Gay'e)* Sizin için satın aldığımız şeref giysisi bu işte

JESSE Pantolonu gösterir: Galy Gay kardeşim, giyiver bunu.

POLLY *(Begbick'e)* Üniformasını kaybetti de.

(Üçü birlikte Galy Gay'i giydirirler)

BEGBİCK Üniformasını kaybetti, öyle mi?

POLLY Evet ya, banyo kabininde kaşla göz arasında bizim Jip'in elbisesi yok olmuş.

BEGBİCK Banyo kabininde, öyle mi?

JESSE Açıkçası Dul Begbick, altı üstü bir şaka işte.

BEGBİCK Altı üstü bir şaka, ha?

POLLY Yalan mı sevgili beyciğim? Altı üstü bir şaka değil mi?

GALY GAY Evet evet, altı üstü, nasıl demeli, bir... puro. *(Güler)*

(Öbür üçü de gülerler)

BEGBİCK Ah, böylesine güçlü dört erkek karşısında zayıf bir kadın nasıl da güçsüz kalıyor. Dul Begbick'in arkasından kimse, bir adama pantolonunu değiştirtmedi, demesin. Arkaya gider ve bir tahtaya yazar: 1 pantolon, 1 ceket, 2 tozluk vbg.

GALY GAY Ne bu sahi?

JESSE Hiç canım, hiçbir şey.

GALY GAY Ortaya çıkarsa, tehlikeli olmaz mı?

POLLY Katiyyen. Hele size, bir kereyle hiçbir şey olmaz.

GALY GAY Doğru. Bir kereyle bir şey olmaz. Böyle denir.

BEGBİCK Üniformanın bir saati beş Şilin.

POLLY Ne? Kan emicilik bu. En fazla üç Şilin.

JESSE *(Pencerede)* Bulutlar ağırlaştı birden. Yağmur indirirse sedye ıslanır, sedye ıslanınca Pagoda'nın içine alınır, sedye Pagoda'nın içine alınınca bizim Jip enselenir, işimiz biter.

GALY GAY Bu elbise çok küçük geliyor bana, içine sığmıyorum.

POLLY Duydunuz mu, sığmıyor üstelik.

GALY GAY Çizmeler de fena sıkıyor.

POLLY Hepsi küçük. Kullanılmaz! iki Şilin!

URIA Sus Polly: Hepsi biraz küçük geldiği için ve hele çizmeler de vurduğu için, dört Şilin. Öyle değil mi?

GALY GAY Aynen öyle. Fena halde vuruyor.

URIA Bu bay senin kadar yaygaracı değil Polly.

BEGBİCK Uria'yı alıp geriye götürür, tabelayı gösterir: Bir saattir kampın her yerinde bu tabela asılı, şehirde askeri suç işlenmiş. Suçluların kimler olduğu henüz bilinmiyormuş. Bu yüzden üniforma yalnızca beş Şilin, yoksa tüm bölük suça bulaşacak.

POLLY Dört Şilin çok fazla.

URIA *(Öne gelir)* Kes sesini Polly. On Şilin.

BEGBİCK Aslında dul Begbick'in birahanesinde, bölüğün şerefine leke sürecek her şey aklanabilir.

JESSE Ayrıca, yağmur yağar mı dersiniz, Dul Begbick?

BEGBİCK Haa, bunun için Kanlı Beşlik çavuşa bakmam gerek. Tüm orduda bilinir çünkü, çavuş yağmurda ıslandı mı korkunç duyarlıklara uğrar, hem dıştan hem içten değişir.

JESSE Yani bizim şakamızda hiçbir şekilde yağmur yağmamalı.

BEGBİCK Tam tersine! Britanya ordusunun en tehlikeli adamı Kanlı Beşlik, yağmur yağınca süt dişi gibi zararsız oluverir. Duyarlık krizlerinden biri tuttu mu, çevresinde olup biten hiçbir şeyi göremez olur.

BİR ASKER *(İçeriye seslenir)* Pagoda olayı için içtimaya gelinecek, bir kişi eksikmiş, bu yüzden isimler okunacak, kimlikler kontrol edilecek.

URIA Kimlik!

GALY GAY *(Çömelerek eski eşyasını toparlar)* Eşyamı kollarım ben hep.

URIA *(Galy Gay'e)* Sizin kimliğiniz burada. Olabildiğince yüksek sesle ve anlaşılır biçimde bizim arkadaşın ismini ünleyeceksiniz, o kadar. Çok basit iş.

POLLY Bizim kaybolan arkadaşın adı: Jeraiah Jip! Jeraiah Jip!

GALY GAY Jeraiah Jip!

URIA *(Çıkışta)* Hayatın her durumunda ne yapacağını bilen kültürlü insanlara rastlamak ne güzel.

GALY GAY Kapıya az kala duraklar: Benim bahşiş ne olacak peki?

URIA Bir şişe bira. Tamam, gelin.

GALY GAY Beyler, yükleme işçisi olarak işim beni hayatın her durumunda paçamı kurtarmak için dikkatli olmaya zorluyor. İki paket puro ile dört beş şişe bira düşünmüştüm ben.

JESSE Ama içtimada bulunmanız şart.

GALY GAY İyi ya!

POLLY Peki. İki paket puro ve üç dört şişe bira.

GALY GAY Üç paket ve beş şişe.

JESSE Niye? Daha demin iki paket dediniz.

GALY GAY Böyle üstüme gelirseniz, o zaman beş paket, sekiz şişe. *(Uyarı borusu çalar.)*

URIA Çıkmamız gerek.

JESSE İyi. Eğer hemen şimdi bizimle gelirseniz, isteğiniz kabul.

GALY GAY İyi.

URIA Adınız ne peki?

GALY GAY Jip!

JESSE Yağmur yağmasın yeter!

(Dördü çıkarlar. Begbick, vagonunun üstüne çadır bezi çekmeye başlar)

POLLY *(Döner; Begbick'e)* Bayan Begbick, duyduk ki yağmurda çavuşun şehveti kabarırmış. Şimdi de yağmur geliyor. N'olur önümüzdeki saatlerde çavuşun, çevresinde olup biteni göremez olması için elinizden geleni yapar mısınız, yoksa foyamız meydana çıkacak. Gider.

BEGBİCK Onların ardından bakar: O adamın adı Jip değil besbelli. Kilkoa'dan yükleme işçisi Galy Gay o. Şimdi Kanlı Beşlik'in gözü önünde içtimada, asker bile olmayan biri görünecek. Bir ayna alıp geriye gider. Ben kendim görüneyim bari de Kanlı

Beşlik'i buraya, kendime çekeyim.

(İkinci uyarı borusu çalar. Fairchild gelir. Begbick aynadan onu şehvetli pozlarda süzer ve bir sandalyeye oturur)

FAİRCHİLD Ne öyle yiyecek gibi bakıp duruyorsun, boyalı Babil[40]! Kendi sıkıntım bana yeter zaten. Üç gündür hamağı çektim, soğuk sular dökünmeye başladım. Perşembe günü hayasız şehvet yüzünden kendime sıkıyönetim ilan etmek zorunda kaldım. Tam da şu günlerde ordu tarihi boyunca eşi görülmemiş bir suçun izindeyken bu durum daha da çekilmez oluyor.

BEGBİCK

Sen, yüce doğanın peşinden git, kanlı beşlik
Görünmez! Kim bilecek ki?
Koltuk altının tüylü inine gir de
Gör sen neymişsin. Dizlerimin çukurunda
Unut o uydurma ismini.
Biçare disiplin! Zavallı düzen!
Sen bana gel kanlı beşlik, bu gece
Ilık yağmurda, tam da
En çok korktuğun biçimde: insanca!
Kendine karşı. İs-te-me-sen de
İnsan olarak gel şimdi! Doğa nasıl yaratmışsa
Öylece, demirsiz miğfersiz! Dağınık, vahşi, kendine dolanmış
Coşkularına savunmasızca teslim
Ve çaresiz kendi gücünün buyruğunda
Öyle gel: insanca!

FAİRCHİLD Asla! O kâfirlerin ilki uçkurunu tutamadı da o yüzden başladı insanlığın yıkımı. Talimnamenin bile zayıf noktaları vardır ama yine de insan için tek dayanak odur, çünkü bir omurgası vardır ve tanrıya karşı sorumluluk üstlenir. Aslında yeryüzüne bir delik deleceksin, içini de dinamitle doldurup çakacaksın kibriti, tüm dünyayı havaya uçuracaksın ki o zaman belki görürler durumun ciddiyetini. Gayet basit. Ama bakalım daha sen, Kanlı Beşlik, bu yağmurlu gecede bu dulun etine direnebilecek misin?

BEGBİCK Gece bana gelirken siyah elbise giy, melon şapka tak, e mi?

BUYRUK SESİ Makineliler, isim isim tekmile hazrol!

FAİRCHİLD Hah, bu pisliği gözümle görmek için şu dikmeye oturacağım. *(Oturur)*

ASKERLER *(Dışarıdan)* Polly Baker. Uria Shelley. Jesse Mahoney.

FAİRCHİLD İşte, şimdi sessizlik olacak.

GALY GAY'İN SESİ Jeraiah Jip.

BEGBİCK Doğru.

FAİRCHİLD Yine bir numara çevirdiler. Dışarıda itaatsizlik. İçeride itaatsizlik. Ayağa kalkar, gitmeye davranır.

BEGBİCK Ardından seslenir: Ama bana sorarsan çavuş, daha Nepal'in kara yağmuru indirmeden, sen insanların kötü işlerine karşı iyice yumuşamış olacaksın, çünkü yeryüzünün belki de en şehvetli insanı sensin. Sen kendi itaatsizliğinle bir masada otururken, o tapınak haydutları senin gözünün içine içine bakacaklar, çünkü senin kendi suçların denizin kumu gibi çoğalmış olacak.

FAİRCHİLD Haa, öyle olsa onun da hesabını hemen görürüz canım, o yavru minik Kanlı Beşlik'çiğin defterini de hemen oracıkta dürüveririz, siz hiç merak etmeyin. Gayet basit. Gider.

FAİRCHİLD'İN SESİ *(Dışarıdan)* Sekiz er, uygunsuz saç tıraşı yüzünden göbeğine kadar kızgın kuma, marş marş!

(Uria, Jesse ve Polly, Galy Gay ile birlikte girerler. Galy Gay öne gelir)

URIA Bir makas verir misiniz Dul Begbick!

GALY GAY Seyirciye: Adam olanların birbirine böyle küçük iyilikler yapıvermesinden hiçbir zarar gelmez. Bakın işte, yaşamak ve yaşatmak. Şimdi bir bardak birayı hemen kafama diker ve derim ki, "Bu beylerin işi görüldü." Ayrıca şu dünyada mesele zaten arada bir küçük bir balon uçurup, başkalarının, "İyi akşamlar," demesi gibi, "Jeraiah Jip," deyivermek, onların istediği gibi biri oluvermekmiş, çok da kolay.

(Begbick makas getirir)

URIA Hemen Jip'e ulaşmalı!

JESSE Bu esen, yağmur rüzgârı, çok tehlikeli.

(Üçü Galy Gay'e yönelir)

URIA Maalesef çok acele bir işimiz var beyefendi.

JESSE Birinin kafasını kazımak zorundayız da.

(Kapıya yürürler. Galy Gay artlarından seyirtir)

GALY GAY O işte de yardımım dokunmaz mı?

URIA Hayır, size ihtiyacımız kalmadı artık. *(Begbick'e)* Bu adama beş paket fason puro ile sekiz şişe siyah bira verin lütfen. Nasıl da her şeye burnunu sokuyor. Böylelerine elini versen kolunu kurtaramıyorsun.

(Üçü acele çıkar)

GALY GAY

Gidebilirim artık, ama
Kovuldu diye gitmeli mi insan?
Ya gittikten sonra, sana
Yine ihtiyaç duyulursa? İhtiyaç duyulan kişi
Gidebilir mi? Zorunlu değilse
Gitmeyeceksin demek ki.

(Galy Gay geriye gider, kapı yanında bir sandalyeye oturur. Begbick, bira şişelerini ve puro paketlerini Galy Gay'in önüne daire şeklinde yere dizer.)

BEGBİCK Daha önce görüşmemiş miydik acaba?

(Galy Gay, hayır, anlamında başını sallar)

Benim hıyar sepetimi taşıyan siz değil miydiniz? Galy Gay başını sallar. Adınız Galy Gay değil mi?

GALY GAY Hayır.

(Begbick kafasını sallayarak gider.

Hava kararır. Galy Gay ahşap iskemlesinde uyur. Yağmur başlar. Küçük bir gece müziğinde Begbick'in şarkısı duyulur)

BEGBİCK

Tembel tembel akan ırmağa
Ne kadar baksan da, aynı suyu göremezsin hiç,
Akıp giden su, geri dönmez bir daha, bir damlası bile
Dönmez başa.

5

SARI DERİLİLERİN PAGODA'SININ İÇİ

Rahip Wang ile Çinli hizmetlisi.

HİZMETLİ Yağmur yağıyor.

WANG Bizim deri sedyeyi kuruya alıver!

(Hizmetli çıkar)

Son gelirimiz de çalındı. Üstelik kurşun deliklerinden yağmur tepeme yağıyor. *(Hizmetli, sedyeyi içeriye sürükler. Sedyeden soluma sesi duyulur)* Bu da ne? Eğilir bakar. Sedyeyi böyle pisletilmiş görünce hemen aklıma gelmişti zaten bir beyazdır bu diye. Vay vay, asker elbiseli! Hırsızın kafasında bir de keli var. Saçları kazınmış düpedüz. Ne yapmalı ki bunu? Asker olduğuna göre kafası çalışmaz. Kraliçe hazretlerinin, içki kusuntularıyla kaplı bir askeri, yavru civcivden de çaresiz[41], annesini bile tanıyamayacak kadar sarhoş. Polise teslim edilebilir. Neye yarayacak? Para gittikten sonra adalet neye yarar? Bu da homurdanır durur ancak. *(Öfkeyle)* Kaldır onu, peynir deliği sen de, kaldır götür ibadet sandığına sok, ama dikkat et, kafası yukarı gelsin. Olsa olsa bir tanrı yapılır bundan.

(Hizmetli, Jip'i ibadet sandığına sokar)

Kâğıt getir! Binanın önüne hemen kâğıt bayraklar asalım. Elimizle, ayağımızla tabelalar yazmamız gerek. Gözden kaçmayacak kadar çok tabelayla büyük duyuru yapmak istiyorum, cimrilik yok. Herkesin dilinde olmayan bir tanrı neye yarar? *(Kapı çalınır)* Bu saatte, kim o?

POLLY Üç asker.

WANG Onun arkadaşları.

(Gelenleri içeri alır)

POLLY Bir beyefendiyi arıyoruz, daha doğrusu, bu zengin ve saygın tapınağın karşısında bulunan bir deri sedye içinde uyuyakalmış bir askeri arıyorduk.

WANG Uyanışı hayrolsun.

POLLY O deri sedye kaybolmuş.

WANG Emin olamayanların sabırsızlığını anlıyorum; çünkü ben de birilerini arıyorum, daha doğrusu, üç kişiyi, yani tam olarak üç askeri arıyorum ve bulamıyorum.

URIA İşiniz zor. Bence, vazgeçin siz. Ama, o deri sedyeden haberiniz vardır herhalde.

WANG Hiç mi hiç yok ne yazık. Aksilik, sayın asker beylerin giysileri birbirinin aynı.

JESSE Bunda bir aksilik yok. Söz konusu deri sedye içinde şu anda çok hasta biri oturmakta.

POLLY Üstelik hastalığı yüzünden bir tutam saçı döküldüğü için

acil yardıma ihtiyacı var.

URIA Öyle birini gördünüz mü acaba?

WANG Görmedim yazık ki. Ama buna karşılık, o bir tutam saçı buldum. Ne var ki, onu ordunuzun bir çavuşu aldı. Asker beyefendiye saçını iade etmek istiyordu.

(Jip, sandık içinde bir inler)

POLLY Bu neydi bayım?

WANG Bu benim uyuyan süt ineğim.

URIA İneğinizin uykusu da pek rahatsız galiba.

POLLY Bu bizim Jip'i oturttuğumuz sedye işte. Müsaadenizle içini bir yoklayalım.

WANG En iyisi size gerçeği söyleyeyim ben. O, başka bir sedyedir.

POLLY Ooo, içi de üç günlük tükürük hokkası gibi dolmuş. Belli ki bizim Jip bunun içindeymiş Jesse.

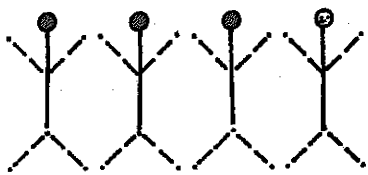
WANG Olamaz. Bu kadar pis bir sedye içine kimse girmez.

(Jip'in inlemesi daha yüksek duyulur.)

URIA Biz dördüncü adamımızı bulmak zorundayız. Bu uğurda yapmayacağımız şey yoktur.

WANG Ama aradığınız adam burada değil. Sizin burada olduğunu iddia ettiğiniz ve benim burada olduğunu bilmediğim adamın ise, sizin adamınız olmadığını görmeniz için, müsaade edin her şeyi bir çizgide anlativereyim. Bu naçizane hizmetkârınızın, tebeşirle dört suçluyu çiziktirmesine izin veriniz.

(İbadet sandığının kapısına, basit çizgilerle dört figür çizer, üçünün kafası belli değil, birinin kafasında yüz çizgileri vardır.)

Buyrun: Dördünden birinin yüzü var, yani kim olduğu belli oluyor, oysa üçünün yüzü yok. Kim oldukları bilinemiyor. Şimdi, yüzü belli olanın parası yok, yani hırsız o değil. Parayı alanların ise yüzleri yok, yani kim oldukları bilinmiyor. Yan yana gelmedikleri sürece bu böyle. Ama yan yana gelirlerse,

üç yüzsüzün yüzleri beliriverecek ve çalınan para onların cebinde çıkacaktır. Burada olabilen bir kimsenin sizin adamınız olduğuna beni asla inandıramazsınız.

(Üç asker, Rahibi silahla tehdit etmeye davranınca bir işaretle Hizmetli, tapınağın ziyaretçileriyle ortaya gelir)

JESSE Biz, sizin, gece huzurunuzu daha fazla kaçırmasak efendim. Çayınız da içilecek gibi değil. Ama deseniniz, çok sanatlı doğrusu. Gelin!

WANG Ah, sizi giderken görmek acı veriyor bana.

URIA Arkadaşımız, nerede olursa olsun kendine geldiğinde, onun bize dönmesini on beygir bile durdurabilir mi sanıyorsunuz?

WANG Onu durdurmaya on beygirin gücü yetmez belki, ama bakarsınız, tek bir beygirin küçük bir şeyi, kim bilir?

URIA Kafasındaki biradan kurtulunca, gelir o.

(Üç asker, büyük reveranslarla çıkarlar)

JİP *(Sandığın içinden)* Heeey!

(Wang, ziyaretçilerin dikkatini Tanrı'sına yöneltir.)

6

KANTİN

Gece geç vakit. Galy Gay bir ahşap iskemlede oturmuş uyuyor. Üç asker pencerede görünür.

POLLY Orada işte, oturuyor hâlâ. İrlandalı bir Mamut'a benzemiyor mu?

URIA Yağmur yüzünden gitmek istemedi belki.

JESSE Kim bilir? Ama şimdi bize yine gerekli olacak.

POLLY Jip geri gelmez mi diyorsunuz?

JESSE Uria, Jip dönmez artık, biliyorum.

POLLY Bu yükleme işçisine aynı şeyi bir kere daha anlatmak, iyice zor olacak.

JESSE Sen ne dersin Uria?

URIA Ben, kendi hesabıma, yatmaya gidiyorum.

POLLY Ama ya bu yükleyici şimdi uyanır da kapıdan çıkıp giderse, o zaman kellelerimiz bir tutam saçtan asılı kalır.

JESSE Öyle. Ama ben de gidip yatacağım. Bir insandan o kadar çok şey isteyemezsin ki.

POLLY Belki de en iyisi, hepimiz yatalım gitsin. Çok aşağılık bir durum ama bütün kabahat şu yağmurda.
(Üç asker çıkar)

7
SARID ERİLİLERİN PAGODA'SININ İÇİ

Sabaha doğru. Her yerde büyük tabelalar asılı. Eski bir gramofonun hışırtısı ve bir trampet sesi duyulmakta. Arkada büyük bir dinsel tören görüntüsü var.

WANG İbadet sandığına doğru giderken Hizmetli'si Mah Sing'e: Deve gübresinden topak yapmayı hızlandır pis herif! Sandığa: Asker efendi, uyuyor musun hâlâ?

JİP *(İçeriden)* Kısa zamanda iner miyiz Jesse? Bu araba çok çalkalıyor, kenef gibi daracık üstelik.

WANG Kendini tren vagonunda sanma[42] asker efendi. O çalkalanma değerli kafanın içindeki biradandır.

JİP *(İçeriden)* Saçma! Bu gramofon sesi de ne? Kesilemez mi?

WANG Çık dışarı asker efendi, bir parça sığır eti ye!

JİP Sahi, bir parça et versene bana Polly! Sandığa vurur.

WANG Arkaya seyirtir: Dinleyin, sefiller! Sesini kutsal ibadet sandığına vuruşlardan duyduğunuz Tanrı, beş Tael[43] istiyor. Karşılığında size şefaat bahşediyor. Çabuk topla paraları Mah Sing!

JİP İçeriden: Uria, Uria, neredeyim ben?

WANG Birazcık daha vurur musun asker efendi, biraz da öbür yana sayın general, iki ayakla birden, şöyle kuvvetlice!

JİP *(İçeriden)* Heey, ne oluyor? Neredeyim? Siz nerdesiniz? Uria, Jesse, Polly!

WANG Naçizane hizmetkârın bilmek istiyor asker efendi, yemeklerden ve keskin içkilerden ne emredersin?

JİP Heey, o da kim? Bu yavşak fare gibi ses ne öyle?

WANG Bu biraz topluca fare, senin dostun Tiensinli Wang'dır albayım.

JİP *(İçeriden)* Hangi şehirdeyim ki ben?

WANG Rezil bir şehirdesin, hazreti muhterem, Kilkoa denen viranede!

JİP *(İçeriden)* Bırak çıkayım!

WANG Arkaya seslenir: Deve gübresini topak yaptıysan, onları bir tepsiye koy, davula vur ve topakları ateşle. Jip'e: Bırakıp gitmeyeceğine söz verirsen hemen çıkarırım asker efendi.

JİP *(İçeriden)* Çabuk aç, misk faresi sesli yaratık, aç çabuk, duydun mu?

WANG Durun! Durun ey müminler! Bir dakikacık öylece durun! Tanrı size üç şimşek çakımıyla seslenecek. İyi sayın. Dört oldu, yok beş. Yazık, sadece beş Tael bağışlayacaksınız. İbadet sandığına dostça tıklar: Asker efendi, al bir parça biftek, afiyet olsun.

JİP İçeriden: Ooo, şimdi anladım, karnım zil çalıyor, ha bire likit pompalamışım. Galiba fazlaca içtim, şimdi de bir o kadar fazla yemem gerekiyor.

WANG İstersen bütün bir sığırı yiyebilirsin, bir biftek daha hazır zaten. Ama korkarım çıkıp gideceksin asker efendi. Gitmeyeceğine söz ver bana.

JİP İçeriden: Bir bakayım hele. Wang onu dışarı çıkarır: Buraya nasıl geldim ki ben?

WANG Havadan, general hazretleri, havadan gelmişsin.

JİP Peki beni bulduğunda neredeydim?

WANG Eski bir sedyenin içine yerleşmiştin muhterem efendim.

JİP Benim arkadaşlar nerede peki? Sekizinci Alay? Makineli tüfek timi nerede? Oniki tren katarı, dört fil parkı? Koskoca İngiliz ordusu nerede? Bütün bunlara n'oldu, sırıtkan sarı tükürük hokkası?

WANG Geçen ay Pencap dağlarını aşıp geçtiler. Ama şu bifteği buyur sen.

JİP Ne? Peki ya ben? Ben neredeydim? Onlar sefere çıkarken ben ne yapıyordum ki?

WANG Bira, bol bol bira, bin şişe belki ve bolca para.

JİP Beni soran olmadı mı peki?

WANG Olmadı maalesef.

JİP Bu çok kötü.

WANG Peki, eğer gelip de beyaz asker giysileri içinde bir adamı sorarlarsa, sana getireyim mi sayın savaş bakanı?

JİP Gerekmez.

WANG Öyleyse, rahatsız edilmek istemiyorsan bu sandığın içine giriver Johnny, birileri bakıp da gözlerine sıkıntı vermesin

Johnny.

JİP Biftek nerede? *(Oturur ve tıkınır)* Pek de küçükmüş! Bu iğrenç gürültü ne ola ki?

(Trampet sesleri içinde deve gübresi topaklarının dumanı tavana yükselir)

WANG Burada arkada secdeye varan müminlerin duasıdır bu.

JİP Biftek de sığırın bayağı sert tarafındanmış. Kime dua ediyorlar?

WANG Bu bir sır.

JİP Daha hızla tıkınır: Biftek güzel ama burada oturmam yanlış. Polly ile Jesse mutlaka beni beklemişlerdir. Hâlâ da bekliyorlardır belki. Tereyağı gibi mübarek. Bunu yemem kötülük. Polly şimdi Jesse'ye: Jip mutlaka gelir, diyordur, ayılınca gelir Jip. Uria pek o kadar beklemez, enikonu kötü bir insan Uria, ama Jesse ile Polly: Jip gelir, diyecekler. Hiç kuşku yok ki, tüm içtiklerimin üstüne en uygun yemek bu. Ah, bir de Jesse Jip'ine bu kadar kesin güvenmeseydi, ama mutlaka: Jip bize ihanet etmez, diyordur ve bu da benim için dayanılmaz olur. Burada oturmam çok ters ama et güzelmiş doğrusu.

8
KANTİN

Sabah erken. Galy Gay ahşap iskemlesinde uyuyor. Üç Asker kahvaltı ediyor.

POLLY Jip gelir.

JESSE Jip bize ihanet etmez.

POLLY Ayılınca gelir Jip.

URIA Belli olmaz. Her ihtimale karşı, Jip hâlâ o çatıda olduğu sürece biz bu yükleme işçisini elden bırakmayalım.

JESSE Gitmemiş.

POLLY Fena üşüyor olmalı. Ahşap iskemlede sabahlamış.

URIA Oysa biz bu gece uykumuzu aldık, zımba gibiyiz yine.

POLLY Ve Jip gelecektir. Uykuya kanmış sağlıklı ordu bilincimle gayet açık görüyorum bunu. Jip uyanınca birasını isteyecek. O zaman kalkıp gelecek. Wang girer. Bar tezgâhına gider ve çıngırağı çalar. Dul Begbick gelir.

BEGBİCK Doğuştan pis kokanlara içki vermiyorum, sarı derili de olsa.

WANG Bir beyaz adam için: On şişe beyaz bira.

BEGBİCK Beyaz adam için on şişe bira mı? On şişeyi verir.

WANG Evet, bir beyaz için. Wang, dördüne de bir reverans yaparak çıkar. Jesse, Polly ve Uria bakışırlar.

URİA Jip geri gelmeyecek demek ki. Bira depolamamız gerek. Dul Begbick, şu andan itibaren yirmi bira ile on viskiyi hazır bulundurun.

(Begbick bira doldurup çıkar. Üçü içerler. Bu arada uyuyan Galy Gay'i gözetlerler)

POLLY Peki nasıl olacak bu iş Uria? Jip'in kimliğinden başka bir şey yok ki elimizde.

URIA Yeter işte. O kimlikten yeni bir Jip çıkacak. İnsanlara aşırı önem veriliyor. Oysa bir kişi, hiçtir. İkiyüzden az kişi üstüne konuşulamaz bile. Herkesin farklı görüşü olabilir tabii ki. Görüş hiçbir şey yazmaz. Rahat bir adam, rahatça iki veya üç değişik fikri üstlenebilir.

JESSE Karaktermiş, kişilikmiş, kıçımı yalasınlar.

POLLY İyi de, kendisini asker Jeraiah Jip'e dönüştürmemize ne der acaba?

URIA Böyle biri kendiliğinden dönüşür zaten. Onu su birikintisinin içine atsan, iki gün içinde parmaklarının arası yüzgeç gibi deri bağlar[44]. Niye, çünkü kaybedeceği bir şey yok.

JESSE Ona ne olursa olsun, bir dördüncü adam gerek bize. Uyandırın haydi!

POLLY Galy Gay'i uyandırır. Beyciğim, gitmemeniz ne iyi olmuş! Bir takım aksilikler çıktı, bizim arkadaş Jip vaktinde yetişemeyecek buraya.

URIA Memleket İrlanda mıydı?

GALY GAY Galiba.

URIA Çok iyi. Kırk yaşını geçmemişsinizdir, değil mi Bay Galy Gay?

GALY GAY O kadar yaşlı değilim.

URIA Harika. Düztabanlık da var mıdır acaba?

GALY GAY Biraz.

URIA Tam isabet. Şansınız varmış. Şimdilik burada kalabilirsiniz.

GALY GAY Ama karım balık için beni bekliyor.

POLLY Kaygılarınızı anlıyoruz, onurlusunuz ve İrlanda erkeğine yakışır biçimde davranıyorsunuz. Ama görünüşünüz hoşumuza gitti bizim.

JESSE Dahası, bize uygun düştü. Belki de asker olabilirsiniz, bu imkân yok değil hani.

(Galy Gay susar.

URIA Asker hayatı pek güzeldir. Sırf tüm Hindistan'ı çiğneyip bu yolları ve Pagoda'ları gözleyelim diye her hafta avuç dolusu para alırız. İsterseniz şu konforlu uyku tulumuna bir bakın, askere bedava verilir. Hele şu silah, Everett & Co.[45] müthiş marka. Genellikle eğlencemiz balık avlamaktır bizim, oltaları Mama'mız satın alır -orduya şakacıktan Mama deriz de[46]- arada askeri bando müzik çalar. Günün geri kalanını bungalov'unuzda tütün içerek geçirebilirsiniz, ya da bu Raca'ların[47] altın saraylarını seyre dalarsınız, keyfiniz isterse kurşunlayıverirsiniz hatta. Hatunlar biz askerlerden çok şey bekler ama asla para istemezler. Bu da, kabul edin ki, az şey değil yani.

(Galy Gay susar)

POLLY Askerin hayatı, özellikle savaşta pek hoştur. Bir defa erkek olan, ancak boğuşma içinde tüm heybetine kavuşur, değil mi? Büyük bir çağda yaşadığınızı biliyor musunuz? Her saldırıdan önce, askere bedavadan koca bir şişe alkol verilir ki cesareti sonsuza çıksın, evet sonsuza çıksın.

GALY GAY Askerlerin hayatı iyiymiş doğrusu.

URIA Elbette. Pirinç düğmeli asker elbiseniz zaten sizde kalıyor demek ki, ayrıca da her an size bey denmesine, Bay Jip denmesine hak kazanıyorsunuz.

GALY GAY Yoksul bir yükleme işçisini mutsuz etmeyin.

JESSE Niye ki?

URIA Gitmek mi istiyorsunuz yani?

GALY GAY Evet, gideyim ben.

JESSE Polly, giysilerini getir onun!

POLLY Elinde giysilerle: Niye Jip olmayı istemiyorsunuz ki sahi?

Fairchild pencerede belirir.

GALY GAY Ben Galy Gay'im da ondan. Kapıya gider.

(Üç asker bakışırlar.)

URIA Bir saniye durur musunuz?

POLLY Acele işe şeytan karışır, demişler.

URIA Bizler, başkalarından hediye almayı pek sevmeyiz.

JESSE Adınız ne olursa olsun, yaptığınız iyiliğin karşılığını almalısınız.

URIA Bir ticaret işi -kapı kolunu bırakmayın siz yine de - bir iş söz konusu.

(Galy Gay kalakalır)

JESSE Kilkoa'da yapılabilecek en iyi iş bu, değil mi Polly? Biliyorsun, dışarıda bir elimize geçse...

URIA Bu müthiş işte sizin de pay sahibi olmanızı önermek bizim görevimiz.

GALY GAY İş mi? Ticaret işi mi dediniz demin?

URIA Olabilir, ama sizin zamanınız yok ki.

GALY GAY Zamanın olmaması her zaman aynı şey değildir.

POLLY Zaman bulursunuz elbet. Bu işin ne olduğunu bir bilseniz, anında zaman bulursunuz. Lord Kitchener[48] bile Mısır'ı fethedecek zamanı bulmuştu.

GALY GAY Herhalde yani. Demek büyük bir iş bu ha?

POLLY Peşaver Mihracesi'ne layık bir iş. Sizin gibi büyük bir adam için küçük sayılabilir gerçi.

GALY GAY Benim ne yapmam gerekiyor bu iş için?

JESSE Hiç.

POLLY Olsa olsa, tatsız bir ilgi çekebileceği için sakalınızı feda etmeniz gerekir belki.

GALY GAY Öyle mi? Eşyalarını alır ve kapıya yürür.

POLLY Halis muhlis bir fil bu.

GALY GAY Fil mi? Bir fil, tabii ki altın yumurtlar. Bir fiiniz oldu mu hastanede gebermezsiniz. Heyecanla bir sandalye çeker ve üç asker'in arasına oturur.

URIA Fil?! Bir filimizin olması meselesi!

GALY GAY Şey mi yani, bir fil mi geçecek elimize?

POLLY File fena takmış bu besbelli.

GALY GAY Elinizde bir fil mi var yani?

POLLY Elde olmayan bir fille iş yapıldığı görülmüş duyulmuş mu hiç?

GALY GAY Madem öyle Bay Polly, ben de bir köşesinden sebep-

lenmek isterim.

URIA Duraksayarak: Yalnız, şu Kilkoa'nın şeytanı olmasa arada!

GALY GAY Kilkoa'nın şeytanı da ne?

POLLY Sesinizi alçaltın! Tayfun Adam'dan söz ediliyor, Kanlı Beşlik'ten, bizim çavuştan.

GALY GAY Böyle denecek ne yaptı ki?

POLLY Hiç canım. İçtimada sahte isim söyleyeni ikiye ikilik yelken bezine sardırıp fillerin altına atıyor mesela.

GALY GAY Demek ki kafası çalışan biri gerekli.

URIA O kafa da sizde var Bay Galy Gay!

POLLY Neler yok ki içinde!

GALY GAY O kadar değil canım. Ama sizin gibi kültürlü insanların ilgisini çekecek bir bilmece biliyorum mesela.

JESSE Gerçekten de iyi bilmece çözücülerin arasındasınız.

GALY GAY Şöyle: Beyazdır, memelidir, arkasını da önü gibi görür.

JESSE Çok zor bu.

GALY GAY Bu bilmeceyi hayatta bilemezsiniz. Ben de bilememiştim zaten. Beyazdır, memelidir, arkasını da önü gibi görür. Kör bir kır at.

URIA Müthiş bir bilmece.

POLLY Bütün bunları kafanızda mı tutuyorsunuz?

GALLY GAY Çoğunlukla öyle, çünkü yazmayı pek bilmem. Ama bana öyle geliyor ki, hemen her iş için biçilmiş kaftanım ben. *(Üç asker masaya geçerler. Galy Gay kendi puro paketlerinden birini alır, üç asker'e de tutar)*

URIA Ateş!

GALY GAY Onların purosunu yakarken konuşur: Beyler, bu iş için kendinize hiç de kötü bir ortak seçmediğinizi kanıtlayayım isterseniz. Burada tesadüfen ağır nesneler bulunur mu?

JESSE *(Kapının yanında duvara dayalı duran labutları ve ağırlıkları gösterir)* Orda.

GALY GAY En büyük ağırlığı alır ve yukarıya kaldırır. Kilkoa güreş kulübündeyimdir.

URIA *(Ona bir bira uzatır)* Halinizden belli oluyor.

GALY GAY *(İçerken)* Ooo, biz güreşçilerin hali tavrı kendine göredir. Örneğin bir güreşçi, topluğun oturduğu bir odaya giriyorsa, kapıda omuzlarını kaldırır, kollarını omuz hizasına çeker,

sonra bırakır, odaya öyle kolları salınarak girer. İçer. Benimle at hırsızlığı da yapabilirsiniz!

FAİRCHİLD *(İçeri girer)* Dışarıda bir bayan var, Galy Gay isimli bir adamı arıyor.

GALY GAY Galy Gay! Kadının aradığı adamın adı Galy Gay!

(Fairchild bir an ona bakar, sonra dışarıdan Galy Gay'ın karısını getirmeye gider)

GALY GAY *(Üç asker'e)* Güvenin bana siz. Galy Gay bu işin tadını aldı.

FAİRCHİLD Buyrun girin Bayan Gay! Burada kocanızı tanıyan bir bey var.

(Galy Gay'in karısıyla içeri girer.)

BAYAN GALY GAY Naçizane bendenizi bağışlayın efendiler, kılığımı da bağışlayın lütfen, telaş içinde çıktım da. A aa, burdasın işte Galy Gay, ama, bu asker üniforması içindeki sen misin gerçekten?

GALY GAY Hayır.

BAYAN GALY GAY Anlamadım. Asker üniformasını nereden giydin? Hiç yakışmamış sana, kime sorarsan sor. Senin tipin başkadır Galy Gay.

URIA Bu Kadın kafadan sakat.

BAYAN GALY GAY Hayır demeyi beceremeyen böyle bir adamla baş etmek çok zor.

GALY GAY Kimle konuşuyor ki?

URIA Küfürler savuruyordur mutlaka.

FAİRCHİLD Bence Bayan Gay'in aklı gayet yerinde. Konuşmaya devam edin lütfen Bayan Gay. Sesiniz bir şarkıcının sesinden bile daha tatlı geliyor.

BAYAN GALY GAY Bu havalı pozlarla yine ne halt karıştırdığını bilmiyorum ama sonun kötü olacak. Gel hadi! Bir şey söylesene! Sesin mi kaçtı?

GALY GAY Bütün bunları bana söylüyorsun galiba. O zaman şunu bil ki beni başkasıyla karıştırıyorsun, üstelik onun hakkında söylediklerin de aptalca ve yakışıksız.

BAYAN GALY GAY Ne dedin? Seni karıştırıyorum ha? İçki mi içtin sen? İçkiyi kaldıramaz da.

GALY GAY Eğer ben senin Galy Gay'insem bu ordunun da komu-

tanıyım.

BAYAN GALY GAY Dün bu saatte suyu tencereyle ocağa koydum ama sen balığı bir türlü getirmedin.

GALY GAY Balık da nereden çıktı şimdi? Bütün bu bayların önünde kaçık gibi konuşup duruyorsun!

FAİRCHİLD Garip bir durum. Öyle kötü şeyler geliyor ki aklıma beynim donacak neredeyse. Sizler bu bayanı tanıyor musunuz? *(Üç asker, hayır, anlamında kafa sallarlar)* Peki siz?

GALY GAY Hayat boyu, İrlanda'dan Kilkoa'ya dek çok şey gördüm ama bu bayanla hiç yüz yüze gelmedik.

FAİRCHİLD Bayana adınızı söyleyin.

GALY GAY Jeraiah Jip.

BAYAN GALY GAY Olacak iş değil! Tabii ki çavuş, yani ona bakınca sanki, yoksa benim yükleme işçisi Galy Gay'imden biraz farklı mı ne, gibi geliyor, gerçi ne olduğunu da söyleyemem ama...

FAİRCHİLD Şimdi ne olduğunu söyleyeceğiz bakalım. Bayan Galy Gay ile çıkar.

GALY GAY Dansla ortaya gelir ve şarkı söyler:

Ay batsın, Alabama[49],
Batsın ki ufukta
Yeni ay görmek ister
Güzel yaşlı Mama.

(Sevinçle Jesse'ye doğru gider. Tüm İrlanda'nın Galy Gay'leri için denir ki, onlar, dünyanın her yerine bir çivi çakmayı bilirler)

URİA *(Polly'ye)* Güneş yedi kere doğup batmadan bu adamın başka bir adam olması gerekiyor.

POLLY Nasıl olacak bu, Uria? Bir adam, başka bir adama döndürülecek, ha?

URIA Evet, her adam, öteki adamlar gibidir. Adam adamdır.

POLLY Ama ordu her an sefere çıkabilir Uria.

URIA Elbette her an sefere çıkabilir ordu. Ama şu kantinin hâlâ yerli yerinde olduğunu görmüyor musun? Süvarinin at yarışları düzenlediğini bilmiyor musun? Bence Tanrı, orduyu bugünden sefere çıkarıp da bizim gibileri perişan etmeye kalkmaz. Bunu yapmadan önce epey bir düşünür.

POLLY Dinle!

(Hareket borusu ve trampet sesi. Üç asker, hizaya geçer)

FAİRCHİLD Sahne gerisinden haykırır: Ordu kuzey sınırına sefere çıkıyor! Hareket, bu gece saat ikide!

ARA DEYİŞ

Dul Leokadja Begbick'in ağzından.

Bertolt Brecht Efendi der ki: Adam adamdır.
Herkes diyebilir bunu besbelli.
Ama Bertolt Brecht kanıtlıyor da ardından
Bir insandan neler neler yapılabildiğini.
Bu akşam burada bir insan, parçaları eksilmeksizin
Sökülüp yeniden takılacak, otomobil gibi.
Adama insan yanından yaklaşılacak
Etkili biçimde ve sıkmadan denecek ki ona
Uy bu dünyanın gidişine artık
Sen de kendi çıkarına bak gitsin.
Ve değiştirme ne adına olsa da
Onda yanılmıyorlar işte hiç.
Gözümüzü dört açmazsak eğer, akşamdan sabaha
İnsan kasabı bile yaparlar adamı.
İmdi, Bertolt Brecht umutla diyor ki
Görün bastığınız yerin kayganlığını
Ve işçi Galy Gay'e bakıp anlayın
Hayatın ne tehlikeler taşıdığını.

9
KANTİN

Ordunun sefere çıkış gürültüleri. Geriden yüce bir ses gelir:

SES Öngörülen savaş başlamıştır. Ordu kuzey sınırına harekâta geçmektedir. Kraliçe, askerlerine, topları ve filleriyle tren katarlarına girmelerini emreder ve katarlara da kuzey sınırına gitmelerini emreder. Bu nedenle generaliniz, ay yükselmeden önce tren katarları içindeki yerlerinizi almanızı emrediyor.

(Begbick tezgâhının ardında oturmakta ve tütün içmektedir.)

BEGBİCK
Jehoo'da, hep dolu olan ve
Kimsenin kalmadığı o kentte,
Nesnelerin akışı üstüne
Bir şarkı söylenir, şöyle:
(Şarkı söyler)
Ayağına çarpan dalgaya
Takılma, ayağın su içinde
Olduğu sürece, yeni dalgalar
Çarpacak ayağına.
(Kalkar, sonraki dizeleri söylerken bir sopayla çadır bezini toplamaya geçer)
Yedi yıl kalmıştım bir yerde, başımı sokacak
Bir evim vardı
Yalnız değildim.
Ama beni besleyen emsalsiz adam
Bir gün
Tanınmaz oldu ölü kefeninin içinde.
Yine de, yedim ben akşam yemeğimi o akşam bile.
Ve içinde seviştiğimiz odayı kiraya verdim
Çok geçmeden
Oda besledi beni.
Ve şimdi, besleyen o değil artık
Ama yiyorum yine.
Ne demiştim:
Şarkı söyler:
Ayağına çarpan dalgaya
Takılma, ayağın su içinde
Olduğu sürece, yeni dalgalar
Çarpacak ayağına.
(Yine tezgâha geçer oturur. Üç asker, başka askerlerle birlikte girer.)

URIA *(Ortada)* Arkadaşlar, savaş çıktı. Başıbozukluk dönemi bitti. Yani, kişisel istekleri kimse takmaz artık. Dolayısıyla, Kilkoalı yükleme işçisi Galy Gay, koşar adım asker Jeraiah Jip'e dönüşmek zorunda. Bu amaçla onu, çağımızın âdeti üzre, bir ticari işe bulaştıracağız ve bunun için de uydurma bir fil yapacağız

burada. Polly, sen şu çubukla duvarda asılı fil kafasını al, Jesse, sen de şişeyi al ve Galy Gay baktıkça fil işiyormuş gibi su koyver. Ben de bu haritayı üstünüze yayacağım. Uydurma bir fil yaparlar. Bu fili ona armağan edeceğiz, bir de alıcı getireceğiz, Galy Gay fili satınca da onu tutuklayıp şöyle suçlayacağız: Ordunun bir filini nasıl satarsın sen? O zaman, icabında kurşuna dizilebilecek bir suçlu Galy Gay olmaktansa, asker Jeraiah Jip olarak kuzey sınırına gitmeyi yeğleyecektir.

BİR ASKER Ama bunu fil sanacağına inanıyor musunuz siz?

JESSE Niye, çok mu kötü?

URIA Bakın görün, bunu fil yerine koyacak o. Bir alıcı çıkıp da bira şişesini göstererek, bu fili satın almak istiyorum, dese, şişeyi bile fil yerine koyar hemen.

BİR ASKER Bir alıcı gerek öyleyse size.

URIA Seslenir: Dul Begbick! Begbick öne gelir. Alıcı olur musunuz?

BEGBİCK Olurum. Kimse toparlamaya yardım etmedi mi bira vagonum öylece kalacak yoksa.

URIA Şimdi içeri girecek olan adama, bu fili satın almak istediğinizi söyleyin, biz de sizin kantininizi toparlamaya yardım edelim. Siz bize, biz de size.

BEGBİCK Güzel. Yine yerine gider.

GALY GAY *(Girer)* Fil hazır mı?

URIA Bay Gay, iş rayına girdi. Ordunun ihtiyaç fazlası kayıt dışı bir fili var, bu filin adı Billy Humph. İş ise, fazla dikkat çekmeden onu açık artırmayla -tabii ki kendi hesabına- satmak.

GALY GAY Gayet açık canım. Kim açık artırmaya koyacak?

URIA Filin sahibi gibi davranacak kişi.

GALY GAY Kim yapar ki bunu?

URIA Siz yapmak istemez misiniz Bay Gay?

GALY GAY Alıcı var mı?

URIA Var.

GALY GAY Benim ismim duyulmasın sakın.

URIA Asla. Bir puro yaksanız?

GALY GAY *(Kuşkulu)* Niye?

URIA Fil biraz soğuk almış durumda da, moralinizi bozmamanız için.

GALY GAY Alıcı nerede?

BEGBİCK *(Öne gelir)* Ah Bay Galy Gay, bir fil arıyordum da, sizde bulunur mu acaba?

GALY GAY Bir tane bulabilirim belki sizin için Dul Begbick.

BEGBİCK Ama şu bölmeyi kaldırın önce, toplar gelecek neredeyse.

ASKERLER Başüstüne Dul Begbick.

(Askerler bir kantin bölmesini kaldırırlar. Fil belli belirsiz orada duruyor)

JESSE *(Begbick'e)* Şunu söylemek istiyorum ki Dul Begbick, buradaki olay, daha geniş bir açıdan bakıldığında tarihsel bir olaydır. Çünkü, burada olan ne? Kişilik büyüteç altına alınıyor, karakterin beynine yaklaşılıyor. İçine nüfuz ediliyor. Teknik giriyor devreye. Mengene başında olsun, hareketli bantta[50] olsun, büyük insan ile küçük insan, boylarına göre bile eşittirler. Kişilik! Eski Asurlular bile Dul Begbick, kişiliği, serpilip gelişen ağaca benzetirlermiş. Gelişip açılan! Sonra da dürülüp bükülüp katlanıyor elbette, Dul Begbick. Kopernikus[51] ne demiş? Dönen ne? Dünya dönüyor. Dünya, yani insan dönüyor. Kopernikus demiş bunu. Demek ki insan merkezde durmuyor. Şimdi şuna bir bakın hele. Böyle bir şey merkezde ha? Tarihsel bir durum bu. İnsan hiçbir şey değildir! Modern bilim, her şeyin göreceli olduğunu[52] kanıtladı. Bu ne demektir? Masa, banka, su, çekecek, hepsi göreceli. Siz, Dul Begbick, ben... göreceliyiz. Gözlerimin içine bakın dul Begbick, tarihsel bir an bu. İnsan merkezde duruyor, ama göreceli.

(İkisi çıkar)

Nr. 1

URIA *(Duyurur)* Numara bir: Fil ticareti[53]. Makineli tüfek timi, adının verilmesini istemeyen bu adama bir fil sunuyor.

GALY GAY Cherry-Brandy şişesinden bir yudum daha, Felix Brasil purosundan da bir nefes daha, ve, cup! hayatın içine!..

URIA Ona fili tanıtır: Billy Humph, Bengal şampiyonu, ordu hizmetinde bir fil.

GALY GAY File bir bakar, irkilir: Bu, ordu-fili mi şimdi?

BİR ASKER Fena halde soğuk almış da, örtüsünden belli zaten.

GALY GAY Kafası karışmış, filin çevresinde döner: Örtü değil sorun.

BEGBİCK Ben talibim. Fili işaret eder. Bu fili bana satın.

GALY GAY Siz yani gerçekten bu fili satın almak mı istiyorsunuz?

BEGBİCK Büyük olmuş, küçük olmuş, önemli değil, ama çocukluğumdan beri bir filim olsun istedim hep.

GALY GAY Şimdi bu, sizin istediğiniz fil mi gerçekten?

BEGBİCK Gerçi çocukluğumda Hindikuş kadar büyük kocaman bir fil isterdim ama şimdi buna da razıyım.

GALY GAY Bakın Dul Begbick, eğer siz bu fili gerçekten satın almak istiyorsanız, sahibi benim.

BİR ASKER *(Arkadan koşarak gelir)* Şşşt...şşşt... Kanlı Beşlik kampı dolaşıyor, vagonları teftiş ediyor.

ASKERLER Tayfun Adam!

BEGBİCK Siz kalın, filimi kimseye bırakmam ben.

(Begbick ve askerler aceleyle çıkarlar.)

URIA *(Galy Gay'e)* Fili bir saniye tutar mısınız? Elindeki ipi Galy Gay'a verir.

GALY GAY Ama ben, nereye gideyim yani Bay Uria?

URIA Burada dur yeter.

(Öteki askerlerin peşinden koşar.
Galy Gay, filin ipini en son ucundan tutar.)

GALY GAY Yalnız: Annem hep derdi ki, bazı şeyler kesin bilinmez. Sense hiçbir şey bilmiyorsun. Ey Galy Gay, bu sabah küçük bir balık almaya çıktın, şimdi elinde kocaman bir fil, yarın ne olacak kim bilir. Sen paranı almaya bak, ötesinden sana ne.

URIA *(İçeriye bakar)* Gerçekten de, ona bakmıyor bile. Olabildiğince uzak duruyor. Arkadan Fairchild'in geçtiği görülür. Kilkoa Kaplanı uğramadan geçti.

(Uria, Begbick ve öteki askerler içeriye girerler)

Nr. 2

URİA Duyuru yapar: Şimdi ikinci numara geliyor: Fil müzayedesi. Adının verilmesini istemeyen adam, fili satıyor.

(Galy Gay bir zil alır, Begbick bir ahşap kovayı ters çevirip sahnenin ortasına koyar)

BİR ASKER Bunun fil olduğundan hâlâ kuşkulu musun?

GALY GAY Satın alındığına göre hiçbir kuşkum yok.

URIA Değil mi ya, satın alındığına göre gerçektir.

GALY GAY O zaman hiç itiraz edemem. Fil fildir, hele ki satın alınıyorsa.

(Kovanın üzerine oturur ve yanındaki grubun ortasında duran fili açık artırmaya koyar.)

GALY GAY Müzayede başlamıştır! Şimdi Bengal şampiyonu Billy Humph'ı açık artırmaya çıkarıyorum. Beşiğine yedi raca baktı. Anası beyazdı. Şimdi altmış beş yaşında. Yaşlı sayılmaz. Ağırlığı altıyüzelli kilo ve bir ormanı sökmek onun için rüzgârda ot gibidir. Billy Humph, bu haliyle sahibi için küçük bir servet demektir.

URIA Dul Begbick elinde çekle bekliyor.

BEGBİCK Fil sizin mi?

GALY GAY Kendi ayağım ne kadar benimse o da benimdir.

BİR ASKER Böyle katı göründüğüne bakılırsa Billy epey yaşlı olmalı.

BEGBİCK O zaman fiyatta biraz indirim yapın.

GALY GAY Maliyeti ikiyüz Rupi'dir ve mezara girene kadar da bu değeri düşmez.

BEGBİCK Fili inceler: Bu sarkık karna ikiyüz Rupi ha?

GALY GAY Ama bir dul için tam da böylesi daha iyi değil mi?

BEGBİCK İyi. Peki sağlıklı mı bu fil? Billy Humph işer. Tamam. Sağlıklı olduğunu gördüm. Beş yüz Rupi.

GALY GAY Beş yüz Rupi. Bir, iki, üç, saaattım. Dul Begbick, filinizi şimdiye kadarki sahibi olan benden teslim alın ve karşılığını çekle ödeyin.

BEGBİCK Adınız?

GALY GAY Saklıdır.

BEGBİCK Bay Uria, bir kalem verin de adının saklı kalmasını isteyen bu beyin çekini hazırlayayım.

URIA *(Gizlice askerlere)* Çeki aldığı anda enseleyeceksiniz onu.

BEGBİCK Buyrun çekinizi, adı saklı bey.

GALY GAY Buyrun filinizi Dul Begbick.

BİR ASKER *(Elini Galy Gay'in omuzuna koyar)* İngiliz ordusu adına el koyuyorum, bu yaptığınız nedir?

GALY GAY Hiiiç. Gülmeye çalışır.

ASKER O fil ne öyle?

GALY GAY Ne fili?

ASKER Arkanızda duruyor işte. Kaçamak yapmaya kalkmayın!

GALY GAY O fili tanımıyorum ben[54]

ASKERLER Haydaaa!

BİR ASKER Bu fil benimdir dediğine tanıklık yaparız.

BEGBİCK Kendi ayağım ne kadar benimse bu fil de o kadar benimdir, dedi.

GALY GAY *(Gitmek ister)* Karım nicedir beni bekliyor, eve gitmem gerek müsaadenizle. Grubun arasından sıvışmaya çalışır. Meseleyi konuşmak için yine gelirim. İyi akşamlar! Peşinden gelen Billy'ye: Sen burada kal Billy, inadı bırak. Bak orada şeker kamışı çıkmış.

URIA Dur! Ordunun silahını suçluya doğrultun, çünkü o bir suçludur.

Billy Humph'ın içindeki Polly kahkahayla güler. Uria ona vurur.

URIA Kes sesini Polly!

Üstteki çadır bezi kayıp düşer, Polly açığa çıkar.

POLLY Eyvah, rezalet!

İyice şaşırmış olan Galy Gay Polly'ye bakar, sonra ötekilere bakar. Fil dağılır.

BEGBİCK Ne oluyor? Fil filan değilmiş bu, çadır bezine sarılı adamlarmış. Sahtekârlık. Benim hakiki parama karşılık böyle sahte bir fil!

URIA Dul Begbick, suçlu iple bağlanıp hela çukuruna atılacaktır.

Askerler, Galy Gay'in elini bağlayıp, onu yalnız kafası görünecek şekilde bir çukura sokarlar.

(Topçu birliklerinin hareketi duyulur)

BEGBİCK Topçular yükleniyor bile, benim kantin ne zaman toparlanacak? Yalnız sizin adamınızın değil benim kantinin de sökülüp takılması gerekiyor.

(Tüm askerler kantini toparlamaya geçer. İşleri bitmeden Uria kovar onları. Begbick, içi kirli çadır bezleri ile dolu bir sepetle gelir, eğilir bezleri yıkar. Galy Gay, Begbick'in şarkısını dinler)

BEGBİCK

Benim de bir adım vardı

Kentte kim duysa: ne güzel adı
Var, derdi.
Ama bir gece dört şişe içkiyi devirince
Ertesi sabah kapıma tebeşirle
Kötü şeyler yazıldı.
Sütçü koyduğu sütü aldı gitti
Adım kalmadı.
(Yıkadığı bezi gösterir)
Şu bez gibi, beyazdı önce, sonra kirlendi
Yine beyaz olur yıkayınca
Ama, ışığa tut da bak: Aynı bez
Değil ki.
Adını çok net söyleme. Ne gerek?
Her seferinde değişecek.
Fikrini de öyle haykırmak niye, unut gitsin
Sahi neydi en son? Kendisi yok olmuşsa
Boşver hatırlama.
(Şarkı söyler)
Ayağına çarpan dalgaya
Takılma, ayağın su içinde
Olduğu sürece, yeni dalgalar
Çarpacak ayağına.

(Çıkar. Uria ile öteki Askerler arkadan gelirler)

Nr. 3

URIA *(Duyuru yapar)* Şimdi üçüncü numara geliyor: Adının saklı tutulmasını isteyen adama karşı dava. Suçluyu çevreleyin ve sorgulayın ve çıplak gerçeği öğrenene kadar bırakmayın onu.

GALY GAY Bir şey söyleyebilir miyim?

URIA Bu gece çok şey söyledin be adam. Fili alenen satışa sunan şahsın adı neydi, bilen var mı?

BİR ASKER Adı Galy Gay'di.

URIA Tanıkları?

ASKERLER Biz tanığız.

URIA Sanık bu konuda ne diyor?

GALY GAY Adının saklı kalmasını isteyen biriydi.

(Askerlerde mırıltı)

BİR ASKER Onun, ben Galy Gay'im, dediğini duydum.

URIA Sen o değil misin?

GALY GAY *(Kurnazca)* Eğer Galy Gay olsaydım, aradığınız kişi ben olacaktım galiba, değil mi?

URIA Sen Galy Gay değil misin yani?

GALY GAY Mırıltıyla: Hayır, değilim.

URIA Billy Humph açık artırmaya çıkarıldığında orada hiç bulunmadın mı yoksa?

GALY GAY Hayır, bulunmadım.

URIA Ama satışı yapanın Galy Gay adında biri olduğunu gördün, öyle mi?

GALY GAY Evet, tanıklık edebilirim.

URIA Öyleyse oradaydın yani.

GALY GAY Evet, tanıklık edebilirim.

URIA Duydunuz mu? Ayı görüyor musunuz? Ay yükseldi işte ve o şimdi bu karanlık fil ticareti işine bulaşmış bulunuyor. Billy Humph'a gelince, onun zaten ne idüğü bellisizdi biraz.

BİR ASKER Kesin bellisizdi.

BİR ASKER Adam onun fil olduğunu söyledi, oysa fil filan değilmiş, kâğıtmış.

URIA Demek ki sahte bir fili satmaya kalktı. Bunun cezası ölümdür tabii ki. Sen bu konuda ne söyleyeceksin?

GALY GAY Bir fil onu asla fil yerine koymazdı belki. Bütün bunları birbirinden ayrı mütalaa etmek çok zor muhterem heyet-i hâkime.

URIA Evet biraz karışık, ama bence seni yine de kurşuna dizmek gerekiyor, çünkü fazlaca kuşku çektin. Galy Gay susar. Biliyor musun, ben duydum ki bir asker varmış, adı Jip'miş, çeşitli içtimalarda da bu adı seslenmiş, ama adının Galy Gay olduğuna inandırmaya uğraşıyormuş herkesi. O Jip misin sen yoksa?

GALY GAY Hayır, kesinlikle değilim.

URIA Adın Jip değil ha? Peki adın ne senin? Cevap yok öyle mi? Adının saklı tutulmasını isteyen birisin demek, ha? Şu fil satışında adının saklı tutulmasını isteyen olmayasın sen? Yine susuyorsun. Fena halde kuşku verici bu, suçun kanıtı neredeyse. Sahte fil satan suçlunun sakalı varmış, senin de var işte. Gelin,

hep birlikte karara varalım.

(Askerlerle geriye gider. İki asker kalır.)

GALY GAY Bir sessizliğin ardından: Ne konuştuklarını işitebiliyor musunuz?

BİR ASKER Hayır.

GALY GAY Ben o Galy Gay miyim sizce?

ÖTEKİASKER Artık kesin değil, galiba.

GALY GAY Şunu kafana yaz be adam: Bir kişi, hiçtir.

İKİNCİ ASKER Savaşın kime karşı yapıldığını da bilen var mı?

BİRİNCİ ASKER Pamuk gerekti mi Tibet'e karşıdır savaş, yün gerekti mi düşman Pamir olur.

İKİNCİ ASKER Ama bu sırf bir savunma savaşıymış?

BİRİNCİ ASKER Boğazlaşma olacak.

İKİNCİ ASKER Bilmem ki Belücistan'a karşı bile savunma yapmamız gerekecek mi?

JESSE *(Girer)* Burada böyle kelepçeyle oturan Galy Gay değil mi?

BİRİNCİ ASKER Evet, cevap ver bakalım.

GALY GAY Beni başkasıyla karıştırıyorsun galiba Jesse. İyice bir baksana.

JESSE Eee, Galy Gay değil misin yani? Galy Gay kafasını sallar. Siz gidin de ben bir konuşayım onunla, enikonu ölüme mahkûm olacak.

(İki asker geriye gider.)

GALY GAY Bu kadar ciddi mi gerçekten? Ah Jesse, büyük bir askersin sen, bana yardım et n'olur.

JESSE Nasıl oldu bu iş?

GALY GAY Ne bileyim Jesse. Kafa çekiyorduk, tütün içiyorduk, ruhumu açıyordum ben gevezelikle.

JESBSE Galy Gay isimli biri öldürülecekmiş diye duydum orada.

GALY GAY O ben olamam.

JESSE Peki, sen Galy Gay değil misin?

GALY GAY Şu terimi silsene Jesse.

JESSE Siler. Gözlerimin içine bak, Jesse'yim ben, senin dostun. Kilkoalı Galy Gay değil misin sen?

GALY GAY Yoo, değilim, sen yanılıyorsun.

JESSE Dördümüz Kankerdan'dan geldik. Sen orada mıydın?

GALY GAY Evet, Kankerdan'da, oradaydım.

JESSE Geriye askerlere gider: Ay henüz yükselmedi, şimdiden Jip olmak istiyor.

URIA Ama biraz daha ölüm korkusu vermeliyiz herhalde.

Topların çekilerek geçişi duyulur.

BEGBİCK Girer: Top geçiyor, Uria! Güneşlikleri toplamama yardım et de sonra adamı halledin!

(Askerler kantinin geri kalanını da toplayıp vagona yerleştirirler. Bir tek ahşap pano kalır. Uria ile Begbick çadır bezlerini katlarlar)

BEGBİCK

Pek çok kimseyle de konuştum, dinledim
Can kulağıyla, çoğunun çok konuda
Görüşleri vardı: çok kesin!
Oysa dönünce söyledikleri, az önce söylediklerinden
Başkaydı, ama başka şeyler için, yine çok kesin
Diyorlardı. Ben de dedim ki: Kuşkudur
kesin olanların en kesini.

(Uria geriye gider. Begbick de çamaşır sepetiyle Galy Gay'in yanından geçerek geriye gider. Şarkı söyler)

Ayağına çarpan dalgaya
Takılma, ayağın su içinde
Olduğu sürece, yeni dalgalar
Çarpacak ayağına.

GALY GAY Dul Begbick, bir makas alıp da sakalımı keser misiniz n'olur.

BEGBİCK Niye ki?

GALY GAY Sebebi var.

(Begbick, Galy Gay'in sakalını kesip bir beze koyar ve tümünü vagona götürür. Askerler gelirler.)

Nr. 4

URIA Duyuru yapar: Şimdi numara dört: Kilkoa'da askeri barakalarda Galy Gay'in kurşuna dizilişi.

BEGBİCK Uria'ya gider: Bay Uria, bakın size ne vereceğim. Kulağına bir şey söyler ve içinde kesilmiş sakal bulunan bezi Uria'ya verir.

URIA Çukur'un yanına Galy Gay'e gider: Sanık, başka söyleyece-

ğin var mı?

GALY GAY Muhterem heyet-i hâkime, duyduğuma göre fili satmış olan suçlunun sakalı varmış, oysa benim sakalım yok.

URIA Hiç ses çıkarmaksızın Galy Gay'e, açık bez içinde sakalı gösterir. Herkes güler: Peki bu ne? İşte şimdi bizzat sen suçunun kanıtı oldun. Çünkü kendi sakalını kesmen, suçluluk duygunu gösterir. Adı olmayan adam, gel ve Kilkoa harp divanının seni beş kişilik silahlı tim tarafından kurşuna dizilmeye mahkûm ettiğini duy.

(Askerler Galy Gay'i çukurdan çıkarır)

GALY GAY *(Haykırır)* Olamaz!

URIA Oluyor ama işte. Nedenini iyi dinle be adam, birincisi, ordunun bir filini çalıp sattığın için, hırsızlıktan, ikincisi, sattığın fil sahte olduğu için, dolandırıcılıktan ve üçüncüsü, adının olmaması ve kimlik gösterememen dolayısıyla bir casus olabileceğin için, vatan hainliğinden.

GALY GAY Ah Uria, bana niye yapıyorsun bunları?

URIA Gel şimdi orduda öğrendiğin gibi iyi bir asker olarak davran. Marş! Kurşuna dizilmeye yürü.

GALY GAY O kadar acele etmeyin. Ben sizin aradığınız kişi değilim. Onu tanımıyorum bile. Benim adım Jip. Yemin edebilirim. Bir insanın hayatına karşı bir fil nedir ki? Fili görmedim bile, yalnızca bir ip vardı elimde. Gitmeyin n'olur! Bambaşka biriyim ben. Galy Gay değilim ben, değilim.

JESSE Sensin elbette, başka kimse değil, sen. Kilkoa'da üç kauçuk ağacı altında Galy Gay, kendi kanının akışını seyredecek. Yürü Galy Gay.

GALY GAY Eyvah eyvah!

Durun! Bir tutanak tutulmalı. Gerekçeler yazılmalı ve o kişinin ben olmadığım ve de adımın Galy Gay olmadığı kayda geçmeli. Bütün bunlar dikkate alınmalı. Bir insan öldürülecekse bütün bunlar iki taşın arasında geçiveremez!

JESSE Marş!

GALY GAY Ne demekmiş, marş! Aradığınız kişi ben değilim. Benim istediğim bir balık satın almaktı, hani nerede balık? Şu çekilip duran toplar ne oluyor? Bu dangırdayan savaş müziği neyin nesi? Hayır, buradan ayrılmıyorum. Bu otlara tutunuyo-

rum işte. Her şeyin durmasını talep ediyorum! Peki, bir insanı yok ediyorsanız niçin kimse yok?

BEGBİCK Filler yüklendiği halde işinizi bitirmediyseniz, kendiniz bitersiniz! Gider.

(Galy Gay, geriye götürülür, yine öne getirilir, bir tragedyanın baş kişisi gibi yürümektedir)

JESSE Harp divanının ölüme mahkûm ettiği suçluya yer açsanıza.

ASKERLER Şuraya bakın, biri kurşuna dizilecek. Belki de yazık ona, daha ömrünün baharında. Bu duruma nasıl geldiğini bile bilmiyor.

URIA Durun! Son bir su dökmek istiyor musun?

GALY GAY Evet.

URIA Kollayın onu!

GALY GAY Duydum ki filler geldiğinde bunların gitmesi gerekiyormuş. Öyleyse filler gelene kadar işi ağırdan alayım.

ASKERLER Çabuk ol!

GALY GAY Yapamıyorum. Ay mı bu yükselen?

ASKERLER Evet, vakit doldu.

GALY GAY Bu bizim kafa çektiğimiz Dul Begbick'in barı değil mi?

URIA Hayır delikanlı, burası atış sahası, bu da "Jhonny-aklın-başında-mı-duvarı". Heey! Haydi, orada sıraya girin ve silahları doldurun! Beş tane olacak ama.

ASKERLER Bu ışıkta iyi görülmüyor.

URIA Evet, kötü.

GALY GAY Duydunuz mu, böyle olmaz. Ateş ederken hedefi iyi görmeniz gerek.

URIA Jesse'ye: Şu kâğıt feneri al, onun yanına git. Jesse Galy Gay'in gözlerini bağlar. *(Yüksek sesle)* Doldur! *(Alçak sesle)* Polly, ne yapıyorsun sen? Gerçekten kurşun sürüyorsun namluya. Çıkar şu kurşunu.

POLLY Aman, kusura bakmayın. Gerçekten dolduruyordum neredeyse. Tam bir talihsizlik olacaktı.

(Arkadan fillerin geçişi duyulur. Askerler bir an donakalır.)

BEGBİCK *(Sahne gerisinden)* Filler!

URIA Hiç faydası yok. Kurşuna dizilecek. Üç sayıyorum. Bir!

GALY GAY Yeter ama, Uria! Filler bile geldi. Ben dikilip duracak mıyım burada? Niye kimsede ses yok?

URIA İki!

GALY GAY *(Güler)* Komiksin be Uria. Gözüm bağlı olduğu için seni göremiyorum ama sesin pek ciddi geliyor ha...

URIA Ve bir...

GALY GAY Dur, üç deme sakın, yoksa pişman olursun. Ateş edince bana isabet ettirmeniz gerek elbet. Durun! Hemen değil. Dinleyin! İtiraf ediyorum! Benim başıma neler geldiğini bilmiyorum. Gülmeyin, inanın bana, kim olduğunu bilmeyen biriyim ben. Ama Galy Gay olmadığımı biliyorum. Kurşuna dizilecek kişi ben değilim. Peki kimim ben? Unuttum; dün akşam yağmur yağarken biliyordum oysa. Sahi, dün akşam yağmur yağdı, değil mi? N'olur, buraya bakın, ya da sesimin geldiği yöne bakın, oradaki benim işte. Galy Gay diye, ya da başka sözlerle oraya seslenin, acıyın, bir parça et verin bana! Nereye giderse o, veya nereden gelirse, o Galy Gay'dır. En azından: Kim olduğunu unutmuş birini bulursanız, ben oyum işte. Ve yalvarıyorum, bir kez daha bırakın onu gitsin!

(Uria, Polly'nin kulağına bir şeyler fısıldamıştır: Polly, Galy Gay'in arkasına geçer ve büyük bir sopayı ona karşı kaldırır.)

URIA Bir defadan bir şey çıkmaz! Üç!

(Galy Gay bir çığlık atar)

URIA Ateş!

(Galy Gay baygın düşer)

POLLY Durun! Kendiliğinden öldü!

URIA Haykırır: Ateş edin! Öldüğünü bir de işitsin!

(Askerler havaya ateş ederler)

URIA Onu öylece bırakın, sefere hazırlanın.

Galy Gay yerde kalır, başka herkes çıkar.

Nr. 4a

Toparlanmış vagonun önünde beş sandalyeli bir masada Begbick ile Üç Asker oturur. Kenarda Galy Gay'in üstü bir torba ile örtülmüştür.

JESSE Bu gelen, çavuş! Dul Begbick, onun işlerimize burnunu sokmasına engel olabilecek misiniz?

(Fairchild'in sivil giysiyle geldiği görülür.)

BEGBİCK Evet, çünkü bu gelen, sivil çavuş. Kapıda duran Fairchild'a: Buyur otur bizimle Charles.

FAİRCHİLD Oh, orada oturuyorsun, Gomora![55] Bana ne yaptın böyle? Şu üstümdeki elbiseye bak. Hiç yakışıyor mu bana? *(Begbick güler)* Ya kafama ne oldu böyle? İyi mi yani? Sırf senin yanında yatayım diye, seni Sodom seni!

BEGBİCK İçinden geliyorsa yap.

FAİRCHİLD Gelmiyor işte, uzak dur benden! Bu ülkenin gözü üstümde. Büyük bir top bataryasıyım ben. Tarihin sayfaları benim adımla üç kez üst üste doldu. *(Galy Gay'in önünde)* Bu bira leşi ne oluyor? *(Sessizlik. Masaya vurur)* Esas duruş!

URIA *(Arkasından çavuşun şapkasına vurur)* Kes gaganı, sivil! *(Gülmeler)*

FAİRCHİLD Nasıl bir utanç kapladı beni böyle? Kalküta'dan Cooch Behar'a dek yayılmış koskoca ismim ne olacak? Geçip giden geçmişe ne oldu? Üstümdeki üniforma bile gitti. Kafamda bir sivil şapkası[56]. Tüm orduda benim artık Kanlı Beşlik olmadığım söylenecek. Bir yudum bir şey verin içeyim! *(İçer.)* Kanlı Beşlik demişler bana, hepinizi haşarat gibi ezerim!

URIA Sevgili Fairchild, nasıl ateş ettiğinizi bir zahmet gösterir misiniz?

FAİRCHİLD Hayır göstermem.

BEGBİCK Usta bir nişancıya, on kadından hangisi dayanabilir?

POLLY Haydi bir ateş et Fairchild!

BEGBİCK Benim hatırıma.

FAİRCHİLD Peki, şuraya bir yumurta koyuyorum, işte şuraya. Kaç adımdan ateş istiyorsunuz?

POLLY Dört.

FAİRCHİLD *(On adım uzaklaşır, Begbick yüksek sesle sayar)* Bu, en alelade bir ordu tabancası... *(Ateş eder)*

JESSE *(Yumurtaya bakar)* Yumurta sağlam.

POLLY Tastamam.

URIA Biraz daha şişmanlamış bile.

FAİRCHİLD Çok garip. Kesin vururdum ben onu. *(Kahkahalar)* İçki verin bana, içki!

BEGBİCK *(Puro içerek)* Bir zamanlar orduda dehşet saçan o büyük askerlerden kaç kişi kaldı ki şurada? Beş tanesi bir kadın için

hayati tehlikeydi. Çadse Irmağı yakınındaki savaşta, bölüğün bayağı iyilerinin aklından benim öpücüğüm çıkmazdı, kanıtlarım var. Leokadja Begbick'le bir gece geçirmek uğruna Viskiler, iki haftalığın Şilin'leri feda edilirdi. Cengiz Han gibi Kalküta'dan Cooch Behar'a dek ünü yayılmış isimleri vardı. İrlandalı güzelin bir sarılması, kanlarını hizaya getirirdi. Times'da okuyun bakın, Bourabay, Kamathura, Daguth muharebelerinde nasıl huzurla savaşmışlar.

URIA Sahi, Kanlı Beşlik lakabını nasıl kazandınız?

JESSE *(Yerine dönmüştür)* Gösterin, gösterin!

FAİRCHİLD Anlatayım mı Bayan Begbick?

BEGBİCK Vahşi ve kanlı bir erkeği, yedi kadından hangisi sevmez?

FAİRCHİLD Şu, Çadse Irmağı olsun. Beş Hindu duruyor orada. Elleri arkadan bağlı. Adi bir ordu tabancası ile ben geliyorum, suratlarının önünde tabancayı dolaştırıp diyorum ki: Bu tabanca sık sık tutukluk yapıyor. Bir denemeli. Evet. Ardından ateş ediyorum - yıkıl geber, bum! - sonra kalan dördünü de aynı şekilde. Hepsi bu kadar beyler.

(Oturur)

JESSE Demek buradaki Dul Begbick'i kendine köle yapan o büyük adınızı böyle kazandınız. Ama, o davranış biçiminiz insani bakış açısından uygunsuz da görülebilir ve size domuz da denebilir.

BEGBİCK İnsan düşmanı mısınız siz?

FAİRCHİLD Böyle düşünecek olsanız çok üzülürdüm. Sizin görüşünüz benim için çok önemlidir.

BEGBİCK Belirleyici midir aynı zamanda peki?

FAİRCHİLD İyice gözlerinin içine bakarak: Kesinlikle.

BEGBİCK O zaman canım benim görüşüm şu ki, kantini hemen toparlamak zorundayım ve kişisel sorunlara ayıracak zamanım kalmamıştır, çünkü atlarını vagonlara yükleyen mızraklı süvarinin gümbür gümbür geçişini duyuyorum.

(Süvarinin geçiş patırtısı gelir)

POLLY Mızraklı süvariler atlarını yüklerken ve askeri nedenlerle kantinin toparlanması gerektiğini duyduğunuz halde kendi keyfi isteklerinizde diretiyor musunuz beyefendi?

FAİRCHİLD Haykırır: Evet, diretiyorum! İçki verin bana!

POLLY O zaman seninle kısa bir hesap göreceğiz delikanlı!

JESSE Bak beyim, az ötede kaba çadır bezi altında İngiliz ordu üniforması giydirilmiş bir adam yatıyor. Zor bir günün yorgunluğunu çıkarıyor. Daha yirmidört saat önce -askeri açıdan bakılırsa- dört ayak üstünde sürünüyordu. Karısının sesinden irkilirdi. Bir yöneten olmazsa balık satın almayı bile beceremezdi. Bir puro uğruna babasının adını unutmaya hazırdı. Bazıları tesadüfen ona uygun bir konum buldular da sahip çıktılar kendisine. Sancılı bir süreç sonunda da olsa şimdi artık yaklaşan boğuşmalarda kendi yerini dolduracak bir adam haline geldi. Ya sen, yeniden sivil düzeyine düştün. Tam ordu kuzey sınırında düzeni sağlamak üzere sefere çıkarken ve o mücadelede bira gerekliyken, sen moloz yığını, kamp kantini sahibesinin, bira salonunu trene yüklemesine engel oluyorsun.

POLLY Son içtimada nasıl tekmil alacaksın da dördümüzün birden adını çavuş kütüğüne yazacaksın ha? İhmale gelir mi bu!

URIA Sayısız düşmana göğsünü siper etmeye susamış bölüğün önüne bu halinle nasıl çıkacaksın ki zaten? Kalk ayağa!

(Fairchild sallanarak doğrulur)

POLLY Buna esas duruş mu diyorsun sen?

(Kıçına bir tekme atınca Fairchild yere yuvarlanır)

URIA Ve bunun da adı bir zamanlar Tayfun Adam'dı! Fundalığa atın bu molozu, bölüğün moralini bozmasın.

(Üçü, çavuşu geriye sürüklemeye başlarlar)

BİR ASKER *(Koşarak gelir, geride durur)* Çavuş Charles Fairchild burada mı? Koşup bölüğünü istasyonda hazır etmesini emrediyor General.

FAİRCHİLD Ben olduğumu belli etmeyin sakın.

JESSE Öyle bir çavuş yok burada.

Nr. 5

Begbick'le üç Asker, hâlâ torbanın altında yatmakta olan Galy Gay'e bakarlar.

URIA Montaj işimizin sonuna gelmiş bulunuyoruz Dul Begbick. Bizce adamımızın sökülüp takılması tamamlandı.

POLLY Şimdi onun insanca bir seslenişe ihtiyacı var.

JESSE Böyle durumlara uygun bir insanca sesiniz var mıdır Dul Begbick?

BEGBİCK Evet, ayrıca yiyecek bir şey de veririm. Şu sandığı alın, kömürle "Galy Gay" yazıp arkasına haç işareti koyun. *(Yaparlar)* Bir cenaze töreni düzenleyin, gömün onu. Ama bütün bunlar dokuz dakikayı geçmesin, çünkü şu anda saat iki'yi bir geçiyor.

URIA *(Duyuru yapar)* Numara beş: Bin dokuz yüz yirmi beş yılında, son karakter kişi Galy Gay'in toprağa verilişi ve tören konuşması.

(Askerler, sırt çantalarını derleyerek gelirler)

URIA Şu sandığı sırtlayın ve güzel bir cenaze töreni düzenleyin.

(Askerler sandıkla birlikte geride düzene girerler)

JESSE Şimdi ona yaklaşıp, Galy Gay'in cenazesi için konuşma yap, diyeceğim. *(Begbick'e)* Bir şey yemez o şimdi.

BEGBİCK Öyle biri, hiç kimse olarak da yer yine.

(Bir sepetle Galy Gay'a doğru gider, torbayı üstünden çeker ve yiyecek bir şeyler verir)

GALY GAY Daha, daha!

(Biraz daha yiyecek verir, sonra Uria'ya işaret eder, cenaze alayı öne doğru gelir)

GALY GAY Kimi getiriyorlar öyle?

BEGBİCK Az önce kurşuna dizilen biri.

GALY GAY Adı neymiş?

BEGBİCK Bir saniye bekle. Yanılmıyorsam Galy Gay'di adı.

GALY GAY Şimdi ne yapacaklar onu?

BEGBİCK Kimi?

GALY GAY O Galy Gay'i.

BEGBİCK Gömecekler.

GALY GAY İyi biri miydi, kötü biri mi?

BEGBİCK Ooo, tehlikeli bir adamdı.

GALY GAY Eh, sonunda kurşuna dizildi zaten, ben de oradaydım.

(Cenaze alayı devam eder. Jesse durur ve Galy Gay'e seslenir)

JESSE Bizim Jip değil mi bu? Jip, hemen kalk da bu Galy Gay gömülürken konuşmayı sen yap, çünkü hepimizden iyi sen tanıyordun onu herhalde.

GALY GAY Merhaba, nerede olduğumu görüyor musunuz sahi? Jesse onu gösterir. Evet, tamam. Ne yapıyorum peki şimdi? *(Kolunu kıvırır)*

JESSE Kolunu kıvırıyorsun.

GALY GAY Şimdi de iki kez kolumu kıvırdım demek ki. Ya şimdi?

JESSE Şimdi asker gibi yürüyorsun.

GALY GAY Siz de böyle mi yürürsünüz?

JESSE Aynen.

GALY GAY Peki benden bir şey isteseniz nasıl seslenirsiniz?

JESSE Jip, deriz.

GALY GAY Jip, yürü, dolaş, desenize bir.

JESSE Jip, yürü, dolaş. Sadece kauçuk ağaçlarının arasında dolaş ve Galy Gay için cenaze söylevini bitir.

GALY GAY *(Ağır ağır sandığa yaklaşır)* Bu sandığın içinde mi o? *(Sandığı yükselten cenaze alayının çevresinde dolaşır. Gittikçe hızlanır ve oradan kaçmaya kalkar. Begbick tutar onu)*

BEGBİCK Bir şey mi istedin? Her çeşit hastalığa karşı, hatta Kolera'ya karşı bile orduda yalnızca Hintyağı var. Hintyağının iyileştirmediği hastalıklar askerde olmaz. Hintyağı mı istemiştin sen?

GALY GAY *(Başını sallar)*

Annem takvimde işaretlemiş doğduğum günü
İlk çığlığımı attığım günü, bendim o.
O bir tutam et, tırnak ve saç
Benim, benim işte.

JESSE Evet, Jeraiah Jip, Tipperary'li Jeraiah Jip.

GALY GAY Bahşiş için hıyar sepetini taşıdı, bir fil dolandırdı onu, kulübesinde balığın suyu ocakta kaynadığı için vakit yokluğundan bir ahşap iskemlede hızla uyumak zorundaydı. Makineli tüfek de henüz temizlenmemişti, çünkü bir puro hediye etmişlerdi ona ve beş tane de tüfek namlusu, biri eksikti ama. Adı neydi sahi?

URIA Jip. Jeraiah Jip.

(Tren düdükleri duyulur)

ASKERLER Tren düdükleri çaldı, herkes başının çaresine baksın. *(Sandığı bırakıp koşar çıkarlar.)*

JESSE Altı dakika içinde nakliyat başlıyor. Ne yapıyorsa yapsın.

URİA Dinle Polly, sen de Jesse, arkadaşlar! Biz üçümüz kaldık ve uçurumun üstünde asılı olduğumuz bir tutam saç kesilmişken, Kilkoa'nın son duvarının önünde gecenin saat ikisinde söyleyeceklerimi iyi dinleyin. Bize gerekli olan adamın değişmesi bir daha geri dönmemek üzere olacağı için, birazcık zamana ihtiyacı var. Bu yüzden, ben Uria Shelley, beylik tabancamı çekip size doğrultuyorum ve kımıldayanı vururum, diyorum.

POLLY Ama sandığın içine bakıverdi mi her şey bitecek.

(Galy Gay sandığın yanına oturur)

GALY GAY

Sandığın içindeki o boşaltılmış yüze
O, bir zamanlar kendi baktığı suyun
Aynasından tanıdığım ve ölü
Bildiğime baksam, anında ölürdüm ben de.
Bu yüzden açamam o sandığı. Çünkü
İkimizin içindeki korku işte orada
Ve ikimiz de benim belki, değişken suratlı
Dünyada göbeği yeni kesilmiş
Daha dün neşeliyken bugün karamsar
Kauçuk ağaçlarıyla barakalar
Arasında salınan, o yarasamsı nesne.
Tek kişi hiç kimsedir. Biri seslenmeli ona[57].
Bu nedenle
Sandığın içine bakmayı isterdim elbet
Değil mi ki yürek kendini doğuranda atar.

Diyelim bir orman, olsun
Kimse girmese de içine, kendi girse
Orman olan yere
Nasıl tanırsınız kendinizi?
Gördüğü, künkte ayak izleri
Su basılıyor içine, zifos bir şey söyler mi
Ne dersiniz?
Galy Gay, kendisinin Galy Gay olduğunu
Nereden anlar?
Kolu kesilse de onu
Bir duvar boşluğunda bulsa

Galy Gay'in gözleri tanır mıydı
Galy Gay'in kolunu?
Ve Galy Gay'in ayağı haykırır mıydı
İşte bu, diye? Bu yüzden bakmıyorum
Sandığın içine. Ayrıca, evet ile hayır arasında
Büyük fark yok bence.
Kaldı ki Galy Gay, Galy Gay olmayıp da
Bir ananın ayyaş oğlu olsa, o ana
kendinin değil, başka birinin anası,
Oğlan yine içerdi besbelli.
Hem Eylül'de değil de Mart'ta olsaydı
Bu müstesna olay, Mart'ta değil de
Ancak bu yılın Eylül'ünde olacak, veya
Geçen yılın Eylül'ünde zaten olmuş
Olsaydı, küçücük bir yıl değişikliği
Bir adamı başka biri yapmada ne yazardı ki.
İster o ben, ister bu ben
İşe yarıyorum ya işte.
O file bakmadım
Göz yumuyorum kendime ve
Beğenilmeyen yanlarımı atıyorum,
Ben, beğenilir oldum.

(Trenlerin geçişi duyulur)

GALY GAY Ya bu trenler ne? Nereye gidiyorlar?

BEGBİCK Ordu, kuzeyde planlanan muharebelerin alev kusan toplarına doğru gitmekte. Bu gece yüzbin kişi aynı yöne yürüyor. Güneyden kuzeye. Bir adam böyle bir akıntının içine düşerse, sağında solunda birer kişiyle birlikte yürümeye bakar. Bir silah, bir ekmek torbası ve boynuna asmak üzere üstünde numarasıyla bir kurşun levha edinmeye çalışır ki, o levha bulunduğunda kime ait olduğu anlaşılsın ve toplu mezarda ona da yer ayrılsın. Kurşun boyun levhan var mı?

GALY GAY Var.

BEGBİCK Ne yazıyor üstünde?

GALY GAY Jeraiah Jip.

BEGBİCK Öyleyse Jeraiah Jip, hemen yıkan, pislik içindesin

GALY GAY Yıkanır: Buradan kuzeye gidecek kaç kişi var?

BEGBİCK Yüzbin. Bir kişinin lafı olmaz.

GALY GAY Değil mi ya? Yüzbin. Ne yer onlar peki?

BEGBİCK Kurutulmuş balıkla pirinç.

GALY GAY Hepsinin yediği aynı mıdır?

BEGBİCK Aynıdır.

GALY GAY Değil mi ya? Hepsininki aynı.

BEGBİCK Hepsinin kendi hamağı vardır uyumak için; diril yazlığı vardır hepsinin.

GALY GAY Kışlık?

BEGBİCK Kışlık, hakidir.

GALY GAY Ya kadınlar?

BEGBİCK Aynı.

GALY GAY Kadınlar da aynı. Biliyor musunuz Dul Begbick, bir kişinin lafı olmaz, biri seslenmeli ona.

(Askerler sırt çantalarıyla ve sarılmış bir ot yatakla gelirler)

ASKERLER Binin! Herkes vagonlara! Tayfun Adam'ı da götürüyoruz. Herkes tamam mı?

URIA Hemen. Jip arkadaş, cenaze töreni konuşmanı yap.

GALY GAY *(Tabuta gider)* Dul Begbick'in sandığını, içindeki gizemli cesetle birlikte iki ayak yukarı kaldırın bakalım, oradaki Kilkoa toprağının içine altı ayak gömün ve Tippiraryli Jeraiah Jip'in yaptığı tören konuşmasını dinleyin, hazırlıklı olmadığım için biraz zor olacak ya, neyse: Burada vurularak öldürülen bir adam, Galy Gay yatıyor. Bir sabah küçük bir balık satın almak üzere çıkmış, akşam büyük bir fil sahibi olmuş ve aynı akşam kurşuna dizilmişti. Onun hayattaki herhangi biri olduğunu sanmayın dostlar. Şehrin kenar semtinde kamıştan bir kulübesi bile vardı, hatta daha neleri vardı, ama geçelim şimdi. İyi bir adamdı ve büyük bir suç da işlememişti. Ayrıca, ne denirse densin, küçük bir yanılmaydı alt tarafı ve ben de çok sarhoştum beyler, ama işte, adam adamdır ve kurşuna dizilmesi gerekiyordu. Neyse, rüzgâr çok soğuk esmeye başladı, sabaha karşı hep böyle olur, gidelim artık, başkaca da sıkıntı verici oldu burası zaten. Tabuttan ayrılır. İyi ama niye hepiniz böyle toparlanmışsınız yolcu gibi?

POLLY Şimdi bu sabah vagonlarla kuzey sınırına hareket ediyoruz.

GALY GAY Ben niye hazır değilim peki?

POLLY Dördüncü adamımız için bir takım sahra üniforması!

(Askerler eşyayı getirirler, Galy Gay'in çevresini seyircinin göremeyeceği biçimde sararlar. Bu sırada müzik, savaş marşı çalar, Dul Begbick ortaya gelip konuşur)

BEGBİCK Ordu, kuzey sınırına doğru sefere çıkıyor. Kuzey muharebelerinin alev kusan topları askerleri bekliyor. Ordu, kuzeyin insan dolu kentlerinde düzeni sağlamaya susamış durumda.

(Askerler halkayı açarlar; Galy Gay, Uria, Jesse ve Polly, sıra olmuştur, Galy Gay ortada, silahlarla donanmış, dişleri arasında bir bıçak, öbür askerler bunların arkasında; oldukları yerde müzikle uygun adım yürüyorlar)

GALY GAY *(Bağırır)* Nerede düşman?

URIA *(Bağırır)* Hangi ülkeyi savaşla işgal edeceğimiz henüz bildirilmedi.

POLLY *(Bağırır)* Ama Tibet olacağı gittikçe daha belli.

JESSE *(Bağırır)* Yalnız bize bildirildi ki, sadece bir savunma savaşıymış bu.

GALY GAY

Daha şimdiden içim gidiyor
Dişlerimi düşmanın
Gırtlağına gömmek için,
Aileleri gebertmek, reisini
Yok etmek, en kanlı vazifeyi
Yerine getiren, vahşi
Savaşçı olmak için,
Yanıp tutuşuyorum!

JESSE Adam Adamdır!

BEGBİCK En öne çıkar: Kanıtlandı işte!

SON

AÇIKLAMALAR

VAHŞİ ORMANDA
KENTLERİN VAHŞİ ORMANINDA
İNGİLİZ KRALI II. EDUARD'ın YAŞAMI
ADAM ADAMDIR (1926)
ADAM ADAMDIR (1938)

VAHŞİ ORMANDA
ve
KERNTLERİN VAHŞİ ORMANINDA

Temel Metin

1923 yazımı: *Vahşi Ormanda,* Elisabeth-Hauptmann-Arşivi'nden daktilo kopya, Akademie der Künste de DDR, Berlin

1927 yazımı: *Kentlerin Vahşi Ormanında,* Dev Kent Chicago'da İki Adamın Kavgası, Oyun, Berlin, Propyläen-Verlag 1927.

Tarihçe

1921 sonbaharı: Augsburg'da çalışmanın başlaması.

1921/22 kışı: *Vahşi Ormanda* yazımının Berlin'de geçici tamamlanışı.

9 Mayıs 1923: Münih'teki Residenz-Theater'da ilk oynanış.

29 Ekim 1924: Berlin'deki Deutsches Theater'da *Vahşi Ormanda* adıyla prömiyer.

1926: Yayın için elden geçirme.

1927: *Kentlerin Vahşi Ormanında* adıyla ilk yayınlanış, Propyläen-Verlag, Berlin.

10 Eylül 1927: *Kentlerin Vahşi Ormanında*'nın Darmstadt'da Hessisches Landestheater'daki prömiyeri.

1953: Suhrkamp Verlag, Berlin/Frankfurt-M. yayınevince yayınlanan *Erste Stücke*'nin 1. cildinde.

Kentlerin Vahşi Ormanında'nın Brecht'in yaptığı başka değişikliklerle birlikte yayınlanışı.

1968: *Vahşi Ormanda* yazımının ilk yayınlanışı: *Kentlerin Vahşi Ormanında,* İlk Yazım ve Materyal, Düzenleyen: Gisela E. Bahr, Suhrkamp Verlag, Frankfurt a.M.

Metnin Oluşum Öyküsü

1923 Yazımı (*Vahşi Ormanda*):

21 Şubat 1920'de Brecht bir tiyatroyla ilişki kurmak için ilk kez Berlin'e gider. Kapp darbesi yüzünden ancak üç hafta kalabilir ve umudu suya düşer. Bu gidişin en önemli doğrudan sonucu, o sıralar Kiepenhauer Verlag Yayınevinde editör olan ve daha sonra Baal'in yayınlanışında Brecht'i destekleyen Hermann Kasack ile tanışma olmuştur.

Ama büyük kent yaşantısıyla birlikte Brecht'in kendi döneminin burjuva toplumundaki yabancılaşma görüngülerini son kerte açıklıkla sergilediği yeni bir oyun hazırlığı ortaya çıkar: Burjuva ailesinin dağılışı, "insanın sonsuz yalnızlığı" (422,36), birinci dünya savaşı yüzünden pek çok kadının değişen konumları, onların "teselliisiz yalnızlaşmaları" (491,26), enflasyon sırasında ailenin geçimine o yolla katkı sağlayan burjuva kızları arasında da fuhuşun yaygınlaşması, neredeyse absürd'e varan bir özgürlük duygusu ve umutsuz alternatif arayışları, kaçış olanağı arayışları (bkz "Tahiti", 347,25) ya da tarafların "Titreyen butlarıyla birbirlerinin gözlerinin içine baktıkları" bir kavga arayışı (424,19)

1921 sonbaharında Brecht çalışmaya başlar. Eylül başında, "henüz hiç kimse"nin "büyük kenti bir cangıl olarak tasvir etmediği" yolundaki "dönemsel buluşunu" not eder: "Nerede onun kahramanları, onun sömürgecileri, onun kurbanları?" Aynı notunda daha o zaman "Büyük kentin düşmanca tavrı, taşlaşmış kötü direngenliği, Babil gibi dil karmaşası"ndan söz etmektedir (*Çalışma Günlüğü*, 4 Eylül 1921).

İzleyen günlerde Augsburg kent mezarlığının kestane ağaçları arasındaki gezintiler esnasında, öykünün ve diyalogların büyük bölümleri oluşur. Brecht, not defterinin sayfaları arasına koyduğu katlanmış sayfalara, belli kişilere bağlamaksınız ve yazıyla saptanmış bir aksiyon yapısı bulunmaksızın tek tek cümleler, deyişler, düşünceler not etmiştir. Oyunla ilgili günceler ile notlar birbiri içine geçmektedir. 15 Eylül'de güncesindeki not şöyle: "Bu oyunda özgürlük veya düşmanlık denen şey çevresinde bir şeyleri çomaklayıp duruyorum besbelli. Doğudan-batıdan, yeraltı bağlantılı, mekânı art

dünya olan bir kavga oyunu bu." Daha ertesi gün de şunu not eder: "Hemen bütün gün şu *Art Dünya* veya *Orman* veya *Vahşi Orman* veya *Düşmanlar* veya *George Garga* oyunu üstüne çalışıyorum. Önce çevre düzeni olarak yeşil tonlu duvar kâğıtlarıyla tavan arasını yapıyorum. [...] Her şey akış halinde. Bir bakıma seviyorum bunu. Aralarda bütün sahnelerden cümle taslakları ve tek tek antreler oluşturuyorum. Her şey sanki kendiliğinden ve merkeze doğru gelişiyor, anımsadıklarımı yazar gibi." (Ç. *Günlüğü*,15 ve 16 Eylül 1921.) 18 Eylülde ise bir gün önce ilk sahnenin tamamının bittiğini not eder. İlk yazılışta o sahnenin adı hâlâ 'Yeşil Tonlu Oda' olacaktır; daha sonra 'Mankyboddle'ın Tavanarası' olur. Artık yeni oyunun biçimi bulunmuş görünmektedir ve hemen her gün bir sahne ortaya çıkar; giderek en önemli bölümler, örneğin 'Ödünç Kitap Dükkânı', 'Shlink'in Bürosu' ve 'Vahşi Orman ile Vahşi Ormanda Ahşap Bina' bölümleri oluşur. İki üç hafta kadar sonra yazım artık pek ilerlemez olur. 12 Ekim'de güncesine şöyle yazar Brecht: "*Vahşi Ormanda*'nın aksiyonu tıkandı; pek fazla edebiyat yığılı içinde. İki edebiyatçının gevezeliği." (Ç. *Günlüğü*) Ama yine de herhalde Berlin'e gidene kadar Kasım başında hemen tümüyle bu oyuna yoğunlaşmıştır. Berlin'de tasarımlarına yeni bir yol bulur ve şöyle not eder: "*Vahşi Ormanda*'da bir şey var: Kent. Vahşiliği, karanlığı ve gizemliliği geride bırakmış. Nasıl ki *Baal* de kır manzarasının şarkısıydı, bir kuğu şarkısı. Onda mitoloji kokusu alınır." (Ç. *Günlüğü*, 24 Kasım 1921.)

Vahşi Ormanda'nın ortaya çıkış öyküsünde pek çok edebiyat kaynağı ve esinlenmeler gösterilebilir. Daha Upton Sinclair'in 1906'da yazdığı ve Brecht'in bir buçuk yıl önce okumuş olduğu *The Jungle* (Cangıl, Alm.: Der Sumpf - Batak, 1906) romanında büyük kent Chicago bir cangıl olarak sergilenmiştir. Hatta Brecht'in oyunun adı, romanın orijinal adına, Almanca çevirisi olan "Batak"tan daha uygundur. O romanında Sinclair, Chicago'da maddi sefalete düşen bir göçmen aileyi anlatır. Aileden kendisini beslemesini bekleyen işsiz babanın edilgenliği olsun, annenin gücü tükenen yaşamı olsun, kızın para kazanmak için önüne çıkan her olanağı kabul etmeye zorlanması olsun ve oğulun çekip gitmesi olsun, bütün bunlar romanın öyküsünde de vardır.

Bir başka önemli kaynak ise, Danimarkalı yazar Johannes Wil-

helm Jensen'in *Hjulet* (1905, Alm.: Das Rad/Çark) romanıdır. Jensen, iki adamın kavgasını anlatır: Şair Ralph Winnifred Lee ile bir dinsel mezhebin kurucusu ve rahibi olarak A. O. Cancer adıyla Chicago'da yeraltına geçmiş olan katil ve hırsız Joseph Evanston'un kavgası. Brecht'in oyununda George Garga'nın Rimbaud'dan dizeleri alıntılamasına benzer olarak Lee de Valt Whitman'dan dizeleri hayranlıkla dile getirir. Gizli polis Mason, Lee'den Cancer'in gerçek yüzünü açığa çıkarmasını ister. Buna karşılık Cancer/Avenston da, görünüşte cemaati için yeni bir İncil yazımı isteyerek, ama aslında Lee aracılığıyla bir multimilyonere ve onun Dolar'larına erişmek için Lee'ye yönelir. Sonunda Lee, sahte rahibi öldürür ama kuşkuyu milyonerin ruh hastası oğluna yöneltir ve galeyana gelen kalabalık onu linç eder.

Brecht bu romandan, öykü kuruluşu ve fiziksel saldırganlığın gösterimi için esinlenmiştir. Bunu yaparken figürlerin motivasyonlarını değiştirmiştir. Her şeyden önce Shlink'in nitelikleri ve çizgileri, Evasnton/Cancer'den farklıdır.

Shlink'in denemeci ve aynı zamanda edilgen tutumu içinse öncelikle Alfred Döblin'in *Die Drei Sprünge des Wag-lun* romanı (1915) kaynaklık etmiş olabilir. Brecht, okuduklarını güncesine 15 Eylül 1920 günlü notla kaydeder. Güncede 3 Aralık 1921'de de "Wang-lun'dan Wu Wei" için, tasarlanan bir, *Asphaltdschungel* - Asfalt Cangıl, üçlemesinin materyali olarak söz edilmekte. (Alfred Döblin'in romanında Wang-lun, Wu Wei'yi şöyle bir ilke olarak açıklar: "[...]kaderin önünde yalnızca bir şeyin yardımı olur: karşı koymamak"; Alfred Döblin, *Die Drei Sprünge des Wag-lun, Çin Romanı*, Berlin 1915, S.79).

Daha sonraki, *Bei Durchsicht meiner ersten Stücke* (İlk Oyunlarımı Gözden Geçirirken) adlı makalesinde Brecht, *Vahşi Ormanda* ile bağlantılı olarak, adını unuttuğu bir mektuplar derlemesine de değiniyor. Ola ki burada Charlotte Westermann'ın *Knabenbriefe. Der fünfzehnjährige Astorre Manfredi an den siebzehnjährigen Francesco Gonzaga* (1908) derlemesi söz konusudur. Ayrıca George Horace Lorimer'in *Letters from a self-made Merchant to His Son* (1902, Alm.: Briefe eines Dollarkönigs an seinen Sohn,1905) da olabilir. *Knabenbriefe* (Oğlan Çocukların Mektupları), Brecht'in kitaplığında var; *Briefe eines Dollarkönigs* (Dolar Kralının Mektupları)'na ise oyunun

ortaya çıkışından bir yıl önce değiniyor (bkz: Ç. *Günlüğü*, 15 Eylül 1920).

Brecht'in öncelikle ele aldığı motifler, erkek kardeş ile kız kardeş (George ile Marie) arasındaki ilişkidir; burada Marie, erkekler Shlink ile Manky arasında bir "nesne" olur. Shlink, Marie'yi Manky'nin kucağına iter, sonra yine kendine çeker ve böylece George'un, arkadaşı Manky'yi intihara zorlamasına varır. Bu, öykünün en eski çekirdeğidir; ardından Shlink'in edilgen tutumu, ödünç kitap dükkânında George'un görüşlerinin satın alınabilirliğini sınaması gelir. Ama insanın yalnızlığı üstüne konuşmalar olsun, dilin yetmezliği olsun, insanın hesaba katması gereken kalın derisi olsun, bunlar da bu ön evrede not edilmişti. Asal kişilerin adları önce George Kride ile Dschin-In'di, daha sonra George ile Li ve nihayet George Garga ile Shlink oldu. Manky önce Ranke Rei veya Panki Rei'dir ve bir notta bu figüre ilişkin olarak "Ruddeldaddeldu" adı geçer (Brecht'ten kalanlar içinde bir not). Bu ise, Joachim Ringelnatz'ın şiirlerindeki Kanky ile belli benzerlikler gösteren bahriyeli Kuddel Daddeldu'ya göndermedir.

Ekim 1921'de Brecht, Fransız şair Arthur Rimbaud'nun eserlerinden -hangi zamanlarda olduğu tam bilinmeksizin- aynen ya da esinlenerek oyuna kattığı alıntıları not etmeye başlar. Bu dizeler, Aralık 1919'da *Münchner Blätter für Dichtung und Graphik* dergisinin 11/12 sayısında Adolf Christian'ın çevirisiyle yayınlanan *Un saison en enfer* (Cehennemde Bir Mevsim) (1873) ve *Les Illuminations* (1887) eserlerindendir. Adı geçen sayı Rimbaud özel sayısıdır ve Adolf Christian ile Alfred Neumann'ın ek şiirlerinden başka, Alfred Kubin'in taş basması *Hommage à Rimbaud* desenini, Paul Claudel'in *Arthur Rimbaud* makalesini ve Adolf Christian'ın Rimbaud için yazdığı yaşam öyküsünü de içerir. Brecht şöyle not düşer: "Georg Garga, görünüşte A. Rimbaud'ya benzer. Aslında Rimbaud'nun Fransızca'dan Amerikanca'ya Almanca tercümesidir." (Brecht'ten kalanlar içinde not).

Güncesine yazdığı şu notta, yukarıdaki dergi sayısı mı, yoksa büyük olasılıkla Rimbaud'nun eserlerinin K. L. Ammer tarafından yapılan Almanca çevirisi mi (Arthur Rimbau, *Leben und Dichtung*, übertragen von K.L.Ammer [Karl Klammer], Leipzig 1907) kastedilmiştir, belli değil: "Rimbaud cildini karıştırıyorum ve bazı alıntılar

yapıyorum. Nasıl akkor halinde her şey! Aydınlatan kâğıt! Omuzları cevher onun! - Ve her çalıştığımda, lav akınca, mağribi hüzünlü ateşler içinde görür, canlılığına inanırım." (Ç.*Günlüğü*, 4 Eylül 1921.)

Brecht geçici olarak yeni oyununu, *Asphalttschungel* (Asfalt Cangılı), üçlemesinin orta metni olarak belirtir. Üçleme şu oyunlardan oluşacaktı: *Die geldjagende Menschheit* (Para Peşinde İnsanlık), *Das kalte Chicago* (Soğuk Şikago), *Der Wald* (Orman). (Ç. *Günlüğü*, 3 Aralık 1921). Hatta Brecht bu üçlemenin Berlin'de Grosses Schauspielhaus am Gendarmenmarkt tiyatrosunda sahnelenmesini umut eder. *Das kalte Chicago* (ya da *Das Stück vom kalten Chicago*) için yapılan ön çalışmalar muhtemelen *Vahşi Ormanda* içine girmiştir. Büyük kent Berlin'e ilişkin Brecht'in notu: "Soğuk Chicago'ya karşı duyulan büyük korku!" (Ç. *Günlüğü*, 30 Ekim 1921.) Daha sonra (1928), Amerikan bir çevrenin seçilişinin romantik bir takıntıdan kaynaklanmadığını, olayların mekânı olarak rahatlıkla Berlin'i de seçebileceğini özellikle belirtmiştir. *(Für das Programmheft zur Heidelberger Aufführung.)*

1921/22 kış aylarında *Vahşi Ormanda* bitirilir. Berliner Schauspielhaus am Gendarmenmarkt tiyatrosunda Brecht, Leopold Jessner'in Shakespeare'den yaptığı *Othello* sahnelemesinde spotların çapraz ışığı yoluyla "tozlu bir ışık" elde edişini görür. Bu "tozlu ışık"ı kendi oyunlarının oynanışı içinde göz önünde bulundurur. (*Bei durchsicht meiner ersten Stücke*) Şubat 1922'de şöyle not eder: "Başka sanatların büyük hatasından *Baal* ile *Dickicht* oyunlarında kaçınılacağını umarım: onların sürükleme çabası. İçgüdüsel olarak burada mesafe bırakıyorum ve benim sahne etkilerimin (gerek poetik, gerekse felsefi) sınırlı kalması çabasındayım. Seyircinin görkemli izolasyonuna dokunulmaz, yapılan şey kendinin değildir, seyirci, duygusal katılıma ve kedini aynı anda hem kökü kazınamaz, hem de önemli iki kopya halinde görerek kahramanda yeniden doğmaya davet edilmekle rahatlatılmaz. İlginin daha üst bir tarzı vardır: gözden kaçırılamaz, şaşırtıcı, meselsi, başka." (Ç. *Günlüğü*, 10 Şubat 1922.) Hedeflenen bu mesafenin altını Brecht oyunda ayrıca Almanca "tritt ein" (girer) deyimini değil de, ortaçağın dinsel oyunlarını anımsatan Latince "intrat" deyimini kullanarak çizmiştir.

Ne var ki, seyirciyi duygudaşlığa davet etmeme çabası yine de Brecht'in özellikle *Vahşi Ormanda* oyununun, öteki hiçbir oyunu-

nunda olmadığı kadar lirik yazıldığını gizleyemez. Bunu sağlayan, yalnızca dilin Arthur Rimbaud'nun şiirleriyle bağlantısı değildir. Genç Garga'nın daha yaşlı bir adam olan Shlink'e karşı giriştiği "metafizik eylem" (bkz. 423,28) yoluyla Brecht, karısı Marianne'nin daha yaşlı ve şeker hastası tüccar Oscar C. Recht ile olan ilişkisi yüzünden kendisinin düştüğü son derece kişisel çelişkileriyle de hesaplaşmaya çalışır.

Brecht, Nisan 1922'de eseri yazıma verir. Berlin'deki tiyatrocular a okur ve belli roller için uygun oyuncu aramaya bile başlar. Ama paskalyadan kısa süre sonra Berlin'den ayrılır. Arnold Bronnen'in *Vatermord* oyununu Moriz Seelers'in Genç Sahne'si için sahneleme girişiminde, oyuncu Heinrich Georg ile kavga etmiştir. Tehlikeye düşen sahnelemeyi Berthold Viertel kurtarır ve Bronnen'in oyununu çok tartışılan başarılı bir oynanışa vardırır. Brecht, herhangi bir tiyatro ile bir anlaşma olmaksızın Berlin'den ayrılır.

Haziran 1922 sonunda, muhtemelen Jakob Geis aracılığıyla Münih Rezidenz-Theater ile bir anlaşma gerçekleşir. Ama sahne provaları başlamadan önce Brecht 1922/23 kışında metni Lion Feuchtwanger ile elden geçirir. 9 Mayıs 1923'de *Vahşi Ormanda* oyunu Münih'de Residenz-Theater'da ilk kez oynanır. Bu yazım, 29 Ekim 1924'de Berlin'de Deutsches Theater'da prömiyer yapar.

Berliner Börsen-Courier'de Brecht, seyirciden belli bir tutum talep ettiği *An den Herrn im Parket* (Parterdeki Beyefendiye), makalesini yayınlar: "Bu çağın insanı olarak kombinasyon yeteneğinizi göstermek ihtiyacındasınız ve gerek hayat karşısında, gerekse bir o kadar da benim hayata ilişkin tasarımım karşısında zafer kutlamaları yaptırmaya kesin niyetlisiniz. Bu yüzden *Vahşi Ormanda* oyunundan da yanaydınız. Rahatça aşağıda oturup dünyaya ilişkin yargınızı vermek ve yukarıdaki kişilerden şunlara veya bunlara yönelik insan bilgilerinizi sınamak istediğinizi biliyordum. *Soğuk Chicago*'yu seyretmenin böylesine hoş olmasına sevindiniz, çünkü dünyanın hoş olması kesinlikle bizim tasarımızın içindedir. Hayattan zevk almanın bir parçası olarak belli anlamsız hayranlık uyandırıcı ve cesaret kırıcı duygulara katılmaya değer veriyorsunuz. Enikonu hedefim, benim tiyatromda iştahınızın artmasıdır."

1927 Yazımı (*Kentlerin Vahşi Ormanında*):

Yeni bir gözden geçirme evresinde oyun 1926'da Propyläen-Verlag tarafından yayınlanmak üzere değiştirilir. Yeni yazım, 1927'de *Kentlerin Vahşi Ormanında* adıyla yayınlanır. Brecht, izleyecek "kırk kabul edilebilir ve gerekli oyun" için programatik olarak güncesine şu notu düşer: "Kahramanlıkçı manzara olarak kent, bakış olarak görecelilik, durum olarak üçüncü bin yılın başlangıcında insanlığın büyük kentlere göçü, içerik olarak iştahlar (çok fazla veya çok az), seyircinin antrenmanı olarak sosyal kitle mücadeleleri" (Ç. *Günlüğü*, Temmuz sonu, 1926). Daha önceki yazımın lirik ağırlığını geri çekmeye ve kavganın kendisini, kavga için kavgayı - "salt spor" olarak dramatiği (*Für das Programmheft zur Heidelberger Aufführung*- Heidelberg Sahnelemesinin Program Dergisi İçin, 24 Temmuz 1928) - ortaya getirmeye çalışır Brecht.

Metin Yazımları

1923 Yazımı (*Vahşi Ormanda*):

Brecht hayattayken *Vahşi Ormanda* yayınlanmadı. Elinizdeki yayın, Elisabeth-Hauptmann-Arşivi'nde (Akademie der Künste der DDR) bulunan, yabancı bir elle yazılmış "Yeni Kopya" kaydını içeren, tarihsiz daktilo kopyadan yapılmıştır. Söz konusu kopyanın orijinali de eldedir; bu orijinali Erich Engel, gerek Münih, gerekse Berlin sahnelemelerinde reji teksti olarak kullanmıştır, Erich Engelden kalanlar (Akademie der Künste der DDR) arasındadır. Böylece elinizdeki yayının temel metni olan kopya, oyunun 1923'de Münih'deki Residenz-Theater'da ilk oynanışına hazırlık zamanının metnini ortaya koyuyor. Erich Engel'in reji tekstinde değişik sahneleme katmanlarının ayrıntıları birbirinden pek ayrılmıyor; Brecht ve Engel'in yaptığı düzeltmeler gibi başka bir elin düzeltmeleri de var, ayrıca reji açıklamaları, prova notları ve silmeler de bulunuyor. Dolayısıyla bu orijinal, temel metin olarak alınmadı.

Bu yazımda, kırlık ovalardan, savanalardan büyük kente gelmiş olan Garga ailesinin kaderi, Shlink ile George Garga arasındaki çelişki yanında ön plandadır. Olayların içinde, George'un Shlink'e

âşık olan ama kendini ayyaş Manky'ye veren kız kardeşi Marie'nin başından geçenler ile yine George'un ayyaş olan ve Shlink tarafından yirmi Paund için bataklıkta öldürtülen karısı Jane Montpassier'nin öyküsü, önemli yer tutar. George'un annesi Maë Garga ile babası John Garga da metinde sonraki 1927 yazımına oranla daha fazla yer tutmaktadır. Maë Garga, dağılan ailesinden ayrılır; onun yaşamının vahşi büyük kent ormanındaki devamı bilinmez. Malayalı Shlink zorunlu olarak intihar eder. Oyunun sonunda George Garga, toprağı işlemek için "güneye" (434,35) gitmeyi ister.

Aşağıdaki sahneler yalnızca bu yazımda vardır:

Taşocağında; George Garga'nın bir daha görünmeyen ve Jensen'in Das Rad romanındaki gizli polis Mason'ı anımsatan Yeşil diye gizemli birinden bir tabanca aldığı sahne;

Mankyboddle'ın Tavanarası; oyunun muhtemelen en eski sahnesi, dolayısıyla ola ki başlangıçta Marie Garga'nın kaderine oyunda daha fazla yer düşünülmüştü;

Vahşi Ormanda Meyhane; George Garga'nın ahaliyi kışkırttığı sahne.

Sahne açıklamalarındaki çok renkli atmosfer ve ruh hali tasvirleri karakteristiktir. Metne, seyircinin ilgisini ilginç bir kriminale, Jane Garga'nın öldürülmesi ile Malayalı bir kereste tüccarının Chicago'nun Çin mahallesinde "gizemli bir biçimde linç edilmesi"ne çeken, Program Broşürü adlı bir öndeyiş eklenmiştir. Program Broşürü'nde ayrıca Garga ailesinin bu yazımdaki özel ağırlığı da açıkça belirir. Olayların geçtiği yer, esas olarak büyük kent içindeki bir getto olan Çin mahallesidir. George Garga ile Shlink arasındaki kavga, belli metin parçalarında henüz Shlink'in doygunluk halinden gelen ruhsal sıkıntısı ile gerekçelendirilir.

Reji tekstinin bir yerinde (369,18 "Kime söylüyorsun bunları?"ndan sonra) Erich Engel'in bir reji açıklaması var:

> John Garga ile Manky dışarıda, zinde:
> Silah patlar
> Mızrak batar
> Ve su, içine gömülenleri yutar.
> Buza karşı ne çare
> Uzak durun, tehlike,
> dedi kadın, askere.

Bu kıta, Rudyard Kipling'in *Life's Handicap* (1891) derlemesindeki *Low-O'-Women* adlı kısa öykünün sonunda bulunan şarkıdan alınmadır. Bu şarkı Brecht'e, *Ballade vom Weib und dem Soldaten* (Kadın ve Asker Üstüne Balad)'ın esinini vermiştir. (Bkz. ayrıca *Cesaret Ana ve Çocukları*, 2. Tablo.) Ama Münih sahnelemesinde muhtemelen Robert Louis Stevenson'un *Treasure Island* (1883) romanından (Alm.: Die Schatzinsel, 1897) *Fünfzehn Mann auf des toten Mannes Kiste* şarkısı söylendi.

1927 Yazımı (*Kentlerin Vahşi Ormanında*):

1927'deki ilk yayında sahne sayısı on altıdan on bire indirilir, Taşocağı, Mankyboddle'ın Tavanarası ve Vahşi Ormanda Meyhane sahneleri yeni yazımda karşılık bulamaz. Michigan Gölü gibi sahneler *Vahşi Ormanda* yazımından öykü ve metin öğeleri taşısalar da, yalnız daha kısa olmakla kalmaz, başka vurgular içerirler. Nihayet Çin Oteli veya Michigan Gölü Kenarındaki Çakıl Ocaklarında Terk edilmiş Demiryolcu Çadırı gibi sahnelerde, daha önceki yazımdan yalnızca bazı metin parçaları vardır, büyük oranda yeniden yazılmışlardır. Tümden yeni eklenmiş olan sahne, C. Shlink'in Özel Yazıhanesi başlıklı kısa 8. sahnedir ki bu sahnede Shlink, George hapisteyken yeniden zenginliğinin doruğuna erişmiştir ve Garga ailesiyle ilişkisini tümüyle kesmek ister ama hapisten çıkan Garga'nın kendisini polise şikâyet ettiğini öğrenerek kaçar.

Oyunun, *Dev Kent Chicago'da İki Adamın Kavgası*, şeklindeki yeni alt ismi, olaydaki düello niteliğini öne çıkarır; üstelik bir *Öndeyiş*'te seyirciden, bu kavganın nedenleri üzerinde kafa patlatmayıp tarafların kavga ediş biçimi üstüne tarafsızca yargıya varması istenir. Garga ailesinin kaderini dile getiren bölümler, *Vahşi Ormanda* yazımına göre kısaltılmıştır. Öykü, Shlink ile Garga arasındaki çatışmaya yoğunlaşır. Tek tek figürlerin davranışlarının ruhsal nedenleri, büyük ölçüde çıkarılmıştır, buna karşılık davranış tarzları güçlendirilir. Bir yeni nokta da, 1923 yazımında iz bırakmadan yok olan anne Maë Garga'nın bu kez bir oyun kişisi tarafından bir meyve halinde çalışırken görülmesidir. "Yaşlı yüzü iyi görünüyordu." (485,31.) Böylece Maë Garga ile, "açıklamasız" kavganın kısır döngüsünden kendini kurtaran bir figür yaratılmış olur.

Oyunun adının *Kentlerin Vahşi Ormanında* şeklinde değiştiril-

mesi, artık bir büyük kentin kenarındaki durumun gösterilmediğini, çatışmanın doğrudan büyük kentlerin kendilerine ilişkin olduğunu belirtir. Sahne açıklamaları, daha önceki genel ama renkli ve atmosfer belirleyici tasvirler yerine, tam tarih vererek nesnel bir tavrı benimser. Ayrıntıda da Amerikan toplumuna özgü hususlar oluşturulur: *Vahşi Ormanda* yazımındaki İngiliz para birimi Paund yerine Dolar konmuştur. Eyleyen kişilerin adları da çevreye uygun hale getirilir, Jane Montpassier şimdi Jane Larry'dir, Moti Gui, Skinny olmuştur, Şebek'in ve Tırtıl'ın adları da Collie Couch ve J.Finney olarak verilmiştir, Mankyboddle kısaltılarak Manky olur. Hava sıcaklıkları Fahrenheit ölçüsündedir. *Vahşi Ormanda*'daki Lizbon depreminden, "San Francisco depremi"ne geçilir.

Buna karşılık, başlı başına kavganın "kendisi"nin meselsi niteliğinin altını çizen öykü öğeleri, korunmakla kalmayıp güçlendirilir de. Bu, özellikle ayrıntıda yine Alfred Döblin'in *Die drei Sprünge des Wang-lun* romanını anıştıran yaşam öyküsüyle Shlink için söz konusudur. (462,26-33: "Yangtsekiang'da teknelerde... artışını hissederdik"; 495,17-22: "Ben kuzey Peiho'da... mirasçısı yok".)

Olayın mekânında da meselsilik vardır. Daha oyuna ilişkin ilk tasarlarında Brecht, güncesine şöyle not düşer: "Oyun, gerçek olmayan bir soğuk Chicago'da geçer." (Brecht'ten kalanlar içinde not.) Yeni yazımda bu daha da güçlendirilmiştir, çünkü Chicago, bir sahne başlığının belirttiği gibi Michigan Gölü yakınında olmalıdır, ama aynı zamanda Chicago, doğu rüzgârı estiğinde limanından düzenli olarak Topluluk Adaları'nın en büyüğü olan Tahiti'ye yelkenlilerin kalktığı, Pasifik'te bir liman kentidir (463,27: "Tahiti seferi yapan gemiler...".)

Birinci sahnede Moti/Skinny sorar: "Okyanus ötesi bir milyoner ailesinden misiniz yoksa?" (bkz: 346,35; 440,4.) Tüm yazımlarda aynen kalmış olan bu soru, başka bir Chicago belirlemektedir, olayın geçtiği yer ABD olduğu için, ABD'ye göre okyanus ötesinde, yani Avrupa'da bir "Chicago". Oyunun yeni yazımının yaptığı hemen tüm değişiklikler öykünün bitişiyle ilintilidir. George Garga, kişisel çatışmayı bırakıp polise başvurarak Shlink'e karşı zafer kazanır. Shlink'in ölümünden sonra güneyde kıra gitmez artık. Vahşi orman yasalarına uyum sağladığı kanısında olduğu için daha da büyük kent olan New York'a geçer ve aileden ayrılır.

1927 yayınına "Yüzyılın ilk on yılından kent ve insan tipleri" başlığı altında dört tane tam sayfa fotoğraf eklenmiştir: Yüksek yapıların arasına sıkışmış bir cadde, gökdelenlerin havadan bir görünüşü, bir örgü koltukta oturan genç bir adam ve genç bir kadının yine aynı şekilde adı konmamış bir fotoğrafı. Brecht'ten kalanlar arasında çıkan bir kopyada bu sonuncu fotoğraf için Brecht'in el yazısıyla şu not vardır: "Bu, karım Marianne" (oyunun da ona ithaf edildiği Marianne Brecht, kızlık soyadı Zoff).

Bir Brecht anmasında Hans Henny Jahnn (1957'de) bu konuda şöyle yazar: "Kitabın ekinde kalın ya da kaba elleriyle o insan ayısı görünüyor, yontulmamış, ama alnının gerisinde yıkıcı bir menejer zekâsı var, henüz bir iş bulamamış, henüz ayağı yere basmamış bir adam, - ve her çeşit erotik sorunlarla sarmaş dolaş, her şeye yetkin, ama yalnızca pekâlâ anlaşılır olan şeyler üstüne mızmızlanmaya şartlanmış bir kız. bunun yanında da, günümüz bulut üstü gökdelenlerinin hiç de çekingen olmayan öncülleri." (Hans Henny Jahnn, *Vom armen B.B., Sinn und Form* dergisinin ikinci Brecht özel sayısında, Berlin/DDR, 1957, S.427.)

Ellili yılların başında Brecht, ilk oyunlarının Suhrkamp'ta yayınlanması için (1953) *Kentlerin Vahşi Ormanında*'da değişikliklere gider. Bunların en önemlileri:

7. Sahne'de Garga mektubu "Polis müdüriyetine" (480,32) değil, "Denetçiye" yazar. Mektupta da Shlink'in Marie Garga'yı "kötü yola sürüklediği" değil, onun "ırzına geçtiği" yazılıdır.

8. Sahne'de Shlink'i uyaran Adam, mektubun "komiserliğe" (481,28) değil, "redaksiyona" geldiğini ve "polis arabası"nın (481,31) değil, "muhabirler"in geleceğini bildirir.

9. Sahne'nin başlığı "Çin Mahallesinde Bar" (482,2) değil, "Hapishanenin Karşısında Bar"dır.

10. Sahne'de George Garga "Şurası açık ki Shlink: Daha genç olan partiyi almıştır." (492,18 vd.) demez, "Çok basit Shlink: Daha genç olan partiyi aldı", der.

Karşı sayfadaki şema, sahnelerin kurgulanması açısından *Vahşi Ormanda* ile *Kentlerin Vahşi Ormanında* arasındaki farkı gösteriyor. Kesiksiz çiziler, öykü ve metin olarak büyük oranda çakışmayı belirtmekte, kesikli çizgiler ise yalnızca bazı motiflerin ve metin parçalarının alındığını imliyor.

Vahşi Ormanda	*Kentlerin Vahşi Ormanında*
Ödünç Kitap Dükkânı	1 Chicago'da C.Maynes'in Ödünç Kitap Dükkânı
Taşocağında	
Shlink'in Bürosu	2 Kereste Tüccarı C.Shlink'in Yazıhanesi, Chicago
Ailenin kurban edilmesi	3 Garga Ailesinin Oturduğu Yer
Kömür Depolarında	4 Çin Oteli
Paravanalar	5 Aynı Otel
Mankyboddle'ın Tavanarasında	
Garga'larda	
Ağaçlık	6 Michigan Gölü
Garga'nın Tavanarası	7 Garga Ailesinin Oturduğu Yer
	8 C.Shlink'in Özel Yazıhanesi
Likör-Bar	9 Çin Mahallesinde Bar
Garga'nın Tavanarası	
Vahşi Ormanda	
Vahşi Ormanda Meyhane	
Vahşi Ormanda Ahşap Bina	10 Çakıl Ocaklarında Terk Edilmiş Demiryolcu Çadırı
Shlink'in Bürosu	11 Ölen C. Shlink'in Özel Yazıhanesi

Bu baskıdaki metnin düzenlenmesine ait:

DİPNOTLAR

Brecht, düzeltmelerini kendisinin yaptığı 1953 yayınında, George Garga'nın alıntı iletme tavrında söylemesi gereken bölümleri tırnak içine alarak o sözlerin alıntı gibi görünmesini sağlamıştır. Her ne kadar o sözler, tam alıntı değil, büyük oranda Brecht'in kendi yazdığı sözler olup yalnızca bazı sözcük parçalarıyla Arthur Rimbaud'nun metinlerine dayanıyorsa da, elinizdeki yayında 1923 ve 1927 yazımlarında da aynı tırnak işaretleri kullanılmıştır.

1923 Yazımı *(Vahşi Ormanda)*:

Daktiloyla yazılmış kopya, çok sayıda açık yazım ve işitme hataları içeriyor; bu hatalar Erich Engel'in reji tekstinde (Erich Engel'den kalanlar, Akademie der künste der DDR) çoğu yerde kenarda soru işaretiyle belirtilmiş ve düzeltilmiştir, ne var ki bunların ancak çok azı Brecht'in kendi düzeltmeleridir. Ayrıca, Akademie der Künste der DDR'deki Elisabeth-Hauptmann-Arşivi'nde, bu yazımın, "eski yazım" diye nitelenen, herhalde ilk yazımın daha önceki bir düzeltme aşaması olan ve yine Brecht'in değiştirmelerini içeren bir daktilo kopyası daha var. Göz önünde bulundurulabilecek bir başka kopya da, üstünde el yazısıyla "Georg Garga Rolü" yazılı ve, *Vahşi Ormanda. Bir Seyirlik Oyun*, başlıklı sahne tekstidir, bu da Elisabeth-Hauptmann-Arşivi'nde bulunuyor ve Brecht'in eliyle yapılmış düzeltmeleri içeriyor ama bu düzeltmelerin bir bölüğü Erich Engel'in reji tekstindekilerle çakışırken, diğerleri farklılık göstermekte. Böyle durumlarda, metinlerin karşılaştırılmasının izin verdiği ölçüde, değişik varyantlar değil, düzeltmelerden dolayı karışmış metin bölümleri söz konusudur, düşüncesi, elinizdeki metnin düzenlenişinde esas alındı.

Temel metinden önemli sapmalar aşağıdadır:

1. (344,1) *Kişiler*] Temel metinde: "Roller".

2. (344,10) *C. Maynes...*] "C. Maynes, ödünç kitap dükkânı sahibi"nden itibaren Kişiler'in devamı, sonradan Erich Engel'in reji tekstine göre tamamlandı.

3. (345,1) *Program Broşürü*] Temel metinde "Program Broşürü" metnin sonuna konmuştur.

4. (355,28) *Taşocağında*] Temel metinde numara verilen tek sahne budur: "2".

5. (375,31) *Sevmediğiniz bir kadını*] Temel metinde: "Bulamadığınız bir kadını."

6. (402,35) *asla unutmayın*] Temel metinde: "asla karıştırmayın".

7. (414,6) *istemiyor musun*] Temel metinde: "acele etmiyor musun".

8. (423,4) *Masumca*] Temel metinde: "Sabırsızca".

9. (423,11) *yüreğinin köküne dek*] Temel metinde: "saçlarının köküne dek".

1927 Yazımı (*Kentlerin Vahşi Ormanında*):

10. (438,1-3) *Burada yayınlanan metin... olunur*] Temel metinde bu ithaf oyunun sonuna konmuştur.

11. (474,10) *asla unutmayın*] Temel metinde: "asla karıştırmayın".

Oyunun Sahnelenişi ve Yankıları

1923 Yazımı (*Vahşi Ormanda*):

9 Mayıs 1923'de, Bavyera Devlet Tiyatrolarından Münih Residenz-Theater'da ilk kez sahnelenir. Bu sahneleme, 1922 sonbaharında, *Trommeln in der Nacht* (Gecede Trampetler), oyununun Oda Tiyatrosu'nda başarıyla sahnelenişinden sonra Brecht'in Münih'de ilk kez sahnelenen ikinci oyunudur. *Vahşi Ormanda*'nın sahnelenme çalışmasıyla birlikte Erich Engel'in Brecht'le hayat boyu süren dostluğu da başlar. Engel'den bize kalan ve her ikisinin de notlarını içeren reji defteri, onların işbirliğinin bir belgesidir. Dekoru Caspar Neher yapar. Prömiyerde oyunun alt adı olarak verilen *On Tabloluk Dram* deyişi, oyunun türünü de belirlemektedir. Kereste tüccarı Shlink rolünü Otto Wernicke, George Garga rolünü ise Erwin Faber oynamıştır.

Oyun, Hitler'in Feldhermhalle'ye yürüyüşünden birkaç ay önce sahnelenmiştir. Atmosfer yüklüdür.

Seyirci, çok tepkili biçimde hem alkış hem ıslıklarla karşılar oyunu. Altı hafta sonra oyun repertuvardan kaldırılır. Bu oyunun oy-

nanması için kendini ortaya koymuş olan Jacob Geis, tiyatrodaki "sanatsal sekreter" konumunu herhalde bu nedenle kaybetmiştir. Bir oynanışta Nazi'ler seyirciye gaz bombaları atar, öyle ki seyirciler panik halinde salonu terk eder. Ancak havalandırmanın ardından oyun yeniden başlayabilir.

Thomas Mann, *The Deal*'a (New York, Ekim 1923) gönderdiği üçüncü mektubu *Briefe aus Deutschland*'da bu olay üstüne şöyle haber geçer: "Ama Münih'in halksal tutuculuğu yerli yerindeydi. Hiçbir bolşevik sanatı hoş göremezdi." (Thomas Mann, *Gesammelte Werke in dreizehn Bänden*, Frankfurt, 1974, Cilt 13, S.289) Nasyonal sosyalist Joseph Stolzing, *Völkische Beobachter*'de (Münih baskısı), rezaletten ve ikinci sınıf'lıktan söz eder. Sahnede ne olup bittiğini hiç mi hiç anlamadığı için oyunun içeriğine ilişkin bir şey iletemediğini kaydettikten sonra şu ırkçı sonuca varır: "Tiyatro, Foetor judaicus kokuyordu [...]" (Foetor judaikus: Latince. Yahudi Kokusu.)

Oyun daha başka anlayışsızlıklarla da karşılaşır. Horst Wolfram Geissler, 11 Mayıs 1923 günlü *München-Augsburger Abendzeitung*'da, oyunun en iyi hıyar turşusu nasıl yapılır'dan öte bir şey işlemediğini yazar. Ama oynanışın kendisine ilişkin olarak, devlet tiyatrolarında erişilen en yüksek düzey saptamasını yapar, öyle ki Caspar Neher'in dekoru erişilemez'dir, Erich Engel'in rejisi iyidir. En başta da kadın oyuncuları "en şanslı rol dağılımı" olarak öne çıkarır: Anne Garga rolünde Luise Hohorst, Jane Garga rolünde Charlotte Krüger ve Marie Garga rolünde Maria Koppenhöfer. Oysa, öteki eleştirilerde de dikkat çekici biçimde göze çarpan bir çelişkiye, kötü ve hatta tümden anlaşılmaz bir oyunun nasıl olup da etkili bir oynanışa erişebildiği, çelişkisine hiç değinmez. Herbert Ihering, 12 Mayıs 1923 günlü *Berliner Börsen-Kurier*'de hem oyunu hem de sahnelenişi över ve oyunu, her şeyden önce dilinin etki gücünden dolayı savunarak geleceğin müjdecisi olarak saptar.

29 Ekim 1924'de Deutsches Theater'daki oynanış, Berlin'deki prömiyer tarihidir. Rejiyi yine, bu arada Münih'ten Berlin'e gelmiş olan Erich Engel yapar. Dekoru yine Caspar Neher düzenlemiştir. Fritz Kortner, Shlink rolünü üstlenir (ve bunun için Max Reinhardt'ın Shaw'dan yaptığı *Heilige Johanna* /Kutsal Johanna /Jean D'arc) oyunundaki bir rolden vazgeçer. Bu sahneleme sayesinde Fritz Kortner ile Brecht arasındaki dostça ve sanatsal ilişki başlar.

Georg Garga rolünü Walter Franck oynar. Metin kısaltılmış ve oynanış, tempo olarak hızlandırılmıştır. Daha önce Münih sahnelemesinde olduğu gibi Berlin'deki oynanışta da eleştirilerin oyunu başarısız ve anlaşılmaz olarak reddettiği ama oynanışı, özellikle de Fritz Kortner'in Shlink'i oynayışını övdüğü görülür. Oyunda tek iyi nokta bırakmayan Alfred Kerr bile, Garga rolündeki Walter Franck'ı övmekten kendini alamaz: "O çok önemli. Yalnızca güç değil... duruma göre duygusal bir yaratık." Gerda Müller'in de Jane'i "o parlaklığında aşırı ruhsal bir duygululukla veya tutarlı sorgulayıcı bir acıyla yüklü ruhsal duygululukla" oynadığını söyler. En başta da Kortner'i över Kerr: "Malayalıyı bir Çinli olarak oynarken Kortner, piyano bir ses seçiyor ve ayaklarıyla glisando yapıyor. Ayak, bakış ve ses yakalıyor. Kiç'i frenliyor." (*Berliner Tageblatt*, 30 Ekim 1924.) Monty Jakobs, oyunun, zor anlaşılmasına karşılık seyirciyi kavramasındaki kendine özgü niteliği, başarısızlıktan çok şiirsel amaç olarak görür: "Hâlâ gepegenç olan bu Bertolt Brecht, belli ki seyirciyi kavramaya, anlaşılır olmaktan daha çok değer veriyor." (*Vossische Zeitung*, Berlin, 30 Ekim 1924.) Kortner'in Shlink oynayışını da, yetkin bir oyuncunun en şanslı performansı olarak niteler, Erich Engel, onun tonuna göre ince bir kulakla oyunun akordunu yapmıştır.

Herbert Ihering, 30 Ekim 1924 günlü *Berliner Börsen-Courier*'de (akşam baskısında) şu saptamayı yapar: "Gelecekte birileri dönüp Bert Brecht'in bu oyununu yeniden izleseler, özellikle bu eserde başlangıç duygusunun dile geldiğini fark ederler. Yaşantı yoksulu, imaj zengini bir zamanın, ruhsal olarak tembel, teknik olarak gergin bir zamanın ardından bir başlangıç duygusu."

BZ am Mittag'da Paul Wiegler: "Brecht'in bu oyunu, eğer dün olduğu gibi oyuncuları böylesine kendine çekmese, bir drama olmazdı. Shlink'de Kortner, adım adım daha da taşlaşan donuk Moğol yüzünde hayvansı bir zaruretle, olağanüstü güçlü. Yeni dramatiğin güçlü yardımcısı Walter Franck, beden olarak George'u vahşileştiriyor, zihin olaraksa, keskinliği ve patlayabilir enerjisiyle yükseltiyor", diye yazar (Berlin, 30 Ekim). Ve Konrad Elert, *Der Tag*'da (Berlin, 31 Ekim) şöyle özetler: Berlin tiyatro yaşamının gelişmesi için bu oyun, aynı yerdeki *Kutsal Johanna*'dan [Bernhard Shaw'un] daha önemlidir. Çünkü bu sahneleme, Berlin'de ticari tiyatro yarışında kendini yitirmeyen bir sahnenin daha var olduğunu kanıt-

ladı."

Oyunun yabancı etkisine takılan ve kendi anlamadıklarını açıklayan eleştirmenlerden de farklı olarak Franz Servaes, *Berliner Lokal-Anzeiger*'da (31 Ekim 1924) oyunun pragmatik olarak Amerika'ya, Chicago'nun içine ve çevresine oturtulduğunu ve yabancı nitelikli figürlerin ortaya geldiğini belirtir, "ama", der, "şimdiye dek hiçbir oyun, bunun kadar kendi Almanya'mızın bugününde geçmemişti ve bizim içimize böylesine girmemişti."

Bu yankılara karşın sahneleme beş seanstan öteye gidemez.

1927 Yazımı (*Kentlerin Vahşi Ormanında*):

Genişletilmiş ismi ile yeni yazım, 10 Aralık 1927'de Hessisches Landestheater Darmstadt tarafından ilk kez sahnelenir (Reji: Karl Ebert, dekor: Lothar Schenck). Bu sahnelemenin özgül yanı, Ebert'in, büyük kent trafiğini gösteren film projeksiyonları eklemesidir. 28 Şubat 1928'de Lahdestheater Gotha, oyunun prömiyerini yaptı. Ama oyun öylesine sert protestoyla karşılaştı ki intendant Rolf Roennecke, görevinden ayrılmak zorunda kaldı.

Bu yüzden Brecht, 14 Temmuz 1928'de Städtisches Theater Heidelberg'deki sahnelenişte, program broşürü için uzunca bir ön yazı yazdı ve oyunu seyretmenin "daha şimdiden fena halde zorlaştığını", öyle ki, ancak en cesur tiyatroların buna girişebilir olduğunu belirtti (*Für das Programmheft zur Heidelberger Aufführung*).

Çok kez angaje bir biçimde *Vahşi Ormanda*'yı savunmuş olan Herbert Ihering bile, nesnelleştirilmiş yeni yazıma karşı daha kuşkucu durmuştur. 30 Nisan 1927'de *Berliner Börsen-Courier*'de, bu arada kitap olarak yayınlanmış oyun için yazdığı yazıda, kıvılcım saçan, oraya buraya ateş açan egzotik çekiciliği olan sahneleriyle "eski *Vahşi Ormanda*"nın, yeni bir tiyatroya giden yolda göründüğünü yazar, "Yeni *Vahşi Ormanda*, yani *Kentlerin Vahşi Ormanında* ise, renkliliğini ve atmosferini yitirmiş. Toplu bakış ve yoğunlaşma kazanmış"tır.

Vahşi Ormanda ve *Kentlerin Vahşi Ormanında* oyunlarının bu beş sahnelenişi dışında, Brecht hayattayken yalnızca bir de Nisan 1932'de Prag'da Svanda-Tiyatrosu'nun öğrenci sahnesi uygulaması yapılmıştır.

Satır Açıklamaları

1923 Yazımı (*Vahşi Ormanda*):

12. (344,5) *Moti Gui*] Shlink'in sekreterinin bu adı, Rudyard Kipling'in Life's Handicaps derlemesindeki (1891, Alm.: *Mylord der Elefant, Mancherlei neue Geschichten von Rudyard Kipling*, 4. Aufl. 1913) *Moti Guj-Mutineer* (Muti Guj-İsyancı) adlı öyküsünü anımsatıyor.

13. (344,6) *Şebek*] Belalı Şebek'in adı, Johannes Vilhelm Jensen'in *Çark* romanındaki bir pasajla ilintili görünüyor: "[...]olabildiğince kötü ruhlu ve kirli bir şebekten tokat yemek, ne de olsa kadının zevkidir" (Johannes Vilhelm Jensen, *Das Rad*, Berlin 1908, S. 84).

14. (346,31) *Cook'un seyahatnameleri*] 1768-1779 yılları arasında üç kez dünyayı dolaşmış olan İngiliz deniz subayı James Cook'un günceleri ve gemi raporları, kısaltılmış ve uyarlanmış biçimde gezi anlatıları olarak sık sık yayınlandı.

15. (347,25) *Tahiti*] Durgun okyanusta bir ada. Brecht'e bu Tahiti motifini esinleyen, Paul Gauguin'in *Noa Noa* romanı (1887, Alm.: *Noa-Noa*, 1908) olmuştur, nitekim bu adı bir başka yerde doğrudan kullanmıştır (bkz. Noa! Noa! 353,24) Fantastik kaçış motifi olarak Tahiti'ye, Brecht'in o dönemdeki günlüklerinde de rastlanır. Kız arkadaşı Marianne Zoff ve onun çocuk istemesi üstüne yazdıkları vesilesiyle örneğin şunları not ediyor: "Çocuk, olumlu bir şey. Ama zincirler sıkar ve sefalet zayıf düşürür. Benimse ellerim serbest değil.- Bir ara: 'Vazgeçtim,' diye düşünüyor. Ardından: 'Recht'le evleneyim,' deyiveriyor. [Marianne Zoff'un başka bir arkadaşı, iş adamı Oscar C. Recht] Benim yanımda yatarken, gülüyor. 'Sen bensiz yaşayamazsın," diyor. 'Senden çocuğum var. Şimdi senin oldu,' diyor. Bense 'Tahiti'yi düşünüyorum." (Ç. *Günlüğü*, 21 Mart 1921.) Garga'nın seyahati yalnızca "kanepede" olur (bkz: 358,6), aynen yaklaşık aynı zamanlarda yazılmış ve "bir at kılı kanepe" üstündeki fırtına gibi kaçıştan söz eden Tahiti şiiri gibi.

16. (347,36) *Bir çeşit "Şark Divanı"nda*] Goethe'nin şiir derlemesi olan *Batı-Doğu Divanı*'na (1819) gönderme.

17. (348,25) *intrat*] Latince: Girer. Bu yazımın daktilo kopyasında sahneye girme ile ilgili parantez içlerinde hemen baştan sona bu

eski Latince deyim kullanılmıştır. Ola ki, Carl Sternheim'ın birçok oyununda sahneden çıkış için "exit" (veya "exeunt") deyiminin kullanılması ile bir benzerlik kurulmuştur. (Ayrıca bkz. S. 588: "Hedeflenen bu mesafenin altını Brecht oyunda ayrıca Almanca "girer" deyimini değil de, ortaçağın dinsel oyunlarını anımsatan Latince "intrat" deyimini kullanarak çizmiştir.")

18. (350,28) *Lizbon depremi*] 1 Kasım 1755'de Lizbon'da depremden 30 000 kişi hayatını kaybetmişti. Bu doğal afet, aydınlanma çağı edebiyat ve felsefesinde çok yankı buldu.

19. (351,8) *İşgalciler!*] (Konquistador'lar) Kuzey Amerika'nın güney bölümünü, Güney Amerika'yı ve Orta Amerika'yı işgal eden İspanyol fütuhatçıları.

20. (351,9) *Hayatın gözüne gözüne bakmış*] "Hayatın gerçeklerini göz önünde tutmak" deyimi ile "düşmanın gözüne gözüne bakmak" deyiminin karışımı.

21. (353,24) *Noa! Noa!*] Maori dilinden Paul Gauguin'in "hoş kokulu" anlamında çevirdiği, Tahiti için uyumlu ve hoş anlamında kullanılan deyim. Oyunda Tahiti motifinin kullanılmasını, Paul Gauguin'in otobiyografik romanı *Noa Noa*'nın (1897, Alm.:1908) esinlediğini gösteriyor. Birinci sahnenin el yazısı taslaklarında Tahiti motifi ortaya geldiğinde şöyle bir not da konulmuş: "Gauguin'den veya Rimbaud'dan alıntı." (Bkz. DN. 15: "Tahiti'ye gitmek istiyormuşsunuz!")

22. (353,26) *Mesih*] İsa'nın diğer adı.

23. (354,12-22) *"Sabunlaşmış gölcüklerinizin... yanılıyorsunuz."*] George Garga'nın alıntı gibi tırnak içinde söylediği bu sözler, Arthur Rimbaud'nun *Une saison en enfer* (1873) adlı eserinden esinlenmedir, Almancası: Adolf Chrirstian (*Aus dem Sommer in der Hölle, Schlechtes Blut, Münchener Blätter für Dichtung und Graphik*'de, Münih 1919, Sayı 11-12, S.184 - Cehennemde Bir Mevsim-Illuminations, *Kötü Kan*, Çev. Özdemir İnce, Can Yay., İstanbul 1991, S.59 ve 65).

24. (358,33) *Göze göz, dişe diş*] Tevrat, 2 Musa 21,24'ten esinlenme.

25. (361,39) *Sing Sing*] New York'un ünlü hapishanesi, kuruluş 1826.

26. (363,22) *'İsa Günahkârları Kabul Ediyor'*] Erdmann Neumeister'ın korali (1718).

27. (363,25) *Cihat Ordusu!*] İngiltere'deki metodistlerden (bkz.

376,35) kaynaklanan, 1865'de William Booth'un kurduğu, askerce organize edilmiş dinsel bir birlik. Brecht'in Amerika imajında Cihat Ordusu, sürekli yinelenen bir motiftir. (Bkz. *Heilige Johanna der Schlachthöfe*/ Mezbahaların Kutsal Johannası).

28. (365,21) *Yatakta rahatın bol olsun, dünyada hayatın uzun*] Dördüncü emre gönderme. Bkz. *Der Kleine Katechismus Martin Luthers* (1529): "Babanı ve anneni saymalısın ki müreffeh olasın ve dünyada hayatın uzun olsun." (*Tevrat*, 5 Musa 5,16'dan esinlenerek).

29. (366,20) *Nice*] İngilizce: Güzel. 1953 baskısında Brecht bu sözcüğün çevirisini kullanmıştır.

30. (366,37) *Lut'un karısı*] Sodom ve Gomora şehirlerinin çöküşü sırasında Lut'un karısı kaçış için çevresine bakınır ve bu yüzden tuzdan anıt olarak donar kalır. (*Tevrat*, 1 Musa 19,26).

31. (367,38) *"Taşkınla gelen gece ve müthiş yükselen su"*] Yirmili yılarda popüler olan H. W. Petri-Martel'in *Seemannslos* adlı şarkısı. Brecht bu alıntıyı sık sık yapar, örneğin, *Trommeln in der Nacht*'ta (2. Perde) ve *Dreigroschenroman*'da.

32. (376,35) *metodist*] İngiltere'de pietizmin etkisinde John ve Charles Wesley kardeşler ile George Whitefield'in çalışmasıyla 1729'dan itibaren ortaya çıkan ve özellikle Kuzey Amerika ve İngilterede yayılan dinsel yenileme hareketinin üyeleri.

33. (376,36) *Tanrım sana daha yakın*] Sarah Flower Adams'dan bir İngiliz kilise şarkısı (*Nearer, my God, to Thee*, 1840). Bu şarkı, 1912'de "Titanic" transatlantiğinin batışıyla ilgili basın haberlerinden dolayı Almanya'da çok tanındı. Haberlere bakılırsa, durumun umutsuzluğu karşısında gemi orkestrası bu şarkıyı çalmış. Brecht daha 1916'da yazdığı *Lied der Eisenbahntruppe vom Fort Donald* - Fort Donald Demiryolu Ekibinin Şarkısı'nda bu kilise şarkısından alıntı yapar.

34. (377,13) *"Tüccar, zencisin sen, general, zencisin sen!"*] Arthur Rimbaud'nun *Une saison en enfer* (1873) adlı eserinden esinlenme, Almancası: Adolf Chrirstian (*Aus dem Sommer in der Hölle, Schlechtes Blut, Münchener Blätter für Dichtung und Graphik*'de, Münih 1919, Sayı 11-12, S.184 - *Cehennemde Bir Mevsim* - Illuminations, *Kötü Kan*, Çev. Özdemir İnce, Can Yay., İstanbul 1991, S.59).

35. (377,20) *siyah ilahi*] Şeytan ilahisi, şeytan kültü.

36. (377,30-35) *"General, eğer... kızgın yakut tozlarıyla doldur!"*]

Arthur Rimbaud'nun *Une saison en enfer* (1873) adlı eserinden esinlenme, Almancası: Adolf Chrirstian (*Aus dem Sommer in der Hölle, Alchimi des Wortes, Münchener Blätter für Dichtung und Graphik*'de, Münih 1919, Sayı 11-12, S.184 - *Cehennemde Bir Mevsim* -Illuminations, *Sözün Büyücülüğü*, Çev. Özdemir İnce, Can Yay., İst.1991,S.85).

37. (378,1). *"Seviyordum çölleri... içkileri"*] Arthur Rimbaud'nun *Une saison en enfer* (1873) adlı eserinden esinlenme, Almancası: Adolf Chrirstian (*Aus dem Sommer in der Hölle, Alchimi des Wortes, Münchener Blätter für Dichtung und Graphik*'de, Münih 1919, Sayı 11-12, S.187- *Cehennemde Bir Mevsim* - Illuminations, *Sözün Büyücülüğü*, Çev. Özdemir İnce, Can Yay., İstanbul 1991, S.85).

38. (378,6-9) *"Buraya bakın, ben... kulaklarım var benim."*] George'a bir alıntı gibi tırnak içinde söyletilen bu pasajı muhtemelen Brecht tümüyle kendi yazmıştır.

39. (378,29-40) *"Ben... cehennemlik kocam... bacaklarımı ayırıp."*] "Cehennemlik koca" eğretilemesi Arthur Rimbaud'da var, *Une saison en enfer, delires I* (Cehennemde Bir Mevsim, Sayıklamalar 1, S.73), aynı şekilde "dulum ben - duldum" deyişleri de orada var (S.74). Ancak George Garga'nın tırnak içinde alıntı gibi söylediği sözleri, muhtemelen Brecht tümüyle kendi yazdı.

40. (381,8) *Azizler cemaati*] Hıristiyan inanışındaki kilise kavramına hakaret olarak kullanılan deyim.

41. (382,29) *Kuzu her zaman... kurban edilir.*] Günaha karşı kurban edilen kuzu, İsa'nın ölümünün bir alegorisidir.

42. (384,20-22) *"Kentin yumuşak görüntüsüne... beyaz."*] George Garga'ya tırnak içinde alıntı gibi söyletilen bu söz muhtemelen Brecht'in, Arthur Rimbaud'nun *Les Illuminations* (1887) eserinden esinlenerek tümüyle kendi yazdığı bir pasajdır. Les Illuminations, Almancası: Adolf Chrirstian (*Aus den Erleuchtungen, Kindheit, Münchener Blätter für Dichtung und Graphik*'de, Münih 1919, Sayı 7, S.100 vd. - *Cehennemde Bir Mevsim* - Illuminations, *Çocukluk*, Çev. Özdemir İnce, Can Yay., İstanbul 1991, S.105).

43. (384,26-29) *"Saçları siyah... açık alanda"*] Bkz. DN. 42.

44. (384, 31-33) *"Salınan yılan derileri... çisentisi gibiydi"*] Bkz. DN. 22.

45. (384,36-38) *"Onları, içi bakır... süzülmüştü"*] Bkz. DN. 42.

46. (385,16) *"Hemşirelerinin üstünde Meryem... süzülmüştü"*]

Bkz. DN. 42.

47. (386,1) *"Bir esinti soluğu... opera gibi"*] Arthur Rimbaud'nun *Les Illuminations* adlı eserinden (1887). Almancası: Adolf Chrirstian (*Aus den Erleuchtungen, Gewöhnliches Nachtstück, Münchener Blätter für Dichtung und Graphik*'de, Münih 1919, Sayı 7, S.100 - *Cehennemde Bir Mevsim* - Illuminations, *Bayağı Gece Müziği*, Çev. Özdemir İnce, Can Yay., İstanbul 1991, S.140).

48. (394,5) *Tarladaki zambaklar gibi*] Matta *İncil*'i, 6,28'e gönderme: "Hem elbise için ne gam? Tarladaki zambakların nasıl büyüdüklerine bakın, çalışmazlar, ip de eğirmezler."

49. (396,5) *Mesel operasıyım ben*] Arthur Rimbaud'nun *Une saison en enfer* (1873) eserinden esinlenme, Almancası: Adolf Chrirstian (*Aus dem Sommer in der Hölle, Alchimi des Wortes, Münchener Blätter für Dichtung und Graphik*'de, Münih 1919, Sayı 11-12, S.187- *Cehennemde Bir Mevsim* - Illuminations, *Sözün Büyücülüğü*, Çev. Özdemir İnce, Can Yay., İstanbul 1991, S.87). Orada metin şöyledir: "masalsı bir opera oldum: Bir mutluluk yazgısı taşıdığını gördüm bütün varlıkların: Yaşam değildir eylem, ama bir gücü boşa harcama biçimi, bir kızgınlık. Beynin yetersizliğidir aktöre."

50. (398,18-26) *Üç arkadaş... güneşle dolsa.*] Bu sekiz dizeyi Brecht hemen aynen Rudyard Kipling'in The Light that Failed (1891, Alm.: Das Licht erlosch, 1899, Leopold Rosenzweig) şarkısından almıştır.

51. (399,1) *Senin güvercinin yuvadan uçtu diye*] *Tevrat*, Musa 8,8-12. Nuh, tufanın gerileyip gerilemediğini anlamak için bir güvercini gemiden salar. Güvercinin geri dönmediğini görünce gemiyi açar.

52. (399,11) *Esquire Hobkins*] Esquire: (İngilizce'de hitap biçimi) "Haşmetmeab". Muhtemelen, 19. yüzyılda yaşamış ve arkadaşı Robert Bridges tarafından 1918'de yayınlanan şiirleri (Poems) 20. yüzyıl İngiliz edebiyatında önemli yer tutan İngiliz şair ve Katolik Rahip Gerard Manley Hopkins'e gönderme.

53. (408,10) *Su, tüm dağlarla boy ölçüşür*] Çin filozofu Laotse'nin öğretisine gönderme. Taoteking, kitabının 78. bölümünde şöyle denir:

Tüm dünyada
Sudan daha yumuşak ve daha zayıf şey yok.
Ama onun katıya karşı direnişinin

Eşi menendi bulunmaz.

(Richard Wilhelm'in Tao te king çevirisinden alıntı, Jena 1911.) Brecht, Baden-Baden'da Frank Warschauer'i ziyaretten sonra Eylül 1920'de şu notu düşer: "Ama bana Laotse'yi gösteriyor, o da bana öyle bir uyuyor ki sürekli şaşırıyor." (Ç. *Günlüğü*, 16-21 Eylül 1920.) Bkz. *Legende von der Entstehung des Buches Taoteking auf dem Weg des Laotse in die Emigration, şiiri* (Laotse'nin Sürgün Yolunda Taoteking Kitabının Ortaya Çıkışının Destanı".

54. (409,26) *G. Wishu'nun başından geçenler*] Brecht 1954'de *Bei Durchsicht meiner ersten Stücke* makalesinde (İlk Oyunlarımı Gözden Geçirirken) şunları anımsar: "Augsburg'un varoşlarının etkisi de hesaba katılmalı herhalde. Her yıl yapılan sonbahar tantanasını, 'Küçük Talimgâh Meydanı'ndaki o bol atlı karıncalı, müzikli, panoramalı gösteri barakaları pazarını sık sık izlerdim. Kaba resimlerle, *Anarşist Ferrer'in Madrid'de Öldürülüşü'nü, Neron Roma'nın Yanışını Seyrediyor'u, Bavyera Aslanları Düppel Tabyalarına Saldırıyor'u, Murten Savaşından Sonra Cesur Kral Karl'ın Kaçışı*'nı gösterirlerdi." "G. Wishu'nun Hayat Hikâyesi", öyle panoramalardan esinlenme olabilir.

55. (412,13) *Ave Maria*] Burada: Charles Gounod'nun *Margarethe* operasından arya.Bkz. DN. 101: *Kentlerin Vahşi Ormanında*'da Tırtıl'ın giderken para atarak gramofonda çaldığı parça. Brecht ayrıca *Trommeln in der Nacht* (Gecede Trampetler) oyununun dördürcü perdesinde de bu parçaya başvurur.

56. (413,31) *Sevgili kadınımızın yetimiyiz!*] Bakire Meryem kast ediliyor.

57. (415,24) *efendimizin esirgediği çıkış*] Hartmann Schenck'in, *Unseren Ausgang segne Gott, unseren Eingang gleichermassen,* (Çıkışımızı esirgesin Tanrı, Girişimizi de öylece) şarkısına gönderme.

58. (416,22) *Mecdelli Meryem haçı*] Mecdelli Meryem (Maria Magdalena), Hıristiyan geleneğinde İsa'nın bağışladığı tövbe etmiş günahkâr kadın; 14. yüzyıldan bu yana ressamlar onu Pasion dizilerinde İsa'nın ayak ucunda gösterirler.

59. (417,14) *La montagne... mieux!*] Fransızca: "Tepeyi aştık biz, Şimdi iyiyiz!" Bu sözler, söylenceye göre Prusya Kralı II. Frederik'in son sözleriymiş.

60. (417,31-33) *Günahların bağışlanması... sonsuz hayat. Amin.*]

Luther'in *Kleiner Katechismus*'undaki (1529) Hıristiyan inanışının üçüncü bölümünden.

61. (418,4) *Bir gemi*] Sahne tarifindeki gemi, Brecht'in oyuna ilişkin bir el yazısı notuyla bağlantılı da olabilir: "Anlamı: Değil mi ki yüreğimiz siyah sallanan bir gemi enkazı. Ch.L.Philippe." Fransız romancı Charles-Louis Phlippe'in bu sözünü, Brecht, *Vahşi Ormanda* çalışmasıyla birlikte not etmiş (Ç. *Günlüğü*, 15 Eylül 1921).

62. (421,2) *Meğer ki biri dönsün*] Hıristiyan inancına gönderme: "[...]dönüp gelecektir, yaşayanları ve ölüleri düzenlemeye." *Kleiner katechismus*, Martin Luters'ten (1529).

63. (425,18) *Bohemya ormanlarının haydutlarına*] Friedrich Schiller'in die *Räuber* (Haydutlar) oyununa gönderme; Brecht şöyle not ediyor: "*Vahşi Ormanda*'yı yazarak Haydutlar'ı düzeltmek istedim (ve dil yetersiz olduğu için kavganın imkânsız olduğunu kanıtlamak istedim)." (Ç. *Günlüğü*, Temmuz sonu, 1926.)

64. (427,1) *kader sizi sınırlar içine zorlayabilir*] Friedrich Schiller'in *Don Carlos* dramına (1787, I,9) gönderme: "Seninle kol kola - / Yüzyılımı sınırlar içine zorluyorum!"

65. (429,25-29) *Gerçeklik benim... gölgelenir.*] Arthur Rimbaud'nun *Les Illuminations* adlı eserinden (1887) esinlenme. Almancası: Adolf Chrirstian (*Aus den Erleuchtungen, Bottom, Münchener Blätter für Dichtung und Graphik*'de, Münih 1919, Sayı 7, S.101 - *Cehennemde Bir Mevsim* - Illuminations, Botom, Çev. Özdemir İnce, Can Yay., İstanbul 1991, S.161).

66. (430,1) *Allegheny Dağları*] Kuzey Amerika'daki Appalach Dağlarının güney bölümü.

67. (430,13-21) *Gideceğim ve... kurtulacağım*] Arthur Rimbaud'nun *Une saison en enfer* (1873) adlı eserinden esinlenme, Almancası: Adolf Chrirstian (*Aus dem Sommer in der Hölle, Schlechtes Blut, Münchener Blätter für Dichtung und Graphik*'de, Münih 1919, Sayı 11-12, S.183 - *Cehennemde Bir Mevsim* - Illuminations, *Kötü Kan*, Çev. Özdemir İnce, Can Yay., İstanbul 1991, S.62)

68. (433,21) *Anibal'in ölümü*] Anibal, Romalıların birkaç kez yendikleri Kartaca Ordusu'nun başkomutanıydı. Yenilginin ardından Romalılar teslim olmasını istediğinde kendini zehirler (M.Ö.183). 1922'lerde Brecht, Hannibal adlı bir oyun için notlar alır ve sahne taslakları yapar, oyun fragman olarak kalır.

1927 Yazımı *(Kentlerin Vahşi Ormanında)* :

69. (438,3) *Marianne Brecht*] 1922'de Brecht, oyuncu Marianne Zoff ile evlenir, 1928'de ayrılırlar.

70. (439,38) *Mister V. Jensen*] Danimarkalı yazar Johannes Vilhelm Jensen (bkz. Metnin Oluşum Öyküsü).

71. (439,39) *Mister Arthur Rimbaud*] Fransız yazar Arthur Rimbaud. Garga, Jensen ve Rimbaud'yu, görüşlerini satabileceği yazarlar olarak sayıyor. Brecht'in oyun için kullandığı edebi modellere bir işaret. (Bkz. Metnin Oluşum Öyküsü).

72. (441,34) *Tahiti*] Bkz. DN. 15 açıklaması.

73. (442,36) *San Francisco depremi*] 18 Nisan 1906'da bir deprem ve yangın felaketi San Francisco'da 28 000 binayı yok etmişti.

74. (443,13) *Hayatın gözüne gözüne bakmış*] Bkz. DN. 20 açıklaması.

75. (443,31) *kırk derece*] Metinde bu, Fahrenheit yetmiş derece olarak verilmiştir. Cantigrad karşılığı yaklaşık kırk derece olmaktadır (Y.O.)

76. (445,26-34) *"Sabunlaşmış... yanılıyorsunuz!"*] Bkz. DN. 23 açıklaması.

77. (446,33) *Kentucky*] Herhalde Kentucky'den gelen kereste kas ediliyor. 1953'teki metinde bu kereste "madara" değil "biçilmiş" oluyor. (Kentucky: ABD'de Ohio çukurunun güney bölgesinde eyalet.)

78. (448,19) *Göze göz, dişe diş*] Bkz. DN. 24 açıklaması.

79. (451,25) *Papua*] (Malayaca *puapua*'dan: Kıvırcık saçlı) Aslında Yeni Gine'nin yerli halkı.

80. (451,35) *toi cha*] *dui xiang* olabilir: (Çince) Arkadaş, yoldaş.

81. (452,13) *Jiu Jitsu*] (Japonca) Kendini silahsız savunma sanatı.

82. (452,13) *"İsa Günahkârları Kabul Ediyor"*] Bkz. DN. 26 açıklaması.

83. (452,16) *Cihat Ordusu*] Bkz. DN. 27 açıklaması.

84. (454,12) *Yatakta rahatın bol olsun, dünyada hayatın uzun*] Bkz. DN. 28 açıklaması.

85. (455,19) *dördüncü emre*] Bkz. DN. 28 açıklaması.

86. (455,31) *Lut'un Karısı*] Bkz. DN. 30 açıklaması.

87. (457,3) *"Taşkınla gelen gece ve müthiş yükselen su"*] Bkz. DN. 31 açıklaması.

88. (462,3) *paravananın*] (İspanyolca: *Paravent*) Bölme, perde duvar.

89. (462,26) *Yangtsekiang*] (Changjiang) Çin'in en büyük ırmağı, yaklaşık 1500 km uzunluğunda, önemli ulaşım yolu.

89. (464,4-8) *"Düşlerimde... cebini dolduruyor"*] Bkz. DN. 39.

90. (464,17-19) *"Bakın buraya,... insanım ben"*] Bkz. DN. 38.

91. (464,30-33) *"Gün gelip... güneşte iyice ayırıp"*] Bkz. DN. 39.

92. (465,9) *Jimmy and Ragtime*] Jimmy (ya da Shimmy): Yirmili yıllarda yayılan kuzey Amerika kaynaklı, fokstrot'a yakın bir dans; Ragtime (İng. *ragged time*, parçalanmış zaman ölçüsü): ABD'nin orta batısındaki halksal piyano üslübu, cazın oluşumunda etkisi vardır; ayrıca "caz" kavramı yükselmeden önce New-Orleans-Jazz için kullanılan genel niteleme.

93. (468,26-29) *"Kentin yumuşak... dikenliklerde beyaz"*] Bkz. DN. 42.

94. (468,33-35) *"Saçları siyah... açık alanda"*] Bkz. DN. 42

95. (469,3-5) *"Onları, içi bakır... süzülmüştü"*] Bkz. DN. 42

96. (469,35) *Bir esinti soluğu... opera gibi*] Bkz. DN. 47.

97. (477,21) *hayırsız oğul*] Luka *İncil*'i 15'ten atasözü haline gelmiştir (yitik oğulun eve dönmesi).

98. (477,21) *Standard Oil*] Standard Oil tröstü, 1882'de John D. Rockefeller tarafından kuruldu, kuzey Amerika'nın çok sayıda petrol işleme ve nakil işletmesini bir araya getirdi, yirmili yılların ortasında bunlar, toplamı 4,6 milyar Dolar'ı kapsayan 31 şirketti.

99. (478,29) *su zayıf... boy ölçüşüyor*] Bkz. DN. 53.

100. (482,22) *G. Wishu'nun hikâyesi*] Bkz. DN. 54.

101. (485,37) *Gounoud'nun "Ave Maria"sını*] Bkz. DN. 55

102. (487,30) *La montagne... mieux!*] Bkz. DN. 59.

103. (492,33-493,2) *"Gideceğim ve... karışıp kurtulacağım"*] Bkz. DN. 67.

104. (495,18) *Peiho*] Çin'in, içinden Pei-ho Irmağı akan kuzey bölgesi Beizhili kastediliyor. Alfred Döblin'in, *Die drei Sprünge des Wang-lun*, romanındaki (1935) Wang-lun da, Pei-ho'nun teknelerinde yetişmiştir.

105. (495,18) *kaplumbağaların yıldızlı seması*] Birçok Asya mitolojisinde kaplumbağa, nemli'den oluşan sert'in en eski tasarımıdır. Bu nedenle çoğu kez anaerkil prensipte tanrıça kutsallığındadır. Daha sonra kaplumbağa, kadının, evin, mülkün simgesi olmuştur. Doğurganlık veya kolay doğum için kaplumbağa biçiminde muska taşınır. Doğuran ana, çoğu kez kaplumbağa olarak işlenmiştir. Hindu dininin, Shiva yanında ana esas tanrısı olan Vishnu, dünyayı batmaktan kurtarmak istediğinde kaplumbağa biçimini almış. Alfred Döblin'in *Die drei Sprünge des Wang-lun* adlı romanında (1915), "seni kaplumbağa çocuğu seni," demek küfürdür. Çince'de de kaplumbağa uzun yaşamanın bir simgesidir.

106. (495,17) *Wang Yen*] Shlink'in Çinli adı, Alfred Döblin'in *Die drei Sprünge des Wang-lun*, romanından Wang'la bağlantılı olabilir.

AÇIKLAMALAR

INGILİZ KRALI IKINCI EDUARD'IN YAŞAMI

Temel Metin

İngiltereli İkinci Eduard'ın Yaşamı. Tarihsel oyun (Marlow'dan uyarlama),
Potsdam: Gustav Kiepenheuer Verlag 1924

Tarihçe

1923 yazından 1924 Şubat sonuna dek: Metin çalışması.

Şubat 1924: İlk 12 sahnenin önbasımı Der neue Merkür'de, Münih.

18 Mart 1924: Gustav Kiepenheuer Verlag'da ilk basım, Potsdam.

Metnin Oluşum Öyküsü

Oyun, Münih Oda Tiyatrosu için ısmarlanmış bir çalışmadır.

29 Eylül 1922'de gerçekleşen *Gecede Davul Sesleri*'nin ilk gösteriminden sonra tiyatro müdürü Otto Falckenberg Brecht'le ortak çalışmalarını sürdürme konusundan söz birliğine varırlar. Gelecek oyun sezonuna Elisabet dönemine uygun olması için repertuara bir Shakespeare oyunu (*Macbeth*) almak ve sahneleme hazırlıklarına başlamak zorundadır ve Brecht 1922 yılı Ekim ayından başlayarak dramaturg olarak aylık alacaktır. Kasım 1922'de Shakespeare'in *Kral II. Richard*'ı Berlin'deki Deutsches Theater'da (Yönetmen: Berthold Viertel, II. Richard: Aleksander Moissi, Kraliçe: Elisabeth Bergner) alışılmışın dışında bir başarıya imza atar. Aynı yılın Mart ayında Bergner, Lion Feuchtwanger'in yapıtı *Vasantasena*'nın (1915) Münih prömiyerinde başrolü oynaması dolayısıyla, Feuchtwanger, Berlin'deki Shakespeare sahnelemesinin yankılarını özel bir ilgiyle izliyordu. Aynı zamanda Brecht'in elindeki işten de haberdardı; bu bağlamda onun ilgisini Shakespeare'in çağdaşı olan Christopher Marlow ve trajedisi *II. Eduard* üzerine yöneltir; bu oyunda da Sha-

kespeare'in *II. Richard*'ındakine benzer oyunlar konu edilmiştir.

Feuchtwanger, daha *Kentlerin Vahşi Ormanında* çalışmasında başrollerdeki iki erkek arasındaki "nefret-aşk" ilişkisinin betimlenmesinin etkisi altında kalmıştı, "birbirine bağlı, dıştan görünen hiçbir neden olmadan, açıklamasız, birbirlerinin yok olmasına yol açan, işgüdüsel olarak ve akılcı hiçbir motif olmaksızın" (Lion Feuchtwanger, Bertolt Brecht, Ç. *Günlüğü*, Berlin 1922, No:40).

1923 yazında, Brecht ve Feuchtwanger, Marlow'un oyunu üzerinde ortaklaşa çalışmayı kararlaştırırlar; henüz Ekim ayındayken Brecht, Herbert Jhering'den Berliner Börsen-Courier'de bir çalışmasının yayınlanması konusunda bir ricada bulunur: "Uzun zamandan beri Lion Feuchtwanger ile birlikte Marlow'un *II. Eduard*'ını yeniden dizelere dökmeye yönelik olarak çalışıyorum; bu oyunu sezon başında Münih'te ve sonra da Berlin'de sahneleyeceğim" (Herbert Jhering'e gönderilen kartpostal, 17 Ekim 1923)

Brecht ve Feuchtwanger'in ortak çalışmalarına ilişkin Marieluise Fleisser, 1951'de şöyle yazıyor: Augusburg veya Starnberg'den gelen Brecht, yazdıklarını da beraberinde getiriyordu. Bu yazılanlar sonra ikisi tarafından bir daha elden geçiriliyordu. Lion, demir gibiydi, hiçbir şey kaçmıyordu gözünden. Ondan çok daha genç olan Brecht ise, Lion'a "ev ozanı" diye takılıyor ve dâhiyane düşüncelere kendini bırakıp tadını çıkarıyordu. (Marieluise Fleisser, Augustenstrasse'den, kaynak: *Schauspielhaus'un 50 Yılı*, Schauspielhaus'daki Oda Tiyatrosu'nun 25 yılı, Münih 1951.)

Feuchtwanger, klasik metinlerle uğraşma konusunda deneyimlidir; başarıyla sahnelenen çalışmaları antik Avrupa'dan eski Hindistan metinlerine, hatta Calderon ve John Webster'e dek uzanır. Brecht'de olduğunun tersine İngizce'de de hatırı sayılır bir birikimi vardır. 1949 yılında Brecht geçmişe doğru bir göz attığında, Feuchtwanger'in adı geçen az sayıda ustalarından biri olduğunu fark eder, çünkü: "Onun sayesinde hangi estetik yasaları yaralamaya kalkışmış olduğumun ayırdına vardım..." (Feuchtwanger'e selam).

Marlow'un oyunu üzerine ortak çalışma ancak Şubat 1924'te sona erdirildi, böylelikle aslında 1923 Aralık'ında planlanan ilkgösterim Mart'a kaydırılmak zorunda kaldı. Bundan önce Feuchtwanger ile oyun yazarının belirtilmesi konusunda küçük bir tartışma yaşandı. Brecht, Jhering'den şunları bildirmesini istedi: "Fuchtwanger

oyunun üzerine adının konmasından vazgeçiyor, ancak daha sonra birlikte çalıştığımızdan birçok kişinin haberdar olmasından dolayı, bana karşı sert çıkışların olmasından endişe duyuyor. / Gerçi adının herhangi bir şekilde dile getirilmesine, katkısının aza indirgenebileceği nedeniyle karşı çıkıyor./.... Feuchtwanger'ce, içinde kesintisiz bir üretici ortak çalışmanın geçtiği ve dile getirildiği, neyin kimden çıktığının ayırt edilmesinin mümkün olmayacağı ikinci bir kitap sayfası önerisini ise be reddettim." (Herbert Jhering'e mektup, Şubat 11924)

Kısa bir süre sonra ama bu görüş ayrılığı bir son bulur: "Sevgili Bay Jhering, Feuchtwanger'e yazdığınız mektuplar için teşekkür ederim./ Kitabın kapak sayfasında yalnızca benim adım yer alacak, tiyatro afişlerinde de./ Kitabın ikinci sayfasında ama:/ ‚Bu oyunu Lion Feuchtwanger ile birlikte yazdım. b.b.'/

Bu gerçekten iyi, değil mi?" (Herbert Jhering'e mektup, Şubat sonu, Mart başı 1924.)

Marlow'un oyununun temelini 14. yüzyılın birinci yarısında İngiltere'deki Kral II. Edward'ın adı "kayırma rejimi" diye anılan yönetimi sırasında yaşanan tarihsel olaylar oluşturur. Kral Edward, İngiltere'yi 1307'den 1327'ye dek yönetti. Henüz genç yaşlardayken şövalye Piers Gaveston'ı sevgili gözdesi yaptı, daha sonra Gaveston, babası I. Edward tarafından sürgüne gönderildi. Tahta çıkışının hemen ardından II. Edward onu yeniden geri çağırdı ve mevki ile şana boğdu; bu nedenle de baronlar partisi, derebeyleri ile bir çelişki içine sürüklendi. 1312 yılında kral, para darlığı nedeniyle parlamentoyu toplama gereği gördü. Bu toplantıda baronlar, kraldan yanlış anlaşılmaya yer bırakmayacak bir biçimde Gaveston'ı uzaklaştırması talebinde bulundular.

Ayrıca daha sonra politikayı belirleyecek olan 21 "lord hükümran"dan oluşan bir kurul oluşturuldu, gerçekte kralın söz söyleme yetkisinin alınmasıydı bu. II. Edward bunu, Gaveston'ın yurtdışına serbestçe çıkmasının sağlanmasının garanti edilmesi koşuluyla onayladı. Gerçekte ama Gaveston'ı gizledi ve kısa bir süre sonra onunla ülkenin kuzeyine kaçtı. Kralın açıktan açığa göze aldığı bu provakasyonun ardından Canterbury Başpiskoposu, yabancı bir serüven düşkünü olan Gaveston'ı aforoz etti. Bu olaydan kısa bir süre sonra Gaveston, Scarborough'da Baronların eline düştü, Thomas

von Lanchester'in başkanlığında toplanan birçok soylu tarafından ölümle yargılandı ve hemen idam edildi. Kan dökme ile sonuçlanan bu olayın ardından baronlar partisi iki parçaya ayrıldı; partinin ılımlı kanadı kral ile yeniden anlaşma yolunu seçti.

1314 yılında İngiltere, Babockburn'daki bir savaşta Iskoçya'ya karşı yıkımla sonuçlanan bir yenilgi aldı. Yenik kral, baronların yeni taleplerine uymak ve 1318 ve 1321 yılları arasında daha sonra baba ve oğul olan Hugh Despenser'lerin etkisi altına girmeden önce yönetimi Pembroke kontuna bırakmak zorunda kaldı. Despenser'lerin mülkiyet düşkünlüğü ülkede yeni huzursuzlukların kaynağı oldu. Parlamento da onlara karşı durmak zorunda kaldı. Thomas von Lancesters, ülkenin kuzeyinde halkı isyana kışkırtıyordu, ancak 1322 yılı Mart ayında Edward, Boroughbridge'de Lancesters'in birliklerini yendi ve Lancesters'i mahkeme kararı olmaksızın idam ettirdi. Böylesi bir yasadışı davranış, baronların krala karşı dirençlerini artırdı. 1325 yılında kraliçe Isabella'nın onüç yaşındaki oğluyla Fransa'ya gitmesi ve orada İngiliz tahtına karşı bir komploya başlamasıyla hükümdarlığının sonu kendini belli etmeye başladı. Elebaşı, kraliçenin sevgilisi Roger Mortimer'dı. Eylül 1326'da isyancılar Suffolk sahillerine çıktılar; baronlar ve şovalyeler de onlara katıldılar. Savaş başarılı geçiyordu. Londra'da halk kralın tahttan indirilmesini istiyordu. Despensersler asıldılar, yandaşları da yok edildiler. II. Edward, ülkenin batısına kaçtı. 1327 yılının ilkbaharında Mortimer ve Isabella tarafından yönetilen parlamento, kralı hükümdarlıktan aciz ilan etti ve onu tahtı oğlu III. Edward'a bırakmaya çağırdı. Önce Kenilworth'da tutsak alındı ve bir süre sonra da Berkeley Sarayı'nda öldürüldü.

Eski kroniklerden çıkan bilgiler uyarınca 1592 yılında Chritopher Marlow'un trajedisi *"The Troubkesome Raigne and Lamentable Death of Edward the Second, King of England, with the Tragical Fall of Proud Mortimer"* (İngiltere Kralı İkinci Eduard'ın Zor Hükümdarlığı ve Trajik Ölümü, Gururlu Mortimer'in Trajik Düşüşü.) Klasik kafiyesiz nazım biçiminde yazılmış olan iki bölümlük tarihsel dram, tarihsel olayları irdeliyor ve siyasal oluşumları, hükümdarlık ile soylular arasındaki savaş merkezinde ele alıyor.

İlk bölüm Gaveston'ın Londra'ya dönüşüyle başlıyor. Soyluların gözdesi Gaveston'ı bırakması konusunda ne ricaları ne de tehditle-

ri Kral II. Edward'ı harekete geçirmeye yetiyor. Sonunda baronlar, silah zoruyla yaptıkları bir tehditle kralı yeni bir sürgün kararını onaylatıyorlar. Edward, eşi Isabella'dan baronların sürgün kararını kaldırmaları konusunda etkisini kullanmasını talep eder. Bu konuda kraliçe başarılı da olur, çünkü soyluların sözcüsü konumundaki Mortimer, krala karşı girişeceği kışkırtma hareketinde Gaveston'ı kullanmayı planlamaktadır. Bununla da zaman geçirmeden başlanılır: Mortimer, şiddetli bir kavga sırasında Gaveston'ı kılıçla yaralar. Baronlarla daha sonraki bir hesaplaşmadan sonra kral, iktidar çatışmasında yalnızca bir savaşın belirleyici olacağını görür. Hiç beklenmedik bir anda Baronlar, saraylarından birinde Edward'a saldırırlar. Kral, Gaveston ile birlikte kaçar, daha sonra Gaveston yakalanır ve öldürülür. Bu olaydan kısa bir süre sonra Edward, Boroughbride'deki savaşta baronları yenilgiye uğratır ve Mortimer dışında tüm liderleri öldürtür.

Oyunun ikinci bölümü, Marlow'un metninde Paris'te başlar. Kraliçe Isabella, Edward tarafından pazarlık yapmak üzere Fransa'ya gönderilir ve orada saraydan kaçan Mortimer ve Edward'ın kardeşi Kent ve bazı Fransız derebeyleriyle ile birlikte İngiltere'ye karşı bir ordu oluşturur; bu ordu Bristol'da II. Edward'ı yener. Edward, tutsak alınır, yanında bulunanlar öldürülür. Mortimer, kraldan tacını bırakmasını talep eder, kral da sonunda buna rıza gösterir. Gelgelelim Mortimer için sürekli bir tehlike oluşturduğundan ötürü, hapse atılır ve kendisine çok kötü davranılır, ama hayatta kalmayı başarır. Halk, Edward'ın akıbetini öğrenmek amacıyla sorular sormaya, Kent'de önce ihanet ettiği kardeşinin yerini gayretle araştırmaya başladığında, Mortimer Edward'ı öldürtür. Kendisini zanlı bırakacak tüm izleri büyük bir incelikle yok ettiği halde, genç Kral III. Edward, Mortimer'in cinayeti konusunda kanıtlara ulaşır ve onu öldürtür. Isabella ise suça ortaklık etmesi nedeniyle hapse atılır.

Bu çalışmanın temelini özgün metin olduğu kadar, Alfred Walter Heymel'in Insel-Verlag tarafından 1912 yılında yayınlanan *II. Eduard* başlıklı Almanca çevirisi de oluşturur. Bu metinler üzerinde yapılan bir karşılaştırma gösteriyor ki, Brecht ve Feuchtwanger tarafından Marlow'un metnine yapılan müdaheleler oldukça fazladır. Marlow'daki iki bölüm 21 sahne ile karşılığını bulur, bu sahneler

durumu anlatan başlıklarıyla otantiklik duygusu uyandırırlar.

Büyük ölçüde sahneler, serbestçe bulunmuş, kesin tarihler ve hatta saatlerine varıncaya dek yazılı olarak gösterilir; ancak bu veriler, tarihsel gerçeklikle karşılaştırıldığında (Gaveston'ın ölümünde) sekiz yıla varan kaymalar gösterir. Marlow'un çok geniş kadrolu roller topluluğu aza indirgenmiştir, iki Mortimer figürü (Amca ve Yeğen) tek kişide birleştirilmiştir. Kraliçe Isabella, Anna adını alır. Gaveston, çalışmada İrlanda kökenli olarak işlenir. Marlow'da ise Fransa'dan gelir, köken ve eğitim bakımından küçük soyluları temsil eder; onu saran çelişkiler yumağı öncelikli olarak siyasal bir karakter taşır. Yüksek soylular, böylesi çevrelerden gelen kralın gözdesine isyan ederler. Bu arada erotik ilişki yalnızca daha alt düzlemlerde işlenen bir role oynar. Brecht'te ise Gaveston, bir plebyen, "Bir kasap oğlu"dur ve ne hali vakti ve tavrıyla bir saraylıyı oynamaktan uzaktır. O özel bir kişidir yani bu kişisel ilişkiyi belirleyici kılan Eduard'ın sevgilisidir. Spencer ve Balldock da oldukça edilgen figürlerden başka bir şey değildirler. Eduard'ın asıl rakibi olan Mortimer, Marlow'un metninde soylu muhalefetin önderi konumundadır, ancak burada siyasal işlere karıştırılmaya oldukça yüksek bir direnç gösteren içine kapalı bir edebiyatçıdır.

Olay örgüsü, metnin ilk bölümünde başlangıçtan baronlardan intikam alınıncaya dek sürer. Hatırı sayılı bir genişleme daha sonra savaşlardan oluşan bir karmaşa ile oluşur; burada daha yeni sona ermiş olan Birinci Dünya Savaşı'nda yaşanan olaylar ve onun yansımaları kuşkusuz Brecht ve Feuchtwanger üzerinde oldukça belirleyici bir rol oynamıştır. Metnin ikinci bölümünden ise asıl öykünün sadece bazı sahneleri alınmıştır; sondaki olaylar, Eduard'ı tacından feragat ettirmeye yönelik çabalar, Marlow'dan bağımsız olarak yeniden yazılmıştır. Bu durum aynı şekilde Londra sakinlerinin hükümdarlar üzerine yorumlar yaptıkları ve Eduard ile Mortimer arasında bir bahse tutuştukları sokak sahneleri için de geçerlidir.

Dilsel olarak da asıl metne yapılan müdahaleler çok fazladır. Klasik dize biçimi kabalaştırılmış ve bilinçli olarak aksak bir yapıya dönüştürülmüştür; doğrudan bir çeviri yerine, anlam benzerliği olan ama dilsel olarak çok farklı ve yeni bir şiirsel görüntüler dünyası yaratılır. Brecht'in metni aslında olduğundan daha gerilim yüklüdür, oluşturduğu imgeler sıkça daha somuttur ve çağdaş dil kul-

lanımı Elisabeth dönemi dünyası imleri ile arkaik öğeleri iç içe sokup harmanlar. Bu çalışma için karakteristik olan şey, dilin içine girmiş olan dilsel imge zincirlerinin yanı sıra, tüm yapıtın sanatsal karakterini vurgulayan yazınsal yansımalara göndermeler yapmaktır. Geçmişe yönelik olarak sonraları Brecht şu değerlendirmeyi yapar: "Sorun çok yalındı: Abartılı bir dile gereksinimim vardı ancak beş ayaklı Yambunun yağlı kayganlığına karşı da uzak duruyordum. Ritim gerekliydi bana, bildik tıngırtılar değil." (Düzensiz ritimlerlerle uyaksiz şiirler üzerine.)

1924'ün Şubat sonunda oyun çalışması sona erdi ve 18 Mart 1924'te Münih'de ilk gösterimi gerçekleşti. Aynı yılın yazında ise, Gustav Kiepenhauer Yayınevi tarafından ilkbasımı yapıldı. Daha sonra Brecht neredeyse otuz yıl boyunca bu oyunla ilgilenmedi. İlk oyunları yayınlanırken (Suhrkamp Yayınevi 1953) bir göz attı. Sonraki değerlendirmesi şöyleydi: "Marlow'un *İngiltere Kralı İkinci Eduard'ın Yaşamı* çalışmam (....) bugün bana çok fazla bir şey ifade etmiyor. Alman sahnelerindeki Shakespeare geleneğini kırması gereken bir sahneleme gerçekleştirmemiz gerekiyordu, darkafalı küçük burjuvalara alçılı yontusal bir biçemde sunulan." (İlk oyunlarımı gözden geçirirken. B.B.)

Metin Yazımları

1924 Şubat'ta Münih'te çıkan bir dergi olan *Der neue Merkür*, oyunun ilk 12 sahnesini yayınladı, çalışmanın daha ilk aşamasındaki Killingworth Savaşını da. Sahne başlıkları ve kapsam, sona erdirilmiş olan çalışmadan farklılıklar gösterirler; metin birçok ayrıntıda, Gaveston'ın karakterize edilişinde Marlow'un metnine yakınlaşır.

Oyunun, Caspar Neher'ce dört silme eylemine maruz kalmış ilkbasımı 1924 yazında Gustav Kiepenhauer Yayınevi tarafından yapıldı.

Brecht, 1938 yılında basılan *Toplu Eserler*'e bu oyunu dahil etmedi; ilk kez 1953 yılında, dolayısıyla 1955 yılında 'İlk Oyunlar' kapsamında (Suhrkamp Yayınevi) ve *Oyunlar*'da (Aufbau Yayınları) ilk basımına oranla küçük değişikliklerle yeniden basıldı. Bu elinizdeki baskının da bir temelini oluşturdu.

Bu Baskının Metin Düzenlemesine ait:

DİPNOTLAR

1. (8,13) *Kişiler*] Kişiler dizini, rol adı olarak "İki Kişi" diye tamamlandı.

2. (57,24) *Westminster(in) Manastırı*] Metinde iyelik eki olan (s) eklenmiştir, özgün metin de sık sık kullanılan bir yazma yöntemidir bu.

3. (78,37) *en önemli günlerden biri olacak, İngiltere tarihinde*] Temel metinde ise: "...İngiltere tarihine girecek."

4. (86,5) *Şimdi uyursam*] Temel metinde: "Uyan" öngörülen koşul cümlesi "uyursam" burada da kuruldu.

5. (91,18) *Bize ama verseydi Tanrı*] Temel metinde: "Ve ama verseydi Tanrı" Daha sonra gelen "biz" buna uygun olarak değişime uğramıştır.

Oyunun Sahnelenişi ve Yankıları

İngiltere Kralı II. Eduard'ın Yaşamı, 18 Mart 1924 yılında Münih Oda Tiyatrosunda ilk gösterime girdiğinde Brecht yönetmenliği bizzat üstlendi. Bu çalışma üzerine Brecht, Herbert Jhering'e şöyle yazıyor: "Provaların ortasındayım, ama bana öyle geliyor ki, dişlerimle kaldırım taşlarını yontmak bundan daha kolaydır. Bu insanların eksiği temel tiyatral deneyim. Bu oyuncular her alanda düş güçlerine sahipler ancak tiyatro alanında değil." (Herbert Jhering'e gönderilen mektup, Şubat sonu/Mart başı 1924.)

Aralarında Erwin Faber (Eduard), Oskar Homolka (Mortimer) ve Maria Koppenhöfer'in (Anna) de bulunduğu oyuncular, yönetmen Brecht'in tasarladığı ve daha sonra Marieluise Fleisser'in betimlediği, yeni türden bir oyunculuk biçimiyle hesaplaşmak zorunda kalıyorlar: "Baladı andıran bir tiyatroydu bu. Genç Brecht (...) panayırlarda gösterilen bir moritat'ı düşünmüştü, sahnelemeye karakterini veren de buydu. Şaşırtıcı derecede yalın, ama anlam yüklü, sessizce sinirleri törpüleyen araçlar kullanıyordu." (Fleisser, Augusten Caddesi'nden) Savaşı canlandırabilmek için Brecht uzun sü-

re uygun görsel metaforler aradı. Bir prova sırasında orada bulunan Karl Valentin'e savaş sırasında askerlerin nasıl göründüklerini sordu. Onun karşılığı şuydu: "Savaştaki askerler korkarlar. Bu nedenle peynir gibi beyazdırlar." (Bernhard Reich, *İm Wettlauf mit der Zeit* /Zamanla Yarış, Berlin/DDR-Demokratik Alman Cumhuriyeti 1970, S.261.) Bunun üzerine yönetmen yüzleri beyaza boyattı.

Oyunun ilk gösterimi, oyuncu Homolka'nın prömiyer akşamı alkollü olması ve gösteriyi büyük ölçüde aksatması nedeniyle büyük bir başarıya ulaşamadı. Yönetmen Brecht'in başarıdaki emeği genel olarak dile getirilerek Berlin'de kendini kabul ettirmesi ve kabul görmesi açısından yararlı oldu. Bu durumu Roda Roda şöyle saptıyor: "Brecht, güçlü bir sahne komutanı olarak da kendini gösterdi." (*B.Z. am Mittag*, Berlin, 25 Mart 1924.) Ayrıntılı konuşmasının devamında bir yerde Roda Roda bir gerçeğe de değiniyor: Oyunun oluşum sürecinde ve Münih'teki haftalar süren provalar sırasında 1923 Kasım'ındaki Hitler'in bir darbe yaptığı ve ardından da bir davanın gerçekleştiği.

Herbert Jhering, ayrıntılı olarak oyun çalışmasının tiyatral öğeleriyle uğraştı: "Eğer bir tiyatro yazarı yirmi veya on yıl önce Marlow'u eline alsaydı, kralın eşcinselliğini bir 'sorun' olarak görürdü. Brecht, Eduard'ın eşcinselliğiyle ilgilenmedi bile. Kralın proleter gözdesi Gaveston'a olan aşkı yalnızca bir sonuç olarak orada vardı. Kargaşa, savaş, sürgün, kaçış, işkence, isyan ve kralın onurunun ayaklar altına alınması ve öyle olduğu halde tahtından feragat etmemesi, katledilişi ve cezasını çekilişi –bütün bunlar olağanüstü, balad türünde, karamsar, vahşi ve inandırıcı görüntülerin oluşmasına ön ayak oldu- ve Almanya'da yıllardır kendini duyuran büyük bir drama ilişkin ilk yorumdu bu." Ve yönetmen Brecht üzerine söylenenler: "Onun, 'dolaysız bir tiyatro duygusu'na ve sahnenin en uzak köşesine dek uzanan bir sahne hâkimiyetine sahip olduğu ve bunun da balad türü sahnelerden sonra iyice kesinlik kazandığı yolundaydı. Burada Brecht'in başardığı, yalın ama derinliğine bir etki, kendiliğinden anlaşılır oluşu, anlamsal zenginlik ve insanı şaşırtan esneklik." (*Berliner Börsen-Courier*, 23 Mart 1924)

Berlin'de devlete ait bir sahne olan Gendarmenmarkt'daki Schauspielhaus'ta gösterim hazırlıkları süren *Eduard* oyunu, Brecht'in yapacağı ilk reji çalışması olacaktı. Bununla birlikte 1924 sonbaha-

rında yönetmenlik konsepti üzerine ağır bir anlaşmazlık patlak verdi ve bu nedenle Brecht'in çekilmesiyle, oyunun yönetmenliği Jürgen Fehling'ce üstlenildi. Birinci sınıf bir oyuncu kadrosuyla (Yine Eduard rolünde Erwin Faber, onun yanında Mortimer olarak Werner Krauss ve Anna rolünde de Agnes Staub) oyun 4 Aralık 1924 yılında çok büyük bir ilgiyle karşılanan bir prömiyere tanık oldu.

"Karanlık bir biçimcilik eğiliminin yanı sıra" perdenin arkasında durduğu besbelli olan "panayır çığırtkanı Brecht elinde görünmez bir işaret sopası bulunduruyordu," diye yazıyor Julius Bab (*Die Weltbühne*, Berlin, 1924.) Alfred Kerr'in şu sözlerle dile getirdiği kısa ret etme: "Kim ki esneme hastalığını bilirse/ o derdimi anlar." (*Berliner Tagesblatt*, 5 Aralık 1924.) Buna karşılık Herbert Jhering'in yanıtı: "Bay Kerr, bir eleştirmene, bana darbeyi indirebilmek için bir oyun yazarını öldürüyor." (*Berliner Börsen-Courier*, 11 Aralık 1924.)

Bunu izleyen yıllarda oyun, Almanya'nın diğer önemli salonlarında da sahnelendi: 1925 yılında Köln'de (Yöneten: Ernst Hardt, Eduard rolünde, Lothar Müthel.) 1927 yılında Hamburg'da (Yöneten: Erich Ziegel, Eduard rolünde Hans Otto) ve 1928 yılında Leipzig'de (Yöneten: Alwin Kronacher).

Satır Açıklamaları

6. (7,5) *Tarihsel Oyun*] Marlow'un metninden değişik olsa da (Orada: Tragedya), Elisabeth dönemi geleneğinin tür tanımına uygundur.

7. (9,16) *Ale*] (İng.) Açık renkli mayalı bira.

8. (9,34) *İrlanda Savaşı*] Gerek I. Edward, gerekse II. Edward döneminde İngiltere, İrlanda'ya karşı hiç savaş yapmadı; buna karşılık sık sık İskoçya ile askeri çatışmalar yaşandı.

9. (10,5) *Sankt James Hastanesi*] Marlow'un metninin somutlaştırıldığı yerlerden biri. Marlow'da: "Askerin şansına düşen, "gebermek"; ha savaşta, ha yeni yapılmış bir hastanede.

10. (10,23) *İskambil*] Orjinal metinde *Whist*: Dört kişinin oynadığı bir kâğıt oyunu.

11. (10,27) *lordlar*] Orjinal metinde *Peers*: Lordlar – İngiltere'deki beş soyluluk derecelerinden en üstüne ait olanlara verilen ad. II.

Edward döneminde parlamentoyu oluşturdular. İlk olarak 1350 yılında daha aşağı katmanlardaki soylularca bir parlamento savaşı sürdürüldü ve bunun üzerine bir süre sonra Lordlar Kamarası ve Avam Kamarası oluşturuldu. (karşılaştır, 66,36.)

12. (11,2) *Mort dieu!*] Yaklaşık olarak: Allah belamı versin!

13. (11,30) *sıvışmanızı*] Orjinal metinde: *Krebsen;* argoda 'başarısız olmak'.

14. (12,38) *diş gıcırtıları*] *'Ağlamak ve dişlerini takırdatmak'* söylemi *İncil*'in birçok yerinde bulunur, Mattheus 8,12 bölümünde de.

15. (13,17) *Roma makamına*] Vatikan için bir gönderme.

16. (14,25) *Geniş etek*] Orjinal metinde *cul*: Fransızca. 18. ve19. yüzyılda bayanların giydiği kalçaları iri gösteren bir etek dolgusu.

17. (14,29) *metresi*] Kebse (Eski Almanca) Kuma.

18. (15,2) *Bannockbride*] Tarihsel çağrışımda: 1314 Bannockburn Savaşı; 1322 Boroughbride Savaşı.

19. (15,11) *Ballisten siperleri*] *Ballist*: Topçular için eski bir tanımlama.

20. (15,23) *Calumniare audacter...haeret*] Latince. 'Cesaretle çamur at, yapışmasa izi kalır'. Köken olarak bu cümlenin aslı Plutarch'ın *Yağcı ve Arkadaşı Üzerine* adlı yapıtına dayanır. (Orada: "Audacter calumniare, semper aliquid haeret.") ve bu biçimiyle de Joh. Olearius Variscus'da gelenekselleşmiştir. Etnograhia Mundi, Kural 9.

21. (15,33) *Bir orospu nasıl savaş yapsın*] Isparta Kralı Melanus'un eşi olan Helena'ya bir gönderme; Helena'nın Troya Prensi Paris tarafından kaçırılışı Troya Savaşı'nın başlangıcı olmuştur

22. (16,4) *Plutarch anlatır*] Eski Yunan Tarihçisi Plutarch, yapıtı *Karşılaştırmalı 46 Yaşam Betimlemeleri*'inden birinde Cesar'ın yaşamını da anlatıyor. Plutarch, genç Brecht'in de öncelik verdiği okuma listesindedir (Bkz. Ç. *Güncesi*, 17 Haziran 1920) ve daha sonra *Bay Julius Cesar'ın İşleri* adlı roman taslağının da önemli bir kaynağı olmuştur.

23. (16,27) *Westminster*] Londra'nın, o zamanların krallık kalesinin (Tower) ve taç giyme törenlerinin yapıldığı kilisenin (Westminster Abbey) bulunduğu bir semti.

24. (16.33) *klasikleri*] Burada sözü edilen antik dönemdeki *homo erotik* ilişkilere gönderme yapılıyor, Plutarch'ın *Karşılaştırmalı Yaşam*

Betimlemeleri'inin birçok yerinde bu konuya değinilir. Bunun ayrıntılı bir anlatımını, Aelanius *Karışık Öyküler*'de verir, XI,12. Büyük İskender, Makedonyalı Efhaiston ile birlikte eğitildi. Ölümünden sonra sevgilisine çok şaşaalı bir cenaze töreni yaptırdı. Sokrat'ın, Alkibiades ve Phaedon'a karşı ilişkisinden "sokratik aşk" deyimi çıkmıştır. Achilles ile birlikte büyüyen Patroklus, sevgilisine öldüğü Troya'ya dek eşlik etmiştir.

25. (17,2) *mancınık*] *Katapulte*: Mancınık, 14. yüzyılda taş topların savrulmasında kullanılan alet, dönemin en çağdaş silahıydı.

26. (19,6) *Fransa'nın kız kardeşi*] Kraliçe Isabella, Fransız yönetici hanedandan geliyordu.

27. (21,37) *Quam male convenium!*] (Latince) 'Birbirlerine ne de kötü uyuyorlar!' Ovids'e göre serbest söyleyiş "Non bene conveniunt maiestas et amor" (*Metamorfozlar*, II, 846)

28. (22,10-23,38) *Paris Menelaus'un ekmeğini ve tuzunu yediğinde...*] Mortimer'in anlatımı Troya Savaşı destanını yansıtıyor. Ayrıca bkz. DN. 21.)

29. (23,37) *Quod erat demonstrandum*] Latince. 'Kanıtlanacak olan bir şeydi'. Bu cümle İskenderiyeli matematikçi Euklid'e kadar gider ve onun *Elemanta* adlı yapıtının sonunda bulunur.

30. (23,37) *Elbette / O zaman İlyada da olmazdı*] Mortimer, Homeros'un kahramanlık destanınıyla ilişkisi içinde Eurupides'in *Troyalı Kadınları*'ndaki Hekuba'nın sözlerini anımsatıyor (I,10): "Ve bir tanrı üste olanı alaşağı etmeseydi / Ve biz şimdi olduğumuz gibi şansız ve şöhretsiz / Öte dünyanın perilerine şarkı malzemesi olacaktık."

31. (25,18) *İngiltere'nin kızları dul kadın giysisinde*] Marlow'da da kullanılan bu şarkı, İskoç askerlerinin İngilterenin sürdürdüğü savaşlara karşı söyledikleri bir parçadır. Brecht'in başlangıç dizeleri Kippling'in baladı *The Widow of Windsor* Marx Möller'in çevirisi (1911) "Windsor'un dulları dul kadın giysisinde" Ayrıca Bkz.: Brecht'in şiiri "Ossegli Dulların Baladı"

32. (25,23) *Arom Rombelow*] Eski İskoç savaş çağrısı.

33. (28,4) *"Danyel! Neredesin?"* Karş. 1 Mose 3,9.

34. (45,38) *dul kadın giysisi*] Bkz. DN. 31.

35. (46,29) *Hidra'nın yedi kafasını*] Antik söylencelerde Herakles Hidra'ya karşı savaşır, Hidra yedi başlı bir yılan olup zehirli ne-

fesi yaşayan her şeyi yok edecek güçtedir. Herakles tarafından vurulan başların yerine iki baş çıkar. Herakles, sonunda Ialaos'un da yardımıyla yılanın boyunlarını yakmayı başarır ve böylelikle Hidra'yı yenilgiye uğratır.

36. (50,16) *iri bir ejder*] Orijinal metinde: *Leviathan;* İbranice. *İncil*'deki deniz canavarı. Çok kez kötünün görüntüsünün tanımı olarak da kullanılır.

37. (50,34) *Welschli*] *Welsch,* burada Fransızcayı küçümser bir tanımlama anlamındadır.

38. (52,5) *Rice ap Howell*] *Rice:* (İng.) Köken. Zamanın farklı soylu sülalelerini bir niteleme.

39. (53,36) *İncil... öğretiyor bize*] Judas, İsa'ya, onu Heşelere gammazlamak için öperek ihanet eder. (Matheus 26,48).

40. (54,10) *yükselen sular*] Brecht'te çok asal bir motif. Ayrıca bkz. Brecht'in şiiri: 'Çıkrığın Baladı' ve 'Sınıf Düşmanının Şarkısı'

41. (55,23) *her şey ne kadar fani*] Tevrat, Seferi 1,2 ve 12,8. Önemli bir barok motif (Marlow'da d,) "fani" o zamanki yaşam anlayışına göre "boş" anlamına gelir.

42. (58,29) *Birçok şeyin fani*] Bkz. DN. 41.

43. (60,7) *İngiltere'nin bağ fidanı*] İngiliz krallarının armasına gönderme.

44. (65,1) *Dünyanın Boşluğu*] Aynı zamanda Marlow'da da yer alan barok motif. Bkz. DN. 41.

45. (66,8) *Yonas oturmuş bekliyordu*] Bkz. Yona 4,5. Tanrı, Ninive kentini, orada egemen olan ahlaksızlık nedeniyle yıkımla tehdit etti.

46. (66,36) *avam takımı*] Orjinal metinde: *Commonlar.* Daha alt bir tabakaya ait olan soyluluk derecesi. Ayrıca bkz. DN. 11.

47. (67,30) *metruk ağlarımıza takılmış*] Bkz. Matheus 4,18. Ağ motifi diğer çalışmalarının yanı sıra *Mahagonni Kentinin Yükselişi ve Düşüşü*'nde de yeniden ele alınmıştır.

48. (68,32) *zindan*] Orjinal metinde: Tower-Kule. Kraliyet kalesi, o zamanlar İngiltere'de aynı anda bir hapishane görevi de görüyordu.

49. (76,38) *kral naibinin*] Orijinal metinde: *Lordprotektor.* Kralın yönetim boşluğunda imparatorluğu yöneten yetkili.

50. (80,27) *güç alır gibi*] Orijinal metinde: *Antaik.* Yunan mito-

lojisinde dev Anteus'la aynı güçlere sahiptir, toprağa değdiğinde hemen yeni güçler kazanır; ancak Herakle onu ayaklarını yerden keserek sonunda havada boğmayı başarmıştır.

51. (82,7) *Tıkamayın kulaklarınızı!*] Barok stilin simgesi. (Marlow'da da kullanılmıştır).

52. (85,3) *övün... Karanlığı*] Hemen hemen aynı zamanda ortaya çıkmış olan *Büyük Minnettarlık* adlı şiir de şu dizeyle başlar: "Övün geceyi ve karanlığı..."

53. (89,39) *Fortuna'nın işi bu*] Roma mutluluk tanrıçası Fortuna'nın kudret alametlerinin simgesi olarak gemi dümeni ve bereket boynuzunu ayrıca mutluluğun geçici olmasına ve tarihin ilerlemesine ilişkin bir simge olan tekerleği, Brecht daha sonra *Çıkrığın Baladı* şiirinde de kullanmıştır.

54. (90,1-7) *Seni yukarı doğru götürüyor...*] Burada bir tekerlek görüntüsüyle sağlanan yükselme ve alçalma efekti, yukarı çıkma ve düşme Marlow'un barok dönemi düşünce dünyasına dayanıyor.

AÇIKLAMALAR

ADAM ADAMDIR

Temel Metin

1926 Yazımı: *Adam Adamdır. Yükleme İşçisi Galy Gay'in 1925 Yılında Kilkoa Askeri Barakalarında Dönüşüm Geçirmesi.* Bir Ek: *Fil Yavrusu Ya da Her Çeşit İddianın Kanıtlanabilirliği,* Berlin: Propyläen-Verlag 1927.

1938 Yazımı: *Adam Adamdır. Yükleme İşçisi Galy Gay'in 1925 Yılında Kilkoa Askeri Barakalarında Dönüşüm Geçirmesi, Toplu Yapıtları,* Cilt 1, Londra: Malik-Verlag 1938, S.161-224.

Tarihçe

1918 yazından 1921 başına: Bir Galgei oyunu için ilk planlar, taslaklar ve sahne parçaları.

1924 sonbaharından 1926 yaz başına: *Adam Adamdır* oyununun tamamlanması.

25 Eylül 1926: Darmstadt Eyalet Tiyatrosu ile Düsseldorf Tiyatrosunda aynı anda ilk sahnelenme.

1927 başı: Berlin, Propyläen-Verlag tarafından ilk yayınlanış.

1929: Oyunun değişik yazımı, 1929 yazımının Berlin, Arcadia Verlag tarafından sahne metni olarak yayınlanması.

1930 sonu/1931 başı: Bir kez daha değişik yazım.

6 Şubat 1931: 1931 yazımının Berlin Devlet Tiyatrosunda ilk oynanışı.

1938: 1931 yazımının da değiştirilmiş metninin *Toplu Yapıtları* 1. Cilt'de yayınlanması, Malik-Verlag, Londra.

1953: Bir kez daha değişik yazım, 1953 yazımının *İlk Oyunları* 2. Cilt'de yayınlanması, Suhrkamp Verlag, Batı Berlin.

1955: 1953 yazımının, *Oyunları* 2. Cilt'de yayınlanması, Aufbau-Verlag, Berlin/DDR.

Metnin Oluşum Öyküsü

Brecht'in *Adam Adamdır* oyunun malzemesi en geniş kapsamıyla "Brecht'ten Kalanlar" arasındadır, pek çok değişik taslaklar, tasarılar, çeşitlemeler ve yazımlar bulunmaktadır.

Oyuna ilişkin ilk planlar 1918 yazına dek gider. Belli ki savaş yaşantılarının izlenimiyle Brecht, insan kişiliğinin değişebilirliği, hatta çözünebilirliği temel fikri üstüne *Galgei* adlı bir oyun tasarlamıştır. *Galgei* notları arasında daha sonra oyun için *Sallantıda ve Hengâmede Galgei* adının da düşünüldüğü görülüyor. Brecht, Ağustos 1918'de Hanns Otto Münsterer'e şöyle yazmış: "Burada tantana vardı. Kayık-salıncakta sallanmaktan helak oldum. [...] Ara ara, geleceğin tiyatrosu için yeni bir oyun yapıyorum: / *Kayık-Salıncakta Şişman Adam.*" (Hans Otto Münsterer'e mektup, Ağustos 1918.) Temmuz 1920'de anı defterine şunları not etmiş: "*Galgei*'da genelgeçer ve yalın olan çıkmalı gün ışığına: Bir zamanlar... yurttaş Joseph Galgei kötü insanların eline düşmüş, mahvetmişler onu, adını koparıp almışlar, derisiz bırakmışlar ortada. Yani herkes derisine mukayyet olsun!" (*Çalışma Günlüğü*, 6 Temmuz 1929.) Şu dizeler de o zamanındır:

> O yurttaş Galgei'dı safça
> Biraz ağır ve kalın
> Haydutlar girdi kanına:
> Sen bir yağ tüccarısın.

Bu ilk tasarılarda seçilen mekân, pazarı ve gürültüsüyle Augsburg'tur; yurttaş Galgei'a yüklenilen yer de büyük kayık-salıncak. 1920/21'de Brecht üç sahne oluşturmuş: Biri, *Çayırda. Atlı Karınca Müziğine Yakın.* İkincisi, *Büyük Kayık-Salıncak.* Öteki de *Club Hengâme'nin Bodrum Barı.* Bu sahnelerin kişileri, Galgei, Ligarch, Matthi ve Pick'tir. İlk çalışma evresi 1921 başında sona erer, Brecht başka projelere yöneldiği için oyun daha fazla olgunlaştırılmaz.

İkinci çalışma evresi, 1924 sonbaharında Rudyard Kipling'in öğretisinin kuvvetli etkisi altında Berlin'de başlar. Brecht, bir yandan 1892'nin şiirler derlemesi olan *Barrack Room Ballads*'ı (Almancası: Marx Möller, *Balladen aus dem Biwak* - Biwak Baladları, 1911), öbür

yandan da 1888'in Britanya sömürge ordusunun egzotik Hindistan ortamında geçen öyküler derlemesini (Almancası: *Soldaten-Geschichten* - Asker Öyküleri, 1900) okur. Bu kez planlanan oyunun olay mekânı Britanya'nın en büyük kolonisi olan Hindistan'a kaydırılır, oyunun adı *Galgei* değil *Adam Adamdır* olur; baş figürün adı da Galy Gay'dir. Gerek 1924'te, gerekse 1925 içinde Elisabeth Hauptmann ile sıkı işbirliği ile çok sayıda taslaklar ve sahneler ortaya çıkar. Bunlar, Brecht'in 1925 sonunda birlikte çalıştığı arkadaşına armağan etmek üzere kendi eliyle hazırladığı kapsamlı çanta içinde bize intikal etmiştir. "Hauptmann-Dosyası" denen bu malzeme içinde 170 daktilo sayfası yazım, çeşitli el yazısı metinler ve taslaklar ile 1920/21'in adı geçen üç *Galgei* sahnesi bulunmaktadır. Brecht'in böylece o zamana kadarki çok da çeşitli tüm çalışma ürünlerini bir dosyada toplanmış görmek istemesi, bu oyuna verdiği önemin bir göstergesidir. Söz konusu malzeme içinde *Dul Begbick'in Meyhanesi*'nde, yani kantinde geçen sahneler geniş yer tutmaktadır, bunlar sonradan çok azaltılacaktır. Olayların akışı hep notlar veya başka eşlik metinleriyle kesilmektedir. Oyun için "komedi aksiyonunun gidişi" gibi çeşitli akış planları da malzeme içinde bulunuyor. "Eski vagon sahnesi", "eski son sahne", "yeni sahne", "yeni son sahne" gibi daktilo kayıtları, çalışmanın yoğunluğunu kanıtlamakta. Bu metinlerin bir bölüğü - örneğin *Honkong'a Kaçış* sahnesi gibi - sonradan kullanılmamış, bir bölüğü de değiştirilerek oyuna alınmıştır. Kişi adları, sayfadan sayfaya değişmekte (Galgei-Galy Gay; John Cacewater-Jesse Mahoney; Leokadja Snize-Leokadja Begbick), aynı şekilde yer adları da değişmektedir (Saipong-Kilkoa; Afganistan-Tibet).

Bu metin dosyasının başındaki bir sayfada Brecht şu notu düşmüş: "Bu malzeme, yıllar önce yazılmış *İlk Galgei Başlangıcı* yanında, *Adam Adamdır* veya *Galgei* adlı komedinin temel müsveddeleridir. Bunu 1925 yılı sonunda, yıl boyunca hiç karşılıksız birlikte çalışmış olan Bess Hauptmann'a armağan ediyorum. Zor bir oyun oldu, hatta öyle ki, müsveddelerin 10 kiloyu bulan kâğıtlarını bir araya getirmek bile ağır işti [...]."

1926 başında *Adam Adamdır* oyununun ilk tamamlanmış yazımının nihai kurgusu ve biçimlenişi başlar; yaz başında bitirilen ya-

zım, 25 Eylül 1926 günü Darmstadt ve Düsseldorf'taki ilk oynanışların metni olur. Bunu, 1927 başında Propyläen-Verlag'da oyunun ilk yayını izler. Başlık, *Adam Adamdır. Yükleme İşçisi Galy Gay'in 1925 Yılında Kilkoa Askeri Barakalarında Dönüşüm Geçirmesi* olmuştur. Ek olarak da *Fil Yavrusu Ya Da Her Çeşit İddianın Kanıtlanabilirliği* sahnesi konmuştur. 1925'in "Hauptmann-Dosyası"nda bu metin "sondan bir önceki sahne" olarak işaretlenmiş, ama bir akış kurgusunda da *Fil Yavrusu*, "Ek" olarak, yani "Son Oyun" olarak belirtilmiştir. İlk yayında ise belirtildiği şekilde konmuş. *Adam Adamdır* oyunundaki gösteri niteliğine karşıt olarak Fil Yavrusu, tümden soyut bir kanıtlamadır veya başlığında da ifade edildiği gibi her çeşit iddianın kanıtlanabilirliğidir.

Adam Adamdır'ın bazı yerlerinde Kipling'in sözü edilen yapıtlarına doğrudan gönderme vardır: Asker figürleri Uria, Jesse ve Jip, Soldiers Three anlatısından (1888, Almancası: *Soldaten-Geschichten'de Drei Soldaten* - Asker Öyküleri'nde Üç Asker, 1900) alınmadır; Jip'in, sarı derililerin pagodasında bir sedyeye tutsak kalması, *The Incarnation of Krishna Mulvaney* öyküsünden esinlenmedir (1887, Almancası: *Menschwerdung des Gottes Krischna* - Tanrı Krişna'nın İnsanlaşması, *Soldaten-Geschichten* - Asker Öyküleri'nde, 1900); Tapınak soygunu *Loot* adlı baladda vardır (1892, Almancası: *Balladen aus dem Biwak'da Die Beute* - Biwak Baladları'nda Yağma,1911); fil tasarımları Moti Guj-Mutineer anlatısıyla bağlantılıdır (1894, Almancası: *Tiergeschichten'de der Meuterer* - Hayvan Öyküleri'nde İsyankâr); üç arkadaşın dördüncüyü gömmesi motifi, *The Light That Failed* romanında vardır (1891, Almancası: *Das Licht Erlosch* - Işık Söndü, 1899).

Her ne kadar böylece Kipling'deki Britanya sömürge ordusunun egzotik Hindistanı oyunun bir parçası olsa da, Brecht'in başlangıçtaki ana teması, yani kişiliğin çözünmesi, değişmeden kalır.

Başka edebiyat belgeleri, ilk pagoda sahnesinin (bir askerin saçının yapışıp kalması), Alfred Döblin'in 1915'te yayınlanmış *Die Drei Sprünge des Wang-lun* romanı ile ayrıntıya varıncaya dek paralellik taşıdığını göstermiştir; oyunun adı da daha İvan Goll'ün 1924'te *Eiffelturm* adlı antolojide yayınlanmış *Panama Kanalı* şiirinde vardı: "Limanın doklarındaki barlarda/ Şapka veya kep altındaki örgüsü

/ Sarı ya da kara saçlı herkes /Sırıtarak kendi kendine der ki / Adam adamdır."

Ayrıca ekspresyonist "dönüşüm" dramatiğine karşıt bir tasarım da gözden uzak tutulamaz. Örneğin Ernst Toller'in 1921'de yayınlanan *Die Wandlung* (Dönüşüm) oyununda, "bir insanın mücadelesi", asal kişinin "olumluya" "dönüşmesi" olarak gösterilirken, Brecht'te Galy Gay'in neredeyse mekanik denebilecek dönüşümü, o dönüşüm kavramını ayağa düşürmektedir.

1927 başında Brecht, oyun üstünde yeniden çalışmaya başlar; Funkstunde Berlin (Berlin Radyo Saati) için - elde bulunmayan - bir radyo oyunu yazar, bu radyofonik metin 18 Mart'da yayınlanır, Brecht'in buna ilişkin önsözü şöyledir: "[...] bu Galy Gay asla zayıf bir kişi değildir, tam tersine en güçlü kişi odur. Ama en güçlü oluşunu ancak öznel kişi olmaktan vazgeçmesiyle sağlar, ancak kitle içinde güçlü duruma gelir." (*"Adam Adamdır"a Önsöz.*)

İki yıldan daha fazla bir süre sonra Almanya'daki toplumsal gerçeklik, Brecht'i oyununda değişiklik yapmaya zorlar. Dünya ekonomik kriziyle gelen politik çatışmanın keskinleşmesi, faşist hareketle yükselen kitle etkisi, Galy Gay'in dönüşümünü başka türlü değerlendirme zorunluluğunu getirir. Brecht, *Adam Adamdır*'ın her şeyden önce "kitle"nin sergilenişinde fazlaca tek yanlı kaldığını fark eder. Böylece 1929'da, egzotik maceracı romantizmin geri çekilip, dönüşümün olumsuz bir eylem olarak gösterildiği çok değiştirilmiş ve kısaltılmış yazım ortaya çıkar. Bu yazım, 1929'da Arcadia Verlag tarafından sahne metni olarak yayınlanır.

1930 sonu ile 1931 başı arasında Brecht, tasarlanan bir Berlin sahnelemesi için oyunu yeniden değiştirir. Bu yazımın prömiyeri 6 Şubat 1931'de yapılır. 1938'de *Toplu Yapıtları*'ndaki basım için bu yazım temel alınır; Brecht bunun için Danimarka'da bazı ekler de yazmıştır. 1931'in antimilitarist söylemi bu kez sığınmacıların antifaşist stratejisine bağlanır. 1936'daki bir not şöyledir: "*Adam Adamdır* meseli kolayca somutlaştırılabilir. Küçük burjuva Galy Gay'in "savaş makinesi bir insan"a dönüşmesi Hindistan yerine Almanya'da geçiyor olabilir. Ordunun Kilkoa'da yığınak yapması, Nürnberg Parti Kongresi'ne dönüştürülebilir." (*Somutlaştırma Sorunu Üstüne.*)

Brecht 1953'te son kez *Adam Adamdır*'a el atar. Suhrkamp Verlag

tarafından yayınlanacak *İlk Oyunlar* için 1926'daki ilk sahneler akışını yeniden düzenler ve oyunun bitişini yine değiştirir. Geriye bakarak şunu fark etmiştir: "Oyundaki sorun, yanlış ve kötü olan kolektiftir ('çete') ve bunun kandırıcı gücüdür; o yıllarda Hitler'in ve onu parayla besleyenlerin toparladığı bu kolektif, küçük burjuvalardaki, işçilerin tarihsel olarak olgunlaşmış hakiki toplumsal kolektifine yönelik kararsız talebi sömürmüştür." (*İlk Oyunlarımı Gözden Geçirirken.*)

Metin Yazımları

2. Sahne'nin (*Eski Sarı Derililer Pagodasının Önünde Sokak*- önceki varyantlardan birinin içinde) bir ön baskısı, 12 Nisan 1925'de Berliner Börsen-Curier' de *"Galy Gay" veya "Adam Adamdır" Komedisinden Sahne* başlığıyla yayınlanır. Orada Jip'in ön adı henüz Jerome'dir. Sahnenin başına şu ön not konmuştur:

> *"Adam Adamdır* komedisi, İngiliz ordusunun üç askeri tarafından kendini asker Jerome Jip gibi göstermeye ikna edilen İrlandalı bir yükleme işçisinin kaderini sergiler. Üç asker, hayır diyemeyen bu adamı olmadık numaralarla o hale getirirler ki, adam kendisinin Jip olduğuna inanır. Üç asker, bir pagoda soygununda dördüncü erini yitiren bir makineli timinin askerleridir.
>
> Kilkoa'da askeri barakalarda bir insanın bu dönüşümünü, (vurdulu kırdılı ve caz eşliğinde) çocuksu bir tiyatro sergilemektedir."

Adam Adamdır, üç kez basılarak ve bir kez de sahne metni halinde çoğaltılarak yayınlanmıştır.

İlk yayında (1927 başı, Propyläen-Verlag, Berlin) metnin ardından *Adam Adamdır-Şarkıları*'nın notaları (Brecht'in kendi yazdığı melodi ve Edmund Meisel'in piyano eşliği) ve bir de ek olarak *Fil Yavrusu Ya Da Her Çeşit İddianın Kanıtlanabilirliği* sahnesi yer alır. Brecht'in önerisiyle, broşür tipi yayının kapağına, ciltli yayının ise ilk ve son iç sayfasına iki fotoğraf konmuştur, bunlardan biri uçsuz bucaksız bir insan yığını, öteki de benzer sonsuzlukta fabrika çıkışı

sevke hazır otomobil yığınıdır.

İlk yayının metni, oyunun 1930'a kadarki oynanışlarına esas olduğu için elinizdeki yayına da 1926 yazımı olarak bütünüyle alınmıştır.

Ocak 1928'de Berlin'deki ilk sahneleniş için Brecht, hâlâ daha dönüşümü olumlayan eğilimi güçlendirecek bazı metinler eklemiştir: 9. Sahnede üç asker, az sonra *Üç Kuruşluk Opera*'da yer verilecek olan *Topların Şarkısı*'ndan nakaratı söylerler. Oyunun bitişi için (sondan üçüncü satırın -157,14- ardından) Galy Gay'in bir *Bitiş Şarkısı* ile Begbick'in bir monoloğu yeni yazılıp, prova metinlerinin içine eklenmiştir:

GALY GAY
Toplar, tanklar ve de filler
Durmuş geçit ister
Ey Himalaya, bırak geçelim.

Kimseyi bırakmıyorlardı
Jerico, Jerico, Jerico'ya.
Bir geldi Josua, herkes Jerico'ya
Hepsi girdi içeri. Bırak geçelim.

Beyaz hiç istemezlerdi
Gizeh, Gizeh, Gizeh'te.
Bir geldi Napolyon, herkes Gizeh'e
Hepsi girdi içeri. Bırak geçelim.

Josua'mız yok bizim, pek çoğuz ama
Napolyon'umuz yok, ama geçelim!

BEGBİCK *(Perdenin önünde)*
Yürüyorlar işte
Yeni adam hep önde
İşçi Galy Gay'di bir zaman
Sonra dönüşüp değişti
Daha kuvvetli şimdi.

Şimdiden bir kaleyi
Fethetti bile, kim bilir
Yarın ne getirir.
Adam Adamdır.
Ama "yeni" adam
Daha adamdır.

Adam Adamdır'ın 1929 yazımı, Arcadia Verlag'ın çoğaltttığı sahne metni olarak elimizde bulunuyor (1929 ve 1930 tarihli birbirinin aynı iki kopya, *Fil Yavrusu* yok). Galy Gay'in dönüşümünü farklı değerlendirmek için Brecht önemli noktalarda değişiklik yapmıştır. 5. ve 7. pagoda sahneleri oldukça kısaltılmıştır. Fil ticaretinin sonundaki Galy Gay'in büyük monoloğu (142,24-143,9) yoktur. *Adam Adamdır-Şarkısı* bütünüyle oyundan çıkarılır, yerine 9. Sahnenin ilk üç numarasının sonlarına, başka oyunlardan alınma bazı şarkılar gelir: Nr. 1'in sonuna, 1929'da Dorothy Lane'in (yani Elisabeth Hauptmann'ın) *Happy And* oyunu için yazdığı *Mandeley-Song*'un bir çeşitlemesi konmuştur:

Mandeley'de Dul Begbick'in yeri
Yeşil deniz üstünde bir seki.
Aman aman bu ne dükkân böyle
Daha şimdiden yedi kişi kuyruk.
İnsanlar dünyada dünya güzeli.
Paran kadar güzelsin ne çare.
Blody, çabuk!
Aşk pabuç bırakmaz zamana
Her saniye para, Blody çabuk olsana
Mandeley üstünde ay fazla kalmaz.

Nr. 2'nin sonuna *Üç Kuruşluk Opera*'daki *Topların Şarkısı*'nın nakaratı gelir. Nr. 3'ün sonuna ise *Mahagonny*'deki *Alabamasong*'un nakaratının Almanca bir çeşitlemesi konmuştur. 10. Sahne ve 11. Sahne tümden kaldırılmıştır; böylece 9. Sahnenin sonu, yeni düzenlemeyle oyunun bitişi olur. Vagonların yüklenmesinin ardından (bkz:144,31) önce bir yazılı projeksiyon görünür:

UZAK TİBET'İN DERİNLERİNDE SİR EL DUCHOWR KALESİ VARDIR. ROYAL SHELL'İN TALEBİYLE, PİSLİK, O KALEYİ FET-

HEDER, YANINDAKİ KİMDİR: ASKER JERAİAH JİP. GÖRDÜNÜZ İŞTE, HER ŞEY İÇİN KULLANABİLİYORLAR ONU. GÜNÜMÜZDE İSE SAVAŞ İÇİN KULLANIYORLAR.

Ardından Galy Gay, 1928'de Berlin'deki sahnelemede söylenmiş olan *Bitiş Şarkısı*'nı söyler ve yeni bir bitiş çeşitlemesi uygulanır:

SES Sir El Duchowr kalesini düşüren adam kim peki?

GALY GAY Polly, top sandığından küçük megafonu ver de kim olduğunu söyleyeyim onlara. (*Megafonla ünler*) Ordunun dört adamı. Ama bizim görüşümüzce: "Adam Adamdır".

Şimdi bana kimliklerinizi verin, çünkü bu kez, buza kesmiş Tibet'in sınırını aşmaktayız.

(Kimliklerini verirler)

POLLY Polly Baker!

JESSE Jesse Mahoney!

URIA Uria Shelley!

GALY GAY Jeraiah Jip!

Rejisini Brecht'in yaptığı ikinci Berlin sahnelemesinin hazırlıkları sırasında 1930 sonu/1931 başında oyunun üçüncü yazımı oluşur. Meselin ibret yanını vurgulamak için, 9. Sahne öncesindeki *Ara Değiş* ("Bertolt Brecht Efendi der ki: Adam adamdır") bu kez Begbick oyuncusunun perde önünde oyuna giriş yaptığı bir *Ön Değiş* olur. Yeni eklenen dört dize hemen (bkz: 203,6-9, sondan10-7dizeler), sergilenen dönüşümün olumsuz değerlendirilişini gösterir. Almanya'daki koşullara uyan somutlaştırmalar için şu değişiklikler yapılmıştır: "Blody Five", "Kanlı Beşlik" olur. Begbick'in Kızları kaldırılır, fil ticaretinin ardından Galy Gay'in büyük monoloğu yeniden konur. Oyunun şarkılar düzlemini Brecht yine değiştirir. Yeni yazılan *Nesnelerin Akışı Üstüne Şarkı* bu kez dönüştürme numaralarının sonuna eklenir (Sahne 9, Nr. 2, bkz: 210,15-39 ve Nr. 3, bkz: 213,29-214,4). Bu yazımda da ilk yazımın 10. ve 11. Sahneleri yoktur, Sahne 9'daki oyun bitişi yine değişir, bu kez sonda Galy Gay'in saldırgan "savaş makinesi" monoloğu vardır (bkz: 227,8-14).

Bu sahneleme yazımı, prova metinleriyle verilmiştir (Arcadia Verlag 1929 sahne metinleri içine daktiloyla yazılmış değişiklikler konarak) ve oyunun 1938 *Toplu Yapıtları* içinde yayınlanmasının te-

mel metnini oluşturur (*Fil Yavrusu* yine yoktur). Yayın için Brecht yine değişiklikler yapar. *Ön Deyiş* yeniden *Ara Deyiş* olur, 5. ve 7. pagoda sahnelerinde yapılmış kısaltmalar kaldırılır. Mesel, savaşa hazırlanan faşist Almanya'ya bu kez daha açık göndermeler yapar, *Dönüşüm*-Nr. 3'teki gibi (bkz. 212,26-28) ve Galy Gay'in bitiş monoloğundan önce Begbick'in son sözleri, gibi (bkz. 226,31-34).

1931 ve 1938'deki bu üçüncü yazım da elinizdeki yayında 1938 yazımı olarak bütünüyle yayınlandı, çünkü 1927'deki ilk yayına göre yapılmış değişikliklerin çoğunu kapsamakta.

Brecht'in 1953'te *İlk Oyunlar*'ın yayını için (Suhrkamp Verlag) yaptığı *Adam Adamdır*'ın son yazımı, ilk ve üçüncü yazımların bir sentezidir. 1929'da çıkarılan her iki bitiş sahnesi yine metne alınmış, bu durumda zorunlu olarak sahne 9 bitişinin yeniden yazılması dışında genellikle 1938 yayınındaki metin korunmuştur. Kullandığı yöntemi Brecht şöyle açıklıyor:

"1931'de oyunu büyük montaj eyleminin ardından bitirmiştim, çünkü kahramanın kolektif içindeki gelişimine olumsuz bir karakter verme olanağı görememiştim. Dolayısıyla gelişimi tasvir etmekten de vazgeçmeyi yeğlemiştim. Ama iyi yabancılaştırmalı bir sahnelemede, bu gelişmenin saldırganlığa doğru gidişi kesinlikle gösterilebilir. Son sahneye yaptığım birkaç ekle bunu kolaylaştırmaya çalıştım"(*İlk Oyunlarımı Gözden Geçirirken*).

Bu eklerin hepsi şunlardır: Bir yerde (147,37'den sonra) yükleme işçisi Galy Gay, bu kez fethedilecek olan ülkenin tümden barış içinde bir ülke oluşunu tasvir eder:

> GALY GAY Bayım, hazır Tibet'ten söz açılmışken, o yöreyi hep bir görebilmeyi istemişimdir. Bir adam tanımıştım, karısı, Tibet sınırındaki Sikkim kırsalındandı. Orada iyi insanlar yaşar, demişti.

Az ileride Galy Gay yine tam bir "savaş makinesi" olur ve "ilk atışı ben yapacağım" sözüne (153,3) ek olarak şunu söyler:

> [Galy Gay] Bir engel var. O kalkmalı. Burada bu kadar adamı bekletmek olur mu? Dağa bir şey olmaz. Jesse, Uria, Polly, boğuşma başlıyor ve ben daha şimdiden dişlerimi düşmanın gırtlağına gömmek için can atıyorum.

Bitişten az önceye Brecht, Galy Gay'in kaleye atışlarını kahramanlık olarak yücelten "Aşağıdan Sesler" (157,1) yerine bu kez "sa-

vaş makinesi"nin nelere sebep olduğunu seyircilere ileten bir "Uzak Ses" ekler:

UZAK SES Sir el Duchowr kalesi alevler içinde, Sikkim kırsalından kaçan 7000 sığınmacı barınıyordu orada, çiftçiler, el zanaatçıları, tüccarlar, büyük kısmı çalışkan ve dost insanlardı.

Hemen bunun ardından bu yazımın bitişi gelir, yine ilk ve üçüncü yazımların bir karışımıdır bu bitiş:

GALY GAY Aaa... Bana bir şeyler oluyor. Bir çığlık neydi, ya öteki haykırış ne?

Daha şimdiden içim gidiyor
Dişlerimi düşmanın
Gırtlağına gömmek için,
Aileleri gebertmek, reisini
Yok etmek, fatihlerin
Verdiği vazifeyi
Yerine getirmek için,
Yanıp tutuşuyorum!

Kimliklerinizi verin bana!

(Kimliklerini verirler)

POLLY Polly Baker.

JESSE Jesse mahoney.

URIA Uria Shelley.

GALY GAY Jeraiah Jip. Rahat! Şimdi buz kesen Tibet'in sınırını geçiyoruz.

(Dördü gider)

1953'teki bu dördüncü yazımda Brecht, *Fil Yavrusu* sahnesini yine ek olarak koyar ama başlıkta artık *Her Çeşit İddianın Kanıtlanabilirliği* satırına değil, yeni bir ifadeyle *Fuaye İçin Bir Ara Oyun* satırına yer verir.

Bu baskıdaki metnin düzenlenişine ait:

DİPNOTLAR:

(Dipnot numaralarından sonra gelen parantez içindeki değerler, kitabın Almanca baskısındaki sayfa ve satır numaralarını göstermektedir.)

1926 Yazımı:

Sahneler art arda numaralanmıştır (temel metinde Nr.5 atlanmış, buna karşılık iki sahneye birden 10 numara verilmiştir).

Kimi deyimlerin Brecht'e özgü yazılışları korunmuştur(Kamp, Tomy, Blody Five, Blody Gent, gibi)

1938 Yazımı:

1. (170, 5) *Kişiler*] Kişiler Listesi sonradan eklenmiştir.

Oyunun Sahnelenişleri ve Yankıları

Adam Adamdır'ın ilk sahnelenişi, 25 Eylül 1925'te hem Darmstadt'da, hem de Düsseldorf'da aynı zamanda gerçekleşir. Darmstadt'da rejisör Jakob Geis ve dekorcu Caspar Neher ile birlikte zaten "Brecht deneyimli" tiyatrocular oyunu yönettikleri için oradaki sahneleme daha çok ilgi çeker. Darmstadt Devlet Tiyatrosunda Neher yarı yükseklikli bez perde kullandığı için seyirci dekor değişimlerini izleyebilmektedir. Sonradan bu tarz perde, tiyatro tarihine "Brecht Perdesi" olarak geçecektir. Galy Gay'i Ernst Legal oynamış, *Adam Adamdır-Şarkısı* Brecht'in melodisi ile söylenmiştir.

Düsseldorf sahnelemesinde (reji: Joseph Münch, dekor: Harry Breuer) Galy Gay'i Ewald Balser oynar. Şarkıları Josef Vorsmann caz parçaları olarak bestelemiştir.

Rejisör Geis, Darmstadt sahnelemesindeki "yönlendirici düşüncesini" şöyle açılıyor: "Oyunun 'ön anlamı'nı olabildiğince açık biçimde gözler önüne sererek 'art anlamı'nı da göstermek." Çalışmasının sonucuna ise Geis çok eleştirel yaklaşıyor: "Atılımın gevşekliği yer yer ehlilik gibiydi, oyunda hedeflenen soğukkanlı anlaşılırlık sürekli kramp halinde katılığa kayıyor, sürükleyici olay akışının temposu sık sık aksıyor, umulan akıcı yaşam yerine mekanizma kesikli yürüyordu." (*Die Scene*, Berlin, 1926, Sayı. 35.) Rejisörün bura-

da sözünü ettiği şeyler, Brecht'in yeni tarz mesel oyun tipinin tiyatroya ve aynı şekilde seyirciye, eleştiriye getirdiği güçlüklerdir.

Prömiyerdeki tepkiler iki yanlıdır, alkış "yoğun ıslıkla" (Darmstadt) karışır, Düsseldorf'da "buz gibi bir suskunluk" da kayda geçer. Düsseldorf'da bir eleştirmen şu saptamayı yapıyor: "Brecht, 'Galy Gay'in 1925'te Kilkoa'da askeri barakalarda dönüşüm geçirmesi' ile, bağnaz burjuvanın ateşli bir askere dönüşümünü tasvir etmiş. Alt ad rahatlıkla 'Küçük burjuva Gottlieb Schultze'nin 1914'de Paderborn yakınında Senne talimgâhındaki askeri barakalarda geçirdiği dönüşüm' olabilirdi [...] Yazar bir de rejisör bulsaymış ne müthiş bir akşam olurmuş ama." Öte yandan: "Rejisör Joseph Münch oyunu yanlış sahnelemeseydi, Josef Vorsmann oyuna hiç mi hiç uymayan bir müzik yapmamış olsaydı burjuva yurttaşların büyük çoğunluğu hoşnutsuzluğunu buz gibi bir soğukluktan daha açık biçimde dile getirirdi." (*Volkszeitung*, Düsseldorf, 9 Ekim 1926.)

Rejisör Geis'ın kendi eleştirilerine karşın Darmstadt'daki ilk oynanış daha başarılı oldu. Eleştiriler, rejiyi, dekoru ve oyuncuları övmekte birlik olmuştu; buna karşılık Brecht'in komedisiyle ilgili görüşler çok farklıydı. Elisabeth Langgässer, oyunu "kendine yönelik ve keskin tutarlılığı ile büyük çağdaş önem taşıyan ve öğelerinde simgesel güçte ve gerçek edebi değerde" buluyordu (*Rhein-Mainische Volkszeitung*, Frankfurt a.M., 29 Eylül 1926); Berhard Diebold ise, "Adam Adamdır" formülünde ilk bakışta bolşevik bir slogan görüyor, ama Brecht'in bolşevizmdeki ciddiyetini belirsiz buluyor, "bu yeni tek tip insanları için" Brecht'in, "onları askerler arasına sokmaktan başka bir simge düşünemediği"ni söylüyor.

Alfred Kerr, Brecht'in mesel oyununu âdeti üzre kökten reddederken, Herbert Jhering oyunu Chaplin'in 1925'teki *The Gold Rush* (Altına Hücum) filmiyle karşılaştırıyor: "Chaplin'in *Altına Hücum*'u Amerikan macera filmlerine karşı ne ise, Brecht'in Adam Adamdır'ı da savaş ve Pirandello oyunlarına karşı aynı konumdadır. Her ikisi de parodinin ara konumunu aşıp mizaha erişiyor. Her ikisinde de ifade artık teknik bir deneme değil özün iletimidir.[...] Zaman, '*Adam Adamdır*' temasıyla tümden satirik ilişkidedir. Chaplin'in Altına Hücum'unda olduğu gibi Brecht'de de satirik ikincil ilişkiler kalkmıştır." (*Berliner Börsen-Courier*, 29 Eylül 1926.)

İlk oynanıştan altı ay sonra *Adam Adamdır*, 18 Mart 1927'de Berlin Radyo Saatinin, Brecht'in kendi elinden bir radyofonik oyun yayınlamasıyla çok daha iyi tanındı. Alfred Braun'un rejisinde Ernst Legal Galy Gay'i, Helene Weigel de Leokadja Begbick'i seslendirdiler. Brecht, bu prodüksiyon için yazdığı *'Adam Adamdır'a Önsöz* ile yayının girişini kendisi yaptı, müzik Edmund Meisel'indi.

O dönemde radyo eleştirmeni olan Kurt Weill şöyle yazıyor: "Yeni bir mizahın tüm renklerinde dolaşan dilin sonsuz zenginliği içinde ve biçimin alışılmamış çarpıcılığıyla, yeni bir insan tipinin çöküşü olarak önem kazanan yeni bir dramatik ürün tipi ortaya çıkmakta. Alman radyofonik oyununun gelişmesi açısından kayda değer bir akşam oldu." (*Der deutsche Rundfunk*, Berlin, 1927, Sayı 12.) 1927'den 1929'a dek, Darmstadt ve Köln gibi çeşitli Alman radyolarında daha başka radyofonik oynanışlar gerçekleşti, Köln'de Ernst Hardt kendi yazımıyla bir reji yaptı (yayın 11 Ocak 1929, girişte Hardt ile Brecht arasında konuşma).

Her iki ilk oynanışın ardından Nisan 1927 ile Aralık 1927 arasında beş Alman sahnesi daha, hepsi de Meisel'in müziğini kullanarak oyunu sahnelerler.

İlk kez 5 Ocak 1928'de Volksbühne am Bülowplatz'da Berlin sahnelemesi gerçekleşir. Erich Engel rejiyi yapar, dekor Caspar Neher'indir, müzik Edmund Meisel'in. Galy Gay'i Heinrich George oynar, Helene Weigel yine Leokadja Begbick rolünü üstlenir. Program dergisinde Brecht'in 1927'deki *Ön Deyiş*'i basılmıştır, araya konan *"Adam Adamdır"ın Şarkılar-Listesi ekinde Dul Begbick'in Şarkısı, Toplar Şarkısı, Adam Adamdır-Şarkısı* ve *Bitiş Şarkısı* vardır.

Sahneleme büyük bir başarı olur, "bitişte daha salon karanlıkken sonsuz alkışlarla Brecht, Engel ve Georg çağrılıyordu." (*Das Theater*, Berlin, 1928, Sayı 2). Harry Kahn, sahnelemenin kalitesi yanında her şeyden önce Brecht'in dilindeki yeniliği öne çıkarıyor: "Sözcük seçimi düpedüz banal, ama bileşimi neredeyse dâhiyane. Sokaktaki adamın ağzıyla konuşuyor ve böylece en derin ve müthiş nesneleri son derece basit şeylermiş gibi dile getiriyor. Görünüşteki tümden amorf yüzeyselliği içinde bu dil, bireyin özden yoksun temel yaşantısının, özsüzlüğünün son derece ince bir ifadesi oluyor." (*Die Weltbühne*, Berlin, 1928, Sayı 3.) Berliner Volksbühne'nin üye dergisinde

Adam Kuckhoff öncelikle oyunculuk gücünün, en başta da Helene Weigel'in oyunculuğunun altını çiziyor: "Her ikisinin [Georg'un ve Uria'yı oynayan Lamberts-Paulsen'in] yanında Weigel, keskin akılla birlik sıcak doğası, müthiş zekice oynayışıyla giderek oyunun aktivitesinin baş taşıyıcısı oluyor, hele ki müthiş organik ve şeytanca derinlikle söylediği iki şarkı, oyunun öğretisini de öne çıkarıyor". Oyunun yönsemesini Kuckhoff özellikle onaylıyor: "Gelecek, kitle içindeki bireyindir, öyle olmakla daha az birey olmayacak, tam tersine ancak öyle kişilik kazanacaktır." (*Die Volksbühne*, Berlin, 1928, Sayı 1.)

KPD merkez organının eleştirmeni, sergilenen meselin soyutluğunu eleştiriyor: "Birçok yerinde oyun, daha yaşam dolu etkinliğe erişebilmek için, çağımızın sınıf güçleriyle daha sıkı ilişkiye çağırmakta. Yazar Bert Brecht'in çok büyük yeteneğinin altını bir kez daha çizmek gerek. Yine onun işçi sınıfı mücadelesiyle gerçek bağlantılı çalışmaya henüz tam geçmediği gerçeğinin de bir kez daha altını çizmek gerek." (*Die Rote Fahne*, Berlin, 6 Ocak 1928.) Herbert Jhering, Engels'in rejisini "Piscator'un devrim oyunlarının komedi tarzında karşılığı" olarak niteliyor. (*Berliner Börsen-Courier*, 5 Ocak 1928).

1928 ile 1930 yılları arasında Alman sahnelerinde *Adam Adamdır*'ın yedi sahnelemesi daha yapılır, bunların ikisi amatör toplulukların oyunudur.

Oyunun 6 Şubat 1931'de Staatliches Schauspielhaus am Gendarmenmarket'de prömiyer yapan ve seyircinin şiddetli tepkisiyle karşılaşan ikinci Berlin oynanışı özel önem taşımaktadır. Burada 1931 yazımı ilk kez sahneye konur. Brecht, Ernst Legal ile birlikte rejiyi üstlenir. Volksbühne'deki sahnelemenin üstünden geçen üç yıl içinde Brecht, kendi epik tiyatrosunun kuramsal ve pratik oluşumuna yoğunlaşmıştır. Şimdi onun araçlarını, birlikte çalıştığı Emil Burry'nin de desteğiyle bu rejide radikal biçimde devreye sokar ve bu yüzden, yeni oyun ve konuşma tarzını yadırgayan bir oyuncu kesiminin direnmesiyle karşılaşır. Askerler, yarım masklarla, askılarla, kocaman ellerle ve sırıklarla "çok iri canavar"a dönüşmüşlerdir; projeksiyonlar ve oyun başlıkları olay akışını keser, megafonla yükseltilmiş ara seslenişler bunlara eklenir; tüm oyuncular Brecht tara-

fından tavırlı konuşma ve rolleriyle aralarına mesafe koyma tarzına şartlanırlar. Oyunun başında Polly'yi oynayan oyuncu perde önüne gelir ve *Fil Yavrusu*'ndaki ilk cümleyi söyler: "Dram sanatının sizi tam etkilemesi için, bol bol tütün içmeniz önerilir." İlk provalar boyunca Ernst Legal, Brecht'in vurgulamalarını uygular, ama toplulukla giderek artan bir çatışmaya düşünce prömiyerden az önce rejiyi Brecht'le birlikte sürdürmeyi reddeder. Bu yüzden sonunda prömiyerin program broşüründeki rol dağılımı listesinde rejisör adı hiç yoktur. Buna karşılık Emil Burry'nin *"Adam Adamdır" Provaları Üstüne Notlar* başlıklı bir makalesi vardır; makale şöyle der: "Adam Adamdır provalarında kimi zaman oyuncularla reji arasında ilkesel tartışmalar yaşanmıştır." Bir imzasız katkı da tiyatro yönetiminin Brecht'in rejisine yönelik güvensizliğini dile getirmekte. Katkı şu cümleyle son bulur: "Gerek başlıkların, gerekse sigara içme serbestliğinin, seyircinin tiyatroyu daha kendini vererek kullanmasını sağlayamaya yetmeyeceğinden korkulur."

Müziğe ilişkin olarak ise program broşüründe yalnızca Kurt Weill'in iki "parça"sının, Gece Müziği ve Askeri müzik'in kullanıldığı bilgisi vardır. Bu sahnelemenin materyaline ulaşılamadığı için, şarkıların ve özellikle de yeni yazılmış olan *Nesnelerin Akışı Üstüne Şarkı*'nın hangi müzikle söylendiğini saptamak mümkün değil. Baş oyuncular, Galy Gay'de Peter Lorre, Leokadja Beckbick'de yine Helene Weigel, dört asker rollerinde Theo Lingen, Wolfgang Heinz, Alexander Granach ve Leo Reuß ve çavuş Fairchild'de Paul Bildt'tir.

Prömiyer, Galy Gay'in sıralar ve kabarık adalelerle, dişlerinin arasında bıçakla grotesk abartıda devleşmiş bir "savaş makinesi"ne dönüştüğü final nedeniyle salonda büyük gürültü patırdı yaratır. Sonraki oynanışlarda da oyuncular oyunu büyük güçlükle sona erdirirler. Toplam beş oynanıştan sonra oyun kaldırılır.

Eleştiri, Brecht'in, yöntemini sonuna dek götürerek deneme isteğini temelde onaylar, ama aynı zamanda seyirci açısından başarısızlığın nedenini de, bu kez çok ileri gitmesinde bulur. Willy Haas şöyle yazar: "Brecht, deniyor. Seyirciye göre başarılı olamaması da bundan, deneme yapmasından, hem de sistematik olarak denemesinden, oysa büyük tiyatro seyircisi denemeden uzak durur. [...] Kendi mistiğini nefretle fırlatan, hep ortodokslaşır. Brecht de ortodoks ol-

muştur, ayrıca karakteristik biçimde kendine ortodoksinin en rasyonel olanını seçmiş: keskin bir Marksist ya da bolşevik olmuştur." (*Die Literarische Welt*, Berlin, 1930/31, sayı 24.)

Herbert Jhering de başarısız bir denemeden söz eder: "Brecht sonu gelmez bir değiştiricidir. Bir eserle asla vedalaşamaz, bitmiş eseri sürekli yeniden deneye vurur. Bu kez ne istemiştir? Yükleme işçisi Galy Gay'in zararsız bir kişilikten bir asker, bir numara, bir kolektif insan haline getirilişini sergileyerek, aynı zamanda tiyatro sanatının da karakterize edenden tipleştirene dönüşümünü göstermek istemiştir. Kişilikten maskeye, özdeşleştirenden bildirene geçmiştir.[...] Evet, başarısız kalan bir deneme, ama olmadık zenginlikte tartışma malzemesi içeriyor. Şimdilik böyle olmaz." (*Berliner Börsen-Courier*, 7 Şubat 1931.)

Yaptığı sahnelemeye gösterilen tepkiler, kendini Jhering gibi dostlar tarafından bile yanlış anlaşılmış hisseden Brecht'i fena halde meşgul eder. 8 Mart 1931'de *Berliner Börsen-Courier*'de, oyuncuları ve hepsinden önce de başroldeki Peter Lorre'yi eleştirinin oklarından koruduğu ve epik tiyatronun sergileme ilkelerini bir kez daha açıkladığı Tiyatro Sanatını Değerlendirmede Ölçütler Sorunu Üstüne makalesiyle Brecht sesini yükseltir. Burada ayrıca, daha ileri çalışma amaçları için oyunun önemli kesitlerinin filme alındığı bilgisini de verir (film zamanımıza kalmıştır üstelik) : "Çok ilginç bir deneme; kesintilerle olayın asal dönüm noktalarını filme aldığımız küçük bir oyun filmi, öyle ki, büyük kısaltma yoluyla ortaya çıkan jestik, Lorre'nin özellikle de o uzun konuşma bölümlerinde tüm (dinlemesi rahatsız edebilen) cümlelerin altında yatan mimiksel anlamı nasıl da isabetle yansıttığını şaşırtıcı biçimde kanıtlıyor."

Bu makaleyi Brecht, daha sonraki iki metinle birlikte 1938'de *Toplu Yapıtları 1*'de *"Adam Adamdır" Komedisi Üstüne Notlar* olarak yayınlar.

Brecht bu tartışmalı oynanışı on yıl kadar sonra 1942'de ABD'de şöyle not ediyor: "Berliner Staatstheater'daki sahnelemede *Adam Adamdır* [...] bitmemişti." (*Çalışma Günlüğü*, 11 Mayıs 1942.)

Adam Adamdır, ancak Brecht'in ölümünden birkaç hafta önce Mayıs 1956'da Württembergisches Staatstheater Stuttgart'da 1953 yazımı ve Paul Dessau'nun yeni bir müziği ile bir kez daha sahneye

gelmiştir (Reji: Werner Kraut).

Brecht'in, perde arasında fuayede de seyirciyi Galy Gay hikâyesinin bir çeşitlemesiyle daha yüzleştirme sunumu, tiyatrolarca kabul görmemiştir. *Fil Yavrusu*'nun Brecht hayattayken onun öngördüğü işlevle sahnelendiğine ilişkin hiçbir belge yok.

Satır Açıklamaları

1926 Yazımı:

2. (95,2) *Kilkoa*] Oyunda rastlanan coğrafi yer ve ülke adlarının çoğu gerçektir ve 1925'te bilinen adlara uygundur. Bunları Brecht büyük oranda Kipling'den almıştır. Ancak bu adlar, olayda sadece atmosfer olarak anlam taşıdıkları için hepsinin bugünkü orijinal yazılışlarının ve devlet bağıntılarının verilmesine gerek görülmemiştir.

3. (95,20) *Fil*] Brecht metafor olarak fili sık kullanır, bkz. örneğin *Bay Keuner'in Öyküleri* içinde *Bay K'nın En Sevdiği Hayvan* öyküsü.

4. (96,6) *Adam Adamdır-Şarkısı*] Bkz: 9. Bölüm'deki şiir, Nr. 2'deki şiir, Nr. 3'teki şiir, Nr. 4'teki şiir ve Nr. 6'daki şiir.

5. (98,31) *Ale*] (İngl.) İngiliz beyaz birası.

6. (99,35) *palankin*] Doğu Hindistan'da o zamanlar çok kullanılan, deriden, çukur bir taşıma sedyesi veya koltuğu.

7. (101,4) *Dul Begbick*] Bu figür ismi daha sonra *Üç Kuruşluk Opera*'da da kullanılmıştır.

8. (104,5) *Tomy*] İngilizce kelimeleri Brecht'in kendine özgü yazış tarzı. Aslı: Tommy'dir ve Britanya askeri için kullanılan halk deyimidir. Kaynağı, 1837'de İngiliz acemi erlerinin eğitimi için hazırlanmış bir el kitabıdır: Kolay anlaşılması için tüm tanımlar Thomas Atkins adlı fiktif bir askere yöneltilmiştir. Kipling'in *Barrack Room Ballads*'ı asker Tommy'e ithaf edilmiştir.

9. (104,17) *zenci cephesinin*] Kipling kaynaklı bir ifade, Britanya asker jargonundan. Beyaz olmayan herkes kastediliyor.

10. (104,16) *siyah Ale bira*] Britanya'nın sevilen içkisi Ale'nin (bkz: DN. 5) kuvvetli siyah türü de vardır.

11. (105,1) *Tayfun Adam*] Tüm doğal afetlerden daha beter olabilen insan motifi, *Mahagonny Kentinin Yükselişi ve Düşüşü*'nde yeniden kullanılmıştır.

12. (108,7) *bu Sodom'un*] *Tevrat*'da Sodom ve Gomora kentleri, ahalisinin ahlak düşkünlüğü nedeniyle Tanrı tarafından yok edilir. Bkz. 1. Mose 19.

13. (108,9) *Boyalı Babil*] *Tevrat*'da Magog ülkesi ile Babil kenti, günahkârlığın odakları olarak görülür.

14. (110,17 vd.) *yavru civcivden de çaresiz*] Kipling'in *The Joung British Soldier* baladı şöyledir: "Hindistan'a giden genç acemi er / Yavru civcivden de çaresiz nefer."

15. (113,39-114,1) *Kendini tren vagonunda sanma*] Kipling'in *The Incarnation of Krishna Mulvaney* öyküsünde, palankin içindeki sarhoş asker, trenle Benares'e taşınır.

16. (114,9) *Tael*] Çin para birimi.

17. (117,26) *parmaklarının arası yüzgeç gibi deri bağlar*] Bu imajı Brecht daha önce *Gecede Trampetler*'de de kullanmıştır.

18. (118,15) *Everett & Co.*] Sömürgecilik döneminde önde gelen bir silah üretim firması.

19. (118,16 vd.) *orduya şakacıktan Mama deriz de*] Kipling'den esinleme olan bu imaj, Brecht'in *Larrys Ballade von der Mama Armee* baladında da vardır.

20. (118,20) *Bu Raca'ların*] Raca: Hint prens unvanı.

21. (119,20) *Lord Kitchener*] Herbert Kitchener, Mahdistlere karşı savaşta (1898) ve Boerlere karşı savaşta (1899-1902) Britanya sömürge ordusunun komutanıydı. Ardından Britanya Savaş Bakanlığı'na getirildi.

22. (124,16 vd.) *fille yolsuz bir iş yapmış*] Bunu izleyen "fil ticareti", talebin ürünü belirlemesi kuralına dayanmaktadır. Brecht burada, 1926'da Almanya'da çok tartışılan, dönemin "Fordizm"ini yansıtıyor. (Henry Ford, ABD'de otomobil sektöründe üretim ve satış için en keskin rasyonalizasyona dayalı yeni bir yöntem geliştirmişti ki bu yöntem öteki endüstri kollarında da uygulandı.)

23. (128,32) *O fili tanımıyorum ben*] Petrus'un İsa'yı inkârına gönderme. Bkz: *Matta İncili*, 26, 72.

24. (136,21) *oraya seslenin*] *Baden Öğreti Oyunu*'nda sona doğru

Bölüm 9'da da şöyle denir, "Ona seslenirse ortaya çıkar." (Ayrıca Bkz. 225,35: "biri seslenmeli ona.")

25. (144,24) *otomatik tüfeğim*] Daha öncenin tek atışlı tüfeklerinin aksine 19. yüzyılda geliştirilmiş olan art arda otomatik çok atışlı tüfek.

26. (149,23) *Sifil bir şapkayı tıkamışlar ağzıma*] Latince, *sivil-civilus*: yurttaşça; *sifilis*: frengi hastalığı.

Brecht bu *sivil-sifilis* karışımı "sifil" kombinasyonunu *Mahagonny Kentinin Yükselişi ve Düşüşü*'nde de kullanmıştır.

27. (154,10) *İnsan malzemesi*] Birinci Dünya Savaşında malzemenin büyük rol oynadığı muharebeler nedeniyle oluşmuş kavramın savaşa sürülen askerler için kullanılışı.

28. (162,21vd.) *linç edilmek ya da edilmemek, işte bütün mesele*] Shakespeare'in *Hamlet* tragedyasındaki ünlü deyişe (III. 1) gönderme: "Olmak ya da olmamak, işte bütün mesele".

29. (164,21) *çim halı*] Marie Eichenberg'in çok yayılmış aynı adlı *Mutfak* şiirine (1874) kinaye.

30. (165,4) *Rule Britannia*] Britanya ulusal marşının popüler adı.

31. (165,13) *düzgün bir daire çiz*] Brecht, *Kafkas Tebeşir Dairesi* oyununda da analık sınamasını yine merkez konuma getirir.

32. (167,4) *Darwin'in kanıtladığı gibi*] Charles Darwin 1859'da *Türlerin Kökeni* kitabıyla evrim kuramını kurmuştu.

33. (167,33) *baba Krüger*] Oranjefreistaat ve Transvaal Güney Afrika Cumhuriyetlerinin Başkanı Paul (lakabı Ohm) Krüger'e gönderme. Krüger, 1899-1902'de Boerler Savaşı denilen savaşta Britanya sömürge ordusunun karşısındaki birliklere komuta etmişti.

1938 Yazımı:

34. (170,1) *Çalışmaya Katılanlar*] Temel metin için birlikte çalışanlar listesinde verilen H. Emmel ve R. Kass adları, Almanya'da kaldıkları için başlarına bir şey gelmesin diye Emil Burry ile Caspar Neher yerine takma ad olarak konmuştur.

35. (171,2) *Kilkoa*] Bkz. DN. 2.

36. (176,5) *palankin*] Bkz. DN. 6.

37. (177,17) *Dul Begbick*] Bkz. DN 7.

38. (180,31) *Tomy*] Bkz. DN 8.

39. (182,5) *Tayfun Adam*] Bkz. DN. 11.

40. (186,14) *Boyalı Babil*] Bkz. DN. 13

41. (189,30) *yavru civcivden de çaresiz*] Bkz. DN. 14.

42. (193,3) *Kendini tren vagonunda sanma*] Bkz. DN. 15.

43. (194,1 *Tael*] Bkz: DN. 16..

44. (196,28) *parmaklarının arası yüzgeç gibi deri bağlar*] Bkz. DN. 17.

45. (197,19) *Everett & Co.*] Bkz. DN. 18.

46. (197,20) *orduya şakacıktan Mama deriz de*] Bkz. DN. 19.

47. (197,24) *Bu Raca'ların*] Bkz. DN. 20.

48. (198,31) *Lord Kitchener*] Bkz. DN. 21.

49. (202,4-7) *Ay batsın, Alabama*] *Adam Adamdır*'ın 1929 ikinci yazımı için Brecht'in yazdığı *Alabama-Song*'un Almanca versiyonu. Şarkı daha 1925'te özellikle ilkel sanat-İngilizcesiyle yazılmıştı ve gerek *Ev Vaazları*'nda, gerekse her iki *Mahagonny* oyununda yer almıştı.

50. (206,8) *hareketli bantta*] Yirmili yıllarda ABD'den Almanya'ya da geçmiş olan, akan bir bant üzerinde çalışma sistemi kastediliyor.

51. (206,13) *Kopernikus*] Nikolaus Kopernikus'un 1543'te *De revolutionibus orbium coelestium* kitabında temellendirdiği heliosantrik evren tasarımı, ilk kez güneşin bizim gezegenler sistemimizin merkezi oluşundan hareket ediyordu.

52. (206,18) *her şeyin göreceli olduğunu*] Albert Einstein tarafından 1905'te kurulan ve yalnız fiziksel düşünce alanında olmaksızın her yönden yeni bir çağı başlatan görecelilik (rölativite) kuramına gönderme yapılıyor.

53. (206,28) *Fil ticareti*] Bkz. DN. 22

54. (209,20) *O fili tanımıyorum ben*] Bkz. DN. 23.

55. (217,39) *orada oturuyorsun, Gomora!*] Bkz. DN. 12.

56. (218,18) *Kafamda bir sivil şapkası*] Bkz. DN. 26.

57. (225,35) *Biri seslenmeli ona*] Bkz. DN. 24.

BRECHT'in YAZILARI NOTLARI

Vahşi Ormanda / Kentlerin Vahşi Ormanında
İngiliz Kralı II. Eduard'ın Yaşamı
Adam Adamdır

Türkçesi

Yılmaz Onay (*Kentlerin Vahşi Ormanında – Adam Adamdır*)
Yalçın Baykul (*İngiliz Kralı II. Eduard'ın Yaşamı*)

VAHŞİ ORMANDA ve KENTLERİN VAHŞİ ORMANINDA

BİR OYUN[1]

Chicago.

Malayalı kereste tüccarı Shlink (tip Wegener[2]), kendinden daha genç olan George Garga (tip Granach[3]) ile, süreç içinde her ikisinin de insani niteliklerini[4] yitirdikleri bir yok etme kavgası yürütür. Edilgen görünen bir zihinsel sistemle Shlink, genç George Garga'yı çevresine bağlayan bütün iplere saldırıp koparır ve onu, kendisini gittikçe daha sıkı kuşatan Shlink entrikalarının vahşi ormanına karşı umutsuz bir özgürlük kavgasına zorlar. Shlink'in kereste ticarethanesi ve Garga'nın ailesi, yok etmenin çarkına düşerler. Hep daha fazla yalıtılmış, daha sıkı kuşatılmış olarak her ikisi de kavgalarını sonuca erdirmek için ormanların içine batarlar. Tüm varlıklarıyla girdikleri son vuruşmada George Garga, yeniden ayağını yere basar, Shlink'in son sansasyonu olan kavgayı keser ve büyük kent Chicago'da Shlink'in kereste ticarethanesini kendi üstüne geçirir.

Birçok reel olay söz konusu: Kereste ticarethanesi uğruna, aile için, evlilik adına kavga, kişisel özgürlük yolunda kavga. Roller çok değil, figüran hiç yok.

PROGRAM BROŞÜRÜ[5]

J a n e G a r g a ' nın öldürülmesini aydınlatmakla uğraşan dava sayesinde Chicago'nun Çinliler mahallesindeki o -basının vicdansızca didiklediği- karanlık olaylar gün ışığına çıkmıştı. Malayalı bir kereste tüccarının bir ödünç kitap dükkânında avlanması, Fransız kökenli bir göçmen ailenin hemen tümüyle mahvolması, Malayalının gizemli bir biçimde linç edilmesi.

Elinizdeki metin, elbette geniş bir kesimin ilgisini çeken bu konuyu tiyatrolar için belki biraz kabaca düzene sokarak sunuyor. Epey de boşluk var. Davada oldukça açıklığa kavuşmuş olan, Malayalı katilin Cihat Ordusuna bağışlanmış kereste ticarethanesini yeniden ele geçirmesini sağlayan suçları veya kendisinin George Garga ile birlikte, ahlaklı ahalinin linç adaletinden korunmak üzere sa-

rı batağa kaçışı gibi noktalar bile oyunun dışında bırakıldı. Başka bazı noktalarsa zaten karanlıkta kalmış ve belki de sonsuza dek karanlık kalacak. Maë Garga'nın kaderi, nerede olduğu, yıllarca sadakat göstermiş bir aileyi terk edip gitmesinin nedenleri, hiçbir zaman açıklanamadı.

Elinizdeki sahne metninin esas amacı, asılları 1914 yılının o karanlık Eylül günlerinde Chicago'nun Çinliler mahallesinde yaşanmış olabilen ve sonuçları gazete sayfalarından hâlâ az çok bellekler-de bulunabilecek dikkat çekici kimi sahneleri tiyatroya kazandırmaktı. İşte daha şu son nedenle bile, söz konusu birkaç konuşma (ki bu nadir ve en korkunç durumda, malzemesi çok pahalıya ve zor sağlanan ancak pek az konuşma söz konusu zaten) yalnızca özet olarak verildi: bunlar da, dram için vazgeçilmez bazı vurgulamalar ve gerçekdışılıklar sayılmazsa ve davaya bağlı olarak olaylara ilişkin belki fazlaca romantik bir süsleme eklenirse, burada yerkürenin belli bir noktasına ve insanlık tarihinin belli dakikalarına denk düşen en önemli son derece az cümleden ibarettir.

YENİ VE ESKİ[6]

Vahşi Ormanda İçin Öndeyiş[7]

Düşmanlık olmaksızın bir kavgayı, bugüne dek işitilmemiş, yani henüz oluşturulmamış yöntemlerle yürüten insan tipiydi yeni olan, ve elbette onun, ailesine, evliliğine, bütünüyle birlikte olduğu insanlara ve daha pek çok şeye karşı konumuydu; esasında bunlar çok da fazla tabii ki. Ama işte bunlar değildi sizin yeni bulduğunuz. Siz örneğin, anlamaksızın, kendi yapmadığınız bir makineyi, yani işte bir nesneyi, kullanabilir olmanızı yeni buluyorsunuz. Edebiyatta yeni bulduğunuz son şey, kadına taşbebek muamelesi yapılmamalı[8], savıydı diyelim, veya: evlenmek tehlikelidir[9], veya: bir arabacı, daha yüksek konumdaki bir insan kadar trajik bir figürdür[10], hatta kendini daha az tanıdığı için daha bile trajiktir.

Bu eğlencelikçilerin gözünde biçim olarak yeni, ancak en dış gösteriş olabilir. Biz en dış gösterişlerin en eskisi[11] sayıldığımız için yeterince yeni değildik. Caz ile "Valencia"[12], yenidir. Caz olmazsa pek de yeni sayılmaz. Ama cazın kendisi yenidir.[13]

HEIDELBERG SAHNELEMESI İÇİN PROGRAM BROŞÜRÜ[14]

1

Kentlerin Vahşi Ormanında'yı seyircinin izlemesi öylesine zor hale geldi ki, ancak en cesur tiyatrolar[15] bunu göze alabildiler. Gerçekten de seyircinin oyunu tümden reddetmesi[16] hiç de akıl almaz bir şey değil. Bu oyun bazı ön koşullara dayanıyor, bu zaten başlı başına sinir bozucu ve dolayısıyla bilinen yapım bundan kaçınır. Bu ön koşullara ilişkin sonradan gelen bilgilerin yararı ise pek az oluyor, ya da hiç olmuyor

2

Günümüz insanının, tam olmasa da bazı gazete haberlerinde dile gelen davranış tarzı, artık eski (çoğu kez edebiyattan alınan) motiflerle açıklanamıyor. Failin, suçu işleme "motif"inin bilinemediği polis haberleri artmakta. Dolayısıyla yeni dramlarda belli insan tipleri, belli durumlarda sizin beklediğinizden başka türlü davranırlarsa ve belli bir davranış tarzının motifine yönelik kendi tahmininiz yanlış çıkarsa, şaşırmamalısınız. Bu dünyada ve bu dramatikte felsefeci, psikologdan daha isabetli olur.

3

Burjuvazi, yüz yıl oyalandıktan sonra, tiyatroda da kendini tüm zamanların en önemli kavgasına, sınıf kavgasına vermek zorunda hissedene dek, tiyatroda da erkeklerin kavgasını sırf kadınlar uğruna düzenlemeyi, daha önemli şeyler için kavga meselesine gittikçe daha az zaman ayırabilmeyi sürdürecek. "Kentlerin Vahşi Ormanında" oyununda görülebilen, gerçeklikte ancak elli yıl sonra görülebilecek türden öylesine ideal kavga, şimdilik yalnızca tiyatroda izlenebilir.

4

Görüyorsunuz, ben de biliyorum ki, "Kentlerin Vahşi Ormanında" oyununun en basit temel düşüncesini bugün bile hâlâ savunmak durumunda kalıyorum. O düşünce şu: sırf spor[17] olsun diye kavga, iki adamı içine çekebilir ve onların hem ekonomik durumlarını, hem de kişiliklerini değiştirir. Burada spor, tiyatronun zaten elinde bulunan acı ve tutkulara, bir acı ve tutku olarak ekleniveriyor. Muhtemelen bu acı ve tutku, en az elli yıl sürecek antrenman ile

en az iki kıtada duygusal olarak ağır felaket ve zaferlerin izlediği büyük trajik acı ve tutkulardan sayılacak. Açıklaştırmak için: Bugün, nedeni "spor" olan felaketler var ama bu böyle saptanamıyor. Ama söz konusu antrenman sürecinde yine de bugün hâlâ ağırlıkta olan başka (yalın olmayan) kavga motiflerinin, örneğin kadınlara, üretim araçlarına, sömürü nesnelerine sahip olma ihtirasının, kısacası, devre dışı çıkarılabilir oldukları için yok olabilen motiflerin, yok olması gerekecek.

5

Herhalde bu oyunda kullanılan kavga bölgeleri de pek alışılmış türden değil. Nitekim kavga bölgeleri olarak, örneğin George Garga türünde bir genç adamın sahip olduğu, aile, evlilik ya da namus kavramları gibi belli tasarım kompleksleri ele alınmakta. Bu tasarım komplekslerini, hasım, Garga'ya zarar vermek için kullanıyor. Ayrıca taraflardan biri, ötekinin zihninde onu mahvedecek düşünceler uyandırıyor, onun beynine ateşli oklar gibi belli düşünceler saplıyor. Bu kavga biçimlerini ben size daha anlaşılır yapamam.

6

Benim Amerikan ortamını seçmem, sık sık iddia edildiği gibi romantik bir bağlanımdan kaynaklanmıyor. Rahatlıkla Berlin'i de seçebilirdim, ama o zaman seyirci: "Bu insan, ilginç, göze batıcı, dikkat çekici davranıyor", diyemeyecekti, yalnızca şöyle deyip geçecekti: "Böyle davranan bir Berlinli, çok özel bir durumdur." Benim tiplerimi harcamayıp onlarla çakışan bir art ortam sayesinde (işte Amerikan ortamı sayesinde), zamana göre büyük insan tiplerinin ilginç davranış tarzlarına en kolay dikkat çekebileceğime inandım. Bu tipler Alman ortamında romantik kalırdı: Romantik bir seyirciye ters düşen bir konumda değil, yalnızca kendi çevrelerine aykırı bir konumdalarmış gibi olurdu. Pratik olarak söylersek, tiyatrolar Amerika'yı alışılmış fotoğrafıyla fona atsalar ve Shlink'i salt yalın bir sarı çizgiyle ima ediverseler ve bunun ötesinde onu bir Asyalı gibi, yani işte bir Avrupalı gibi davranmaya bıraksalar, bence yeter. Bu bile oyunu, bir büyük esrardan kurtarırdı.

VAHŞİ ORMANDA ve KENTLERİN VAHŞİ ORMANINDA
DİPNOTLAR

1921 civarı: Bir Oyun.

Nisan/Mayıs 1923: Program Broşürü (9 Mayıs 1923'de Vahşi Ormanda'nın ilk oynanışı için).

1926: Yeni ve Eski.

24 Temmuz 1928: Heidelberg'deki Sahnelemenin Program Broşürü İçin.

1. (25,4) *Bir Oyun*] Müsvedde. 1921 civarı. Daha önce, *Vahşi Ormanda* yazımı üstündeki çalışmada öykü taslağı.

2. (25,7) *tip Wegener*] Paul Wegener o sıralar Berlin'de oynamaktadır. İri yarı cüssesi, egzotik görünümü ve oyunculuk yetenekleri ile Wegener, Brecht için tip olarak ilginç gelir. Arnold Bronnen'in bildirdiğine göre Brecht, daha 7 Kasım 1921'de Berlin'e gelişinin hemen ardından çok sayıda oyuncuyla ve bu arada Paul Wegener ile de görüşür ve onu, kendi oyunlarındaki roller için kazanmaya çalışır. (Arnold Bronnen, *Tage mit Bertolt Brecht*,Müncen/Wien/ Basel, 1960, s.30. / *Brecht'li Günler*, Mitos Yay., İst., 1994)

3. (25,9) *tip Granach*] Alexander Granach çeşitli Berlin sahnelerinde oynamaktadır. Brecht onunla Kasım 1921'de tanışır. Granach, bu rol için uygun görünmesine neden olan duygu yoğunluklu oyun tarzı ile tanınır. Daha sonra Brecht'in birçok oyununda oynamıştır.

4. (25,9) *insani niteliklerini*] Temel metinde "insani"nin önünde silinmiş bir "en açık" bulunuyor; ardından çözülemeyen bir sözcük geliyor.

5. (25,27) *Program Broşürü*] Daktilo kopya (el yazısıyla düzeltilmiş ve tamamlanmış); Erich-Engel-Arşivi'nde, Berlin. Yazılış: Nisan/Mayıs 1923.

Bu metin, *Vahşi Ormanda*'nın 1923 yazımının bir daktilo kopyasına dahildir. Bunun için şu sahne açıklaması vardır: "Perde açılmadan önce gazeteci kadınların ve oğlanların, oyuna ekli program broşüründe altı çizilmiş sözleri sahnede koşuşarak ünledikleri duyulur." (Altı çizili yerler, elinizdeki yayında italik yapılmıştır)

Öteki daktilo kopyalarda bu ek, Sondeyiş, ve, Gizemli Olay:

Sh[link] G[arga]'ya Karşı, başlıklarıyla konmuştur.

6. (26,29) *Yeni ve Eski*] Müsvedde (not defterinde). Yazılış: 1926.

7. (26,30) *"Vahşi Ormanda" İçin Öndeyiş*] Herhalde, *Kentlerin Vahşi Ormanında*, yazımının Propyläen-Verlag'da ilk yayını (1927) için bir önsöz taslağı olarak kaleme alındı ama sonra kullanılmadı.

8. (27,1) *kadına taşbebek muamelesi yapılmamalı*] Henrik İbsen'in *Et dukkehjem* (1879, Alm.: *Nora oder Ein Puppenheim* / Nora ya da Bir Bebek Evi) oyununa gönderme.

9. (27,1) *evlenme tehlikelidir*] Bkz. Nikolai Gogol'ün komedisi *Shenitba* (1841, Alm.: *Die Heirat* / Evlenme).

10. (27,2) *bir arabacı... trajik bir figürdür*] Gerhard Hauptmann'ın *Fuhrmann Henschel* (1898) dramına gönderme.

11. (27,6) *en dış gösterişlerin en eskisi*] Oyun önce yalnızca Erich Engel (reji) ve Kaspar Neher (dekor) tarafından 1923'de Münih'de ve 1924'de Berlin'de sahnelendi (bkz. DN. 15 açıklaması.)

12. (27,8) *"Valencia"*] Yirmili yılların plağı (İspanyol şarkısı ve one-step, José Podilla).

13. (27,9) *ama cazın kendisi yenidir*] Birinci Dünya Savaşı'nın ardından caz Avrupa'da tanınır.

14. (27,12) *Heidelberger Sahnelemesi İçin Program Broşürü*] Daktilo kopya (el yazısı düzeltme). Yazılış: "24.7.28" (daktilo kopyada yazılı).

Kentlerin Vahşi Ormanında'nın Heidelberg sahnelenişini gördükten sonra (prömiyer: 14 Temmuz 1928) Brecht, bu metni yazar, ama yayınlanmaz.

15. (27,16) *en cesur tiyatrolar*] *Vahşi Ormanda*, ve, *Kentlerin Vahşi Ormanında*, oyunu önce Münih'de Residenz-Theater'da (prömiyer: 9 Mayıs 1923), Berlin'de Deutsches Theater'da (29 Ekim 1924), Darmstadt'da Hessisches Landestheater'da (10 Aralık 1927) ve Gotha'da Landestheater'da (28 Şubat 1928) sahnelendi.

16. (27,17) *oyunu tümden reddetmesi*] Oyunun Menih'deki (altı) oynanışında ve Berlin'deki (beş) oynanışında hep skandallar oldu.

17. (28,12) *sırf spor*] Daha 1920'de Brecht, tiyatronun sporla ilişkisi üstüne şöyle yazmıştı: "Tiyatroya, bir spor şenliğine gider gibi gitmeli." (*Das Theater als Sport;* ayrıca bkz. Mehr guten Sport, *Bütün Eserleri*, Cilt 21).

INGILTERE KRALI II. EDUARD'IN YAŞAMI

KÖLN GÖSTERİMİ ÜZERİNE[1]

Çağdaş tiyatronun devasa Babil biçem karmaşası[2] karşısında, tıpkı uzmanlık dergilerinde çalışmalarının teknik değerlendirmelerine ilişkin bilgiler veren bir mühendis gibi dramatik oyun yazarına da oyunlarının sahnelenmesindeki önemli noktalar üzerine değerlendirmeler yapma izni verilmelidir. Şair Hans Hardt'ın[3] Köln'de gerçekleştirdiği *İngiltereli II. Eduard'ın Yaşamı* adlı tarihsel oyunun iki buçuk saatlik, benzerlerine örnek gösterilebilecek ustalıktaki sahnelemesinde, beklendiği gibi oyuncu Lothar Müthel'in çağdaş tiyatro için çok belirgin önemi açıkça gözler önüne seriliyor. Oyunculuktaki olağanüstü inceliği ona kusursuz bir nesnelliği sergilemesine olanak veriyor ve her anında denetimi asla yitirmeden Edward'ın yaşamındaki önceden kestirilemez, hem de sözcüğün gerçek anlamıyla kestirilmesi çok zor olan dönemeci neredeyse fiziksel bir çalışma yaparak canlandırıyor. Ölüm sahnesi ise tümüyle mükemmel...

DİPNOTLAR:

1. (30,5) *Köln sahnelemesi üzerine*] Taslak. Mayıs sonu / Haziran başı 1926. Yazan: "Bert Brecht".

Brecht, metni oyunun Köln Schauspielhaus'taki ilk gösterimiden sonra kaleme aldı (29 Mayıs 1926) ve eleştirmen Herbert Jhering'e *Berliner Börsen-Courier*'de yayınlanması ricasıyla birlikte gönderdi. (Herbert Jhering'e mektup, Haziran 1926) Bunun gerçekleşmemesi üzerine Brecht, Jhering'e hayal kırıklığı içinde yazdıklarının neden "dikkate alınmadan karşılıksız bırakıldığını" ve bunun özel bir nedeni olup olmadığını sorar (H. Jhering'e mektup, 10 Haz. 1926).

2. (30,7) *Babil'deki biçem karmaşası*] Mose'ye gönderme (11,3); buna göre tanrı Babil sakinlerinin dilini öyle bir karmaşıklığa uğrattı ki, artık birbirleriyle anlaşamaz hale geldiler.

3. (30,14) *Şair Ernst Hardt*] Ernst Hardt, yüzyılın başlarına kadar bir yazar olarak tanınmıştı, daha sonra tiyatro ve radyodaki çalışmaları nedeniyle (1925/26 Köln Schauspielhaus'un Sanat Yönetmeni ve ardından 1926 yılından 1933'e kadar Köln Radyosu, Westdeutscher Rundfunk'un sanat yönetmeni); 1927 yılında Brecht'in *Adam Adamdır* oyununu radyo tiyatrosu biçiminde uyarladı. Alman Oda Müziği Baden Baden 1929 Festivalinde *Lindberg'in Uçuşu*'nu sahneye koydu.

ADAM ADAMDIR

GAZETELER İÇİN[1]

Worcester alayından[2] üç askerin karanlık eğlencesi,
Yer, Kankerdan Doğu Hindistan
Eğlence mi, saldırı mı?
Liman işçisi J. Galgei kendini Jerome Jip adlı asker sayıyor.

Saipong / Tüm ön Hindistan, liman yükleme işçisi J. Galgei'ın inanılmaz olayını konuşuyor. Saipong'da bu haftalarda, askerler, erzak talancıları ve Afganistan tümeninin üç gün süren toparlanması yüzünden seyyar ordu birliklerinde eksik olmayan serkeş güruhu içinde büyük bir kargaşalık vardı. Kankerdan'dan Saipong'a gönderilen dört asker, *viski elde etmek için* (!!!), henüz açıklaşmamış bir soygun sırasında içlerinden birini geride bırakmak zorunda kalmışlardı. Dördüncü adamlarının eksikliği yüzünden suçun açığa çıkmasını önlemek için J.Galgei'ı kullandılar. Başlangıçta yalnızca kendilerine acıdığı için ilgilenen Galgei'dan, iki çağrı ile, adı Jerome Jip olan eksik dördüncü kişiyi oynamasını istediler. Ama Galgei sonra, kalan iki günde de birliğin hareketine dek istenen kişiyi oynamaya devam etmeyi reddedince, onu tam da perdeye uygun komedinin başoyuncusu yaptılar. Şöyle ki: Çok kuşku verici bir kişilik olan bir kantin işletmecisiyle birlikte hazırlanan komplo yoluyla, İngiliz ordusunun bir sözde filini, ona, karşılıksız ve herhangi biçimde sattırdılar. Bu günlerde sel gibi içilen viski yüzünden Galgei, çok doğal bir fil gibi görünen bu tehlikeli armağanın, gerçekte birkaç parça çadır bezi ile onu taşıyan üç askerden ibaret olan yapısını fark edemedi. Böyle olunca onlar da Galgei'ı, "hırsızlık" suçuyla "olay yerinde" tutuklayıp, Saipong'un üç incir ağacının altında sıkıyönetim gereği kurşuna dizdiler. Elbet sözde kurşuna dizmenin çok öncesinde zaten kendini yitirmiş olan ve boğuk, çaresiz, onlarla birlikte sürüklenen Galgei'ı, az önce kurşuna dizilmiş bir Galgei için cenaze konuşması yapacağını anımsatarak uyandırdılar. Kafası allak bullak olmuş bu kişi, tüm bunları ve daha pek çok şeyi, pek bir direnç gös-

termeksizin yaptı. Bir sonraki gün de, artık kendi kişiliğine karşı güveni sarsılan yükleme işçisine garip kuşkulanmalar getirdi. Askerler, dehşet verici oyunlarını, bir kimliğin kullanılışında doruğa çıkardılar. Galgei'ın, karısına karşı, sonunda asker olarak ortaya çıkmasına neden olan tavrı, o anda zaten kendi kimliği konusunda kararsız olduğunu kanıtladı. "Mizaha" pek yatkın askerler, Jip adının devreye girişinde de güçlük çıkarmaya başlayınca, Galgei öyle bir enerji ile o isme sahip çıktı ki, artık gerçek Jip'in ortaya çıkması bile onu bundan döndüremezdi. Gerek tümüyle bu olay, gerekse aynı anda, çavuş P.'nin, cinsel zaafı nedeniyle kendine hâkim olamayışına öfkelenerek kendi eliyle kendini iğdiş etmesi olayı, günümüzde bireyciliğin üstündeki cilanın yüzeyselliğini kanıtlamakta.

EPİK AKIŞ[3]

Bin dokuz yüz yirmi beş yılında Kilkoa askeri barakalarında, canlı bir insanın dönüşümü.

1

Hepsi yardım ettiler, bir fil yaptılar, Galy Gay adlı adamı yanına getirdiler ve onu satmasını istediler. Ama tam Galy Gay fili ipinden tutarken çavuş üstüne geldi, ötekiler: eyvah şimdi ne yapacak, dediler. Çünkü çavuş yüzünden onun yanına gelemiyorlardı. Bir duvarın üstünden onu gözlüyorlardı, yapayalnız kalmıştı, file bakar da sahte olduğunu bir anlarsa?! Ama adam file bakmamıştı, bu andan itibaren ötekiler, bu adamın kendisi için iyi olana inanınca hiçbir şeyi bilmek istemeyen biri olduğunu anladılar. Bu yüzden bakmamıştı file, filin sahte olduğunu görmesin diye, çünkü onu satmak istiyordu. Ve yanlarında olan karısı, çavuşu uzaklaştırdı.

2

Sonuçta adam, kendisinin olmayan ve üstelik sahte olan fili sattı. Ama ötekilerden biri geldi, onun omuzuna elini koydu ve şöyle dedi: ne yapıyorsun sen? O kendini kanıtlayamayınca da aleyhinde dava açtılar. Ölüme mahkûm ettiler. O zaman, Galy Gay olduğunu, yani suçlu olduğunu inkâr etti ve yüksek sesle Galy Gay olmadığını haykırdı. Ötekilerse buna inanmıyormuş gibi davrandılar. Sözde

yedi tüfekten sözde yedi ateş ederek onu sözde kurşuna dizdiler, o da kendini kaybederek yıkıldı.

3

Kendine geldiğinde ise önüne bir sandık getirdiler, içinde de kurşuna dizilmiş Galy Gay'in bulunduğunu söylediler. Bunun üzerine aklı iyice karıştı, kendisinin, kurşuna dizilmiş ve sandığın içinde yatıyor olan Galy Gay olmadığına inanmaya başladı, bunu istemiyordu da. Bu yüzden ayağa kalktı ve kendisine inanmaları için bir yabancıdan söz eder gibi Galy Gay üstüne konuşmaya başladı, çünkü ölümden korkuyordu. Ötekiler boş olan sandığı toprağa gömdüler, o da ölü hakkında konuşma yaptı.

Demek ki yani aynı gece onu alıp birlikte götürdüler.

"ADAMADAMDIR"[4]

Hikâye tümüyle olanaksız görünecektir. Ama insanlığın belleğinde yer etmiş tüm tarih kesitleri olanaksızdır. Ve o tarih kesitleri içinde en olanaksız olanı da önümüzde durmaktadır: Bolşeviklik.

"ADAMADAMDIR" KOMEDİSİ İÇİN BİR ÖNDEYİŞ TASLAĞI[5]

1 *Sosyalizmin ne olduğunu merak ediyorum.*

Önce, düşünmek, üstüne birkaç söz söylemek istiyorum, bunun zaten bilinen bir şey olmasından korkmaksızın, daha ziyade şöyle bir istekle: Düşünmede en önemlisi, esinleri devre dışı bırakmaktır. Konuya ilişkin, olabildiğince çok sayıda argüman birikimi sağlanır, insan bunun içine dalar ve kendi zevkinin hafif tepkisiyle argümanlardan birini bulup çıkardıktan sonra, kalan argümanların hepsi artık onun için yalnızca karşı çıkıştır. İşte böyle - kabul ediyorum - biraz hafif türden düşündükten sonra şunu saptadım ki, bir adam neye ihtiyacı olduğunu söyleyemezse durum onun aleyhine döner. Ama işte sosyalizmde böyle çok adam var. Sosyalizm kesinlikle bellisiz ve bulanık ve tam da bu niteliğinden dolayı öylesine yaygın ama başarısı az. Aslında pekâlâ iyi ve işe yarar olan, ayrıca da kendi için konuşan birinin nasıl genellikle konuşan bir sosyalist gibi,

öylesine sefil ve duygulu döktürdüğünü görünce öfkeye kapılmamak için insanın bayağı kendine hâkim olması gerekiyor. Eğer on kişiden üçü sosyalist idiyse, diyelim onundan dördünü seçeceksem tecrübe gösterdi ki o dördün ikisi sosyalistlerden oluyordu. Ama gevezelikleri çekilmezdi. Genellikle (anımsadıklarımı söylüyorum) iyi gelişmiş utangaçlık yanında duygusallık eğitimleri çok güçlüydü. (Duyguyu reddederlerdi.) Duygularının hep kendini dile getirmede çok zayıf kalmasını eleştiririm onların. (Bana soğuk olgusallıkla gelen türden söz etmeye değmez. Tarife yazmaktan başka bir şey beceremeyen beyinleri, ucuz fiyata burjuvaziden almak mümkün.) Sosyalizm savunuları içinde bana en tatsız geleni, burjuvazinin proletaryada düşünmeyi özellikle bilerek çok az geliştirdiği yönündeki duygu gıcıklayıcı ithamdır. Kendini ifade edebilmek için düşünebilmek gerekmez. İnsana gereken, kuvvetli bir duygudur. Bir kutup araştırıcısının, açlığını Eskimo diline çeviremediği için aç kaldığını hiç okumadım, açlık duygusunun aşırı şiddetli olması yüzünden söyleyecek söz bulamayacağı kadar çok acıktığı için aç kaldığını da hiç duymadım. Proleterin kendini ifade edemediği olgusundan hareketle, duygularının gerekenden zayıf olduğu sonucuna varma hakkını kendimde görüyorum. Ama tabii ki bu, dehşetli bir suçlama.

Buraya varınca, her çeşit itiraz kabulüm, bir teki hariç, o da sosyalizmin gayet berrak bir şey, hem de bir mücadele için gerekecek kadar berrak bir şey olduğu.

"ADAMADAMDIR" İÇİN BİR ÖNDEYİŞTEN[6]

1. *Estetik Bakış Açısı*

Önce kendimizden söz etmeye başladığımız 1920 yılı dolaylarında olmalı. Büyük ama pek sempatik olmayan bir anarşi, ordu malı yolsuzluğu, görecelilik kuramı ve Amerikancılık dalgasına doğru geliyorduk. Arkadaşlarımız, ordu telefonlarının platin aksamını yürüten veya Lenin broşürlerini yutmuş delikanlılardı, ama seyircimiz, oyunlarımızla sahnede öldürttüğümüz babalardı[7]. Nasıl sahte bir tantanayla kabul gördüğümüzü anımsıyorum. Bu, iş alanında, yeni gelene gösterilen meraklı bir ilgi değil, gürültülü işgüzarlıkla

rekabeti kabullenmekti. Safça bir öfke ile karşılanan ise, az sayıda oyunun oynanmasından çıkarılan veya tadılan birkaç fikirdi ki, aslında bunların karşısına epey denenmiş pek çok ideolojiyi kolayca getirebilirlerdi ve bize sorulan şuydu: Sizin isteğiniz nasıl? Pek etkili sayılmazdı bu. Olsa olsa bir güçlülük görünüyordu, ama hiçbir şekilde berrak biçimler değildi. Üstelik bizim zararsız oyunlarımıza göre düzenlenmemiş sahnelerde her seferinde, sahnelere yüzme havuzu diyeceğine bize kaosçular diyen, korkunç, ürkütücü bir düzensizlik ortaya çıkardı. Daha titiz bakıldığında bizim biçimlerimiz (eğer salt tiyatrolara uzak durup kitaplara dayanılırsa ve onlar da eski alışılmış dram sahnelenişlerini pek anımsamaksızın okunursa, yine de aşina gelebilirdi) pek de yeni değildi. Tiyatroya çok fazla hevesliydik, onun bilinen etkilerini sevmek için değil, kendi içeriklerimize kuvvetli inancımız vardı. Bir kısmımız[8] epik hesabındaydı, hemen hepimiz naif tiyatrodan yanaydık ve tümümüz, ancak oyuncuların ve seyircilerin akıl almaz gerginliği ile erişilebilen kramplı, sahte ve bastırıcı üslupta sahnelenirdik, öyle ki bu, aklı başında ve mizah duygusu olan her insanın, hayat boyu genç kuşağın tiyatrosundan tiksinmesine neden olurdu. Oysa bizi suçladıkları estetik bakış açısı, bizim çalıştığımız bakış açısı değildi. Kendi görüşümüze göre biz, mizahı hazmedebilmek için yeterince duygu sahibiydik ve aklı sevmek için de yeterince orijinalite sahibiydik. Biz tiyatroyu, yaşamdan tabloları seyretmek, görüşlerini ve deneyimlerini paylaşmak ve şiddetli geçişler olarak algılanan dünyanın her gün doğurduğu yeni insan tiplerini izlemek için insanın içinde rahatça oturabildiği bir yer olarak görürdük. Bizi böyle, yani hoşlukla sahneleselerdi, herhalde estetik açıdan da bir şeyler ortaya çıkardı ve özellikle içimizden bazıları pek güzel zevkle seyredilebilirdi.

RADYODA OYNANIŞ ÜSTÜNE[9]

Savaş sonrası benim kuşağım ortaya çıktığında tiyatrolar kesinlikle reddedici davranmadı. Tam tersine, kendilerine ürün getirenleri hemen değiştirmeyi denediler. Benim kuşağım, uzun bir süre tiyatroların kuvvetli talebiyle gerçek bir şans buldu. Oysa asıl biz, seyircisinin tiyatroya gitme alışkanlığını kullanmayı sürdüren ama onun hakkını verecek güçten yoksun, eskimiş ve fikirsizleşmiş ti-

yatrolar için bir şanstık. Tiyatrolar artık bu şansı kullanacak durumda değillerdi. Çok yaşlıydılar düpedüz. Radyoyla durum farklı ve sanıyorum daha iyi. Sanat yapmak için radyo, kesinlikle fazla yaşlı değil, olsa olsa fazla genç. Radyo, yeni oyunların belli yanlarını tam etkiyle sunamasa da, dinleyicinin, kendi dönemi için biraz fantazisi ve belli bir genel ilgisi varsayılırsa, o etki önemli oranda yakalanabilir olmalı. Bu bizim çağımızın oyunları, gerek konuları ve gerekse yapıları ile gide gide, eski tiyatroya üslubunu kazandıran bir zamanların oyunlarından uzaklaşmakta. Pazarın hızlı tüketimi için yapılan oyunların seyircinin olabildiğince az ve apaçık görülebilir ilgilerine yoğunlaşmak zorunda kaldığını düşünüyorum, ama şu andakinden daha fazla ilgilere yanıt verecek ve yani aynı zamanda o ilgileri önden koşullayacak başka tür oyunların var olması gerektiğini de düşünüyorum. Seyircinin ve tiyatronun aşina olduğu bir konuyu onların alıştığı yapı içinde işleyip bazı yenimsi varyantları, biraz problematik, biraz ince duyumlu herhangi şeyleri, herhangi nüansları gündelik ilgiye hizmet olarak sunmanın garantili reçetesine uymayan "Adam Adamdır" komedisi gibi bir oyun, seyirciyi ve dinleyiciyi zora koşuyor olabilir. Buna karşın, özellikle böylesi bir gıdaya alışmış seyirciye, o güncel sorunlar denen şeylerin bu komedide de rol oynadığını ileri sürebilirim; eski oyunlar için şart sayılan ve günümüzde de edebiyat burjuvazisini meşgul eden bir dizi sorun (bu arada tümüyle psikolojiler) ise atlanıp geçilse de bu böyle. Kaldı ki, *Cromwell*[10], *Bonaparte*[11], *Patriot*[12], *Gneisenau*[13] gibi başarılı burjuva oyunlarındaki sorunlara vb. *Adam Adamdır*'da (başlığında "değinilmiş" olması dışında) rastlanmaması, bir bakıma ilginçtir de.

Bu arada, eski yönelimlere bağlı olanların, kendi bireysel varlığını feda etmek durumunda kalan yükleme işçisi Galy Gay'ın bireysel psikolojik durumuyla ilgilenmelerini kesinlikle tehlikeli bulurum. Ama isteyen, *Adam Adamdır*'da, bugün dünyadaki en fazla önem kazanmış o büyük hareketi: kitlenin bireyle çatışmasını, izleyebilir. Çünkü daha, bir birey olarak Galy Gay bile, kendi kimliğine veya onun saptanabilirliğine yönelik ilginç kuşkuyu göstermekle, günümüzde bireyciliğin yüzeysel cilasının nasıl gittikçe artarak dağıldığının görsel bir simgesi oluyor.

YÜKLEME İŞÇİSİ GALY GAY'İN ÖYKÜSÜ[14]

Yükleme işçisi Galy Gay, bir savaş patlak verene ve kent büyük bir ordu karargâhına dönene kadar Hindistan'ın Kilkoa kentinde yaşardı. Belli bir sabah Galy Gay, karısı için öğle yemeğine bir balık almak üzere pazara gider; bu gidişin, ne ertesi gün, ne de herhangi bir zaman, bir daha dönüşü olmaz. Yükleme işçisinin pazara gittiği gün, ordunun sevkine katılmak üzere çok uzaktan gelmiş bir makineli tüfek timinin dört askeri, viski için paraları olmadığından, kutsal bir Tibet tapınağına, hırsızlığa girdiler. Bu sırada içlerinden biri tapınakta mahsur kaldığı için ve karargâha giden yolda yükleme işçisine rastladıkları için, onu arkadaşları Jeremiah Jip yerine geçirmek üzere yanlarına aldılar; çünkü tapınağa saldıranlar olarak yakalanmamaları, sayılarının tam olmasına bağlıydı. - Galy Gay, *"Hayır diyemeyen adam"*, karargâhta yeni gelenlerin çağrısı üzerine asker Jeremiah Jip olarak ortaya çıkması konusunda kolayca ikna oldu. Daha aynı akşam, tapınakta gerçek Jip kendine geldi. Ama gong vuruşları ile büyük bir kalabalığın mırıltılarını duydu ve soyulan tapınak rahibinin kendisini tanrılardan biri haline getirdiğini, ordunun sa haftalar önce gittiğini öğrendi. Akşam saat dokuza kadar arkadaşları onu beklediler. Ancak ondan sonra yabancı yükleme işçisini Jeremiah Jip olarak birlikte Tibet'e gitmek üzere kandırmaya kesin karar verdiler. Yükleme işçisi elbette karısından söz ederek karşı koydu. Ne zaman ki önüne *"büyük bir ticaret işi"* olanağını getirdiler, en azından o akşam onların yanında kalmayı kabul etti. Aynı gece ordunun Tibet'e hareketi sürprizi çıktı. Daha gidiş emrini öğrenmeden önce yükleme işçisiyle oturmuş, onu tutacak bir ticaret işi keşfetmeye uğraşıyorlardı, tam o sırada çavuş, Galy Gay'in karısı ile gelivermişti. Kadın, kocasını aramaya gelmişti, ama cazip ticaret işini tehlikeye atmak istemeyen yükleme işçisi, karısını hiç tanımıyormuş gibi yaptı ve Galy Gay olduğunu karısının yüzüne karşı inkâr etti. İşte Galy Gay kendi karısını inkâr ettikten birkaç dakika sonra geldi ordunun gidiş emri. Aynı gece ordu, Tibet'teki savaş alanına giden trene bindirilmek ve yüklenmek zorundaydı ve makineli tüfek timinin üçlüsü, dördüncü adamını esas itibariyle hâlâ bulama-

mış durumdaydı. İşte burada, yalnızca şaşkınlık ve çaresizlik koşullarıyla açıklanabilir biçimde, *"yaşayan bir adamın Kilkoa askeri barakalarında dönüşümü"* gerçekleşti. Gece saat 11'de yükleme işçisi Galy Gay, kendini karanlık bir fil ticareti işine bulaşmış buldu. Makineli tüfek timinin düzeni uyarınca Galy Gay, sahte filin açık artırmayla satışı üstünde yakalandı, tutuklandı, sözde bir savaş mahkemesi önüne getirildi ve kurşuna dizilme biçiminde ölüme mahkûm edildi. Onun göğsüne yöneltilmiş yedi tüfeğin ateşine bakarak bayılıp düştü. Kafası iyice allak bullak olmuş vaziyette uyandığında askeri bir mezar kazma hazırlığını gördü, kimin gömüleceğini sorduğunda ise: Kurşuna dizilmiş Galy Gay diye biri, yanıtını aldı. Hayattayken o sivilin insani olarak yakınında bulunmuş tek kişi olmakla bu kez Galy Gay için cenaze konuşması yapması istendiğinde, artık çevresindeki herkesin Jeremiah Jip diye seslendiği yükleme işçisi, derin bir etkilenme içinde bunu kabul etti. Çoktandır kim olduğuna yönelik gerçekten kuşkulu olduğunu gösteriyordu. Ayın ışığı solduğunda, *"yeni Jip"* tüm ötekilerle birlikte, Tibet'e gidecek vagonlara yürüdü. Sonraki günlerde, yürüyen vagon içinde, bir zamanın yükleme işçisi kesin ve tam olarak asker Jeremiah Jip'e dönüştü. Hatta tutsaklıktan kurtulmuş hakiki Jip tam Tibet bölgesine yürümenin eşiğinde ortaya çıkınca bile, dönüşüm geçirmiş kişi, bu en zor sınavı da geçer: O, Jip'tir ve Jip olarak kalır. Üstelik gücünden hiçbir şey yitirmediği gibi, tam tersine göz göre göre serpilip gelişir, daha güçlü, daha güçlü olur. Pek çok kişinin arasındaki o çok kişiden biri olarak kendisi için mümkün olan en büyük gelişmeye erişir; aynı zamanda o, hepsinin içinde, kitle yoluyla gerçekten güç kazanan ilk kişidir. Bir balık satın almak için çıkmış olan adam, uzak Tibet'in derinlerinde ordunun Tibet yolunu kesen tüm bir kaleyi fetheder. Çünkü hayır diyememek onun zayıflığı iken, evet diyebilmesi onun güçlülüğü olmuştur.

RADYO KONUŞMASI[15]

...Görüyorsunuz, bizim oyunlarımız, dünya savaşından çok önce dünyaya gelmiş yeni nesnelerin bir bölüğünü içermekte. Ama bu aynı zamanda demektir ki, bizim oyunlarımız artık eski alışılmış

nesnelerin büyük bir bölüğünü içermiyor. Peki bir zamanlar kabul görmüş ve doğru olan o eski nesneler niçin içerikte yok? Bunu size tam olarak açıklayabileceğime inanıyorum. Oyunlarımız o eski nesneleri artık içermiyor, çünkü o nesneleri önemli bulan kimseler bugün iniş halinde kabul edilmektedir. İnsanların geniş bir kesiminin iniş halinde olduğu zamanlarda ise, onların yaşam ifadeleri de sürekli zayıflar, tasarım güçleri felç olur, iştahları yitip gider, tüm öyküleri artık kendileri için bile dikkat çekici şeyler sunamaz olur. Böyle inişteki bir kesim ne yaparsa yapsın insan edimlerine ulaşamaz. Sanat açısından bunun anlamı, öyle insanların artık sanat yapamadıkları ve sanat alımlayamadıklarıdır.

Bu insan kesimi kendi büyük dönemini yaşadı. Yüce anıtlar dikti, o anıtlar duruyor, ama onlar da artık heyecan veremezler. New York kentinin büyük binaları ve büyük elektrik buluşları, bir başına insanlığın zafer duygusunu artırmaya yetmez. Çünkü daha önemli olarak şimdi, tam da şimdi, yeni bir insan tipi oluşuyor ve tüm dünyanın ilgisi o yeni insan tipine yönelmiş durumda. Mevcut toplar olsun, hâlâ üretilmekte olan toplar olsun, hepsinin namluları ya ona karşı, ya da ondan yana ayarlanmakta. Mevcut binalar olsun, yeni yapılanlar olsun, hepsi ya o insanı ezmek için, ya da onu barındırmak için yapılıyor. Bu zamanda yaratılan, ya da bu zaman için kullanılan tüm canlı eserler, ya onun cesaretini kırmaya, ya da ona cesaret aşılamaya çalışıyorlar. Onunla ilişkisi olmayan eserlerse, canlı değiller ve hiçbir şeyle ilişkileri yok. Bu yeni insan tipi, eski tip insanın onu tasarladığı gibi olmayacak. Sanıyorum, o, kendini makinelerin değiştirmesine bırakmayacak, kendisi makineleri değiştirecek ve nasıl görünürse görünsün her şeyden önce bir insan olarak görünecek.

Şimdi kısaca *Adam Adamdır* komedisine değinmek ve bu yeni insan tipine neden girdiğimi açıklamak istiyorum. Çünkü elbet bu sorunların hepsi oyunda ortaya çıkıyor ve açıklanıyor değil. Açıklama çok başka yerde. Ama düşündüm ki, bu *Adam Adamdır* oyununda olanlar, özellikle de başkişi olan yükleme işçisi Galy Gay'in yaptıkları ve yapmadıkları, belki sizi önce yabancılaştıracak ve bu iyi olacak, kendinizi tasarlayacaksınız, bugüne dek tiyatrolarda hemen hep olduğu gibi eski bir ahbabın sizden söz ettiğini veya

kendi kendinizden söz ettiğinizi duymayacaksınız, yeni tür bir insanı, belki de o sözünü ettiğim yeni tip insanın atalarını duyacaksınız. Onun nesnelere karşı nasıl davrandığını olabildiğince tam ortaya çıkarabilmek için bu bakış açısından onu dosdoğru gözlerseniz ilginç olur belki. Onun bir defa büyük bir yalancı olduğunu ve iflah olmaz bir oportünist olduğunu, hemen hiç güçlük çekmeksizin her şeye uyum sağlayabildiğini göreceksiniz. Görünüşe göre çok fazla şey taşımaya alışmış. Hatta ancak çok nadiren kendi fikrine izin verebilir. Örneğin, dinleyeceğiniz gibi, kendisine, satması için apaçık sahtenin sahtesi bir fil sunulduğunda, bir alıcının varlığını işitince, bu file ilişkin en ufak bir kendi görüşünü açık etmekten sakınacaktır. Yine sanıyorum, hayır diyemeyen bir insana zayıf biri diye bakmaya alışmışsınızdır, oysa bu Galy Gay asla zayıf değil, tam tersine en kuvvetli o. Ne var ki, ancak özel bir birey olmaktan vazgeçince en kuvvetlidir, ancak kitle içinde güçlü olur. Ve örneğin finalde tümüyle bir dağ kalesini fethediyorsa bunu, görünüşe göre, sırf bu kalenin geçişi engellediği boğazı illa geçmek isteyen büyük bir insan kitlesinin isteğini yerine getirmekle başarıyor. Herhalde, bir insana böylesine oyun edilmesini ve o çok değerli kendi kimliğini, bir deyişle sahip olduğu tek şeyi feda etmesini çok üzücü bulacaksınız, oysa hiç de öyle değil. Eğlenceli bir şey bu. Çünkü Galy Gay bu yüzden zarara uğramıyor, kazanıyor. Ve böyle bir tutumu benimseyen insanın kazanması gerekir. Ama belki de siz tümden farklı bir görüşe varacaksınız. Benim en azından buna karşı bir diyeceğim var.

"ADAM ADAMDIR"[16]

Adam Adamdır, genç kuşağın, büyük komedinin yeni biçimini oluşturmada ilk temsili çabasıdır. Bugüne kadarki tiyatroya bağlı kalanlarca şiddetle saldırılan ve Brecht'inse her seferinde gerekli gördüğü epik tiyatro özellikleri açıkça görülmekte. Komedinin her sahnesi, problematikten ve psikolojiden (sorunsaldan ve ruhsaldan, Y.O.) öylesine uzak ki, naif bir oyuncunun, onları sırf bellekten de oynayabilmesi beklenir. Brecht'e göre bu, dünya edebiyatının tüm önemli oyunlarının asal niteliğidir. Oyun, estetikten ziyade ilkel

felsefeye ilgi duyan bir seyirciye yöneliyor. Bu oyun, asal yaşantısı bireyin zaferi ve yıkılışı ile Marksizmin yükselişi olan bir çağın ilk kolektivist komedisidir.

BRECHT'İN "ADAM ADAMDIR"I ÜSTÜNE DİYALOG[17]

- "Nereden geliyorsun böyle, kafan bozuk, suratın asık?"

- "Bert Bercht'in *Adam Adamdır*'ından geliyorum, kötü bir oyun ve de boşa gitmiş bir akşam.

- "Niye ki?"

- "Bana uzak, nefretlik şeylerden bahsediyor, adamların giysileri kötü, aşağılık hayatlarının pisliğine saplanmışlar, dedim ya, bana uzak işte. Benim sevdiğim oyunlarda moral verici ya da dokunaklı şeyler olur, iyi giyimli temiz insanlar oynar."

- "Moral verici ya da dokunaklı şeyler ve iyi giyimli, temiz insanlar çevrende olup da - kızgın bir demir parçası sana isabet ederek seni dünyadan ve hayattan koparıverse, neye yarar bu?"

- "Bu oyunun esprisi beni güldürmedi, ciddisi de ağlatmadı. Oysa ben, espri füzeleri uçurtan ya da acıklı bir olayın yüreğimi acıyla dağladığı oyunları severim. Çünkü hayat zor, ben de kısa süre için onun ağırlığından kurtulmak isterim."

- "Espri raketleriyle neşelenip, acıklı bir olay yüreğini acıyla dağladı diyelim - kızgın bir demir parçası sana isabet ederek seni dünyadan ve hayattan koparıverdiğinde neye yarayacak o?"

- "Ben, doğanın çekiciliğinden söz eden oyunları severim: baharların parıltısından ve yaz ağaçlarında püfür püfür rüzgârdan, Nisan'ın dingin gökyüzünden ve sonbaharın son çiçeklerinden."

- "Baharların parıltısı, yaz ağaçlarında püfür püfür esen rüzgâr neye yarar, nisan'ın dingin gökyüzü, sonbaharın son çiçekleri neye yarar, - kızgın bir demir parçası isabet ederek seni dünyadan ve hayattan koparıverirse?"

- "Güzel kadınlardan hoşlanırım ben ve onların bakışlarından akan zevkten hoşlanırım, oyunlarda gülüşlerinden, hareketlerinden, erkekleri kendilerine çekişlerinden, erkeklerin onları almalarından. Çünkü o zaman erkek olduğumu ve cinselliğimin gücünü hissederim."

- "Kadınların bakışları zevk verse, gülseler, erkekleri kendilerine çekseler ve erkekler onları alsa, sen de erkek olduğunu, cinselliğinin gücünü hissetsen neye yarar - kızgın bir demir parçası sana isabet ederek seni dünyadan ve hayattan koparıverirse?"

-"Ama ben azap veren, seviyesizleştiren şeyleri aşağı görürüm, ustaların oyunlarında hayat bulan soylulukla yücelmiş hissederim kendimi, tanrının çekip çevirmesini ve adil bir gücün varlığını sezdiren yüceliği ve imaj yaratıcılığını severim ben."

-"Soyluluk seni yüceltse ve bir tanrının çekip çevirmesini ve adil bir gücün varlığını sezsen neye yarar - kızgın bir demir parçası sana isabet ederek seni dünyadan ve hayattan koparıverirse?"

- "Ben ustaların oyunlarındaki güzel ve yüceltici şeylerden söz ettikçe ne öyle her seferinde aynı sözleri tekrarlayıp duruyorsun?"

- "Bert Brecht'in oyunundaki o adam gibi yakalanabilirsin de ondan, senin kendini ve adını ve evini ve karını ve anılarını, gülüşünü ve acı çekişini, kadın sevgini ve tanrıya yükselişini çözüp dağıtabilir de ondan, - seni o adam gibi yüzbinlerin arasına dizebilir, adamla adam arasına, yemek kabıyla yemek kabı arasına, milyonlarca adamı sıraya dizdiği gibi ve gelecekte de milyonlarca adamın sıraya gireceği gibi, - o adam gibi sana da kızgın bir demir isabet ederek seni dünyadan ve hayattan koparıverebilir de ondan!!!"

- *Haykırarak* "Aman şimdi fark ettim, oyun iyiymiş, öğretisi de dikkate değermiş."

[1931 OYNANIŞI ÜSTÜNE] [18]

Maskeler, makyajlar, koskoca eller vb. de aynı şekilde, aksi halde hep içte kalan duygularını dışsal tavırlar ve en dikkat çekici davranışlar yoluyla dışsallaştırmaya zorlanan oyuncuların, meselsi açıklığına, dönüşümlerine ve bireysizleşmelerine hizmet etmekte. Böylece başoyuncunun "doğal yüzü", aksiyonun belli bir noktasında etkiye dönüştürülebildi. Eski-işlev-ile-yeni-işlev-arasında-oluş'u göstermesi gerektiği noktaydı o. Çünkü oyuncunun bu konumda getirdiği ifadeler, içsel yaşantıların sergileniş biçiminde de olabiliyor. Burada, monoton ama bölümlenmiş (biraz kıtalar tarzında) konuşmayı belli etkiler için kullanma yolu denendi. Oyuncu Lorre'-

nin, ancak çok az noktada erişebildiği bir etki uğruna kolayca ve genelde erişebileceği etkiyi feda etmesini, özel bir cesaret olarak teslim etmek gerekir.

Bize bildirdiklerine göre büyük bir iş adamı oyunu izlemiş ve normal seyircinin reddettiği fil satışını çok iyi anladığını belirtmiş. Böyledir, diye sıntmış iş adamı, zamanımızda iş böyle yürüyor. Bir malın, satın alınmasından başka bir şey bilmek istemiyor kimse. Öyle görünüyor ki, şaşılacak derecede az kişi işlerin yürüyüşü üstüne bir şeyler biliyor ve bu konuda bir şeyler bilmek isteyen ise daha da az.

"ADAM ADAMDIR" KOMEDİSİ ÜSTÜNE NOTLAR[19]

1- *Reji Üstüne*

Parabel (mesel, Y.O.) tipinde bir oyun olan *Adam Adamdır* komedisinin Berlin oynanışında[20], alışılmamış araçlar kullanıldı. Askerler ile çavuş, sırıklar ve tel askılar yoluyla çok uzun ve çok geniş yaratıklar olarak göründü. Yarım maskeleri, kocaman elleri vardı. Yükleme işçisi Galy Gay de en sonunda böyle bir yaratığa dönüştü.

Dört dönüşüm, birbirinden belirgin biçimde ayrıldı (Asker Jeremiah Jip'in bir tanrıya dönüşümü; Çavuş Fairchild'in bir sivile dönüşümü; kantinin, bir boş alana dönüşümü; yükleme işçisi Galy Gay'in askere dönüşümü).

Tüm dekor parçaları aksesuvar niteliğindeydi. Galy Gay'in dönüşümü sırasında arka planda iki tane - büyük demir çerçevelere gerili bez - tabloda, Galy Gay'in dönüşmemiş ve dönüşmüş resimleri gösterildi. Galy Gay, kurşuna dizildikten sonra yeniden uyandığında bu tablolardan ikincisinin önünde yatıyor. Projeksiyonlar, dönüşüm eyleminin tek tek numaralarını veriyordu. Sahne, birkaç dekor parçasının alınması ile bambaşka bir görünüm kazanacak tarzda yapıldı.

Bu dönüşüm sırasında kantin sahibesi tarafından resitatif'le söylenen "Nesnelerin Akışı Üstüne Şarkı"ya[21] üç eylem eşlik ediyordu. İlki, yelken bezlerini toplama: ucuna bir demir kanca tutturulmuş bir sopa ile kantin sahibesi, şarkıyı resitatif'le söyleyerek seyirciye dönük, ramp boyunca giderken, iki güneşlik yelken bezini bir ara-

ya toplar. İkincisi, yelken bezi yıkama: Sahne tabanındaki bir delik önünde diz çökmüş olarak, kirli yelken bez parçalarını boşluğa sarkıtır, su içindeymiş gibi çalkalar ve temiz parçayı çeker çıkarır. Üçüncüsü, yelken bezi katlama: kantin sahibesi ile asker Uria Shelley, tüm sahne boyunca düşey tuttukları yelken bezini katlarlar.

Çavuş Fairchild'in sivile dönüşümü (Nr. 4a)[22] perdenin inmesiyle önce ve sonra açıkça ek olarak belirtildi. Tiyatronun yetkilisi elinde oyun metni ile öne çıkıyor ve tüm hareket boyunca ara başlıkları okuyordu. Başlangıçta: "Ek olarak: Büyük bir kişiliğin büyüklenmesi ve yok oluşu."...Evet, çünkü bu gelen, sivil çavuş... cümlesinden sonra: "Özel bir durum gereği çavuş Fairchild, ordunun hareketi sırasında dul Begbick'i arıyordu."...Kes gaganı, sivil!... cümlesinden sonra: "Sancılı tecrübeler ders olmadı ona. Bir sivil elbise içinde kendi büyük asker namını dul'a karşı ortaya koymaya çalıştı."...Benim hatırıma... cümlesinden sonra: "Dul'u kazanmak için hiç düşünmeden nişancılık sanatını göstermeye girişti."...Vahşi ve kanlı bir erkeği, yedi kadından hangisi sevmez?... cümlesinden sonra: "Ünlü bir eylem, dehşet etkisinden yoksun kaldı."...askeri nedenlerle kantinin toparlanması gerektiğini... cümlesinden sonra: "Görevleri bire bir anımsatılmış çavuş, isteklerinde ısrar etti."...bölüğün moralini bozmasın... cümlesinden sonra: "Böylece kendi özel meseleleri için gösterdiği anlaşılmaz inat, yıllar boyu hizmet sonucu kazandığı büyük ismine mal oldu."

2. *Tiyatro Sanatını Değerlendirmede Ölçütler Sorunu Üstüne*
("Berliner Börsen-Courier"e mektup)

"Adam Adamdır" oyununun Devlet tiyatrosunda epik olarak belirtilen oynanışını ilgiyle izleyenler arasında, başrolü oynayan oyuncu Peter Lorre'nin oyununa ilişkin çelişkili görüşler ortaya çıkmıştı. Bir kesimi, onun oynayış tarzını, yeni bakış açılarından özellikle doğru, hatta örnek düzeyinde bulurken, ötekiler tümüyle reddediyordu. Ben, kendimi ilk grupta görüyorum. Sorunun ilkesel konumunu korumak üzere, tüm provalarda bizzat bulunmuş olarak önce şunu kesinlemek isterim ki, Lorre'nin oyununu kimileri için öylesine kötü gösteren yanlar hiçbir biçimde onun yetenek eksikliğinden kaynaklanmıyordu: Oyunda Lorre'nin oynayışında "sırtla-

yıp götüren oyunculuk gücü"nü veya "açıkça duyuya hitap etme yeteneği"ni[23] eksik bulan, ilk provalarda bu yeteneklerin varlığını kolayca saptayabilirdi. Büyük ve yetenekli bir oyuncunun şimdiye dek var olan bu nitelikleri eğer bu oyunun oynanışında geriye gitmişse, bence bu, yeni bir tiyatro sanatının gerektirdiği başka niteliklere razı olmasından ileri geliyordu, dolayısıyla prova çalışmasının hedeflenmiş sonucuydu, yani değerlendirilmesi gereken budur, başka şey değil ve görüş farklılığının nedeni de budur.

Çok belirgin bir soruyu, yani, geçerli görülen belli ölçütlerin, tiyatronun işlevinin dönüşümü yoluyla, oyuncunun değerlendirilmesinde başat olan konumdan ne derece uzaklaştırılabileceği, sorusunu olabildiğince basitleştirmek üzere, kendimizi, oyuncu Lorre'ye karşı yöneltilen yukarıdaki iki asal eleştiriyle sınırlayalım: Açıkça duyuya hitap etmeyen tarzı ve salt epizodları oynamış olması.

Konuşma tarzına yönelik eleştirinin, oyunun birinci bölümünden ziyade, uzun konuşma partileri içeren ikinci bölümüne karşı olduğu varsayılabilir. Yani şunlar: Kararın bildirilmesinde karara karşı getirilen argümanlar; kurşuna dizilmeden önce duvardaki yakınmalar; ve gömülmeden önce tabut-sandığa yönelik kimlik monoloğu. Birinci bölümde konuşma tarzı, tümüyle tavırlılığa indirgenmiş olarak pek fazla dikkat çekmedi; burada ise uzun ve toparlayıcı konuşmalarda, aynı tarz, anlamı desteklemeyen, monoton görünümlü olarak ortaya çıktı. Eğer birinci bölümde tavırlılığı işleyen karakterin öylece tanınması (etki olarak hissedilmesi), konuşma tarzını bozmasaydı, bunun tanınmaması, aynı konuşma tarzının ikinci bölümdeki etkisini tümüyle öldürürdü. Çünkü burada yine cümlelerin tekil anlamlarının ötesinde, her ne kadar bu anlamların algılanabilirliğinden tümüyle vaz geçemese de, o anlama, amaca uygun bir araç olarak ihtiyaç duyan çok belirgin bir temel gestus işleniyordu. Bu partilerin içeriği çelişkilerle doluydu ve oyuncu, seyircinin tek tek cümlelerle özdeşleşme yüzünden kendisinin o çelişkilere dolaşması için değil, seyirciyi onların dışında tutmak için uğraşmalıydı. Bir bütün olarak çelişki dolu bir iç aksiyonun olabildiğince nesnel bir sergilenişi olmalıydı bu. Bunun için belli cümleler özellikle zengin açılımlı olarak bir deyişle "en güzel yerde sergilendi", yani yüksek sesle ünlendi ve bunların seçimi neredeyse entelektüel bir başa-

rıydı (kuşkusuz böylesi de sanatsal bir süreçten gelir). Bu, "Her şeyin durmasını talep ediyorum!" ve "Dün akşam yağmur yağdı, değil mi?"[24] cümleleri için söz konusuydu. Demek ki cümleler (telaffuzlar) seyirciye yakınlaştırılmayıp uzaklaştırıldı, seyirci sürüklenmedi, farkına varmaya bırakıldı. "Yargıya karşı argümanlar", şiirde olduğu gibi, duraklar yoluyla kıtalara bölündü, böylece değişik argümanların art-arda-sıralanma karakterinin ortaya çıkması sağlandı, öyle ki argümanların her birinin, hiçbir şekilde mantıksal sıralanmayı göstermediği gerçeği, tartılmış, hatta o an değerlendirilmiş oldu. Ayrıca, sanki bir adam, başka bir zamanda yazılmış bir savunma yazısını, o anda mealini pek anlamaksızın yalnızca kıraat ediyormuş gibi bir etki uyanmalıydı. Böyle şeyleri algılamayı bilen seyircilerde bu etki uyandı da. Ancak itiraf etmek gerekir ki, oyuncu Lorre'nin bu "sayım"ı yaptığı gerçekten büyük üslûp, ilk seyirde atlanıp geçilebiliyordu. Biraz yabancı gelmiş olabilir. Çünkü genellikle seyredilme sanatı, haklı olarak belirleyici sayılmaktadır ve burada ilk kez aranıp bulunmak zorunda olan şeylerde biraz fevkeladelik olmalıdır. Yine de epik tiyatro, derinde yatan nedenlerden ötürü böylesi bir ölçüt dönüşümünde ısrar etmek durumundadır. Tiyatronun toplumsal işlevinin dönüştürülmesiyle bağlantılıdır bu, seyirci bu yeni işlevde alışılmış ölçüde işlenemez. Seyircinin ilgisi tiyatroda oluşturulmamalı, tiyatroya çekilip orada karşılanmalıdır. (Bu bağlamda "tempo"ya bakışların da epik tiyatro için değiştirilmesi gerekir. Örneğin düşünme süreçleri, hissetme süreçlerinden çok farklı bir tempo ister ve öyle aynı ek hızlandırmayı kaldırmaz.)

Çok ilginç bir deneme; kesintilerle olayın asal dönüm noktalarını filme aldığımız küçük bir oyun filmi[25], öyle ki, büyük kısaltma yoluyla ortaya çıkan jestik, Lorre'nin özellikle de o uzun konuşma bölümlerinde tüm (dinlemesi rahatsız edebilen) cümlelerin altında yatan mimiksel anlamı nasıl da isabetle yansıttığını şaşırtıcı biçimde kanıtlıyor.

Gelelim öteki eleştiriye: epik tiyatro, bireye ilişkin çok farklı tutumundan dolayı, "oyunu sırtlayıp götüren oyuncu" kavramını düpedüz çözüp dağıtmış olabilir. Oyuncu, oyunu artık eski anlamıyla "sırtlayıp götürmez". Eski tür oyuncuyu taçlandıran, başrolü bütünlük içinde ve kesintisizce açıp sürdürme yeteneği, burada artık ay-

nı anlama gelmiyor. Yine de epik oyuncu, eski başrol oyuncusuna oranla belki daha da uzun soluklu olmak zorundadır, çünkü oynadığı tipi, kesintilere ve sıçramalara karşın, daha doğrusu, kesintiler ve sıçramalar aracılığıyla bir bütünlük olarak sergileyebilir olmalıdır. Her şey, gelişime, akışa bağlı olduğu için, tek tek evreler açık seçik fark edilebilmeli, yani birbirinden ayrı olmalıdır, ama bu mekanik tarzda olmaz. Burada, tiyatro sanatının yepyeni yasalılıklarını oluşturmak gereği vardır (akışa karşıt oynamak, kendi karakterinin öteki oyuncular tarafından ortaya çıkarılmasını sağlamak, vb.) Lorre, çok belirli bir anda yüzünü beyaza boyadıysa (oyununu, gittikçe daha da "içten içe" ölüm korkusu[26] saracağına), ilk anda bu, onun epizodçu olarak görünmesine neden olacaktır, oysa çok başka bir şeydir bu. En azından bu yolla dramaturjiye, dikkat çekicilik sağlamaktadır. Ama kuşkusuz daha fazlasıdır yapılan. Figürün gelişimi, çok titizlikle dört evreye ayrılmış, bunun için dört makyaj kullanılmıştır (davanın içine dek, yükleme işçisi yüzü; kurşuna dizilmenin ardından uyanana dek, "doğal" yüz; cenaze konuşmasının ardından montaj işlemine dek, "yazısız sayfa" gibi yüz; finalde: asker yüzü). Çalışma tarzına ilişkin bir kavram vermek üzere: hangi evrede (ikinci evrede mi, üçüncü evrede mi) yüz beyaza boyansa, konusunda görüş farklılıkları vardı. Uzun uzun düşündükten sonra Lorre, üçüncü evrede karar kıldı, çünkü o evre "en büyük karar ve en büyük gerilim" demekti. Ölüm ve yaşama korkusundan dolayı daha sonrakini daha derin olarak nitelemekten yanaydı.

Epik oyuncunun insanlar arasında geçen belli olayları dikkat çekici yapma çabası da (insanları ortam olarak saptama), eğer her bir olayı nasıl birbirine bağladığı ve bütünün akışı içine nasıl yerleştirdiği gözetilmezse, aynı şekilde o oyuncunun kısa soluklu bir epizotdçu olduğu yanılgısına kapılınabilir. Başından itibaren kendi figürüne sahip olan ve onu salt dünyanın sarsıntılarına ve trajedinin içine bırakan dramatik oyuncunun aksine epik oyuncu, kendi figürünün davranış tarzı yoluyla seyircinin önünde oluşmasını sağlar. Ama "kendini bağlama tarzı" olsun, "bir fili satma tarzı" olsun, "davayı görme tarzı" olsun, bunlar pek de öyle değişmez bir tek figür oluşturmaz, tersine, sürekli değişen ve "değişme tarzı"na göre sürekli daha belirginleşen bir figür oluşturur. Başka türlüsüne alışmış

seyirci için bu, kolayca açıklanır değildir. Örneğin bu yeni tarz oyuncunun, üstünü değiştirmek için belli bir tavırla çağrıldığı aynı duvara, daha sonra kurşuna dizilmek üzere çağrılmasında olduğu gibi, benzer durumlarda nasıl farklı tavrı oynadığını fark edecek şekilde kendini "gerilim isteğinden" öylesine kurtarabilen kaç seyirci vardır? Burada seyirciden, bir kitap okuyucusunun karşılaştırmak üzere sayfaları çevirme tutumu isteniyor. Epik tiyatronun oyuncusunun ekonomik oynaması, dramatik tiyatro oyuncusununkinden çok farklıdır. (Kaldı ki oyuncu Chaplin[27] de bazı durumlarda dramatik tiyatronun değil epik tiyatronun isterlerine uyardı herhalde.)

Ola ki epik tiyatronun tam geçerlik kazanabilmek için başka tiyatrodan daha çok ön krediye ihtiyacı vardır, bu soruya biraz göz atmak gerekir. Belki epik oyuncunun gösterdiği olayların önceden biliniyor olmaları gerekir. O zaman tarihsel olaylar ilk adımda en uygunlarıdır. Hatta belki oyuncunun aynı rolde öteki oyuncularla karşılaştırılabilmesi iyi olur. Epik tiyatronun etkiye kavuşmasına yardımcı olmak için bu ve daha başka şeyler gerekli ise, o zaman organizasyon da gerekir.

3. *Somutlaştırma Sorunu Üstüne*

Adam Adamdır meseli, büyük zahmete gerek olmaksızın somutlaştırılabilir. Küçük burjuva Galy Gay'in "insandan kavga makinesi"ne dönüştürülmesi, Hindistan yerine Almanya'da geçebilir. Ordunun Kilkoa'da toplanması, Nazi Partisinin Nürnberg'deki kongresi[28] ile değiştirilebilir. Fil Billy Humph'un yerini, çalınmış ve bu kez SA'ya[29] ait bir özel araba alabilir. Soygun, Bay Wang'ın tapınağı yerine bir Yahudi eskici dükkânına yapılabilir. O zaman Jip de bakkalın ari iş ortağı[30] olur. Yahudi dükkânlarını göz önünde tahrip etmenin yasaklanması[31], İngiliz gazetecilerin varlığına bağlanabilir.

ADAM ADAMDIR
YAZILAR İÇİN AÇIKLAMALAR

1925: *Gazeteler İçin, Epik Akış.*

1926/27: *"Adamadamdır". "Adamadamdır" Komedisi İçin Bir Öndeyiş Taslağı, "Adamadamdır" Üstüne Bir Öndeyişten* (Her iki metin de oyunun radyoda oynanış hazırlığı içinde oluşmuştur).

Mart 1927: *Radyoda Oynanış Üstüne, Yükleme İşçisi Galy Gay'in Öyküsü ve Radyo Konuşması* (Radyo oyunu için giriş metinleri).

1927 civarı: *"Adam Adamdır".*

1930 sonu/1931 başı: *Bert Brecht'in "Adam Adamdır"ı Üstüne Diyalog.*

1931: 1931 *Oynanışı Üstüne. Reji Üstüne, Tiyatro Sanatının Değerlendirilmesinde Ölçütler Sorunu Üstüne* (Her iki metin, 1938'de "Adam Adamdır" Komedisi Üstüne Notlar'ın 1. ve 2. bölümleri olarak kullanılır). 1931'in her üç metni, oyunun Berlin'de Staatliches Schauspielhaus'da yeni sahnelenişi için yazılmıştır.

1936: *Somutlaştırma Sorunu Üstüne* (Metin, 1938'de "Adam Adamdır" Komedisi Üstüne Notlar'ın 3. Bölümü olarak kullanılır).

1938: *"Adam Adamdır" Komedisi Üstüne Notlar* (Malik-Verlag'daki *Gesammelte Werke* yayını için daha önceki metinlerin derlenmişi).

DİPNOTLAR

1. (31,4) *Gazeteler İçin*] Daktilo kopya (elle düzeltilmiş). Yazılış: 1925.

Oyun öyküsünün bir ilk yazımını Brecht, bir gazete haberi biçiminde not eder. Kişi ve yer isimleri, oyunun 1927'deki ilk baskısından farklıdır.

Metinde hiç noktalama işareti yoktur.

2. (31,6) *Worcester alayından*] Prince of Wales tümeninin bir alayı.

3. (32,23) *Epik Akış*] Daktilo kopya (elle düzeltilmiş). Yazılış: 1925.

Luther'in *İncil* çevirisi üslûbunda yazılmış öykü; metin daktilo kopyada çizilmiştir.

Temel metinde hiç noktalama işareti yoktur.

4. (33,29) *"Adamadamdır"*] Müsvedde (Not defteri). Yazılış: Ağustos 1926.

5. (34,1)*"Adam Adamdır" Komedisi Üstüne Bir Öndeyiş Taslağı*] Daktilo kopya. Yazılış:1926.

Herhalde Radyo Konuşması (bkz. DN. 15) için bir ön çalışma; tamamlanmamış.

Temel metinde hiç noktalama işareti yok.

6. (35,11) *"Adamadamdır" Üstüne Bir Öndeyişten*] Daktilo kopya. Yazılış: 1927.

Radyo Konuşması (bkz. 40,7) için ön çalışma.

Temel metinde hiç noktalama işareti yok.

7. (35,20) *oyunlarımızla... babalardı*] Örneğin, Brecht'in 1922'de sahnelediği, Arnolt Bronnen'in *Vatermord* oyununa gönderme.

8. (36,3) *Bir kısmımız*] Herhalde Arnolt Bronnen, Emil Burri, Hermann Borchardt ve Marieluise Fleisser düşünülmüş.

9. (36,24) *Radyoda Oynanış Üstüne*] Metin: İlk yayın. Yazılış: Şubat/Mart 1927. Yayın: Rundfunk-Rundschau, Berlin, 13 Mart 1927, S. 186. Yalnızca yayınlanmış metin olarak var.

18 Mart 1927'de Funkstunde Berlin, *Adam Adamdır*'dan Brecht'in düzenlediği bir radyo oyununun yazımını yayınlar (reji: Alfred Braun, müzik: Edmund Meisel; Galy Gay'i Ernst Legal ve Leokadja Begbick'i Helene Weigel seslendirmiştir). Yayının hazırlanışında program gazetesi Rundfunk-Rundschau'da Brecht'in makalesi yayınlanır. Redaksiyonun yaptığı bir girişte radyo oyunu kısaca tanıtılır ve Brecht'in, gerek bu metinle, gerekse "Öndeyiş"le (9. Sahne öncesindeki Ara Deyiş) bizzat sesleneceği bildirilir. Yayına ilişkin müsveddeler ve ses kayıtları elde değildir.

10. (37,26) *Cromwell*] Klabund'un *Cromwell* oyunu (1926), 4 Eylül 1926'da Berlin'de Lessing-Theater'da ilk kez oynandı.

11. (37,26) *Bonaparte*] Fritz von Unruh'nun aynı adlı oyunu (1927), 15 Şubat 1927'de Berlin'de Deutsches Theater'da prömiyer yaptı, başrolde: Werner Krauss.

12. (37,26) *Patriot*] Alfred Neumann'ın *Der Petriot* oyunu (1926), 22 Şubat 1927'den itibaren Berlin'de Lessing-Theater'ın repertuvarındadır (reji: Karl-Heinz Martin, dekor: Kaspar Neher; Pa-

ul Wegener ve Fritz kortner ile).

13. (37,26) *Gneisenau*] Wolfgang Goetz'ün *Neidhardt von Gneisenau* oyunu 26 Ekim 1926'dan beri Berlin'de Deutsches Theater'da oynanmaktadır (reji: Heinz Hilpert, başrol: Werner Krauss).

14. (38,1) *Yükleme İşçisi Galy Gay'in Öyküsü*] Metin: İlk yayın. Yazılış: Mart 1927. Yayın: Funkstunde, Berlin, 13 Mart 1927, S.351. Yalnızca yayın olarak vardır.

Başlığın altında redaksiyonun şu notu vardır: "*Adam Adamdır*'ın 18 Mart 1927 Cuma günü yayınlanışı için" (bkz. DN. 9)

15. (40,7) *Radyo Konuşması*] Metin: İlk yayın. Yazılış: Mart 1927. Yayın: Berliner Börsen-Courier, 19 Mart 1927, 1. Beilage. Yalnızca yayın olarak vardır.

Başlığın altında redaksiyonun şu notu vardır: "Aşağıdaki giriş sözlerini Bertolt Brecht, *Adam Adamdır* komedisinin radyoda oynanışından önce Berliner Sender'e konuştu" (bkz: DN. 9). Metin, birçok gazete ve dergide, önemli bir farklılık olmaksızın, çoklukla Öndeyiş, veya *Adam Adamdır'a Öndeyiş* başlığıyla yayınlandı.

Radyoda oynanışa ilişkin eleştirisinde Arno Schirokauer, Brecht'in "ikna edici, akıllıca, çekici bir giriş" konuşması yaptığını yazar. "Benzersiz bir vuruculukla edebiyatını antikalaşmışların karşısına getirdi, gençliğin başında dünün çöken eski zamanına karşı dörtnala atak yaptı ve komedisinin niyet ve planı için incelikli sözler buldu, böylece komediye bir program ağırlığı kazandırdı." (Arno Schrokauer, *Brechts "Mann ist Mann"*, Funk'ta, Berlin, Mart 1927, S.101.)

16. (42,13) *"Adam Adamdır"*] Daktilo kopya. Yazılış: 1927 civarı. yayın: Elinizdeki yayın.

Adam Adamdır'ın 1927'de Propyläen-Verlag'da kitap olarak yayınlanışına kapak metni olarak tasarlanmış ama yayınlanmamış olabilir.

17. (42,31) *Bert Brecht'in "Adam Adamdır"ı Üstüne Diyalog*] Daktilo kopya. Yazılış: 1930 sonu/1931 başı.

Metin herhalde oyunun Berlin'de Staatliches Schauspielhaus'da oynanışı (prömiyer: 6 Şubat 1931; bkz. DN. 18 açıklaması) için yeniden değiştirilme çalışması sırasında oluştu.

18. (44,25) *1931 Oynanışı Üstüne*] Daktilo kopya. Yazılış: 1931.

Yayın: Elinizdeki yayın.

6 Şubat 1931'de *Adam Adamdır*, Berlin'de Staatliches Schauspielhaus'da oynanır. (reji: Başlangıçta Bertolt Brecht / Ernst Legal, rejisörler arasında görüş farkı nedeniyle Brecht tarafından tamamlandı; dekor: Kaspar Neher; Galy Gay'i Peter Lorre, Leokadja Begbick'i Helene Weigel, çavuş Fairchild'i Paul Bildt ve askerleri Theo Lingen, Wolfgang Heinz, Alexander Granach ile Leo Reuss oynadılar). Prömiyerde salonda gürültü patırtılar koptu; sahneleme, eleştiride şiddetle tartışıldı.

19. (45,15) *"Adam Adamdır" Komedisi Üstüne Notlar*] Metin: İlk yayın. Yazılış: 1931 (1.ve 2. bölümler) ve 1936 (3. bölüm). Yayın: Gesammelte Werke, Band 1, Londra: Malik-Verlag 1938, S.220-224.

"Adam Adamdır" Komedisi Üstüne Notlar için Brecht, Reji Üstüne, Tiyatro Sanatının Değerlendirilmesinde Ölçütler Sorunu Üstüne ve Somutlaştırma Sorunu Üstüne yazılarını bir araya getirir. Tiyatro Sanatının Değerlendirilmesinde Ölçütler Sorunu Üstüne metni, daha 8 Mart 1931'de, Berliner Börsen-Courier'de Epik Tiyatro Sanatının Değerlendirilmesinde Ölçütler başlığı ile ve pek az değişiklikle yayınlanmıştı.

20. (45,18) *Berlin oynanışında*] Oyunun Berlin'deki ikinci sahnelenişi söz konusu (bkz. 44,25 açıklaması), ilk oynanış: 5.Ocak 1928'de Volksbühne'de (reji: Erich Engel).

21. (46,1) *"Nesnelerin Akışı Üstüne Şarkı"*] Bu şarkı, 1931 oynanışı için Begbick Şarkısı adıyla yazıldı ve Adam-Adamdır-Şarkısı'nın yerine geçti.

22. (46,14) *(Nr. 4a)*] Bkz. 1938 yazımı, Sahne 9.

23. (47,15) *"açıkça duyuya hitap etme yeteneği"*] Herbert Ihering, Sınıklar Üstünde Maskeli Tiyatro başlıklı eleştiri yazısında şunları yazar: "Bu deney, başlangıçta belki sevimliliği olan ama daha sonraki sahnelerde katılaşma ve mimik numaraları için: Anlamlılık, Açıklık, görsel ve sergileyici konuşma yeteneği, gibi belirleyici koşullara sahip olmayan oyuncu Peter Lorre'yi Galy Gay rolünde oynatarak da olmuyor." (Berliner Börsen-Courier, 7 Şubat 1931.)

24. (48,22) *"Her şeyin durmasını... yağdı, değil mi?"*] Bkz. 1938 yazımı, S.9, Nr.4.

25. (49,15) *küçük bir oyun filmi*] Oyundan hızlı çekimle kayde-

dilmiş sessiz film parçası (3 dakika 45 saniye'lik) elde bulunuyor.

26. (49,39-50,1) *yüzünü beyaza... ölüm korkusu*] Daha 1924'de Münchner Kammerspiele'de Leben Eduards des Zweiten von England'ın ilk oynanışında Brecht, Karl Valentin'in teşvikiyle askerleri beyaz makyajla çıkartır (ölüm korkusunun ifadesi olarak).

27. (51,5) *oyuncu Chaplin*] Charles Chaplin'in tiyatro ve reji çalışması, Brecht'in tiyatro pratiği ve kuramı üstünde kalıcı bir etki bırakmıştır. (Bkz. *Çalışma Günlüğü*, 28 Ekim 1921; Weniger Sicherheit!!!, Cilt 21 ve ein Film des Komikers Charlie Chaplin şiiri, Cilt 15.)

28. (51,24) *Nazi Partisinin Nürnberg'deki kongresi*] Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi'nin (NSDAP) Nürnberg'de özellikle bunun için inşa edilmiş Genel Kongre Alanı'ndaki yürüyüşleri, esasta kendini göstermeye hizmet eden büyük propaganda etkinliğiydi.

29. (51,26) *SA*] "Sturmabteilung"un kısaltılmışı, Hitler tarafından önce "düzenleme görevlileri" olarak deklare edilmiş, sonra Nazi Partisinin Ernst Röhm komutasındaki silahlı politik alt örgütü ve 1930'dan itibaren iç savaş ordusu ve vurucu birlikler olarak kullanılan "hücum taburları".

30. (51,28) *ari iş ortağı*] Daha iktidarın Nazi'lere verilişinden kısa süre sonra Yahudi dükkânlarının ve işletmelerinin "arileştirilmesi" başlar. Bu, önce uygun koşullarla iş payları elde eden "ari" iş ortaklarının işletmelere zorla ortak ettirilmesi yoluyla olmuştur.

31. (51,29) *Yahudi dükkânlarını... tahrip etmenin yasaklanması*] İktidarın Nazilere (Nasyonal Sosyalistlere) verilmesinin ardından SA ve SS (Schutzstaffel - Muhafız Birliği), Yahudi firmalarının üstüne gittiler. Bu keyfi eylemlere karşı içeride ve dışarıda oluşan protestolar sonucu Hitler, 12 Mart 1933'de yaptığı radyo konuşmasında "en sert ve en kör disiplin" istedi: "Bu andan itibaren kim bireysel eylemler yoluyla yönetimimize veya iş yaşamına zarar vermeye kalkarsa, bilinçle ulusal hükümete karşı hareket ediyor demektir." (*Völkische Beobacter*, Berlin, 14 Mart 1933.)